JOHN IRVING

Našlė vieneriems metams

XX AMŽIAUS AUKSO FONDAS

XX AMŽIAUS AUKSO FONDAS

JOHN IRVING

Našlė vieneriems metams

Romanas

Iš anglų kalbos vertė
DAIVA DAUGIRDIENĖ

alma littera

UDK 820(73)–3
Ir32

Versta iš: John Irving
A WIDOW FOR ONE YEAR
Bloomsbury, London, 1998

ISBN 9955-08-097-3

Meilės romanas,
skiriu Džanetai

„... o dėl šios mažosios damos, tai geriausia, ko galėčiau jai palinkėti, – *šiek tiek nelaimių*“.

WILLIAM MAKEPEACE THACKERAY

I

TŪKSTANTIS DEVYNI ŠIMTAI PENKIASDEŠIMT AŠTUNTŲJŲ VASARA

Netinkamas lempos gaubtas

Vieną naktį ketverių metų Ruta Koul, miegojusi dviaukštės savo lovos apatiniame aukšte, prabudo nuo mylėjimosi garsų – jie sklido iš tėvų miegamojo. Nieko panašaus ji dar nebuvo girdėjusi. Neseniai Ruta sirgo kažkokia žarnyno infekcija; dabar, pirmą kartą girdėdama, kaip motina mylisi, ji pamanė, kad mama vemia.

Jos tėvai ne šiaip turėjo atskirus miegamuosius; tą vasarą jie turėjo atskirus namus, nors Ruta antrojo niekada nematė. Tėvai pakaitomis nakvodavo su Ruta šeimos namuose; netoliese jie nuomojosi kitą namą, kuriame Rutos mama arba tėtis praleisdavo naktį, kai nemiegodavo su Ruta. Tai buvo vienas iš tų kvailų susitarimų, kurių griebiasi kartu nebegyvenančios, tačiau dar neišsiskyrusios poros, – kai dar mano, jog vaikus bei turtą didžiadvasiškai pasidalyti lengviau, negu nustoti svaidytis abipusiais kaltinimais.

Kai Rutą pažadino tie nežinomi garsai, ji iš pradžių net gerai nesuprato, ar mama, ar tėtis ten vemia; paskui, nors triukšmas atrodė labai neįprastas, Ruta atpažino tam tikras liūdesio bei slopinamos isterijos gaideles, dažnai girdimas motinos balse. Be to, Ruta prisiminė, jog dabar mamos eilė su ja nakvoti.

Tarp Rutos kambario ir tėvų miegamojo buvo tėvų vonios kambarys. Keturmetė mergytė, basomis kojelėmis šlepsėdama per vonios kambarį, paėmė rankšluostį. (Kai ji sirgo žarnyno infekcija, tėtis ragino vemti į rankšluostį.) Vargšė mamytė! Taip galvojo Ruta, nešdama jai rankšluostį.

Blausioje mėnulio ir dar blausesnėje tėvo pritaisytos naktinės lempelės šviesoje Ruta matė išblyškusius mirusių brolių veidus nuotraukose ant vonios kambario sienos. Visame name buvo dau-

gybė jos mirusių brolių nuotraukų, ant visų sienų; nors abu berniukai mirė paauglystėje, Rutai dar negimus (ji tada net nebuvo pradėta), Ruta jautė, kad pažįsta tuos išnykusius jaunuolius daug geriau negu savo mamą ar tėtį.

Aukštas prakaulaus veido tamsiaplaukis buvo Tomas; net Rutos amžiaus, vos ketverių, Tomas jau pasižymėjo pagrindinio vaidmens atlikėjo patrauklumu – savotišku savitvardos ir plėšrumo deriniu, dėl kurio paauglystėje atrodė pasitikintis savimi, tarsi daug vyresnis. (Tomas ir vairavo tą nelemtą automobilį.)

Jaunesnysis, iš pažiūros lengvai pažeidžiamas, buvo Timotis; net paauglystėje jo veidas panėšėjo į ką tik kažko nusigandusio kūdikio. Daugelyje nuotraukų Timotis atrodė lyg sugautas dvejonių akimirką, tarytum nuolatos būtų spyriojęsis, nenorėdamas kartoti ypač sunkaus, tačiau Tomui puikiai pavykusio triuko. (Galų gale vienas svarbus triukas, automobilio vairavimas, Tomui nenusisekė.)

Įėjusi į tėvų miegamąjį, Ruta Koul pamatė nuogą vaikiną, iš užpakalio užlipusį ant jos mamos; jis abiem rankom laikė suėmęs mamos krūtis ir dulkino ją keturpėsčią, kaip šuo, tačiau Ruta suklykė ne todėl, kad būtų išsigandusi ar pasibjaurėjusi sueitimi. Keturmetė mergytė nežinojo, jog mato sueitį, be to, tai, ką darė tas vaikinas su jos mama, jai neatrodė labai šlykštu. Tiesą sakant, Rutai pasidarė ramiau, kai suprato, jog mama *nevemia*.

Ruta klykė ir ne todėl, kad vaikinas buvo nuogas; ji buvo mačiusi tėvą bei motiną nuogus – Koulai neslėpė nuogumo. Ruta klykė dėl paties vaikino, nes neabejojo, jog tai vienas iš jos mirusių brolių; atrodė toks panašus į Tomą, tą pasitikintį savimi, kad Ruta Koul pamanė išvydusi vaiduoklį.

Ketverių metų vaiko klyksmas gali perverti kiaurai. Ruta apstulbo pamačiusi, kaip greitai jaunasis meilužis nulipo nuo mamos; iš tikrųjų jis nušoko iš karto ir nuo moters, ir nuo jos lovos, apimtas tokios su entuziazmu sumišusios panikos, kad atrodė kaip *iššautas* iš patrankos. Užgriuvęs ant naktinio stalelio ir mėgindamas prisidengti nuogumą, čiupo sulaužytos lempos gaubtą. Dabar atrodė jau nebe toks grėsmingas vaiduoklis, kaip Ruta iš pra-

džių pamanė; be to, geriau įsižiūrėjusi, Ruta jį atpažino. Tai buvo vaikinukas, įkurdintas galiniame svečių kambaryje, jos tėvo vairuotojas, – jis dirbo tėčiui, taip sakė mamytė. Porą kartų tas vaikinukas buvo nuvežęs Rutą su aukle į paplūdimį.

Tą vasarą Ruta turėjo tris aukles, ir visos jos pastebėjo, koks vaikinas išblyškęs, bet mama Rutai sakė, kad kai kurie žmonės tiesiog nemėgsta saulės. Anksčiau mergytė, žinoma, nebuvo mačiusi to vaikino be drabužių; visgi Ruta neabejojo, kad jaunojo vyriškio vardas yra Edis ir kad jis *ne vaiduoklis*. Bet keturmetė vis tiek sukliko dar kartą.

Jos mama, vis dar keturpėsčia ant lovos, atrodė nė kiek nenustebusi; ji tik priekaištingai, kone nusivylusi nužvelgė dukrą. Ruta jau buvo besuklinkanti trečią kartą, bet mama tarė:

– Nešauk, mieloji. Čia tik Edis ir aš. Grįžk į lovytę.

Ruta Koul padarė, kaip jai buvo liepiama, – vėl praėjo pro nuotraukas, dabar atrodančias dar vaiduokliškiau už nušokusį vaiduoklišką mamos meilužį. Edis, mėgindamas prisidengti lempos gaubtu, neatkreipė dėmesio į tai, kad abu gaubto galai atviri ir mergytė pro kiaurymę puikiai mato glembančią jo varpą.

Ketverių metų Ruta buvo per maža, kad kada nors atsimintų Edį arba jo varpą su visomis smulkmenomis, bet jis ją tai tikrai atsimins. Po trisdešimt šešerių metų, kai jam bus penkiasdešimt dveji, o Rutai keturiasdešimt, tas nelaimėlis įsimylės Rutą Koul. Tačiau netgi tada nesigailės, kad dulkino jos motiną. Deja, tai jau bus Edžio problema. Šis pasakojimas apie Rutą.

Ruta Koul tapo rašytoja ne todėl, kad tėvai laukė ne jos, o trečio sūnaus; veikiau jos vaizduotę žadino tai, kad ji augo namuose, kur mirusių brolių nuotraukų buvimas šalia buvo juntamas labiau, negu mamos ar tėčio „buvimas“ su ja, ir dar tai, kad vėliau, kai mama paliko ją ir jos tėvą (ir pasiėmė beveik *visas* prarastų sūnų nuotraukas), Ruta niekaip nesuprato, kodėl tėtis nuo plikų sienų nenuima nuotraukas laikiusių kabliukų.Tie kabliukai iš dalies ir buvo priežastis, dėl kurios ji tapo rašytoja, – daugelį metų po to, kai mama išvyko, Ruta vis mėgindavo prisiminti, kuri nuo-

trauka kabojo ant kurio kabliuko. Nepajėgdama mintimis atkurti žuvusių brolių atvaizdų taip tiksliai, kad būtų patenkinta, Ruta išsigalvodavo tas trumpo jų gyvenimo akimirkas, kurių jai trūko. Kad Tomas ir Timotis žuvo anksčiau, negu ji gimė, buvo kita dalis priežasties, kodėl Ruta Koul tapo rašytoja; nuo pat pradžių, kiek tik galėjo atsiminti, ji buvo priversta juos įsivaizduoti.

Tai buvo vienas iš tų nelaimingų atsitikimų, kai automobilį vairuoja paaugliai; paskui paaiškėjo, jog abu berniukai buvo „geri vaikai", nė kiek neišgėrę. Blogiausia, ir dėl to tėvai labiausiai kankinosi, kad Tomas ir Timotis tame automobilyje tuo metu ir būtent toje vietoje atsidūrė dėl mamos ir tėčio kivirčo, kurio apskritai galima buvo išvengti. Vargšai tėvai kasdien, iki pat mirties, vis iš naujo išgyvens tragišką nereikšmingo ginčo baigtį.

Vėliau Rutai pasakė, kad ji buvo pradėta iš geriausių paskatų, tačiau be aistros. Rutos tėvai jau iš karto klydo, tikėdamiesi, jog prarastus sūnus įmanoma kuo nors pakeisti, be to, jie net nepagalvojo, kad naujas kūdikis, turėsiąs nešti nerealių jų lūkesčių naštą, gali būti *mergaitė*.

Žavėtis reikia ne tuo, kad užaugusi Ruta tapo visų gerbiama literatūriniu požiūriu rimtų romanų rašytoja ir pasaulinių bestselerių autore (tikrai labai retas derinys), o tuo, kad ji apskritai sugebėjo užaugti. Iš nuotraukų žvelgiantys gražūs jaunuoliai pavogė didžiąją mamos meilės dalį; vis dėlto tai, kad mama stūmė ją nuo savęs, slėgė Rutą mažiau, negu gyvenimas šaltų tėvų santykių šešėlyje.

Tedas Koulas, labiausiai perkamų knygų vaikams autorius ir iliustruotojas, buvo patrauklus vyriškis, kuriam geriau sekėsi rašyti vaikiškas knygeles ir piešti paveikslėlius, negu kasdien eiti tėvo pareigas. Kol Rutai nebuvo sukakę ketveri su puse, Tedas Koulas gal ir nebūdavo girtas visada, tačiau dažnai išgerdavo per daug. Dar galima pasakyti, jog Tedas gal ir nemergino moterų nuolatos, bet *mergišius* buvo visą gyvenimą. (Taigi moterys dar mažiau galėjo juo pasitikėti negu vaikai.)

Tedas galiausiai ėmė rašyti vaikams, nes neturėjo kitos išeities. Jo literatūrinis debiutas buvo labai išgirtas romanas suaugusiems, neginčijamai priklausantis prie rimtos literatūros. Vėlesnių dvie-

jų romanų neverta ir minėti, reikia pasakyti tik tai, kad niekas – juo labiau Tedo Koulo leidėjas – nepareiškė jokio pastebimo susidomėjimo ketvirtuoju romanu, kuris taip ir nebuvo parašytas. Užtat Tedas Koulas parašė pirmą knygą vaikams. Ta knyga, pavadinta *Pelė, rėpliojanti tarp sienų*, vos neliko neišspausdinta; iš pirmo žvilgsnio atrodė, jog tai viena iš tų knygų vaikams, kurios kelia įtarimą tėvams, o vaikai jas įsimena tik todėl, kad negali pamiršti išgąsčio. Bent jau Tomas su Timočiu *Pelės, rėpliojančios tarp sienų*, labai išsigando, kai Tedas iš pradžių jiems papasakojo tą istoriją; o kai Tedas pasakojo ją Rutai, *Pelė, rėpliojanti tarp sienų*, išversta į daugiau negu trisdešimt kalbų, jau buvo spėjusi išgąsdinti maždaug devynis ar dešimt milijonų vaikų visame pasaulyje.

Kaip ir jos mirę broliai, Ruta užaugo klausydama tėvo pasakojimų. Pirmą kartą perskaičiusi tuos pasakojimus knygoje, ji pasijuto taip, tarsi kas būtų įsiveržęs į jos asmeninį gyvenimą. Iki tol Ruta manė, kad visas tas istorijas tėvas sukūrė tik jai. Vėliau ji dažnai galvodavo, ar mirę broliai irgi jautė panašų veržimąsi į *jų* asmeninį gyvenimą.

Apie Rutos mamą: Merion Koul buvo graži moteris; ji buvo ir gera mama, bent jau kol gimė Ruta. Be to, iki mylimų sūnų mirties ji buvo ištikima žmona, nors vyras daugybę kartų ją išdavė. Tačiau po nelaimingo atsitikimo, atėmusio jos berniukus, Merion tapo kitokia – nuo visų nutolusi ir šalta. Kadangi jos abejingumas dukteriai buvo akivaizdus, ši palyginti lengvai galėjo Merion atstumti. Rutai bus daug sunkiau suvokti tėvo trūkumus; tam prireiks daug daugiau laiko, ir galiausiai bus jau per vėlu visiškai nuo jo nusigręžti. Tedu ji žavėjosi – Tedu žavėjosi beveik visi, iki tam tikro amžiaus. Niekas nesižavėjo Merion. Vargšė Merion niekada nesistengė nieko sužavėti, netgi vienintelės savo dukters; vis dėlto buvo įmanoma Merion Koul *mylėti*.

Taip šiame pasakojime atsiranda Edis, tas nelaimingas vaikinas su netinkamu lempos gaubtu. *Jis* mylėjo Merion – niekada ir nenustos mylėjęs. Savaime suprantama, jeigu iš pat pradžių jis būtų žinojęs, kad įsimylės Rutą, gal ir būtų apsigalvojęs, neįsimylėjęs jos mamos. Tačiau tikriausiai ne. Edis tiesiog negalėjo susilaikyti.

Vasaros darbas

Jo vardas buvo Edvardas O'Hara. Kaip tik prieš tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt aštuntųjų vasarą jam sukako šešiolika – vairuotojo pažymėjimas buvo būtina sąlyga pirmam vasaros darbui gauti. Bet Edis O'Hara nė neįtarė, jog tapti Merion Koul meilužiu bus *tikrasis* jo vasaros darbas; Tedas Koulas būtent tam jį ir pasamdė, ir tai galiausiai paveiks visą Edžio gyvenimą.

Edis buvo girdėjęs apie šiurpią Koulų šeimos nelaimę, tačiau, kaip ir dauguma paauglių, jis tik retkarčiais atkreipdavo dėmesį į suaugusiųjų pokalbius. Užbaigęs antrus metus privačioje Filipso Ekseterio mokykloje, kur jo tėvas dėstė anglų kalbą, Edis per vieną iš Ekseterio ryšių ir gavo tą darbą. Edžio tėvas entuziastingai pasikliovė Ekseterio ryšiais. Pirma pats baigęs tą mokyklą, o paskui tapęs mokytoju, vyresnysis O'Hara niekada neišvykdavo atostogauti be gerokai nučiupinėtos *Ekseterio adresų knygos.* Jis buvo įsitikinęs, kad jų mokyklos auklėtiniai – puikiausi neblėstančio atsakingumo pavyzdžiai; eksoniečiai vienas kitu pasitikėjo ir, kai tik galėdavo, neatsisakydavo padaryti vienas kitam paslaugos.

Mokyklos nuomone, Koulai jau buvo dosniai parėmę Ekseterį. Žuvę jų sūnūs prieš mirtį gerai mokėsi ir buvo visų mėgstami; nepaisydami savo sielvarto, o gal kaip tik dėl jo, Tedas ir Merion Koulai skyrė lėšų kasmetinėms kviestinio anglų literatūros dėstytojo paskaitoms, – anglų literatūra geriausiai sekėsi Tomui ir Timočiui. „Mėtinis" O'Hara – taip vyresnįjį O'Harą vadino daugybė Ekseterio mokinių – kaip koks narkomanas buvo įjunkęs į burnos kvapą gerinančius mėtinius saldainukus, kuriuos mielai čiulpdavo garsiai skaitydamas per pamokas; jam nepaprastai pa-

tikdavo deklamuoti mėgstamas ištraukas iš parinktų knygų. Vadinamosios Tomo ir Timočio Koulų paskaitos buvo Mėtinio O'Haros sumanymas.

Taigi, kai Edis tėvui pareiškė, kad vasarą labiausiai norėtų padirbėti kokio nors *rašytojo* padėjėju, – šešiolikmetis rašė dienoraštį ir neseniai buvo sukūręs keletą apsakymų, – vyresnysis O'Hara nedvejodamas atsivertė *Ekseterio adresų knygą*. Savaime suprantama, tarp mokyklos auklėtinių buvo daug *literatūriniu požiūriu rimtesnių* rašytojų negu Tedas Koulas, – Tomas ir Timotis Ekseteryje mokėsi todėl, kad tą mokyklą baigė Tedas, – tačiau Mėtinis O'Hara, vos prieš ketverius metus įkalbėjęs Tedą Koulą išsiskirti su aštuoniasdešimt dviem tūkstančiais dolerių, žinojo, jog Tedas lengvai palenkiamas.

– Nebūtina jam kažin kiek mokėti, – telefonu pasakė Tedui Mėtinis. – Berniukas galėtų jums spausdinti, atsakinėti į laiškus, būti pasiuntinuku – daryti viską, ko panorėsite. Svarbiausia, kad įgytų patirties. Turiu galvoje, jeigu jis nori būti rašytoju, pirmiausia jam derėtų pamatyti, kaip rašytojas dirba.

Kalbėdamas telefonu, Tedas neskubėjo įsipareigoti, bet buvo mandagus; be to, jis buvo girtas. Mėtiniui O'Harai Tedas turėjo sugalvojęs kitą pravardę – „Grizas". Iš tikrųjų, Grizas O'Hara, kaip ir reikėjo tikėtis, primygtinai nurodė, kuriuose tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt septintųjų metų Ekseterio metraščio puslapiuose yra Edžio nuotraukų.

Keletą metų po Tomo ir Timočio Koulų mirties Merion vis prašydavo atsiųsti Ekseterio metraščius. Jeigu nebūtų žuvęs, Tomas būtų baigęs mokyklą su penkiasdešimt ketvirtųjų laida, o Timotis – su penkiasdešimt šeštųjų. Bet ir dabar, kasmet, netgi praėjus tam numatytam baigimo laikui, Koulai metraščius vis tiek gaudavo – Mėtinio O'Haros dėka, kuris juos siųsdavo daug negalvodamas, norėdamas pataupsoti Merion jausmus, kad jai nereikėtų prašyti. Merion ir toliau atidžiai juos peržiūrėdavo; ją kiekvieną kartą sugraudindavo berniukai, bent kiek panašūs į Tomą ar Timotį, nors po Rutos gimimo ji liovėsi rodžiusi tuos panašumus Tedui.

Penkiasdešimt septintųjų metraščio puslapiuose, kur buvo nufotografuotas Jaunimo diskusijų klubas, Edis O'Hara sėdėjo pirmoje eilėje; su tamsiai pilkomis flanelinėmis kelnėmis, tvido švarku bei juostuotu uniforminiu kaklaraiščiu jis būtų atrodęs niekuo neišsiskiriantis, tačiau dėmesį traukė nuoširdi veido išraiška ir didelėse tamsiose akyse įžvelgiamas ramus kažin kokios būsimos širdgėlos laukimas.

Toje nuotraukoje Edis buvo dvejais metais jaunesnis už Tomą – tokio pat amžiaus kaip Timotis, kai jie žuvo. Tačiau Edis atrodė panašesnis į Tomą, o ne į Timotį; *dar panašesnis* į Tomą jis buvo Iškylautojų klubo nuotraukoje, kur Edis atrodė santūresnis ir labiau pasitikintis savimi, negu dauguma kitų berniukų, Tedo nuomone, pernelyg susidomėjusių buvimu atvirame ore. Edžio nuotraukų penkiasdešimt septintųjų metų Ekseterio metraštyje buvo nedaug, tik dar dvi: su jaunių sporto komandomis – kroso ir lengvosios atletikos. Matant Edžio liesumą, piršosi išvada, jog vaikinukas bėgioja veikiau iš nervingumo, o ne dėl to, kad jam malonu; bėgimas tikriausiai buvo vienintelė jo mėgstama sporto šaka.

Tedas Koulas lyg tarp kitko parodė jaunojo Edvardo O'Haros nuotraukas žmonai:

– Šitas berniukas labai panašus į Tomą, ar ne? – paklausė jis.

Merion jau buvo mačiusi tas nuotraukas anksčiau; *visas* nuotraukas *visuose* Ekseterio metraščiuose ji buvo apžiūrėjusi labai atidžiai.

– Taip, šiek tiek, – atsakė ji. – O ką? Kas jis toks?

– Jis nori vasarą padirbėti, – pasakė Tedas.

– Pas *mus*?

– Na, su *manimi*, – tarė Tedas. – Jis nori būti rašytoju.

– Bet ką jis su tavimi darys? – paklausė Merion.

– Turbūt svarbiausia, kad įgytų patirties, – paaiškino jai Tedas. – Turiu galvoje, jeigu jis nori būti rašytoju, pirmiausia jam derėtų pamatyti, kaip rašytojas dirba.

Merion, ir pati visuomet norėjusi būti rašytoja, puikiai žinojo, kad jos vyras dirba nedaug.

– Bet ar gali tiksliai pasakyti, ką jis *darys*? – paklausė ji.

– Na... – Tedas turėjo įprotį palikti neužbaigtus sakinius, iki galo neišsakytas mintis. Tai buvo iš dalies apgalvota, iš dalies nesąmoninga jo išsiblaškymo apraiška.

Paskambinęs Mėtiniui O'Harai ir ketindamas siūlyti jo sūnui darbą, Tedas pirmiausia paklausė, ar Edis turi vairuotojo pažymėjimą. Tedas buvo jau antrą kartą nubaustas už tai, kad vairavo neblaivus, ir visai penkiasdešimt aštuntųjų vasarai likęs be pažymėjimo. Kaip tik tą vasarą jis tikėjosi lyg ir bandomajam laikotarpiui atsiskirti nuo Merion, todėl pagalvojo, jeigu teks netoliese nuomotis kokį būstą ir toliau dalytis šeimos namu (ir Ruta) su Merion, tai kas nors turės jį vežioti.

– Žinoma, jis turi pažymėjimą! – pasakė Mėtinis Tedui. Taigi vaikinuko likimas buvo nulemtas.

O Merion klausimas, ką Edis O'Hara *darys*, liko pakibęs ore; Tedas Koulas daug ką taip palikdavo – būtent taip, be aiškaus atsakymo. Jis paliko ir Merion, sėdinčią su atverstu Ekseterio metraščiu ant kelių; dažnai ją taip palikdavo. Bet negalėjo nepastebėti, kad nuo nuotraukos, kurioje Edis O'Hara su lengvaatlečio apranga, Merion sunkiausia atitraukti akis. Ilgu rausvu smiliaus nagu Merion vedžiojo nuogų Edžio pečių liniją; tai buvo nesąmoningas, bet labai tikslingas judesys. Tedas net pagalvojo, kad gal *jis* geriau supranta vis stiprėjantį žmonos potraukį prie berniukų, panašių į Tomą arba Timotį, negu pati vargšė Merion. Šiaip ar taip, kol kas ji dar nebuvo nė su vienu iš jų miegojusi.

Edis bus vienintelis, su kuriuo ji *miegos*.

Garsas, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso

Edis O'Hara nelabai kreipė dėmesį į Ekseterio bendruomenėje sklandančias kalbas apie tai, kaip Koulai „susidoroja" su tragišku sūnų praradimu; netgi praėjus penkeriems metams po įvykio, tai būdavo pagrindinė užstalės pokalbių tema per kviestinius mokytojų bei jų šeimų pietus, kuriuos rengdavo Mėtinis O'Hara su savo paskalų ištroškusia žmona. Edžio motinos vardas buvo Doroti, bet visi – išskyrus Edžio tėvą, kuris vengė pravardžių ir mažybinių vardų, – vadino ją „Dot"*.

Edis nebuvo gandų žinovas. Tačiau jis buvo stropus mokinys; vaikinas rengėsi vasarą padirbėti rašytojo padėjėju, todėl stengėsi įsiminti, jo nuomone, labiau su tuo darbu susijusius dalykus, negu žiniasklaidos pranešimai apie tragediją.

Gal Edis ir pražiopsojo žinią, kad Koulams gimė dar vienas vaikas, tačiau ta naujiena tikrai nepraslydo pro Mėtinį ir Dot O'Haras: tai, kad Tedas Koulas buvo Ekseterio auklėtinis (trisdešimt pirmųjų laidos) ir kad abu jo sūnūs tuo laiku, kai žuvo, buvo Ekseterio mokiniai, O'Haroms atrodė pakankamas pagrindas, kad *visus* Koulus amžinai susietų su Ekseteriu. Be to, Tedas Koulas buvo *garsus* eksonietis; jei ne Edžiui, tai bent jau vyresniesiems O'Haroms išgarsėjimas tikrai darė įspūdį.

Tai, kad Tedas Koulas buvo vienas iš garsiausių Šiaurės Amerikos rašytojų, rašančių knygas *vaikams*, nulėmė savotišką žiniasklaidos požiūrį į nelaimę. Kaip žymus vaikiškų knygelių autorius ir iliustruotojas „susitaiko" su savų vaikų mirtimi? Praneši-

* Taškas *(angl.)*.

mai apie tokius asmeniškus dalykus visuomet apauga paskalomis. Iš visų Ekseterio mokytojų šeimų narių turbūt tik Edis O'Hara *nekreipė* į tas paskalas dėmesio. Jis neabejotinai buvo vienintelis žmogus iš Ekseterio bendruomenės, perskaitęs viską, ką Tedas Koulas parašė.

Dauguma Edžio kartos jaunuolių – ir dar po pusę kartos prieš ir po jo – buvo skaitę *Pelę, rėpliojančią tarp sienų*, arba (tai labiau tikėtina) ta knygelė buvo jiems perskaityta, kai jie patys dar nemokėjo skaityti. Daugelis mokytojų bei dauguma Ekseterio mokinių buvo skaitę ir kai kurias kitas Tedo Koulo knygas vaikams. Tačiau tikrai niekas kitas Ekseteryje nebuvo skaitęs visų trijų Tedo *romanų*; pirmiausia todėl, kad jų niekur nebepardavinėjo, be to, jie nebuvo labai geri. Tačiau, kaip ištikimas eksonietis, Tedas Koulas buvo padovanojęs Ekseterio bibliotekai po knygą iš visų savo kūrinių pirmųjų leidimų bei visus rankraščius.

Edis daugiau galėjo išmokti, įsiklausęs į gandus bei paskalas, – bent jau daugiau apie tai, ko reikėjo pirmam jo vasaros darbui, – tačiau nepasotinamas Edžio troškimas skaityti buvo neginčijamas įrodymas, kaip rimtai vaikinas ruošiasi dirbti rašytojo padėjėju. Tik jis nežinojo, kad Tedas Koulas jau tampa *buvusiu* rašytoju.

Tiesą sakant, Tedą nuolatos traukė jaunesnės moterys; Merion buvo tik septyniolikos ir jau laukėsi Tomo, kai Tedas ją vedė. Pačiam Tedui tada buvo dvidešimt treji. Blogiausia tai, kad, kai Merion darėsi vyresnė, – nors ji visuomet bus šešeriais metais jaunesnė už Tedą, – Tedo susidomėjimas *jaunesnėmis* moterimis nepraėjo.

Apie tokį dalyką, kaip vyresnio vyro patiriamas nekaltybės ilgesys, šešiolikmetis Edis O'Hara buvo tik skaitęs romanuose, – ir gluminantys autobiografiniai Tedo Koulo romanai nebuvo nei pirmieji, nei geriausi Edžio perskaityti kūriniai šia tema. Tačiau kritiškas Tedo Koulo kūrinių vertinimas nesumažino vaikino noro būti Tedo padėjėju. Juk meno ar amato galima išmokti ir iš nelabai didelio menininko. Šiaip ar taip, Ekseteryje Edis daug ko buvo išmokęs iš daugybės įvairiausių mokytojų, ir beveik visi atrodė

geri. Tik nedaugelio iš jų pamokos būdavo tokios nuobodžios kaip Edžio tėvo. Net Edis jautė, kad Mėtinis iš kitų išsiskirtų kaip vidutinybė *prastoje* mokykloje, o ką jau kalbėti apie Ekseterį.

Kaip jaunuolis, užaugęs privačios mokyklos miestelyje ir beveik visą laiką sukiojęsis geroje akademinėje aplinkoje, Edis O'Hara suprato, kad galima nemažai išmokti iš vyresnių žmonių, kurie daug dirba ir tvirtai laikosi tam tikrų nuostatų. Bet jis nežinojo, kad Tedas Koulas jau liovėsi daug dirbęs, o abejotinų Tedo „nuostatų" likučiams iškilęs rimtas pavojus dėl nenusisekusios santuokos su Merion ir dėl tų visiškai nepakeliamų mirčių.

Vaikiškos Tedo Koulo knygelės intelektualine bei psichologine (ir netgi emocine) prasme Edžiui buvo įdomesnės negu jo romanai. Pamokomą istoriją vaikams Tedas sugalvodavo savaime; jis mokėjo įsivaizduoti ir išreikšti *jų* baimę – mokėjo vaikus įtikinti. Jei Tomas su Timočiu būtų sulaukę pilnametystės, jie, be jokios abejonės, būtų tėvu nusivylę. Ruta Koul irgi tik suaugusi Tedu nusivils; būdama vaikas, Ruta jį mylėjo.

Šešiolikos metų Edis O'Hara buvo tarsi pakibęs kažkur tarp vaikų ir suaugusiųjų. Edžio nuomone, niekas *jokiai* istorijai negalėjo sugalvoti geresnės pradžios už pirmą *Pelės, rėpliojančios tarp sienų*, sakinį: „Tomas pabudo, o Timas ne". Ruta Koul, tapusi rašytoja, – o ji bus visais atžvilgiais geresnė rašytoja negu jos tėvas, – visuomet pavydės to sakinio. Ir niekada nepamirš pirmo karto, kai jį išgirdo, – tik daug vėliau ji sužinojo, jog tai pirmas garsios knygos sakinys.

Tai atsitiko tą pačią penkiasdešimt aštuntųjų vasarą, kai Rutai buvo ketveri, – prieš pat Edžio atvykimą pas juos. Tąkart ją pažadino ne mylėjimosi garsai, o kažkoks kitas garsas, atėjęs iš sapno. Rutos sapne jos lova drebėjo; kai pabudo, drebėjo *ji pati* – todėl atrodė, jog dreba ir lova. Dar kelias akimirkas, net kai Ruta plačiai atmerkė akis, tas garsas iš sapno nesiliovė. Paskui jis staiga nutrūko. Tai buvo garsas, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso.

– Tėti! – sušnibždėjo Ruta. Tąkart ji prisiminė, jog buvo tėčio eilė su ja nakvoti, bet sušnibždėjo taip tyliai, kad net pati neišgir-

do savo balso. Be to, Tedas Koulas miegodavo kaip užmuštas. Kaip dauguma girtuoklių, jis ne užsnūsdavo, o tiesiog išsijungdavo – bent jau iki ketvirtos ar penktos ryto, o paskui niekaip nebegalėdavo užmigti.

Ruta atsargiai išlipo iš lovos ir per tėvų vonios kambarį ant pirštų galų nustypseno į tėvų miegamąjį, kur gulėjo jos tėvas, tvoskiantis viskiu ar džinu, – taip smarkiai, kaip tepalu ir benzinu tvoskia automobilis uždarytame garaže.

– Tėti! – vėl pašaukė ji. – Aš sapnavau sapną. Girdėjau garsą.

– Kokį garsą, Ruti? – paklausė tėvas; jis nesujudėjo, bet buvo atsibudęs.

– Jis įlindo į namą, – tarė Ruta.

– *Garsas?*

– Jis mūsų name, bet stengiasi netriukšmauti, – paaiškino Ruta.

– Tai einam, paieškosim, – tarė tėvas. – To garso, kuris stengiasi netriukšmauti. Aš turiu jį pamatyti.

Jis paėmė ją ant rankų ir nusinešė į ilgą viršutinį koridorių. Viršutiniame koridoriuje Tomo ir Timočio nuotraukų buvo daugiau negu bet kurioje kitoje namo dalyje, ir kai Tedas uždegė šviesas, Rutai pasirodė, kad mirę broliai maldauja jos dėmesio, – tarsi eilė princų, trokštančių pelnyti princesės palankumą.

– Kur tu, garse? – šūktelėjo Tedas.

– Pažiūrėk svečių kambariuose, – pasiūlė Ruta.

Tėvas nusinešė ją į koridoriaus galą; ten buvo trys svečių miegamieji ir du svečių vonios kambariai – ir visuose kabojo nuotraukos. Jie uždegė visas lempas, apžiūrėjo sienines spintas, žvilgtelėjo už dušo užuolaidų.

– Išlįsk, garse! – įsakė Tedas.

– Išlįsk, garse! – pakartojo Ruta.

– Gal jis apačioje? – mėgino atspėti tėvas.

– Ne, buvo viršuje, su mumis, – paprieštaravo Ruta.

– Tuomet jis tikriausiai paspruko, – tarė Tedas. – Koks tai buvo garsas?

– Tai buvo garsas, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso, – pasakė jam Ruta.

Jis pasodino ją ant vienos svečių kambario lovos; paskui nuo naktinio stalelio pasiėmė bloknotą ir tušinuką. Jam taip patiko jos pasakymas, kad net panoro užsirašyti. Tačiau buvo be pižamos, taigi ir be kišenių popieriaus lapeliui įsikišti – turėjo laikyti jį dantyse, kai vėl paėmė Rutą ant rankų. Kaip visada, ji neilgai domėjosi jo nuogumu:

– Tavo varpa juokinga, – tarė ji.

– Mano varpa tikrai juokinga, – pritarė jai tėvas. Jis visada taip sakydavo. Šįkart, kadangi laikė sukandęs lapelį, tie atsainūs jo žodžiai nuskambėjo dar atsainiau.

– O kur garsas nuėjo? – paklausė Ruta. Tėvas nešė ją per svečių miegamuosius ir svečių vonios kambarius, pakeliui gesindamas šviesas, bet viename vonios kambaryje taip netikėtai sustojo, kad Rutai net pasivaideno, jog Tomas arba Timotis, o gal ir abu, staiga kyštelėjo ranką iš nuotraukos ir sugriebė jį už peties.

– Papasakosiu tau istoriją apie garsą, – tarė tėvas, ir popieriaus lapelis supleveno jam tarp dantų. Tebelaikydamas Rutą glėbyje, tėvas prisėdo ant vonios krašto.

Nuotraukoje, patraukusioje jo dėmesį, Tomas buvo ketverių – kaip tik Rutos amžiaus. Vaikų poza toje nuotraukoje atrodė nevykusi: Tomas sėdėjo ant didelės gėlėtu audiniu apmuštos sofos ir prievarta laikė glėbyje gėlių gausybės visiškai užvaldytą dvejų metų Timotį. Tai turėjo būti tūkstantis devyni šimtai keturiasdešimtaisiais, prieš dvejus metus iki Edžio O'Haros gimimo.

– Vieną naktį, Ruti, kai Tomas buvo tavo amžiaus... o Timotis dar neišaugęs iš vystyklų... Tomas išgirdo garsą, – ėmė pasakoti Tedas. Ruta niekada nepamirš, kaip tėvas išsiėmė iš burnos popieriaus lapelį.

– Ar jie abu pabudo? – paklausė Ruta, įdėmiai žiūrėdama į nuotrauką.

Tai ir buvo tos nepamirštamos senos istorijos pradžia; nuo pat pirmos eilutės Tedas Koulas mokėjo ją atmintinai.

– Tomas pabudo, o Timas ne.

Ruta sudrebėjo tėvo glėbyje. Net suaugusi ir tapusi žymia romanų rašytoja, Ruta Koul negalės klausytis tos eilutės ar pati ją ištarti nedrebėdama.

– Tomas pabudo, o Timas ne. Buvo vidurnaktis. „Ar girdėjai?“ – paklausė Tomas brolio. Tačiau Timui buvo tik dveji. Net ir nemiegodamas jis daug nešnekėdavo.

– Tomas pažadino savo tėtį ir paklausė: „Ar girdėjai tą garsą?“

– „Koks tai buvo garsas?“ – paklausė tėtis.

– „Kaip pabaisos be rankų ir be kojų, bet mėginančios judėti“, – tarė Tomas.

– „Kaip ji gali judėti be rankų ir be kojų?“ – paklausė tėtis.

– „Ji rangosi, – pasakė Tomas. – Šliaužia ant kailio“.

– „O, ji su kailiu?“ – nustebo tėtis.

– „Ji tempia save dantimis“, – tarė Tomas.

– „Ji ir su dantimis!“ – šūktelėjo tėtis.

– „Juk sakiau – tai pabaisa!“ – tarė Tomas.

– „Bet koks iš tikrųjų buvo tas garsas, nuo kurio pabudai?“ – paklausė tėtis.

– „Toks garsas, lyg sieninėje spintoje viena iš mamytės suknelių būtų atgijusi ir mėginusi nulipti nuo pakabo“, – paaiškino Tomas.

Visą likusį gyvenimą Ruta Koul bijos sieninių spintų. Ji negalės užmigti, jei kambaryje sieninės spintos durys bus atviros; ji nenorės matyti ten kabančių suknelių. Suknelės jai nepatiks – taškas. Būdama dar vaikas, ji nieku gyvu neatidarys sieninės spintos durų tamsiame kambaryje – iš baimės, kad kokia suknelė neįsitrauktų jos į vidų.

– „Grįžkime į tavo kambarį ir paklausykime to garso“, – pasakė Tomo tėtis. Ten gulėjo Timas, jis tebemiegojo – dar nebuvo išgirdęs to garso. Garso, tarsi kažkas traukytų vinis iš grindų po lova. Garso, tarsi šuo mėgintų atidaryti duris. „Jo snukis šlapias, todėl jis negali gerai suimti durų rankenos bumbulo, bet vis tiek nesiliaus... galų gale tas šuo įeis“, – galvojo Tomas. Tai buvo garsas, tarsi vaiduoklis mansardoje mėtytų iš virtuvės pavogtus žemės riešutus.

Šitoje vietoje Ruta, pirmą kartą girdėdama tą istoriją, įsiterpusi tėvo paklausė, kas yra mansarda. „Tai didelis kambarys virš visų miegamųjų“, – paaiškino tėvas. Nesuvokiamas tokio kambario

buvimas labai ją išgąsdino; name, kuriame Ruta augo, nebuvo jokios mansardos.

– „Vėl tas garsas! – sušnibždėjo Tomas tėčiui. – Ar girdėjai?“ – Šįkart pabudo ir Timas. Garsas atrodė toks, tarsi kažkas būtų įstrigęs lovos galvūgalio lentoje. Tas „kažkas“ mėgino prasigraužti sau kelią – gremžė medį.

Čia Ruta vėl pertraukė tėvo pasakojimą; dviaukštė jos lova buvo be galvūgalio lentos, be to, Ruta nežinojo, ką reiškia „gremžė“. Tėvas paaiškino.

– Tomas buvo įsitikinęs, jog tą garsą skleidžia baisus padaras be rankų ir be kojų, tempiantis savo tankų, drėgną kailį. „Tai pabaisa!“ – šaukė Tomas.

– „Tai tik pelė, rėpliojanti tarp sienų“, – pasakė jam tėtis.

– Timas sukliko. Jis nežinojo, kas yra „pelė“. Jam buvo baisu galvoti apie kažką su drėgnu, tankiu kailiu, tačiau be rankų ir be kojų, rėpliojantį tarp sienų. Ir kaip toks padaras galėjo tarp sienų pakliūti?

– Tačiau Tomas paklausė tėčio: „Tik pelė?“

– Tėtis patukseno ranka į sieną, ir jie išgirdo, kaip pelė sprunka tolyn. „Jeigu ji grįš, – pasakė tėtis Tomui ir Timui, – tik padaužykite sieną“.

– „Pelė, rėpliojanti tarp sienų! – tarė Tomas. – Ir daugiau nieko!“ – Jis greitai užmigo; tėtis grįžo į savo lovą ir taip pat užmigo, o Timas nemiegojo visą naktį, nes nežinojo, kas yra pelė, ir norėjo išgirsti, kada tas padaras, rėpliojantis tarp sienų, atrėplios vėl. Kiekvieną kartą, kai jam pasirodydavo, kad girdi pelę, rėpliojančią tarp sienų, jis daužydavo sieną ranka, ir pelė sprukdavo tolyn, tempdama savo tankų, drėgną kailį, be rankų ir be kojų.

– *Tokia ir yra*... – pasakė tėvas Rutai, nes visas istorijas jis užbaigdavo vienodai.

– *Tokia ir yra*... – kartu su juo garsiai ištarė Ruta, – šios istorijos pabaiga.

Kai tėvas kėlėsi nuo vonios krašto, Ruta išgirdo trakštelint jo kelius. Ji žiūrėjo, kaip jis vėl įsikanda popieriaus lapelį. Jis užgesino šviesą svečių vonios kambaryje, kuriame Edis O'Hara netru-

kus praleis absurdiškai daug laiko, – stovės po dušu, kol baigsis karštas vanduo, arba užsiims kitokiais paaugliškais darbeliais.

Rutos tėvas užgesino šviesas ilgame viršutiniame koridoriuje, kur visos Tomo ir Timočio nuotraukos kabojo surikiuotos į vieną eilę. Rutai atrodė, – ypač tą vasarą, kai jai pačiai buvo ketveri, – jog yra daugybė ir Tomo, ir Timočio atvaizdų, kuriuose jiems maždaug ketveri. Vėliau ji netgi darys prielaidą, kad motinai, ko gero, labiausiai patiko keturmečiai; Ruta dažnai galvos, ar *todėl* motina paliko ją tos vasaros pabaigoje, kai jai buvo ketveri.

Kai tėvas vėl apkamšė ją dviaukštėje lovoje, Ruta paklausė:

– Ar šitame name yra pelių?

– Ne, Ruti, – atsakė tėvas. – Niekas nerėplioja tarp mūsų sienų.

Tėvas ją pabučiavo, palinkėjo labos nakties, bet ji neužmigo; nors garsas, atsekęs paskui ją iš sapno, daugiau nebegrįžo, – bent jau ne tą pačią naktį, – Ruta jau žinojo, kad *kažkas* visgi rėplioja tarp jų namo sienų. Jos mirę broliai gyveno ne tik tose nuotraukose. Jie judėjo iš vienos vietos į kitą, jų buvimas pasireikšdavo įvairiausiais nematomais būdais.

Tą naktį, dar prieš išgirsdama rašomosios mašinėlės taukšėjimą, Ruta suprato, kad tėvas nemiega ir net neketina grįžti į lovą. Iš pradžių ji klausėsi, kaip jis valosi dantis, paskui jis apsirengė: *čirkšt* – užtraukė užtrauktuką, *šlumšt* – įkišo kojas į batus.

– Tėti? – pašaukė ji.

– Ką, Ruti?

– Noriu atsigerti vandens.

Iš tikrųjų ji nenorėjo gerti, jai tik buvo įdomu, kad tėvas, atsukęs čiaupą, visuomet palaukia, kol vanduo pasidarys šaltas. Mama prileisdavo puoduką iš karto; vanduo būdavo drungnas ir su nemaloniu vamzdyno prieskoniu.

– Daug negerk, kad nereikėtų bėgti sisiuko, – sakydavo tėvas, o mama leisdavo gerti, kiek Ruta norėdavo, kartais net nežiūrėdavo, kaip ji geria.

Atidavusi puoduką tėvui, Ruta paprašė:

– Papasakok apie Tomą ir Timotį.

Tėvas atsiduso. Pastarąjį pusmetį Ruta atkakliai domėjosi mirtimi – visiškai aišku kodėl. Nuo to laiko, kai jai suėjo treji, Ruta galėjo atskirti, kur nufotografuotas Tomas, o kur Timotis; tik žiūrėdama į nuotraukas, kuriose jie dar kūdikiai, retkarčiais susipainiodavo. Ir mama, ir tėvas jai buvo pasakoję, kokiomis aplinkybėmis kuri nuotrauka daryta: mamytė ar tėtis fotografavo, Tomas ar Timotis verkė. Tačiau tai, kad berniukai *mirę*, buvo nauja sąvoka, kurią Ruta dabar stengėsi suprasti.

– *Papasakok*, – pakartojo ji. – Ar jie mirę?

– Taip, Ruti.

– O mirę reiškia, kad jie *sulūžę*? – paklausė Ruta.

– Na... taip, jų kūnai sulūžę, – atsakė Tedas.

– Ir jie po žeme?

– Jų kūnai po žeme, taip.

– Bet jie ne visai pradingę?

– Na... ne, kol mes juos prisimenam. Jie nedingę iš mūsų širdžių ir iš mūsų atminties, – pasakė jai tėvas.

– Jie lyg mūsų viduje? – paklausė Ruta.

– Na... – Tėvas taip ir neužbaigė sakinio, tačiau tai vis tiek buvo daugiau, negu Ruta sugebėdavo išpešti iš mamos; jos mama niekada nesakydavo „mirę“. Nei Tedas, nei Merion Koulai nebuvo religingi. Taigi negalėjo tiesiog pradėti detaliai pasakoti apie rojų, nors abu, kalbėdami šia tema su Ruta, paslaptingai užsimindavo apie dangų ir apie žvaigždes; jie leisdavo Rutai manyti, kad *kažkokia* berniukų dalis gyvena kažkur kitur, o ne po žeme, kartu su sulūžusiais kūnais.

– Tada... – paprašė Ruta, – pasakyk, ką reiškia *mirę*.

– Ruti, paklausyk manęs...

– Gerai, – tarė Ruta.

– Kai tu žiūri į Tomą ir Timotį nuotraukose, ar prisimeni pasakojimus, ką jie daro? – paklausė tėvas. – Na, tose nuotraukose... ar prisimeni, ką jie nuotraukose daro?

– Taip, – atsakė Ruta, nors iš tikrųjų nežinojo, ar prisimintų, ką jie daro *visose* nuotraukose.

– Vadinasi... Tomas ir Timotis gyvi tavo *vaizduotėje*, – pasakė jai tėvas. – Kai esi miręs, kai tavo kūnas sulūžęs, tai reiškia, kad nebegalime tavo kūno matyti – kūnas pradingęs.

– Po žeme, – pataisė jį Ruta.

– Mes nebegalime Tomo ir Timočio *matyti*, – primygtinai tarė tėvas, – bet jie nedingę iš mūsų vaizduotės. Kai apie juos galvojame, ten juos ir matome.

– Jie tik dingę iš *šio* pasaulio, – pasakė Ruta. (Ji dažniausiai kartodavo, ką būdavo girdėjusi anksčiau.) – Jie *kitame* pasaulyje?

– Taip, Ruti.

– Aš irgi būsiu mirusi? – paklausė keturmetė. – Pasidarysiu visa sulūžusi?

– Dar labai labai negreitai! – tarė tėvas. – *Aš* pasidarysiu sulūžęs anksčiau negu tu, bet ir aš dar labai labai negreitai.

– Dar labai labai negreitai? – pakartojo vaikas.

– Aš tau pažadu, Ruti.

– Gerai, – tarė Ruta.

Jie taip kalbėdavosi beveik kasdien. Su mama Ruta irgi panašiai kalbėdavosi, tik tie pokalbiai būdavo trumpesni. Kartą, kai Ruta tėvui užsiminė, kad galvojimas apie Tomą ir Timotį ją liūdina, tėvas prisipažino, kad jis irgi liūdnas.

Ruta tada tarė:

– Bet mamytė liūdnesnė.

– Na... taip, – pasakė Tedas.

Taigi Ruta nemiegodama gulėjo namuose, kur *kažkas* rėpliojo tarp sienų, kažkas, didesnis už pelę; ji klausėsi vienintelio garso, galinčio ją nuraminti; tačiau tas garsas nuteikdavo ją melancholiškai. Tai buvo anksčiau, negu ji suprato, ką reiškia „melancholiškai“. Tai buvo rašomosios mašinėlės taukšėjimas – istorijų pasakojimo garsas. Tapusi romanų rašytoja, Ruta taip ir nepereis prie kompiuterio; ji rašys arba ranka, arba rašomąja mašinėle, skleidžiančia senoviškiausius garsus iš visų mašinėlių, kokias tik jai pavyks rasti.

Tada ji nežinojo (tą tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt aštuntųjų vasaros naktį), jog tėvas pradeda rašyti istoriją, kuri bus jos mėgstamiausia. Jis ją rašys visą vasarą; tai bus vienintelis kūrinys, kurį netrukus atvyksiantis rašytojo Tedo Koulo padėjėjas Edis O'Hara iš tikrųjų galės *padėti rašyti*. Ir nors nė viena Tedo Koulo knyga vaikams neturės tokio komercinio pasisekimo ir nebus tokia garsi visame pasaulyje kaip *Pelė, rėpliojanti tarp sienų*, kaip tik tą naktį Tedo pradėta knyga Rutai patiks labiausiai. Ji, žinoma, bus pavadinta *Garsas, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso*, ir visuomet Rutai atrodys ypatinga, nes ji ir buvo jos įkvėpėja.

Nelaimingos motinos

Tedo Koulo knygų vaikams negalima buvo skirstyti į grupes pagal skaitytojų amžių. *Pelės, rėpliojančios tarp sienų* anotacijoje buvo siūloma, kad tėvai ją skaitytų vaikams nuo ketverių iki šešerių metų; knyga to amžiaus vaikams labai patiko, kaip ir vėliau parašytos Tedo knygos. Bet, pavyzdžiui, ir dvylikamečiai neretai dar kartą su malonumu perskaitydavo Tedo Koulo kūrinius. Šie jau labiau išprusę skaitytojai dažnai rašydavo laiškus autoriui ir prisipažindavo manę, kad jis – vaikų rašytojas, ir tik paskui atradę gilesnius jo knygų prasmės klodus. Tokiais laiškais, rodančiais rašymo stiliaus bei taisyklių mokėjimo ir *ne*mokėjimo įvairovę, lyg tapetais buvo išklijuotas Tedo darbo kambarys.

Jis pats sakydavo, jog tai jo „darbo kambarys"; vėliau Ruta dažnai galvodavo, kad gal tais žodžiais tėvas daug aiškiau išreikšdavo požiūrį į save, negu ji, dar vaikas, galėdavo suvokti. To kambario niekas nevadino „studija", nes tėvas jau seniai buvo liovęsis žiūrėti į savo knygas kaip į meną; vis dėlto „darbo kambarys" skambėjo pretenzingiau negu „kabinetas" – taip jo irgi niekas nevadino, nes tėvas aiškiai didžiavosi savo kūrybingumu. Jis jautriai reaguodavo į plačiai paplitusią nuomonę, kad jo knygos – tik verslas. Vėliau Ruta supras, kad savo sugebėjimą *piešti* tėvas vertino labiau negu rašymą, nors niekas nebūtų pasakęs, kad *Pelė, rėpliojanti tarp sienų* arba kitos Tedo Koulo knygos vaikams yra tokios nusisekusios ar žinomos būtent dėl iliustracijų.

Palyginti su daugiau ar mažiau žavesio turinčiomis pačiomis istorijomis, kurios visuomet būdavo baisios, trumpos ir suprantamai parašytos, iliustracijos buvo labai jau elementarios – ir

visi leidėjai sakydavo, kad jų per mažai. Tačiau Tedo skaitytojai, tie milijonai vaikų nuo ketverių iki keturiolikos metų, o kartais ir šiek tiek vyresni, – ką jau kalbėti apie milijonus jaunų mamyčių, kurios dažniausiai ir būdavo Tedo Koulo knygų *pirkėjos*, – niekada nereiškė nepasitenkinimo. Tie skaitytojai nė nenutuokė, kad Rutos tėvas daug daugiau laiko praleidžia piešdamas negu rašydamas; kiekvienai iliustracijai, kuri vėliau patekdavo į knygą, jis nupiešdavo šimtus piešinių. O dėl jį išgarsinusių istorijų... na, Ruta buvo įpratusi rašomosios mašinėlės taukšėjimą girdėti tik naktimis.

Įsivaizduokite vargšą Edį O'Harą. Tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt aštuntaisiais, vasarišką birželio rytą, jis stovėjo netoli Pikvod aveniu prieplaukos Niu Londone, Konektikuto valstijoje, ir laukė kelto, turinčio jį nugabenti į Orient Pointą Long Ailande. Edis galvojo apie rašytojo padėjėjo darbą ir nė neįtarė, kad *rašymo* bus labai mažai. (Apie galimybę tapti grafikos menininku Edis išvis nemąstė.)

Tedas Koulas buvo tariamai išmestas iš Harvardo ir įstojęs į neprestižinę meno mokyklą – iš tiesų tai buvo dizaino mokykla, kurioje dažniausiai mokydavosi vidutinių gabumų studentai, nesitikintys daug pasiekti komercinio meno srityje. Tedas nė nemėgino imtis graviūrų ar litografijų; jam patiko tik paprastas piešimas. Jis dažnai sakydavo, jog tamsa yra jo mėgstamiausia spalva.

Rutos sąmonėje tėvo išvaizda visuomet bus susijusi su pieštukais ir trintukais. Į jo rankas būdavo įsigėrusios juodos ir pilkos dėmės, o trintuko trupiniai atrodė lyg nuolatiniai prie visų drabužių derinami aksesuarai. Tačiau pastoviausios Tedo tapatybę įrodančios žymės – netgi kai išeidavo iš vonios ką tik išsimaudęs ir švariai apsirengęs – buvo rašaluoti pirštai. Kiekvienai knygai jis pirmiausia parinkdavo rašalą.

– Čia juoda knyga ar ruda, tėti? – klausdavo Ruta.

Pelė, rėpliojanti tarp sienų buvo juoda knyga – iliustracijų originalai piešti tušu, Tedo mėgstamos juodos spalvos. O *Garsas, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso* turėjo būti ruda; kaip tik dėl jos tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt aštuntųjų vasarą ir tvyrojo

tas kvapas – Tedo mėgstamiausi rudi dažai buvo šviežias sepijų rašalas, kuris, nors labiau juodas negu rudas, visgi yra tamsiai rudo sepijos atspalvio ir (tam tikromis sąlygomis) atsiduoda žuvimi.

Tedo mėginimai išlaikyti sepijų rašalą šviežią dar labiau gadino ir taip jau sugedusius santykius su Merion, kuri įprato vengti šaldytuve stovinčių pajuodusių stiklainių; bet jų buvo ir šaldymo kameroje, pavojingai arti ledo vonelių. (Vėliau, tą pačią vasarą, Tedas pabandė laikyti rašalą supylęs į ledo voneles, ir pasekmės buvo, nors ir keliančios šiurpulį, bet juokingos.)

Viena iš pirmųjų Edžiui O'Harai pavestų užduočių – ne kaip rašytojo padėjėjui, o kaip būsimam Tedo Koulo vairuotojui – bus nuvažiuoti į už trijų ketvirčių valandos kelio esantį Montoką ir atgal; tik žuvų parduotuvėje Montoke žymiajam vaikiškų knygelių autoriui ir iliustruotojui palikdavo sepijų rašalo. (Kai pats žuvų pardavėjas buvo pakankamai toli ir negirdėjo, žuvų pardavėjo žmona Edžiui kelis kartus užsiminė esanti „didžiausia Tedo gerbėja".)

Rutos tėvo darbo kambarys buvo vienintelis kambarys namuose, kurio sienų nepuošė nė viena Tomo ar Timočio nuotrauka. Ruta klausdavo savęs, ar taip yra todėl, kad tėvas negali nei dirbti, nei galvoti nuolatos matydamas savo žuvusius berniukus.

Išskyrus tuos atvejus, kai pats tėvas būdavo darbo kambaryje, tai buvo vienintelis kambarys, į kurį Rutai neleisdavo eiti. Ar ji galėjo ten susižeisti? Ar ten buvo daugybė aštrių įrankių? Ten buvo pakankamai daug (ir lengvai praryjamų) plunksnų galiukų, nors Ruta neatrodė toks vaikas, kuris dėtų nežinomus daiktus į burną. Bet nepaisant visų tėvo darbo kambaryje tykančių pavojų – jei ten išvis buvo pavojų, – prieš keturmetę nereikėjo imtis jokių fizinių priemonių, netgi nereikėjo įtaisyti duryse užrakto. Vien sepijų rašalo kvapo pakako, kad vaikas ten nelįstų.

Merion nieku gyvu nesiartindavo prie Tedo darbo kambario, tačiau Ruta tik įžengusi į trečią dešimtį pagaliau suprato, kad šis tas daugiau, ne vien sepijų rašalas, ją sulaikydavo. Merion nenorėjo sutikti Tedo modelių, nenorėjo jų net matyti – netgi vaikų, nes vaikai niekada neateidavo pozuoti be motinų. Tik tada, kai

vaikai jau būdavo papozavę bent pustuzinį kartų (arba daugiau), motinos ateidavo pozuoti vienos. Būdama vaikas, Ruta nesuko sau galvos, kodėl tiek mažai mamų su vaikais piešinių spausdinama jos tėvo knygose. Žinoma, kadangi jo knygos buvo skirtos vaikams, jose negalėjo būti *nuogų moterų*, nors Tedas piešė daugybę nuogų moterų; tos jaunos mamytės pozavo tiesiogine prasme *šimtams* Tedo pieštų aktų.

Apie aktus tėvas sakydavo:

– Būtinos, labai svarbios pratybos kiekvienam piešėjui, Ruti.

„Kaip ir peizažai", – iš pradžių galvodavo Ruta, nors jų Tedas piešdavo mažai. Rutos nuomone, tokio nesidomėjimo peizažais priežastis galėjo būti monotoniškas, visiškai lėkštas kraštovaizdis, tarytum gudronuota lyguma prie jūros, arba pati jūra, jos supratimu, tokia pat monotoniška ir lėkšta, – o ką jau kalbėti apie virš galvos plytintį bekraštį, dažniausiai nuobodų ir apsiniaukusį dangų.

Tėvas atrodė toks abejingas peizažams, kad vėliau Ruta net stebėdavosi, kai jis imdavo reikšti nepasitenkinimą naujais namais – tais „architektūriniais išsigimėliais", kaip jis sakydavo. Be jokio išankstinio pranešimo nauji namai iškildavo plynėje, įsibraudavo į lygius bulvių laukus, kadaise buvusį vienintelį Koulų reginį.

– Negalima pateisinti tokių eksperimentiškai bjaurių pastatų, – prie pietų stalo pareikšdavo Tedas kiekvienam, norinčiam klausytis. – Dabar ne karo metas. Nereikia ręsti parašiutininkus atbaidančių būdų. – Tačiau tėvo nepasitenkinimas išsivadėjo; vasarotojų mėgstama architektūra toje pasaulio dalyje, vadinamoje Hamptonais, niekam – nei Rutai, nei jos tėvui – nerūpėjo taip, kaip nepalyginti įdomesni ir mažiau kintantys aktai.

Kodėl jaunos *ištekėjusios* moterys? Kodėl visos tos jaunos *motinos*? Mokydamasi koledže, Ruta užduodavo tėvui atviresnius klausimus negu kada nors anksčiau ar vėliau. Ji mokėsi koledže ir tada, kai jai pirmą kartą į galvą atėjo nerimą kelianti mintis. Kas *dar* galėtų būti jo modeliai arba, trumpesnį laiką, jo meilužės? Ką *dar* jis nuolatos sutikdavo? Jaunos motinos, be abejo, jį atpažindavo ir pačios prie jo prieidavo.

– Pone Koulai? Aš jus pažįstu – jūs Tedas Koulas! Aš tik norėjau pasakyti, nes mano duktė tokia drovi, kad esate mėgstamiausias mano dukters rašytojas. Parašėte pačią mėgstamiausią jos knygą... – Ir tada besispyriojanti duktė (arba susidrovėjęs sūnus) būdavo stumiami į priekį, kad paspaustų Tedui ranką. Jeigu motina Tedui pasirodydavo patraukli, jis paklausdavo, ar vaikas, kartu su mamyte, nenorėtų jam papozuoti... galbūt kitai knygai. (Apie tai, kad motina gal galėtų pozuoti viena, ir be drabužių, jis pradėdavo kalbėti vėliau.)

– Tačiau dažniausiai tai būna *ištekėjusios* moterys, tėti, – sakydavo Ruta.

– Taip... Tikriausiai todėl jos tokios nelaimingos, Ruti.

– Jeigu tau rūpėtų aktai... turiu galvoje *piešinius* ... tu rinktumeisi *profesionalius* modelius, – kartą pasakė jam Ruta. – Bet manau, kad tau visada labiau rūpėjo pačios moterys negu tie aktai.

– Vargu ar tėvas gali tai paaiškinti savo dukteriai, Ruti. *Bet*... jeigu nuogumas – būtent nuogumo *pojūtis* – yra tai, ką aktas turi perteikti, tai joks nuogumas negali prilygti apsinuoginimui prieš ką nors pirmą kartą.

– Vargšai profesionalai, – tarė Ruta. – Viešpatie, tėti, ar tau *būtinai* to reikia? – Kita vertus, ji žinojo, jog nei aktai, nei motinų portretai su vaikais nerūpi jam taip, kad juos pasiliktų; jis jų neparduodavo kam nors asmeniškai ir nedovanodavo savo galerijai. Kai meilės ryšys nutrūkdavo – paprastai gana greitai, – Tedas Koulas surinkdavo visus piešinius ir atiduodavo tai mamytei. O Ruta savęs klausdavo: „Jeigu dauguma tų jaunų motinų taip nesėkmingai ištekėjusios... arba šiaip nelaimingos... ar gavusios dovanų meno kūrinį jos bent akimirką pasijunta laimingesnės?“ Tačiau jos tėvas niekada nebūtų pasakęs, kad jo piešiniai yra menas, ir savęs nevadino menininku. Tedas nevadino savęs ir rašytoju.

– Aš tik vaikų linksmintojas, Ruti, – sakydavo jis.

O Ruta pridurdavo:

– Ir jų motinų meilužis, tėti.

Netgi padavėjas ar padavėja restorane, negalėdami atitraukti akių nuo rašaluotų Tedo pirštų, niekada iš jo neišgirsdavo paaiš-

kinimo: „Aš – dailininkas“ arba „Aš – knygų vaikams autorius ir iliustruotojas“; Rutos tėvas sakydavo: „Dirbu su rašalu“ arba, jei padavėjas ar padavėja į jo pirštus žiūrėdavo smerkiamai, „Dirbu su sepijomis“.

Paauglystės metais – ir gal porąsyk tada, kai buvo ypač kritiškai nusiteikusi koledžo studentė, – Ruta kartu su tėvu dalyvavo rašytojų konferencijose, kur Tedas būdavo vienintelis, rašantis vaikams, tarp atseit rimtesnių grožinės literatūros kūrėjų ir poetų. Rutai būdavo smagu stebėti, kaip pastarieji, spinduliuojantys daug didingesnę literatūrinę aurą negu netvarkingo žavesio bei rašaluotų pirštų aura, supanti jos tėvą, ne tik pavydėdavo jos tėvui jo knygų populiarumo: tie ultraliteratūriniai tipai dar susierzindavo matydami, kaip Tedas Koulas save menkina – koks nenuilstamai kuklus žmogus jis *atrodo*!

– Iš pradžių rašėte *romanus*, ar ne? – klausdavo Tedo koks pagiežingas ultraliteratas.

– Taip, tačiau tie romanai buvo pasibaisėtini, – linksmai atsakydavo Rutos tėvas. – Tikras stebuklas, kad tiek daug kritikų gyrė pirmąjį. Keista, kad turėjau parašyti *tris*, kol supratau, jog nesu rašytojas. Aš tik vaikų linksmintojas. Be to, mėgstu piešti. – Jis pakeldavo aukštyn pirštus kaip įrodymą; ir visuomet šypsodavosi. Kokia tai buvo šypsena!

Ruta kartą pasakė savo kambario draugei koledže (ji buvo ir jos kambario draugė internatinėje mokykloje):

– Prisiekiu, galėjai girdėti, kaip moterims kelnaitės slysta ant grindų.

Būtent rašytojų konferencijoje Ruta pirmą kartą susidūrė su nepaprastu reiškiniu: jos tėvas miegojo su jauna moterimi, kuri buvo netgi jaunesnė už Rutą – irgi koledžo studentė.

– Maniau, tu man pritarsi, Ruti, – tada pasakė Tedas. Kai Ruta jį kritikuodavo, jis dažnai pradėdavo su ja kalbėti tarytum savęs gailėdamas – lyg ji būtų tėvas, o jis – vaikas; tam tikra prasme taip ir buvo.

– Tau *pritarsiu*, tėti? – pasipiktino ji. – Suvilioji merginą, jaunesnę negu *aš*, ir tikiesi, kad tau *pritarsiu*?

– Bet, Ruti, ji juk *netekėjusi*, – atsakė tėvas. – Ji nėra niekieno *motina*. Maniau, *tai* tau patiks.

Romanų rašytoja Ruta Koul vėliau taip aprašys tėvo veikimo sferą: „Nelaimingos motinos – mano tėvo sritis“.

Bet ar Tedas galėjo neatpažinti nelaimingų motinų? Šiaip ar taip – bent jau pirmus penkerius metus po sūnų žūties, – jis gyveno su pačia nelaimingiausia.

Laukianti Merion

Orient Pointas, šiaurinės Long Ailando atšakos smaigalys, taip ir atrodo: salos galas, kur užsibaigia sausuma. Skurdi augalija sunykusi nuo druskos ir nulenkta vėjo. Smėlis rupus, nubarstytas kriauklelėmis bei akmenukais. Tą tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt aštuntųjų birželio dieną, kai Merion Koul laukė Niu Londono kelto, turinčio atgabenti Edį O'Harą per Long Ailando sąsiaurį, vandens lygis buvo žemas, ir Merion abejingai pastebėjo, kad per atoslūgį išlindę elingo poliai šlapi; o virš aukščiausio vandens pakilimo žymės jie buvo sausi. Virš tuščio elingo kybojo triukšmingas kirų būrys; paskui paukščiai ėmė sukti ratus prie pat pasišiaušusio vandens, kuris saulės šviesoje nuolat keitė spalvą – nuo pilkai melsvos iki mėlynai žalios ir vėl pilkos. Kelto dar nebuvo matyti.

Greta elingo stovėjo koks tuzinas automobilių. Kadangi saulė išlindusi ilgai neužsibūdavo – ir dar pūtė šiaurės rytų vėjas, – dauguma vairuotojų laukė automobiliuose. Iš pradžių Merion stovėjo išlipusi ir atsirėmusi į priekinį buferį; vėliau ant jo atsisėdo ir, pasidėjusi ant variklio dangčio, atsivertė tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt aštuntųjų Ekseterio metraštį. Būtent čia, Orient Pointe, ant variklio dangčio, Merion pirmą kartą gerai įsižiūrėjo į naujausias Edžio O'Haros nuotraukas.

Merion nemėgo vėluoti ir visuomet būdavo prastos nuomonės apie žmones, kurie vėluodavo. Jos automobilis stovėjo sutinkančių eilės priešakyje. Ilgesnė automobilių virtinė buvo stovėjimo aikštelėje, kur laukė norintys tuo pačiu keltu grįžti į Niu Londoną; bet Merion jų nė nepastebėjo. Merion retai žiūrėdavo į žmones, kai būdavo viešose vietose, o tai irgi pasitaikydavo nedažnai.

Visi žiūrėjo į ją. Tiesiog negalėjo susilaikyti. Tą dieną Orient Pointe Merion Koul buvo trisdešimt devyneri. Ji atrodė dvidešimt devynerių, o gal ir dar jaunesnė. Kai Merion sėdėjo ant automobilio buferio ir mėgino kaip nors prispausti penkiasdešimt aštuntųjų metraščio lapus, kad jų neblaškytų maištingi šiaurės rytų vėjo šuorai, jos dailias kojas, kurios buvo dar ir ilgos, nuo žmonių akių slėpė susisiaučiamas sijonas, neaiškios gelsvai rusvos spalvos. Visiškai aišku buvo tik tai, kad tas sijonas Merion *tinka* – kuo puikiausiai. Ji dar vilkėjo į sijoną sukištus per didelius baltus teniso marškinėlius ir nesusagstytą kašmyro megztinį – blyškiai rausvą, kaip kai kurių geldelių vidus; šitoks rausvumas labiau įprastas prie atogrąžų jūrų, negu ne tokioje egzotiškoje Long Ailando pakrantėje.

Pučiant stingdančiam vėjui, Merion susisiautė neužsagstyto megztinio skvernus. Marškinėliai buvo platūs, bet vieną ranką ji laikė sau ant liemens, prispaudusi po krūtimis. Visi aiškiai matė, kad jos liemuo ilgas; kad krūtys pilnos ir nusvirusios, tačiau gražios formos ir natūraliai atrodančios, irgi buvo akivaizdu. Saulei čia išlendant, čia vėl pasislepiant, banguoti jos plaukai iki pečių keitė spalvą: nuo gintaro iki medaus geltonumo, o šiek tiek įdegusi oda švytėte švytėjo. Merion buvo beveik be trūkumų.

Tačiau geriau įsižiūrėjus, vienoje jos akyje buvo kažkas ne taip. Migdolo formos veidas, akys irgi, tamsiai mėlynos; tačiau dešinės rainelėje – šešiakampė ryškiai geltona dėmelė. Tarsi deimanto atskala, arba ledo krislas, įkritęs jai į akį ir dabar nuolatos atspindintis saulę. Tam tikroje šviesoje, arba pažvelgus kokiu nors nenuspėjamu kampu, dėl šios geltonos dėmelės dešinė Merion akis atrodydavo ne mėlyna, o žalia. Ne mažiau trikdė tobula jos burna. Vis dėlto šypsena, kai ji šypsodavosi, būdavo liūdna – per tuos penkerius metus mažai kas matė ją besišypsančią.

Ekseterio metraštyje ieškodama naujausių Edžio O'Haros nuotraukų, Merion suraukė antakius. Prieš metus Edis buvo Iškylautojų klube – dabar ji ten jo nerado. Be to, praėjusiais metais jam patiko Jaunimo diskusijų klubas; šiais jis jau nebebuvo jos narys, nebuvo patekęs ir į elitinį šešių berniukų būrelį – mokyklos Dis-

kusijų komandą. Ar jis paprasčiausiai metė iškylavimą *ir* diskusijas? – klausė savęs Merion. (Jos berniukams irgi nerūpėjo jokie klubai.)

Bet paskui Merion jį surado, iš pažiūros atitolusį nuo savimi patenkintų, pasipūtusių berniukų grupelės – literatūrinio Ekseterio žurnalo *Švytuoklės* redaktorių ir daugumos straipsnių autorių. Edis stovėjo vidurinėje eilėje iš krašto, tarsi fotografuotis būtų atėjęs per vėlai ir, demonstruodamas madingą atsainumą, įlindęs į kadrą paskutinę akimirką. Kai kurie kiti berniukai aiškiai pozavo, tyčia pasisukę profiliu, o Edis spoksojo tiesiai į objektyvą. Kaip ir tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt septintųjų metraščio nuotraukose, dėl nerimą keliančio rimtumo bei gražaus veido jis atrodė vyresnis, negu iš tikrųjų buvo.

O dėl jo „literatūriškumo“, tai tamsūs marškiniai ir dar tamsesnis kaklaraištis buvo vienintelės matomos žymės; tokių marškinių paprastai niekas nenešioja su kaklaraiščiu. (Tomui, prisiminė Merion, taip atrodyti patikdavo; Timočiui – dėl to, kad buvo jaunesnis arba labiau laikėsi tradicinės galvosenos, o gal ir dėl abiejų priežasčių – ne.) Merion slėgė mintys apie tai, koks galėjo būti *Švytuoklės* turinys: sunkiai suprantami eilėraščiai ir liguistai autobiografiški jaunuolių, tampančių pilnamečiais, rašiniai – į meniškumą pretenduojantys pasakojimai, panašūs į „Ką veikiau per vasaros atostogas“. Tokio amžiaus berniukai turėtų užsiimti sportu, buvo įsitikinusi Merion. (Tomas ir Timotis neužsiėmė niekuo daugiau, tik sportu.)

Staiga vėjuotas, apsiniaukęs oras sukėlė jai šiurpulį, arba Merion pašiurpo dėl kitų priežasčių. Ji užvertė penkiasdešimt aštuntųjų metraštį, įlipo į automobilį ir ten vėl atsivertė, pasidėjusi ant vairo. Vyrai, kurie pastebėjo, kad Merion lipa vidun, žiūrėjo į jos klubus. Negalėjo nežiūrėti.

Dėl sporto: Edis O'Hara tebebėgiojo – taškas. Štai jis, per metus tapęs raumeningesnis, abiejų komandų nuotraukose – kroso ir lengvosios atletikos. Kodėl jis bėgioja? – klausė savęs Merion. (Jos berniukams patiko futbolas ir ledo ritulys, pavasarį Tomas dar žaisdavo lakrosą, o Timotis – tenisą. Nė vienas nenorėjo žaisti

mėgstamiausio tėvo žaidimo – *vienintelė* sporto šaka, kuria užsiėmė Tedas, buvo skvošas.)

Jei Edis O'Hara iš jaunių nebuvo paimtas į pagrindinę mokyklos komandą, – nei kroso, nei lengvosios atletikos, – tai tikriausiai bėgiojo nelabai greitai arba nelabai atkakliai. Bet nepaisant to, kaip greitai ar atkakliai Edis bėgiojo, nuogi jo pečiai vėl nejučiomis pritraukė Merion smilių. Jos nagų lakas buvo matinės rausvos spalvos, priderintas prie sidabriškai rausvų lūpų dažų. Ko gero, tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt aštuntųjų vasarą Merion Koul buvo viena iš gražiausių gyvų moterų.

Nuogų Edžio pečių liniją ji iš tikrųjų vedžiojo be jokio *sąmoningo* lytinio susidomėjimo. Kad jos neįveikiamas potraukis atidžiai įsižiūrėti į Edžio amžiaus jaunuolius gali *virsti* lytiniu, tuo metu buvo tik jos vyro nujautimas. Tedas pasikliaudavo savo lytiniu instinktu, o Merion dėl savojo labai abejojo.

Daugybė ištikimų žmonų pakenčia, netgi taikstosi su skausmingomis merginėjančio vyro išdavystėmis; Merion pakentė Tedą todėl, kad pati suprato, kokios nesvarbios jam visos tos moterys. Jeigu jis būtų turėjęs *vieną* moterį, kuri būtų išlaikiusi jo dėmesį bent kiek ilgiau, Merion gal ir būtų pasiryžusi jo atsikratyti. Tačiau Tedas niekada tyčia jos neužgauliojo; ypač po Tomo ir Timočio mirties stengėsi būti švelnus. Šiaip ar taip, tik Tedas galėjo suvokti ir gerbti amžiną jos sielvartą.

Tačiau dabar tarp jos ir Tedo buvo kažin kokia baisi nelygybė. Net ketverių metų Ruta pastebėjo, kad mamytė už tėtį *liūdnesnė*. Be to, Merion neturėjo vilties, kad pajėgs išlyginti kitą nevienodumą: Tedas Rutai buvo geresnis tėvas negu ji – motina. O Merion visuomet jautėsi daug svarbesnė negu Tedas savo *sūnums*! Pastaruoju metu ji beveik nekentė Tedo už tai, kad jam pavyko geriau sugerti savo širdgėlą negu jai savąją. Ir Merion galėjo tik numanyti, jog Tedas jos irgi nekenčia – už tai, kad jos liūdesys didesnis.

Merion buvo įsitikinusi, kad jie suklydo, pradėdami Rutą. Kiekvienas to vaiko augimo tarpsnis jiems skausmingai primindavo atitinkamas Tomo ir Timočio vaikystės pakopas. Koulams nieka-

da nereikėjo auklių, kad prižiūrėtų jų berniukus; Merion tada buvo puiki motina. Tačiau Rutai jie nuolatos, beveik visai dienai samdė aukles, nes Tedas, nors rodė didesnį norą būti su vaiku negu Merion, nemokėjo gerai atlikti būtinų kasdienių darbų. O Merion, pati neįstengdama jų imtis, bent jau žinojo, kokie jie yra ir kad *kas nors*, koks nors patikimas žmogus, turi juos atlikti.

Penkiasdešimt aštuntųjų vasarą jau pati Merion buvo tapusi didžiausia Tedo nelaime. Praėjus penkeriems metams po Tomo ir Timočio mirties, Merion jautė, jog sukėlė vyrui dar daugiau skausmo negu sūnų žūtis. Be to, Merion bijojo, kad kada nors nepajėgs atsilaikyti ir pamils savo dukterį. O jei leisiu sau mylėti Rutą, galvojo Merion, tai ką darysiu, jeigu ir *jai* kas nors atsitiks? Merion žinojo, kad neištvertų, vėl netekusi vaiko.

Tedas neseniai buvo Merion sakęs, jog norėtų vasarą „pamėginti išsiskirti“ – tiesiog pažiūrėti, ar abu nebus laimingesni, gyvendami atskirai. Daug metų, dar gerokai prieš mylimų berniukų mirtį, Merion mąstė, ar jai nereikėtų su Tedu išsiskirti. O dabar *jis* norėjo skirtis su *ja!* Jeigu jie būtų išsiskyrę, kai Tomas ir Timotis dar buvo gyvi, net klausimas nebūtų iškilęs, su kuriuo liks vaikai; jie buvo *jos* berniukai – jie būtų pasirinkę ją. Tedas niekaip nebūtų nuginčijęs tokios akivaizdžios tiesos.

Tačiau dabar... Merion nežinojo, ką daryti. Kartais ji net negalėdavo prisiversti kalbėti su Ruta. Savaime suprantama, šitas vaikas norės tėvo.

Ar taip ir susitarsime? – galvojo Merion. Jis pasiims viską, kas likę: namą, kurį ji mylėjo, bet kurio jai nereikėjo, ir Rutą, kurios ji arba negalėjo, arba tiesiog sau neleido mylėti. Merion pasiims savo berniukus. Iš Tomo ir Timočio Tedui tegu lieka tai, ką jis įstengs prisiminti. (Aš pasiimsiu visas nuotraukas, nusprendė Merion.)

Kelto signalas ją išgąsdino. Smilių, kuriuo tebevedžiojo nuogų Edžio O'Haros pečių liniją, ji krūptelėjusi per smarkiai prispaudė prie metraščio puslapio ir nusilaužė nagą. Ėmė sunktis kraujas. Ji pastebėjo nago įrėžtą žymę toje vietoje, kur buvo Edžio petys. Mažytė kraujo dėmelė sutepė popierių, bet Merion paseilino pirštą

ir kraują nuvalė. Tik tada ji prisiminė, jog Tedas Edį priėmė į darbą su sąlyga, kad vaikinas turės vairuotojo pažymėjimą, be to, dėl Edžio vasaros darbo buvo susitarta *anksčiau*, negu Tedas jai pasakė, kad nori „pamėginti išsiskirti".

Keltas suūkė dar kartą. Tas žemas garsas jai paskelbė tai, kas dabar buvo akivaizdu: Tedas jau kuris laikas žino, kad ją paliks! Merion pati stebėjosi, kad suvokusi jo apgavystę nė kiek nesupyko; ji net nebuvo įsitikinusi, ar jaučia jam pakankamą neapykantą, iš kurios galėtų suprasti, kad jį mylėjo. Nejaugi *viskas* jai baigėsi, arba pasikeitė, kai mirė Tomas ir Timotis? Iki šiol ji manė, jog Tedas savaip ją tebemyli; tačiau būtent *jis* pradeda skyrybas, argi ne?

Kai Merion atidarė automobilio dureles ir žengė artyn geriau įsižiūrėti į iš kelto išlipančius keleivius, ji atrodė tokia pat liūdna moteris, kokia būdavo visada, visus tuos praėjusius penkerius metus; bet jos mintys dabar buvo aiškesnės negu kada nors anksčiau. Ji Tedo nelaikys – netgi leis jam pasiimti dukterį. Ji paliks juos abu pirmiau, negu Tedui pasitaikys proga palikti ją. Eidama elingo link, Merion galvojo: „Viską, tik ne nuotraukas". Kaip moters, ką tik padariusios tokias reikšmingas išvadas, jos eisena buvo neįtikimai tvirta. Visiems, kurie ją matė, ji atrodė visiškai rami.

Pirmas nuo kelto važiavęs vairuotojas buvo tikras kvailys. Apstulbintas artyn prie jo einančios moters grožio, nuvairavo nuo kelio tiesiai į akmenimis nusėtą paplūdimio smėlį; jo automobilis įklimpo ilgam, gerai valandai, bet netgi suvokęs keblią savo padėtį, vyriškis neįstengė atplėšti akių nuo Merion. Negalėjo į ją nežiūrėti. Merion to nelemto atsitikimo net nepastebėjo – ji ir toliau iš lėto ėjo pirmyn.

Visą likusį gyvenimą Edis O'Hara tikės likimu. Šiaip ar taip, jau pačią pirmąją akimirką, kai jis žengė ant kranto, ten buvo Merion.

Edis nuobodžiauja – be to, jam stojasi

Vargšas Edis O'Hara. Atsidūręs viešoje vietoje su tėvu, jis visuomet jausdavo mirtiną pažeminimą. Ilga kelionė iki prieplaukos Niu Londone ir, kaip jam atrodė, dar ilgesnis laukimas (su tėčiu), kol atplauks Orient Pointo keltas, irgi nebuvo išimtis. Ekseterio bendruomenėje savotiškas Mėtinio O'Haros būdas jau nieko nestebino, kaip ir jo mėtiniai saldainukai; Edis seniai buvo susitaikęs su faktu, kad ir mokiniai, ir mokytojai nuo jo tėvo bėga nė kiek nesigėdydami. Vyresniojo O'Haros sugebėjimas įvaryti auditorijai nuobodulį, *bet kokiai* auditorijai, buvo visiems žinomas. Klasėje Mėtinio mokymas veikdavo kaip migdomieji; tiesiog legendos sklido apie tai, kokią daugybę mokinių vyresniajam O'Harai pavyko užmigdyti.

Mėtinio įkyrėjimo metodai buvo be jokių įmantrybių; pakako paprasčiausio kartojimo. Jis garsiai skaitydavo, jo nuomone, reikšmingas ištraukas iš praėjusios dienos užduočių – kai ir patys mokiniai dar nebūdavo spėję naujo teksto pamiršti. Bet mokinių atmintis aiškiai imdavo silpnėti, kai jie nusikamuodavo, nes Mėtinis reikšmingų ištraukų visuomet rasdavo *daug* ir skaitydavo labai įsijautęs, su galybe pauzių, kad būtų efektingiau; dar ilgesnių pauzių prireikdavo saldainukų čiulpimui. Diskusijų po tokio nepaliaujamo gerai žinomų ištraukų kartojimo būdavo mažai – iš dalies todėl, kad niekas negalėjo nuginčyti akivaizdaus tų ištraukų reikšmingumo. Galima buvo tik suabejoti, ar *reikia* jas skaityti garsiai. Už klasės ribų apie Mėtinio anglų kalbos mokymo metodus būdavo diskutuojama taip dažnai, kad Edis O'Hara jausdavosi tarytum pats iškentėjęs tėvo pamokas, nors iš tikrųjų jam niekada neteko jose dalyvauti.

Edis kentėdavo kitur. Jis dėkojo Dievui, kad nuo mažų dienų dažniausiai maitinosi mokyklos valgykloje, iš pradžių prie mokytojų stalo su kitų mokytojų šeimomis, o vėliau su mokiniais. Taigi mokinių atostogos būdavo vienintelis laikas, kai O'Haros, kaip šeima, pietaudavo namuose. Kviestiniai pietūs, kuriuos Dot O'Hara rengdavo reguliariai, – nors tik keletą mokytojų porų ji nenoromis vertino palankiai, – buvo visiškai kitas dalykas. Edžiui kviestiniai pietūs neįkyrėdavo, nes jam su svečiais tėvai leisdavo pabūti tik tiek, kiek reikėdavo, kad nepasirodytų neišauklėtas.

Bet per šeimyninius pietus mokinių atostogų metu Edžio niekas negalėdavo apsaugoti nuo protą bukinančio tobulos tėvų santuokos fenomeno: vienas kitam jie neatrodydavo nuobodūs, nes niekada vienas kito neklausydavo. Abu elgdavosi rūpestingai ir mandagiai; mama leisdavo kalbėti tėčiui labai ilgai, o paskui jau būdavo mamos eilė – ir ji beveik visada prašnekdavo apie ką kita. Pono ir ponios O'Harų pokalbiai buvo tikri prasminio neatitikimo šedevrai; kadangi Edis juose nedalyvaudavo, tai laiką stumdavo mėgindamas atspėti, ar *ką nors iš to*, ką pasakė jo tėtis arba mama, kitas kada nors atsimins.

Prieš pat Edžio kelionę į Orient Pointo kelto prieplauką kaip tik ir pasitaikė vienas toks vakaras O'Harų namuose. Mokslo metai buvo pasibaigę, baigimo pažymėjimai bei apdovanojimai neseniai iškilmingai įteikti, ir Mėtinis O'Hara samprotavo apie tai, ką jis vadino mokinių ištižimu per pavasario semestrą:

– *Žinau*, kad jie galvoja apie vasaros atostogas, – gal šimtąjį kartą sakė Mėtinis. – *Suprantu*, kad vėl atšilus orui gali apimti tingulys, betgi ne šitokio masto tingėjimas, kokį pastebėjau *šį* pavasarį.

Tėvas taip šnekėdavo *kiekvieną* pavasarį; jau pats tas pasakymas atimdavo Edžiui jėgas, sukeldavo apatiją, jis kartais net pagalvodavo, kad ir vienintelė jo mėgstama sporto šaka, bėgimas, gal tėra mėginimas pabėgti nuo tėvo balso, kurio moduliacijos būdavo iš anksto nuspėjamos ir nepaliaujamos, kaip skritulinio pjūklo miško medžiagos sandėlyje.

Mėtinis dar nebaigė kalbėti – Edžio tėvas berods niekada nebaigdavo – jis tik nutilo, norėdamas įkvėpti oro ar įsidėti į burną maisto, ir tada prašneko Edžio motina:

– Tarytum negana, kad visą žiemą visi matėme, jog ponia Heivlok *nesiteikia* nešioti liemenėlės, – pradėjo Dot O'Hara, – dabar, kai oras vėl atšilo, turime kentėti dar ir dėl to, kad ji nenori skustis pažastų. O liemenėlės iki šiol nepastebėjau. Taigi dabar be liemenėlės ir plaukuotomis pažastimis! – garsiai paskelbė Edžio motina.

Ponia Heivlok buvo neseniai atvykusi jauna mokytojo žmona; bent jau Edžiui ir daugeliui kitų Ekseterio berniukų ji atrodė iš esmės įdomesnė negu dauguma jos kolegių. O tai, kad ponia Heivlok nenešioja liemenėlės, berniukai vertino kaip *pliusą*. Nors ji nebuvo graži moteris, veikiau putloka ir neišraiškingų veido bruožų, jos jaunatviškų, didelių krūtų siūbavimas žavėjo mokinius ir daugybę mokomojo personalo vyrų, kurie nieku gyvu nebūtų prisipažinę. Tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt aštuntaisiais, dar prieš hipių laikus, ponios Heivlok liemenėlės nenešiojimas buvo labai neįprastas ir įsidėmėtinas dalykas. Tarp savęs berniukai ją vadino Liumpa. Laimingajam *ponui* Heivlokui, nuoširdžiai pavydėdami, jie rodė beprecedentę pagarbą. Edžiui, kuris liumpsinčiomis ponios Heivlok krūtimis mėgavosi kaip ir visi kiti, negailestingas motinos nepritarimas kėlė nerimą.

O dabar dar plaukuotos pažastys – Edis turėjo pripažinti, kad jas pamatę kai kurie mažiau išprusę mokiniai tiesiog nustėro. Tais laikais Ekseteryje, ko gero, buvo berniukų, kurie nežinojo, jog moterims pažastyse *auga* plaukai, – arba tuos berniukus nuoširdus sielvartas apėmė nuo apmąstymų, kam moterys juos *augina*. Tačiau Edžiui plaukuotos ponios Heivlok pažastys buvo tik dar vienas įrodymas, jog ta moteris puikiai sugeba suteikti malonumą. Apsirengusi berankove vasarine suknele, ponia Heivlok liumpsėjo ir buvo plaukuota. Nuo tada, kai atšilo oras, nemažai berniukų ėmė ją vadinti ne tik Liumpa, bet ir Gaure. Kad ir koks ten tas vardas, Edžiui O'Harai pasistodavo vos apie ją pagalvojus.

– Tikriausiai tuoj nebeskus ir kojų, – tarė Edžio motina. Reikia pasakyti, jog mintis apie *tai* Edį kiek suglumino, nors jis nu-

sprendė kol kas nedaryti jokių išvadų, kol pats pamatys, ar apžėlusios ponios Heivlok kojos jam patinka.

Kadangi ponas Heivlokas buvo Mėtinio kolega anglų kalbos katedroje, Dot O'Hara manė, kad jos vyras turėtų su juo pasikalbėti apie nerimą keliantį nederamą jo žmonos „bohemiškumą" berniukų mokykloje. Tačiau Mėtinis, nors ir didžiausias nuoboda, dar nebuvo toks kvailas, kad įkyrėtų žmogui šnekomis apie jo žmonos aprangą ar skutimąsi – arba *ne*siskutimą.

– Mieloji Doroti, – sakydavo Mėtinis, – ponia Heivlok juk europietė.

– Nežinau, ką *tai* turėtų reikšti! – atšaudavo Edžio motina. Bet Edžio tėvas jau toliau postringaudavo – su tokiu malonumu, tarsi niekas nebūtų pertraukęs, – apie mokinių ištižimą pavasarį.

Edžio nuomone, kurios jis niekam nesakė, tik laisvai judančios ponios Heivlok krūtys ir prižėlusios pažastys galėjo išsklaidyti jį apėmusį tingulį – ir ne dėl pavasario Edis jautėsi toks ištižęs. Dėl niekada nesibaigiančių, nerišlių tėvų pokalbių; nuo jų taip ir driekdavosi stingdantis apatijos šleifas.

Kartais kiti mokiniai Edžio klausdavo:

– Ei, koks tavo tėvo *tikras* vardas? – Vyresnįjį O'Harą jie pažinojo tik kaip Mėtinį, o į jį kreipdamiesi vadindavo ponu O'Hara.

– Džo, – atsakydavo Edis. – Džozefas E. O'Hara. – E. reiškė Edvardas, ir tai buvo vienintelis vardas, kuriuo tėvas vadino Edį.

– Daviau tau Edvardo vardą ne tam, kad vadinčiau Edžiu, – dažnokai sakydavo tėvas. Bet visi kiti, netgi mama, vadino Edžiu. Kada nors, tikėjosi Edis, užteks ir paprasčiausio Edo.

Per paskutinius šeimyninius pietus, prieš išvykdamas dirbti pirmojo vasaros darbo, Edis mėgino kaip nors įsiterpti į nesibaigiantį padriką tėvų pokalbį, bet jam nepavyko.

– Šiandien buvau sporto salėje ir sutikau poną Benetą, – tarė Edis. Ponas Benetas praėjusiais mokslo metais buvo Edžio anglų kalbos mokytojas. Edžiui jis labai patiko; jo dėstomam kursui priklausė keletas geriausių knygų, kokias tik vaikinas buvo skaitęs.

– Tikriausiai jos pažastis paplūdimyje matysime visą vasarą. Bijau, kad neištvėrusi galiu ką nors *pasakyti*, – pareiškė Edžio motina.

– Na, dar truputį pažaidžiau skvošą su ponu Benetu, – pridūrė Edis. – Pasakiau, kad visuomet knietėjo pamėginti, ir jis neskubėdamas pamušinėjo su manimi kamuoliuką. Patiko labiau, negu tikėjausi. – Ponas Benetas, be pareigų anglų kalbos katedroje, buvo dar ir mokyklos skvošo treneris – ir jam neblogai sekėsi. Skvošo kamuoliuko mušinėjimas Edžiui O'Harai atrodė tarytum netikėtas atradimas.

– Manau, galėtų būti trumpesnės Kalėdų atostogos ir ilgesnės pavasario, – tarė tėvas. – Žinau, kad mokslo metai prailgsta, tačiau turime sugalvoti kokį nors būdą, kad pavasarį berniukai grįžtų bent kiek žvalesni – kad vikriau suktųsi.

– Svarsčiau, ar nevertėtų žaisti skvošą... turiu galvoje, kitą žiemą, – pranešė Edis. – Rudenį dar bėgsiu krosą. Pavasarį galėčiau grįžti į stadioną... – Akimirką atrodė, kad žodis „pavasaris" patraukė tėvo dėmesį, tačiau tik *ištižimas* pavasarį iš tikrųjų rūpėjo Mėtiniui.

– Gal nuo skutimosi ją išberia, – garsiai mąstė Edžio motina. – Turėkite galvoje, kad mane kartais irgi išberia, tačiau tai ne pasiteisinimas.

Paskui Edis suplovė indus, o tėvai plepėjo toliau. Prieš eidamas gulti, Edis išgirdo, kaip mama paklausė tėčio:

– Ką jis sakė apie *skvošą*? Kuo čia *dėtas* skvošas?

– *Kas* sakė? – nesuprato tėvas.

– Edis! – tarė mama. – Edis kažką sakė apie skvošą ir poną Benetą.

– Jis yra skvošo treneris, – paaiškino jai Mėtinis.

– Džo, *tiek* aš pati žinau!

– Mieloji Doroti, tai ko tu klausi?

– Ką Edis sakė apie skvošą? – pakartojo Dot.

– Ką aš žinau! – tarė Mėtinis.

– Iš tikrųjų, Džo, – pyktelėjo Dot, – kartais aš abejoju, ar tu apskritai klausaisi.

– Mieloji Doroti, klausausi ausis pastatęs, – pasakė senasis nuobodа.

Jie abu iš to gardžiai pasijuokė. Tebekikeno ir tada, kai Edis, šiaip taip pasirengęs miegui, vilkosi į lovą. Jis staiga pasijuto toks pavargęs – toks *ištižęs*, – jog neįstengė net galvoti apie tai, kad reikėtų pamėginti tėvams paaiškinti, ką norėjo pasakyti. Jeigu jų santuoka sėkminga – o visais atžvilgiais atrodė, jog taip ir yra, – tai Edžiui jau piršosi mintis, kad gal geriau būtų *ne*sėkminga. Netrukus jis turėjo tą teoriją patikrinti ir net nenujautė, kaip bus sunku.

Durys grindyse

Pakeliui į Niu Londoną (ta kelionė buvo nuobodžiai, pernelyg kruopščiai suplanuota – kaip ir Merion, jie į prieplauką išvyko gerokai per anksti) Edžio tėvas pasiklydo kažkur netoli Providenso.

– Čia piloto klaida ar šturmano? – paklausė linksmai nusiteikęs Mėtinis. Iš tikrųjų buvo abiejų. Edžio tėvas tiek daug plepėjo, kad net nekreipė reikiamo dėmesio į kelią; o Edis, „šturmanas“, taip nuoširdžiai stengėsi neužmigti, kad užmiršo pažiūrėti į žemėlapį. – Gerai, kad anksti išvažiavom, – pridūrė tėvas.

Jie sustojo prie degalinės, ir Džo O'Hara pamėgino užmegzti lengvą pokalbį su žmogumi iš darbininkų klasės:

– Na, argi ne kebli padėtis? – kreipėsi vyresnysis O'Hara į degalinės patarnautoją, kuris Edžiui pasirodė protiškai šiek tiek atsilikęs. – Čia pora pasiklydusių eksoniečių ieško Niu Londono kelto į Orient Pointą.

Edis kiekvieną kartą tiesiog apmirdavo, girdėdamas, kaip tėvas kalbasi su nepažįstamais žmonėmis. (Kas dar, be pačių eksoniečių, galėjo žinoti, kas yra eksonietis?) Tarytum staiga ištiktas komos, patarnautojas spoksojo į tepalo dėmę ant grindinio šiek tiek į dešinę nuo dešinio Mėtinio bato.

– Esate Rod Ailande, – tik tiek vargšelis pajėgė išstenėti.

– Gal pasakytumėte, kaip nuvažiuoti į Niu Londoną? – paprašė Edis.

Kai jie grįžo į reikiamą kelią, Mėtinis Edį pradžiugino paskaita apie vidinį niūrumą, kuris dažnai būna nepakankamo mokinių lavinimo žemo lygio vidurinėje mokykloje pasekmė. – Proto bukinimas yra baisus dalykas, Edvardai, – aiškino jam tėvas.

Atvykę į Niu Londoną, jie pamatė, kad laiko pakankamai ir Edis dar galėtų suspėti į anksčiau išplaukiantį keltą.

– Tačiau tada turėsi vienui vienas laukti Orient Pointe! – pabrėžtinai tarė Mėtinis. Juk Koulai tikėjosi, kad Edis atkeliaus vėlesniu. Kol Edis susivokė, jog vienam laukti Orient Pointe būtų daug maloniau, ankstesnis keltas išplaukė.

– Mano sūnus pirmą kartą keliaus vandenynu, – pasakė Mėtinis moteriškei nežmoniškai storomis rankomis, kuri pardavė Edžiui bilietą. – Žinoma, tai ne *Karalienė Elžbieta* ar *Karalienė Marija*; ne kokia septynių dienų kelionė; ne Sauthamptonas Anglijoje ar Šerbūras Prancūzijoje. *Bet*, ypač kai esi šešiolikos, pakaks ir trumpos kelionės į Orient Pointą! – Moteriškė tolerantiškai nusišypsojo pro savo riebalų ruletus; nors lūpos tik vos vos prasiskyrė, galima buvo įžiūrėti, kad jai trūksta kelių dantų.

Vėliau, stovėdamas prie krantinės, Edžio tėvas ėmė samprotauti apie nesaikingą mitybą, kuri irgi dažnai būna nepakankamo mokinių lavinimo žemo lygio vidurinėje mokykloje pasekmė. Per vieną trumpą kelionę iš Ekseterio jie sutiko šitiek žmonių, kurie galėjo būti laimingesni arba lieknesni (arba ir tokie, ir tokie), jeigu jiems būtų pasisekę ir jie būtų mokęsi privačioje Ekseterio mokykloje!

Retkarčiais Edžio tėvas kur pakliūva įterpdavo žiupsnelį nelauktai į galvą atėjusių patarimų, susijusių su būsimu Edžio vasaros darbu:

– Nesijaudink dėl to, kad jis garsus, – nei iš šio, nei iš to pasakė vyresnysis O'Hara. – Iš tikrųjų jis nėra toks jau žymus literatas. Tiesiog įsidėmėk, kas tau atrodys svarbiausia. Atkreipk dėmesį į jo darbo įpročius, gal yra koks jo keistenybių metodiškumas – ir panašiai. – Kai keltas priplaukė artyn, ne pats Edis, o Mėtinis staiga ėmė jaudintis dėl Edžio darbo.

Iš pradžių suleido krovininius automobilius; pirmas eilėje buvo sunkvežimis, pilnas šviežių moliuskų – o gal tuščias, važiuojantis jų parsivežti. Šiaip ar taip, jis atsidavė nelabai šviežiais moliuskais, o jo vairuotojas, kuris, kol keltas buvo švartuojamas, rūkė cigaretę, atsirėmęs į musėmis aplipusias sunkvežimio radiatoriaus groteles, tapo kita Džo O'Haros improvizuoto pokalbio auka:

– Mano sūnus iškeliauja į pirmąjį savo darbą, – pranešė Mėtinis, o Edis dar labiau apmirė iš gėdos.

– O, tikrai? – tarė moliuskų sunkvežimio vairuotojas.

– Dirbs rašytojo padėjėju, – garsiai paskelbė Edžio tėvas. – Suprantate, mes dar tiksliai nežinome, ką jam reikės daryti, bet aišku, kad ne tik drožti pieštukus, keisti rašomosios mašinėlės juostelę ir ieškoti žodyne sudėtingų žodžių, kurių net pats rašytojas nemoka teisingai parašyti! Šiaip ar taip, manau, jog tai bus naudinga patirtis.

Moliuskų sunkvežimio vairuotojas, mintyse padėkojęs Dievui už darbą, kurį turi, pasakė:

– Sėkmės, vaike!

Paskutinę akimirką, kai Edis jau sėdo į keltą, tėvas puolė prie automobilio ir tuoj pat atlėkė atgal:

– Vos nepamiršau! – sušuko duodamas Edžiui gumele apsuktą storą voką bei ryšulėlį, tokio didumo ir minkštumo kaip duonos kepaliukas. Ryšulėlis buvo suvyniotas į dovanoms skirtą popierių, bet ant užpakalinės sėdynės, matyt, gulėjo prispaustas; dovana atrodė pamiršta ir niekam nereikalinga. – Čia tam mažam vaikui, mudu su mama ir apie tai pagalvojom, – tarė Mėtinis.

– *Kokiam* mažam vaikui? – paklausė Edis. Jis laikė dovaną ir voką pasispaudęs po smakru, nes sunkus kelioninis krepšys bei mažesnis ir lengvesnis lagaminas buvo užėmę abi rankas. Taip jis įsvirduliavo į keltą.

– Koulai turi mažą mergaitę – maždaug ketverių! – surėkė Mėtinis. Barškėjo grandinės, pupsėjo laivo variklis, su pertrūkiais kaukė signalas; kiti žmonės irgi šūkavo atsisveikindami. – Jie pasigimdė naują vaiką, kad pakeistų tuos *žuvusius*! – šaukė Edžio tėvas. Atrodė, jog *tai* sudomino netgi moliuskų sunkvežimio vairuotoją, kuris, palikęs apačioje savo sunkvežimį, dabar stovėjo persisvėręs per turėklus viršutiniame denyje.

– A, – tarė Edis. – Viso gero! – šūktelėjo.

– Myliu tave, Edvardai! – suriko tėvas. Paskui Mėtinis O'Hara pradėjo verkti. Edis nebuvo matęs tėvo verkiančio; kita vertus, Edis dar niekada nebuvo išvykęs iš namų. Mama tikriausiai irgi

verkė, tik Edis nepastebėjo. – Būk *atsargus*! – rykavo tėvas. Dabar jau visi viršutinio denio turėklus užgulę keleiviai žiūrėjo į juos. – Saugokis *jos*!

– *Ko*? – sušuko Edis.

– *Jos! Ponios* Koul! – rėkė vyresnysis O'Hara.

– *Kodėl?* – suklykė Edis. Jie jau tolo nuo prieplaukos; kelto signalas kurtino ausis.

– Girdėjau, ji taip ir neatsigavo! – šaukė Mėtinis. – Ji – *zombis*!

„Dievulėliau – *dabar* jis man tai sako!“ – galvojo Edis. Bet jis tik pamojavo. Nė neįtarė, kad vadinamasis zombis sutiks keltą Orient Pointe; dar nežinojo, kad iš *pono* Koulo atimta teisė vairuoti. Edis suirzo, kai tėvas neleido jam vairuoti važiuojant į Niu Londoną – dėl to, kad „eismas bus ne toks kaip Ekseteryje“. Edis dar galėjo įžiūrėti tėvą ant tolstančio Konektikuto kranto. Mėtinis buvo nusigręžęs, įsikniaubęs į delnus – jis verkė.

Ką jis turėjo galvoje, *zombis*? Edis tikėjosi, kad ponia Koul bus panaši į jo motiną arba į daugybę neįsimintinų kitų mokytojų žmonų; tiesą sakant, tai ir buvo beveik viskas, ką Edis žinojo apie moteris. Jei pasiseks, ponia Koul *gal* bus bent šiek tiek, kaip pasakytų Dot O'Hara, „bohemiška“, tačiau Edis nedrįso net svajoti apie moterį, gebančią suteikti tokį vujaristišką malonumą, kokį dosniai suteikdavo ponia Heivlok.

Tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt aštuntaisiais plaukuotos ponios Heivlok pažastys ir siūbuojančios krūtys buvo viskas, apie ką Edis O'Hara galvodavo, kai galvodavo apie moteris. O dėl jo amžiaus mergaičių, tai Edžiui su jomis nesisekė; jos jį baugino. Kadangi jis užaugo mokyklos miestelyje, tie keli pasimatymai, į kuriuos nuėjo, buvo su mergaitėmis iš Ekseterio, šiek tiek pažįstamomis iš pradinės bei pagrindinės mokyklos laikų. Tos mergaitės dabar buvo labiau subrendusios ir dažniausiai prisibijodavo miesto vaikinų, lankančių privačią mokyklą, – savaime suprantama, jos baimindavosi, kad į jas žiūrės iš aukšto.

Savaitgaliais Ekseteryje rengiamuose šokiuose nevietinės mergaitės Edžiui atrodydavo neprieinamos. Jos atvažiuodavo traukiniais ir autobusais, dažnai iš kitų internatinių mokyklų arba iš

tokių miestų kaip Bostonas ir Niujorkas. Būdavo daug geriau apsirengusios ir tarytum moteriškesnės negu dauguma mokytojų žmonų – išskyrus ponią Heivlok.

Prieš išvykdamas iš Ekseterio, Edis pervertė penkiasdešimt trečiųjų metraštį, ieškodamas Tomo ir Timočio Koulų nuotraukų – tai buvo paskutinis jų albumas. Tai, ką rado, jį gerokai išgąsdino. Tie berniukai nepriklausė nė vienam klubui, tačiau Tomas buvo nufotografuotas ir su mokyklos futbolo, ir su ledo ritulio komanda, o nedaug nuo brolio atsilikęs Timotis – su jaunių futbolo ir jaunių ledo ritulio komandomis. Tačiau Edį baugino ne tai, kad jie mokėjo spardyti kamuolį ir čiuožti ant ledo. Jis išsigando pamatęs tuos berniukus daugybėje momentinių nuotraukų, visame albume, – tokios atsitiktinai padarytos nuotraukos paprastai ir būna metraščio pagrindas, ir jose moksleiviai neabejotinai *smagiai* leidžia laiką. Tomas ir Timotis mažne visur buvo su kamuoliu. Jie buvo *laimingi*! – suvokė Edis.

Štai niurkosi berniukų krūvoje bendrabučio rūkomajame, kvailioja su ramentais, pozuoja su sniego semtuvais, lošia kortomis – Tomas dažnai su cigarete, tabaluojančia dailių lūpų kamputyje. O mokyklos šokių vakaruose Koulų berniukai nufotografuoti su gražiausiomis mergaitėmis. Vienoje nuotraukoje Timotis ne šoka, o tiesiog *glėbesčiuoja* savo partnerę; kitoje Tomas kažkokią mergaitę *bučiuoja* – jie šaltą dieną lauke, krinta sniegas, abu apsirengę kupranugarių vilnos paltais, Tomas, suėmęs už šaliko, traukia mergaitę artyn. Tie berniukai *turėjo pasisekimą!* (O paskui jie mirė.)

* * *

Keltas prapūškavo tarytum pro kokią laivų statyklą; keletas karinių laivų stovėjo sausajame doke, kiti plūduriavo ant vandens. Paskui, toldamas nuo kranto, keltas dar praplaukė porą švyturių. Toliau sąsiauryje burinių valčių buvo mažiau. Sausumoje, labiau į krašto gilumą, diena buvo karšta ir miglota – netgi anksti ryte, kai Edis išvažiavo iš Ekseterio, – tačiau ant vandens pūtė šaltas šiaurės rytų vėjas, o saulė tai išlįsdavo, tai vėl pradingdavo už debesų.

Viršutiniame denyje tebesigaluodamas su sunkiu kelioniniu krepšiu bei mažesniu ir lengvesniu lagaminu – ir dar ta jau sumaigyta dovana vaikui – Edis perkrovė daiktus. Buvo aišku, jog įpakavimas dar labiau nukentės, kai Edis nugrūdo dovaną į patį krepšio dugną, tačiau bent jau nebereikėjo laikyti jos po smakru. Be to, jam prireikė kojinių; iš ryto įsiavė į mokasinus basnirčia, bet kojos ėmė šalti. Susiradęs ant marškinėlių apsirengė medvilninį sportinį megztinį. Tik dabar, pirmą kartą atsidūręs toli nuo mokyklos, staiga suvokė, jog dėvi Ekseterio marškinėlius ir Ekseterio megztinį. Sutrikęs dėl tokio, kaip jam pasirodė, begėdiško išgarbintos mokyklos reklamavimo, Edis megztinį išvertė į kitą pusę. Ir tik tada suprato, kodėl kai kurie vyresniųjų klasių mokiniai *visada* Ekseterio megztinius nešioja išvirkščius; šis naujas mados aukštumų suvokimas Edžiui reiškė, kad jis pasirengęs susidurti su vadinamuoju tikru pasauliu, – jeigu iš tikrųjų *yra* toks pasaulis, kur eksoniečiams patariama laikinai pamiršti Ekseterio patirtį (arba išversti ją į kitą pusę).

Dar daugiau pasitikėjimo savimi Edžiui teikė tai, kad jis mūvėjo džinsais, nepaklausęs mamos įtikinėjimų, jog chaki spalvos kelnės būtų „tinkamesnės“; nors Tedas Koulas Mėtiniui rašė, jog berniukas švarką ir kaklaraištį gali pamiršti, – nes Edžio vasaros darbui neprireiks, kaip Tedas vadino, „Ekseterio uniformos“, – tėvas primygtinai reikalavo, kad jis įsidėtų keletą marškinių, kaklaraiščių ir, Mėtinio žodžiais tariant, „universalų“ sportinį švarkelį.

Tik perkraudamas daiktus viršutiniame denyje Edis pagaliau atkreipė dėmesį į storą voką, tėvo įduotą be jokių paaiškinimų, – vien tai jau atrodė labai keista, nes tėvas paaiškindavo *viską*. Ant voko buvo įspaustas privačios Filipso Ekseterio mokyklos atgalinis adresas ir tėvo ranka dar dailiai prirašyta: O'HARA. Viduje Edis rado visų Hamptonuose gyvenančių eksoniečių pavardes ir adresus. Taip vyresnysis O'Hara suprato pasirengimą nenumatytam atvejui – juk visuomet gali apsilankyti pas kokį kolegą iš Ekseterio ir paprašyti pagalbos! Vos žvilgtelėjęs Edis pamatė, kad nė vieno iš jų nepažįsta. Šešių žmonių pavardės buvo su adresais Sauthamptone, dauguma mokyklą bai-

gę ketvirtajame bei penktajame dešimtmetyje; vienas vyrukas, baigęs tūkstantis devyni šimtai devynioliktais, Edžio nuomone, neabejotinai turėjo būti jau išėjęs į pensiją ir, ko gero, per senas, kad apskritai prisimintų, jog mokėsi Ekseteryje. (Iš tikrųjų tam žmogui buvo tik penkiasdešimt septyneri.)

Dar trys ar keturi eksoniečiai gyveno Ist Hamptone, tik pora Bridžhamptone bei Sag Harbore ir po vieną ar du Amagansete, Votermile bei Sagaponake – Edis žinojo, kad Koulai gyvena Sagaponake. Jis jautėsi priblokštas. Nejaugi tėtis *visiškai* jo nepažįsta? Edis nieku gyvu nesikreiptų į tuos svetimus žmones, kad ir kokios bėdos spaudžiamas. Eksoniečiai! – jis vos nesušuko garsiai.

Edis Ekseteryje pažinojo nemažai mokytojų šeimų; dauguma, nors ir nelaikė mokyklos privalumų savaime suprantamu dalyku, pernelyg nesipūsdavo, kad yra eksoniečiai. Atrodė labai neteisinga, kad tėvas nei iš šio, nei iš to privertė Edį jaustis taip, tarytum jis *nekęstų* Ekseterio; iš tikrųjų vaikinukas suprato, kaip jam pasisekė, kad mokosi Ekseteryje. Vargu ar jį būtų priėmę į tą mokyklą, jei tėvas nebūtų mokytojas; be to, jis jautėsi neblogai pritapęs prie kitų moksleivių – kiek apskritai sportui abejingas jaunuolis gali pritapti berniukų mokykloje. Tiesą sakant, šitaip bijodamas savo amžiaus mergaičių, Edis berniukų mokykloje nebuvo nelaimingas.

Jis, pavyzdžiui, visuomet masturbuodavosi tik ant savo rankšluosčio, kurį paskui išplaudavo ir pakabindavo į vietą vonios kambaryje; be to, Edis niekada nesulamdydavo mamos prekių paštu katalogų puslapių su moteriškus apatinius demonstruojančiomis manekenėmis – vaizdiniu dirgikliu, kurio reikėjo jo vaizduotei sužadinti. (Labiausiai jam patiko subrendusios moterys su korsetais.) Neblogai Edžiui sekdavosi masturbuotis ir be katalogų, tamsoje, kur jis liežuvio galiuku tarytum jausdavo sūroką plaukuotų ponios Heivlok pažastų skonį, o minkštos sumaigytos pagalvės būdavo lyg putlios jos krūtys – į jas įsikniaubęs, jis sūpuodavosi, kol užmigdavo, o tada dažnai susapnuodavo ją. (Ponia Heivlok, kol buvo pačiame gražume, neabejotinai suteikdavo šią vertingą paslaugą daugybei eksoniečių.)

Tačiau kodėl ponia Koul – *zombis*? Edis žiūrėjo, kaip moliuskų sunkvežimio vairuotojas ryja dešrainį ir užsigeria alumi. Nors Edis buvo alkanas, nieko burnoje neturėjęs nuo pusryčių, šiek tiek į šoną pakrypusiame ir degalais atsiduodančiame kelte nejautė jokio noro nei valgyti, nei gerti. Retkarčiais viršutinis denis sudrebėdavo, ir visas keltas imdavo siūbuoti. Nemalonu buvo dar ir todėl, kad Edis sėdėjo pavėjui nuo kamino. Jį net pradėjo pykinti. Vaikščiodamas po denį pasijuto geriau, bet visiškai atgijo tik tada, kai rado šiukšlių dėžę ir, nutaikęs akimirką, išmetė tėvo voką su visų Hamptonuose gyvenančių eksoniečių pavardėmis ir adresais.

Paskui Edis padarė dar šį tą, dėl ko tik truputį susigėdo: jis priėjo prie virškinimo kančias kenčiančio moliuskų sunkvežimio vairuotojo ir drąsiai atsiprašė už savo tėvą. Moliuskų sunkvežimio vairuotojas sulaikė raugulį:

– Nesinervink, vaike, – tarė. – Juk visi turime tėvus.

– Taip, – atsakė Edis.

– Be to, – toliau filosofavo moliuskų sunkvežimio vairuotojas, – jis gal paprasčiausiai dėl tavęs nerimauja. Paklausius neatrodo, kad būtų labai lengva... bet aš nesu *rašytojo* padėjėjas. Net neįsivaizduoju, ką tu turėsi *daryti*.

– Aš irgi neįsivaizduoju, – prisipažino Edis.

– Gal nori alaus? – pasiūlė vairuotojas, bet Edis mandagiai atsisakė; dabar, kai jautėsi geriau, nenorėjo, kad vėl pradėtų pykinti.

Edžio manymu, viršutiniame denyje nebuvo nė vienos dėmesio vertos moters ar merginos; tačiau moliuskų sunkvežimio vairuotojas jo nuomonei, matyt, nepritarė ir toliau klaidžiojo akimis, atidžiai įsižiūrėdamas į *visas* moteris bei merginas. Dvi merginos, įvažiavusios į keltą automobiliu, dėjosi esančios labai svarbios; nors atrodė ne daugiau kaip pora metų vyresnės už Edį, o gal ir Edžio amžiaus, aiškiai buvo matyti, kad Edį jos laiko per jaunu. Edis tik vieną kartą į jas žvilgtelėjo.

Priėjusi europiečių pora su baisiu akcentu angliškai paprašė, kad Edis juos nufotografuotų stovinčius laivo pirmagalyje, – esą tai jų medaus mėnuo. Edis mielai tai padarė. Tik vėliau jam į

galvą toptelėjo mintis, kad moters, kaip europietės, pažastys galėjo būti neskustos. Bet ji vilkėjo švarkelį ilgomis rankovėmis; be to, Edis nesuprato, ar ji su liemenėle.

Jis grįžo prie savo sunkaus kelioninio krepšio ir mažesnio lagamino. Lagamine buvo tik „universalus" sportinis švarkelis, marškiniai ir kaklaraiščiai; jis beveik nieko nesvėrė, tačiau mama sakė, kad tik šitaip „gerieji" Edžio drabužiai, kaip ji vadino, nesusilamdys. (Mama ir sudėjo juos į lagaminą.) Kelioniniame krepšyje buvo visa kita – drabužiai, kuriuos norėjo vežtis pats Edis, jo sąsiuviniai ir keletas pono Beneto (neabejotinai mėgstamiausio jo anglų kalbos mokytojo) rekomenduotų knygų.

Edis neturėjo pasiėmęs visų Tedo Koulo *kūrinių*. Buvo juos skaitęs. Tai kokia prasmė dar visur tampytis? Vienintelės išimtys buvo O'Harų šeimai priklausanti *Pelė, rėpliojanti tarp sienų* – tėvas primygtinai reikalavo, kad Edis gautų pono Koulo autografą, – ir paties Edžio mėgstamiausia Tedo knyga vaikams. Kaip ir Rutos, Edžio mėgstamiausia knyga buvo *ne* garsioji pelė tarp sienų. Edžiui labiausiai patiko *Durys grindyse*; tiesą sakant, skaitydamas jis vos kelnių neprikrovė iš baimės. Tačiau tada neatkreipė dėmesio į prie autorinės teisės ženklo esančią datą ir nesuprato, jog *Durys grindyse* – pirmoji knyga, Tedo išleista po sūnų mirties. Tedui apskritai turėjo būti sunku ją parašyti; ji tikrai atspindėjo dalelę siaubo, kurį Tedas išgyveno tomis dienomis.

Jeigu leidėjas nebūtų Tedo taip užjautęs dėl nelaimės, ištikusios jo vaikus, ta knyga gal išvis nebūtų pasirodžiusi. Kritikai kone vienbalsiai atsiliepė apie ją *ne*palankiai, bet parduodama ji vis tiek buvo beveik taip pat sėkmingai, kaip ir kitos Tedo knygos; jo populiarumas pasirodė esąs neginčijamas. Pati Dot O'Hara sakė, jog būtų tikras nusižengimas moralei, bemaž vaiko prievartavimas, jei kas nors garsiai skaitytų tą knygą savo sūnui ar dukrai. Tačiau Edį *Durys grindyse* tiesiog pakerėjo; tiesą sakant, mokyklų miesteliuose tai buvo lyg ir kultinė knyga – *tokia* peiktina.

Kelte Edis pavartė *Pelę, rėpliojančią tarp sienų*. Tiek kartų jau buvo ją perskaitęs, kad dabar nebeskaitė nė žodžio; žiūrėjo tik į piešinius, kurie jam patiko labiau negu daugumai literatūros kritikų.

Geriausiu atveju kritikai sakydavo, jog iliustracijos „sustiprina įspūdį“ arba „nekrinta į akis“. Dažniau atsiliepimai būdavo neigiami, bet ne *visai* neigiami. (Pavyzdžiui: „Iliustracijos gal ir nemenkina pačios istorijos, bet mažai ir prideda. Tikėkimės, kad kitą kartą bus geresnės“.) Bet Edžiui jos patiko.

Įsivaizduotoji pabaisa rėpliojo tarp sienų; štai ji, be rankų ir be kojų, tempia save dantimis, šliaužia ant kailio. Dar geriau buvo nupiešta baisioji suknelė mamytės spintoje, atgyjanti ir mėginanti nulipti nuo pakabo. Ta suknelė buvo su viena koja – nuoga koja, kyšančia iš po apačios; ir su ranka – tik su delnu ir riešu, išsirangiusiu iš vienos rankovės. Labiausiai trikdė išsipūtę vienos krūties kontūrai, tarytum moteris, arba tik kai kurios jos dalys, būtų beįgaunančios formą suknelės *viduje*.

Niekur knygoje nebuvo paguodžiančio piešinio su *tikra* pele tarp sienų. Paskutinėje iliustracijoje jaunesnysis berniukas nemiegodamas guli lovoje, išsigandęs artėjančio garso. Maža rankute berniukas daužo sieną – kad pelė bėgtų tolyn. Tačiau pelė ne tik nebėga; ta pelė neproporcingai *didelė*. Ji ne tik didesnė už abu berniukus kartu; ji didesnė už lovos galvūgalio lentą – didesnė už visą lovą.

O *mėgstamiausią* Tedo Koulo knygą Edis išsiėmė iš krepšio ir, kol keltas plaukė, dar kartą perskaitė. *Durys grindyse* niekada nepatiks Rutai; tėtis jai tos istorijos nepasakojo, tik po kelerių metų Ruta galėjo pati ją perskaityti. Ji jos nekęs.

Ten buvo skoningai, tačiau gana niūriai nupieštas negimęs kūdikis motinos gimdoje:

„Gyveno kartą mažas berniukas, kuris nežinojo, ar nori gimti, – tokia buvo knygos pradžia. – Jo mamytė irgi nežinojo, ar nori, kad jis gimtų.

Taip buvo todėl, kad jie gyveno trobelėje miške, ežero saloje, – ir daugiau aplink juos negyveno niekas. Ir toje trobelėje vienos durys buvo grindyse.

Mažas berniukas bijojo to, kas buvo po durimis grindyse, mamytė irgi bijojo. Kartą, labai seniai, per Kalėdas trobelėje lankėsi kiti vaikai, tačiau jie atidarė duris grindyse ir dingo skylėje po trobele, visos jų dovanos irgi dingo.

Vieną kartą mamytė mėgino vaikų ieškoti, bet kai atidarė duris grindyse, išgirdo tokį šiurpų garsą, kad jos plaukai visiškai pabalo, kaip vaiduoklio. Ir užuodė tokį baisų kvapą, kad jos oda susiraukšlėjo kaip razina. Praėjo ištisi metai, kol mamytės oda vėl išsilygino ir plaukai vėl pasidarė nebe balti. Be to, kai atidarė duris grindyse, mamytė pamatė tokių baisių dalykų, kurių nebenorėjo daugiau matyti, kaip tos gyvatės, kuri galėjo taip sumažėti, kad pralįstų pro grindų duryse plyšį – net kai durys uždarytos, – o paskui vėl taip padidėti, kad nusineštų ant nugaros visą trobelę, tarsi gyvatė būtų milžiniška sraigė, o trobelė – jos kiautas".

(Būtent į *tą* piešinį pažiūrėjęs, Edis O'Hara susapnavo košmarą – ir *ne* tada, kai buvo vaikas, o kai buvo jau šešiolikos metų!)

Kiti dalykai po durimis grindyse tokie baisūs, kad galite juos tik įsivaizduoti. (Šalia – sunkiai aprašoma tų baisių dalykų iliustracija.)

Todėl mamytė ir nežinojo, ar *nori* turėti mažą berniuką trobelėje miške, ežero saloje, – kur daugiau niekas negyvena. Ypač ji baiminosi dėl viso to, kas galėjo būti po durimis grindyse. Bet paskui ji pagalvojo:

– Kodėl gi ne? Aš jam tik pasakysiu, kad neatidarytų durų grindyse!

Na, mamytei lengva pasakyti, o kaipgi mažas berniukas? Jis iki šiol nežinojo, ar nori gimti pasaulyje, kur yra durys grindyse ir daugiau aplinkui niekas negyvena. Tačiau buvo ir gražių dalykų miške, ir saloje, ir ežere. (Čia buvo nupiešta pelėda, ir antys, plaukiojančios prie salos, ir pora narų (paukščių), nardančių ramiame vandenyje.)

„Gal reikėtų pabandyti savo laimę?" – pagalvojo mažas berniukas. Taigi jis gimė ir buvo labai laimingas. Ir jo mamytė vėl buvo laiminga, nors ji kasdien bent vieną kartą savo mažam berniukui pasakydavo:

– Jokiu būdu – niekada, niekada, *niekada* – neatidaryk durų grindyse!

Bet jis, žinoma, buvo tik mažas berniukas. Jeigu *tu* būtum tas berniukas, argi nenorėtum atidaryti durų grindyse?"

„*Tokia* ir yra, – pagalvojo Edis O'Hara, – tos istorijos pabaiga". Jis nesuprato, kad *tikroje* istorijoje mažasis berniukas iš tiesų yra maža mergaitė. Jos vardas Ruta, ir jos mamytė *nėra* laiminga. Buvo ir kitokios durys grindyse, apie kurias Edis nieko nežinojo, – dar nežinojo.

Keltas praplaukė pro Plam Gato sąsiaurį. Jau aiškiai buvo matyti Orient Pointas.

Edis gerai įsižiūrėjo į Tedo Koulo atvaizdus ant knygų aplankų. *Durų grindyse* autoriaus nuotrauka buvo daryta vėliau negu *Pelės, rėpliojančios tarp sienų*. Abiejose ponas Koulas atrodė labai patrauklus; šešiolikmetis Edis pagalvojo, kad ir toks senyvas – keturiasdešimt penkerių metų – vyriškis, ko gero, dar gali sujaudinti moterų širdis ir protus. Toks vyriškis tikrai turėjo išsiskirti iš bet kokios minios Orient Pointe. Edis nežinojo, kad jam reikia dairytis Merion.

Kai tik keltas buvo prišvartuotas prie elingo, Edis nuo viršutinio denio atidžiai apžvelgė neįspūdingą žmonių sambūrį ant kranto; nepastebėjo nė vieno, bent kiek panašaus į tą elegantišką vyriškį iš nuotraukų. „Jis mane *pamiršo*!" – išsigando Edis. Ir nežinia kodėl taip pagalvojęs staiga pajuto pagiežą tėvui – še tau ir eksoniečiai!

Tačiau nuo viršutinio denio Edis matė gražią moterį, mojuojančią kažkuriam kelto keleiviui – tokią nuostabią, kad Edis net nenorėjo žiūrėti, kuriam čia vyrui ji mojuoja. (Jis buvo beveik įsitikinęs, kad ji mojuoja vyrui.) Ta nepaprastai puiki moteris taip traukė akį, kad Edžiui pasidarė sunku dairytis Tedo. Jo žvilgsnis vis krypo į *ją* – ji tiesiog sukėlė sąmyšį. (Akies krašteliu Edis matė, kaip kažkas nuo kelto nuvažiavo į akmenimis nusėtą paplūdimio smėlį ir automobilis iškart įklimpo.)

Edis buvo tarp paskutinių pakrikai iš kelto lipančių žmonių; viena ranka nešė sunkųjį kelioninį krepšį, o kita – mažesnį ir lengvesnį lagaminą. Jis apstulbo pamatęs, kad tokio kvapą užimančio grožio moteris tebėra toje pačioje vietoje, kur pirmą kartą ją pastebėjo, ir tebemojuoja. Ji stovėjo tiesiai prieš jį – ir atrodė, kad mojuoja *jam*. Edis bijojo, kad tuoj į ją atsitrenks. Ji buvo pakanka-

mai arti, jis galėjo ją paliesti, užuodė jos kvapą – ji kvepėjo nuostabiai, kai staiga ištiesė ranką ir paėmė iš jo mažesnį ir lengvesnį lagaminą.

– Sveikas, Edi, – tarė.

Edis apmirdavo, kai tėvas kalbėdavosi su nepažįstamais žmonėmis, o dabar staiga suprato, ką reiškia *iš tikrųjų* numirti: jam užgniaužė kvapą, jis negalėjo ištarti nė žodžio.

– Jau maniau, kad niekada manęs nepamatysi, – pasakė gražioji moteris.

Nuo tos akimirkos jis niekada *nesiliaus* ją matęs, bent jau vaizduotėje – kai tik užmerks akis ir mėgins užmigti. Ji visuomet bus su juo.

– Ponia Koul? – šiaip taip sušnibždėjo jis.

– Merion, – tarė ji.

Jis nepajėgė ištarti jos vardo. Su savo sunkiuoju krepšiu iš paskutiniųjų vilkosi paskui ją prie automobilio. Na ir kas, kad ji su liemenėle? Jis vis tiek pastebėjo jos krūtis. O po elegantišku megztiniu – ilgomis rankovėmis – nebuvo matyti, ar ji skuta pažastis. Bet argi tai svarbu? Šiurkštūs ponios Heivlok pažastų plaukai, kadaise taip traukę jo dėmesį, ir netgi laisvai dribsintys jos papai nutolo į praeitį; dabar Edis jautėsi sutrikęs vien nuo minties, kad tokia *eilinė* moteris, kaip ponia Heivlok, galėjo jam sukelti, nors ir menką, geismą.

Kai jie priėjo prie automobilio – blankaus pomidoro raudonumo „Mersedeso", – Merion padavė jam raktelius:

– Juk moki vairuoti? – paklausė. Edis dar neįstengė kalbėti. – Pažįstu tavo amžiaus berniukus – jūs mėgstate pavairuoti, kai tik pasitaiko proga, argi ne?

– Taip, ponia, – atsakė Edis.

– Merion, – pakartojo ji.

– Maniau, kad mane sutiks ponas Koulas, – paaiškino jis.

– Tedas, – tarė Merion.

Čia jau ne Ekseterio taisyklės. Privačioje mokykloje – ir netgi šeimoje, nes iš tikrųjų jis ir užaugo mokyklos *aplinkoje*, – visus reikėjo vadinti ponais ir poniomis; aplinkui buvo vien ponai ir

ponios. *Visi.* O dabar Tedas ir Merion; atrodė, jog čia kitas pasaulis.

Atsisėdęs į vairuotojo vietą, Edis pamatė, kad greičio, stabdžių bei sankabos pedalai kaip tik patogiu atstumu nuo jo; jiedu su Merion buvo vienodo ūgio. Tačiau šio atradimo džiugesį bemat aptramdė jausmas, kad jam nežmoniškai pasistojo; aiškiai pastebimas strypas įsirėmė į vairo apačią. Tada pro šalį lėtai pravažiavo moliuskų sunkvežimis – vairuotojas, be abejo, irgi buvo atkreipęs dėmesį į Merion.

– Puikus darbas, jei tik sugebėsi, vaike! – šūktelėjo moliuskų sunkvežimio vairuotojas.

Kai Edis pasuko degimo raktelį, „Mersedesas" atsiliepdamas švelniai suburzgė. O slapčia dirstelėjęs į Merion, Edis pamatė, kad ji žiūri į jį, kažkaip keistai vertindama; tas žvilgsnis jam buvo toks pat neįprastas, kaip ir jos automobilis.

– Nežinau, kur važiuoti, – prisipažino jis.

– Tu tik vairuok, – tarė vaikinui Merion. – Aš viską tau pasakysiu.

Masturbavimosi mašina

Pirmą tos vasaros mėnesį Ruta ir rašytojo padėjėjas matėsi retai. Jie nesusitikdavo Koulų virtuvėje – pirmiausia todėl, kad Edis ten nevalgydavo. Be to, nors keturmetė mergytė ir rašytojo padėjėjas miegodavo tame pačiame name, jų ėjimo gulti laikas gerokai skyrėsi, o miegamieji buvo toli vienas nuo kito. Rytais Ruta spėdavo papusryčiauti, arba su mama, arba su tėvu, kol Edis atsikeldavo. Anksčiau, negu Edis išsibudindavo, atvykdavo pirma iš trijų vaiko auklių, ir Merion išveždavo Rutą su aukle į paplūdimį. Jeigu oras būdavo paplūdimiui netinkamas, Ruta su aukle žaisdavo vaikų kambaryje arba beveik nenaudojamoje didžiulio namo svetainėje.

Vien dėl to, kad buvo erdvus, tas namas Edžiui O'Harai atrodė egzotiškas; juk iš pradžių Edis augo mažame mokytojams skirtame butelyje Ekseterio bendrabutyje, o vėliau – nekiek didesniame namuke, kuris irgi priklausė mokyklai. Tačiau tai, kad Tedas ir Merion *nebegyvena kartu* – kad niekada nemiega tame pačiame name, – Edį stebino (ir žadino jo smalsumą) dar labiau negu Tedo ir Merion namo dydis. Kad tėvai šitaip vienas nuo kito atsiskyrė, buvo nauja, paslaptinga permaina ir Rutai; keturmetė prie tos keistybės priprato nė kiek ne lengviau negu Edis.

Kad ir kaip tas atsiskyrimas turėjo paveikti Rutą ir Edį ateityje, pirmą vasaros mėnesį viskas atrodė labai sudėtinga. Kai Tedas nakvodavo išsinuomotame name, Edis rytais privalėdavo nuvažiuoti jo parsivežti; Tedas mėgdavo būti savo darbo kambaryje ne vėliau kaip dešimtą, taigi Edis pakeliui dar spėdavo užsukti į Sagaponako universalinę parduotuvę ir paštą. Edis paimdavo laikraščius

bei laiškus ir nupirkdavo kavos su apskritomis akytomis bandelėmis jiems abiem. Kai išsinuomotame name nakvodavo Merion, Edis vis tiek paimdavo paštą, tačiau pusryčius pirkdavo tik sau – Tedas jau būdavo pavalgęs su Ruta. Merion pati vairavo savo automobilį. Kai nevažinėdavo su įvairiais pavedimais, – o tai darydavo dažnai, – Edis beveik visą dieną praleisdavo dirbdamas tuščiame Koulų išsinuomotame name.

Darbas buvo nesunkus: reikėdavo atsakyti į keletą Tedo garbintojų laiškų arba perspausdinti Tedo pataisytą ypač trumpo *Garso, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso* rankraštį. Bent du kartus per savaitę Tedas kokį sakinį pridėdavo arba išbraukdavo; jis taip pat padėdavo arba nubraukdavo kablelius, kabliataškius pakeisdavo brūkšniais, o tuos paskui vėl kabliataškiais. (Edžio nuomone, Tedas išgyveno skyrybos krizę.) Geriausiu atveju šiaip taip būdavo sukurpiama nauja pastraipa – Tedas mašinėle rašydavo siaubingai – ir tuoj pat netvarkingai pataisoma pieštuku. O blogiausiu – ta pastraipa iki kito vakaro visai pradingdavo.

Edis neatplėšdavo ir neskaitydavo Tedui adresuotų laiškų, o dauguma tų, kuriuos jis spausdindavo, būdavo Tedo atsakymai vaikams. Mamytėms Tedas rašydavo pats. Edis niekada nematė, ką tos mamytės rašo Tedui arba Tedas joms. (Kai Ruta naktimis girdėdavo tėvo rašomosios mašinėlės taukšėjimą – *tik* naktimis – tai, ką ji girdėdavo, dažniausiai būdavo ne kuriama nauja knyga vaikams, o laiškas kokiai nors jaunai mamytei.)

Sandėriai, kurių poros griebiasi, norėdamos pusiaukelėje į skyrybas elgtis mandagiai, dažnai būna labai detaliai parengti, ypač kai stengiamasi apsaugoti vaiką. Nors ketverių metų Ruta vėliau ir pamatė šešiolikmetį vaikiną, iš užpakalio užlipusį ant jos mamos, Rutos tėvai, vienas ant kito supykę ar vienas kito nekęsdami, niekada nekeldavo balso – ir nei mama, nei tėvas nieko tikrai blogo vienas apie kitą Rutai nešnekėjo. Turint galvoje šią žlugusios jų santuokos pusę, galima sakyti, jog Tedas ir Merion buvo sektini padoraus elgesio pavyzdžiai. Nesvarbu, kad susitarimas dėl

nuomojamo namo atrodė nevykęs, kaip ir pats tas apgailėtinas būstas. Rutai nereikėjo gyventi tame name.

Tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt aštuntaisiais, Hamptonų nekilnojamojo turto pardavimo agentų kalba sakant, tai buvo „ratinė“, o iš tikrųjų – tvankus vieno miegamojo butukas virš garažo dviem automobiliams, paskubomis suręstas ir pigiai apstatytas. Jis buvo Bridžo alėjoje, Bridžhamptone, – ne daugiau kaip už dviejų mylių nuo Koulų namų Pasanidžo alėjoje, Sagaponake, – ir naktį jo pakakdavo, kad kuris nors, Tedas arba Merion, galėtų miegoti pakankamai toli nuo kito. O dieną ten būdavo rašytojo padėjėjo darbo vieta.

To nuomojamo butuko virtuvėje niekas nieko nevirdavo; virtuvinis stalas – valgomojo nebuvo – stovėjo apkrautas gautais laiškais ir pradėtais rašyti atsakymais. Dieną prie jo dirbdavo Edis, o Tedas prie rašomosios mašinėlės sėsdavo kas antrą naktį, kai nakvodavo tame bute. Virtuvėje būdavo visokiausių gėrimų, dar kavos ir arbatos – ir daugiau nieko. Svetainėje, kuri buvo tiesiog pratęsta virtuvė, stovėjo televizorius ir sofa – ant jos Tedas periodiškai išsijungdavo, žiūrėdamas beisbolo rungtynes; televizoriaus Tedui prireikdavo tik tada, kai rodydavo beisbolą arba boksą. Merion, jeigu negalėdavo užmigti, žiūrėdavo naktinius filmus.

Miegamojo spintoje kabojo tik keletas nenumatytam atvejui laikomų Tedo ir Merion drabužių. Miegamajame niekada nebūdavo pakankamai tamsu; šviesa sklisdavo pro stoglangį be užuolaidų, kuris dažnai praleisdavo vandenį. Merion – kad taip nešviestų ir mažiau varvėtų – virš stoglangio prismaigstydavo rankšluostį, tačiau kai ten miegodavo Tedas, jis rankšluostį nuimdavo. Be iš viršaus sklindančios šviesos gal nebūtų žinojęs, kada keltis; ant sienos laikrodžio nebuvo, o kada ir kur nusisegė rankinį eidamas gulti, Tedas paprastai neprisimindavo.

Ta pati tarnaitė, kuri valydavo Koulų namus, užsukdavo ir į nuomojamą butą, tačiau tik išsiurbdavo dulkes ir pakeisdavo paklodes bei užvalkalus. Gal todėl, kad gana arti buvo tiltas, kur žvejai gaudydavo krabus, kaip masalą dažniausiai naudodami žalios vištienos gabalėlius, tame vieno miegamojo butuke nuolatos

tvyrojo paukštienos ir sūraus jūro's vandens kvapas. Be to, kadangi savininkas garaže laikė du savo automobilius, visi – Tedas, Merion ir Edis – skųsdavosi, kad kambariuose atsiduoda benzinu ir tepalu.

Jei kas šiek tiek ir gerino to buto vaizdą, tai nebent keletas Merion atsivežtų Tomo ir Timočio nuotraukų. Ji jas paėmė iš Koulų namuose Edžiui paskirto svečių kambario bei greta esančios svečių vonios. (Edis negalėjo žinoti, jog tie keli ant plikų sienų likę paveikslų kabliukai yra daugybės netrukus pasirodysiančių kabliukų pranašai. Jis nė nenumanė, kiek daug metų jam akyse stovės aiškiai tamsesni tapetų kvadratėliai tose vietose, kur kabojo vėliau nuimtos mirusių berniukų nuotraukos.)

Vis dėlto *kelios* Tomo ir Timočio nuotraukos Edžio kambaryje ir vonioje liko; jis dažnai į jas žiūrėdavo. Ypač į vieną, su Merion. Toje nuotraukoje – fotografuota buvo ryto saulės šviesoje, viešbučio kambaryje Paryžiuje – Merion gulėjo senoviškame pūkų patale; ji atrodė susivėlusi, mieguista ir laiminga. Šalia jos galvos ant pagalvės buvo basa vaiko pėda – ir dalis pižamos kelnėmis apmautos vaiko kojos, bedingstančios po apklotu. O toliau, kitame lovos gale, kyšojo kita basa pėda, logiškai priklausanti kitam vaikui, – tai galėjai suprasti ne tik iš didoko atstumo tarp abiejų pėdų, bet ir iš *kitokios* pižamos ant tos antros kojos.

Edis, be abejo, nežinojo, jog viešbutis buvo Paryžiuje – kadaise tikrai žavus *Hôtel du Quai Voltaire,* kuriame Koulai gyveno, kai Tedas reklamavo į prancūzų kalbą išverstą *Pelę, repliojančią tarp sienų*. Tačiau jis matė, kad ir lova, ir kiti šalia stovintys kambario baldai kažkokie neįprasti, greičiausiai europietiški. Edis padarė išvadą, jog tos basos kojos – Tomo ir Timočio, o fotografavo Tedas.

Štai pliki Merion pečiai – matyti tik puošnios liemenėlės ar apatinuko petnešėlės – ir viena nuoga ranka. Iš šiek tiek įžiūrimos pažasties galima suprasti, kad Merion jas švariai išsiskuta. Merion toje nuotraukoje turėjo būti dvylika metų jaunesnė – dar nesulaukusi trisdešimties, nors Edžiui ir dabar ji atrodė beveik tokia pat. (Tik ne tokia laiminga.) Gal dėl įžambiai ant pagalvių

krintančios ryto šviesos jos plaukai nuotraukoje rodėsi tarytum šviesesni.

Kaip ir visos kitos Tomo ir Timočio nuotraukos, ši buvo padidinta – 8x10 colių – ir įdėta į brangius rėmelius su stiklu. Nukabinęs nuo sienos, Edis ją atremdavo į kėdės atlošą šalia lovos, ir Merion žiūrėdavo į jį, kai jis gulėdamas masturbuodavosi. Kad sustiprėtų iliuzija, jog ji šypsosi jam, reikėjo kaip nors išmesti iš galvos tas basas vaikų kojas. Edis nusprendė, kad lengviausiai pavyks tai padaryti, kai jų nebematys; dvi laiškinio popieriaus skiautelės, lipnia juostele priklijuotos prie stiklo, buvo kaip tik.

Tas užsiėmimas tapo kasnaktiniu ritualu; tačiau vieną vėlų vakarą Edžiui sutrukdė. Vos tik jis pradėjo plakti, pasigirdo beldimas į miegamojo duris, kurios buvo be užrakto, ir Tedas paklausė:

– Edi? Tu nemiegi? Mačiau šviesą. Ar galime įeiti?

Edis, savaime suprantama, pašoko kaip nuplikytas. Greitai užsitempė dar šlapias, bjauriai šaltas ir lipnias maudymosi kelnaites, džiūvusias ant kėdės atramos, čiupo nuotrauką ir, įpuolęs į vonios kambarį, kreivai pakabino į vietą ant sienos.

– Einu! – riktelėjo.

Tik atidaręs duris Edis prisiminė tas dvi prie stiklo priklijuotas laiškinio popieriaus skiauteles, slepiančias Tomo ir Timočio kojų egzistavimą. O vonios kambario duris jis buvo palikęs atviras. Tačiau nieko nebegalėjo padaryti; Tedas, su Ruta ant rankų, jau stovėjo svečių miegamojo tarpduryje.

– Ruta susapnavo sapną, – tarė tėvas. – Ar ne, Ruti?

– Taip, – pasakė vaikas. – Nelabai gražų.

– Ji norėjo įsitikinti, kad viena iš nuotraukų tebėra čia. Žinau, kad ji ne iš tų, kurias jos mamytė išsivežė į aną namą, – paaiškino Tedas.

– O, – tarė Edis, jausdamas kiaurai veriantį vaiko žvilgsnį.

– Kiekviena nuotrauka turi savo istoriją, – pasakė Tedas Edžiui. – Ruta visas moka papasakoti, ar ne, Ruti?

– Taip, – vėl pritarė vaikas. – Va! – sušuko keturmetė, pirštu rodydama nuotrauką, kabančią virš naktinio stalelio, šalia sujaukto Edžio patalo. Kėdė, Edžio tikslams pritraukta prie pat lovos,

stovėjo ne ten, kur turėjo stovėti; Tedas, laikydamas Rutą, šiaip taip ją apėjo, kad galėtų iš arčiau pažiūrėti į nuotrauką.

Toje nuotraukoje Timotis, nusibrozdinęs kelį, sėdėjo ant spintelės didelėje virtuvėje. Tomas kaip tikras daktaras stovėjo šalia ir dalykiškai žiūrėjo į brolio žaizdą, vienoje rankoje laikydamas ritinėlį marlės, kitoje – pleistrą, pasirengęs gydyti. Timotis tada buvo gal metais vyresnis už Rutą. Tomas atrodė kokių septynerių.

– Jo kelis kruvinas, bet jis pasveiks? – paklausė Ruta tėvo.

– Žinoma, pasveiks, tik reikia aprišti, – pasakė vaikui Tedas.

– O siūti nereikia? Adatos nereikia? – klausinėjo Ruta.

– Ne, Ruti. Tik tvarsčio.

– Jis tik *truputį* sulūžęs, bet nemirs – taip? – paklausė Ruta.

– Taip, – atsakė Tedas.

– Dar ne dabar, – pridūrė keturmetė.

– Taip, Ruti.

– Čia tik *truputis* kraujo, – pabrėžtinai tarė Ruta.

– Ruta šiandien įsipjovė, – paaiškino Tedas Edžiui. Ir parodė tvarstį ant vaiko kulno. – Paplūdimyje užlipo ant kriauklės. O paskui susapnavo...

Ruta, patenkinta, kad išgirdo istoriją apie nubrozdintą kelį ir pamatė nuotrauką, dabar žiūrėjo tėvui per petį; kažkas vonios kambaryje patraukė jos dėmesį.

– Kur kojos? – paklausė keturmetė.

– *Kokios* kojos, Ruti?

Edis jau slinko į tą pusę, kad užstotų vonios kambarį.

– Ką tu padarei? – paklausė Ruta Edžio. – Kas atsitiko kojoms?

– Apie ką čia šneki, Ruti? – nesuprato Tedas. Jis buvo girtas; bet netgi girtas Tedas palyginti neblogai laikėsi ant kojų.

Ruta pirštu parodė į Edį:

– Kojos! – piktai tarė ji.

– Ruti, nebūk tokia nemandagi! – subarė ją Tedas.

– Rodyti pirštu nemandagu? – paklausė vaikas.

– Pati žinai, kad nemandagu, – atsakė tėvas. – Atleisk, kad įsi-

brovėm, Edi. Visada šitaip rodom Rutai nuotraukas, kai paprašo. Bet pastaruoju metu, kadangi nenorim tau trukdyti... ji retai jas mato.

– Gali ateiti pažiūrėti nuotraukų, kai tik panorėsi, – pasakė Edis vis dar susiraukusiam vaikui.

Jie jau buvo koridoriuje prie Edžio miegamojo durų, kai Tedas tarė:

– Pasakyk „labanakt, Edi“ – gerai, Ruti?

– Kur kojos? – vėl paklausė keturmetė, akimis įsisiurbusi į Edį. – Ką tu padarei?

Jie ėjo koridoriumi tolyn, tėvas šnekėjo:

– Tu mane stebini, Ruti. Paprastai nebūni tokia nemandagi.

– Aš *mandagi*, – piktai tarė Ruta.

– Na... – Tik tiek Edis išgirdo Tedą sakant. Be abejo, kai jie nutolo, Edis iš karto puolė į vonios kambarį ir nukrapštė laiškinio popieriaus skiauteles nuo mirusių berniukų kojų; paskui drėgnu rankšluosčiu nutrynė lipnios juostelės žymes nuo stiklo.

Pirmą tos vasaros mėnesį Edis O'Hara buvo tikra masturbavimosi mašina, bet daugiau niekada nebeėmė Merion nuotraukos nuo vonios kambario sienos ir nebedrįso net galvoti apie Tomo ir Timočio kojų slėpimą. Užtat kone kiekvieną rytą masturbuodavosi nuomojamame bute – tikėjosi, kad ten jam niekas nesutrukdys ir neužklups įsijautusio.

Po naktų, kai ten būdavo miegojusi Merion, Edis galėdavo mėgautis ant nepaklotos lovos pagalvių išsilaikiusiu jos kvapu. Kitais rytais, kad susijaudintų, jam pakakdavo pačiupinėti ir pauostyti kokį nors jos drabužį. Sieninėje spintoje Merion laikė tokį lyg ir apatinuką ar naktinius marškinėlius, su kuriais miegodavo; be to, ten buvo stalčius, pilnas liemenėlių bei kelnaičių. Edis vylėsi, kad kada nors Merion spintoje paliks ir tą rausvą kašmyro megztinį, kuriuo vilkėjo, kai jis pirmą kartą ją pamatė; jis dažnai ją įsivaizduodavo, apsirengusią tuo megztiniu. Tačiau pigiame bute virš garažo dviem automobiliams nebuvo ventiliatorių, slogaus karščio neišsklaidydavo joks vėdinimas. Koulų namuose Sagaponake net šilčiausiomis dienomis jausdavai vėsą bei skersvėjus, o nuo-

mojamas būstas Bridžhamptone buvo klaustrofobiškas ir tvankus. Vargu ar Edis iš tikrųjų galėjo tikėtis, kad Merion kada nors čia prireiks to rausvo kašmyro megztinio.

Nors ir reikėjo važinėti į Montoką ir atgal parvežti to bjauriai dvokiančio sepijų rašalo, apskritai Edžio darbas, kaip rašytojo padėjėjo, buvo nesunkus – nuo devynių iki penkių, ir už tai Tedas Koulas mokėjo penkiasdešimt dolerių per savaitę. Edis privalėjo rūpintis degalais Tedo automobiliui, kurį vairuoti nebuvo taip malonu, kaip Merion „Mersedesą". Tedo penkiasdešimt septintųjų „Ševis" buvo juodos ir baltos spalvos – tai, ko gero, atspindėjo ribotus grafikos menininko interesus.

Vakarais, apie penktą ar šeštą, Edis dažnai važiuodavo į paplūdimį paplaukioti – arba pabėgioti, tačiau tai darydavo rečiau ir be entuziazmo. Kartais ten būdavo daug bangų mūšoje žvejojančių vyrų; jie lėkdavo sunkvežimiais išilgai paplūdimio, vydamiesi žuvų būrius. Didesnių išvarytos į krantą, smulkios žuvelės šokinėdavo ant drėgno, kietai suplūkto smėlio – tai buvo dar viena priežastis, dėl kurios Edžiui nelabai patiko ten bėgioti.

Kiekvieną vakarą, Tedui leidus, Edis važiuodavo į Ist Hamptoną arba Sauthamptoną pažiūrėti kokio filmo ar tiesiog suvalgyti mėsainio. Jis pats mokėdavo už bilietus į kiną (ir už viską, ką valgydavo) iš algos, kurią gaudavo iš Tedo, ir vis tiek sutaupydavo daugiau negu dvidešimt dolerių per savaitę. Kartą kine Sauthamptone jis pamatė Merion.

Ji viena sėdėjo tarp žiūrovų, apsirengusi anuo rausvu kašmyro megztiniu. Tą vakarą buvo ne jos eilė nakvoti nuomojamame bute, taigi neatrodė tikėtina, kad rausvasis kašmyro megztinis galiausiai atsidurs aptriušusio būsto virš garažo dviem automobiliams sieninėje spintoje. Tąkart išvydęs Merion vieną, Edis vėliau dairydavosi jos automobilio ir Sauthamptone, ir Ist Hamptone. Porą sykių iš tikrųjų jį pastebėjo, bet pačios Merion daugiau kine nematė.

Ji kur nors važiuodavo beveik kiekvieną vakarą; su Ruta valgydavo retai, pati sau nevirdavo nieko. Edis numanė, kad Merion,

jeigu važiuoja pietauti, tai valgo geresniuose restoranuose negu tie, kuriuose lankosi jis. Ir dar Edis suprato, kad jeigu pradės jos ieškoti tuose *geruose* restoranuose, jo penkiasdešimties dolerių per savaitę ilgam neužteks.

Kaip vakarus praleidžia *Tedas*, nežinojo niekas; aišku buvo tik tai, kad jis negali vairuoti. Prie nuomojamo buto jis laikė dviratį, tačiau Edis nė karto nematė jo važiuojančio. Bet vieną vakarą, kai Merion nebuvo namuose, suskambėjo Koulų telefonas ir naktinė auklė pakėlė ragelį; skambino barmenas iš restorano Bridžhamptone, kur ponas Koulas (pasak barmeno) valgydavo ir gerdavo kone kasnakt. O tą vakarą ponas Koulas kažkaip neįprastai svyravęs, išvažiuodamas dviračiu. Barmenas norėjo įsitikinti, kad ponas Koulas laimingai grįžo namo.

Edis nuvažiavo į Bridžhamptoną, o iš ten pasuko tuo keliu į nuomojamą butą, kurį, jo manymu, turėjo pasirinkti Tedas. Ir netrukus pamatė: iš pradžių Tedas mynė pedalus pačiu Okeano kelio viduriu, paskui – kai jį apšvietė Edžio žibintai – nuvinguriavo į minkštą kelkraštį. Edis sustabdė automobilį ir paklausė, ar nereikia pavėžėti. Tedui buvo likę mažiau negu pusė mylios.

– Aš *turiu* kuo važiuoti! – atsakė Tedas ir rankos mostu nuvijo Edį tolyn.

O vieną rytą – po Tedo nakvynės nuomojamame bute – į miegamojo pagalves buvo įsigėręs kitos moters kvapas; daug stipresnis negu Merion. „Vadinasi, jis turi kitą moterį!“ – pagalvojo Edis, dar nieko nežinodamas apie Tedo pomėgį vilioti jaunas mamytes. (Tuometinė jauna graži mamytė ateidavo pozuoti tris rytus per savaitę – iš pradžių su vaiku, mažu berniuku, o paskui viena.)

Tedas Edžiui daug neaiškino, kodėl jiedu su Merion skiriasi, tik pasakė, jog labai gaila, kad jo atvykimas dirbti sutapo su „tokiu liūdnu tokio ilgo vedybinio gyvenimo laikotarpiu“. Nors tas pasakymas galėjo reikšti, jog „liūdnas laikotarpis“ galbūt praeis, matydamas, kaip Tedas ir Merion stengiasi laikytis kuo toliau vienas nuo kito, vaikinas kasdien vis labiau įsitikindavo, kad jų santuokai jau galas. Be to, Tedas sakė tik tai, kad jų vedybinis gyvenimas buvo „ilgas“; jis neištarė žodžio „geras“ arba „laimingas“.

Tačiau žiūrėdamas į daugybę Tomo ir Timočio nuotraukų, Edis matė, kad šis tas gero visgi *buvo*, Koulai *buvo* savaip laimingi ir turėjo draugų. Keliose nuotraukose jie sėdėjo prie kviestinių pietų stalo kartu su kitomis šeimomis, poromis su vaikais; Tomas ir Timotis, švęsdami gimimo dienas, irgi pasikviesdavo vaikų. Nors tik nedaugelyje nuotraukų Edis rado Merion ir Tedą – pagrindiniai jose buvo Tomas ir Timotis (ar bent jau jų *kojos*), – įrodymų, kad Merion ir Tedas kadaise buvo laimingi, netrūko; tačiau tai nebūtinai reiškė, kad jie buvo laimingi vienas su kitu. Net jeigu jų santuoka *niekada* nebuvo gera, Tedas ir Merion, be jokios abejonės, išgyveno daugybę malonių akimirkų su savo berniukais.

Pats Edis O'Hara negalėjo prisiminti tiek džiugių įvykių, kiek matė įamžintų tose nuotraukose. „Tačiau kur dingo Tedo ir Merion draugai?" – stebėjosi Edis. Be auklių ir modelių (arba vieno modelio), daugiau niekas niekada pas juos neužsukdavo.

Būdama ketverių metų, Ruta Koul jau suprato, kad Tomas ir Timotis dabar gyvena kitame pasaulyje, o Edis žinojo, kad jie iš kito pasaulio ir *atėję*. Jie buvo mylimi.

Kad ir ką Ruta mokėsi daryti, ji mokėsi iš savo auklių; apskritai Edis nusprendė, jog auklės nevertos dėmesio. Pirmoji buvo vietinė mergina, draugaujanti su banditiškos išvaizdos vaikinu, irgi vietiniu, – bent jau taip Edžiui, žiūrinčiam iš Eksono perspektyvos, atrodė. Tas jos draugužis dirbo gelbėtoju ir, kaip visi gelbėtojai, puikiai mokėjo nepasiduoti nuoboduliui. Taigi tas banditas kasryt atveždavo auklę ir perverdavo Edį rūsčiu žvilgsniu, jei tik pamatydavo. Būtent ši auklė nuolatos vesdavosi Rutą į paplūdimį, kuriame degindavosi jos gelbėtojas.

Pirmą tos vasaros mėnesį Merion, kuri paprastai Rutą su aukle nuveždavo, o paskui pasiimdavo, tik vieną ar porą kartų paprašė Edžio tai padaryti. Auklė tada su juo nešnekėjo, o Ruta privertė Edį kaisti iš gėdos, vėl paklaususi: „Kur kojos?"

Popietinė auklė, vardu Alisa, buvo koledžo studentė, vairuojanti nuosavą automobilį. Ji taip aiškiai jautėsi už Edį pranašesnė, kad net nesiteikė su juo kalbėti – tik tarstelėjo kadaise pažinojusi

vaikiną iš Eksetterio. Savaime suprantama, tas vaikinas baigė mokyklą anksčiau, negu Edis pradėjo joje mokytis, be to, Alisa prisiminė tik jo vardą – Čikis, o gal Čakis?

– Tikriausiai pravardė, – kvailai pasakė Edis.

Alisa atsiduso ir pažvelgė į jį su užuojauta. Edis išsigando, kad bus paveldėjęs tėvo polinkį garsiai sakyti, kas ir taip visiems aišku, ir kad netrukus kas nors daug negalvodamas duos jam pravardę, tokią kaip Mėtinis, kuri prilips visam gyvenimui.

Ta auklė koledžo studentė vasarai irgi buvo susiradusi darbą – viename iš Hamptonuose esančių restoranų, tačiau ne tokiame, kokiuose Edis valgydavo. Be to, ji buvo graži, todėl Edis, į ją žiūrėdamas, visuomet susigėsdavo.

Naktinė auklė buvo ištekėjusi moteris, kurios vyras dirbo dieną. Ji kartais atsivesdavo du savo vaikus; tie vaikai, nors už Rutą vyresni, pagarbiai žaisdavo su galybe Rutos žaislų – daugiausia lėlių ir lėlių namelių, į kuriuos pati keturmetė beveik nekreipė dėmesio. Rutai labiau patikdavo piešti arba kad jai skaitytų visokias istorijas. Savo kambaryje ji turėjo tikrą molbertą nupjautomis kojomis. Vienintelė Rutos mėgstama lėlė buvo be galvos.

Iš visų trijų auklių tik naktinė su Edžiu elgėsi draugiškai, tačiau Edis kiekvieną vakarą kur nors išeidavo. O grįžęs dažniausiai sėdėdavo savo kambaryje. Jam paskirtas svečių miegamasis ir vonia buvo tolimajame ilgo antro aukšto koridoriaus gale; kai Edis norėdavo parašyti laišką mamai ir tėčiui, ar šiaip ką parašinėti į savo sąsiuvinius, jam niekas ten netrukdydavo. Į namus siunčiamuose laiškuose jis nė karto neužsiminė, jog Tedas ir Merion vasarai išsiskyrę, – ir, be abejo, neprisipažino, kad nuolatos masturbuojasi, uosdamas Merion kvapą ir gniaužydamas prie jos kūno buvusius drabužius.

Tą rytą, kai Merion užklupo Edį besimasturbuojantį, jis buvo stropiai ant lovos išdėliojęs labai įtikimą Merion pakaitalą. Ten gulėjo persikų spalvos palaidinukė iš plono, vasariško audinio – kaip tik tinkama tokiam tvankiam butui – ir prie jos priderinta liemenėlė. Palaidinukę Edis buvo palikęs nesusagstytą. Iš dalies matoma liemenėlė – maždaug toje vietoje, kur ir turėjo būti lie-

menėlė, – buvo įkišta į palaidinukę, tarytum Merion dar tik rengtųsi. Šitaip gulintys drabužiai iš tikrųjų galėjo sukurti aistros, ar bent jau skubotumo, regimybę. Merion kelnaitės, irgi persikų spalvos, buvo padėtos teisingai (juosmuo aukštyn, šakumas žemyn) ir tokiu atstumu nuo liemenėlės, kokio reikėjo, kad atrodytų, jog čia Merion, su liemenėle ir kelnaitėmis. Edis, visiškai nuogas, – jis visuomet masturbuodavosi kaire ranka trindamas varpą į vidinę dešinės šlaunies pusę, – gulėjo veidu įsikniaubęs į praskleistą palaidinukę bei liemenėlę. Dešine ranka jis glostė neįsivaizduojamai švelnias šilkines Merion kelnaites.

Merion prireikė tik mažos sekundės dalelės, kad pamatytų, jog Edis nuogas, ir suprastų, ką jis veikia, – ir su kokiomis apčiuopiamomis vaizdinėmis priemonėmis! – tačiau tą akimirką, kai Edis ją pastebėjo, ji stovėjo sustingusi tarpduryje – nei ėjo artyn, nei traukėsi atgal. Atrodė, lyg būtų pasivaidenusi; Edis tikriausiai tikėjosi, jog taip ir yra; be to, jis iš pradžių ir pastebėjo ne Merion, o tik jos atspindį miegamojo veidrodyje. Merion, kuri matė ir Edžio atspindį, ir patį Edį, turėjo unikalią galimybę stebėti *du* Edžius, besimasturbuojančius vienu metu.

Iš tarpdurio ji dingo taip pat greitai, kaip ir buvo pasirodžiusi. Edis – dar nenuleidęs – suvokė, kad Merion ne tik jį matė, bet ir spėjo per tą sekundės dalį viską suprasti.

– Atsiprašau, Edi, – pasakė Merion iš virtuvės, kai jis paskubomis dėliojo į vietas jos drabužius. – Man derėjo pasibelsti.

Jis apsirengė, bet nedrįso išeiti iš miegamojo. Beveik tikėjosi išgirsti jos žingsnius, tolstančius laiptais žemyn, garažo link, – arba, dar geriau, nuvažiuojančio jos „Mersedeso“ burzgimą. Tačiau ji laukė. Negana to, kadangi negirdėjo, kaip ji lipo *aukštyn*, Edis susiprato garsiai dejavęs.

– Edi, čia *aš* kalta, – kalbėjo Merion. – Aš *nepykstu*. Tik truputį pasimečiau.

– Aš irgi, – sumurmėjo jis iš miegamojo.

– Viskas gerai... tai *normalu*, – tarė Merion. – *Žinau*, kad tavo amžiaus berniukai... – Jos balsas nutolo.

Kai jis pagaliau sukaupė drąsą ir išėjo, ji sėdėjo ant sofos.

– Eikš čia... bent jau *pažiūrėk* į mane! – tarė ji, bet jis stovėjo lyg suakmenėjęs, įsmeigęs žvilgsnį į grindis. – Edi, tai *juokinga*. Abu pasakykime, jog tai juokinga, ir pamirškime.

– Tai juokinga, – liūdnai išlemeno jis.

– Edi! Ateik čia! – įsakė ji.

Jis iš lėto pajudėjo jos link, vis dar nepakeldamas akių.

– Sėsk! – paliepė Merion, bet Edis tik bailiai pritūpė ant sofos kraštelio kitame gale – kuo toliau nuo jos.

– Ne, *čia*, – ji patapšnojo sofą tarp jų. Jis negalėjo pasijudinti.

– Edi, Edi... aš *žinau*, kokie būna tavo amžiaus berniukai, – vėl pasakė Merion. – Tavo amžiaus berniukai tai *daro*, ar ne? Ar galėtum save įsivaizduoti to *ne*darantį? – paklausė ji.

– Ne, – sušnibždėjo jis. Ir pradėjo verkti – niekaip negalėjo liautis.

– O, *neverk*, – griežtai tarė Merion. Ji pati niekada nebeverkdavo – buvo jau išsiverkusi.

Paskui ji atsisėdo taip arti, kad Edis net pajuto, kaip sofa įdumba, o jis svyra ir atsiremia į Merion. Jis verkė, o ji kalbėjo ir kalbėjo:

– Edi, paklausyk, *būk geras*, – sakė ji. – Maniau, kad kuri nors iš Tedo moterų dėvi mano drabužius... kartais jie atrodydavo suglamžyti arba kabodavo ne ant tų pakabų. Tačiau tai *tu*... ir iš tikrųjų buvai toks *mielas* – net *sulankstydavai* mano apatinius! Ar bent jau stengdavaisi. Aš niekada nelankstau nei kelnaičių, nei liemenėlių. Ir žinojau, kad *Tedas* jų neliečia, – pridūrė ji, o Edis raudojo. – O, Edi... tu paglostei mano *savimeilę*. Tikrai! Tai ne pati geriausia vasara... man malonu žinoti, kad *yra* žmogus, kuris galvoja apie mane.

Ji patylėjo; staiga pasirodė labiau sutrikusi negu Edis. Paskui greitai tarė:

– Ne ne, aš nemanau, kad *iš tikrųjų* galvoji apie mane. Viešpatie, būčiau baisi pasipūtėlė, ar ne? Gal tai tik drabužiai. Bet *vis tiek* jaučiuosi pamaloninta, net jeigu tau reikėjo tik mano drabužių. Tikriausiai yra daugybė mergaičių, apie kurias galvoji...

– Aš galvoju apie *jus*! – netikėtai išpyškino Edis. – Tik apie jus.

– Jei taip, tai nesidrovėk, – tarė Merion. – Tu padarei seną moterį *laimingą*!

– Jūs nesate sena moteris! – sušuko jis.

– Darai mane dar laimingesnę, Edi. – Ji paskubomis atsistojo, tarsi būtų norėjusi išeiti. Pagaliau jis išdrįso į ją pažvelgti. Pamačiusi jo veido išraišką, ji tarė: – Gerai pamąstyk, ką man jauti, Edi. Turiu galvoje, pasisaugok, – perspėjo.

– Aš jus myliu, – drąsiai pasakė jis.

Ji atsisėdo šalia jo – taip greitai, tarsi jis vėl būtų pradėjęs verkti.

– *Nemylėk* manęs, Edi, – tarė rimčiau, negu jis tikėjosi. – Galvok tik apie mano *drabužius*. Drabužiai tavęs neįskaudins. – Palinkusi dar arčiau prie jo, bet *ne* flirtuodama, ji paklausė: – Sakyk, ar yra kas nors, kas tau ypač patinka – iš to, ką *vilkiu*? – Jis taip keistai į ją žiūrėjo, kad ji vėl tarė: – Galvok tik apie mano *drabužius*, Edi.

– Tai, ką vilkėjote, kai pirmą kartą jus pamačiau, – pasakė jai Edis.

– Dievulėliau! – tarė Merion. – Net neprisimenu...

– Rausvas megztinis... priekyje susagstomas.

– *Ta* seniena! – sušuko Merion. Ji vos neprapliupo juoktis; Edis staiga suvokė, jog niekada nematė jos besijuokiančios. Merion jį visiškai užvaldė. Iš pradžių jis nedrįso į ją pažvelgti, o dabar negalėjo atitraukti akių. – Na, jeigu *tai* tau patinka, – šnekėjo Merion, – galbūt aš tave nustebinsiu! – Ji vėl atsistojo, vėl tarytum paskubomis. Dabar jam norėjosi verkti dėl to, kad suprato, jog Merion ketina išeiti. Stabtelėjusi prie durų į laiptinę, ji jau griežčiau tarė: – Nebūk toks rimtas, Edi... nebūk toks rimtas.

– Aš jus myliu, – pakartojo jis.

– *Nemylėk*, – priminė ji.

Nereikia nė sakyti, kad jis paskui visą dieną buvo išsiblaškęs.

Netrukus po to netikėto jų susitikimo jis vieną vakarą grįžo iš kino Sauthamptone ir rado ją stovinčią jo miegamajame. Naktinė auklė jau buvo išėjusi namo. Jis nusiminė, iš karto supratęs, kad Merion atėjo *ne* jo suvilioti. Ji pradėjo kalbėti apie nuotraukas jo miegamajame bei vonioje; atseit gailisi, kad taip įsibrovė, tačiau –

kadangi nenori jam trukdyti – drįsta įeiti į jo kambarį jų pažiūrėti tik tada, kai jo nėra. Ypač daug ji galvojusi apie vieną iš nuotraukų – nesakė, apie kurią, – todėl, į ją žiūrėdama, ir užtrukusi šiek tiek ilgiau, negu derėjo.

Kai ji palinkėjo jam labos nakties ir išėjo, jis pasijuto toks nelaimingas, koks anksčiau nė neįsivaizdavo galįs būti. Bet guldamas į lovą staiga pastebėjo, kad ji sulankstė išmėtytus jo drabužius. Be to, nuo dušo užuolaidą laikančio metalinio strypo ji buvo nuėmusi kaip visada ten užmestą rankšluostį ir tvarkingai pakabinusi į vietą ant rankšluosčių kabyklos. Ir galiausiai, nors tai labiausiai krito į akis, Edis pamatė, kad jo lova paklota. Jis pats niekada jos neklodavo – Merion irgi, bent jau nuomojamame bute, niekada neklodavo savosios!

Rytą po dviejų dienų, padėjęs gautus laiškus nuomojamame bute ant virtuvinio stalo, Edis užsikaitė kavos. Laukdamas, kol vanduo užvirs, įėjo į miegamąjį. Iš pradžių jam pasirodė, kad ant lovos *Merion*, tačiau ten gulėjo tik jos rausvas kašmyro megztinis. (*Tik!*) Sagas ji buvo palikusi atsegtas, ilgas rankoves – atmestas atgal, tarytum megztinyje esanti nematoma moteris gulėtų sunėrusi nematomas rankas už nematomos galvos. Priekyje pro praskleistą tarpą buvo matyti liemenėlė; tai atrodė dar geidulingiau negu visos ankstesnės Edžio dėlionės. Liemenėlė buvo balta, kelnaitės irgi – jas Merion buvo padėjusi tiksliai ten, kur dėdavo Edis.

Ateikite čia...

Tą penkiasdešimt aštuntųjų vasarą Tedo Koulo pasirinkta jauna mamytė buvo slapukė ponia Von – smulki, tamsaus gymio, iš pažiūros laukinė. Kokį mėnesį Edis ją matė tik Tedo piešiniuose. Žinoma, Edis matė tik tuos piešinius, kuriems ponia Von pozavo kartu su sūnumi – irgi smulkiu, tamsaus gymio, iš pažiūros laukiniu; į juos žiūrint, Edžiui atrodė, kad jie, ko gero, linkę kandžioti žmones. Nei nykštukiški ponios Von veido bruožai, nei per daug jaunatviška trumpų plaukų šukuosena negalėjo užmaskuoti audringo, ar bent jau nepastovaus, tos jaunos mamytės temperamento. Ir jos sūnus atrodė pasirengęs spjaudytis ar šnypšti, kaip kampe užspeistas kačiukas, – gal jam nepatiko pozuoti?

Kai ponia Von pirmą kartą atvažiavo pozuoti *viena*, jos judesiai – kai ėjo nuo automobilio iki Koulų namo, o paskui vėl prie automobilio – buvo ypač slapukiški. Išgirdusi menkiausią garselį, ji šaudė akimis į visas puses kaip žvėris, laukiantis puolimo. Ponia Von, be abejo, dairėsi Merion, tačiau Edis, kuris dar nežinojo, kad ponia Von pozuoja *nuoga* ir kad būtent jos stiprų kvapą jis (*ir* Merion) užuodė nuomojamame bute ant pagalvių, klaidingai pamanė, jog ta moterėlė gal visada tokia liguistai nervinga.

Be to, Edį per smarkiai buvo užvaldžiusios mintys apie Merion, kad jis dar kreiptų dėmesį į ponią Von. Nors Merion daugiau nebeišdykavo – nebekūrė savo kopijų, gundomai išdėliotų nuomojamame bute ant lovos, paties šešiolikmečio Edžio manipuliacijos su rausvuoju kašmyro megztiniu, prisigėrusiu nuostabaus Merion kvapo, patenkindavo jį kaip niekada anksčiau.

Galima sakyti, kad Edis O'Hara gyveno savotiškame masturbavimosi rojuje. Reikėjo jam ten ir likti – reikėjo įsikurti visam laikui. Netrukus Edis supras, kad ir turėti Merion daugiau, negu turėjo prieš kelias dienas, jam negana. Tačiau ne jis, o Merion reguliavo jų santykius; buvo aišku, kad jeigu kas dar tarp jų ir atsitiks, tai tik tada, kai to panorės Merion.

Pirmiausia ji nusivežė jį pietauti. Šįkart sėsdama prie vairo nepaklausė, ar jis nori vairuoti. Edis net pats nustebo, pajutęs dėkingumą tėvui už tai, kad privertė įsidėti keletą marškinių, kaklaraiščių ir „universalų" sportinį švarkelį. Tačiau Merion, pamačiusi jį su tradicine Ekseterio uniforma, pasakė, kad jis puikiausiai galėtų apsieiti arba be kaklaraiščio, arba be švarko – ten, kur jie važiuoja, abiejų tikrai nereikia. Restoranas Ist Hamptone neatrodė toks prašmatnus, kaip Edis tikėjosi, ir buvo aišku, kad padavėjai įpratę matyti Merion; jie neprašomi nešė jai vyną – ji išgėrė tris taures.

Pirmą kartą ji su Edžiu tiek daug šnekėjo:

– Jau laukiausi Tomo, kai ištekėjau už Tedo... tada buvau tik metais už tave vyresnė, – pasakė Edžiui Merion. (Ji nuolatos jam primindavo jų amžiaus skirtumą.) – Kai tu gimei, man buvo dvidešimt treji. Kai būsi mano amžiaus, man bus šešiasdešimt dveji, – toliau kalbėjo ji. Dukart užsiminė apie savo dovaną jam, tą rausvą kašmyro megztinį: – Ar tau patiko mano staigmena? – paklausė.

– Labai! – sumikčiojo jis.

Greitai pakeitusi pokalbio temą, ji papasakojo, jog Tedas iš tikrųjų iš Harvardo nebuvo išmestas. Jam tik pasiūlė išeiti akademinių atostogų. – „Už pareigų nevykdymą", berods taip jis aiškino, – pasakė Merion.

Ant visų knygų aplankų apie autorių Tedą Koulą būdavo rašoma, kad jis išmestas iš Harvardo. Matyt, ši pusiau tiesa jam patiko: jis atseit buvo toks protingas, kad pateko į Harvardą, ir toks originalus, kad net nesistengė ten išsilaikyti.

– Tiesą sakant, jis paprasčiausiai tingėjo, – tarė Merion. – Niekada nemėgo daug dirbti. – Truputį patylėjusi, ji Edžio paklausė: – O kaip tau su juo sekasi?

– Darbo ne per daugiausia, – prisipažino Edis.

– Žinoma, aš taip ir maniau, – pasakė Merion. – Tedas tave pasisamdė, nes jam reikėjo vairuotojo.

Merion dar nebuvo baigusi vidurinės mokyklos, kai susipažino su Tedu ir jis padarė ją nėščią. Bet per kelerius metus, kol Tomas ir Timotis paūgėjo, ji išlaikė vidurinį išsilavinimą atitinkančius egzaminus; vėliau įvairiuose koledžų miesteliuose Naujojoje Anglijoje užbaigė keletą kursų, mokydamasi ne visą dieną. Praėjo dešimt metų, kol ji baigė Niu Hampšyro universitetą – tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt antraisiais, kai buvo likę vos metai iki sūnų žūties. Dažniausiai ji rinkdavosi literatūros ir istorijos kursus – daug daugiau, negu reikėjo koledžo laipsniui gauti; dėl nenoro studijuoti kitus privalomus dalykus jai vėliau išdavė diplomą.

– Šiaip ar taip, – pasakė ji Edžiui, – koledžo laipsnio aš norėjau tik todėl, kad jo neturėjo Tedas.

Tomas ir Timotis labai ja didžiavosi, kai ji baigė universitetą.

– Jau buvau betampanti rašytoja, kai jie žuvo, – atskleidė paslaptį Merion. – Taip viskas ir baigėsi.

– Jūs buvote *rašytoja*? – paklausė Edis. – Tai kodėl liovėtės rašyti?

Ji atsakė, jog negalėjo pasikliauti savo slapčiausiomis mintimis, nes visą laiką mąstė tik apie berniukų mirtį; negalėjo nieko laisvai išgalvoti, nes vaizduotė neišvengiamai ją nuvesdavo pas Tomą ir Timotį.

– Sunku ir patikėti, kad anksčiau aš *mėgdavau* pabūti viena su savo mintimis, – pasakė ji Edžiui. Merion abejojo, ar Tedas apskritai kada nors mėgo pabūti vienas su savosiomis. – Todėl visi jo apsakymai tokie trumpi ir skirti vaikams. Todėl jis piešia, ir piešia, ir piešia.

Edis, iki tol nesuvokęs, kaip jam įgriso mėsainiai, suvalgė didžiulę porciją.

– Šešiolikmečiui net meilė neatima apetito! – tarstelėjo Merion. Edis paraudo; juk jam nebuvo leidžiama sakyti, kaip ją myli. Jai tai nepatiko.

Paskui Merion Edžiui prisipažino, jog tąkart, tiesdama jam ant lovos rausvąjį megztinį, ypač rinkdama prie jo derančią liemenėlę bei kelnaites ir dėliodama viską į atitinkamas vietas, – „įsivaizduojamam aktui“, kaip ji pasakė, – ji jautė, jog tai pirmas jos kūrybinis impulsas po sūnų žūties; be to, tai buvo pirmas ir vienintelis kartas, kai ji taip „nekaltai smaginosi“. Tariamas tokio smaginimosi nekaltumas atrodė ginčytinas, tačiau Edis nieku gyvu nebūtų suabejojęs Merion ketinimų nuoširdumu; jis tik truputį užsigavo girdėdamas, jog tai, kas jam yra meilė, jai – tik pasismaginimas. Nors ir būdamas šešiolikos metų, jis turėjo geriau suprasti jos perspėjimą.

Kai Merion susipažino su Tedu, Tedas sakėsi esąs neseniai išmestas iš Harvardo ir rašąs romaną; iš tiesų jis buvo išėjęs iš Harvardo prieš ketverius metus ir jau mokėsi kažkokioje Bostono meno mokykloje. Jis visuomet mokėjo piešti – vadino save savamoksliu. (Studijos meno mokykloje jam nebuvo tokios įdomios, kaip modeliai.)

Pirmaisiais metais po vedybų Tedas susirado darbą litografo dirbtuvėje ir tuoj pat pradėjo to darbo nekęsti. – Tedui *joks* darbas nebūtų patikęs, – pasakė Merion Edžiui. Be to, Tedas buvo *išmokęs* nekęsti litografijos; nesidomėjo ir graviravimu. („Nemėgstu aš nei vario, nei akmens“, – sakydavo jis Merion.)

Pirmasis Tedo Koulo romanas išėjo tūkstantis devyni šimtai trisdešimt septintaisiais, kai Tomui buvo vieneri ir Merion dar nesilaukė Timočio. Dauguma kritikų jį vertino palankiai, ir pardavinėti, kaip pirmąjį romaną, jį sekėsi daug geriau negu vidutiniškai. Tedas su Merion nusprendė turėti antrą vaiką. Apie antrąjį romaną, pasirodžiusį trisdešimt devintaisiais, praėjus metams po Timočio gimimo, atsiliepimų buvo ne tiek daug, be to, kritikams jis nepatiko; jo egzempliorių buvo parduota perpus mažiau negu pirmojo. Trečiąjį Tedo romaną, išspausdintą tūkstantis devyni šimtai keturiasdešimt pirmaisiais, – „prieš metus iki tavo gimimo“, priminė Edžiui Merion, – jei kas ir recenzavo, tai tik neigiamai. Knygų buvo parduota tiek mažai, kad galutinio skaičiaus Tedo leidėjas net nenorėjo sakyti. Ir tada, keturiasdešimt antraisiais,

kai Tomui ir Timočiui buvo šešeri ir ketveri, išėjo *Pelė, rėpliojanti tarp sienų*. Dėl karo daugybė vertimų į kitas kalbas nepasirodė iš karto, bet vis tiek jau buvo aišku, kad Tedui Koului niekada nebereikės nekęsti darbo ar rašyti romanų.

– Sakyk, – paklausė Merion Edžio, – ar tave nukrečia šiurpas, kai pagalvoji, kad tu ir *Pelė, rėpliojanti tarp sienų* gimėte tais pačiais metais?

– Nukrečia, – prisipažino Edis.

O kodėl tiek *daug* koledžų miestelių? (Koulai buvo gyvenę visoje Naujojoje Anglijoje.) Dėl Tedo elgesio su moterimis kildavo nemažai keblumų. Tedas Merion sakė, kad koledžų bei universitetų miesteliai – geriausios vietos vaikams auginti. Tenykštėse mokyklose mokymo lygis paprastai būdavo aukštas; teigiamą įtaką bendruomenei darydavo kultūrinis koledžo ar universiteto gyvenimas bei studentų sporto renginiai. Be to, Merion galėjo toliau mokytis. Ir *socialiniu* požiūriu, sakydavo Tedas, dėstytojų šeimos – gera draugija; iš pradžių Merion nesuprato, kiek daug jaunų mamyčių galima rasti tarp dėstytojų žmonų.

Tedas, vengęs visko, kas atrodė panašu į tikrą darbą aukštojoje mokykloje, – jis, beje, neturėjo ir reikiamo išsilavinimo tokiam darbui dirbti, – vis dėlto kiekvieną semestrą skaitydavo paskaitą apie meną rašyti ir piešti vaikams; dažnai tas paskaitas kartu finansuodavo Dailės ir Anglų kalbos bei literatūros fakultetai. Tedas visuomet pirmiausia pasakydavo, kad knygų vaikams kūrimo procesas, kukliu jo manymu, *nėra* menas; jis mieliau tai vadindavo amatu.

Tačiau tikrasis Tedo „amatas“, kaip pastebėjo Merion, buvo sisteminga gražiausių ir nelaimingiausių jaunų mamyčių paieška ir suvedžiojimas. Retkarčiais Tedo grobiu tapdavo ir kokia studentė, bet jaunos mamytės buvo lengviau pažeidžiamos.

Dauguma romanų baigiasi prastai, o pačių nelaimingiausių dėstytojų žmonų santuokiniai ryšiai ir taip jau būdavo netvirti, taigi nieko labai nestebino nuolatos dėl Tedo meilės nuotykių besiskiriančios poros.

– Todėl mes ir kraustėmės iš vienos vietos į kitą, – pasakė Merion Edžiui.

Koledžų bei universitetų miesteliuose jie lengvai susirasdavo nuomojamą namą; visuomet keletas dėstytojų atostogaudavo, be to, ten būdavo palyginti daug skyrybų. Vieninteliai pastovesni Koulų namai buvo sodyba Niu Hampšyre, kurioje jie praleisdavo mokinių atostogas, slidinėdavo ir gyvendavo bent porą mėnesių kiekvieną vasarą. Tie namai, kiek Merion galėjo prisiminti, nuo seno priklausė jos šeimai.

Kai berniukai žuvo, Tedas pasiūlė išvykti iš Naujosios Anglijos – toliau nuo visko, ką Naujoji Anglija jiems priminė. Rytinė Long Ailando pusė buvo niujorkiečių vasaros bei savaitgalių prieglobstis. Merion pagalvojo, kad jai bus lengviau *ne*kalbėti su senais draugais.

– Nauja vieta, naujas vaikas, naujas gyvenimas, – pasakė ji Edžiui. – Bent jau taip mes tikėjomės.

Kad Tedo meilės nuotykiai nesibaigė ir tada, kai jie nebegyveno Naujosios Anglijos koledžų bei universitetų miesteliuose, Merion neatrodė keista. Tiesą sakant, neištikimas jis būdavo netgi *dažniau*, nors aistros jo romanuose nepadaugėjo. Meilės nuotykiai Tedui buvo tarytum *žalingas įprotis*. Merion sukirto lažybų pati su savimi, kas nugalės: ar Tedo įprotis vilioti moteris, ar išgėrinėti. (Merion lažinosi, kad Tedas lengviau atsisakytų alkoholio.)

Be to, kaip aiškino Edžiui Merion, viliojimas visuomet būdavo ilgesnis negu pats meilės romanas. Pirmiausia Tedas piešdavo paprastą portretą, dažniausiai motiną su vaiku. Paskui motina pozuodavo viena, dar vėliau – nuoga. O aktai jau atskleisdavo iš anksto numatytą progresiją: nekaltybė, kuklumas, smukimas, gėda.

– Ponia Von! – pertraukė Merion pasakojimą Edis, prisiminęs slapukišką tos moterėlės elgesį.

– Ponia Von dabar išgyvena *smukimo* laikotarpį, – tarė Merion.

„Kaip tokia maža moterėlė, labai jau stiprų kvapą ta ponia Von paliko ant pagalvių“, – galvojo Edis; ir dar jis pagalvojo, kad pasirodytų neprotingas, netgi gašlus, jei kalbėdamas su Merion pasakytų savo nuomonę apie ponios Von kvapą.

– Tačiau jūs gyvenote su juo šitiek metų, – liūdnai pratarė šešiolikmetis. – Kodėl jo nepalikote?

– Berniukai jį mylėjo, – paaiškino Merion. – O aš mylėjau berniukus. Buvau sumaniusi palikti Tedą, kai berniukai baigs mokyklą – kai jie išeis iš namų. Arba kai baigs koledžą, – jau šiek tiek abejodama pridūrė Merion.

Nors ir labai dėl jos nuliūdęs, Edis vis tiek suvalgė visą kalną deserto.

– Tuo man ir patinka berniukai, – pasakė jam Merion. – Kad ir kas atsitiktų, tai neišmuša jūsų iš vėžių.

Važiuojant namo, ji leido Edžiui vairuoti. Pati atsidarė langą ir užsimerkė. Nakties vėjelis kedeno jai plaukus.

– Malonu, kai tave veža, – pasakė Edžiui. – Tedas visada gerdavo per daug. Visada vairuodavau aš. Na... beveik visada, – sušnibždėjo ir atsuko Edžiui nugarą; gal verkė, nes jos pečiai virpėjo, tačiau be jokio garso. Kai jie grįžo į namus Sagaponake, arba vėjas buvo nudžiovinęs jos ašaras, arba ji išvis neverkė. Edis, kadangi pats buvo prieš ją apsiverkęs, žinojo tik tai, kad Merion verkimui nepritaria.

Namuose, paleidusi naktinę auklę, Merion išsiėmė iš šaldytuvo atkimštą butelį ir įsipylė ketvirtą taurę vyno. Paskui privertė Edį eiti kartu pažiūrėti, ar miega Ruta; eidama dar pašnibždėjo, kad, nors atrodo atvirkščiai, kadaise ji tikrai buvo gera motina.

– Tačiau *bloga* motina Rutai nebūsiu, – pridūrė vis dar pašnibždomis. – Geriau išvis nebūsiu jai motina, negu būsiu bloga.

Tada Edis nesuprato, kad Merion jau apsisprendusi palikti dukterį Tedui. (Tada ir Merion nesuprato, jog Tedas Edį pasisamdė *ne tik* todėl, kad jam reikėjo vairuotojo.)

Tėvų miegamajame įjungta silpna naktinė lempelė taip menkai apšvietė Rutos kambarį, jog Tomo ir Timočio nuotraukos buvo vos matomos; tačiau Merion vis tiek reikalavo, kad Edis į jas pažiūrėtų. Ji norėjo Edžiui papasakoti, ką berniukai kiekvienoje iš jų veikia ir kodėl būtent šitas ji pakabino Rutos kambaryje. Paskui Merion nusivedė Edį į savo vonios kambarį, kur nuotraukos buvo apšviestos tik truputį ryškiau. Edis šiaip taip įžiūrėjo vandens temą – Merion, matyt, manė, kad vonioje tai tinka: atostogos Tortoloje ir Angviloje; vasaros iškyla prie tvenkinio Niu Hamp-

šyre; Tomas ir Timotis, kai abu dar buvo mažesni už Rutą, kartu maudosi vonioje – Timas verkia, o Tomas ne.

– Jam į akis pateko muilo, – pašnibždėjo Edžiui Merion.

Toliau jie ėjo į tėvų miegamąjį; Edis ten buvo pirmą kartą – ir pirmą kartą matė nuotraukas, apie kurias Merion dabar jam pasakojo. Taip abu apvaikščiojo visą namą. Ėjo iš vieno kambario į kitą, nuo vienos nuotraukos prie kitos, kol Edis suprato, kodėl Ruta taip susijaudino dėl popieriaus skiautelių ant basų Tomo ir Timočio kojų. Ruta tikriausiai buvo taip keliavusi į praeitį daugybę kartų – ir tėvo, ir motinos glėbyje – ir tėvų pasakojamos *istorijos*, be abejo, keturmetei atrodė tokios pat svarbios, kaip ir pačios nuotraukos. Gal netgi *svarbesnės*. Ruta augo jausdama ne tik viską apimantį mirusių brolių buvimą, bet ir neprilygstamą jų *ne*buvimo svarbą.

Nuotraukos buvo istorijos, ir atvirkščiai. Pakeisti nuotraukas, kaip padarė Edis, atrodė toks pat neįmanomas dalykas, kaip ir pakeisti praeitį. Praeities, kurioje gyveno mirę Rutos broliai, niekas negalėjo peržiūrėti ir pataisyti. Edis sau prisiekė, kad pamėgins už patirtą skriaudą vaikui kaip nors atsilyginti, būtinai ją įtikins, kad viskas, ką ji girdėjo apie mirusius brolius, yra nekintama. Tokiame nepatikimame pasaulyje, su tokia neaiškia ateitimi, vaikas galėjo neabejoti bent jau dėl to. Bet ar *tikrai*?

Daugiau negu po valandos Merion baigė ekskursiją Edžio miegamajame – ir galiausiai greta esančiame svečių vonios kambaryje. Atrodė gana fatališka, kad paskutinė nuotrauka, sužadinusi jos prisiminimus, buvo ta, kurioje ji gulėjo lovoje su dviem basom kojom.

– Man patinka ši *jūsų* nuotrauka, – įstengė pasakyti Edis, bet nedrįso pridurti, kad masturbavosi, žiūrėdamas į nuogus Merion pečius ir į jos šypseną. Tarytum pirmą kartą, Merion neskubėdama apžiūrėjo save dvylikos metų senumo nuotraukoje:

– Man buvo dvidešimt septyneri, – pasakė, ir praėjęs laikas, jo liūdnumas, plūstelėjo jai į akis.

Taurė vyno, kurią ji dabar atsainiai baigė gerti, buvo jau penkta. Paskui, jau tuščią, padavė Edžiui. Jis taip ir liko sustingęs sve-

čių vonios kambaryje – stovėjo mažų mažiausiai penkiolika minučių po to, kai Merion išėjo.

Kitą rytą nuomojamame bute Edis, vos pradėjęs ant lovos dėlioti rausvąjį kašmyro megztinį, puošnią šilkinę alyvų spalvos liemenėlę ir prie jos priderintas kelnaites, išgirdo nenormaliai garsius Merion žingsnius ant iš garažo aukštyn vedančių laiptų. Į duris ji ne pasibeldė, o *padaužė.* Bijojo ir šįkart užklupti Edį veiksmo įkarštyje. Jis dar negulėjo nusirengęs šalia savo kūrinio, bet vis tiek akimirką sutriko, o paskui jau buvo per vėlu slėpti Merion drabužius. Prieš Merion ateinant, Edis kaip tik galvojo, koks kvailas spalvų derinys jam pasitaikė – rausva su alyvine; tačiau ne Merion drabužių *spalvos* žadino Edžio aistrą. Jį patraukė nėriniai, kuriais buvo papuoštas kelnaičių juosmuo ir nuostabi liemenėlės dekoltė. Edis sunerimęs tebemindžikavo, kai Merion padaužė duris dar kartą; jis paliko drabužius ant lovos ir nuskubėjo jos įleisti.

– Tikiuosi, nesutrukdžiau, – tarė ji nusišypsojusi. Buvo su akiniais nuo saulės; įėjusi į kambarį, juos nusiėmė. Pirmą kartą Edis atkreipė dėmesį į Merion amžių, kurį išdavė raukšlelės išoriniuose jos akių kampučiuose. Ko gero, praėjusį vakarą Merion buvo išgėrusi per daug vyno – penkios taurės alkoholio jai jau buvo daug.

Didžiam Edžio nustebimui, ji žengė tiesiai prie pirmos iš tų kelių Tomo ir Timočio nuotraukų, kurias buvo atsivežusi į nuomojamą butą, ir ėmė aiškinti, kodėl parinko būtent šitas. Tomas ir Timotis čia atrodė maždaug Edžio amžiaus, o tai reiškė, kad fotografuoti jie buvo prieš pat mirtį. Merion sakė pamaniusi, jog Edžiui jo bendraamžių nuotraukos gal pasirodys įprastos ir malonios, ypač tokiomis *ne*įprastomis ir *ne*maloniomis aplinkybėmis. Ji prisipažino, kad jaudinosi dėl Edžio dar gerokai prieš jam atvykstant, nes žinojo, kiek mažai čia bus *darbo.* Be to, ji abejojo, ar jam bus lengva; nujautė, kad šešiolikmetis neturės su kuo prasiblaškyti.

– Be jaunųjų Rutos auklių, su kuo dar galėtum susitikinėti? – klausė Merion. – Nebent ypač mėgtum bendrauti. Tomas mėgo

bendrauti, o Timotis – ne; jis buvo labiau linkęs į savistabą, kaip ir tu. Nors tu *atrodai* panašesnis į Tomą, – pasakė Edžiui Merion, – manau, kad *esi* kaip Timotis.

– O, – tarė Edis. Buvo priblokštas. Merion galvojo apie jį dar prieš jam atvykstant!

Jie toliau žiūrėjo nuotraukas. Tarytum nuomojamas butas būtų buvęs tik kažin koks slaptas kambarys svečiams skirtoje namo dalyje ir Edžio su Merion kartu praleistas vakaras dar nebūtų pasibaigęs; abu jautėsi paprasčiausiai perėję į kitą kambarį, prie kitų nuotraukų. Iš virtuvės – Merion ten be perstojo kalbėjo – pasuko į miegamąjį, kur ji kalbėjo toliau, rodydama vienintelę Tomo ir Timočio nuotrauką, kabančią virš lovos galvūgalio lentos.

Edis lengvai atpažino labiausiai įsimintiną Ekseterio vietą. Mirę berniukai pozavo pagrindinio mokyklos korpuso tarpduryje, kur po smailiu frontonu virš durų buvo lotyniškas užrašas – didelio mūrinio pastato bei pačių tamsiai žalių dvigubų durų fone aiškiai išsiskiriančioje balto marmuro plokštėje iškalti žeminantys žodžiai:

HVC VENITE PVERI
VT VIRI SITIS

(„U" raidės žodžiuose HUC, PUERI ir UT, be abejo, buvo iškaltos kaip „V".) Ten su švarkais ir kaklaraiščiais stovėjo Tomas ir Timotis – tais metais, kai mirė. Septyniolikmetis Tomas atrodė jau beveik vyras, o penkiolikos metų Timotis – visai dar berniukas. Tarpdurį, kuriame jie buvo nufotografuoti, išdidūs daugybės eksoniečių tėvai dažniausiai pasirinkdavo kaip foną nuotraukoms. Edis galvojo apie tai, kiek daug nesusiformavusių kūnų ir protų buvo įėję pro duris po tuo įsakmiu ir grėsmingu kvietimu:

ATEIKITE ČIA BERNIUKAI
IR TAPKITE VYRAIS

Tačiau Tomui ir Timočiui taip neatsitiko. Staiga Edis susivokė, kad Merion, pasakojusi apie nuotrauką, nebešneka; jos žvilgs-

nis buvo įsmeigtas į ant lovos ištiestą rausvą kašmyro megztinį (ir į puošnią alyvų spalvos liemenėlę bei prie jos priderintas kelnaites).

– Dievulėliau – tik ne rausva su alyvine! – tarė Merion.

– Apie spalvas negalvojau, – prisipažino Edis. – Man patiko... nėriniai. – Tačiau jį išdavė akys; jis žiūrėjo į liemenėlės dekoltė, bet negalėjo prisiminti to žodžio. Į galvą atėjo tik *tarpkrūtis*, nors Edis žinojo, jog sakoma ne taip.

– Dekoltė? – pasufleravo Merion.

– Taip, – sušnibždėjo Edis.

Merion pakėlė akis į virš lovos kabantį laimingų sūnų atvaizdą: *Huc venite pueri* (ateikite čia berniukai) *ut viri sitis* (ir tapkite vyrais). Edis jau buvo iškentėjęs dvejus lotynų kalbos mokymosi metus, ir grėsmingai artėjo dar vieneri. Jis staiga prisiminė seną Ekseterio juokelį apie tai, koks galėtų būti tinkamesnis šio užrašo vertimas („Ateikite čia berniukai ir būkite nuvarginti*“), bet jautė, kad Merion nenusiteikusi juokauti.

Žiūrėdama į savo berniukus ant vyrystės slenksčio, Merion tarė:

– Aš netgi nežinau, ar jie prieš numirdami spėjo su kuo nors pasimylėti. – Edis, prisimindamas penkiasdešimt trečiųjų metraštyje matytą nuotrauką, kur Tomas bučiuoja mergaitę, buvo linkęs manyti, kad Tomas spėjo. – Tomas gal ir spėjo, – pridūrė Merion. – Buvo toks... visų mėgstamas. Tačiau Timotis tai tikrai ne – jis buvo drovus. Ir tik penkiolikos... – Ji nutilo ir vėl pažvelgė į anksčiau dėmesį patraukusį rausvo megztinio ir alyvinių apatinių derinį ant lovos. – O *tu* ar jau mylėjaisi, Edi? – netikėtai paklausė Merion.

– Ne, žinoma, ne, – atsakė jai Edis. Ji jam nusišypsojo – su gailesčiu. Jis stengėsi neatrodyti toks pasigailėtinas ir nevertas meilės, koks manė esąs.

– Jei *mergaitė* mirtų, nespėjusi pasimylėti, sakyčiau, kad jai pasisekė, – toliau kalbėjo Merion. – Bet *berniukui* ... dievulėliau,

* Žodžių žaismas: *viri* – vyrai (*lot.*), *weary* – nuvarginti (*angl.*).

juk berniukai tik to ir nori, argi ne? Berniukai ir vyrai, – pridūrė ji. – Ar ne tiesą sakau? Juk tu tik to ir nori?

– Taip, – tarė nevilties apimtas šešiolikmetis.

Merion, stovėdama prie lovos, paėmė alyvų spalvos liemenėlę su nuostabia dekoltė, paėmė ir prie jos priderintas kelnaites, tik rausvąjį kašmyro megztinį pastūmėjo toliau:

– Čia per karšta, – pasakė Edžiui. – Tikiuosi, nesupyksi, jei nesirengsiu megztinio?

Jis stovėjo sustingęs, širdis daužėsi, o Merion pradėjo segiotis palaidinukės sagas.

– Užsimerk, Edi, – turėjo pasakyti ji. Užsimerkęs jis išsigando, jog apalps. Jautė, kad svyruoja į šonus; tik taip galėjo išsilaikyti nejudindamas kojų. – Gerai, – išgirdo ją sakant. Merion gulėjo ant lovos su liemenėle ir kelnaitėmis. – Dabar *man* eilė užsimerkti, – tarė ji.

Edis nusirengė nevikriai – visą laiką žiūrėjo į ją. Pajutusi jo svorį šalia savęs, Merion pasivertė ant šono, veidu į jį. Kai jie pažvelgė vienas kitam į akis, Edį staiga pervėrė skausmas. Merion šypsenoje jis pamatė daugiau motiniškumo, negu to, ką slapčia *tikėjosi* pamatyti.

Jis jos nelietė, bet kai pradėjo liesti save, ji suėmė jį už sprando ir prispaudė jo veidą sau prie krūtų, į kurias jis pirma nedrįso net žvilgtelėti. Kita ranka ji paėmė jo dešinę ranką ir ryžtingai padėjo ten, kur matė Edį ją dedant aną kartą – ant kelnaičių šakumo. Jis pajuto, kad išsilieja į savo kairį delną, taip greitai ir smarkiai, kad net krūptelėjo. Nustebusi Merion irgi krūptelėjo: – Viešpatie, *čia* tai greitumas! – tarė ji. Laikydamas suskliaustą delną prieš save, Edis šoko bėgti į vonią, kol nepriteršė.

Apsiplovęs grįžo į miegamąjį ir rado Merion tebegulinčią ant šono, beveik taip, kaip buvo palikęs. Iš karto nesiryžo gultis šalia jos. Bet Merion, nė nekrustelėjusi ir jį nepažvelgusi, tarė:

– Ateik čia.

Jie gulėjo žiūrėdami vienas kitam į akis, kaip Edžiui atrodė, ištisą amžinybę – bent jau jis nenorėjo, kad ta akimirka baigtųsi. Visą gyvenimą jis ją laikys širdyje kaip pavyzdį, kas yra meilė. Tai

buvo nieko *daugiau* nenorėjimas, nesitikėjimas, kad kas nors darys daugiau, negu ką tik padarė; tiesiog *pilnatvės* pojūtis. Atrodė, kad niekas negali būti vertas jaustis geriau.

– Ar moki lotynų? – sušnibždėjo Merion.

– Taip, – pašnibždomis atsakė jis.

Ji nukreipė žvilgsnį aukštyn, akimis rodydama virš lovos kabančią tų reikšmingų durų, pro kurias jos sūnūs taip ir neįėjo, nuotrauką:

– Tai pasakyk man lotyniškai, – sušnibždėjo Merion.

– *Huc venite pueri*... – pradėjo Edis, vis dar pašnibždomis.

– Ateikite čia berniukai... – taip pat pašnibždomis išvertė Merion.

– ... *ut viri sitis,* – užbaigė Edis; jis pajuto, kaip Merion paėmė jo ranką ir vėl uždėjo sau ant kelnaičių šakumo.

– ... ir tapkite vyrais, – sušnibždėjo Merion. Ji vėl suėmė jį už sprando ir prispaudė jo veidą sau prie krūtų. – Tačiau tu ir *dabar* dar nesimylėjai, ar ne? – paklausė ji. – Turiu galvoje, ne *iš tikrųjų*.

Edis užsimerkė, prigludęs prie maloniai kvepiančios jos krūtinės:

– Ne, ne iš tikrųjų, – sutiko jis. Buvo sunerimęs, nes nenorėjo, kad jo žodžiai nuskambėtų kaip skundas. – Bet aš labai labai laimingas, – pridūrė. – Jaučiu *pilnatvę*.

– Aš tau parodysiu, kas yra *pilnatvė*, – pasakė Merion.

Dėl lytinio pajėgumo, tai šešiolikmetis sugeba pakartotinai atlikti veiksmą neįsivaizduojamą daugybę kartų per, trisdešimt devynerių metų Merion tvirtinimu, nepaprastai trumpą laiką.

– *Dievulėliau!* – aikčiojo Merion, matydama nepaliaujamą, kone nuolatinę Edžio erekciją. – Nejaugi tau nereikia nė kiek laiko... *atsigauti*? – Bet Edžiui nereikėjo jokio atsigavimo; atrodė tikras paradoksas, kad jis kartu ir toks lengvai patenkinamas, ir nepasotinamas.

Merion buvo laimingesnė, negu galėjo prisiminti kada nors buvusi po sūnų mirties. Viena vertus, ji labai pavargdavo; miegojo taip kietai, kaip jau keletą metų nebuvo miegojusi. Be to, Merion nesistengė savo naujo gyvenimo slėpti nuo Tedo.

– Jis tikrai nedrįs reikšti nepasitenkinimo *man*, – pasakė ji Edžiui, kuris vis tiek baiminosi, kad Tedas *gali* išdrįsti pareikšti nepasitenkinimą *jam*.

Vargšas Edis, savaime suprantama, nerimavo dėl jaudinančio jų meilės ryšio akivaizdumo. Pavyzdžiui, kai jie mylėdamiesi nuomojamame bute paženklindavo paklodes, būtent Edis siūlydavo pakeisti patalynę, kad Tedas nepamatytų juos išduodančių dėmių. Bet Merion visuomet sakydavo:

– Tegu spėlioja, ar čia aš, ar ponia Von.

(Kai dėmės atsirasdavo ant paklodžių Koulų namų miegamajame, ten jau tikrai ne dėl ponios Von kaltės, Merion pasakydavo dar trumpiau: – Tegu spėlioja.)

Neaišku, ar ponia Von žinojo apie daug jėgų atimančias Merion pratybas su Edžiu, ar ne, bet jos pačios gerokai nuosaikesni

santykiai su Tedu pasikeitė. Seniau neryžtingai nuo automobilio iki Koulų namo ir atgal tykinanti, nervingai besidairanti ponia Von buvo tikras slapukiškumo įsikūnijimas, o dabar ji pozuoti eidavo nuolankiai, kaip šeimininko mušamas šunelis. Paskui iš Tedo darbo kambario išsvirduliuodavo jau visai nesisaugodama, ir tai reiškė, kad savigarbą buvo praradusi nesugrąžinamai; atrodydavo galutinai sugniuždyta kažin kokios tos dienos pozos. Ponia Von buvo neabejotinai perėjusi iš, kaip sakė Merion, *smukimo* į paskutinę – *gėdos* stadiją.

Tedas niekada nesilankydavo ponios Von vasarnamyje Sauthamptone daugiau negu tris kartus per savaitę. Dabar tie vizitai pasidarė dar retesni ir pastebimai trumpesni. Edis tai žinojo, nes visuomet būdavo Tedo vairuotojas. Ponios Von vyras darbo savaitę praleisdavo Niujorke. Vasaros mėnesiais Hamptonuose Tedas jausdavosi laimingiausias – juk šitiek jaunų mamyčių gyvendavo vasarnamiuose be reguliariai išvykstančių vyrų! Tedui labiau patiko mamytės iš Manhatano negu ištisus metus saloje gyvenančios moterys; vasarotojai Long Ailande išbūdavo pakankamai ilgai – „kaip tik tiek, kiek paprastai trunka Tedo meilės ryšys“, – paaiškino Edžiui Merion.

Tai išgirdęs, Edis sunerimo. Nežinojo, kiek laiko, Merion nuomone, turėtų trukti *jų* meilės ryšys. Ir nedrįso paklausti.

Tedo atveju su jaunomis mamytėmis, pasiekiamomis ir ne sezono metu, būdavo daug sunkiau išsiskirti; ne visos elgdavosi taip draugiškai (*po* meilės nuotykio) kaip Montoko žuvų pardavėjo žmona, kurią Edis gana ilgai pažinojo tik kaip ištikimą Tedo mėgstamiausio sepijų rašalo tiekėją. Vasaros pabaigoje ponia Von turėjo grįžti į Manhataną – galutinai sugniužti maždaug už šimto mylių nuo Tedo. Kad Vonų vila buvo Džino alėjoje, Sauthamptone, atrodė ironiška, turint galvoje, kaip Tedas mėgo džiną ir prašmatnią kaimyniją.

– Man niekada netenka laukti, – pasakė Edis. – Jis paprastai jau pėsčias eina šalikele, kai sutartu laiku atvažiuoju paimti. Tik nežinau, kur ji deda savo vaiką.

– Tikriausiai išsiunčia į teniso pamoką, – tarstelėjo Merion.

Tačiau pastaruoju metu Tedo pasimatymai su ponia Von trukdavo ne ilgiau kaip valandą.

– O praėjusią savaitę tik vieną kartą buvau jį ten palikęs, – raportavo Edis.

– Su ja jis jau eina į pabaigą, – tarė Merion. – Visada tai pastebiu.

Edis buvo įsitikinęs, kad ponia Von gyvena didelėje viloje, nors Vonų valdas, esančias į vandenyno pusę nuo kelio, patikimai slėpė aukšta gyvatvorė. Puikūs žirnio didumo akmenėliai, kuriais buvo nubarstytas toliau nematomas privažiavimas prie paradinių durų, atrodydavo ką tik sugrėbstyti. Tedas visada liepdavo Edžiui jį išleisti to keliuko pradžioje. Ko gero, Tedui patikdavo pėsčiam eiti į slaptą susitikimą ir po kojomis jausti brangius akmenis.

Palyginti su Tedu, Edis O'Hara meilės reikaluose buvo dar neapsiplunksnavęs – žalias naujokas; tačiau Edis greitai patyrė, kad laukimo jaudulys *beveik* prilygsta jausmingam pasimylėjimui; o dėl Tedo, tai Merion įtarė, kad laukimas jam patinka *labiau*. Šešiolikos metų Edžiui, kai būdavo Merion glėbyje, tokia galimybė atrodydavo neįsivaizduojama.

Nuomojamame bute jie mylėdavosi kiekvieną rytą; kai būdavo Merion eilė ten nakvoti, Edis pasilikdavo su ja iki aušros. Jie nesirūpindavo, kad kas nors gali pastebėti kieme stovintį „Ševį" ir „Mersedesą". Nesukdavo sau galvos dėl to, kad juos kiekvieną vakarą mato kartu pietaujančius tame pačiame Ist Hamptono restorane. Merion su neslepiamu malonumu žiūrėdavo, kaip Edis valgo. Be to, jai patikdavo liesti jo veidą, rankas, plaukus – nesvarbu, kas į juos spoksodavo. Ji netgi nuėjo su Edžiu į kirpyklą kirpėjui pasakyti, kiek nukirpti ir kada liautis kirpus. Ji tvarkydavo jo skalbinius. Rugpjūčio mėnesį ji pradėjo pirkti jam drabužius.

Kartais miegančio Edžio veido išraiška pasidarydavo tokia panaši į Tomo arba Timočio, kad Merion tuoj pat jį pakeldavo ir (dar gerai nepabudusį) vesdavosi prie kurios nors nuotraukos – kad pažiūrėtų, koks jis jai pasirodė. Kas gali žodžiais apsakyti išraišką, sužadinančią prisiminimus apie kadaise mylėtus žmones? Kas gali iš anksto numatyti antakių suraukimą, šypseną ar užkritusią plaukų sruogą – skubų ir nepaneigiamą ženklą iš praeities?

Kas gali įvertinti asociacijų poveikį, kuris visuomet didžiausias meilės akimirkomis ir tada, kai prisimename mirtį?

Merion negalėjo susilaikyti. Kiekvieną kartą, ką nors darydama Edžiui, ji galvodavo apie visa tai, ką buvo dariusi Tomui ir Timočiui; ji rūpinosi ir tais malonumais, kurių, jos nuomone, sūnums neteko patirti. Nors ir trumpam, Edis O'Hara grąžino jos mirusius berniukus į gyvenimą.

Merion neatrodė labai svarbu, ar Tedas žino apie jos santykius su Edžiu, ar ne, ji tik stebėjosi, kodėl jis *nieko nesako*, juk turėjo žinoti. Su Edžiu Tedas elgėsi maloniai kaip visada, be to, pastaruoju metu praleisdavo su juo daugiau laiko.

Kartą, pasiėmęs didelį aplanką su laisvai sukrautais piešiniais, Tedas paprašė Edžio nuvežti jį į Niujorką. Į šimto mylių kelionę jie leidosi Merion „Mersedesu". Tedas Edžiui rodė, kaip važiuoti į jo dailės galeriją, kuri buvo arba Tompsono gatvėje netoli Brumo kampo, arba Brumo gatvėje netoli Tompsono kampo – Edis neprisiminė. Atidavęs piešinius, Tedas nusivedė Edį priešpiečių ten, kur buvo nusivedęs Tomą ir Timotį. Jis sakė, kad berniukams patiko. Edžiui irgi patiko, nors jis pasijuto nesmagiai, kai – važiuojant atgal į Sagaponaką – Tedas pareiškė esąs dėkingas už tai, kad jis toks geras Merion draugas. Ji buvusi tokia nelaiminga; nuostabu matyti ją vėl besišypsančią.

– Jis taip ir pasakė? – paklausė Merion Edžio.

– Būtent taip, – raportavo Edis.

– Labai keista, – pratarė Merion. – Maniau, kad kaip nors pasišaipys.

Tačiau Edis Tedo elgesyje neįžvelgė beveik jokios pašaipos. Tiesa, vieną kartą Tedas pakomentavo Edžio fizinę būklę, bet Edis taip ir nesuprato, ar tai buvo užuomina apie dieną naktį trunkančias jo treniruotes su Merion, ar ne.

Savo darbo kambaryje, šalia telefono, Tedas turėjo prisilipinęs kokio pustuzinio pavardžių ir telefono numerių sąrašą; tai buvo jo nuolatiniai skvošo varžovai ir (kaip sakė Merion) vieninteliai draugai vyrai. Vieną popietę, kai kažkuris iš tų nuolatinių varžovų staiga atšaukė susitikimą, Tedas pasiūlė pažaisti Edžiui. Edis anks-

čiau buvo išreiškęs neseniai kilusį susidomėjimą skvošu, bet taip pat Tedui prisipažinęs, kad žaidžia „blogiau negu naujokas“.

Greta Koulų namų stovinti daržinė buvo pertvarkyta: palėpėje, virš garažo dviem automobiliams, pagal Tedo nurodymus įrengta *beveik* įprastų matmenų skvošo salė. Tedas visiems sakydavo, kad municipaliteto nutarimu jam buvo uždrausta kelti daržinės stogą – todėl lubos ir liko žemesnės, negu nustatyta, o dėl mansardos stoglangių į vandenyno pusę viena šoninė siena išėjo netaisyklingos formos – jos paviršiaus plotas, į kurį galėjo atsimušti kamuoliukas, buvo pastebimai mažesnis negu priešais esančios šoninės sienos. Kaip tik neįprasta salės forma bei matmenys Tedui namuose ir suteikdavo aiškų pranašumą.

Iš tikrųjų *nebuvo* jokio municipaliteto nutarimo, draudžiančio Tedui kelti daržinės stogą; jis paprasčiausiai sutaupė nemažai pinigų, be to, tokia keista, pagal savotiškus jo reikalavimus įrengta skvošo salė jam patiko. Vietiniai skvošo žaidėjai sakydavo, jog Tedo toje jo daržinėje nenugalėsi; vasaros mėnesiais ten būdavo baisiai karšta (ir labai prastas vėdinimas), o žiemą, be šildymo, dažnai pasidarydavo nepakenčiamai šalta – kamuoliukas atšokdavo neką geriau už akmenį.

Prieš tą vienintelį jų susitikimą Tedas Edį įspėjo apie salės keistybes, tačiau skvošą Edis išvis tik vieną kartą buvo žaidęs; taigi jam varžytis toje daržinėje neatrodė sunkiau negu bet kurioje kitoje skvošo salėje. Tedas jį gainiojo iš kampo į kampą, o pats užėmė patogią padėtį raidės T formos vidurinėje salės dalyje ir nė karto nežengė toliau negu per pusę žingsnio kuria nors kryptimi. Edis, visas suprakaitavęs ir pridusęs, nelaimėjo nė vieno taško, o Tedas net neįraudo.

– Atrodai kaip berniukas, kuris šiąnakt gerai miegos, – pasakė Edžiui Tedas po penkių partijų. – Šiaip ar taip, tau berods reikia išsimiegoti. – Tedas rakete paplekšnojo šešiolikmečiui per užpakalį.

– Gal jis ir šaipėsi, o gal ne, – tarė Edis, pateikęs ataskaitą Merion, kuri jau nežinojo, kaip suprasti tokį vyro elgesį.

Daugiau keblumų Merion kildavo dėl Rutos. Penkiasdešimt aštuntųjų vasarą keturmetės miegas buvo gana keistas. Dažnai ji išmiegodavo visą naktį – taip kietai, kad ryte ją rasdavo gulinčią lygiai taip pat, kaip būdavo užmigusi, nė kiek nenusiklosčiusią. Tačiau kartais vartydavosi be paliovos. Dviaukštės savo lovos apatiniame aukšte išsitiesdavo įstrižai, kojos įstrigdavo tarp tvorelės virbų, tada pabudusi šaukdavosi pagalbos. Dar blogiau, kai įstrigusios kojos tapdavo neatskiriama nuolatinio košmaro dalimi; Ruta pabusdavo įsitikinusi, kad ją užpuolė ir sugriebusi laikė kažkokia pabaisa. Tokiais atvejais klykiančią mergytę reikėdavo ne tik išlaisvinti, bet ir nusinešti į tėvų miegamąjį, kur ji kūkčiodama vėl užmigdavo – su Merion arba su Tedu.

Kai Tedas pamėgino tvorelę nuimti, Ruta iškrito iš lovos. Ten buvo patiestas kilimas; krisdama ji nesusitrenkė. Tačiau vieną kartą, netekusi orientacijos, išėjo į koridorių. Šiaip ar taip, su tvorele ar be jos, Ruta vis tiek sapnavo košmarus. Taigi Edis su Merion nedrįsdavo ilgam įsismaginti, nes nebūdavo tikri, kad ji ramiai miegos visą naktį. Mažylė galėjo bet kurią akimirką spiegdama pabusti arba tyliai pasirodyti prie mamos lovos, todėl mylėtis tėvų miegamajame buvo rizikinga – arba Edžiui ten palaimingai užsnūsti Merion glėbyje. Bet kai jie mylėdavosi Edžio kambaryje, gana toli nuo Rutos miegamojo, Merion jaudindavosi, kad negirdės, kai Ruta ją šauks arba verks; be to, Merion bijojo, kad Ruta nueis į tėvų miegamąjį ir išsigąs, neradusi mamytės.

Taigi nakvodami Edžio kambaryje jie paeiliui vis išbėgdavo į koridorių paklausyti Rutos. O kai gulėdavo Merion lovoje, vos išgirdęs vaiko kojyčių tapsėjimą vonioje, Edis nerdavo žemyn. Kartą jis kokį pusvalandį tysojo nuogas ant grindų kitapus lovos, kol Ruta pagaliau užmigo šalia mamos. Tada Edis keturpėsčias ėmė ropoti iš miegamojo. Jau ketino atsidaryti duris į koridorių ir stypsenti į savo kambarį, kai Merion sušnibždėjo: „Labanakt, Edi“. Ruta, matyt, dar tik snūduriavo, nes (mieguistu balsu) greitai pakartojo motinos žodžius: „Labanakt, Edi“.

Po viso to jau buvo aišku, kad kurią nors naktį nei Edis, nei Merion neišgirs artėjančio mažų kojyčių tapsėjimo. Todėl tąkart,

kai Ruta su rankšluosčiu pasirodė mamos miegamajame, – nes mergytė buvo įsitikinusi, kad mama taip garsiai *vemia*, – Merion nė kiek nenustebo. Be to, kadangi Edis buvo užlipęs iš užpakalio ir laikė abiem rankom suėmęs jos krūtis, Merion mažai ką galėjo padaryti; ji tik liovėsi dejuoti.

O Edis, pamatęs Rutą, gana netikėtai sureagavo kaip nevykęs akrobatas. Nuo Merion jis atsitraukė taip greitai, kad ši pasijuto tuščia ir palikta, tačiau tebejudino klubus. Edis, neilgai skridęs atbulas, akimirką tarytum kybojo ore; nesėkmingas jo mėginimas peršokti naktinę lempą baigėsi tuo, kad abu – ir vaikinas, ir sulaužyta lempa su trenksmu nusileido ant kilimo, ir tada jau nevalingos, iš anksto pasmerktos šešiolikmečio pastangos prisidengti iš abiejų galų kiauru lempos gaubtu Merion pasirodė kaip tikra komedija.

Nors duktė nenustojo rėkusi, Merion suprato, jog tas įvykis gali būti didesnė ir ilgiau trunkanti trauma Edžiui negu Rutai. Kaip tik todėl ji dukteriai ir pasakė, iš pažiūros abejingai:

– Nešauk, mieloji. Čia tik Edis ir aš. Grįžk į lovytę.

Edžio nuostabai, mažylė klusniai padarė, kaip jai buvo liepiama. Kai Edis vėl atsigulė šalia Merion, ši tarytum pati sau sušnibždėjo:

– Juk *tai* nebuvo labai blogai, ar ne? Dabar galime liautis dėl *to* nerimavę.

Bet paskui Merion pasivertė ant šono ir atsuko Edžiui nugarą; nors jos pečiai virpėjo, ji neverkė – jei ir verkė, tai tik širdyje. Šiaip ar taip, Merion neatsiliepė į Edžio prisilietimus ir meilumą; jis susiprato palikti ją vieną.

Būtent po šio atsitikimo Tedas pirmą kartą aiškiau išreiškė savo požiūrį. Kaip visada nevengdamas veidmainystės, jis pasirinko akimirką, kai Edis jį vežė į Sauthamptoną aplankyti ponios Von:

– Manau, jog tai *Merion* klaida, – tarė Tedas, – bet judu *tikrai* neteisingai pasielgėte... leisdami Rutai pamatyti jus kartu.

Edis tylėjo.

– Aš tau negrasinu, Edi, – pridūrė Tedas, – tik privalau pasakyti, kad gali būti pakviestas liudyti.

– Liudyti? – paklausė šešiolikmetis.

– Jei būtų ginčijamasi dėl globos – dėl to, kuris iš mūsų geriau sugeba prižiūrėti vaiką, – atsakė Tedas. – Niekada neleisčiau vaikui užklupti manęs su kita moterimi, o Merion nesistengė Rutos apsaugoti, kad ji nepamatytų to... ką pamatė. Taigi, jei tau reikėtų paliudyti, kas atsitiko, tikiuosi, *nemeluotum*... bent jau teisme.

Edis ir toliau tylėjo.

– Kaip supratau, tai buvo padėtis iš užpakalio... Turėk galvoje... ne todėl, kad man pačiam dėl to kiltų sunkumų, ar dėl kokios kitos padėties, – greitai paaiškino Tedas, – bet vaikui, kai mato tai darant taip *šuniškai*, viskas tikriausiai atrodo ypač... gyvuliška.

Tik pirmą akimirką Edžiui šmėstelėjo mintis, kad Tedui papasakojo Merion; paskui jis, netikėtai apimtas silpnumo, suvokė, jog Tedas kalbėjosi su Ruta.

Merion padarė išvadą, jog Tedas, ko gero, visą laiką, nuo pat pradžių kamantinėjo Rutą: ar matė Edį ir mamytę kartu? O jeigu kartu, tai *kaip* kartu? Staiga viskas, ką Merion anksčiau buvo neteisingai supratusi, tapo aišku.

– Tai *štai* kam jis tave nusisamdė! – šūktelėjo ji.

Jis žinojo, kad Merion galiausiai prisileis Edį kaip meilužį ir kad Edis negalės jai atsispirti. Tačiau *manydamas*, jog puikiai pažįsta Merion, Tedas klydo: jis *nepažino* jos taip gerai, kad suvoktų, jog ji tikrai su juo nekovos dėl Rutos globos. Merion visada tą vaiką laikė jau prarastu. Ji *niekada* nenorėjo Rutos.

Dabar Merion įsižeidė, kad Tedas apie ją tokios prastos nuomonės – nesupranta, kad ji *niekada* netvirtintų – nei šiaip su kuo nors šnekėdamasi, nei (juo labiau) teisme, – jog Rutai būtų geriau gyventi su motina negu su linkusiu apgaudinėti, neatsakingu tėvu. Netgi Tedas galėjo geriau rūpintis vaiku negu ji, bent jau taip manė Merion.

– Tuoj tau pasakysiu, ką darysime, Edi, – tarė ji vaikinui. – Nesijaudink. Tedas neprivers tavęs *liudyti* – jokio teismo nebus. Aš gerokai daugiau žinau apie Tedą negu jis apie mane.

Tris dienas, kurios, atrodė, niekada nesibaigs, jie negalėjo mylėtis, nes dėl kažkokios infekcijos Merion santykiaujant skaudėjo. Bet ji vis tiek gulėdavo šalia Edžio, prispaudusi jo veidą sau prie krūtų, o jis masturbuodavosi, kiek širdis geidė. Merion erzino Edį klausinėdama, ar masturbuotis greta jos jam patinka beveik taip pat, kaip ir su ja mylėtis (o gal dar labiau?). Kai Edis tai neigė, Merion erzino toliau; ji nuoširdžiai abejojo, ar visos jo moterys ateityje bus tokios supratingos kaip ji. Jai, sakė, į tai žiūrėti visai malonu.

Bet Edis protestavo: jis negalėjo įsivaizduoti, kad kada nors domėsis *kitomis* moterimis.

– Kitos moterys domėsis tavimi, – pasakė vaikinui Merion. – Ir jos, ko gero, nepakankamai savimi pasitikės, kad leistų tau masturbuotis, užuot reikalavusios, kad su jomis mylėtumeisi. Aš tave tik perspėju, kaip draugė. Tavo amžiaus mergaitėms greičiausiai pasirodys, jog esi *neatidus*.

– Aš niekada nesidomėsiu savo amžiaus mergaitėmis, – tarė Edis O'Hara graudžiu balsu, kuris Merion ilgainiui pradėjo patikti; ir nors Merion dėl to jį irgi erzino, vėliau paaiškės, kad jis sakė tiesą. Jis tikrai niekada nesidomės jokia savo amžiaus moterimi. (Tai dar nereiškia, kad Merion padarė jam blogą paslaugą.)

– Pasitikėk manimi, Edi, – pasakė jam Merion. – Tau nereikia bijoti Tedo. Aš tiksliai žinau, ką darysime.

– Gerai, – atsakė Edis. Jis gulėjo veidu prisispaudęs jai prie krūtų ir žinojo, kad jo laikas su ja baigiasi... bet kaip galėjo *ne*sibaigti? Mažiau negu po mėnesio jam reikėjo grįžti į Ekseterį; net šešiolikmečiui neatrodė įmanoma internatinėje mokykloje, kur tokios griežtos taisyklės, susitikinėti su trisdešimt devynerių metų meilužе.

– Tedas mano, kad tu jo įkaitas, Edi, – tarė vaikinui Merion. – Bet tu *mano* įkaitas, ne Tedo.

– Gerai, – vėl atsakė Edis; tačiau Edis O'Hara dar nesuprato, kad *iš tikrųjų* yra įkaitas galutiniame dvidešimt dvejus metus trukusio sutuoktinių karo mūšyje.

Rutos dešinė akis

Kaip įkaitas, Edis daug klausinėjo. Kai Merion pakankamai pagijo ir jie vėl galėjo mylėtis, Edis jos paklausė, kokia tai buvo „infekcija“.

– Šlapimo pūslės, – tarė Merion. Net pati nesuvokdama, ji tebesielgė kaip motina – tausodama Edžio jausmus, nesakė, kad infekcija buvo kilusi dėl pernelyg dažno jo meilinimosi.

Jie buvo ką tik baigę mylėtis tokia poza, kokia Merion labiausiai patiko. Ji mėgo sėdėti ant Edžio – jos žodžiais tariant, „joti“, – nes norėjo matyti jo veidą. Ne tik todėl, kad Edžio išraiška jai nuolatos maloniai primindavo Tomą ir Timotį. Šitaip Merion tarytum buvo pradėjusi atsisveikinimą su vaikinu, sujaudinusiu ją daug labiau, negu galėjo iš anksto nuspėti.

Ji, be abejo, žinojo, kokį didelį įspūdį pati buvo jam padariusi, ir dėl to nerimavo. Bet į jį žiūrėdama ir su juo mylėdamasi – ypač žiūrėdama ir mylėdamasi tuo pačiu metu – Merion tarėsi matanti savo lytinio gyvenimo, taip aistringai (nors ir trumpam) atgaivinto, pabaigą.

Ji Edžiui nesakė, jog anksčiau, iki jo, nesimylėjo daugiau su niekuo, tik su Tedu. Nesakė ir to, kad po sūnų mirties su Tedu mylėjosi tik vieną kartą, o ir tas vienintelis kartas – vien Tedui pageidaujant – buvo tik tam, kad ji taptų nėščia. (Ji nenorėjo tapti nėščia, bet buvo per daug prislėgta, kad priešintųsi.) Po Rutos gimimo Merion išvis nejautė potraukio mylėtis. Su Edžiu iš jos pusės viskas prasidėjo kaip paslauga droviam berniukui, kuris Merion atrodė toks panašus į jos sūnus, ir pamažu virto jai pačiai labai maloniais santykiais. Merion iš tikrųjų nustebino Edžio dė-

ka patirtas jaudulys ir pasitenkinimas, tačiau, kad ir kaip tuo vaikinu mėgaudamasi, savo sumanymų ji nepakeitė.

Ji ketino palikti ne tik Tedą ir Rutą. Atsisveikindama su Edžiu O'Hara, ji apskritai atsisveikino su lytiniu gyvenimu. Štai ji, nusprendusi daugiau nesimylėti, kai pirmą kartą, būdama trisdešimt devynerių, pagaliau suprato, kad mylėtis labai malonu!

Penkiasdešimt aštuntųjų vasarą Merion ir Edis buvo vienodo ūgio, tačiau Merion žinojo, kad yra už jį sunkesnė; Edis atrodė tiesiog skausmingai liesas. Apžergusi berniuką iš viršaus, Merion jautė, kad visas jos svoris ir jėga susitelkę klubuose; Edis gulėjo prispaustas apačioje, todėl Merion tarpais pasijusdavo, tarytum *ji* skverbtųsi į *jį*. Daugiau iš tikrųjų niekas nejudėjo, tik Merion klubai – Edis nebuvo toks stiprus, kad pakeltų jos svorį. Kartą Merion netgi pasidingojo, kad ji ne šiaip įėjo į berniuko kūną; ji buvo beveik įsitikinusi, kad jį paralyžiavo.

Iš sulaikomo kvėpavimo supratusi, kad jis jau priartėjo, ji užguldavo jam krūtinę, stipriai suimdavo už pečių ir užsiversdavo ant savęs, nes negalėjo pakęsti išsiliejimo akimirką persikreipiančio jo veido išraiškos. Tai buvo per daug panašu į skausmo laukimą. Merion sunkiai ištverdavo ir jo inkštimą, o inkšdavo jis kiekvieną sykį. Tarytum vaikas, kuris pusiau pabudęs verkšlena, prieš vėl įmigdamas. Tik dėl šios santykiuose su Edžiu vis pasikartojančios sekundės dalies Merion retkarčiais suabejodavo. Kai iš berniuko lūpų ištrūkdavo tie kūdikiški garsai, Merion jausdavosi kalta.

Vėliau Edis gulėjo ant šono, veidu prisispaudęs jai prie krūtų; Merion pirštais braukė jam per plaukus. Netgi dabar negalėjo susilaikyti, kritiškai neįvertinusi jo kirpimo, ir nusprendė, jog būtinai reikės kirpėjui pasakyti, kad kitą kartą užpakalyje paliktų šiek tiek ilgesnius. Paskui pagalvojo geriau. Vasara ėjo į pabaigą; „kito karto“ nebus.

Kaip tik tada Edis ir uždavė jai antrą klausimą per tą naktį:

– Papasakok apie avariją, – paprašė. – Žinai, kaip tai atsitiko? Ar kas nors dėl to buvo kaltas?

Vos prieš akimirką Edis smilkiniu jautė po krūtimi plakančią jos širdį. Dabar jam pasirodė, kad Merion širdis sustojo. Kai pa-

kėlė galvą, norėdamas matyti jos veidą, ji jau gręžėsi nuo jo į kitą pusę. Šįkart ji nevirpėjo; stuburas buvo tiesus, nugara sustingusi, pečiai įtempti. Jis apėjo aplink lovą ir atsiklaupęs pažvelgė jai į akis – atmerktas, tačiau nutolusias; Merion lūpos, kurios jai miegant būdavo putlios ir praviros, dabar buvo plonos ir kietai sučiauptos.

– Atleisk, – sušnibždėjo Edis. – Daugiau niekada neklausiu.

Tačiau Merion taip ir liko – veidas tarsi kaukė, kūnas suakmenėjęs.

– Mamyte! – pašaukė Ruta, bet Merion jos negirdėjo – ji net nemirktelėjo. Edis pastėro, laukdamas keturmetės kojyčių tapsėjimo per vonios grindis. Tačiau vaikas nelipo iš lovos. – Mamyte? – vėl pašaukė, jau nebe taip drąsiai. Iš balso atrodė susirūpinusi. Edis nuogas nustypseno į vonią. Ten apsivyniojo juosmenį rankšluosčiu – geresnis pasirinkimas negu lempos gaubtas. Paskui kaip galėdamas tyliau ėmė trauktis koridoriaus link.

– Edi? – paklausė vaikas. Ji šnibždėjo.

– Ką? – susitaikęs su likimu, atsiliepė Edis.

Jis susiveržė rankšluostį ir basas per vonią nušlepsėjo į vaiko kambarį. Edis galvojo, kad Ruta, pamačiusi Merion, išsigąstų dar labiau – tai yra, jeigu keturmetė pamatytų savo motiną tokios netikėtos, tarytum katatoniškos būsenos.

Ruta sėdėjo lovoje ir nejudėjo, kai Edis įėjo į jos kambarį.

– Kur mamytė? – paklausė vaikas.

– Miega, – pamelavo Edis.

– A, – tarė mažylė. Paskui žvilgsniu parodė rankšluostį ant Edžio juosmens. – Ar tu maudeisi?

– Taip, – vėl pamelavo jis.

– A, – tarė Ruta. – Bet ką aš sapnavau?

– Ką *tu* sapnavai? – kvailai pakartojo Edis. – Na, aš nežinau. Nesapnavau tavo sapno. Ir ką gi tu sapnavai?

– Tu pasakyk! – pareikalavo vaikas.

– Bet juk tai *tavo* sapnas, – atkreipė jos dėmesį Edis.

– A, – tarė keturmetė.

– Gal norėtum atsigerti vandens? – paklausė Edis.

– Gerai, – atsakė Ruta. Ji laukė, kol jis nuleido vandenį, kad būtų šaltas, ir atnešė jai. Atidavusi puoduką, ji paklausė: – Kur kojos?

– Nuotraukoje, kur visada, – tarė Edis.

– Bet kas joms atsitiko? – paklausė Ruta.

– Nieko joms neatsitiko, – patikino ją Edis. – Nori pamatyti?

– Taip, – atsakė mergytė. Ji ištiesė rankas tikėdamasi, kad ją neš, ir Edis iškėlė ją iš lovos.

Jie kartu ėjo per neapšviestą koridorių; abu aplinkui jautė daugybę visaip į juos žiūrinčių mirusių berniukų veidų, kurie, laimė, dabar buvo prieblandoje. Koridoriaus gale ryški šviesa iš Edžio kambario švietė kaip švyturys. Edis nusinešė Rutą į vonią, kur abu tylėdami įsižiūrėjo į Merion viešbutyje *Hôtel du Quai Voltaire*.

Tada Ruta pasakė:

– Tai buvo anksti ryte. Mamytė kaip tik pabudo. Tomas ir Timotis palindo po antklode. Tėtis darė nuotrauką... Prancūzijoje.

– Paryžiuje, taip, – tarė Edis. (Merion jam pasakojo, kad tas viešbutis stovi ant Senos kranto. Tai buvo pirmas Merion apsilankymas Paryžiuje, o berniukų – vienintelis.)

Ruta pirštu parodė į didesnę basą koją:

– Tomas, – tarė ji. Paskui bakstelėjo į mažesnę ir laukė, kol Edis pasakys.

– Timotis, – spėjo Edis.

– Taip, – tarė keturmetė. – Bet ką tu *padarei* kojoms?

– *Aš?* Nieko, – melavo Edis.

– Atrodė kaip popierius, kaip maži popieriukai, – pasakė jam Ruta. Ji akimis apieškojo vonią; netgi privertė Edį pastatyti ją ant grindų, kad galėtų gerai įsižiūrėti į šiukšlių dėžę. Tačiau tarnaitė jau buvo daug kartų tvarkiusi kambarį po to, kai Edis nukrapštė popieriaus skiauteles. Galiausiai Ruta vėl ištiesė rankas; Edis ją pakėlė.

– Tikiuosi, taip daugiau neatsitiks, – tarė keturmetė.

– Gal niekada ir nebuvo atsitikę; gal tu sapnavai, – pasakė jai Edis.

– Ne, – papriėštaravo vaikas.

– Manau, tai kažkoks paslaptingas dalykas, – tarė Edis.

– Ne, – atsakė jam Ruta. – Ten buvo popierius. Du popieriukai. – Ji piktai žiūrėjo, ar nuotrauka vėl nepasikeis. Po daugelio metų Edis O'Hara nesistebės, kad rašytojos Rutos Koul romanai tokie realistiški.

Pagaliau jis mergytės paklausė:

– Gal nori grįžti į lovą?

– Taip, – atsakė Ruta, – bet paimk nuotrauką.

Jie vėl ėjo tamsiu koridoriumi, kuris dabar atrodė dar tamsesnis – pro atviras Rutos kambario duris iš tėvų vonios sklindanti blausi naktinės lempelės šviesa buvo vos įžiūrima. Edis prisispaudė vaiką prie krūtinės. Viena ranka buvo sunku ją išlaikyti; kitoje rankoje jis nešė nuotrauką.

Paguldęs Rutą į lovą, Paryžiuje nufotografuotos Merion atvaizdą Edis atrėmė į komodą. Nors nuotrauka buvo atgręžta į Rutą, mažylė pasiskundė, kad iš taip toli negali gerai matyti. Galiausiai Edis atrėmė nuotrauką į suolelį kojoms prie dviaukštės Rutos lovos galvūgalio. Ruta buvo patenkinta, ji užmigo.

Prieš eidamas į savo kambarį, Edis dar žvilgtelėjo į Merion. Ji gulėjo užsimerkusi, lūpas per miegus pravėrusi ir jau nebe taip baisiai sustingusi. Tik jos klubus dengė paklodė, o viršutinė kūno dalis buvo nuoga. Naktis buvo šilta, bet Edis vis tiek užtraukė jai paklodę ir ant krūtų. Kad neatrodytų tokia visų palikta.

Edis jautėsi toks pavargęs, kad krito ant savo lovos ir užmigo net nenusivyniojęs nuo juosmens rankšluosčio. Ryte jį pažadino Merion klyksmas – ji garsiai šaukė jį vardu – ir isteriškas Rutos verkimas. Greitai perbėgęs koridorių (vis dar su rankšluosčiu), jis rado jas vonioje, pasilenkusias prie kruvinos kriauklės. Viskas buvo ištepliota krauju: ir vaiko pižama, ir veidas, ir plaukai. O tryško jis iš vienintelio gilaus dešinio Rutos smiliaus įpjovimo. Pirmojo piršto sąnario pagalvėlė buvo perrėžta iki kaulo. Pjūvis atrodė visiškai tiesus ir labai siauras.

– Ji sakė, kad stiklas, – tarstelėjo Edžiui Merion, – bet žaizdoje nėra jokio stiklo. *Koks* stiklas, mieloji? – paklausė ji Rutos.

– Nuotrauka, nuotrauka! – rėkė mergytė.

Mėgindama paslėpti nuotrauką po lova, Ruta tikriausiai trinktelėjo rėmelius į kurią nors lovos dalį – arba į suoliuką. Stiklas sudužo; pati nuotrauka nenukentėjo, tik pasportas buvo suteptas krauju.

– Ką padariau? – be paliovos klausinėjo keturmetė. Edis laikė ją ant rankų, kol Merion apsirengė; paskui Merion laikė Rutą, kol apsirengė Edis.

Ruta nebeverkė ir dabar atrodė labiau susirūpinusi dėl nuotraukos negu dėl piršto. Nuotrauką kartu su krauju suteptu pasportu jie ištraukė iš subyrėjusių rėmelių ir pasiėmė į automobilį, nes Ruta norėjo, kad ir nuotrauka važiuotų į ligoninę. Merion mėgino Rutai paaiškinti, kad žaizdą reikės susiūti ir, ko gero, vieną kartą įdurti. Iš tikrųjų durti reikėjo du kartus – prieš siuvimą įšvirkšti prokaino, o paskui dar vaistų nuo stabligės. Žaizdelė buvo gili, tačiau švari ir tokia siaura, kad Merion sakė esanti įsitikinusi, jog daugiau negu dviejų ar trijų siūlių neprireiks ir žymaus rando neliks.

– Kas yra randas? – paklausė vaikas. – Ar aš mirsiu?

– Ne, tu *tikrai* nemirsi, mieloji, – patikino ją motina.

Paskui kalba nukrypo į nuotraukos taisymą. Kai ligoninėje viskas bus padaryta, jie nuveš nuotrauką į rėmų dirbtuvę Sauthamptone ir ten paliks, kad ją iš naujo įremintų. Ruta vėl pradėjo verkti, nes nenorėjo, kad nuotrauka būtų palikta dirbtuvėje. Edis jai paaiškino, jog reikės ir naujo pasporto, ir naujų rėmų, ir naujo stiklo.

– Kas yra pasportas? – paklausė keturmetė.

Kai Merion Rutai parodė krauju suteptą kartoninį nuotraukos pagrindą (bet ne pačią nuotrauką), Ruta susidomėjo, kodėl kraujo dėmė ne raudona; kraujas išdžiūvo ir parudavo.

– Aš irgi paruduosiu? – paklausė Ruta. – Ar aš mirsiu?

– Ne, *neparuduosi*, mieloji. Tu *nemirsi*, – ramino ją Merion.

Ruta, žinoma, spiegė, kai jai švirkštė vaistus ir kai siuvo – reikėjo tik dviejų siūlių. Gydytojas stebėjosi, kad įpjovimas toks tiesus; dešinio smiliaus pagalvėlė buvo kuo tiksliausiai perrėžta per-

pus. Ko gero, joks chirurgas, netgi skalpeliu, nebūtų sugebėjęs taip lygiai įpjauti tokio mažo pirščiuko per patį vidurį.

Palikę nuotrauką rėmų dirbtuvėje, jie važiavo atgal į Sagaponaką; Ruta paniurusi sėdėjo motinai ant kelių. Edis vairavo prisimerkęs nuo ryto saulės. Merion keleivio pusėje palenkė žemyn saulės skydelį, bet Ruta buvo tokia maža, kad šviesa plieskė tiesiai jai į veidą, ir ji pasisuko į motiną. Staiga Merion nustebusi įdėmiai įsižiūrėjo į dukters akis – ypač į dešinę Rutos akį.

– Kas atsitiko? – paklausė Edis. – Kas nors yra jos akyje?

– Ne, nieko, – atsakė Merion.

Mergytė susirangė motinos glėbyje, o ši ranka pridengė jos veidelį nuo saulės. Verkimo išvarginta Ruta užmigo, jiems dar neprivažiavus Sagaponako.

– Ką pamatei? – paklausė Edis Merion, kurios žvilgsnis vėl pastebimai nutolo. (Bet nebuvo toks tolimas kaip praėjusią naktį, kai Edis paprašė papasakoti apie avariją.) – Pasakyk, – tarė Edis.

Merion pirštu parodė plyšį savo dešinės akies rainelėje – geltoną šešiakampį, kuriuo Edis dažnai grožėdavosi; jis ne kartą buvo jai sakęs, jog ta mažytė dėmelė jam labai patinka – dėl jos tam tikroje šviesoje arba pažvelgus tam tikru, iš anksto nenuspėjamu kampu dešinė Merion akis atrodydavo ne mėlyna, o žalia.

Nors Rutos akys buvo rudos, dešinės rainelėje Merion įžiūrėjo lygiai tokį pat ryškiai geltoną šešiakampį. Kai keturmetė sumirksėjo prieš saulę, tas geltonas šešiakampis ir pakeitė jos akies spalvą – ji staiga pasidarė nebe ruda, o gintarinė.

Merion ir toliau laikė miegančią dukterį glėbyje; viena ranka ji tebedengė keturmetės veidelį nuo saulės. Edis niekada anksčiau nebuvo matęs Merion, taip aiškiai, fiziškai rodančios meilę Rutai.

– Tavo akis iš tikrųjų... ypatinga, – tarė šešiolikmetis. – Tai tarytum kokia įgimta žymė, kaip apgamas, tik dar paslaptingesnė...

– Vargšas vaikas! – pertraukė jį Merion. – Nenoriu, kad ji būtų panaši į *mane*!

Tedas atsikrato ponios Von

Kitas penkias ar šešias dienas, kol nebuvo išimti siūlai, Ruta į paplūdimį nevažiavo. Nuolat sergėdamos, kad žaizda nesušlaptų, auklės pasidarė irzlios. Edis jautė, jog Tedo ir Merion santykiai tapo dar slogesni; jie ir anksčiau vienas kito vengė, tačiau dabar išvis nebesišnekėjo ir netgi stengėsi vienas į kitą nežiūrėti. Kai kuris nors norėdavo pasiskųsti kitu, nepasitenkinimą išsakydavo Edžiui. Tedas, pavyzdžiui, manė, jog Merion kalta dėl to, kad Ruta susižeidė, nors Edis daug kartų jam sakė, kad būtent *jis* leido Rutai pasiimti nuotrauką.

– Ne tai svarbiausia, – kalbėjo Tedas. – *Tu* išvis neturėjai eiti į Rutos kambarį – tai motinos pareiga, ne tavo.

– Juk sakiau. Merion miegojo, – melavo Edis.

– Labai abejoju, – tarė Tedas vaikinui. – Vargu ar žodžiu „miegojo“ galima tiksliai nusakyti Merion būklę. Manau, ji buvo *išsijungusi*.

Edis nelabai suprato, ką Tedas turi galvoje. Jis tarė:

– Ji nebuvo girta, jeigu tai norite pasakyti.

– Nesakiau, kad ji buvo girta – niekada nebūna, – paaiškino Edžiui Tedas. – Sakiau, kad ji buvo *išsijungusi*. Argi ne?

Edis nežinojo, ką atsakyti; jis viską papasakojo Merion.

– Ar sakei jam *kodėl*? – paklausė ji vaikino. – Ar sakei, ko tu manęs *paklausei*?

Edis buvo priblokštas.

– Ne, žinoma, ne, – tarė šešiolikmetis.

– Tai *pasakyk*! – sušuko Merion.

Taigi Edis Tedui papasakojo, kas atsitiko, kai jis paklausė Merion apie avariją:

– Ko gero, *aš* ją išjungiau, – prisipažino Edis. – Juk sakau, *aš* dėl visko kaltas.

– Ne, kalta Merion, – atkakliai tvirtino Tedas.

– Argi dabar kam svarbu, kas *kaltas*? – pasakė Edžiui Merion.

– *Man* svarbu, – tarė Edis. – *Aš* leidau Rutai pasiimti tą nuotrauką į savo kambarį.

– Visa tai ne dėl nuotraukos – nebūk toks kvailas, – pasakė Merion šešiolikmečiui. – Tu, Edi, čia išvis niekuo dėtas.

Vaikinukui pasidarė skaudu, kai suvokė, kad ji sako tiesą. Edis O'Hara buvo įsipainiojęs į santykius, kurie vėliau pasirodė esą reikšmingiausi jo gyvenime; tačiau tai, kas vyko tarp Tedo ir Merion, buvo visai su juo nesusiję.

Tuo tarpu Ruta kasdien klausinėjo apie negrąžintą nuotrauką; jie kasdien skambino į rėmų dirbtuvę Sauthamptone, tačiau vienos 8x10 nuotraukos pasportavimas ir įrėminimas niekam, matyt, neatrodė svarbiausias darbas pačiame sezono įkarštyje.

Ar naujas pasportas irgi bus su kraujo dėme? Ruta norėjo tai žinoti. (Ne, nebus.) Ar nauji rėmai ir naujas stiklas bus tokie pat kaip seni rėmai ir senas stiklas? (Beveik tokie pat.)

Kiekvieną dieną ir kiekvieną naktį Ruta vesdavosi aukles arba motiną, arba tėvą, arba Edį per visą Koulų namuose kabančių nuotraukų galeriją. Jeigu ji paliestų *tą* nuotrauką, ar stiklas jai įpjautų? Jeigu numestų *šitą*, ar ten irgi yra stiklas ir jis sudužtų? Kodėl stiklas sudužo? Jeigu stiklas gali įpjauti, tai kam namuose jo reikia?

Bet rugpjūčio mėnuo jau buvo įpusėjęs anksčiau, negu Ruta pradėjo klausinėti; naktys gerokai atvėso. Net nuomojamame bute pasidarė visai malonu miegoti. Vieną vakarą, kai Edis su Merion ten nakvojo, Merion pamiršo uždengti stoglangį rankšluosčiu. Anksti ryte juos pažadino pulkas žemai skrendančių žąsų. Merion tarė:

– Jau iškeliauja į pietus?

Visą likusią dienos dalį ji nekalbėjo nei su Edžiu, nei su Ruta.

Tedas iš esmės pataisė *Garsą, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso*: beveik savaitę jis kasryt Edžiui įteikdavo visiškai perrašytą rankraštį. Edis jį perspausdindavo tą pačią dieną; kitą rytą Tedo dar kartą perrašytas tekstas vėl atsidurdavo pas jį. Tačiau vos tik

Edis pasijuto kaip tikras rašytojo padėjėjas, perrašymai baigėsi. Edis *Garsą, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso* vėl pamatė tik tada, kai ta knyga buvo išleista. Nors tai bus Rutos mėgstamiausia tėvo sukurta istorija, Edžiui ji niekada nepatiks; jis matė per daug jos variantų, kad galėtų deramai įvertinti galutinį.

Vieną dieną, kaip tik prieš tai, kai Rutai turėjo išimti siūlus, tarp gautų laiškų Edis rado tėvo jam atsiųstą storą voką su visų Hamptonuose gyvenančių eksoniečių pavardėmis ir adresais. Tiesą sakant, tai buvo tas pats pavardžių ir adresų sąrašas, kurio Edis atsikratė kelte, kai plaukė per Long Ailando sąsiaurį. Kažkas, matyt, aptiko voką su įspaustu privačios Filipso Ekseterio mokyklos atgaliniu adresu ir vyresniojo O'Haros ranka dailiai užrašyta pavarde – sargas, kas nors iš kelto įgulos arba šiaip koks po šiukšlių dėžes šniukštinėjantis tipelis. Kad ir kas tas kvailys buvo, jis (arba ji) grąžino sąrašą Mėtiniui O'Harai.

„Turėjai man pasakyti, kad jį pametei, – rašė Edžiui tėvas, – būčiau padaręs kopiją ir tau nusiuntęs. Laimė, kažkas suprato, koks šis vokas vertingas. Nuostabus žmogaus geranoriškumo pavyzdys – juo labiau šiais laikais, kai tokie kilnūs poelgiai iš tikrųjų retai pasitaiko. Kad ir kas tai buvo, vyras ar moteris, tas žmogus net neprašė užmokėti už pašto paslaugas! Tikriausiai dėl Ekseterio vardo – turiu galvoje, ant voko. Visada sakiau, koks svarbus yra geras mokyklos vardas..." – Mėtinis dar atkreipė Edžio dėmesį, kad yra prirašęs vieną pavardę bei adresą: netoli, Veinskote, gyvenančio eksoniečio, kuris anąkart kažkodėl buvo praleistas.

Tedui tai irgi buvo gana nervingas laikotarpis. Ruta tvirtino, kad dėl susiūto piršto sapnuoja košmarus; daugumą košmarų ji sapnuodavo būtent tada, kai būdavo Tedo eilė su ja miegoti. Vieną naktį mažylė be perstojo šaukė mamą; tik *mamytė* ir – tai Tedą dar labiau suerzino – Edis galėjo ją nuraminti. Tedas turėjo skambinti jiems į nuomojamą butą ir sakyti, kad atvažiuotų. Paskui Edžiui teko vežti Tedą ten, kur, kaip Edis įsivaizdavo, ant lovos tebebuvo matomos (gal dar ir neatvėsusios) įspaustos jo ir Merion kūnų žymės.

Kai Edis grįžo į Koulų namą, viršuje plieskė visos šviesos. Rutą pavyko numaldyti tik nešiojant nuo vienos nuotraukos prie kitos. Edis pasisiūlė tą ekskursiją su gidu užbaigti, kad Merion galėtų eiti į lovą, bet atrodė, jog Merion tai patinka; tiesą sakant, Merion žinojo, jog tai, ko gero, paskutinis jos pasivaikščiojimas po nufotografuotą mirusių berniukų praeitį su dukterimi ant rankų. Merion netgi stengėsi kuo ilgiau pasakoti apie kiekvieną nuotrauką. Edis užmigo savo kambaryje, tačiau duris į antro aukšto koridorių buvo palikęs atviras; kurį laiką jis dar girdėjo Rutos ir Merion balsus.

Iš vaiko klausimo Edis suprato, kad jos žiūri į nuotrauką (viduriniame svečių miegamajame), kurioje Timotis verkia, išsivoliojęs purve.

– Bet kas atsitiko Timočiui? – klausė Ruta, nors pati tą istoriją žinojo ne blogiau už Merion. Net Edis jau buvo visas įsiminęs.

– Tomas įstūmė jį į balą, – pasakė Merion Rutai.

– Kiek metų Timočiui su purvu? – paklausė Ruta.

– Tiek pat, kiek dabar *tau*, mieloji, – atsakė motina. – Jam buvo tik ketveri...

Edis žinojo ir kokia bus kita nuotrauka: Tomas su ledo ritulininko uniforma po varžybų Ekseterio čiuožykloje. Stovi viena ranka apkabinęs motiną, tarytum ji per visas varžybas būtų šalusi – bet ji irgi atrodo labai išdidi, šitaip sūnaus apglėbta. Net nusiavęs pačiūžas ir gana kvailai atsistojęs su ledo ritulininko apranga ir nesuvarstytais krepšinio bateliais, Tomas už Merion aukštesnis. Rutai patiko, kad Tomas toje nuotraukoje plačiai šypsosi, įsikandęs ritulį.

Prieš užmigdamas Edis dar girdėjo, kaip Ruta motinos paklausė:

– Kiek metų Tomui su tuo daiktu burnoje?

– Tiek pat, kiek dabar Edžiui, – išgirdo Edis Merion sakant. – Jam buvo tik šešiolika...

Maždaug septintą valandą ryto suskambo telefonas. Merion atsiliepė tebegulėdama lovoje. Iš tylėjimo ji suprato, jog tai ponia Von.

– Jis aname bute, – tarė Merion ir padėjo ragelį.

Per pusryčius Merion Edžiui pasakė:

– Galiu lažintis. Jis su ja išsiskirs anksčiau, negu Rutai bus išimti siūlai.

– Ar nereikia jų išimti penktadienį? – paklausė Edis. (Iki penktadienio buvo likusios tik dvi dienos.)

– Lažinuosi, kad jis su ja išsiskirs *šiandien*, – atsakė Merion. – Bent jau pamėgins. Jeigu ji lengvai nepasiduos, gal jam teks sugaišti dar porą dienų.

Ponia Von iš tikrųjų lengvai nepasidavė. Turbūt iš anksto tai nujausdamas, Tedas mėgino su ja išsiskirti, vietoj savęs pasiųsdamas Edį.

– *Ką* aš padarysiu? – nesuprato Edis. – Jie stovėjo prie didžiausio stalo Tedo darbo kambaryje, ant kurio Tedas į vieną šūsnį buvo sukrovęs gal kokį šimtą ponios Von portretų. Vargais negalais jis užsegė išsipūtusį portfelį; tai buvo didžiausias portfelis, kokį tik Tedas turėjo, su rudoje odoje įspaustais aukso spalvos inicialais – T. T. K. (Teodoras Tomas Koulas).

– Tu atiduosi jai šituos, bet *ne* portfelį. Tiesiog atiduok jai piešinius. Portfelį noriu atgauti, – mokė Tedas Edį, kuris žinojo, kad tas portfelis yra Merion dovana. (Merion buvo Edžiui tai sakiusi.)

– Bet ar neketinate jūs pats šiandien susitikti su ponia Von? – paklausė Edis. – Ar ji jūsų nelaukia?

– Pasakyk, jog neateisiu, bet noriu, kad ji turėtų šiuos piešinius, – tarė Tedas.

– Ji manęs paklaus, kada jūs *ateisite*, – sunerimo Edis.

– Pasakyk, kad nežinai. Tiesiog atiduok jai piešinius. Kalbėk tik tiek, kiek būtinai reikės, – patarė vaikinukui Tedas.

Edis beveik neturėjo laiko pasakoti apie tai Merion.

– Siunčia tave, kad nutrauktum su ja santykius... koks bailys! – tarė Merion ir motiniškai palietė Edžiui plaukus. Jis jau manė, kad ji vėl ims kritikuoti jo kirpimą, bet Merion pasakė: – Nuvažiuok anksčiau – kai ji dar nebus apsirengusi. Tada gal atsispirs pagundai pasikviesti tave į vidų. Juk nenori, kad priremtų ir pra-

dėtų klausinėti. Geriausia būtų paskambinti ir iš karto paduoti piešinius. Tikrai nesidžiaugtum įtemptas į kambarį, už uždarų durų – patikėk manimi. Saugokis, kad ji tavęs neužmuštų.

Turėdamas tai galvoje, Edis O'Hara nuvyko į vilą Džino alėjoje anksčiau, negu reikėjo. Privažiavęs brangiais akmenėliais nubarstytą keliuką, stabtelėjo prie įspūdingos ligustrų užtvaros ir iš odinio portfelio ištraukė visą šimtą ponios Von portretų. Bijojo, kad bus nepatogu atiduoti piešinius ir pasiimti portfelį, kai ta mažutė juoda moterėlė stovės priešais jį, baisiausiai įsiutusi. Bet Edis nepagalvojo apie vėją. Padėjęs portfelį į „Ševio" bagažinę, piešinius jis sukrovė ant užpakalinės sėdynės, ir vėjas visą krūvą ištaršė; Edžiui teko uždaryti automobilio duris ir užsukti langus, kad galėtų tuos nelemtus ponios Von portretus vėl tvarkingai sudėlioti. Tada jis juos ir pamatė.

Pirmiausia ponia Von buvo nupiešta su piktu berniuku. Edis iš karto padarė išvadą, jog mažos, kietai sučiauptos motinos ir sūnaus burnytės yra nemalonus paveldimas bruožas. Be to, abiejų – ir ponios Von, ir jos sūnaus – akys atrodė skvarbios ir nepakančios; pasodinti šalia vienas kito, jie įsitempę laikė sugniaužtus kumščius sau ant kelių. O motinos glėbyje ponios Von sūnus, atrodė, tuoj ims draskytis ir spardytis, kad išsilaisvintų, kol ji, irgi vos besitvardanti, apimta staigaus įniršio, jo nepasmaugė. Tokių portretų buvo bent du tuzinai, gal ir daugiau, ir visuose galėjai įžvelgti nuolatinį nepasitenkinimą bei vis didėjančią įtampą.

Paskui Edis pamatė ponią Von vieną – iš pradžių apsirengusią, bet labai vienišą. Edžiui jos net pagailo. Į ponios Von slapukiškumą jis atkreipė dėmesį vos pirmą kartą ją išvydęs, vėliau tas slapukiškumas virto nuolankumu, dar vėliau ji puolė į neviltį, tačiau Edis niekada nepastebėjo, kokia ji nelaiminga. Tedas Koulas tai suprato netgi anksčiau, negu ta moteris pradėjo nusirenginėti.

Aktai atskleidė dar vieną liūdną progresiją. Iš pradžių kumščiai tebebuvo kietai sugniaužti ant įtemptų šlaunų, be to, ponia Von sėdėjo profiliu – neretai kuris nors petys užstojo mažas krūtis. Galų gale atsisukusi į dailininką, savo žlugdytoją, ji gūžėsi, susiėmusi rankomis pečius, kad nesimatytų krūtų, o kelius laikė tvirtai

suspaudusi; jos tarpkojis dažniausiai buvo nematomas, gaktos plaukai – nebent siaurutėlis ruoželis.

Paskui Edis net aiktelėjo aklinai uždarytame automobilyje; vėlesni nuogos ponios Von portretai jau buvo be jokių paslapčių, kaip iškėtoto lavono nuotraukos. Rankos laisvai karojo palei šonus, tarytum ji gulėtų negailestingai numesta ir išsinarinusi pečius. Nebedengiamos ir neprilaikomos krūtys buvo nusvirusios; vienos spenelis atrodė didesnis, tamsesnis ir labiau nukrypęs žemyn negu kitos. Keliai buvo išskėsti, tarytum ji visiškai nejaustų kojų – arba būtų susilaužiusi dubens kaulus. Kaip tokios smulkios moters, jos bamba buvo per didelė, o gaktos plaukų – per daug. Žiojėjo suglebusi makštis. Paskutinis nuogos ponios Von portretas buvo pirmas Edžio O'Haros matomas pornografinis piešinys, nors Edis gerai ir nesuprato, kas tuose aktuose pornografiška. Jį ėmė pykinti; jis nuoširdžiai gailėjosi, kad pamatė piešinius, kuriuose ponia Von sumenkinta iki skylės viduryje; piešdamas aktus,Tedas sugebėjo palikti ponios Von dar mažiau, negu buvo likę jos stipraus kvapo ant nuomojamo buto pagalvių.

Puikūs akmenukai, kuriais buvo nubarstytas privažiavimas prie Vonų vilos, po „Ševio" padangomis traškėjo lyg smulkių gyvūnėlių kaulai. Eidamas pro apvalioje aikštelėje švirkščiantį fontaną, Edis matė, kaip viršuje sujudėjo užuolaida. Kai skambino prie durų, jam vos neiškrito piešiniai, kuriuos šiaip taip laikė abiem rankom prispaudęs prie krūtinės. Visą amžinybę teko laukti, kol galiausiai pasirodė ta smulki tamsaus gymio moterėlė.

Merion neklydo. Ponia Von buvo dar neapsirengusi – arba dar ne visai taip *nu*sirengusi, kaip ketino nusirengti, kad sugundytų Tedą. Jos plaukai buvo šlapi ir nutįsę, o viršutinė lūpa – lyg nubrozdinta; viename burnos kamputyje, kaip nebaigta klouno šypsena, baltavo paskubomis nuvalyto depiliacinio kremo žymė. Ponia Von, matyt, paskubomis pasičiupo ir chalatą, nes baltas frotinis daiktas, į kurį įsisupusi stovėjo tarpduryje, atrodė panašus į didžiulį, sunkų rankšluostį. Greičiausiai tai buvo jos vyro chalatas, jai nukabęs žemiau liesų kulkšnių; vienas kraštas vilkosi per slenkstį. Ji buvo basa. Nuo dešinės kojos didžiojo piršto aukštyn

nubrauktas dar neišdžiūvęs nagų lakas atrodė kaip kraujas, srūvantis iš perpjautos pėdos.

– Ko nori? – tarė ponia Von. Paskui žvilgtelėjo į Tedo automobilį ir, Edžiui nespėjus atsakyti, paklausė: – Kur jis? Neateis? Kas atsitiko?

– Jis negali, – pasakė Edis, – bet nori, kad turėtumėte... šituos. – Kadangi pūtė smarkus vėjas, jis bijojo duoti jai piešinius; neryžtingai tebespaudė juos prie krūtinės.

– Negali? – pakartojo ji. – Ir ką gi tai reiškia?

– Nežinau, – sumelavo Edis. – Bet štai visi piešiniai... Gal galėčiau kur nors juos padėti? – maldavo jis.

– *Kokie* piešiniai? O... *piešiniai*! O... – tarė ponia Von, tarsi kas būtų smogęs jai į paširdžius.

Ji žengė atgal, užlipo ant savo ilgo balto chalato padurkų ir vos nepargriuvo. Edis paskui ją įėjo į vidų; jautėsi kaip budelis. Ant išblizgintų marmurinių grindų atsispindėjo viršuje kabantis sietynas; pro atviras dvigubas duris tolumoje buvo matyti kitas sietynas, virš valgomojo stalo. Tas namas atrodė kaip dailės muziejus, o valgomasis – didelis kaip banketų salė. Edis priėjo prie stalo (jam pàsirodė, kad eiti reikėjo kokią mylią), padėjo piešinius ir tik apsisukęs grįžti suvokė, kad ponia Von neatsilikdama tyliai sekė jam iš paskos, kaip šešėlis. Pamačiusi viršutinį portretą – kur ji buvo nupiešta su sūnumi – ponia Von aiktelėjo:

– Jis atiduoda juos *man*! – sušuko. – Jam jų *nereikia*?

– Nežinau, – liūdnai pasakė Edis.

Ponia Von paskubomis sklaidė piešinius, kol rado pirmą aktą; tada visą krūvą greitai apvertė ir paėmė paskutinį, kuris dabar buvo atsidūręs viršuje. Edis pradėjo atsargiai trauktis durų link; jis žinojo, *koks* tas paskutinis piešinys.

– O... – pratarė ponia Von, tarytum vėl pajutusi smūgį. – Bet kada jis ateis? – šūktelėjo tolstančiam Edžiui. – Penktadienį, ar ne? Penktadienį visą dieną galėsiu praleisti su juo... jis žino, kad visą dieną. Jis *žino*! – Edis iš paskutiniųjų stengėsi nesustoti. Girdėjo jos basų kojų tapsėjimą ant marmurinių grindų – ji bėgo paskui jį. Pasivijo kaip tik po didžiuoju sietynu. – Sustok! – riktelėjo. – Ar jis ateis penktadienį?

– Nežinau, – pakartojo Edis, atbulas slinkdamas pro duris. Vėjas stūmė jį atgal.

– Taip, tu *žinai*! – klykė ponia Von. – Pasakyk!

Ji išlėkė paskui jį į lauką, bet vėjas vos nepatiesė jos ant žemės. Chalato skvernai prasiskleidė; ji mėgino juos vėl suglausti. Edžiui taip ir liks tas vaizdas, tarytum atmintyje įstrigęs blogiausias nuogumo pavyzdys – visiškai nepageidaujamas žvilgsnis į suglebusias ponios Von krūtis ir tamsų susivėlusių gaktos plaukų trikampį.

– Sustok! – vėl sušuko ponia Von, tačiau dėl aštrių akmenukų negalėjo sekti paskui jį iki automobilio. Tada pasilenkė, sugriebė saują to žvirgždo ir metė į Edį. Daugiausia kliuvo „Ševiui".

– Ar jis tau *rodė* šituos piešinius? Ar tu *žiūrėjai*? Po velnių – juk *žiūrėjai*? – rėkė ji.

– Ne, – melavo Edis.

Kai ponia Von pasilenkė pasisemti kitos akmenų saujos, smarkus vėjo šuoras išmušė ją iš pusiausvyros. Pasigirdo tarytum šūvis – tai paradinės durys užsitrenkė jai už nugaros.

– O Dieve! Negalėsiu įeiti! – tarė ji Edžiui.

– Argi nėra kitų durų, neužrakintų? – paklausė Edis. (Tuose rūmuose tikriausiai buvo bent tuzinas durų!)

– Maniau, kad ateis Tedas. Jam patinka, kai visos durys užrakintos, – atsakė ponia Von.

– Gal tokiam atvejui laikote kur nors paslėptą raktą? – paklausė Edis.

– Išsiunčiau sodininką namo. Tedas nemėgsta, kai čia sukiojasi sodininkas, – tarė ponia Von. – Sodininkas turi atsarginį raktą.

– Argi negalite jam paskambinti?

– Kokiu *telefonu*? – sušuko ponia Von. – Turėsi įsilaužti.

– *Aš*? – nustebo šešiolikmetis.

– Juk žinai, kaip tai daroma? – paklausė ta mažutė tamsi moterėlė. – *Aš* tai tikrai nemokėčiau! – sudejavo ji.

Atvirų langų nebuvo, nes viloje buvo įtaisyti kondicionieriai; Vonai orą kondicionavo dėl dailės kolekcijos; langų neatidarydavo irgi dėl tos pačios priežasties. Užpakalinėje namo dalyje buvo stiklinės durys į sodą, tačiau ponia Von Edį perspėjo, kad stiklas

ten specialaus storio, su įlydytu plonos vielos tinkleliu, todėl ypač atsparus. Gerai įsiūbavęs marškinėliuose įrištą akmenį, Edis pagaliau šiaip taip sutrupino stiklą, bet dar reikėjo rasti kokį nors sodininko įrankį, kad būtų galima perkirpti vielą, pro skylę įkišti ranką ir atrakinti duris iš vidaus. Akmuo (sode įrengto paukščių baseinėlio dekoratyvinis elementas) supurvino Edžio marškinėlius, be to, juos keliose vietose perrėžė suskilinėjęs stiklas. Edis nusprendė marškinėlius su visu akmeniu palikti tarp šukių šalia dabar jau atvirų durų.

Tačiau ponia Von, kuri buvo basa, reikalavo pro duris įnešti ją į kambarį – baiminosi, kad šukės gali supjaustyti kojas. Iki pusės nuogas, Edis nešė ją į vidų – apkabinęs labai atsargiai, kad netyčia nepakištų rankų po chalatu. Ji svėrė neką daugiau už Rutą. Bet laikydamas ją glėbyje, netgi taip trumpai, Edis vos galo negavo nuo stipraus kvapo. Tas kvapas buvo sunkiai nusakomas; Edis nesuprato, kuo ji taip dvokia, tik tvardėsi, kad nepradėtų žiaukčioti. Pastatyta ant grindų, ponia Von pajuto jo neslepiamą pasišlykštėjimą.

– Atrodai, tarytum tau būtų bjauru, – pasakė ji Edžiui. – Kaip tu *drįsti*... kaip drįsti bjaurėtis *manimi*?

Edis stovėjo kambaryje, kurio dar niekada nebuvo matęs. Jis nežinojo, kaip nusigauti iki didžiojo sietyno prie pagrindinio įėjimo, o kai atsisuko, ieškodamas stiklinių durų į sodą, išvydo tikrą atvirų durų labirintą; Edis nerado durų, pro kurias buvo ką tik įėjęs.

– Kaip man išeiti? – kreipėsi į ponią Von.

– Kaip tu drįsti manimi bjaurėtis? – pakartojo ši. – Argi pats negyveni taip pat niekingai? – paklausė ji vaikinuko.

– Labai prašau... Noriu važiuoti namo, – tarė Edis.

Tik ištaręs tuos žodžius jis suprato, kad iš tikrųjų to nori ir turi galvoje Ekseterį Niu Hampšyre, o ne Sagaponaką. Edis *iš tikrųjų* norėjo važiuoti namo. Tai buvo silpnybė, kurios Edis negalės atsikratyti visą gyvenimą: jis visada bus linkęs apsiverkti prieš vyresnes moteris, kaip apsiverkė prieš Merion ir kaip dabar pradėjo verkti prieš ponią Von.

Nieko daugiau nesakydama, ji paėmė jį už riešo ir per tą savo muziejų nuvedė prie didžiojo sietyno šalia paradinio įėjimo. Jos

ranka buvo maža ir šalta kaip paukščio koja, tarytum jį būtų sugriebusi kokia papūga. Kai atidariusi lauko duris ji išstūmė jį į vėją, namo viduje užsitrenkė daugybė kitų durų; grįžtelėjęs atsisveikinti, Edis pamatė staiga pakilusį nelemtų Tedo piešinių sūkurį – vėjas buvo juos nupūtęs nuo valgomojo stalo.

Edis neįstengė ištarti nė žodžio, ponia Von irgi. Išgirdusi piešinių plazdėjimą už nugaros, ji kaip vilkelis su tuo baltu duksliu chalatu apsisuko, pasirengusi atremti puolimą. Iš tikrųjų: prieš lauko durims vėl su trenksmu užsidarant (tai atrodė lyg antras šūvis), ponia Von *buvo* puolama. Žiūrėdama į tuos piešinius, ji turėjo bent iš dalies suprasti, kaip smarkiai leidosi prievartaujama.

– Ji apmėtė tave akmenimis? – paklausė Merion Edžio.

– Mažais akmenukais – dauguma pataikė į automobilį, – tarė Edis.

– Privertė ją *nešti*, – paklausė Merion.

– Buvo basa, – vėl paaiškino Edis. – O aplinkui gulėjo šukės!

– Ir tu palikai marškinius? *Kodėl?*

– Juk buvo sugadinti – tai tik teniso marškinėliai.

Tedo pokalbis su Edžiu buvo truputį kitoks:

– Ką ji turėjo galvoje, sakydama „visą penktadienį“? – paklausė Tedas. – Nejaugi tikisi, kad praleisiu su ja *visą dieną*?

– Nežinau, – atsakė šešiolikmetis.

– Kodėl ji manė, kad matei piešinius? – nesuprato Tedas. – Tu *tikrai* matei? Ar žiūrėjai?

– Ne, – sumelavo Edis.

– Dieve mano! Juk aišku, kad matei... – tarė Tedas.

– Ji pati man pasirodė, – pasakė jam Edis.

– Viešpatie! *Ką* ji padarė?

– Netyčia, – turėjo pripažinti Edis, – bet pasirodė. Pūtė smarkus vėjas... ir praskleidė chalatą.

– Viešpatie švenčiausias... – tarė Tedas.

– Durys užsitrenkė, ir ji negalėjo įeiti – dėl jūsų, – paaiškino Edis. – Sakė, kad jums patinka, kai visos durys užrakintos, ir nenorite, kad aplinkui sukiotųsi sodininkas.

– Ji tau taip sakė?

– Man teko įsilaužti į jos namus – paėmiau akmenį iš paukščių baseinėlio ir pradaužiau stiklines duris. Paskui dar turėjau pernešti ją per šukes, – pasiskundė Edis. – Netekau marškinėlių.

– Kam rūpi tie tavo *marškinėliai*? – sušuko Tedas. – Negaliu su ja praleisti *viso penktadienio*! Iš ryto mane ten nuveši ir po keturiasdešimt penkių minučių *būtinai* grįši pasiimti. Ne, geriau po pusvalandžio! Vargu ar ištverčiau keturiasdešimt penkias minutes su ta pamišėle.

– Turi manimi pasitikėti, Edi, – tarė Merion. – Tuoj tau pasakysiu, ką darysime.

– Gerai, – atsakė Edis. Jis negalėjo liautis galvojęs apie bjauriausią piešinį. Norėjo Merion papasakoti apie ponios Von kvapą, bet nemokėjo jo nusakyti.

– Penktadienio rytą tu jį paliksi pas ponią Von, – pradėjo Merion.

– Žinau! – tarė vaikinukas. – Pusvalandžiui.

– Ne, *ne* pusvalandžiui, – pasakė šešiolikmečiui Merion. – Tu paliksi jį pas ją ir *neatvažiuosi* paimti. Beveik visa diena ir praeis, kol jis parsigaus namo be automobilio. Galiu lažintis iš ko tik nori, kad ponia Von nepasisiūlys pavėžėti.

– Bet ką jis *darys*? – paklausė Edis.

– Neturėtum Tedo bijoti, – priminė jam Merion. – Ką jis *darys*? Tikriausiai jam kaip nors ateis į galvą, kad vienintelis žmogus, kurį pažįsta Sauthamptone, yra daktaras Leonardis. – (Deivas Leonardis buvo vienas iš nuolatinių Tedo skvošo varžovų.) – Tedas sugaiš kokį pusvalandį ar net keturiasdešimt penkias minutes, kol pėsčias nueis iki daktaro Leonardžio kabineto, – toliau kalbėjo Merion. – O ką jis darys *tada*? Turės visą dieną laukti, kol neliks nė vieno daktaro Leonardžio paciento ir daktaras galės parvežti jį namo... nebent kurį nors pacientą Tedas pažinotų, arba kas nors važiuotų Sagaponako link.

– Tedas tikrai įsius, – perspėjo ją Edis.

– Pasitikėk manimi, Edi.

– Gerai.

– Palikęs Tedą pas ponią Von, grįši čia ir paimsi Rutą, – kalbėjo Merion. – Nuveši Rutą pas gydytoją, kad išimtų siūlus. O tada norėčiau, kad nusivežtum Rutą į paplūdimį. Leisk jai sušlapti – tegu *atšvenčia* siūlų išėmimą.

– Atsiprašau, – pertraukė ją Edis. – Kodėl kuri nors auklė negalėtų nuvežti Rutos į paplūdimį?

– Penktadienį nebus jokių auklių, – paaiškino Merion. – Noriu visą dieną, arba tiek laiko, kiek galėsi man duoti, būti čia viena.

– Bet ką gi tu darysi? – paklausė Edis.

– Tuoj pasakysiu, – vėl tarė ji. – Tik turi visiškai manimi pasitikėti.

– Gerai, – atsakė Edis, nors pirmą kartą suvokė, kad ja *ne*pasitiki – ne visiškai. Šiaip ar taip, jis buvo jos įkaitas; vieną dieną jau praleidęs kaip įkaitas.

– Mačiau ponios Von portretus, – prisipažino jis Merion.

– Dieve gailestingas! – tarė ji. Jis nenorėjo vėl pravirkti, bet nesipriešino, kai ji priglaudė jo veidą sau prie krūtų ir laikė apkabinusi, kol jis mėgino pasakyti, ką jaučia.

– Tuose piešiniuose ji kažkaip... *daugiau* negu nuoga, – pagaliau prabilo Edis.

– Žinau, – sušnibždėjo Merion. Ji pabučiavo jo viršugalvį.

– Svarbiausia, kad ji *ne tik* nuoga, – stengėsi paaiškinti Edis. – Tarsi matai viską, ką ji nuolankiai išgyveno. Atrodo, lyg būtų *kankinta*.

– Žinau, – vėl pasakė Merion. – Man labai gaila...

– Be to, vėjas praskleidė jos chalatą ir aš ją *mačiau*, – išpyškino Edis. – Tik akimirką, bet pasijutau, tarytum jau viską apie ją žinočiau. – Staiga jis suvokė, kuo ypatingas ponios Von kvapas. – O kai turėjau paimti ją ant rankų ir įnešti į vidų, – tarė Edis, – užuodžiau kvapą... kaip ir ant pagalvių, tik stipresnį. Vos nepradėjau žiaukčioti.

– Koks tai buvo kvapas? – paklausė Merion.

– Kaip negyvėlio, – pasakė jai Edis.

– Vargšė ponia Von, – tarė Merion.

Kam pulti į paniką dešimtą valandą ryto?

Buvo beveik aštuonios, kai penktadienio rytą Edis paėmė Tedą iš nuomojamo buto, kad nuvežtų į Sauthamptoną ir, kaip manė Tedas, pusvalandžiui paliktų pas ponią Von. Edis baisiausiai jaudinosi, ir ne tik todėl, kad bijojo, jog Tedui su ponia Von reikės išbūti gerokai ilgiau, negu jis tikisi. Merion buvo Edžiui apytikriai nusakiusi dienos scenarijų. Jis turėjo daug ką prisiminti.

Kai jie su Tedu stabtelėjo prie Sagaponako universalinės parduotuvės išgerti kavos, Edis suprato, kodėl ten stovi baldų pervežimui skirtas sunkvežimis. Du tvirti vyrai kabinoje gėrė kavą ir skaitė rytinius laikraščius. Kai Edis iš ponios Von vilos grįš nuvežti Rutos, kad gydytojas išimtų siūlus, Merion žinos, kur ieškoti sunkvežimio. Baldų vežėjai, kaip ir Edis, buvo gavę nurodymus: laukti prie parduotuvės, kol atvažiuos Merion. Nei Tedas, nei Ruta, nei auklės, kurioms tądien buvo leista neateiti, sunkvežimio nepamatys.

Kai Tedas pagaliau kaip nors parsigaus iš Sauthamptono, baldų vežėjų (ir visko, ką Merion norėjo pasiimti) nebebus. Nebebus ir pačios Merion. Edį ji apie tai įspėjo iš anksto. Edis turės viską paaiškinti Tedui; *toks* buvo scenarijus, kurį Edis mintyse vis kartojo, važiuodamas į Sauthamptoną.

– Bet kas viską paaiškins *Rutai*? – paklausė Edis. Ir tada Merion žvilgsnis pasidarė toks pat nutolęs kaip anąkart, kai jis paprašė papasakoti apie avariją. Savo scenarijuje Merion, matyt, buvo praleidusi tą vietą, kur kažkas viską paaiškina Rutai.

– Kai Tedas tavęs paklaus, kur aš išvykau, paprasčiausiai pasakyk, kad nežinai, – tarė Merion Edžiui.

– Bet *kur* iš tikrųjų tu išvyksti? – paklausė Edis.

– Nežinau, – pakartojo Merion. – Jei Tedas reikalaus aiškesnio atsakymo, į *bet kokį* klausimą, pasakyk, kad su juo susisieks mano advokatas. Advokatas viską jam praneš.

– A, puiku! – tarė Edis.

– O jeigu jis tau suduos, duok atgal. Beje, kumščiu jis nesmogs – blogiausiu atveju pliaukštelės per ausį. Tačiau tu geriau vožk kumščiu, – patarė Edžiui Merion. – Daug negalvodamas trenk į nosį. Jei pataikysi į nosį, jis liausis.

O kaip Ruta? Dėl Rutos daug kas buvo neaišku. Jei Tedas pradėtų rėkauti, kiek Rutai galima klausytis? Jeigu jie susimuštų, kiek tam vaikui derėtų matyti? Jei auklės paleistos, Ruta turės būti arba su Tedu, arba su Edžiu, arba su abiem. Juk ji tikrai pradės nerimauti.

– Gali paskambinti Alisai, jei prireiks pagalbos dėl Rutos, – pasiūlė Edžiui Merion. – Aš Alisą įspėjau, jog tu arba Tedas, ko gero, ją kviesite. Tiesą sakant, liepiau, kad popietei įpusėjus pati jums paskambintų ir paklaustų, ar nereikia ateiti. – Alisa buvo popietinė auklė, ta graži koledžo studentė, vairuojanti nuosavą automobilį. Edis Merion priminė, kad iš visų auklių ji jam mažiausiai patinka.

– Verčiau pasistenk bent kiek ją pamėgti, – atsakė Merion. – Jei Tedas tave išspirs – vargu ar jis norės, kad pasiliktum, – tau reikės, kad kas nors pavėžėtų į kelto prieplauką Orient Pointe. Pats Tedas juk negali vairuoti... nors jis ir šiaip tavęs nevežtų.

– Tedas mane išspirs ir aš turėsiu prašyti Alisos, kad pavėžėtų, – kaip aidas pakartojo Edis.

Merion nieko nesakydama jį pabučiavo.

Ir štai atėjo ta akimirka. Kai Edis stabtelėjo prie užmaskuoto įvažiavimo į ponios Von vilą Džino alėjoje, Tedas tarė:

– Geriau palauk manęs čia. Pusvalandžio su ta moterimi tikrai neišbūsiu. Daugių daugiausia dvidešimt minučių. Gal dešimt...

– Aš važiuoju ir tuoj sugrįšiu, – pamelavo Edis.

– Būk čia po penkiolikos minučių, – paliepė jam Tedas.

Tada jis pastebėjo ilgas pažįstamo piešimo popieriaus skiautes. Vėjyje plaikstėsi į skutus sudraskyti jo piešiniai. Ligustrų užtvara

daugumą skiaučių, matyt, sulaikė, jos nebuvo išpūstos į gatvę, bet krūmai atrodė papuošti plevėsuojančiomis popierinėmis vėliavėlėmis ir juostelėmis, tarytum kokie įsisėlę vestuvių svečiai visas Vonų valdas būtų apmėtę pačių pasidarytais konfeti.

Kai apstulbęs Tedas traškiu keliuku iš lėto žengė vilos link, Edis išlipo pažiūrėti; jis netgi truputį paėjo Tedui iš paskos. Visas kiemas buvo nuklotas Tedo piešinių likučiais. Vos purkšnojančiame fontanėlyje plaukiojo šlapio popieriaus gumulai; vanduo buvo pilkšvai rudos sepijų spalvos.

– Sepijų rašalas... – garsiai pasakė Tedas. Edis atbulas jau traukėsi prie automobilio. Jis pastebėjo ant kopėčių pasilypėjusį sodininką, rankiojantį popierius iš ligustrų. Sodininkas piktai nužvelgė ir Edį, ir Tedą, tačiau Tedas nematė nei sodininko, nei kopėčių; jis negalėjo atitraukti akių nuo sepijų rašalu suteršto fontano vandens. – O jergutėliau, – murmėjo Tedas, kai Edis jį paliko.

Palyginti su Tedu, sodininkas buvo apsirengęs geriau. Tedo drabužiai visuomet atrodydavo netvarkingi ir susiglamžę – džinsai, sukišti teniso marškinėliai ir (šį gana vėsų penktadienio rytą) nesusagstyti, vėjyje besiplaikstantys flaneliniai marškiniai. Be to, šį rytą Tedas buvo nesiskutęs; jis iš paskutiniųjų stengėsi padaryti kuo blogesnį įspūdį poniai Von. (Ir Tedas, ir jo piešiniai jau buvo padarę blogiausią, kokį tik įmanoma, įspūdį ponios Von sodininkui.)

– Po penkių... *penkių* minučių! – šūktelėjo Tedas Edžiui. Bet jam priešakyje, šiaip ar taip, buvo visa ilga diena, taigi nelabai ir svarbu, kad Edis jo negirdėjo.

Sagaponake Merion per tą laiką sukrovė didelį paplūdimio krepšį Rutai, po šortais bei trumparankoviais marškinukais jau vilkinčiai maudymosi kostiumėlį; krepšyje buvo rankšluosčiai ir dvi drabužių pakaitos, tarp jų ir ilgos kelnės bei medvilninis megztukas.

– Gali vežtis ją priešpiečių, kur tau patinka, – tarė Edžiui Merion. – Vis tiek ji nevalgo nieko daugiau, tik karštą sumuštinį su sūriu ir bulvių šiaudeliais.

– Ir pomidorų padažu, – pridūrė Ruta.

Merion mėgino Edžiui įbrukti dešimt dolerių priešpiečiams.

– Aš turiu pinigų, – pasakė jai Edis, bet kai nusisuko, padėda-

mas Rutai įlipti į „Ševį“, Merion įkišo banknotą į dešinę užpakalinę jo džinsų kišenę, ir jis prisiminė, kaip ji pirmą kartą trūktelėjo jį artyn už džinsų juosmens – jos krumpliai prisilietė prie nuogo jo pilvo. Paskui ji greitai atsegė sagą ir atitraukė užtrauktuką – to jis nepamirš kokius penkerius ar netgi dešimt metų, prisimins kiekvieną kartą nusirengdamas.

– Paklausyk manęs, mieloji, – tarė Merion Rutai. – Neverk, kai gydytojas trauks siūlus. Pažadu – tau neskaudės.

– Ar galėsiu tuos siūlus pasiimti? – paklausė keturmetė.

– Tikriausiai... – atsakė Merion.

– Žinoma, galėsi, – nuramino vaiką Edis.

– Iki pasimatymo, Edi, – tarė Merion.

Ji mūvėjo teniso šortais ir avėjo teniso bateliais, nors teniso nežaidė, o laisvai krintantys Tedo flaneliniai marškiniai jai atrodė gerokai per dideli. Buvo be liemenėlės. Truputį anksčiau tą rytą, kai Edis rengėsi važiuoti į nuomojamą butą paimti Tedo, Merion sugriebė jo ranką, pasikišo sau po marškiniais ir priglaudė prie nuogos krūties; bet kai Edis mėgino ją pabučiuoti, ji atsitraukė, o jis dešine ranka tebejautė jos krūtį ir jaus dar bent dešimt ar penkiolika metų.

– Pasakyk man viską apie siūlus, – paprašė Ruta, kai Edis pasuko į kairę.

– Tu iš tikrųjų beveik nejausi, kai gydytojas juos išims, – tarė Edis.

– Kodėl? – paklausė vaikas.

Prieš kitą, dešinį, posūkį Edis paskutinį kartą žvilgtelėjo į Merion ir jos „Mersedesą“ užpakalinio vaizdo veidrodėlyje. Jis žinojo, kad Merion į dešinę nesuks, – baldų vežėjai jos laukė tiesiai priešakyje. Kairė Merion veido pusė buvo ryškiai nušviesta iš šono plieskiančios ryto saulės; Edis matė, kaip pro atvirą šoninį „Mersedeso“ langą pučiantis vėjas kedena Merion plaukus. Prieš pat posūkį Merion Edžiui (ir savo dukteriai) pamojavo taip, tarytum ketintų būti namuose, kai jie grįš.

– Kodėl *neskaudės*, kai gydytojas trauks siūlus? – vėl paklausė Ruta.

– Todėl, kad žaizda jau užgijo – oda suaugo, – paaiškino jai Edis.

Merion nebebuvo matyti. Ar tai *viskas*? – galvojo Edis. „Iki pasimatymo, Edi". Ar tai paskutiniai jam pasakyti jos žodžiai? „Tikriausiai..." buvo paskutinis žodis, kurį Merion ištarė dukteriai. Edis negalėjo patikėti, kad viskas įvyko taip greitai: atviras „Mersedeso" langas, vėjo kedenami Merion plaukai, jiems pro langą mojanti Merion ranka... Ir tik pusė Merion veido buvo prieš saulę, o visa kita – neįžiūrima. Edis O'Hara, be abejo, nežinojo, kad nei jis, nei Ruta Merion nematys trisdešimt septynerius metus. Bet visus tuos metus Edis nepaliaus stebėtis tariamai abejingu jos išvykimu.

Kaip ji *galėjo*? – galvos Edis, o vėliau taip pat apie motiną pradės galvoti ir Ruta.

Abu siūlai buvo išimti taip greitai, kad Ruta net nespėjo pravirkti. Keturmetę labiau domino patys siūlai negu beveik idealiai tiesus randas. Plonytis baltas ruoželis buvo tik truputį suteptas jodu ar kažin kokiu kitu gelsvai rudu antiseptiku. Gydytojas pasakė, jog dabar, kai pirštuką vėl galima šlapinti, tos dėmelės po pirmo gero išsimaudymo ir neliks. Bet Ruta labiau rūpinosi, kad siūlai, abu perkirpti perpus, būtų saugiai įdėti į voką ir kad nenukentėtų prie užmegzto vieno siūlo galo pridžiūvęs šašas.

– Noriu savo siūlus parodyti mamytei, – pasakė Ruta. – Ir savo šašą.

– Pirmiausia važiuojam į paplūdimį, – pasiūlė Edis.

– Iš pradžių parodykim jai šašą, o paskui siūlus, – atsakė Ruta.

– Na, pažiūrėsim... – numykė Edis. Jis pagalvojo, kad nuo ponios Von vilos Džino alėjoje iki gydytojo kabineto Sauthamptone ne daugiau kaip penkiolika minučių kelio pėsčiomis. Buvo be penkiolikos dešimt; jeigu Tedas dar ten, jis turėjo su ponia Von išbūti ilgiau negu valandą. Atrodė labiau tikėtina, kad Tedas *ne* su ponia Von. Tačiau Tedas galėjo prisiminti, jog Rutai kaip tik šįryt išima siūlus, ir, be abejo, galėjo žinoti, kur yra gydytojo kabinetas.

– Važiuojam į paplūdimį, – tarė Edis Rutai. – Paskubėkim.

– Iš pradžių šašą, paskui siūlus, *paskui* į paplūdimį, – atsakė vaikas.

– Geriau pakalbėkim apie tai automobilyje, – pasiūlė Edis. Tačiau su ketverių metų vaiku greitai nesusitarsi; ne kiekvienos derybos būna sunkios, bet dažniausiai tenka sugaišti nemažai laiko.

– Ar mes pamiršom nuotrauką? – paklausė Ruta.

– Nuotrauką? – nustebo Edis. – Kokią nuotrauką?

– Kojų! – suriko Ruta.

– A, nuotrauką... ji dar nesutaisyta, – pasakė Edis.

– Taip *negražu*! – pareiškė vaikas. – Mano siūlai jau išimti. Žaizda visiškai sutaisyta.

– Taip, – sutiko Edis. Staiga jam šovė mintis, kaip atitraukti keturmetės dėmesį, kad ji nesiveržtų dar prieš paplūdimį rodyti savo šašo ir siūlų mamytei. – Gal nuvažiuokim į rėmų dirbtuvę ir *pasakykim*, kad mums atiduotų nuotrauką, – pasiūlė Edis.

– Visiškai sutaisytą, – pridūrė Ruta.

– Gerai sugalvojai! – tarė Edis.

Edis nusprendė, jog Tedas tikrai neis į rėmų dirbtuvę; rėmų dirbtuvė atrodė tokia pat saugi vieta kaip ir paplūdimys. „Pirmiausia reikia sukelti triukšmą dėl tos nuotraukos, – galvojo Edis, – tada Ruta neprisimins, kad norėjo savo šašą ir siūlus parodyti Merion“. (Kol vaikas atidžiai stebėjo stovėjimo aikštelėje besikasantį šunį, Edis voką su neįkainojamu šašu bei siūlais padėjo į daiktadėžę automobilio priekyje.) Tačiau rėmų dirbtuvė nebuvo tokia saugi vieta, kaip Edžiui atrodė.

Tedas *neprisiminė*, jog Rutai tą rytą turėjo išimti siūlus; ponia Von nedavė jam tiek laiko, kad ką nors prisimintų. Mažiau negu po penkių minučių nuo pasirodymo prie jos durų Tedas, perbėgęs kiemą, jau skuodė Džino alėja tolyn, o ponia Von jį vijosi mojuodama dantytu duonriekiu ir isteriškai rėkdama, kad jis „tikras šėtoniškumo įsikūnijimas“. (Jam dar šmėstelėjo mintis, jog tai vieno ypač bjauraus apgailėtinos Vonų dailės kolekcijos paveikslo pavadinimas.)

Sodininkas, nuo pat pradžių stebėjęs prie Vonų rūmų baimingai besiartinantį „menininką“ (kaip jis mintyse niekinamai vadino Tedą), dabar matė ir beatodairišką Tedo atsitraukimą per kie-

mą, kur vargšas menininkas vos neįvirto į patamsėjusį fontaną, mėgindamas išvengti jau visai arti orą skrodžiančių negailestingų ponios Von smūgių ir dūrių peiliu. Buvusio modelio šitaip aistringai persekiojamas, Tedas kaip kulka akmenuotu keliuku išlėkė į gatvę.

Sodininkas, ne juokais persigandęs, kad kuris nors iš jų gali galvotrūkčiais atsitrenkti į jo penkiolikos pėdų ilgio kopėčias, gana rizikingai įsitvėrė aukšto ligustro viršūnės; iš tokio aukščio sodininkas puikiai matė, kad Tedas Koulas bėga greičiau už ponią Von, kuri liovėsi jį vytis jau netoli Džino alėjos ir Viandančo gatvės sankryžos. Prieš sankryžą buvo kita aukšta ligustrų užtvara, todėl iš nemažo atstumo žiūrintis sodininkas taip ir nesuprato, ar Tedas įlindo į gyvatvorę, ar Viandančo gatve neatsigręždamas nukūrė į šiaurę. Ponia Von, tebedrebėdama iš įtūžio ir tebevadindama menininką tikru šėtoniškumo įsikūnijimu, grįžo prie savo keliuko. Tarytum netekusi nuovokos, – sodininkui pasirodė, jog *nevalingai*, – ji ir toliau badė orą dantytu peiliu.

Kurį laiką Vonų valdose ir visoje gatvėje buvo nejaukiai tylu. Tedas, giliai įsispraudęs tarp daugybės susiraizgiusių ligustrų šakų, vos galėjo pasijudinti, kad matytų laikrodį; neįsivaizduojamo tankumo gyvatvorė, pro kurią nebūtų pralindęs net Džeko Raselo terjeras, iki kraujo subraižė Tedui veidą ir rankas. Visgi jis išvengė duonriekio ir, bent jau kol kas, ponios Von. Bet kurgi Edis? Tupėdamas gyvatvorėje, Tedas dairėsi pažįstamo penkiasdešimt septintųjų „Ševio".

Sodininkas, savo darbdavės bei jos sūnaus portretų skutus pradėjęs rankioti daugiau negu prieš valandą iki Tedo atvykimo, jau seniai liovėsi žiūrėjęs į tuos likučius. Netgi šitaip į gabalus suplėšytų piešinių turinys kėlė jam nerimą. Sodininkas buvo gerai įsidėmėjęs darbdavės akis, mažytę burną ir visą nervingą jos veidą; jis žinojo, kokios jos rankos, kaip nenormaliai įsitempę pečiai. O ponios Von krūtis ir makštį sodininkui daug labiau patiko *įsivaizduoti*; *tikras* jos nuogumas, kurį pamatė sunaikintuose aktuose, jam neatrodė viliojantis. Be to, sodininkas labai skubėjo – nors buvo visiškai aišku, kodėl ponia Von norėjo piešinių atsikratyti, jis nie-

kaip negalėjo suvokti, kurių galų pornografinius savo atvaizdus ji plėšė atidariusi visas duris, siaučiant šitokiai vėtrai. Kitoje namo pusėje, arčiau vandenyno, daugumą skiaučių buvo sulaikę rožių krūmai, bet kai kurios ponios Von ir jos sūnaus portretų dalys, takeliu išpūstos prie vandens, dabar skrajojo po visą paplūdimį.

Ponios Von sūnus sodininkui nelabai patiko; išpuikęs berniūkštis kartą prisisiojo į paukščių baseinėlį ir neprisipažino. Tačiau sodininkas ištikimai tarnavo Vonų šeimai jau tada, kai tas vaikigalis dar nebuvo gimęs, be to, jis jautė atsakomybę kaimynams ir tikrai nemanė, kad kam nors būtų malonu matyti šitokius, nors ir dalinius, intymių ponios Von kūno vietų vaizdus. Visgi sodininko darbo tempas šiek tiek sulėtėjo, kai jis ėmė smalsiai dairytis, kur dingo menininkas – ar slepiasi kaimynų gyvatvorėje, ar paspruko miesto link?

Pusę dešimtos ryto, kai Edis O'Hara vėlavo jau visą valandą, Tedas Koulas Džino alėjoje išropojo iš ligustrų ir atsargiai pratykino pro įvažiavimą į Vonų kiemą, – kad Edis jį pamatytų, jei dėl kokios nors priežasties būtų Tedo laukęs vakariniame Džino alėjos gale, susikertančiame su Pietine Didžiąja gatve.

Sodininko nuomone, tai buvo neprotingas, netgi nutrūktgalviškas poelgis. Iš trečiame Vonų vilos aukšte esančio bokštelio ponia Von puikiai matė, kas darosi *anapus* gyvatvorės. Stovėdama bokštelyje, ta patrakusi moteriškė galėjo stebėti *visą* Džino alėją.

Tikriausiai ponia Von ten ir tykojo, nes praėjus vos kelioms sekundėms po to, kai Tedas praslinko pro jos kiemą ir spartindamas žingsnius Džino alėja patraukė tolyn, sodininkas gerokai sunerimo, išgirdęs ponios Von automobilio riaumojimą. Blizgantis juodas „Linkolnas" iš garažo iššoko tokiu greičiu, kad net slystelėjo ant kiemo akmenėlių ir vos neįlėkė į patamsėjusį fontaną. Paskutinę akimirką mėgindama išvengti fontano, ponia Von privažiavo per arti prie gyvatvorės; „Linkolnas" trenkėsi į sodininko kopėčių apačią, ir apkvaišęs žmogelis liko kyboti aukšto krūmo viršūnėje.

– Bėk! – suriko sodininkas Tedui.

Kitos dienos Tedas sulaukė tik todėl, kad nuolat stropiai mankštinosi neteisėtą pranašumą jam teikiančioje skvošo salėje. Netgi

keturiasdešimt penkerių, Tedas Koulas dar galėjo bėgti. Jis lengvai, nemažindamas greičio, peršoko keletą rožių krūmų ir toliau skuodė per pievelę, nekreipdamas dėmesio į kažkokį kvailai vėpsantį, bet nieko nesakantį baseiną siurbliu valiusį vyriškį. Kiek vėliau Tedą ėmė vytis šuo – laimė, kad nedidelis ir bailus; čiupęs nuo skalbinių virvės kažkieno maudymosi kostiumėlį ir vožęs juo šuniui į snukį, Tedas to netikusio gyvulio atsikratė. Savaime suprantama, Tedą aprėkė keletas sodininkų, tarnaičių ir namų šeimininkių, bet jis nesutrikęs perlipo tris tvoras ir vieną gana aukštą akmeninę sieną. Sutrypė tik dvi gėlių lysves... ir nepastebėjo, kaip ponios Von „Linkolnas", nukirtęs Džino alėjos kampą, įsuko į Pietinę Didžiąją gatvę. Ten ji skubėdama paklojo kelio ženklą; visgi netrukus Toilsamo alėjoje pro medinės tvoros plyšius Tedas pamatė lygiagrečiai su juo skriejantį nelemtąjį katafalko juodumo „Linkolną"; jis pats per tą laiką buvo spėjęs perbėgti dar dvi pieveles, vaismedžiais apsodintą kiemą ir kažką panašaus į japonišką sodą – būtent tame sode įlipo į negilų auksinių žuvyčių baseinėlį ir sušlapo batus bei džinsus (iki kelių).

Tedas staiga sustojo ir pasileido atgal. Išdrįsęs perbėgti į kitą Toilsamo alėjos pusę, pamatė švystelėjusias juodojo „Linkolno" stabdžių šviesas ir išsigando, kad ponia Von bus jį pastebėjusi užpakalinio vaizdo veidrodėlyje ir tuoj apsigręš. Bet ji buvo jau pametusi jį iš akių – jam pavyko nuo jos pasprukti.

Į Sauthamptono miestą įžengusio Tedo drabužiai atrodė nekaip, bet jis drąsiai ėjo pro Pietinėje Didžiojoje gatvėje susispietusias parduotuves. Jei nebūtų taip budriai dairęsis juodojo „Linkolno", gal būtų pastebėjęs savo penkiasdešimt septintųjų „Ševį", stovintį Pietinėje Didžiojoje prie rėmų dirbtuvės; tačiau Tedas, pražingsniavęs pro pat jį ir neatpažinęs, pasuko įstrižai gatvės į kitoje pusėje esantį knygyną.

Knygyne jį pažinojo; Tedą Koulą, be abejo, pažinojo *visuose* knygynuose, tačiau būtent į šį Tedas kartkarčiais užeidavo ir, kaip įprasta, pasirašydavo visų savo knygų, kiek tik ten jų būdavo, tituliniuose puslapiuose. Knygyno savininkas ir pardavėjai poną Koulą paprastai matydavo ne tokį susitaršiusi, koks jis pasirodė šį penk-

tadienio rytą, tačiau Tedas ir anksčiau ateidavo nesiskutęs – ir apsirengęs dažnai būdavo kaip koks koledžo studentas ar darbininkas, o ne taip, kaip turėtų rengtis labiausiai perkamų knygų vaikams autorius ir iliustruotojas.

Šįkart Tedas atrodė ypač keistai, nes buvo kruvinas. Išvydęs subraižytą jo veidą ir purvinu krauju išterliotas viršutines plaštakų puses (Tedas juk turėjo įlįsti ir išlįsti iš šimto metų senumo gyvatvorės), nustebęs knygyno savininkas, kurio pavardė (nežinia kodėl) buvo Mendelsonas, pirmiausia pagalvojo apie nelaimingą atsitikimą ar užpuolimą gatvėje. *Šitas* Mendelsonas nebuvo vokiečių kompozitoriaus giminaitis; beje, jam arba labai patiko jo pavardė, arba labai nepatiko vardas, nes niekada niekam jo nesakė. (Kai Tedas kartą paklausė, koks jo vardas, Mendelsonas tik burbtelėjo: „Ne Feliksas“.)

Taigi šį penktadienį, pamatęs Tedą kruviną, – o gal todėl, kad nuo Tedo džinsų ant knygyno grindų varvėjo vanduo ir sulig kiekvienu žingsniu į visas puses iš batų tryško čiurkšlės, – Mendelsonas sugriebė jį už purvinų nesusagstytų flanelinių marškinių skvernų ir susijaudinęs pernelyg garsiai sušuko:

– Tedas Koulas!

– Taip, *Tedas Koulas*, – prisipažino Tedas. – Labas rytas, Mendelsonai.

– Tedas Koulas – tikrai, *tikrai*! – kartojo Mendelsonas.

– Atleiskite, man bėga kraujas, – ramiai pasakė jam Tedas.

– O, nebūkite juokingas – nereikia dėl to atsiprašinėti! – šaukė Mendelsonas. Paskui, pasisukęs į šalia stovinčią iš pagarbos ir pasibaisėjimo žado netekusią jauną pardavėją, Mendelsonas sukomandavo, kad ji atneštų ponui Kouliui kėdę: – Ar nematai, kad jam bėga *kraujas*? – riktelėjo Mendelsonas.

Tačiau Tedas paklausė, ar negalėtų pirmiausia užeiti į tualetą, ir oriai paaiškino patekęs į avariją. Paskui užsidarė ankštame tualete, kur buvo tiktai kriauklė ir klozetas. Ten veidrodyje įvertino patirtus sužalojimus, jau kurdamas – tik rašytojai taip ir sugeba – neprilygstamai paprastą istoriją apie tai, kas jam ką tik nutiko. Nelemtos gyvatvorės šaka buvo užtvojusi per akį – dabar ta akis

ašarojo. Kraujas per kaktą sruvo iš vieno gana gilaus įbrėžimo; kitas rėžis, kraujuojantis mažiau, bet iš pažiūros sunkiau užgydomas, buvo ant skruosto. Tedas nusiplovė rankas; žaizdelės peršėjo, tačiau kraujas iš plaštakų viršaus beveik nebesisunkė. Nusivilkęs flanelinius marškinius, purvinas rankoves – viena dar buvo įmerkta į auksinių žuvyčių baseinėlį – susirišo ant liemens.

Akimirką Tedas grožėjosi savo liemeniu; keturiasdešimt penkerių, jis dar galėjo dėvėti į džinsus sukištus teniso marškinėlius ir didžiuotis bendru įspūdžiu. Bet marškinėliai buvo balti ir ryškios žolės dėmės ant kairio peties bei dešinėje krūtinės pusėje nė kiek negerino jų išvaizdos – Tedas griuvo mažiausiai ant dviejų pievelių – be to, nuo jo džinsų, kurie buvo permirkę iki kelių, vanduo tebelašėjo į žliugsinčius batus.

Susitvardęs, kaip tik įstengė tokiomis aplinkybėmis, Tedas išėjo iš tualeto ir buvo dar kartą perdėtai pasveikintas vien pavarde vadinamo Mendelsono, kuris knygyne apsilankiusiam rašytojui jau turėjo pastatęs kėdę. Kėdė buvo pritraukta prie staliuko, ant kurio gulėjo keli tuzinai Tedo Koulo knygų – jas Tedui reikėjo pasirašyti.

Tačiau pirmiausia Tedas norėjo paskambinti, du kartus. Nuomojamame bute mėgino surasti Edį; niekas neatsiliepė. Savaime suprantama, niekas neatsiliepė ir Koulų namuose – Merion nebuvo tokia kvaila, kad keltų telefono ragelį šį puikiai suplanuotą penktadienį. Gal Edis sudaužė automobilį? Iš ryto tas šešioliktmetis vairavo kažkaip neaiškiai. Tedas nusprendė, jog Merion neabejotinai bus išdulkinusi vaikinui smegenis.

Kad ir kaip gerai Merion buvo suplanavusi visą penktadienį, ji klydo manydama, kad vienintelė išeitis Tedui bus kulniuoti į skvošo varžovo kabinetą ir laukti, kol pats daktaras Leonardis arba kuris nors iš jo pacientų parveš į Sagaponaką. Deivo Leonardžio kabinetas buvo pačiame Sauthamptono gale, prie Montoko greitkelio, o knygynas – ne tik arčiau, einant nuo ponios Von vilos, bet ir daug patogesnėje vietoje, jei tikiesi pagalbos. Tedas Koulas, ko gero, galėjo įeiti į bet kurį pasaulio knygyną ir paprašyti, kad kas nors jį parvežtų namo.

Netrukus jis taip ir padarė, vos prisėdęs prie staliuko pasirašyti knygų:

– Atvirai sakant, man reikia, kad kas nors parvežtų namo, – tarė žymusis rašytojas.

– Kad parvežtų namo! – sušuko Mendelsonas. – Taip, žinoma! Būtinai! Berods gyvenate Sagaponake? Aš pats jus parvešiu! Na... reikės paskambinti žmonai. Ji gali važinėti po parduotuves, bet neilgai. Suprantate, *mano* automobilis dabar garaže, remontuojamas.

– Tikiuosi, ne *tame* garaže, kuriame remontavo manąjį, – pasakė Tedas entuziazmo kupinam Mendelsonui. – Ką tik atsiėmiau. Meistrai pamiršo prijungti vairo kolonėlę. Atrodžiau kaip iš to filmuko – vairas rankose, bet *nesujungtas* su ratais. Aš suku į vieną pusę, o automobilis nuvažiuoja nuo kelio kitoje. Laimė, pataikiau tik į plačią ligustrų gyvatvorę. Bet krūmai gerokai apdraskė, kai lindau pro šoninį langą. O paskui dar įlipau į auksinių žuvyčių baseinėlį, – paaiškino Tedas.

Dabar visi atidžiai jo klausėsi; Mendelsonas, sustingęs prie telefono, vis delsė skambinti žmonai, o anksčiau be žado stovėjusi jauna pardavėja jau šypsojosi. Tedo apskritai netraukė tokio tipo moterys, bet jeigu *ji* būtų pasisiūliusi jį parvežti, gal kas nors iš to ir būtų išėję.

Ta mergina tikriausiai buvo neseniai baigusi koledžą; be jokio makiažo, tiesiais plaukais ir nė kiek neįdegusi, atrodė tarytum ateinančio dešimtmečio pranašė. Ji nebuvo graži – tiesą sakant, visai neįsidėmėtina, – bet jos blyškume Tedas įžvelgė tam tikrą lytinį nuoširdumą; jis suprato, kad paprasta tos merginos išvaizda iš dalies atspindi atvirumą patirčiai, kurią ji galbūt pavadintų „kūrybine". Ji buvo iš tų jaunų moterų, kurios suvedžiojamos intelektualiai. (Ypač netvarkinga Tedo išorė tą akimirką jos akyse jį, ko gero, dar labiau iškėlė.) O meilės nuotykiai, kadangi moteris buvo gana jauna, kad žiūrėtų į juos kaip į naujovę, atrodė kaip tik tokia patirtis, kokią ji pavadintų „autentiška" – ypač su garsiu rašytoju.

Deja, ji neturėjo automobilio.

– Aš važinėju dviračiu, – pasakė Tedui, – kitaip tikrai jus parvežčiau.

„Gaila", – pagalvojo Tedas, bet geriau viską apsvarstęs nusprendė, kad jam iš tikrųjų nepatinka akį rėžiantis skirtumas tarp plonos apatinės ir pernelyg putlios viršutinės jos lūpos.

Mendelsonas nervinosi, nes jo žmona dar nebuvo parsiradusi iš parduotuvių. Jis ir toliau jai skambino – netrukus grįš, tikino Tedą. Keistai mikčiojantis vaikinukas – antrasis iš dviejų tą penktadienio rytą knygyne dirbusių pardavėjų – apgailestaudamas paaiškino savo automobilį paskolinęs draugui, norėjusiam nuvažiuoti į paplūdimį.

Tedas ramiai sau sėdėjo ir neskubėdamas pasirašinėjo knygas. Buvo tik dešimta valanda ryto. Jei Merion būtų žinojusi, *kur* yra Tedas ir kaip greitai jis gali susirasti, kas parvežtų namo, ji, ko gero, būtų puolusi į paniką. Jei Edis O'Hara būtų pamatęs, jog Tedas pasirašinėja knygas kitoje gatvės pusėje – kaip tik priešais rėmų dirbtuvę, kurioje Edis primygtinai reikalavo, kad „kojų" nuotrauka būtų sutaisyta ir *šiandien pat* atiduota Rutai, – Edis tikriausiai irgi būtų puolęs į paniką.

Tačiau Tedas neturėjo jokio pagrindo panikuoti. Jis juk nežinojo, kad žmona jį palieka, – tarėsi pats ją paliekąs. Be to, jis buvo ne gatvėje; taigi bent jau kol kas jautėsi apsaugotas nuo pavojaus (tai yra nuo ponios Von). Net jei Mendelsono žmona *niekada* nebūtų grįžusi iš tų savo parduotuvių, po kelių minučių *kas nors* vis tiek būtų įėjęs į knygyną, koks nors ištikimas Tedo Koulo skaitytojas. Greičiausiai tai būtų moteris; tiesą sakant, Tedas turėtų jai *nupirkti* vieną iš savo ką tik pasirašytų knygų, bet ji parvežtų jį namo... Ir jeigu ji būtų graži, ir taip toliau, ir panašiai... kas dabar žino, kas galėtų iš to išeiti?

„Kam pulti į paniką dešimtą valandą ryto?" – galvojo Tedas. Jis tikrai nesuprato.

Kaip rašytojo padėjėjas tapo rašytoju

Tuo tarpu šalia esančioje rėmų dirbtuvėje Edis O'Hara atrado savo balsą. Pats Edis iš pradžių net nesuvokė, kaip smarkiai pasikeitė; manėsi paprasčiausiai supykęs. Ir ne be pagrindo. Edį aptarnavusi pardavėja elgėsi šiurkščiai. Ji buvo neką už jį vyresnė, tačiau stačiokiškai nusprendė, jog šešiolikmetis vaikinukas ir ketverių metų mergytė, klausiantys, ar jau įrėminta vienintelė 8 x 10 nuotrauka, nėra labai svarbūs klientai, palyginti su pinigingais Sauthamptono meno globėjais, kuriems rėmų dirbtuvė visaip stengėsi įtikti.

Edis paprašė pakviesti dirbtuvės vedėją, bet pardavėja ir toliau buvo nemandagi; ji vėl pakartojo, kad nuotrauka dar neįrėminta:

– Kitą kartą, – pasakė ji Edžiui, – prieš ateidamas paskambinkite.

– Ar norite, kad parodyčiau savo siūlus? – paklausė Ruta pardavėjos. – Turiu ir šašą.

Pardavėja – visai žalia *mergiūkštė* – aiškiai neturėjo vaikų; ji demonstratyviai nekreipė dėmesio į Rutą, ir Edis dėl to dar labiau supyko.

– Parodyk jai randą, Ruta, – tarė keturmetei Edis.

– Paklausykite... – buvo besakanti pardavėja.

– Ne, tai *jūs* paklausykite, – pertraukė ją Edis, vis dar nesuvokdamas, kad atrado savo balsą. Anksčiau jis su niekuo nebuvo taip kalbėjęs; o dabar negalėjo liautis. Jo ką tik atrastas balsas netilo. – Stengiuosi nekreipti dėmesio, kai šiurkščiai elgiamasi su manimi, tačiau tikrai niekam neleisiu šiurkščiai elgtis su vaiku, – išgirdo Edis save sakant. – Jeigu čia nėra vedėjo, tai turi būti kas nors

kitas – kad ir meistras, kuris atlieka užsakymus. Ar yra koks nors galinis kambarys, kur pjaustomi pasportai ir rėminami paveikslai? Juk ne viena čia esate. Be tos nuotraukos aš neišeisiu ir su jumis daugiau nekalbėsiu.

Ruta žiūrėjo į Edį:

– Tu ant jos įsiutai? – paklausė keturmetė.

– Taip, įsiutau, – atsakė Edis. Jis pats nelabai suprato, kas toks yra, bet pardavėja nė nenumanė, kad Edis O'Hara yra jaunuolis, kuris nuolatos dvejoja. Jai jis atrodė labai savimi pasitikintis ir galintis visus įbauginti.

Nė žodžio daugiau netarusi, ji nuėjo į „galinį kambarį", apie kurį Edis taip ryžtingai užsiminė. Iš tikrųjų toje rėmų dirbtuvėje buvo *du* galiniai kambariai – vedėjos kabinetas ir kita patalpa, kurią Tedas būtų pavadinęs *darbo* kambariu. Ir vedėja – populiari išsiskyrusi Sauthamptono aukštuomenės dama, vardu Peni Pirs, – ir vaikinas, kuris pjaustė pasportus ir rėmino (rėmino ir rėmino, visą dieną), buvo ten.

Nemalonioji pardavėja vaizdžiai perteikė įspūdį, jog Edis, nors atrodo priešingai, yra „siaubingas". Peni Pirs žinojo, kas yra Tedas Koulas, – ir puikiai prisiminė Merion, nes Merion buvo graži, – bet ponia Pirs niekaip nesuprato, kas toks tas Edis O'Hara. Vaikas, jos nuomone, turėjo būti vargšė mergytė, kurią Tedas su Merion pasigimdė, kad pakeistų žuvusius sūnus. Ponia Pirs puikiai prisiminė ir berniukus. Kas galėtų pamiršti tokią rėmų dirbtuvės sėkmę? Reikėjo padaryti pasportus ir įrėminti *šimtus* nuotraukų, be to, Merion pasirinkti rėmeliai nebuvo pigūs. Peni Pirs prisiminė kelių *tūkstančių* dolerių sąskaitą; ko gero, dirbtuvė iš tikrųjų turėjo krauju suteptą pasportą pakeisti ir tą vienintelę nuotrauką naujai įrėminti *tuojau pat*. Ponia Pirs dabar net pagalvojo, kad gal derėjo tai padaryti *nemokamai*.

Tačiau kas toks šis paauglys manosi esąs? Kaip *jis* drįsta sakyti, kad neišeis be nuotraukos?

– Jis tikrai siaubingas, – pakartojo ta kvaiša pardavėja.

Ponios Pirs skyrybų advokatas buvo ją mokęs: neleiskite supykusiam žmogui *kalbėti* – priverskite jį viską surašyti. Taip ji dabar

elgėsi ir tvarkydama rėmų dirbtuvės, kurią buvęs vyras jai nupirko kaip dalį skyrybų kompensacijos, reikalus.

Prieš eidama susitikti su Edžiu, ponia Pirs dirbtuvėje triūsusiam vaikinui paliepė mesti visus kitus darbus ir kuo greičiau pakeisti Merion nuotraukos viešbutyje *Hôtel du Quai Voltaire* pasportą bei rėmus. Peni Pirs tos nuotraukos nebuvo mačiusi jau – kiek dabar bus? – maždaug penkerius metus. Ponia Pirs prisiminė, kaip Merion atnešė mėgėjiškas nuotraukas; kai kurie negatyvai buvo subraižyti. Savaime suprantama, kol berniukai buvo gyvi, senomis jų nuotraukomis niekas labai nesirūpino. Tačiau kai jie žuvo, galvojo Peni Pirs, tikriausiai kone visos momentinės jų nuotraukos Merion staiga pasirodė vertos padidinti ir įrėminti – nesvarbu, kad subraižytos.

Žinodama apie nelaimingą atsitikimą, ponia Pirs negalėjo susilaikyti atidžiai neperžiūrėjusi *visų* nuotraukų. „A, *šita*", – dabar pasakė ji, pamačiusi Merion, nufotografuotą lovoje su berniukų kojomis. Būtent ši nuotrauka Peni Pirs visuomet atrodė akivaizdus neginčijamos Merion laimės įrodymas – ir neprilygstamo jos grožio. Merion grožis ir dabar nepakitęs, nors laimės nebėra. Tuo stebėjosi visos moterys. Pati Peni Pirs nebuvo visiškai praradusi nei grožio, nei laimės, bet jautė, kad niekada nei vieno, nei kito neturėjo tiek, kiek Merion.

Ponia Pirs nuo rašomojo stalo paėmė gal tuziną ar netgi daugiau lapų laiškinio popieriaus ir žengė prie Edžio:

– Suprantu, kad jūs pykstate. Labai dėl to apgailestauju, – maloniai pasakė patraukliam šešiolikmečiui, kuris jai neatrodė galintis ką nors išgąsdinti. („*Būtinai* turiu susirasti geresnę pagalbininkę", – galvojo Peni Pirs, eidama artyn ir iš pažiūros ne visai teisingai Edį vertindama. Kuo arčiau jis buvo, tuo labiau jai piršosi mintis, jog tas vaikinas pernelyg dailus, kad galėtum pavadinti patraukliu.) – Kai klientai dėl ko nors nepatenkinti, visuomet prašau nusiskundimus surašyti... jeigu neprieštaraujate, – pridūrė ponia Pirs, vėl labai maloniai. Šešiolikmetis matė, kad dirbtuvės vedėja jam duoda rašiklį ir popieriaus.

– Aš dirbu pas poną Koulą. Esu rašytojo padėjėjas, – tarė Edis.

– Tuomet jums, manau, nebus sunku *parašyti*? – atsakė Peni Pirs.

Edis paėmė rašiklį. Vedėja padrąsinamai jam nusišypsojo – ji nebuvo nei graži, nei trykštanti laime, bet neatrodė ir *ne*patraukli, be to, buvo geraširdė. Edis staiga suvokė, kad jam tikrai *nebus* sunku parašyti. Kaip tik šio paskatinimo Edžiui ir reikėjo; reikėjo jo kūne įkalintam *balsui*. Edis *norėjo* rašyti. Šiaip ar taip, dėl to ir ieškojo tokio darbo. Bet vietoj galimybės rašyti gavo Merion. Tačiau dabar, jos netekdamas, atranda tai, apie ką svajojo prieš prasidedant vasarai.

Ir ne pats Tedas jį šio to išmokė. Ko Edis O'Hara išmoko iš Tedo Koulo, jis išmoko skaitydamas jo knygas. Nors paprastai vos keli vieno rašytojo sakiniai gali ko nors išmokyti kitą rašytoją. Skaitydamas *Pelę, rėpliojančią tarp sienų,* Edis pasimokė tik iš *dviejų* sakinių. Pirmasis buvo: „Tomas pabudo, o Timas ne". Ir dar tas: „Tai buvo toks garsas, lyg sieninėje spintoje viena iš mamytės suknelių būtų atgijusi ir mėginusi nulipti nuo pakabo".

Rutai Koul dėl to sakinio sieninės spintos ir suknelės nepatiks visą likusį gyvenimą, o Edis O'Hara atgyjančios ir nuo pakabo nulipančios suknelės garsą girdėjo taip pat aiškiai, kaip ir bet kurį kitą; per miegus jis netgi matė tą slidžią suknelę, vinguriuojančią pustamsėje sieninėje spintoje.

Durų grindyse pirmasis sakinys irgi buvo neblogas: „Gyveno kartą mažas berniukas, kuris nežinojo, ar nori gimti". Po penkiasdešimt aštuntųjų vasaros Edis O'Hara pagaliau suvoks, kaip jautėsi tas mažas berniukas. Edžiui patiko ir kitas sakinys: „Jo mamytė irgi nežinojo, ar nori, kad jis gimtų". Tik susipažinęs su Merion Edis suprato, kaip jautėsi mamytė.

Tą penktadienį Sauthamptono rėmų dirbtuvėje Edis O'Hara staiga praregėjo, ir tai pakeitė visą jo gyvenimą: rašytojo padėjėjas tapo rašytoju todėl, kad *Merion* davė jam balsą. Būdamas jos glėbyje – jos lovoje, jos kūne – Edis pirmą kartą pajuto, kad yra beveik vyras, o ją praradęs jis suprato turįs ką *pasakyti*. Mintis apie gyvenimą *be* Merion suteikė Edžiui O'Harai galią rašyti.

„Ar įsivaizduojate Merion Koul? – rašė Edis. – Norėjau pa-

klausti, ar mintyse tiksliai matote, kaip ji atrodo?“ – Edis parodė du pirmuosius savo sakinius Peni Pirs.

– Taip, žinoma... ji labai graži, – atsakė dirbtuvės vedėja.

Edis linktelėjo. Paskui rašė toliau: „Gerai. Nors esu pono Koulo padėjėjas, šią vasarą miegojau su *ponia* Koul. Apytikriu mano skaičiavimu, mudu su Merion mylėjomės maždaug šešiasdešimt kartų“.

– *Šešiasdešimt?* – garsiai nusistebėjo ponia Pirs. Ji buvo apėjusi prekystalį, kad galėtų skaityti Edžiui per petį.

Edis rašė: „Tai truko šešias... beveik septynias savaites, o mes paprastai mylimės du kartus per parą – dažnai daugiau negu du. Bet keletą dienų Merion dėl kažkokios infekcijos to daryti negalėjo, be to, dar jos *mėnesinės*...“

– Suprantu – bus maždaug šešiasdešimt kartų, – tarė Peni Pirs. – Rašykite.

„Gerai, – parašė Edis. – Kai mudu su Merion buvome meilužiai, *ponas* Koulas – jis vardu Tedas – irgi turėjo meilužę. Tiesą sakant, ji buvo jo modelis. Ar pažįstate ponią Von?“

– Vonai iš Džino alėjos? Jie turi nemažą... kolekciją, – pasakė rėmų dirbtuvės vedėja. (*Čia* tai bent būtų darbelis!)

„Taip – *ta* ponia Von, – rašė Edis. – Ji turi sūnų, mažą berniuką“.

– Taip, taip – žinau! – tarė ponia Pirs. – Rašykite toliau.

„Gerai, – parašė Edis. – Šį rytą Tedas – tai yra ponas Koulas – su ponia Von išsiskyrė. Nemanau, kad jų meilės ryšio atomazga buvo maloni. Ponia Von atrodė dėl to labai nusiminusi. O Merion kaip tik dabar kraunasi daiktus – ji išvyksta. Tedas nežino, kad ji išvyksta, tačiau tai tiesa. O Ruta... čia Ruta, jai ketveri“.

– Taip, taip! – įsiterpė Peni Pirs.

„Ruta irgi nežino, kad jos mama išvyksta, – parašė Edis. – Ir Ruta, ir jos tėvas netrukus grįš į namus Sagaponake ir supras, kad Merion dingusi. Ir visos nuotraukos – jūs jas rėminote – visos ligi vienos... bus likusi tik šita, kurią turite dirbtuvėje“.

– Taip, taip... Dieve mano, *ką*? – tarė Peni Pirs. Ruta piktai žiūrėjo į ją. Ponia Pirs iš paskutiniųjų pamėgino vaikui nusišypsoti.

Edis rašė: „Merion pasiima visas nuotraukas. Kai Ruta grįš namo, ten nebus nei mamos, nei nuotraukų. Ir jos mirę broliai, ir mama bus pradingę. O svarbiausia, kad kiekviena nuotrauka turi savo istoriją – yra *šimtai* istorijų, ir Ruta jas visas moka atmintinai".

– Ko jūs iš manęs norite? – sušuko ponia Pirs.

– Kad atiduotumėte Rutos mamos nuotrauką, – garsiai ištarė Edis. – Ji guli lovoje viešbučio kambaryje, Paryžiuje...

– Taip, žinau... be abejo, galite ją pasiimti! – pasakė Peni Pirs.

– Vadinasi, susitarėme, – tarė Edis. Jis rašė: „Aš tik pamaniau, kad vaikas šiąnakt tikrai norės turėti *ką nors*, ką galėtų pasidėti prie lovos. Kitų nuotraukų juk nebus – visų tų, prie kurių ji pripratusi. Pamaniau, jeigu ji turės mamos atvaizdą, ypač..."

– Bet berniukų ten beveik nematyti – tik jų *kojos*, – pertraukė jį ponia Pirs.

– Taip, žinau, – tarė Edis. – Rutai ypač patinka kojos.

– Ar kojas jau galima pasiimti? – paklausė keturmetė.

– Taip, galima, mieloji, – rūpestingai atsakė Peni Pirs.

– Norite, kad parodyčiau savo siūlus? – paklausė mergytė vedėjos. – Ir... savo šašą?

– Vokas automobilyje, Ruta. Padėjau į daiktadėžę, – paaiškino Edis.

– A, – tarė Ruta. – O kam ta daiktų dėžė?

– Einu pažiūrėti, ar nuotrauka jau sutaisyta, – garsiai pasakė Peni Pirs. – Neabejoju, kad *beveik*. – Ji nervingai susirinko ant prekystalio gulėjusius popieriaus lapus, nors Edis tebelaikė rašiklį. Jau buvo beeinanti, kai Edis stvėrė ją už rankos:

– Atleiskite, – tarė, paduodamas rašiklį. – Rašiklis jūsų, bet gal galėčiau pasiimti, ką parašiau?

– Taip, žinoma! – atsakė vedėja. Ji atidavė jam visus lapus, netgi neprirašytus.

– Ką tu padarei? – paklausė Edžio Ruta.

– Papasakojau tai poniai istoriją, – paaiškino šešiolikmetis.

– Papasakok *man*, – paprašė vaikas.

– Papasakosiu tau kitą, automobilyje, – pažadėjo Edis. – Kai pasiimsime tavo mamytės nuotrauką.

– Ir *kojų*! – primygtinai reikalavo keturmetė.

– Ir kojų, – pažadėjo Edis.

– Kokią istoriją tu man papasakosi? – paklausė jo Ruta.

– Nežinau, – prisipažino vaikinas. Dar nebuvo sugalvojęs; keista, tačiau jis dėl to nė kiek nesijaudino. Neabejojo, kad ką nors sukurs. Nebegalvojo ir apie tai, ką reikės pasakyti Tedui. Pasakys Tedui viską, ką liepė pasakyti Merion – ir kas ateis į galvą jam pačiam. „Aš tai padarysiu", – buvo įsitikinęs Edis. Jis turėjo tam galią.

Tai žinojo ir Peni Pirs. Kai vedėja grįžo iš galinių dirbtuvės patalpų, ji atsinešė ne tik naujai įrémintą nuotrauką, bet ir šį tą daugiau. Nors ir nepersirengusi, ponia Pirs kažkodėl atrodė kitaip; visiškai kitokia buvo jos *laikysena* – ne tik gaivus kvapas (nauji kvepalai), bet ir pasikeitęs *požiūris* darė ją kone viliojančią. Ji beveik vedė Edį į pagundą – anksčiau jis nebuvo jos pastebėjęs *kaip moters*.

Jos plaukai dabar buvo palaidi. Makiažas irgi truputį kitoks. Edis nesunkiai suprato, ką ponia Pirs pasidarė. Daug tamsesnės ir ryškesnės buvo jos akys; tamsiau padažytos ir lūpos. Apskritai veidas atrodė jei ne jaunesnis, tai bent jau gražiai paraudęs. Ji atėjo atsisagsčiusi švarkelį ir atsismaukusi rankoves – be to, Edis atkreipė dėmesį, kad atsegtos jau *dvi* viršutinės jos palaidinukės sagos. (Anksčiau buvo tik viena.)

Su nuotrauka pasilenkusi prie Rutos, ponia Pirs parodė tokį gilų tarpą tarp krūtų, kad Edis net nustebo; vėl atsitiesusi ji Edžiui pašnibždėjo:

– Nuotrauka, žinoma, nemokamai.

Edis linktelėjo ir nusišypsojo, bet Peni Pirs jo dar nepaleido. Ji parodė lapelį; buvo *užrašiusi* jam klausimą, nes ponia Pirs, be abejo, negalėjo atvirai to klausti vaikui girdint.

„Ar Merion Koul palieka ir *jus*?" – buvo parašiusi Peni Pirs.

– Taip, – pasakė jai Edis. Ponia Pirs užjaučiamai spustelėjo jam riešą.

– Man labai gaila, – sušnibždėjo. Edis nežinojo, ką sakyti.

– Ar kraujas visas išnykęs? – paklausė Ruta. Keturmetei atrodė

tikras stebuklas, kad nuotrauka šitaip atnaujinta. Jai pačiai po to nelaimingo atsitikimo liko randas.

– Taip, mieloji, nuotrauka kaip nauja! – pasakė vaikui ponia Pirs. – Jaunuoli, – pridūrė vedėja, kai Edis paėmė Rutą už rankos, – jei kada nors jums reikės *darbo*... – Kadangi Edis vienoje rankoje laikė nuotrauką, o į kitą buvo įsikibusi Ruta, jis negalėjo paimti Peni Pirs duodamos vizitinės kortelės. Tokiu pačiu judesiu, kokiu Merion į dešinę užpakalinę kišenę jam įbruko dešimties dolerių banknotą, dabar ponia Pirs mikliai įkišo kortelę į kairę priekinę vaikino džinsų kišenę. – Gal kitą vasarą, arba dar kitą – vasarą visada ieškau pagalbininkų, – tarė vedėja.

Edis vėl nežinojo, ką sakyti; jis dar kartą linktelėjo ir nusišypsojo. Rėmų dirbtuvė buvo tikrai prašmatni. Skoningai įrengtas kambarys, ant sienų sukabinti pagal užsakymus gaminamų rėmų pavyzdžiai. Meniškuose plakatuose, kurie ypač mėgstami vasarą, buvo pavaizduotos ketvirtojo dešimtmečio kino afišos – Greta Garbo, vaidinanti Aną Kareniną, Margaret Salevan – moterį, kuri *Trijų draugų* pabaigoje miršta ir tampa vaiduokliu. Gana populiari atrodė ir vyno bei kitų alkoholinių gėrimų reklama: pavojingos išvaizdos moteris gurkšnojo gazuotu vandeniu atskiestą kamparį, o vyriškis, gražus kaip Tedas Koulas, gėrė martinį su tinkamos rūšies vermutu, kurio buvo įpilta kaip tik tiek, kiek reikia.

„Činzanas“, – vos garsiai nepasakė Edis – jis mėgino įsivaizduoti, kaip čia dirbtų. Tik maždaug po pusantrų metų jis supras, kad Peni Pirs jam siūlė ne tik darbą. Neseniai įgyta galia buvo tokia neįprasta, kad Edis O'Hara dar ir pats gerai nesuvokė, ką gali.

Šis tas beveik kaip iš Biblijos

Tuo tarpu knygyne, prie autografų staliuko, Tedas Koulas bemaž pasiekė kaligrafijos viršūnę. Jo rašysena buvo tobula; neskubrus, tarytum išraižytas parašas atrodė lyg papuošalas. Kaip rašytojo, rašančio tokias trumpas knygas, – be to, jis rašė nedaug, – Tedo autografas buvo tikras meilės darbui pasireiškimas. („Jo *savi*meilės išraiška“, – kartą Tedo parašą Edžiui apibūdino Merion.) Knygų pardavėjai, dažnai nusiskundžiantys, kad netvarkingos autorių keverzonės tokios pat neįskaitomos kaip ir gydytojų receptai, Tedą Koulą laikė neprilygstamu autografų meistru. Jis niekada nebrūkštelėdavo parašo bet kaip, net jei reikėdavo pasirašyti čekį. Gulsčios jo raidės atrodė panašesnės į spausdintas kursyvu, o ne rašytas ranka.

Tedui nepatiko ant staliuko padėti rašikliai. Mendelsonas puldinėjo po visą knygyną, ieškodamas tobulo plunksnakočio; jis turėjo būti automatinis, su tinkama plunksna. Ir rašalas turėjo būti arba juodas, arba tam tikro atspalvio raudonas. („Labiau kaip kraujas, o ne kaip gaisrininkų automobilis“, – aiškino Tedas knygų pardavėjui.) O dėl mėlyno, tai visi mėlyno atspalviai kėlė Tedui pasibjaurėjimą.

Taigi Edžiui O'Harai pasisekė. Kai Edis paėmė Rutą už rankos ir su ja ėjo prie „Ševio“, Tedas nesiskubino. Jis žinojo, kad kiekvienas prie staliuko prisiartinęs autografo prašantis skaitytojas galėtų parvežti jį namo, tačiau buvo išrankus; nenorėjo būti *bet kieno* keleiviu.

Antai Mendelsonas supažindino jį su moterimi, kuri gyveno Veinskote. Ponia Hikenluper pasakė, kad mielai pamėtėtų Tedą

iki namų Sagaponake. Jai netgi pakeliui. Bet ji būtinai turinti Sauthamptone dar kai ką nusipirkti. Užtruksianti šiek tiek ilgiau negu valandą, o paskui vėl sustosianti prie knygyno. Tačiau Tedas jos paprašė nesivarginti; sakė esąs įsitikinęs, kad per tą valandą kas nors kitas tikrai važiuos į jo pusę.

– Bet aš jokiu būdu *neatsisakau*... – tarė ponia Hikenluper.

„*Aš* atsisakau!" – pagalvojo Tedas; jis draugiškai mostelėjo, kad ta moteriškė sau eitų. Ji nuėjo su *Pelės, rėpliojančios tarp sienų* egzemplioriumi, kurį Tedas buvo ką tik kruopščiai užrašęs penkiems ponios Hikenluper vaikams. Tedo manymu, jai derėjo nusipirkti *penkis* egzempliorius, bet jis pareigingai pasirašė tą vienintelį, šiaip taip sutalpinęs visų penkių Hikenluperių palikuonių vardus į vieną pilnutėlį puslapį.

– Visi mano vaikai jau suaugę, – pasakė Tedui ponia Hikenluper, – bet jiems labai patiko jūsų knygos, kai buvo maži.

Tedas tik nusišypsojo. Ponia Hikenluper aiškiai artėjo prie penkiasdešimtmečio. Jos klubai buvo kaip mulo. Ji visa atrodė ūkininkiškai masyvi. Iš pažiūros buvo sodininkė; segėjo platų medvilninį sijoną, be to, jos keliai buvo raudoni ir purvini. „Neatsiklaupęs ilgai neparavėsi!" – Tedas anksčiau nugirdo ją sakant kažkokiam žmogui knygyne. Tas, matyt, irgi buvo sodininkas – jiedu aptarinėjo ir lygino sodininkams skirtas knygas.

Iš Tedo pusės buvo nelabai gražu nepagarbiai žiūrėti į sodininkus. Šiaip ar taip, ponios Von sodininkas išgelbėjo jam *gyvybę*, – jei tas drąsus vyriškis nebūtų Tedo perspėjęs, kad bėgtų, vargu ar Tedas būtų paspruk͏ęs nuo juodojo „Linkolno". Vis dėlto ponia Hikenluper buvo ne toks žmogus, kokio Tedas Koulas dairėsi, kad parvežtų jį namo.

Netrukus jis pastebėjo daugiau vilčių teikiančią kandidatę. Santūri jauna mergina – bet jau tokio amžiaus, kai leidžiama *vairuoti*, – ne iš karto ryžosi prieiti prie autografų staliuko; į garsųjį rašytoją ir iliustruotoją ji žvilgčiojo droviai, bet kartu ir išdykėliškai; Tedas visada manė, kad toks elgesys būdingas merginoms, jau beįgyjančioms moteriškesnių savybių. Per keletą metų jos neryžtingumas virs sąmoningu išskaičiavimu, gal net įžvalgumu. O žais-

mingumą, netgi įžūlumą ji netrukus suvaldys. Jai *turėjo* būti mažiausiai septyniolika, tačiau tikrai dar ne dvidešimt; ji atrodė ir žvitri, ir nerangi; savimi nepasitikinti ir trokštanti save išmėginti. Gal netaktiška, bet drąsi. „Tikriausiai nekalta, – galvojo Tedas, – bent jau *labai* nepatyrusi“, – tuo jis buvo įsitikinęs.

– Sveika! – tarė jis.

Gražiąją panelę, jau beveik moterį, netikėtas Tedo dėmesys taip nustebino, kad ji tiesiog neteko žado ir visa ryškiai nuraudo – atspalvis turėjo būti maždaug per vidurį tarp kraujo ir gaisrininkų automobilio spalvos. Jos draugė – gerokai blankesnė, apgaulingai kvailos išvaizdos mergina – pratrūko prunkšti ir kikenti. Tedas nebuvo pastebėjęs, kad gražioji panelė knygyne sukiojasi su negražia drauge. Argi ne visada kartu su įdomia, seksualiai pažeidžiama jauna moterimi būna kokia nors dramblota, bjauri draugė, su kuria reikia kovoti?

Tačiau Tedo ta kompanionė neišgąsdino. Jeigu jau taip, jis į ją žiūrėjo kaip į intriguojantį iššūkį; jos buvimas greičiausiai reiškė, kad šiandien jis nieko nepeš, tačiau dėl to galimybė sugundyti gražią merginą jam neatrodė mažiau viliojanti. Kaip Edžiui buvo sakiusi Merion, ne tiek patys lytiniai santykiai, kiek artėjimas prie jų kuteno Tedo jausmus; jam, regis, labiau patiko laukti negu tai daryti.

– Sveiki, – pagaliau įstengė atsakyti gražioji mergina.

Jos kriaušės formos draugė nenulaikė liežuvio. Gražioji mergina visai sutriko, kai bjaurioji tarė:

– Ji apie jus rašė anglų kursinį!

– Užsičiaupk, Efe! – pasakė gražioji mergina.

„Vadinasi, ji koledžo studentė“, – padarė išvadą Tedas Koulas; jis spėjo, kad ji dievina *Duris grindyse.*

– Ir koks gi buvo jūsų kursinio pavadinimas? – paklausė Tedas.

– „Atavistinių apsakymo *Durys grindyse* baimės simbolių analizė“, – tarė gražioji mergina; ji aiškiai jautėsi pažeminta. – Suprantate, tas berniukas, kuris nežino, ar nori gimti... ir motina, nežinanti, ar nori, kad jis gimtų... Tai pirmykščiai jausmai. To bijo pirmykštės gentys. Primityvių genčių mituose ir pasakose yra daugybė tokių

įvaizdžių, kaip stebuklingos durys, dingstantys vaikai bei žmonės, kurie taip išsigąsta, kad pražyla per naktį. Be to, mituose ir pasakose dažnai minimi gyvūnai, staiga padidėjantys arba sumažėjantys, kaip ta gyvatė... gyvatė, be abejo, irgi pirmykštis simbolis...

– Žinoma, – pritarė Tedas. – Kokios apimties tas kursinis?

– Dvylikos puslapių, – pasakė gražioji mergina, – be išnašų ir literatūros sąrašo.

Be iliustracijų – skaičiuojant tik mašinėle įprastais dviem intervalais spausdinto rankraščio puslapius – *Durys grindyse* užėmė vos pusantro puslapio; tačiau apsakymas buvo išleistas kaip atskira knyga, ir koledžų studentai galėjo rašyti apie jį kursinius. „Juokinga!“ – galvojo Tedas.

Jam patiko merginos lūpos; jos burna buvo apskrita ir mažutė. O krūtys pilnos – netgi riebokos. Po kelerių metų jai teks grumtis su antsvoriu, tačiau dabar jos putlumas atrodė patraukliai, be to, ji dar turėjo liemenį. Tedas mėgo skirstyti moteris į grupes pagal kūno tipus; dauguma atvejų jis tarėsi galįs įsivaizduoti, kaip jų kūnai pasikeis ateityje. Ši mergina liemenį praras vos pagimdžiusi pirmą kūdikį; be to, visas kūnas, ko gero, bus pajungtas strėnų įgeidžiams, tuo tarpu dabar jos geidulingumas, nors ir sunkiai, tačiau dar valdomas. Tedas galvojo apie tai, kad sulaukusi trisdešimties ji jau bus kriaušės formos, kaip ir ta draugė, bet jis nieko daugiau nesakė, tik paklausė:

– Kuo jūs vardu?

– Glori, – atsakė gražioji mergina. – O čia – Efė.

„Aš tau parodysiu *atavizmą*, Glori, – galvojo Tedas. – Argi primityviose gentyse nebūdavo dažnai poruojami keturiasdešimt penkerių metų vyrai su aštuoniolikmetėmis merginomis? Tuoj tau parodysiu *pirmykštį* jausmą“, – mintyse pažadėjo Tedas Koulas, bet pasakė visai ką kita:

– Vargu ar jūs, merginos, turite automobilį... Norite tikėkite, norite ne, bet ieškau, kas mane pavėžėtų.

Norite tikėkite, norite ne, bet ponia Von, paleidusi iš rankų Tedą, nemenką savo pyktį kažkodėl nukreipė į drąsų, tačiau ne-

galintį apsiginti sodininką. „Linkolną" ji pastatė – atgręžtą į gatvę, su įjungtu varikliu – į kiemą vedančio keliuko pradžioje; juoda blizgančio automobilio nosis ir švytinčios sidabrinės radiatoriaus grotelės buvo išsikišusios į Džino alėją. Sustingusi prie vairo – ji ten sėdėjo beveik pusę valandos (kol „Linkolno" bake baigėsi benzinas) – ponia Von tykojo juodos ir baltos spalvos penkiasdešimt septintųjų „Ševio", įsukančio į Džino alėją arba iš Viandančo, arba iš Pietinės Didžiosios gatvės. Ji tikėjosi, kad Tedas toli nenuklys, nes, kaip ir pats Tedas, manė, kad Merion meilužis – „tas gražuoliukas", kaip ponia Von mintyse vadino Edį, – tebėra Tedo vairuotojas. Taigi ponia Von garsiau atsisuko radiją ir laukė.

Juodojo „Linkolno" salone griaudėjo muzika; dėl nežmoniško garso bei bosų keliamos garsiakalbių vibracijos ponia Von beveik ir nepastebėjo, kad baigėsi benzinas. Jei automobilis nebūtų tą akimirką smarkiai sutrūkčiojęs, ji gal ir iš popietinės teniso pamokos parvežto sūnaus būtų šitaip prie vairo sulaukusi.

Ko gero, vien tai, kad „Linkolno" bake galiausiai pasibaigė benzinas, išgelbėjo nuo žiaurios mirties ponios Von sodininką. Vargšas žmogelis, kuriam iš po kojų buvo išmuštos kopėčios, visą laiką taip ir kybojo negailestingame ligustrų krūme; iš „Linkolno" išmetamojo vamzdžio virstantys anglies monoksido dūmai iš pradžių kėlė jam šleikštulį, o paskui vos nepribaigė. Jis pusiau miegojo, tačiau dar suvokė, kad yra leisgyvis, kai automobilio variklis staiga užgeso ir nuo jūros pučiantis vėsus vėjas jį atgaivino.

Kai anksčiau jis stengėsi iš viršūnės kaip nors nulipti ant žemės, dešinės jo kojos kulnas įstrigo plyšyje tarp susisukusių kamienų. Mėgindamas ištraukti batą iš to plyšio, sodininkas neteko pusiausvyros ir pakibo tankioje gyvatvorėje žemyn galva – dar giliau įspraudęs bato kulną tarp kibių ligustrų. Krisdamas skaudžiai užlaužė kulkšnį, o paskui, mėgindamas atsirišti batą, dar pasitempė pilvo raumenis.

Eduardas Gomesas – nedidelis ispanų kilmės žmogelis su nedideliu apvaliu pilvuku – nebuvo pratęs daryti prisilenkimų že-

myn galva tankioje gyvatvorėje. Jo batai buvo su auliukais, ir nors jis iš paskutiniųjų stengėsi pakankamai ilgai išsilaikyti sėdimoje padėtyje, kad atrištų raiščius, jam nepavyko jų net *atlaisvinti.* Jis niekaip negalėjo ištraukti kojos.

Tuo tarpu ponia Von Eduardo pagalbos šauksmo nė negirdėjo, nes automobilyje visu garsu plyšavo radijas. Vargšas pakibęs sodininkas, matydamas iš „Linkolno" išmetamojo vamzdžio aukštyn kylančius dūmus, besikaupiančius susiraizgiusioje ir, regis, dusinančioje gyvatvorėje, jau neabejojo, kad toji gyvatvorė bus jo paskutinio poilsio vieta. Eduardas Gomesas bus kito vyriškio geidulių auka, gavęs galą, kaip sakoma, dėl kito vyriškio „paniekintos moters". Mirštantis sodininkas, beje, suprato, kaip ironiška, kad į tokią padėtį pragaištingoje gyvatvorėje jis pateko dėl suplėšytų pornografinių darbdavės portretų. Jei „Linkolno" bake nebūtų pasibaigęs benzinas, sodininkas, ko gero, būtų buvęs pirmas žmogus Sauthamptone, žuvęs dėl pornografijos. „Bet tikrai ne paskutinis", – galvojo Eduardas, snūduriuodamas anglies monoksido dūmuose. Jo apnuodytoje galvoje dar šmėstelėjo mintis, kad šitaip nusibaigti turėtų Tedas Koulas, o ne Gomesas, nekaltas sodininkas.

Ponios Von nuomone, sodininkas *nebuvo* toks jau nekaltas. Ji girdėjo, kaip jis suriko: „Bėk!" Perspėdamas Tedą, Eduardas ją išdavė! Jei tas dykinėjantis suskis būtų laiku prikandęs liežuvį, Tedas nebūtų turėjęs kelių ypač brangių papildomų sekundžių. Kaip paaiškėjo, Tedas visu greičiu ėmė bėgti truputį anksčiau, negu juodasis „Linkolnas" išlėkė į Džino alėją. Ponia Von neabejojo, kad būtų jį paklojusi, kaip paklojo kelio ženklą prie Pietinės Didžiosios kampo. Tik dėl jos pačios sodininko išdavystės Tedui Koului pavyko pasprukti!

Taigi kai bake baigėsi benzinas, ponia Von išlipo iš automobilio (duris iš pradžių užtrenkė, o paskui vėl atidarė, nes buvo pamiršusi išjungti tą pragarišką radiją), pagaliau išgirdo jau susilpnėjusį Eduardo pagalbos šauksmą, ir jos širdyje akimirksniu neliko jokio gailesčio. Ji nervingai žengė per smulkius kiemo akmenėlius, vos nesuklupo, užkliuvusi už nuvirtusių kopėčių, ir staiga paste-

bėjo išdaviką, kvailai kabantį už vienos kojos vidury gyvatvorės. Galutinai ponia Von įniršo pamačiusi, kad Eduardas dar nesurinko tų begėdiškų piešinių skiaučių. Be to, sodininko ji nekentė dėl dar vienos visai nelogiškos priežasties: jis tikriausiai matė pasibaisėtiną jos nuogumą Tedo piešiniuose. (Kaip galėjo *ne*matyti?) Taigi ji nekentė Eduardo Gomeso taip pat, kaip nekentė Edžio O'Haros, kuris irgi buvo ją matęs tokią... *atskleistą*.

– Būkite gera, ponia... – maldavo Eduardas. – Jei galėtumėte pakelti kopėčias, aš jų tik įsitverčiau ir gal kaip nors nulipčiau žemyn.

– Tu! – sušuko ponia Von. Ji pagriebė saują akmenėlių ir sviedė į gyvatvorę. Sodininkas užsimerkė, bet ligustrai buvo tokie tankūs, kad nė vienas akmenėlis į jį nepataikė. – Tu jį *perspėjai*! Tu *niekingas* žmogeliūkšti! – rėkė ponia Von. Ji metė dar vieną saują akmenėlių, bet ir šįkart jie nepadarė jokios žalos. Niekaip negalėdama pataikyti į nejudantį, žemyn galva kabantį sodininką, ponia Von dar labiau įsiuto: – Tu mane *išdavei*! – šaukė ji.

– Jei būtumėte jį užmušusi, jus pasodintų į kalėjimą, – tarė Eduardas, mėgindamas kaip nors atvesti ją į protą. Bet ponia Von jau išdidžiai ėjo tolyn; netgi kabėdamas žemyn galva, sodininkas suprato, kad ji grįžta namo. Tie jos ryžtingi maži žingsneliai... standus užpakaliukas. Jai dar nepriėjus prie durų, Eduardas žinojo, kad netrukus jos bus garsiai užtrenktos. Jo nuomonė seniai buvo aiški: ta moteris kaip reta siutulinga, prityrusi durų trankytoja – tarytum smarkus trinktelėjimas būtų savotiška paguoda, atsvara jos miniatiūriškumui. Sodininkas išvis bijojo mažų moterų; jam visada atrodė, kad jos kupinos pykčio, atvirkščiai proporcingo jų ūgiui. Jo paties žmona buvo stambi, maloniai minkšta, geraširdė moteriškė, nusiteikusi visiems atleisti.

– Sutvarkyk šitą *šiukšlyną*! O paskui *išeik*! *Paskutinę dieną* čia dirbi! – šaukė ponia Von ramiai kabančiam ir savo ausimis netikinčiam Eduardui. – Tu *atleistas*!

– Bet aš negaliu nulipti! – tylutėliai pašaukė ją sodininkas, iš anksto žinodamas, kad jo žodžius nustelbs užsidarančių durų trenksmas.

Nors ir pasitempęs pilvo raumenis, Eduardas visgi rado jėgų nugalėti skausmui; jam neabejotinai padėjo pasipiktinimas tokia neteisybe, nes galiausiai šiaip taip pavyko vėl aukštyn kojomis prisilenkti, sukandus dantis išsilaikyti ilgėliau ir pakankamai atvarstyti raiščius. Įstrigusi pėda išsmuko iš bato. Sodininkas, mosikuodamas rankomis ir kojomis, galva žemyn krito pro tankų gyvatvorės raizginį ir (laimė) ant visų keturių nusileido tarp šaknų; spjaudydamas smulkias šakeles ir lapus, išropojo į kiemą.

Gana ilgai iškabėjęs „Linkolno" išmetamosiose dujose, Eduardas dar jautė šleikštulį, jam svaigo galva ir protarpiais apimdavo miegas, be to, šaka buvo perrėžusi viršutinę lūpą. Jis mėgino eiti stačias, bet netrukus vėl ėmė ropoti ir šitaip gyvuliškai prisiartino prie užteršto fontano. Visai pamiršęs sepijų rašalą, panardino galvą į vandenį. Purvinas vanduo dvokė žuvimi; kai sodininkas ištraukė galvą iš fontano ir išsigręžė plaukus, jo veidas ir rankos buvo sepijų spalvos. Lipdamas kopėčiomis pasiimti bato, Eduardas vos nesusivėmė.

Paskui apkvaitęs žmogelis be jokio tikslo šlubčiojo po kiemą. Kadangi jau yra atleistas, tai kokia prasmė dar užbaigti darbą – surinkti visas pornografijos skiautes (kaip ponia Von buvo jam liepusi)? Jam apskritai atrodė kvaila ką nors gero daryti moteriai, kuri jį ne tik atleido, bet ir paliko numirti; tačiau nusprendęs išvažiuoti, Eduardas pamatė, kad be degalų stovintis „Linkolnas" užtvėręs visą kelią. Eduardo sunkvežimis, visuomet statomas toliau nuo akių (už įrankių sandėliuko, garažo ir vazonų pastogės), siauru tarpeliu palei gyvatvorę jokiu būdu nebūtų pralindęs. Sodininkui teko perpumpuoti šiek tiek benzino iš žoliapjovės, kad užvestų „Linkolną" ir įvarytų vargšą pamestą automobilį į garažą. Deja, tą jo veiklą pastebėjo ponia Von.

Ji išdygo priešais Eduardą kieme, kur juos skyrė tik fontanas – tamsus ir pašvinkęs kaip paukščių baseinėlis, kuriame ką tik prigėrė šimtas šikšnosparnių. Ponia Von rankoje kažką turėjo – tai buvo čekis, – todėl išvargęs sodininkas dėl viso pikto nenuleido nuo jos akių; kai ponia Von mėgino fontaną apeiti, Eduardas šo-

nu ėmė šlubčioti tolyn, kad patamsėjęs vanduo visą laiką būtų tarp jų.

– Nejaugi neimsi? Čia *paskutinis* čekis, kurį iš manęs gauni! – tarė ta velnių priėdusi moteris.

Eduardas sustojo. Jeigu ji ketina jam sumokėti, tai gal jis dar pasiliks ir baigs rinkti pornografijos skutus. Šiaip ar taip, daugelį metų Vonų valdų priežiūra buvo pagrindinis jo pajamų šaltinis. Sodininkas – išdidus žmogus, o ta miniatiūrinė kalė jį pažemino; tačiau jis pagalvojo, kad jos siūlomas čekis, nors ir *paskutinis*, turėtų būti nemenkas.

Ištiesęs ranką, Eduardas palei priteršto fontano kraštą ėmė pamažu artintis prie ponios Von. Ji leido jam prieiti. Jis jau beveik galėjo ją pasiekti, kai ji čekį staiga kelis kartus perlenkė ir, padariusi primityvų laivelį, paleido į drumzliną vandenį. Čekis nuplaukė į patį gedulingos balos vidurį. Baimės purtomam Eduardui teko bristi.

– Eik, *pažvejok*! – riktelėjo jam ponia Von.

Jau traukdamas čekį iš vandens Eduardas matė, kad rašalas išsiliejęs; negalėjo įskaityti nei kokia ten buvo suma, nei smulkaus ponios Von parašo. Be to, dar neišlipęs iš žuvimi dvokiančio fontano, jis žinojo (net nežvilgtelėjęs į išdidžiai tolstančią figūrėlę), kad netrukus durys vėl užsitrenks. Atleistas sodininkas nusausino bevertį čekį į kelnes ir įsidėjo į piniginę; jis ir pats nesuprato, kam tai daro.

Paskui Eduardas pareigingai nunešė kopėčias į vietą palei vazonų pastogę. Pamatė grėblį, kurį ketino sutaisyti, ir akimirką dvejojo, kur jį dėti; paliko įrankių sandėliuke ant darbo stalo. Tada būtų važiavęs namo – iš lėto nušlubčiojo prie savo sunkvežimio, – bet staiga pastebėjo tris didelius maišus, jau prikimštus sudraskytų piešinių skiaučių; jo skaičiavimu, likusioms šiukšlėms surinkti būtų prireikę dar dviejų.

Eduardas Gomesas paėmė vieną pilnutėlį maišą ir iškratė ant pievelės. Vėjas dalį skiaučių tuoj pat išnešiojo aplinkui, tačiau sodininko tai nepatenkino; jis keletą kartų šlubčiodamas perbėgo per popierių šūsnį, stengdamasis kuo aukščiau juos išspirti – kaip

vaikas, įsisukęs į sugrėbtų lapų krūvą. Ilgi skutai skraidė po visą sodą, nuklojo paukščių baseinėlį. Rožių krūmai užpakalinio kiemo gale, prie takelio į paplūdimį, traukė popiergalius kaip koks magnetas; skiautės kibo prie visko, prie ko tik prisiliesdavo, kaip blizgučiai prie Kalėdų eglės.

Su likusiais dviem pilnais maišais sodininkas nušlubavo į paradinę kiemo pusę. Vieną apvertęs papurtė virš fontano, kur suplėšytų piešinių masė sugėrė patamsėjusį vandenį kaip didžiulė, tvirta kempinė. Paskutinį maišą, į kurį atsitiktinai buvo patekę bene geriausi ponios Von tarpkojo vaizdai (nors ir apgadinti), Eduardas daug negalvodamas panaudojo kūrybiškai. Įkvėpimo pagautas, ratais šlubčiojo po kiemą, praskleistą maišą laikydamas virš galvos lyg niekaip nepakylantį aitvarą. Tačiau daugybė pornografijos skiautelių visgi išlakstė: nuskrido į gyvatvorę, iš kurios didvyris sodininkas anksčiau buvo jas išrankiojęs, ir netgi *virš* gyvatvorės. Tarytum atlygindamas Eduardui Gomesui už drąsą, smarkus jūros vėjas išnešiojo dalinius ponios Von krūtų bei makšties vaizdus į abu Džino alėjos galus.

Vėliau Sauthamptono policijai buvo pranešta, jog du dviračiais važinėję berniukai turėjo progą užmesti akį į ponios Von kūno sandarą, įtartiną skiautę radę First Neko alėjoje, – matyt, pūtė tikrai smarkus vėjas, jei sugebėjo iš arti nupieštą ponios Von spenelį bei nenormaliai didelį jo vainikėlį pernešti per Agavamo ežerą. (Berniukai, kurie buvo broliai, parsinešė tą pornografijos skiautę namo, o jų tėvai, aptikę tokį nepadorų piešinį, paskambino policijai.)

Agavamo ežeras, ne didesnis už gerą kūdrą, skyrė Džino alėją nuo First Neko alėjos, kur kaip tik tą akimirką, kai Eduardas pavėjui paleido Tedo Koulo piešinių likučius, pats dailininkas mėgino suvilioti truputį per daug sveriančią aštuoniolikmetę merginą. Glori parsivedė Tedą namo ir supažindino su motina – pirmiausia todėl, kad savo automobilio mergina neturėjo ir jai teko prašyti motinos leidimo pasiskolinti šeimos transporto priemonę.

Pėsčiomis nuo knygyno iki Glori namų First Neko alėjoje jie ėjo neilgai, tačiau subtilų Tedo meilinimąsi koledžo studentei kelis kartus pertraukė užgaulūs beviltiškos jos kriaušės formos draugės klausimai. Efė toli gražu nebuvo tokia *Durų grindyse* garbintoja, kaip Glori; ta tragiškai nepatraukli mergina *nerašė* kursinio apie aiškiai suvokiamą Tedo Koulo baimės simbolių atavizmą. Nors ir klaikiai negraži, Efė buvo daug sveikesnio proto negu Glori.

Efė buvo ir daug sveikesnio proto negu Tedas. Tiesą sakant, ta storulė buvo įžvalgi: trumpo pasivaikščiojimo pakako, kad ji imtų jausti vis didėjančią antipatiją garsiajam rašytojui; be to, ji aiškiai matė Tedo pastangas suvilioti. Glori, jeigu ir pastebėjo, kas vyksta, tai labai nesipriešino.

Tai, kad Tedas netikėtai pajuto susidomėjimą (*lytinį* susidomėjimą) Glori *motina*, gerokai nustebino jį patį. Glori buvo truputį *per jauna* ir labai jau nepatyrusi, palyginti su įprastu jo skoniu, – be to, jos svoris kone viršijo normą, – o motina atrodė vyresnė už Merion, ir dar tokio tipo moteris, į kokias Tedas paprastai nekreipdavo dėmesio.

Ponia Muntsjė buvo antgamtiškai liesa; neseniai ir visai nelauktai mirus vyrui, ji išvis nebegalėjo valgyti. Ji neabejotinai buvo našlė, ne tik labai mylėjusi savo vyrą, bet ir – tai suprato netgi Tedas – iki šiol išgyvenanti aiškiai pastebimo sielvarto tarpsnį. Trumpai tariant, atrodė, kad ji – moteris, kurios nesuviliotų *niekas*; tačiau Tedas Koulas buvo ne bet kas ir niekaip neįstengė užgniaužti nenuspėjamo potraukio.

Glori polinkį apvalėti tikriausiai paveldėjo iš senelės ar kokios tolimesnės giminaitės. Ponia Muntsjė buvo klasikinė, nors ir šmėkliška, gražuolė, tarytum nulieta pagal neprilygstamą Merion pavyzdį. Amžina Merion širdgėla Tedą atstūmė, o didingas ponios Muntsjė liūdesys žadino aistrą. Bet ir susidomėjimas jos dukterimi nė kiek nemažėjo – Tedas staiga įsigeidė *abiejų*! Panašiomis aplinkybėmis dauguma vyrų būtų susimąstę: „Kokia dilema!“ Tačiau Tedas Koulas visada mąstė tik apie galimybes. „Kokia *galimybė*!“ – galvojo jis, sutikdamas, kad ponia Muntsjė padarytų jam sumuštinį – šiaip ar taip, buvo jau beveik priešpiečių metas, – *ir*

neatsispirdamas atkakliam Glori prašymui leisti įdėti į džiovintuvą permirkusius jo batus bei šlapius mėlynus džinsus.

– Bus sausutėliai po kokių penkiolikos ar dvidešimties minučių, – pažadėjo aštuoniolikmetė. (Kad išdžiūtų batai, reikėjo mažiausiai pusvalandžio, tačiau kam skubėti?)

Tedas valgė priešpiečius, apsivilkęs velionio *pono* Muntsjė maudymosi chalatą. Ponia Muntsjė Tedui parodė, kur vonios kambarys, kad jis galėtų persirengti, ir su ypač jaudinančiu liūdesiu padavė mirusio vyro chalatą.

Tedas niekada anksčiau nemėgino suvilioti našlės – ką jau kalbėti apie motiną ir dukterį. Tą vasarą jis praleido piešdamas ponią Von. Iliustracijos nebaigtam *Garsui, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso* buvo seniai užmestos; Tedas dar tik galvojo, ką reikėtų jose pavaizduoti. Tačiau čia, jaukiame name First Neko alėjoje, jam prieš akis taip ir iškilo neįprastų vilčių teikiantis motinos ir dukters portretas – jis žinojo, jog turi pamėginti.

Ponia Muntsjė priešpiečių nevalgė. Iš lieso veido, kuris vidurdienio šviesoje atrodė trapus ir jausmingas, galėjai suprasti, kad jos apetitas geriausiu atveju labai nevienodas, arba ji tuoj viską išvemia. Tamsius ratilus paakiuose buvo vos pastebimai papudravusi; kaip ir Merion, ponia Muntsjė numigdavo tik retkarčiais, galutinai išsekusi. Tedas atkreipė dėmesį, kad ponia Muntsjė, pati nejausdama, kairės rankos nykščiu be paliovos čiupinėja sutuoktuvių žiedą.

Pamačiusi, ką motina daro su žiedu, Glori švelniai suspaudė jai ranką. Ponia Muntsjė pažvelgė į dukterį, kartu ir dėkodama, ir atsiprašydama; švistelėjo abipusė užuojauta, tarytum po durimis pakištas laiškas. (Sodindamas jas pozuoti pirmam portretui, Tedas norės, kad duktė laikytų motiną už rankos.)

– Suprantate, tai toks atsitiktinumas... – tarė Tedas, – jau senokai ieškau dviejų tinkamų modelių motinos ir dukters portretui... kažko tokio man reikėtų kitai knygai.

– Dar viena knyga vaikams? – paklausė ponia Muntsjė.

– Be abejo, taip, – atsakė jai Tedas, – nors apskritai nemanau, kad mano knygos – tik vaikams. Visų pirma juk yra mamos, ku-

rios tas knygas perka, ir – dažniausiai – mamos pirmos perskaito jas garsiai. Vaikai paprastai istorijas iš pradžių *išgirsta*, tik paskui gali perskaityti patys. O suaugę tie vaikai dažnai vėl grįžta prie mano knygų ir skaito dar kartą.

– Būtent taip buvo man! – tarė Glori. Efė, kuri atrodė subjurusi, užvertė akis.

Visi, išskyrus Efę, jautėsi patenkinti. Ponia Muntsjė buvo patikinta, jog mamos – svarbiausia. Glori – pasveikinta, kad yra nebe vaikas; garsusis rašytojas pripažino, kad ji jau suaugusi.

– Kokį portretą turite galvoje? – paklausė ponia Muntsjė.

– Na... Pirmiausia norėčiau nupiešti jus ir jūsų dukterį kartu, – pasakė jai Tedas. – Taigi vėliau, kai piešiu abi atskirai, tos, kurios tuo metu nebus, buvimas bus... na... kažkaip *juntamas*.

– Oho! Ar tu, mam, norėtum? – paklausė Glori. (Efė vėl užvertė akis, tačiau Tedas į nepatrauklias moteris nelabai kreipė dėmesį.)

– Nežinau. Kiek laiko tai užimtų? – pasidomėjo ponia Muntsjė. – Ir kurią norėtumėte piešti pirma? Turiu galvoje, kai piešite atskirai. Norėjau pasakyti, kai jau būsite nupiešęs mus kartu. – (Aistros apimtas Tedas suprato, kad našlė beviltiška.)

– Kada grįžtate į koledžą? – paklausė Tedas Glori.

– Berods rugsėjo penktą, – atsakė Glori.

– Rugsėjo trečią, – pataisė ją Efė. – Be to, savaitgalį prieš Darbo dieną ketinai praleisti Meine, pas mane, – pridūrė ji.

– Vadinasi, pirma turėsiu imtis Glori, – pasakė Tedas poniai Muntsjė. – Iš pradžių abi kartu. Paskui viena Glori. O vėliau, kai Glori išvažiuos į koledžą, *jūs*.

– O, aš nežinau... – tarė ponia Muntsjė.

– Nagi, mam! Bus įdomu! – ragino ją Glori.

– Na... – Tai buvo Tedo garsusis, nesibaigiantis: „Na..."

– *Kas* „na"? – nemandagiai paklausė Efė.

– Norėjau pasakyti, kad neprivalote nuspręsti *šiandien*, – tarė Tedas poniai Muntsjė. – Ramiai apie tai pagalvokite, – pasakė jis Glori. Tedas žinojo, apie ką Glori *jau* galvoja. Su Glori sunkumų nebus. O paskui... koks malonus būtų šis ilgas ruduo bei

žiema! (Tedas įsivaizdavo gerokai lėtesnį sielvartaujančios ponios Muntsjė suviliojimą – tai galėtų trukti keletą mėnesių, netgi visus metus.)

Tedas buvo taktiškas, taigi leido *abiem*, motinai ir dukteriai, parvežti jį į Sagaponaką. Iš pradžių pasisiūlė ponia Muntsjė; paskui ji suprato, kad užgavo dukters jausmus, nes toji aiškiai degė noru pati pavėžėti garsųjį rašytoją ir iliustruotoją.

– O, prašau! *Tu* važiuok, Glori, – tarė ponia Muntsjė. – Nežinojau, kad tu taip *nori*.

„Nieko neišeis, jeigu jos susiginčys“, – pagalvojo Tedas.

– Gal aš ir savanaudis, – tarė, žavingai nusišypsodamas Efei, – bet jausčiausi labai pagerbtas, jeigu jūs *visos* parvežtumėte mane namo. – Nors jo žavesys nė kiek nepaveikė Efės, motina ir duktė tuoj pat nurimo ir nebesiginčijo – kol kas.

Dar kartą taikytoju Tedui teko pabūti tada, kai reikėjo nuspręsti, kuri vairuos – ponia Muntsjė ar Glori.

– Jei klaustumėte manęs, – tarė Tedas, šypsodamasis Glori, – tai *aš* manau, kad jūsų amžiaus jaunuoliai vairuoja geriau negu jų tėvai. Kita vertus, – jis nukreipė šypseną į ponią Muntsjė, – sunku pakęsti tokių žmonių kaip mes komentavimą. – Tedas vėl pažvelgė į Glori: – Leiskite vairuoti mamai, – pasakė. – Tik taip išvengsite jos patarimų.

Nors Tedas į akis vartančią Efę tarytum nelabai kreipė dėmesį, šįkart pasistengė ją aplenkti: pasisukęs į tą vargšę baidyklę, *pats* užvertė akis, rodydamas, kad viską supranta.

Bet kas, juos matydamas, galėjo pamanyti, jog tai normali automobilyje įsitaisiusi šeima. Ponia Muntsjė sėdėjo prie vairo, pasaulinė literatūros garsenybė – keleivio vietoje šalia jos. Ant užpakalinės sėdynės – vaikai. Viena iš mergaičių – deja, labai negraži – atrodė paniurusi ir užsisklendusi savyje; ko gero, to ir reikėjo tikėtis, nes tariama jos sesuo buvo palyginti daili. Efė sėdėjo už Tedo, įsmeigusi piktą žvilgsnį jam į pakaušį. Glori buvo palinkusi pirmyn ir įsispraudusi tarp dviejų priekinių tamsiai žalio ponios Muntsjė „Saabo“ sėdynių. Kaskart pasisukęs, kad matytų stulbi-

nantį ponios Muntsjė profilį, Tedas akies krašteliu matė ir jos žvitrią, nors ir ne tokią gražią, dukterį.

Ponia Muntsjė buvo gera vairuotoja; ji nė karto neatitraukė akių nuo kelio. Jos duktė neatitraukė akių nuo Tedo. Taip nesėkmingai prasidėjusi diena, ko gero, atvers nemažai galimybių! Tedas žvilgtelėjo į laikrodį ir nustebo, kad dar tik ankstyva popietė. Namuose bus prieš antrą – tikrai spės parodyti motinai ir dukteriai savo darbo kambarį, kol nesutemo. „Nepeik dienos be vakaro", – pagalvojo Tedas, kai ponia Muntsjė pravažiavo pro Agavamo ežerą ir iš Kopų kelio įsuko į Džino alėją. Tedas taip įsijautęs mintyse lygino motiną su dukterimi, kad net nežiūrėjo, kur važiuoja.

– O, pasukote *čia*... – sušnibždėjo.

– Kodėl šnibždate? – paklausė Efė.

Džino alėjoje poniai Muntsjė teko sulėtinti greitį; automobilis vos šliaužė. Gatvėje buvo primėtyta popierių; jie karojo ant gyvatvorių šakų. Skiautės verpetais sukosi apie ponios Muntsjė automobilį. Viena prisiplojo prie priekinio stiklo. Ponia Muntsjė jau ketino stabdyti.

– Nesustokite! – tarė jai Tedas. – Geriau įjunkite valytuvus!

– Ir kas gi čia patarinėja... – burbtelėjo Efė.

Tedo laimei, valytuvai veikė. Nelemta popieriaus skiautė nuskrido į šalį. (Tedas spėjo aiškiai pamatyti ponios Von pažastį; tai buvo dalis vieno iš labiausiai kompromituojančių piešinių, kur ponia Von gulėjo ant nugaros, atmestas rankas sukryžiavusi už galvos.)

– Kas čia per šlamštas? – paklausė Glori.

– Turbūt kažkieno šiukšlės, – atsakė jai motina.

– Taip, – tarė Tedas. – Tikriausiai kažkieno šuo įsisuko į kažkieno šiukšles.

– Kokia netvarka, – pasakė Efė.

– Kad ir kas čia kaltas, jam turėtų skirti baudą, – tarė ponia Muntsjė.

– Taip, – sutiko Tedas. – Net jeigu kaltininkas – šuo, skirkime baudą šuniui! – Visi, išskyrus Efę, nusijuokė.

Jiems artėjant prie Džino alėjos galo, sudraskytų popierių spiečius atkakliai tebeskriejo ratu apie važiuojantį automobilį; tarytum suplėšyti ponios Von pažeminimą vaizdavę piešiniai būtų stengęsi Tedą sulaikyti. Bet netrukus automobilis pasuko už kampo; kelias priešakyje buvo švarus. Tedą staiga apėmė beprotiškas džiaugsmas, tačiau jis nemėgino jo išreikšti. Atrodė kaip reta susimąstęs; visa tai buvo beveik kaip iš Biblijos. Šitaip nepelnytai išsigelbėjęs nuo ponios Von, mėgaudamasis įkvepiančia ponios Muntsjė bei jos dukters draugija, Tedas Koulas mintyse kaip litaniją nejučiomis kartojo pagrindinę mintį: „Aistra sukelia aistrą, sukelia aistrą, sukelia aistrą...“ – daugybę kartų. Todėl visa tai jį taip jaudino.

Parašyto žodžio galia

Istoriją, kurią Edis papasakojo automobilyje, Ruta atsimins visada. Jei bent akimirką primirš, jai pakaks žvilgtelėti į plonytį randelį, visam laikui likusį ant dešinio smiliaus. (Kai Ruta bus jau įžengusi į penktą dešimtį, randelis bus toks mažas, kad jį įžiūrėti galės tik ji pati arba žmogus, žinantis, kad jis ten yra, ir jo ieškantis.)

– Kartą gyveno maža mergaitė, – pradėjo Edis.

– Koks buvo jos vardas? – paklausė Ruta.

– Ruta, – atsakė Edis.

– Taip, – pritarė Ruta. – Pasakok.

– Ji stiklo šuke įsipjovė pirštą, – toliau pasakojo Edis, – ir jos pirštas kraujavo, ir kraujavo, ir kraujavo. Kraujo bėgo daug daugiau, negu, Rutos nuomone, galėjo būti jos piršte. Ji manė, kad kraujas atiteka iš visur, iš viso jos kūno.

– Taip, – tarė Ruta.

– Bet kai ji nuvažiavo į ligoninę, prireikė tik dviejų įdūrimų ir dviejų siūlių.

– Trijų adatų, – priminė Ruta, priskaičiuodama ir siūles.

– A, taip, – sutiko Edis. – Bet Ruta buvo labai drąsi ir neprieštaravo, kai sužinojo, kad beveik savaitę negalės maudytis vandenyne ir netgi šlapinti piršto prausdamasi vonioje.

– Kodėl aš neprieštaravau? – paklausė Ruta.

– Na, gal *truputį* prieštaravai, – pripažino Edis. – Tačiau tu dėl to nesiskundei.

– Aš buvau drąsi? – paklausė keturmetė.

– Buvai – tu ir *dabar* drąsi, – pasakė jai Edis.

– Ką reiškia *drąsi*? – paklausė Ruta.

– Tai reiškia, kad tu neverki, – tarė Edis.

– Truputį verkiau, – atkreipė jo dėmesį Ruta.

– Truputį – nieko baisaus, – pasakė Edis. – *Drąsi* reiškia, kad ramiai apsipranti su tuo, kas tau atsitinka, ir stengiesi labai nenuliūsti.

– Papasakok daugiau apie įpjovimą, – paprašė vaikas.

– Kai gydytojas išėmė siūlus, randas buvo plonas, baltas ir visiškai tiesus, – tarė Edis. – Nuo šiol visą gyvenimą, jei kada reikės, kad jaustumeisi drąsi, tik žvilgtelėk į savo randą.

Ruta žiūrėjo išplėtusi akis:

– Ar jis bus visada? – paklausė Edžio.

– Visada, – atsakė vaikinas. – Tavo ranka užaugs didesnė, pirštas irgi užaugs didesnis, o randas liks toks pat. Kai suaugsi, randas *atrodys* mažesnis, tačiau tik todėl, kad tu visa būsi padidėjusi; randas visada bus toks pat. Tik ne toks pastebimas – tau vis sunkiau bus jį įžiūrėti. Turėsi rodyti ryškioje šviesoje ir sakyti: „Ar matote mano randą?" O tie, kuriems rodysi, turės prisilenkti labai arti; tik taip jį pamatys. *Tu pati* visada jį matysi, nes žinosi, kur reikia žiūrėti. Be to, jis visada bus matomas tavo piršto atspaude.

– Kas yra piršto atspaudas? – paklausė Ruta.

– Sunku tai parodyti, kol esame automobilyje, – tarė Edis.

Kai jie nuvažiavo į paplūdimį, Ruta vėl paklausė to paties, tačiau jos pirštukai buvo tokie maži, kad net šlapiame smėlyje nepavyko padaryti aiškių atspaudų – o gal smėlis buvo per rupus. Rutai žaidžiant sekliame vandenyje, gelsvai rudas antiseptikas galutinai nusiplovė, o randas ant piršto liko – ryškus baltas brūkšnelis. Tik vėliau, su Edžiu nuvažiavusi į restoraną, Ruta galėjo pamatyti, kas yra piršto atspaudas.

Ten, toje pačioje lėkštėje, kurioje buvo karštas sumuštinis su sūriu ir bulvių šiaudeliai, Edis papylė truputį pomidorų padažo. Į plintančią balutę panardino Rutos dešinės rankos smilių, paskui švelniai jį prispaudė prie popierinės servetėlės. Šalia dešinio smiliaus atspaudo padarė ir kitą – kairio Rutos smiliaus atspaudą. Tada Edis liepė jai pažiūrėti į servetėlę pro vandens stiklinę, kuri

taip padidino atspaudus, kad Ruta galėjo aiškiai matyti neatitinkančias rieveles. Štai jis – ten, kur bus visada: visiškai tiesus statmenas brūkšnelis ant dešinio jos smiliaus; matomas pro vandens stiklinę, jis atrodė kone dukart didesnis už patį randą.

– Čia ir yra tavo pirštų atspaudai – niekas kitas niekada neturės tokių atspaudų kaip tavo, – pasakė Edis.

– Ir ten visada bus mano randas? – vėl paklausė jo Ruta.

– Tavo randas visada bus tavo dalis, – pažadėjo jai Edis.

Po priešpiečių Bridžhamptone Ruta panoro pasiimti servetėlę su pirštų atspaudais. Edis įdėjo ją į voką prie siūlų bei šašo. Jis matė, kad šašas visai sudžiūvęs: didumo kaip ketvirtadalis boružės, tačiau labai panašios rausvai rudos spalvos, su juodais taškeliais.

Tą penktadienio popietę, maždaug penkiolika minučių po dviejų, Edis O'Hara įsuko į Pasanidžo alėją Sagaponake. Dar būdamas gana toli nuo Koulų namo, jis lengviau atsiduso, nes niekur nepastebėjo nei baldų vežėjų sunkvežimio, nei Merion „Mersedeso". Tačiau kieme stovėjo kažkoks nepažįstamas automobilis – tamsiai žalias „Saabas". Edis pristabdė „Ševį", kad vos šliaužtų, o Tedas, tas užkietėjęs mergišius, kaip tik atsisveikino su trimis „Saabe" sėdinčiomis moterimis.

Tedas jau buvo parodęs savo darbo kambarį būsimiems modeliams – poniai Muntsjė ir jos dukteriai, Glori. Efė su jais nėjo, liko sėdėti ant užpakalinės sėdynės. Vargšė Efė buvo pralenkusi savo amžių: principinga, įžvalgi ir protinga jauna moteris, įkalinta kūne, į kurį dauguma vyrų arba nekreipė dėmesio, arba žiūrėjo su panieka; iš visų trijų moterų, tą penktadienio popietę sėdėjusių tamsiai žaliame „Saabe", tik Efei pakako sveiko proto suprasti, kad Tedas Koulas toks pat apgaulingas kaip suplyšęs prezervatyvas.

Vieną širdį gniaužiančią akimirką Edžiui šmėstelėjo mintis, jog prie tamsiai žalio „Saabo" vairo – Merion, bet įvažiavęs į kiemą jis pamatė, kad ponia Muntsjė visgi ne tokia panaši į Merion, kaip jam pasirodė. Tik vieną akimirką Edis tikėjosi, kad Merion apsigalvojo. „Ji *nepaliks* Rutos, – pamanė jis, – nepaliks *manęs*". Tačiau ponia Muntsjė buvo ne Merion, o ponios Muntsjė duktė, Glori,

neatrodė panaši į Alisą – tą gražiąją auklę, koledžo studentę, kurios Edis nekentė. (Edis jau buvo padaręs skubotą išvadą, kad Glori yra Alisa.) Dabar Edis suvokė, jog tai tik šiaip moterų kompanija, parvežusi Tedą namo. Vaikinas mėgino atspėti, kuri iš jų patraukė Tedo dėmesį, – tik jau ne ta ant užpakalinės sėdynės.

Kai tamsiai žalias „Saabas" lėtai išvažiavo į gatvę, Edis iš nekaltos šiek tiek suglumusio Tedo veido išraiškos akimirksniu suprato, kad jis dar nežino, jog Merion nebėra.

– Tėti! Tėti! – sušuko Ruta. – Nori pamatyti mano siūlus? Čia keturi galiukai. Turiu ir šašą. Parodyk tėčiui šašą! – pasakė ketur-metė Edžiui, ir tas padavė Tedui voką.

– Čia mano pirštų atspaudai, – paaiškino mergytė tėvui, įsistebeilijusiam į pomidorų padažo dėmes ant popierinės servetėlės.

– Atsargiai, kad vėjas nenupūstų šašo, – perspėjo Edis Tedą. Šašas buvo toks mažas, kad Tedas į jį žiūrėjo net neišėmęs iš voko.

– Tai tikrai puiku, Ruti, – tarė Rutos tėtis. – Vadinasi... buvote nuvažiavę pas gydytoją, kad išimtų siūlus? – paklausė jis Edžio.

– Ir dar buvome paplūdimyje, ir valgėme priešpiečius, – pasakė Ruta tėvui. – Aš valgiau karštą sumuštinį su sūriu ir bulvių šiaudelius su pomidorų padažu. Ir Edis man parodė mano pirštų atspaudus. Aš visada turėsiu šitą savo randą.

– Gerai, Ruti. – Tedas žiūrėjo, kaip Edis iš „Ševio" išima paplūdimio krepšį. Ant viršaus buvo laiškinio popieriaus lapai iš Sauthamptono rėmų dirbtuvės – penkiasdešimt aštuntųjų vasaros istorija, Edžio parašyta Peni Pirs. Kai pats Edis pamatė tuos lapelius, jam į galvą šovė nebloga mintis. Jis atidarė „Ševio" bagažinę ir išėmė naujai įrémintą Paryžiuje nufotografuotos Merion atvaizdą. Vis labiau nuogąstaudamas, Tedas akimis sekė kiekvieną Edžio judesį.

– Kaip matau, pagaliau atidavė nuotrauką, – tarstelėjo Tedas.

– Mes pasiėmėm *kojas*, tėti! Nuotrauka jau visai sutaisyta, – pasakė Ruta.

Tedas pakėlė dukterį ir, laikydamas ant rankų, pabučiavo į kaktą:

– Tavo plaukai pilni smėlio, be to, reikia išskalauti sūrų vandenį. Turėsi išsimaudyti vonioje, Ruti.

– Bet ne su šampūnu! – proverksmiais paprašė Ruta.

– Taip, Ruti – reikės ir šampūno.

– Bet aš *nemėgstu* šampūno – nuo jo pradedu verkti! – sušuko Ruta.

– Na… – Ir Tedas, kaip visada, nutilo. Negalėjo atitraukti akių nuo Edžio. Edžiui jis pasakė: – Šįryt gana ilgai tavęs laukiau. Kur buvai?

Edis atkišo jam lapelius, kuriuose buvo viską surašęs Peni Pirs:

– Ponia rėmų dirbtuvėje prašė manęs tai parašyti, – tarė Edis. – Norėjo, kad *raštu* jai paaiškinčiau, kodėl be tos nuotraukos iš dirbtuvės neišeisiu.

Tedas lapelių neėmė, tačiau pastatė Rutą ant žemės ir išpūtęs akis žiūrėjo į savo paties namą:

– Kur Alisa? – paklausė Edžio. – Argi ne Alisa čia būna po pietų? Kur ta auklė? Kur *Merion*?

– Aš išmaudysiu Rutą, – atsakė jam Edis. Šešiolikmetis vėl mėgino paduoti Tedui lapelius: – Geriau paskaitykite, – pasakė Edis.

– Atsakyk man, Edi.

– Pirma paskaitykite, – tarė Edis. Jis pakėlė Rutą ir jau nešėsi namų link, paplūdimio krepšį persimetęs per petį. Rutą laikė viena ranka, nes kitoje turėjo Merion ir kojų nuotrauką.

– Dar niekada Rutos nemaudei, – suriko Tedas jam pavymui. – Tu nežinai, *kaip* ją maudyti!

– Kaip nors suprasiu. Ruta man pasakys, – šūktelėjo Edis. – Paskaitykite.

– Gerai jau, gerai, – tarė Tedas. Ir ėmė garsiai skaityti: – „Ar įsivaizduojate Merion Koul?“ Ei! Kas *čia* dabar?

– Tai vienintelis geras mano rašinys per visą vasarą, – atsakė Edis, nešdamas Rutą į vidų. Viduje Edis susimąstė, kaip čia įkėlus Rutą į vonią – į *bet kurią* namuose esančią vonią, – kad ji nepastebėtų, jog nebėra mirusių brolių nuotraukų.

Skambėjo telefonas. Edis tikėjosi, jog tai Alisa. Nepaleisdamas Rutos, jis pakėlė ragelį virtuvėje. Virtuvėje visuomet buvo ne daugiau kaip trys ar keturios Tomo ir Timočio nuotraukos; Edis vylėsi, jog Ruta nepamatys, kad jų nebėra. Be to, skubėdamas prie

skambančio telefono, prieškambarį jis perbėgo su Ruta ant rankų. Ruta galėjo ir nepastebėti tamsesnių neišblukusių tapetų kvadratėlių; ant plikų sienų keistai atrodė Merion palikti paveikslų kabliukai.

Skambino Alisa. Edis jai liepė ateiti tuoj pat. Paskui persimetė Rutą per petį ir – tvirtai ją laikydamas – užbėgo laiptais į viršų:

– Bėgte į vonią! – šaukė Edis. – Į *kurią* vonią nori? Į mamytės ir tėčio, į *mano* vonią, į kurią nors kitą...

– Į *tavo*! – suspiegė Ruta.

Jis pasuko į ilgą viršutinį koridorių ir nustebo pamatęs, kaip aiškiai sienų fone išsiskiria nelemti kabliukai. Kai kurie buvo juodi; kiti aukso arba sidabro spalvos. Visi kažkokie bjaurūs. Tarytum namą būtų užpuolę metaliniai vabalai.

– Ar matei? – paklausė Ruta.

Tačiau Edis, vis dar bėgte, įnešė ją į koridoriaus gale esantį savo miegamąjį, o iš ten – į savo vonią, kur pakabino Merion nuotrauką viešbutyje *Hôtel du Quai Voltaire* tiksliai į tą vietą, kurioje ji kabėjo vasaros pradžioje.

Edis atsuko vandenį ir padėjo Rutai išlįsti iš drabužių – teko pakovoti, nes kol Edis traukė nuo jos marškinėlius, Ruta vis dairėsi į vonios kambario sienas. Ant sienų, be Merion Paryžiuje, daugiau nebuvo nieko. Jokios kitos nuotraukos. Plikų paveikslų kabliukų atrodė dar daugiau, negu buvo iš tikrųjų. Edis tarėsi matąs, kaip tie metaliniai vabalai ropoja per sienas.

– Kur kitos nuotraukos? – paklausė Ruta, kai Edis ją kėlė į baigiančią prisipildyti vonią.

– Gal mamytė jas pakabino kitur? – tarė Edis. – Tu tik pažiūrėk – kiek smėlio kojų tarpupirščiuose, ir plaukuose, ir ausyse!

– Prilindo ir į plyšiuką – visada prilenda, – pasakė Ruta.

– A, taip... – tarė Edis. – Taigi pats laikas maudytis!

– Be šampūno, – atkakliai prašė Ruta.

– Betgi tavo plaukai pilni smėlio, – pasakė jai Edis. Vonios įranga buvo europietiška, dušo ragelis nuimamas; iš jo Edis ėmė lieti vandenį ant spiegiančios mergytės:

– Be šampūno!

– Truputį, – ramino ją Edis. – Tu tik užsimerk.

– Bėga į ausis! – klykė keturmetė.

– Maniau, kad tu drąsi. Argi tu ne drąsi? – paklausė jos Edis.

Kai tik galva buvo ištrinkta, Ruta liovėsi verkusi. Edis leido jai žaisti su dušo žarna, kol Ruta jį aptaškė.

– Kur mamytė pakabino nuotraukas? – paklausė Ruta.

– Nežinau, – prisipažino Edis. (Iki vakaro, dar prieš sutemstant, tie jo žodžiai spės tapti savotišku priedainiu.)

– Ar mamytė pakabino kitur ir visas nuotraukas iš koridorių? – klausinėjo vaikas.

– Taip, Ruta.

– Kodėl? – paklausė keturmetė.

– Nežinau, – vėl pasakė Edis.

Pirštu rodydama į vonios kambario sienas, Ruta tarė:

– Bet mamytė nepaėmė *šitų*. Kaip šitie daiktai vadinasi?

– Paveikslų kabliukai, – pasakė Edis.

– Kodėl mamytė jų nepaėmė? – paklausė Ruta.

– Nežinau, – pakartojo Edis. Vaikas stovėjo tuštėjančioje vonioje, ant kurios dugno buvo nusėdęs smėlis. Vos iškelta ant kilimėlio, Ruta ėmė drebėti.

Ją šluostydamas Edis galvojo, kaip reikės išnarplioti šitos mažės plaukus; jie buvo gana ilgi ir gerokai susimazgę. Susierzinęs Edis stengėsi pažodžiui prisiminti, ką parašė Peni Pirs; be to, jis mėgino įsivaizduoti, kaip Tedas reaguos į kai kuriuos sakinius. Pavyzdžiui: „Apytikriu mano skaičiavimu, mudu su Merion mylėjomės maždaug šešiasdešimt kartų“. O po *to* sakinio dar *šitie*: „Kai Ruta grįš namo, ten nebus nei mamos, nei nuotraukų. Ir jos mirę broliai, ir mama bus pradingę“.

Pažodžiui prisiminęs rašinio pabaigą, Edis pradėjo abejoti, ar Tedui patiks santūrus jo paaiškinimas: „Aš tik pamaniau, kad vaikas šiąnakt tikrai norės turėti *ką nors*, ką galėtų pasidėti prie lovos, – buvo parašęs Edis. – Kitų nuotraukų juk nebus – visų tų, prie kurių ji pripratusi. Pamaniau, jeigu ji turės mamos atvaizdą, ypač...“

Edis jau buvo suvyniojęs Rutą į rankšluostį, kai staiga pamatė vonios tarpduryje stovintį Tedą. Nė žodžio netardami, jiedu apsi-

keitė: Edis padavė tėvui vaiką, o Tedas grąžino Edžio prirašytus lapus.

– Tėti! Tėti! – sušuko Ruta. – Mamytė *perkabino* visas nuotraukas! Bet paliko... kaip jie vadinasi? – paklausė Edžio.

– Paveikslų kabliukai.

– Taip, – tarė Ruta. – Kodėl ji tai padarė? – paklausė keturmetė.

– Nežinau, Ruti.

– Aš greitai nusiprausiu po dušu, – pasakė Edis Tedui.

– Taigi, pasistenk labai greitai, – tarė Tedas. Jis išsinešė dukterį į koridorių.

– Pažiūrėk į tuos... kaip jie vadinasi? – klausė ji Tedo.

– Paveikslų kabliukai, Ruti.

Tik nusiprausęs Edis pastebėjo, jog Tedas su Ruta nuo vonios sienos nusikabino Merion nuotrauką; tikriausiai nusinešė į Rutos kambarį. Edis net pats nustebo suvokęs, jog tai, ką parašė, tampa tikrove. Jis norėjo likti dviese su Tedu, pasakyti viską, ką Merion buvo liepusi pasakyti, – ir dar pridurti, kas ateis į galvą jam pačiam. Edis norėjo įskaudinti Tedą, išdėdamas jam visą tiesą, kuo daugiau tiesos. Tačiau tuo pat metu jis norėjo meluoti Rutai. Ištisus trisdešimt septynerius metus jis norės jai meluoti, sakyti bet ką, kad tik ji pasijustų geriau.

Apsirengęs Edis įsidėjo prirašytus lapus į tuščią kelioninį krepšį. Suprato, jog tuoj reikės krautis daiktus, todėl norėjo būti tikras, kad jų nepamirš. Beje, Edis labai nustebo pamatęs, kad krepšys ne tuščias. Jo dugne gulėjo rausvas kašmyro megztinis; dar Merion buvo įdėjusi savo šilkinę alyvų spalvos liemenėlę ir prie jos priderintas kelnaites, nors ir manė, kad rausva su alyvine atrodo kvailai. Ji žinojo, kad Edžiui patinka dekoltė (ir nėriniai).

Edis pasirausė krepšyje, tikėdamasis rasti dar ką nors. Gal Merion parašė jam laišką? Tai, ką rado, nustebino jį ne mažiau negu jos drabužiai. Tai buvo sumaigytas duonos kepaliuko formos ryšulėlis – dovana, kurią tėvas įdavė, kai Edis lipo į Long Ailando keltą; į popierių įvyniota dovana Rutai, visą vasarą išgulėjusi kelioninio krepšio dugne ir jau gerokai apsitrynusi. Edis nemanė, jog dabar tinkamas laikas atiduoti ją mergytei, kad ir kas ten būtų.

Staiga jis sugalvojo, kaip *dar* galėtų panaudoti lapus, parašytus Peni Pirs ir jau parodytus Tedui. Kai atvažiuos Alisa, tie lapai padės jai susigaudyti; auklei, be abejo, reikia tai žinoti – bent jau kad suprastų, ką jaučia Ruta. Taigi Edis lapus gražiai sulankstė ir įsikišo į dešinę užpakalinę kišenę. Džinsai buvo drėgnoki – Edis juos mūvėjo ant maudymosi kelnaičių, kai jiedu su Ruta važiavo iš paplūdimio. Merion duotas dešimties dolerių banknotas irgi buvo sudrėkęs, kaip ir Peni Pirs vizitinė kortelė su ranka užrašytu namų telefono numeriu. Ir banknotą, ir kortelę Edis įsidėjo į krepšį; tai buvo penkiasdešimt aštuntųjų vasaros suvenyrai; Edis jau beveik suvokė, jog ši vasara – ne tik jo gyvenimo takoskyra, bet ir palikimas, kurį Ruta turės visada, kaip ir savo randą.

„Vargšas vaikas", – galvojo Edis, dar ne visai įsisąmoninęs, kad ir jam tai savotiška riba. Šešiolikos metų Edis O'Hara liovėsi buvęs paauglys – jis nebebuvo toks egocentriškas; jis rūpinosi kitu žmogumi. Edis pats sau pažadėjo, kad visą likusią dienos dalį ir visą naktį viską darys ir sakys tik dėl *Rutos*. Per koridorių jis nuėjo į Rutos kambarį, kur Tedas jau buvo pakabinęs Merion ir kojų nuotrauką ant vieno iš daugybės plikose sienose styrančių paveikslų kabliukų.

– Žiūrėk, Edi! – tarė mergytė, pirštu rodydama mamos nuotrauką.

– Matau, – pasakė Edis. – Ji čia labai tinka.

Apačioje pasigirdo moters balsas:

– Sveiki! Kur jūs?

– Mamytė! – suklykė Ruta.

– Merion? – šūktelėjo Tedas.

– Čia Alisa, – tarė jiems Edis.

Edis sustabdė auklę, jau užlipusią pusę laiptų į viršų:

– Įvyko kai kas, ką turėtumėte žinoti, Alisa, – pasakė jis koledžo studentei ir padavė prirašytus lapus. – Verčiau perskaitykite.

O, parašyto žodžio galia!

Vaikas be motinos

Ketverių metų vaikai ribotai suvokia laiką. Rutos požiūriu akivaizdu buvo tik tai, kad mamytė ir mirusių brolių nuotraukos staiga pradingo. Netrukus mažylė neišvengiamai turėjo paklausti, kada mamytė su nuotraukomis grįš namo.

Merion nebuvimas buvo kažkoks ypatingas; net ketverių metų vaikas jautė, jog tai nekintama. Net vėlyvos popietės šviesa, negreit išblėstanti pajūryje, tą penktadienį laikėsi tarytum dar ilgiau negu paprastai; atrodė, jog taip niekada ir nesutems. Ir paveikslų kabliukai – ką jau kalbėti apie nublukusių tapetų fone aiškiai matomus tamsesnius stačiakampius – prisidėjo prie jausmo, kad nuotraukos pradingo visam laikui.

Jei Merion sienas būtų palikusi *visiškai* plikas, būtų buvę geriau. Kabliukai atrodė kaip mylimo, bet sugriauto miesto žemėlapis. Juk Tomo ir Timočio nuotraukos buvo susijusios su svarbiausiomis Rutos girdėtomis istorijomis – įskaitant ir pirmuosius išgyvenimus, kuriuos jai sukėlė *Pelė, rėpliojanti tarp sienų*. Rutos, žinoma, negalėjo nuraminti vienintelis ir visiškai nepatenkinantis atsakymas į daugybę jos klausimų.

Paklaususi: „Kada mamytė sugrįš?“, Ruta neišgirsdavo nieko aiškesnio, tik tą patį „nežinau“ priedainį, kurį nuolat kartojo ir tėvas, ir Edis, ir – pastaruoju metu – sukrėsta auklė. Smarkiai paveikta to, ką perskaitė, Alisa ankstesnio pasitikėjimo savimi taip ir neatgavo. Graudųjį „nežinau“ ji kartojo pašnibždomis – vos galėjai girdėti.

O keturmetė klausinėjo be perstojo: „Kur *dabar* yra nuotraukos? Ar išdužo kurios nors stiklas? *Kada* mamytė sugrįš?“

Jei atsižvelgtume į tai, kad Ruta ribotai suvokė laiką, kokie atsakymai *galėjo* ją nuraminti? Gal paprasčiausias „rytoj“, bet tik iki rytdienos; Merion tebebūtų dingusi. Gal „kitą savaitę“ arba „kitą mėnesį“, bet keturmetei taip pat sėkmingai galėjai sakyti ir „kitąmet“. O dėl tiesos... tiesa negalėjo Rutos nuraminti – be to, ji nebūtų supratusi. Rutos mamytė *negrįš* – ištisus trisdešimt septynerius metus.

– Regis, Merion neketina grįžti, – pasakė Edžiui Tedas, kai jiedu galiausiai liko vieni.

– Sakė, kad ne, – tarė Edis.

Jie buvo Tedo darbo kambaryje, kur Tedas pirmiausia įsipylė išgerti. Be to, Tedas paskambino daktarui Leonardžiui ir atšaukė skvošo partiją. („Negaliu šiandien žaisti, Deivai – žmona mane paliko“.) Edis jautėsi turįs Tedui pasakyti, kad Merion buvo įsitikinusi, jog daktaras Leonardis parveš jį iš Sauthamptono namo. Kai Tedas atsakė, kad buvo užėjęs į knygyną, Edis patyrė pirmą ir vienintelį pamaldumo priepuolį.

Septynerius, beveik aštuonerius metus – kol mokysis koledže, iki pat magistratūros, bet ne ilgiau – Edis O'Hara bus neįspūdingai, tačiau nuoširdžiai pamaldus, nes nė kiek neabejos, jog tąkart tik Dievas ar kokia *kita* dangiška jėga neleido Tedui pamatyti „Ševio“, visą laiką, kol Edis su Ruta derėjosi dėl nuotraukos Peni Pirs rėmų dirbtuvėje, stovėjusio kitoje gatvės pusėje, šiek tiek įstrižai nuo knygyno. (Ką dar, jeigu ne *tai*, galima vadinti stebuklu?)

– Tai *kur* ji? – paklausė Tedas, kratydamas stiklinėje ledo kubelius.

– Nežinau, – atsakė Edis.

– Tu čia man nemeluok! – sušuko Tedas. Net nepadėjęs stiklinės, Tedas laisva ranka skėlė Edžiui antausį. Edis padarė kaip lieptas. Sugniaužė kumštį – truputį dvejodamas, nes dar niekada nebuvo niekam trenkęs. Paskui vožė Tedui Koului tiesiai į nosį.

– Jėzau! – suriko Tedas. Jis vaikščiojo ratais, laistydamas savo gėrimą. Šaltą stiklinę laikė prispaudęs prie nosies. – Dieve, aš tau tik pliaukšteliu ranka – *delnu,* – o tu kumščiu trenki man į nosį. Jėzau!

– Merion sakė, jog tai privers jus liautis, – paaiškino jam Edis.

– „Merion sakė“, – pakartojo Tedas. – Viešpatie, ką *dar* ji tau sakė?

– Kaip tik mėginu jums papasakoti, – tarė Edis. – Ji sakė, kad jums nebūtina prisiminti, ką aš pasakysiu, nes jos advokatas viską jums praneš.

– Jei Merion turi bent trupinėlį vilties prisiteisti Rutos globą, ji skaudžiai apsigaus! – šaukė Tedas.

– Ji nesitiki prisiteisti Rutos globos, – paaiškino Edis. – Net nemėgins.

– Ji tau tai sakė?

– Ji sakė viską, ką aš jums sakau, – tarė Edis.

– Kokia motina net nemėgina prisiteisti vaiko globos? – šaukė Tedas.

– To ji man nesakė, – prisipažino Edis.

– Jėzau... – pradėjo Tedas.

– Yra tik vienas dalykas dėl globos, – pertraukė jį Edis. – Turėsite žiūrėti, kad per daug nenusigertumėte. Jei vėl būsite nubaustas už tai, kad vairavote neblaivus, ko gero, neteksite Rutos globos. Merion nori žinoti, kad Rutai saugu važinėti su jumis...

– Kaip ji drįsta sakyti, kad Rutai nesaugu su *manimi*? – suriko Tedas.

– Neabejoju, kad advokatas jums tai paaiškins, – tarė Edis. – Aš tik sakau, ką Merion sakė man.

– Po vasaros, kurią Merion praleido su *tavimi*, kas jos klausys? – paklausė Tedas.

– Ji sakė, kad jūs taip sakysite, – tarė jam Edis. – Ji sakė, jog pažįsta keletą ponių Von, kurios mielai paliudys, jei to prireiks. Bet ji *nemėgins* prisiteisti Rutos globos. Aš tik sakau, jog turėsite būti atsargus dėl gėrimo.

– Gerai, gerai, – pasakė Tedas, gerdamas paskutinį gurkšnį. – Viešpatie! Kam jai prireikė pasiimti visas nuotraukas? Yra negatyvai. Galėjo pasiimti negatyvus ir pasidaryti sau *kitas*.

– Ji pasiėmė ir visus negatyvus, – tarė Edis.

– Špygą ji pasiėmė! – suriko Tedas. Jis kaip viesulas išlėkė iš

darbo kambario, o Edis jam iš paskos. Negatyvai buvo laikomi kartu su nuotraukų originalais, sudėti gal į šimtą vokų rašomajame stale su atlenkiamu viršumi, nišoje tarp virtuvės ir valgomojo. Prie to rašomojo stalo Merion tvarkydavo sąskaitas. Dabar ir Tedas, ir Edis pamatė, kad nėra paties stalo.

– Tą dalį buvau pamiršęs, – prisipažino Edis. – Ji sakė, kad tai jos stalas – vienintelis baldas, kurį nori pasiimti.

– Nerūpi man jos sušiktas stalas! – rėkė Tedas. – Bet ji negali pasiimti ir nuotraukų, ir negatyvų. Jie ir mano sūnūs, ne tik jos!

– Ji sakė, kad jūs taip sakysite, – tarė Edis. – Ji sakė, kad jūs Rutos norėjote, o ji ne. Dabar jūs turite Rutą. Ji turi berniukus.

– Man turėtų atitekti pusė nuotraukų, dėl Dievo meilės! – šaukė Tedas. – Viešpatie... o kaip Ruta? Argi *Rutai* nepriklauso pusė nuotraukų?

– Apie tai Merion nesakė nieko, – prisipažino Edis. – Manau, kad advokatas paaiškins.

– Merion toli nenubėgs, – tarė Tedas. – Net automobilis yra mano vardu – *abu* automobiliai mano vardu.

– Advokatas jums praneš, kur yra „Mersedesas“, – pasakė jam Edis. – Merion nusiųs raktelius advokatui, ir advokatas jus informuos, kur paliktas automobilis. Ji sakė, kad automobilio jai nereikia.

– Bet prireiks pinigų, – su pagieža tarė Tedas. – Ką ji darys dėl pinigų?

– Ji sakė, kad advokatas jums praneš, kiek jai reikia pinigų, – paaiškino Edis.

– Viešpatie! – tarė Tedas.

– Jūs, šiaip ar taip, ketinote išsituokti, ar ne? – paklausė jo Edis.

– Čia Merion klausimas ar tavo? – nesuprato Tedas.

– Mano, – prisipažino Edis.

– Verčiau nenukrypk nuo to, ką tau liepė pasakyti Merion, Edi.

– Ji man neliepė paimti nuotraukos, – tarė Edis. – Tai buvo Rutos sumanymas, ir mano. Pirma apie nuotrauką pagalvojo Ruta.

– Puikus sumanymas, – pagyrė Tedas.

– Aš galvojau apie Rutą, – pasakė jam Edis.

– Žinau... ačiū, – tarė Tedas.

Paskui jie akimirką patylėjo. Girdėjo, kaip Ruta be perstojo kankina auklę. Tuo metu atrodė, kad Alisa palūš greičiau negu Ruta.

– O šita? Papasakok! – reikalavo keturmetė. Tedas su Edžiu suprato, jog Ruta pirštu rodo kurį nors kabliuką; vaikas norėjo, kad auklė papasakotų dingusios nuotraukos istoriją. Alisa, be abejo, negalėjo prisiminti, kuri nuotrauka kabėjo būtent ant to Rutos rodomo kabliuko. Šiaip ar taip, daugumos istorijų Alisa nežinojo. – Papasakok! O šita? – vėl klausė Ruta.

– Atleisk, Ruta. Aš nežinau, – teisinosi Alisa.

– Šitoje Tomas su aukšta skrybėle, – piktai pasakė Ruta. – Timotis mėgina pasiekti Tomo skrybėlę, bet negali, nes Tomas stovi ant kamuolio.

– O, tu prisimeni, – tarė Alisa.

„Ar ilgai Ruta prisimins?“ – galvojo Edis. Jis žiūrėjo, kaip Tedas vėl taisosi gėrimą.

– Timotis paspyrė kamuolį, ir Tomas nukrito, – toliau pasakojo Ruta. – Tomas labai supyko ir pradėjo muštis. Tomas visada laimėdavo muštynes, nes Timotis buvo mažesnis.

– Nuotraukoje buvo muštynės? – paklausė Alisa.

Netikęs klausimas; Edis tai suprato iš karto.

– Ne, kvaile! – suklykė Ruta. – Muštynės buvo *po* nuotraukos!

– A, – tarė Alisa. – Atsiprašau...

– Nori išgerti? – paklausė Tedas Edžio.

– Ne, – atsakė Edis. – Reikėtų nuvažiuoti į nuomojamą butą ir pažiūrėti, gal Merion ką nors paliko *ten*.

– Gerai sugalvojai, – tarė Tedas. – Tu ir vairuosi.

Iš pradžių niūriame bute virš garažo jie nerado nieko. Merion buvo pasiėmusi keletą ten laikytų drabužių; Edis žinojo, kur ji padėjo rausvą kašmyro megztinį ir alyvų spalvos liemenėlę bei prie jos priderintas kelnaites, – jis visuomet jausis už tai dėkingas. Iš nuotraukų, kurias Merion vasarai buvo nuvežusi į nuomojamą

butą, dabar kabėjo tik viena. Merion paliko mirusių berniukų portretą virš lovos: Tomas ir Timotis pagrindinio mokyklos korpuso tarpduryje, ant vyrystės slenksčio – paskutiniais metais Ekseteryje.

HVC VENITE PVERI VT VIRI SITIS.

„Ateikite čia berniukai... – tada pašnibždomis išvertė Merion – ... ir tapkite vyrais".

Ta nuotrauka žymėjo Edžio lytinio įšventinimo vietą. Prie stiklo lipnia juostele buvo priklijuota laiškinio popieriaus skiautė. Merion ranka aiškiai parašyta:

Edžiui

– *Tau*? – sušuko Tedas. Jis nuplėšė popieriaus skiautę nuo stiklo. Paskui nagu ėmė krapštyti juostelės likučius. – *Tikrai* ne tau, Edi. Jie mano sūnūs – tai vienintelė man likusi jų nuotrauka!

Edis nesiginčijo. Lotyniškus žodžius jis puikiai prisiminė ir be nuotraukos. Be to, dar dvejus metus turėjo mokytis Ekseteryje; žinojo, kad gana dažnai vaikščios pro tas duris, po tuo užrašu. O Tomo ir Timočio portreto jam nereikėjo; ne juos norėjo prisiminti. Merion jis nepamirš ir be jų; be jų ją ir pažino, nors mirusių berniukų *buvimas*, be abejo, buvo juntamas.

– Žinoma, nuotrauka jūsų, – tarė Edis.

– Kurgi ne, šikniau! Kaip jai *apskritai* šovė į galvą mintis dovanoti ją tau?

– Nežinau, – sumelavo Edis. Tądien „nežinau" buvo visų atsakymas į visus klausimus.

Taigi Eksetério tarpduryje stovinčių Tomo ir Timočio nuotrauka atiteko Tedui. Tai buvo geresnis mirusių berniukų portretas negu tas dalinis atvaizdas – tik jų kojos, – dabar kabantis Rutos kambaryje. Tedas sūnų nuotrauką pasikabins savo miegamajame, ant vieno iš daugybės atidengtų kabliukų.

Kai Tedas su Edžiu ėjo iš aptriušusio nuomojamo buto, Edis pasiėmė ir kelis ten buvusius savo daiktus – norėjo susipakuoti.

Laukė, kol Tedas lieps jam išvykti; Tedas gana mandagiai tai pasakė automobilyje, kai jiedu važiavo namo:

– Kas rytoj – šeštadienis? – paklausė.

– Taip, šeštadienis, – atsakė Edis.

– Noriu, kad rytoj iš čia dingtum. Vėliausiai iki sekmadienio, – tarė Tedas.

– Gerai, – atsakė Edis. – Man tik reikia, kad kas pavėžėtų iki kelto.

– Alisa tave pavėžės.

Edis nusprendė, kad bus protingiau Tedui *nesakyti*, jog Merion irgi manė, kad Alisa – tinkamiausias žmogus, galintis jį nuvežti į Orient Pointą.

Kai jie parvažiavo į namus Pasanidžo alėjoje, Ruta su ašaromis akyse buvo jau užmigusi – be to, atsisakiusi vakarieniauti, – o Alisa tyliai verkė viršutiniame koridoriuje. Kaip koledžo studentė, auklė atrodė tokios padėties pernelyg sugniuždyta. Edis ypatingos užuojautos Alisai nejautė; ji buvo snobė, dėl tariamo savo pranašumo tuoj pat ėmusi žiūrėti į jį iš aukšto. (Vienintelis Alisos pranašumas buvo tas, kad ji keleriais metais už Edį vyresnė, ne šešiolikmetė.)

Tedas padėjo Alisai nulipti laiptais ir davė švarią nosinę, kad išsišnypštų nosį.

– Atleiskite, kad užkroviau visa tai jums, Alisa, – pasakė Tedas koledžo studentei, bet ši nenurimo.

– Mano tėvas paliko mamą, kai buvau maža, – šnirpščiojo Alisa. – Taigi aš išeinu. Viskas – aš išeinu. Gal ir jums pakaks padorumo išeiti, – pridūrė, žiūrėdama į Edį.

– Išeiti man jau per vėlu, Alisa, – tarė Edis. – Mane ką tik išmetė.

– Nė nenumaniau, kad jūs tokia *pranaši* asmenybė, Alisa, – pasakė merginai Tedas.

– Alisa visą vasarą buvo už mane *pranašesnė*, – tarstelėjo Edis. Pačiam Edžiui nepatiko ši vidinės jo permainos ypatybė; jis ne tik pajuto savo galią ir atrado balsą, bet ir pasidarė savotiškai žiaurus, koks tikrai nebuvo anksčiau.

– *Moraliai*, Edi, aš už tave pranašesnė – tiek tai jau žinau, – pasakė jam auklė.

– *Moraliai* pranašesnė, – pakartojo Tedas. – Čia tai bent sąvoka! O tu ar nesijauti „moraliai pranašesnis“, Edi?

– Už *jus* – taip, – atsakė vaikinas.

– Matote, Alisa? – tarė Tedas. – Kiekvienas jaučiasi už *ką nors* „*moraliai* pranašesnis“! – Edis tik dabar suprato, jog Tedas jau girtas.

Alisa verkdama išėjo. Edis su Tedu žiūrėjo, kaip ji važiuoja tolyn.

– Ji turėjo pavėžėti mane iki kelto, – pabrėžtinai tarė Edis.

– Vis tiek noriu, kad rytoj iš čia dingtum, – pasakė jam Tedas.

– Gerai, – neprieštaravo Edis. – Tik pėsčias į Orient Pointą nenueisiu. O jūs manęs vežti negalite.

– Esi pakankamai apsukrus – susirasi, kas tave pavėžės, – tarė Tedas.

– Berods susirasti, kas paveža, puikiai sekasi *jums*, – atsakė Edis.

Jie galėjo taip tuščiai erzintis visą naktį – o lauke dar net nebuvo sutemę. Ruta užmigo gerokai per anksti. Tedas garsiai svarstė, kad gal reikėtų ją pažadinti ir kaip nors įkalbėti pavalgyti. Bet kai ant pirštų galų nuėjo į jos kambarį, mergytė darbavosi prie savo molberto; ji buvo arba jau pabudusi, arba išvis nemiegojusi, tik apgavusi Alisą.

Kaip keturmetės, Rutos piešiniai atrodė labai geri. Tačiau ar tai jos talento požymis, ar tik tėvo pastangų rezultatas, – Tedas ją pamokė, kaip piešti kai kurias detales, pirmiausia veidus, – spręsti dar buvo per anksti. Ji neabejotinai mokėjo piešti veidus; tiesą sakant, Ruta tik veidus ir piešdavo. (Suaugusi ji išvis nieko nepieš.)

O dabar mergytė piešė neįprastus daiktus: figūras iš pagaliukų, gremėzdiškas ir neužbaigtas, kokias paprastai piešia neįgudę keturių metų vaikai. Figūros buvo trys, nupieštos tikrai nekaip, su beveidėmis, neišraiškingomis, ovaliomis kaip melionai galvomis. Virš jų, o gal *už* jų – žiūrėdamas negalėjai suprasti – dunksojo keli dideli kauburiai, tarytum kalnai. Bet Ruta juk augo tarp bulvių laukų ir vandenyno, čia viskas buvo lėkšta.

– Ar čia kalnai, Ruti? – paklausė Tedas.

– Ne! – suklykė mergytė. Ji norėjo, kad ir Edis ateitų pažiūrėti. Tedas jį pašaukė.

– Ar čia kalnai? – paklausė Edis, žiūrėdamas į piešinį.

– Ne! Ne! Ne! – verkė Ruta.

– Ruti, mieloji, neverk. – Tedas parodė į beveides figūras iš pagaliukų: – Kas šitie žmonės, Ruti?

– Numirėliai, – paaiškino jam Ruta.

– Norėjai pasakyti, jog tai mirę žmonės, Ruti?

– Taip, numirėliai, – pakartojo mergytė.

– Matau – skeletai, – pasakė tėvas.

– Kur jų veidai? – paklausė Edis keturmetės.

– Numirėliai neturi veidų, – tarė Ruta.

– Kodėl ne, mieloji? – paklausė Tedas.

– Nes jie palaidoti. Jie po žeme, – pasakė jam Ruta.

Tedas parodė į kauburius, kurie buvo ne kalnai:

– Tai čia žemė, taip?

– Taip, – pasakė Ruta. – Numirėliai yra po ja.

– Suprantu, – tarė Tedas.

Pirštu bedusi į vidurinę figūrą su ovalia kaip melionas galva, Ruta pasakė:

– Čia mamytė.

– Tačiau tavo mamytė nenumirė, meilute, – tarė Tedas. – Mamytė ne numirėlė.

– O čia Tomas, čia – Timotis, – rodydama į kitus skeletus, toliau aiškino Ruta.

– Ruti, mamytė nenumirė – ji tik išvyko.

– Čia mamytė, – vėl rodydama į vidurinį skeletą, pakartojo Ruta.

– Gal norėtum karšto sumuštinio su sūriu ir bulvių šiaudeliais? – paklausė Edis.

– Ir su pomidorų padažu, – atsakė Ruta.

– Gerai sugalvojai, Edi, – tarė Tedas šešiolikmečiui.

Bulvių šiaudeliai buvo šaldyti, pirma reikėjo gerai įkaitinti orkaitę, o girtas Tedas niekaip nerado skardos, kurioje paprastai kepdavo karštus sumuštinius; visgi visi trys tą apgailėtiną patiekalą šiaip taip suvalgė – išgelbėjo pomidorų padažas. Paskui Edis plovė indus, o Tedas mėgino paguldyti Rutą. „Tokiomis aplinkybėmis galima sakyti, kad vakarienė praėjo kultūringai“, – galvojo Edis klausydamasis, kaip Ruta su tėvu vaikšto po visą antrą aukštą ir vienas kitam pasakoja apie dingusias nuotraukas. Tarpais Tedas kai ką prikurdavo – bent jau Edis nebuvo matęs tokių nuotraukų, apie kokias girdėjo jį šnekant, – tačiau Ruta tarytum neprieštaravo. Ji ir pati porą nuotraukų išgalvojo.

Kada nors, kai nebeprisimins daugelio nuotraukų, jai teks išsigalvoti beveik viską. Ir Edis, kai jau seniai bus bemaž visas pamiršęs, mėgins jas išsigalvoti. Tik Merion niekada nereikės išsigalvoti Tomo ir Timočio. Ruta, žinoma, netrukus išmoks išsigalvoti ir motiną.

Visą laiką, kol Edis kravėsi daiktus, Ruta su Tedu vaikščiojo ir kalbėjosi apie nuotraukas – tikras ir įsivaizduojamas. Edžiui buvo sunku sutelkti dėmesį į neatidėliotiną problemą. Kas pavėžės jį iki kelto Orient Pointe? Staiga jo žvilgsnis užkliuvo už visų Hamptonuose gyvenančių eksoniečių sąrašo; vėliausiai prirašytas keturiasdešimt šeštųjų laidos auklėtinis, kažkoks Persis S. Vilmotas, gyveno netoliese esančiame Veinskote.

Edis tikriausiai buvo Rutos amžiaus, kai ponas Vilmotas baigė Ekseterio mokyklą, bet gal ponas Vilmotas prisimins Edžio tėvą? Kiekvienas eksonietis turėjo būti bent jau *girdėjęs* apie Mėtinį O'Harą! Kita vertus, ar tokio ryšio su Ekseteriu pakanka, kad žmogus vežtų jį į Orient Pointą? Edis abejojo. Visgi pamanė, jog reikia tam Persiui Vilmotui paskambinti, – bus puiki pamoka ir proga paerzinti tėvą. Edis bent jau patirs malonumą, Mėtiniui sakydamas: „Klausyk, skambinau *visiems* Hamptonuose gyvenantiems eksoniečiams ir *maldavau*, kad pavėžėtų iki kelto, bet *nė vienas* nesutiko!“

Tačiau nulipęs žemyn, prie telefono, Edis žvilgtelėjo į virtuvės laikrodį. Buvo beveik vidurnaktis; atrodė protingiau paskambinti

ponui Vilmotui ryte. Užtat tėvams, nors ir taip vėlai, Edis skambino nedvejodamas; trumpai pasikalbėti su tėvu jis galėdavo tik tada, kai tėvas būdavo mieguistas. Šįkart Edis norėjo kalbėtis trumpai. Netgi mieguistas, Mėtinis greitai susijaudindavo.

– Viskas gerai, tėti. Ne, nieko neatsitiko, – pasakė Edis. – Tik norėjau paprašyti, kad tu arba mama rytoj būtumėt namuose, jei kartais paskambinčiau. Jei kas pavėžės mane iki kelto, paskambinsiu prieš išvykdamas.

– Ar tave *išmetė?* – paklausė Mėtinis. Edis girdėjo, kaip tėvas šnabžda motinai: – Čia Edvardas... ko gero, jį *išmetė!*

– Ne, manęs neišmetė, – pamelavo Edis. – Tiesiog baigiau darbą.

Mėtinis, savaime suprantama, ėmė postringauti – apie tai, jog niekada nemanė, kad tokį darbą galima kada nors „baigti“. Be to, Mėtinis apskaičiavo, jog iš Ekseterio į Niu Londoną jis keliaus trisdešimčia minučių ilgiau, negu Edis iš Sagaponako į Orient Pointą – ir keltu į Niu Londoną.

– Tuomet aš paprasčiausiai palauksiu tavęs Niu Londone, tėti.

Puikiai žinodamas, koks yra Mėtinis, Edis neabejojo, kad – netgi iš anksto neįspėtas – jis jau lauks prieplaukoje Niu Londone. Be to, tėvas pasiims ir mamą; ji bus jo „šturmanė“.

Pakalbėjęs su tėvu, Edis išėjo į kiemą. Norėjo pabėgti nuo iš viršaus sklindančio murmėjimo – ten Tedas su Ruta toliau vienas kitam pasakojo istorijas apie dingusias nuotraukas – kurias prisiminė ir kurias įsivaizdavo. Kiemo vėsoje jų balsus užgožė svirplių bei medvarlių kakofonija ir tolimas bangų mūšos aidas.

Vienintelis Edžio atsitiktinai nugirstas tikras ginčas tarp Tedo ir Merion vyko kaip tik ten, tame erdviame, tačiau nesutvarkytame kieme. Merion jį pavadino „besivystančiu kiemu“, bet iš tikrųjų tai buvo kiemas, apleistas dėl nesutarimų ir neryžtingumo. Tedas norėjo baseino. Merion sakė, kad baseinas būtų nereikalingas Rutos paikinimas, be to, vaikas gali jame nuskęsti.

– Tik jau ne turėdama šitiek auklių! – ginčijosi Tedas, tačiau Merion užuominą apie aukles suprato kaip priekaištą, kad ji bloga motina.

Dar Tedas norėjo lauke įsirengti dušą – netoli nuo daržinėje esančios skvošo salės, bet pakankamai arti prie baseino, kad vaikai, grįžę iš paplūdimio, prieš lipdami į vandenį galėtų nusiplauti smėlį.

– *Kokie* vaikai? – paklausė Merion.

– Juo labiau prieš eidami į namus, – pridūrė Tedas. Smėlio namuose jis nepakentė. Į paplūdimį Tedas neidavo; nebent žiemą, po audrų. Tada mėgdavo pažiūrėti, ką bangos išmetė į krantą; kartais kai ką parsinešęs piešdavo. (Kokį vandens nugludintą keistos formos pagaliuką; krabo šarvą; rają su baisiu tarytum Helovino kaukė snukiu ir spygliuota uodega; negyvą kirą.)

Merion į paplūdimį eidavo tik tada, kai to norėdavo Ruta, ir tik savaitgaliais – arba jei tą dieną dėl kokios nors priežasties nebūdavo vaiką paprastai ten nuvedančios auklės. Merion nemėgo ilgai kepti saulėje; paplūdimyje ji užsivilkdavo marškinius ilgomis rankovėmis. Su beisbolo kepuraite ir saulės akiniais – taigi niekas ir nepažindavo, kas ji tokia, – Merion sėdėdavo ir žiūrėdavo, kaip Ruta viena žaidžia prie vandens. „Ne kaip motina, greičiau kaip auklė, – kartą, kalbėdama su Edžiu, save paplūdimyje apibūdino Merion. – Kaip žmogus, kuriam vaikas rūpi dar *mažiau* negu *gerai* auklei“, – pasakė Merion.

Tedas norėjo, kad lauke būtų ne viena, o daugiau dušo galvučių; kad jis galėtų apsiprausti kartu su skvošo varžovu – „kaip persirengimo kambaryje“, – paaiškino Tedas. – Ir visi vaikai tada praustųsi drauge.

– *Kokie* vaikai? – pakartojo Merion.

– Na, gal Ruta su aukle, – atsakė Tedas.

Pievelė kol kas nesutvarkytame kieme buvo užleidusi vietą aukštai žolei ir saulutėms. Tedas nusprendė, jog reikėtų *daugiau* pievelės. Ir kokios nors užtvaros, „kad kaimynai nematytų mūsų baseine“.

– *Kokie* kaimynai? – paklausė Merion.

– Kada nors čia tikrai bus daugiau kaimynų, – pasakė jai Tedas. (Jis neklydo.)

Tačiau Merion norėjo kitokio kiemo. Ji mėgo aukštą žolę, ir saulutes; dar daugiau laukinių gėlių būtų atitikę jos skonį. Jai atrodė gražus neprižiūrimas sodas. Gal gerai būtų vynmedžių pavėsinė, bet kad vynuogienojai raitytųsi kur pakliūva. O pievelės reikėtų *mažiau*, ne daugiau – ir daugiau gėlių, bet ne *mandrų*.

– „Mandrų"... – su panieka tarė Tedas.

– Baseinai – tai jau mandrumas, – paaiškino Merion. – O jeigu bus daugiau pievelės, atrodys kaip stadionas. Kam mums reikia stadiono? Nejaugi Ruta mėtys arba spardys kamuolį su visa *komanda*?

– Tu norėtum daugiau pievelės, jei būtų gyvi berniukai, – pasakė jai Tedas. – Berniukai mėgo žaisti su kamuoliu.

Tuo viskas ir baigėsi. Kiemas liko koks buvęs – jei ne „besivystantis", tai bent jau neužbaigtas.

Tamsoje, klausydamasis svirplių, medvarlių bei tolimo bangų plakimosi į krantą, Edis įsivaizdavo, koks bus šis kiemas. Ledo kubelių barškėjimą Tedo stiklinėje išgirdo anksčiau, negu pamatė patį Tedą, o Tedas pamatė jį.

Pirmame namo aukšte nedegė nė viena lempa, šviesa sklido tik iš viršutinio koridoriaus bei svečių miegamojo, kur ją buvo palikęs Edis, ir dar iš šeimininkų vonios kambario, kur blausiai žibėjo kaip visuomet Rutai uždegta naktinė lempelė. Edis stebėjosi, kaip Tedui pavyko susitaisyti gėrimą tamsioje virtuvėje.

– Ruta užmigo? – paklausė Edis.

– Pagaliau, – tarė Tedas. – Vargšas vaikas. – Jis toliau purtė stiklinėje ledo kubelius; ir siurbė gėrimą. Paskui Tedas trečią kartą pasiūlė Edžiui išgerti, o Edis atsisakė.

– Nors alaus, dėl Dievo meilės! – tarė Tedas. – Viešpatie... tu tik pažiūrėk, koks kiemas!

Edis nusprendė išgerti alaus. Šešiolikmetis dar niekada nebuvo jo gėręs. Jo tėvai ypatingomis progomis pietaudami gerdavo vyną, Edžiui irgi leisdavo paragauti. Vynas Edžiui nepatiko.

Alus buvo šaltas, bet kartus – Edis viso neišgėrė. Bet ėjimas prie šaldytuvo jo atnešti bei šviesos įjungimas virtuvėje (jis ją ten

ir paliko) sutrikdė Tedo minčių eigą. Tedas pamiršo, kad kalbėjo apie kiemą; dabar jis vėl galvojo apie Merion.

– Negaliu patikėti, kad ji nenori globoti tikros savo dukters, – tarė Tedas.

– Nežinau, ar čia tiksliai pasakyta, – paaiškino Edis. – Tai nereiškia, kad ji iš tikrųjų *nenori* Rutos. Merion tiesiog nenori būti bloga motina – ji mano, kad nesugebėtų.

– Kokia motina *palieka* savo dukterį? – paklausė vaikino Tedas. – Tik pamanyk – „nesugebėtų“!

– Ji sakė, kad kadaise norėjo būti rašytoja.

– Merion ir *yra* rašytoja – tik nerašo, – tarė Tedas.

Merion buvo Edžiui sakiusi, jog negalėjo pasikliauti savo slapčiausiomis mintimis, nes visą laiką mąstė tik apie berniukų mirtį. Edis atsargiai tarė Tedui:

– Manau, Merion ir dabar norėtų būti rašytoja, tačiau berniukų mirtis yra vienintelė jos tema. Turiu omenyje, kad tai vienintelė tema, nuolatos lendanti jai į galvą, bet ji negali apie tai rašyti.

– Nežinau, ar gerai tave suprantu, Edi, – pasakė Tedas. – Vadinasi... Merion pasisavina visas berniukų nuotraukas – ir visus negatyvus – ir iškeliauja, kad taptų rašytoja, nes berniukų mirtis yra vienintelė tema, nuolatos lendanti jai į galvą, nors ji negali apie tai rašyti. Taip... – tarė Tedas, – labai aišku, ar ne?

– Nežinau, – atsakė Edis. Kad ir kokią teoriją jie sukurtų apie Merion, ta teorija vis tiek turės trūkumų; niekas neužpildys visų spragų, kad ir ką apie ją žinotų ar sakytų. – Nepažįstu jos taip gerai, kad galėčiau spręsti.

– Paklausyk, Edi, ką tau pasakysiu, – tarė Tedas. – *Aš* irgi taip gerai jos nepažįstu.

Edis galėjo tuo patikėti, bet nenorėjo, kad Tedas jaustųsi nekaltas:

– Nepamirškite, kad iš tikrųjų ji palieka *jus*, – pasakė Tedui. – Ko gero, pakankamai gerai žinojo, koks jūs.

– Pakankamai gerai, kad galėtų tinkamai įvertinti... ar tai turėjai galvoje? O, žinoma! – pritarė Tedas. Jo gėrimo buvo likę mažiau negu pusė. Tedas čiulpė ledo kubelius ir spjaudė atgal į

stiklinę; paskui vėl gėrė. – Bet ji palieka ir tave, ar ne, Edi? – paklausė šešiolikmečio. – Juk nesitiki, kad paskambins ir pakvies į pasimatymą?

– Ne, nesitikiu iš jos jokių žinių, – prisipažino Edis.

– Na... aš irgi, – tarė Tedas. Jis išspjovė dar keletą ledo kubelių. – Viešpatie, koks šlykštus gėrimas, – pasakė.

– Ar turite kokį Merion portretą? – staiga paklausė Edis. – Ar išvis *ją* piešėte?

– Seniai, labai seniai, – tarė Tedas. – Nori pažiūrėti? – Net prietemoje – šviesa į kiemą sklido tik pro virtuvės langus – Edis jautė Tedo nenorą.

– Žinoma, – atsakė Edis.

Jis nusekė paskui Tedą į vidų. Tedas spragtelėjo šviesos jungiklį prieškambaryje, ir netrukus jie jau stovėjo Tedo darbo kambaryje; po tamsaus kiemo fluorescencinės lempos virš galvų atrodė nenormaliai ryškios.

Iš viso buvo mažiau negu tuzinas Tedo pieštų Merion portretų. Iš pradžių Edis manė, kad jie nenatūraliai atrodo dėl tų dienos šviesos lempų.

– Tik šituos ir pasilikau, – lyg teisindamasis tarė Tedas. – Merion nemėgo pozuoti. – Edis iš karto suprato, kad Merion nenorėjo nusirengti, – nebuvo nė vieno akto. (Bent jau Tedas nebuvo nė vieno pasilikęs.) Piešiniuose, kur Merion sėdėjo su Tomu ir Timočiu, ji turėjo būti labai jauna, – nes labai maži buvo abu berniukai, – bet Edis nemanė, kad amžius daro kokią nors įtaką Merion grožiui. Be dailios išvaizdos, Tedas dar buvo vykusiai perteikęs Merion atitolimą. Ypač tuose piešiniuose, kuriuose sėdėjo viena, ji atrodė nuo visų atsiskyrusi, kone bejausmė.

Pagaliau Edis suvokė, kuo Merion portretai skiriasi nuo *kitų* Tedo piešinių, ypač nuo ponios Von portretų. Juose nebuvo nepasotinamo Tedo geidulingumo. Nors Merion portretai buvo piešti labai seniai, Tedas, matyt, jau tada jos nebegeidė. Todėl Merion ir neatrodė kaip Merion – bent jau Edžiui, kurio geismas buvo beribis.

– Gal kurio nors nori? Gali pasiimti, – tarė Tedas.

Edis *nenorėjo*; nė viename iš portretų Merion nebuvo ta, kurią jis pažinojo.

– Manau, jie turėtų atitekti Rutai, – atsakė Edis.

– Gera mintis! Tu pilnas gerų minčių, Edi.

Staiga jie abu atkreipė dėmesį į Tedo gėrimo spalvą. Apytuštėje stiklinėje dar likęs skystis buvo tokio paties sepijų atspalvio, kaip ir vanduo ponios Von fontane. Tamsioje virtuvėje Tedas paėmė ne tą ledo vonelę; į viskį prisikrovė sušalusio sepijų rašalo kubelių, ir šie spėjo gerokai aptirpti. Tedo lūpos bei liežuvis, netgi dantys, buvo tamsiai rudi.

Merion tai būtų patikę: Tedas, atsiklaupęs prieš klozetą pirmo aukšto tualete. Darbo kambaryje likęs Edis girdėjo, kaip jis vemia; šešiolikmetis nustebęs tebespoksojo į piešinius.

– Viešpatie... – tolydžio tampydamasis dejavo Tedas. – Viskas, daugiau jokių stiprių gėrimų... nuo šiol tik alus ir vynas. – Jis nė neužsiminė apie sepijų rašalą; Edžiui tai atrodė keista – juk nuo sepijų rašalo, ne nuo viskio, Tedui pasidarė bloga.

Tiesą sakant, Edžiui nebuvo labai svarbu, ar Tedas laikysis savo pažado. Tačiau šitaip atsikratydamas stipraus gėrimo, Tedas sąmoningai ar nesąmoningai reagavo į Merion perspėjimą, kad per daug nenusigertų. Tedas Koulas daugiau nebus baudžiamas už tai, kad vairavo girtas. Gal ir ne visuomet prie vairo sės blaivutėlis, bet niekada išgėręs nevairuos, kai su juo bus Ruta.

Deja, ėmęs saikingiau gerti, Tedas dar uoliau suksis apie moteris; ilgainiui paaiškės, kad merginėjimas pačiam Tedui pavojingesnis negu gėrimas.

Tačiau tuo metu atrodė, jog tai tinkama ilgos ir sunkios dienos pabaiga: Tedas Koulas atsiklaupęs vemia į klozetą. Edis išdidžiai palinkėjo Tedui labos nakties. Tedas, žinoma, negalėjo atsakyti, nes įsijautęs lupo ožius.

Edis dar patikrino, kaip Ruta, nė nenumanydamas, jog tas greitas žvilgtelėjimas į ramiai miegančią keturmetę bus paskutinis – jis jos nematys daugiau negu trisdešimt metų. Edis negalėjo žinoti, kad išvyks, Rutai dar neatsikėlus.

Jis manė, kad iš ryto atiduos jai tėvų dovaną ir pabučiuos atsisveikindamas. Bet Edis per daug manė. Nors ir nemažai patyręs su Merion, jis buvo tik šešiolikmetis, todėl deramai neįvertino emocinio tos akimirkos krūvio, – šiaip ar taip, anksčiau tokių akimirkų Edžiui išgyventi neteko. Taigi dabar, kai stovėjo keturmetės kambaryje ir žiūrėjo į ją miegančią, jam nebuvo sunku tikėtis, kad viskas bus gerai.

Mažai kas būna toks tariamai nepaveiktas tikrovės, koks atrodo miegantis vaikas.

Koja

Tai atsitiko priešpaskutinį rugpjūčio šeštadienį, tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt aštuntųjų metų vasarą. Maždaug trečią valandą ryto pasikeitė vėjas: pūtė nebe iš pietvakarių, o iš šiaurės rytų. Edis O'Hara miegamojo prieblandoje nebegirdėjo bangų mūšos; tik pietys atskraidindavo jūros ošimą net į Pasanidžo alėją. Edis suprato, jog dabar vėjas pučia iš šiaurės rytų, nes jam pasidarė šalta. Nors atrodė visai normalu paskutinę naktį Long Ailande jaustis kaip rudenį, Edis tiek neišsibudino, kad išliptų iš lovos ir uždarytų langus. Jis tik standžiau įsisupo į menkus apklotus, susirietė į kamuoliuką ir, kvėpuodamas sau į rieškučias, mėgino kaip nors įmigti.

Po kelių sekundžių, o gal minučių, Edis susapnavo, kad Merion miega su juo ir dabar išlipo iš lovos uždaryti langų. Jis ištiesė ranką, tikėdamasis užčiuopti šiltą vietą, kur ką tik gulėjo Merion, tačiau lova buvo šalta. Kažkas uždarė langus, ir netrukus Edis išgirdo, kaip užtraukiamos užuolaidos. Edis niekada neužtraukdavo užuolaidų; jis ir Merion buvo įkalbėjęs palikti jas atitrauktas. Jam patikdavo rausvoje priešaušrio šviesoje žiūrėti į miegančią Merion.

Net nakties gūdumoje – o trečia valanda ryto, ko gero, ir yra pats gūdžiausias laikas – kažin kokia dulsva šviesa skverbėsi į Edžio miegamąjį; šiaip ar taip, prieblandoje jis matė susiliejusius baldų kontūrus. Vos įžiūrima žąsiakaklė naktinė lempa metė blankų šešėlį ant lovos galvūgalio. Ir kambario durys, kurias jie visada palikdavo praviras, – kad Merion išgirstų, jei Ruta ją šauktų, – atrodė tarytum apvedžiotos niūria pilka šviesa. Tai buvo blausi nakti-

nės lempelės šviesa, į ilgąjį koridorių sklindanti iš šeimininkų vonios, – netgi *ta* šviesa pasiekdavo Edžio miegamąjį, nes Rutos kambario durys irgi visada būdavo praviros.

Tačiau *šiąnakt* kažkas uždarė langus ir užtraukė užuolaidas; be to, neįprastoje, visiškoje tamsoje atmerkęs akis, Edis pamatė, kad uždarytos ir durys. Pats sulaikęs kvapą, jis girdėjo kažkieno kvėpavimą.

Daugelis šešiolikmečių mato tik nuolatinę tamsą. Kur tik pažiūri, jiems visur atrodo niūru. Vilčių kupinas Edis O'Hara buvo linkęs ieškoti šviesos. Visiškoje miegamojo tamsoje Edis pirmiausia pamanė, kad pas jį sugrįžo Merion.

– Merion? – sušnibždėjo vaikinukas.

– Jėzau... nejaugi tu toks optimistas? – tarė Tedas Koulas. – Maniau, niekada nepabusi. – Jo balsas juodoje kambario tamsoje sklido iš visur ir tarytum iš niekur. Edis atsisėdo lovoje ir apgraibomis ieškojo naktinės lempos, bet nebuvo įpratęs jos nematyti, todėl negalėjo rasti. – Nereikia šviesos, Edi, – pasakė jam Tedas. – Šios istorijos geriau klausytis tamsoje.

– *Kokios* istorijos? – paklausė Edis.

– Žinau, kad nori ją išgirsti, – tarė Tedas. – Pats man sakei, jog prašei Merion, kad papasakotų, bet Merion negali. Ji suakmenėja vos apie tai pagalvojusi. Prisimeni, kaip pavertei ją akmeniu, apie tai *paklausęs*... juk prisimeni, Edi?

– Taip, prisimenu, – atsakė Edis. Vadinasi, tai *ta* istorija. Tedas ketina papasakoti apie avariją.

Edis norėjo, kad apie tai jam papasakotų *Merion*. Tačiau ką šešiolikmetis dabar galėjo padaryti? Edžiui tikrai reikėjo žinoti tą istoriją, nors mieliau būtų ją išgirdęs ne iš Tedo.

– Gerai, pasakokite, – kiek įmanydamas atsainiau tarė vaikinukas. Edis nematė, kurioje kambario vietoje yra Tedas, ar jis stovi, ar sėdi, tačiau tai nebuvo svarbu, nes *bet kokią* istoriją pasakojančio Tedo balsą dar įtaigesnį darė visa apimanti tamsa.

Stiliaus atžvilgiu istorija apie Tomą ir Timotį pražudžiusią avariją atrodė labai panaši į Tedo Koulo *Pelę, rėpliojančią tarp sienų* ir

Duris grindyse – ką jau kalbėti apie daugybę Edžio sąžiningai perrašytų *Garso, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso* variantų. Kitaip tariant, tai buvo tipiška Tedo Koulo istorija; vadinasi, Merion versija toli gražu nebūtų prilygusi tai, kurią sukūrė Tedas.

Pirmiausia reikia pasakyti, – Edis tai suprato iš karto, – jog Tedas tą istoriją buvo gerai apgalvojęs. Merion nieku gyvu nebūtų galėjusi leistis į tokias berniukų mirties detales, į kokias leidosi Tedas. Be to, Merion tą istoriją būtų papasakojusi be jokių meninės išraiškos priemonių – kuo paprasčiau. O Tedo pasakojimo stilius, priešingai, buvo paremtas savistaba, netgi nenatūralus; bet kitaip Tedas gal išvis nebūtų įstengęs apie tai kalbėti.

Kaip ir daugumos Tedo Koulo istorijų, pasakojimo apie Tomo ir Timočio avariją maniera buvo labai patogi. Apie save Tedas kalbėjo trečiuoju asmeniu; taip jis tarytum laikėsi atokiau ir nuo savęs, ir nuo to įvykio. Jis nesakė „aš“, „man“ arba „mane“, tik „Tedas“ – arba „jis“, „jam“, „jį“. Jis buvo tik antraeilis veikėjas istorijoje apie kitus – svarbesnius – žmones.

Jei tą istoriją kada nors būtų pasakojusi Merion, ji su visu tuo būtų jautusi tokį glaudų ryšį, kad apie tai šnekėdama, ko gero, būtų nugrimzdusi į visišką beprotybę – daug didesnę negu ta, kurios paveikta Merion paliko vienintelį gyvą savo vaiką.

– Ką gi, štai kaip viskas buvo, – ėmė pasakoti Tedas. – Tomas vairuotojo pažymėjimą turėjo, o Timotis ne. Tomiui buvo septyniolika – jis vairavo jau visus metus. O Timiui buvo penkiolika; jis tada tik pradėjo mokytis vairuoti; jį mokė tėvas. Anksčiau Tedas mokė vairuoti Tomą; Tedo nuomone, Timotis, nors dar tik mokėsi, vairuodamas jau buvo atidesnis negu Tomas. Tai nereiškia, kad Tomas buvo prastas vairuotojas. Jis buvo budrus, pasitikėjo savimi – turėjo puikią reakciją. Be to, Tomas buvo pakankamai ciniškas, kad numatytų, ką darys *prasti* vairuotojai, netgi anksčiau, negu tie vairuotojai patys suvokdavo, ką ketina daryti. Tedas jam buvo sakęs, jog tai svarbiausia, ir Tomas tuo tikėjo: visada manyk, kad visi kiti vairuotojai yra prasti.

– Tačiau buvo vienas ypač svarbus vairavimo aspektas, dėl kurio Tedas manė, kad jaunesnysis jo sūnus, Timotis, yra geres-

nis vairuotojas – arba *galėtų būti* geresnis vairuotojas – negu Tomas. Timotis visada buvo kantresnis. Timiui, pavyzdžiui, pakakdavo kantrybės sąžiningai pažvelgti į užpakalinio vaizdo veidrodėlį, o Tomas nežvilgčiojo į jį taip reguliariai, kaip, Tedo nuomone, *turėjo* žvilgčioti vairuotojas. Juk dažnai būtent tada, kai reikia daryti kairį posūkį, beveik nepastebimai ir labai savotiškai išmėginama vairuotojo kantrybė, – kai sustoji ir lauki, kada galėsi sukti į kairę skersai priešpriešinio eismo juostą, *niekada* iš anksto, prieš pradėdamas važiuoti, nepasuk į kairę vairo. Jokiu būdu... *niekada*!

– Tačiau Tomas, – toliau pasakojo Tedas, – buvo vienas iš tų nekantrių jaunuolių, kurie dažnai iš anksto pasuka į kairę vairą, laukdami, kada galės daryti kairį posūkį... nors ir tėvas, ir motina – netgi jaunesnysis brolis – daug kartų Tomiui sakė, kad *negalima* sukti vairo, kol dar nejudi iš vietos. Ar žinai kodėl, Edi?

– Kad *nebūtum* išstumtas į priešpriešinio eismo juostą, jei iš paskos važiuojanti transporto priemonė stuktelėtų į užpakalį, – tarė Edis. – Kad blogiausiu atveju tave tik pastūmėtų į priekį, toje pačioje juostoje.

– Kas mokė tave vairuoti, Edi? – paklausė Tedas.

– Tėvas, – atsakė Edis.

– Puiku! Pasakyk jam nuo manęs, kad neblogai padirbėjo, – tarė Tedas.

– Gerai, – tamsoje atsakė Edis. – Pasakokite...

– Na... Kur mes buvome? Tiesą sakant, buvome vakaruose. Atostogavome kaip ir daugelis žmonių iš rytų, kurie, sumanę pavasarį paslidinėti ir nežinodami, ar galės tai daryti rytuose, keliauja į vakarus. Jei nori būti tikras, kad kovo ar balandžio mėnesį bus sniego, keliauk į vakarus. Taigi... žmonės iš rytų, besisvečiuojantys vakaruose. Ir tai buvo ne tik *Ekseterio* pavasario atostogos; tikriausiai tuo metu mokinius paleido nemažai mokyklų ir universitetų, todėl vakaruose buvo daugybė atvykėlių, kuriems čia neįprasti atrodė ne tik kalnai, bet ir keliai. Be to, daugelis tų slidininkų vairavo neįprastus automobilius – pavyzdžiui, išsinuomotus. Koulų šeima irgi išsinuomojo automobilį.

– Suprantu, – tarė Edis, įsitikinęs, kad Tedas tyčia neskuba pasakoti, kas atsitiko; turbūt todėl, kad nori priversti Edį tą nelaimę ne tik *įsivaizduoti*, bet ir *nujausti*.

– Na... Baigėsi ilga slidinėjimo diena, visą laiką snigo. Šlapias, sunkus sniegas. Jei būtų buvę bent vienu ar dviem laipsniais šilčiau, – pasakė Tedas, – sniegas būtų virtęs lietumi. Beje, Tedas ir Merion nebuvo tokie kietakakčiai, nenuilstantys slidininkai kaip abu jų sūnūs. Septyniolikos ir penkiolikos metų Tomas ir Timotis slidinėjo nepalyginti geriau negu jų tėvai, kuriems tada buvo keturiasdešimt ir trisdešimt ketveri, – jie dažnai dieną kalno atšlaitėje užbaigdavo šiek tiek anksčiau negu berniukai. Tiesą sakant, *tą* dieną Tedas su Merion nuėjo į barą slidininkų poilsiavietėje ir ten gana ilgai (kaip jiems atrodė) laukė, kol Tomas ir Timotis nušliuoš paskutinį kartą – paskui vėl paskutinį. Žinai, kokie tie berniūkščiai... slidinėjimo jiems niekada negana, taigi mama su tėčiu laukia...

– Suprantu – jūs pasigėrėte, – tarė Edis.

– Tai buvo viena iš nereikšmingo ginčo temų – turiu galvoje ginčą tarp Tedo ir Merion, – pasakė Edžiui Tedas. – Merion *sakė*, kad Tedas girtas; pats Tedas manė esąs blaivus. O Merion, nors ne girta, tą vėlyvą popietę visgi buvo išgėrusi daugiau negu paprastai. Kai berniukai susirado tėvus bare, ir Tomas, ir Timotis iš karto suprato, jog nei tėvas, nei motina nėra *tokios* geros būklės, kad galėtų vairuoti išsinuomotą automobilį. Be to, Tomas turėjo vairuotojo pažymėjimą ir buvo blaivutėlis. Taigi atrodė savaime aišku, kuriam iš jų derėtų vairuoti...

– Vadinasi, vairavo Tomas, – pertraukė Tedo pasakojimą Edis.

– ... ir, kadangi broliai yra broliai, Timotis įsitaisė šalia jo. O tėvai, – tarė Edžiui Tedas, – sėdėjo ten, kur galiausiai atsiduria dauguma tėvų: ant užpakalinės sėdynės. Važiuodami Tedas su Merion toliau darė tai, ką daugelis tėvų daro be perstojo: jie ginčijosi, nors iš esmės jų ginčas tebebuvo nereikšmingas – nereikšmingas ir *užsitęsęs*. Tedas, pavyzdžiui, buvo nuvalęs sniegą nuo priekinio stiklo, o užpakalinį palikęs apsnigtą. Merion sakė, jog reikėjo nuvalyti ir užpakalinį. Tedas ją tikino, kad netrukus, kai automo-

bilis įšils ir pajudės, sniegas nuslinks. Ir nors tuoj pat paaiškėjo, kad jis teisus, – sniegas nuo užpakalinio stiklo nuslinko vos jiems pradėjus važiuoti, – Tedas su Merion ginčijosi toliau. Pasikeitė tik ginčo tema; nereikšmingumas išliko.

– Tai buvo vienas iš tų slidinėjimo kurortų, kuriuose apie patį miestelį nėra ką kalbėti. Pagrindinė gatvė – trijų juostų greitkelis; vidurinė juosta skirta posūkiams į kairę, nors gana dažnai pasitaiko mulkių, *posūkių* juostą maišančių su *lenkimo*... jei supranti, ką turiu galvoje. *Nekenčiu* trijų juostų greitkelių, Edi... o tu?

Edis nenorėjo atsakyti. Tai buvo tipiška Tedo Koulo istorija: visada matai, ko turėtum bijoti; matai, kaip tai artinasi ir netrukus atsitiks. Bet blogiausia, kad niekada nenuspėji *visko*, kas atsitiks.

– Šiaip ar taip, – toliau pasakojo Tedas, – Tomas vairavo gerai, atsižvelgdamas į nepalankias oro sąlygas. Tebesnigo. Be to, dabar sutemo – iš tiesų viskas buvo nepažįstama. Tedas su Merion ėmė ginčytis, kuriuo keliu geriausia važiuoti į viešbutį. Tai atrodė kvaila, nes visas miestelis buvo nusidriekęs palei trijų juostų greitkelį; kadangi tas greitkelis, tiesą sakant, ir buvo vienintelė miestelio *gatvė* su daugybe abiejose pusėse išrikiuotų viešbučių, motelių, degalinių, restoranų ir barų, reikėjo tik žinoti, į kurią pusę sukti. Tomas žinojo. Turės sukti į kairę, nesvarbu kaip. Vargu ar jam, kaip vairuotojui, padėjo tai, kad mama ir tėtis vienas per kitą stengėsi tiksliai pasakyti, *kur* jis turėtų pasukti į kairę. Tomas, pavyzdžiui, galėjo tai padaryti prie pat viešbučio – toks tiesus kelias patiko Tedui – arba važiuoti pro viešbutį iki artimiausio šviesoforo. Ten, užsidegus žaliai šviesai, jis būtų apsisukęs ir kita juosta grįžęs atgal; tuomet viešbutis jau būtų buvęs dešinėje. Merion manė, kad apsisukti prie šviesoforo daug saugiau, negu sukti į kairę iš vidurinės juostos, kur nėra jokių šviesų.

– Gerai! Gerai! – tamsoje sušuko Edis. – Suprantu! Suprantu!

– Ne, nesupranti! – užriko ant jo Tedas. – Negali suprasti, kol tai *nesibaigė*! O gal nori, kad nutilčiau?

– Ne... pasakokite, – atsakė Edis.

– Taigi... Tomas suka į vidurinę juostą, *posūkių* juostą – *ne* lenkimo... Tomis įjungia posūkio signalą, nežinodamas, kad abu už-

pakaliniai žibintai aplipę šlapiu sniegu, kurio tėvas nenuvalė, kaip nenuvalė ir užpakalinio stiklo. Niekas, važiuojantis Tomui iš paskos, negali įžiūrėti nei jo posūkių, nei galinių, nei stabdžių šviesų. Iš užpakalio automobilis nematomas – arba matomas tik paskutinę akimirką.

– Tuo tarpu Merion sako: „Nesuk čia, Tomi, – prie šviesoforo bus saugiau“.

„Nori, kad jis ten apsisuktų ir gautų skylę talone, Merion?“ – paklausė žmonos Tedas.

„Nerūpi man tos skylės, Tedai – saugiau sukti prie šviesoforo“, – atšovė Merion.

„Liaukitės, abu, – tarė Tomas. – Nenoriu gauti skylės, mam“, – pridūrė vaikinas.

„Gerai – tada suk čia“, – pasakė jam Merion.

„Verčiau paskubėk, Tomi – nestovėk taip“, – paragino Tedas.

„Puikūs patarimai vairuotojui, – tarstelėjo Timotis. Tada Timis pastebėjo, kad belaukdamas brolis pasuko vairą į kairę. – Vėl per anksti užlaužei“, – pasakė.

„Todėl, kad jau norėjau sukti, o paskui apsigalvojau, šikniau!“ – tarė Tomas.

„Prašyčiau nevadinti brolio šiknium, Tomi“, – sudraudė sūnų Merion.

„Bent jau ne motinai girdint“, – pridūrė Tedas.

„Ne – ne tai norėjau pasakyti, Tedai, – tarė vyrui Merion. – Tiesiog jis neturėtų vadinti brolio šiknium – taškas!“

„Girdi, šikniau?“ – paklausė brolio Timotis.

„Timi, *prašyčiau*...“ – tarė Merion.

„Galėsi sukti, kai pravažiuos tas sniego valytuvas“, – patarė sūnui Tedas.

„Žinau, tėti. *Aš* vairuoju“, – atsakė septyniolikmetis.

– Bet netikėtai visas salonas nušvito – į juos plieskė priekiniai iš paskos važiavusio automobilio žibintai. Tai buvo mikroautobusas, pilnas koledžo studentų iš Niudžersio. Jie pirmą kartą atkeliavo į Koloradą. Niudžersyje galbūt nėra skirtumo tarp posūkių ir lenkimo juostų.

– Šiaip ar taip, tie koledžo studentai norėjo *lenkti*. Jie nematė (iki paskutinės sekundės) priekyje sustojusio automobilio, laukiančio, kada galės sukti į kairę, – kai tik priešpriešine juosta pravažiuos sniego valytuvas.. Taigi studentai iš užpakalio trenkėsi į Tomo automobilį, ir jis, kadangi Tomas jau buvo pasukęs vairą, išlėkė į priešpriešinio eismo juostą, kuria kaip tik tą akimirką maždaug keturiasdešimt penkių mylių per valandą greičiu važiavo didžiulis sniego valytuvas. Koledžo studentai vėliau sakė, kad jų greitis buvo maždaug penkiasdešimt.

– Dieve... – tarė Edis.

– Sniego valytuvas Tomo automobilį perpjovė beveik tiksliai perpus, – toliau pasakojo Tedas. – Tomą nužudė jo paties vairo kolonėlė – ji sutraiškė jam krūtinę. Tomis mirė akimirksniu. O Tedas bemaž dvidešimt minučių sėdėjo įstrigęs ant užpakalinės sėdynės, tiesiai Tomui už nugaros. Tedas Tomo nematė, tačiau žinojo, kad Tomis negyvas, nes Tomį matė Merion, ir nors Merion neištarė žodžio „negyvas", ji vis kartojo: „O, Tedai... Tomio nebėra. Tomio nebėra. Ar matai Timį? Timis juk su mumis... taip? Ar matai, jis tebėra?"

– Kadangi Merion buvo įstrigusi ant užpakalinės sėdynės už Timočio – taip sėdėjo ilgiau negu pusvalandį, – ji Timočio nematė. O Tedas jaunesnįjį sūnų matė puikiai; Timotis prarado sąmonę, kai jo galva išlindo pro priekinį stiklą; bet kurį laiką Timotis dar buvo gyvas. Tedas matė, kad jis kvėpuoja, tačiau Tedas *negalėjo* matyti, kad sniego valytuvas, perpjovęs automobilį perpus, nupjovė ir kairę Timio koją – per šlaunį. Kol gelbėjimo brigada mėgino visus juos išlaisvinti iš sulankstyto automobilio, kuris lyg armonika buvo suspaustas tarp sniego valytuvo ir mikroautobuso, Timotis Koulas mirtinai nukraujavo iš perpjautos šlaunies arterijos.

– Kone dvidešimt minučių – o gal mažiau negu penkias – Tedas žiūrėjo, kaip miršta jaunesnysis jo sūnus. Kadangi Tedas iš sumaigyto automobilio buvo išlaisvintas bent dešimčia minučių anksčiau, negu gelbėtojai ištraukė Merion... Tedui tik lūžo keli šonkauliai, šiaip jis buvo sveikas... Tedas matė, kaip sanita-

rai iš automobilio iškėlė Timio kūną (bet *ne* kairę Timio koją). Nupjauta berniuko koja tebebuvo sniego valytuvo prispausta prie priekinės sėdynės, kai gelbėjimo brigada pagaliau išlaisvino Merion. Ji žinojo, kad jos Tomas negyvas, o Timotis ištrauktas iš metalo krūvos – ir nuvežtas į *ligoninę*, tikriausiai tikėjosi Merion, nes ji vis klausė Tedo: „Timis juk su mumis... taip? Ar matai, jis tebėra?"

– Tačiau Tedas buvo bailys, jis nedrįso atsakyti į tą klausimą – taip ir nutylėjo. Vieno iš gelbėtojų paprašė pridengti Timio koją brezentu, kad nepamatytų Merion. Ir kai Merion buvo atsargiai išlaisvinta... beje, ji stovėjo, netgi šlubčiojo aplinkui, nors paskui paaiškėjo, kad jai sulaužyta kulkšnis... Tedas mėgino pasakyti, kad jaunesnysis jos sūnus, kaip ir vyresnysis, jau negyvas. Tačiau Tedas niekaip neįstengė to *ištarti*. Taigi jam dar nespėjus jos perspėti, Merion pastebėjo Timio batą. Ji negalėjo žinoti – negalėjo *įsivaizduoti*, – kad sūnaus batas ten guli su visa koja. Ji manė, jog tai tik batas. Ji pasakė: „O, Tedai, žiūrėk – jam juk reikės bato". Niekieno nesulaikyta Merion nušlubčiojo prie sumaigyto automobilio ir pasilenkė paimti to bato.

– Tedas, žinoma, *norėjo* ją sulaikyti, bet – juk girdėjai pasakymą „suakmenėjo"? – tą akimirką pasijuto visiškai suparalyžiuotas. Negalėjo pajudėti, negalėjo net šūktelėti. Taigi jis leido žmonai pačiai pamatyti, kad sūnaus batas paliktas su visa *koja*. Tik tada Merion pamažu suvokė, kad nebėra ir Timočio. *Tokia* ir yra... – kaip įpratęs užbaigė pasakojimą Tedas Koulas, – šios istorijos pabaiga.

– Išeikite, – tarė jam Edis. – Čia *mano* kambarys, bent jau iki ryto.

– Jau beveik rytas, – pasakė vaikinui Tedas. Jis atitraukė vieną užuolaidą, kad Edis matytų po truputį ryškėjančią blankią, tarytum negyvą šviesą.

– Išeikite, – pakartojo Edis.

– Tik nemanyk, kad pažįsti mane arba Merion, – tarė Tedas. – Tu mūsų nepažįsti – ypač nepažįsti Merion.

– Gerai, gerai, – atsakė Edis. Jis matė, kad kambario durys atidarytos; iš ilgo koridoriaus sklido įprasta neryški, pilkšva šviesa.

– Tik po Rutos gimimo Merion pradėjo su manimi kalbėti, – toliau pasakojo Tedas. – Turiu galvoje, kad ji anksčiau neištarė *nė žodžio* – nė vieno žodžio apie tą avariją. Tačiau kartą, kai Ruta jau buvo gimusi, Merion paprasčiausiai įėjo į mano darbo kambarį... juk žinai, kad ji išvis prie jo nesiartindavo... ir pasakė: „Kaip tu galėjai leisti man pamatyti Timio koją? Kaip *galėjai*?“ Turėjau jai paaiškinti, kad tiesiog fiziškai neįstengiau pajudėti – kad buvau paralyžiuotas, suakmenėjęs. Bet ji tik pasakė: „Kaip tu *galėjai*?“ Ir mudu daugiau niekada apie tai nešnekėjom. Aš mėginau, tačiau ji nešnekėjo.

– Būkite malonus, išeikite! – paprašė Edis.

Išeidamas Tedas tarė:

– Pasimatysime iš ryto, Edi.

Pro Tedo atidengtą lango pusę sklindančios blankios priešaušrio šviesos nepakako, kad Edis įžiūrėtų, kiek valandų; jis tik matė, kad ir jo laikrodis, ir riešas, ir visa ranka dabar sidabriškai pilkos lavono spalvos. Edis pasukiojo ranką, bet nepastebėjo jokio atspalvio skirtumo. Ir delnas, ir viršutinė plaštakos pusė buvo vienodi; tiesą sakant, tos pačios negyvos pilkos spalvos buvo ir visa jo oda, ir pagalvės, ir suveltos paklodės. Edis gulėjo atsimerkęs – laukė tikresnės šviesos. Pro langą žiūrėjo į dangų; dangus po truputį blyško. Prieš pat saulėtekį jis pasidarė šviesus kaip savaitės senumo mėlynė.

Edis neabejojo, kad Merion daug valandų šitaip žiūrėjo į priešaušrio šviesą. Gal ir dabar žiūri? Juk tikriausiai nemiega, kad ir kur būtų. Staiga Edis suvokė, ką nemiegodama mato Merion: šlapią sniegą, tirpstantį ant šlapio, juodo greitkelio, kurį turbūt ruožais buvo išmarginę šviesos atspindžiai; viliojančias neonines iškabas, siūlančias valgį, gėrimą ir pastogę (netgi visokias pramogas); nuolatos pro šalį slenkančius žibintus, lėtai rėpliojančius automobilius – visiems juk reikėjo pažiopsoti į avariją; besisukančius mėlynus policijos žiburėlius, mirksinčias geltonas avarinio sunkvežimio lempas ir ryškiai raudonas – greitosios pagalbos. Tačiau net ir tokiame sąmyšyje Merion pastebėjo tą *batą*!

„O, Tedai, žiūrėk – jam juk reikės bato“, – ji visada prisimins, kaip tai pasakė, šlubčiodama prie sumaigyto automobilio ir lenkdamasi žemyn.

Edis spėliojo, koks tai buvo batas. Be tos detalės jis mintyse nematė visos kojos. Gal slidžių batas? O gal senas teniso batelis, kurio Timočiui nebuvo gaila sušlapinti? Negalėdamas įvardyti to bato ar batelio – kad ir kas ten buvo, – Edis jo nematė, o nematydamas bato, nematė ir kojos. Jis negalėjo tos kojos net įsivaizduoti.

Edžiui pasisekė. Merion nebuvo tokia laiminga. Ji visada prisimins tą kraujo prisigėrusį batą; ši tiksli detalė niekada jai neleis pamiršti kojos.

Darbas pas poną Koulą

Tik todėl, kad nežinojo, koks tai buvo batas, Edis nejučiomis užmigo. Kai pabudo, pro atidengtą lango pusę švietė dar neaukštai pakilusi saulė; dangus buvo gaiviai mėlynas, be debesų. Edis atidarė langą, norėdamas pažiūrėti, ar šalta, – kelte bus vėsoka, *jeigu* kas nors pavėžės į Orient Pointą, – ir pastebėjo į kiemą įvažiavusį kažin kokį sunkvežimį. Tai buvo pikapas. Atvirame jo kėbule Edis matė dvi žoliapjoves – vieną panašią į traktoriuką, ant kurios gali sėdėti, o kitą paprastą, kurią eidamas stumi priešais; be to, ten gulėjo keletas grėblių, kauptukų bei kastuvų, daugybė įvairiausių purkštukų ir ilga, tvarkingai suvyniota žarna.

Tedas Koulas pats pjaudavo savo pievelę; o laistydavo tik tada, kai labai reikėdavo arba kai prisiruošdavo. Kadangi dėl Tedo ir Merion santykių atšalimo kiemas liko neužbaigtas, vargu ar jis buvo vertas visą dieną dirbančio sodininko dėmesio. Tačiau pikape sėdintis vyrukas atrodė kaip visą dieną dirbantis sodininkas.

Edis apsirengė ir nulipo į virtuvę; pro vieną iš virtuvės langų galės geriau matyti pikape sėdintį žmogų. Tedas, keistai žvalus ir jau išsiviręs puodelį kavos, pro langą vogčiomis žvilgčiojo į paslaptingąjį sodininką, kuris jam, beje, anaiptol neatrodė paslaptingas.

– Eduardas, – pašnibždėjo Edžiui Tedas. – Ką Eduardas čia veikia?

Dabar ir Edis pažino ponios Von sodininką, nors buvo jį matęs vos vieną kartą – ir labai trumpai, – kai Eduardas Gomesas piktai Edį nužvelgė, patogiai įsitaisęs ant kopėčių; vargšas žmogelis, su

kuriuo vėliau buvo taip blogai pasielgta, tada rankiojo pornografijos skutus iš Vonų gyvatvorės.

– Gal ponia Von jį pasisamdė, kad jus nužudytų? – spėjo Edis.

– Ne, tik jau ne *Eduardą*! – tarė Tedas. – Bet gal kur nors matai *ją*? Nei kabinoje, nei kėbule berods nėra.

– Gal guli *po* sunkvežimiu? – garsiai mąstė Edis.

– Dėl Dievo meilės, aš nejuokauju, – pasakė vaikinui Tedas.

– Aš irgi, – tarė Edis.

Abu turėjo pakankamai priežasčių tikėti, jog ponia Von galėtų nužudyti, tačiau paaiškėjo, kad Eduardas Gomesas kieme vienas; sodininkas paprasčiausiai sėdėjo savo sunkvežimio kabinoje. Tedas su Edžiu matė iš Eduardo termoso kylantį garą, kai jis įsipylė kavos; sodininkas mandagiai laukė, kol patys namo gyventojai kaip nors jam parodys, kad jau atsibudo.

– Gal nueitum ir sužinotum, ko jam reikia? – paprašė Edžio Tedas.

– Tik ne *aš*, – atsakė Edis. – Aš išmestas... taip?

– Dėl Dievo meilės... bent jau eime kartu, – pasakė šešiolikmečiui Tedas.

– Verčiau pabūsiu prie telefono, – tarė Edis. – Jeigu jis turi ginklą ir jus nušaus, iškviesiu policiją.

Tačiau Eduardas Gomesas neatrodė ginkluotas; vienintelis sodininko ginklas buvo iš pažiūros nepavojingas popierėlis, kurį jis išsitraukė iš piniginės ir parodė Tedui. Tas pats purvinas, neįskaitomas čekis, iš kurio ponia Von padarė laivelį ir paleido į fontaną.

– Ji sakė, jog tai *paskutinis* čekis, – paaiškino Tedui Eduardas.

– Ji jus *išmetė*? – paklausė Tedas.

– Todėl, kad jus perspėjau, kai ji sėdo į automobilį, – tarė Eduardas.

– O, – Tedas spoksojo į bevertį čekį. – Neįmanoma net perskaityti, – pasakė Eduardui. – Tarytum būtų neužpildytas. – Po nuotykių fontane čekis buvo apsitraukęs žalsvomis išblukusio sepijų rašalo apnašomis.

– Tai nebuvo vienintelis mano darbas, – paaiškino sodininkas, – tačiau svarbiausias. Pagrindinis pajamų šaltinis.

– O, – tarė Tedas; jis atidavė Eduardui sepijų rašalu nudažytą čekį, ir sodininkas vėl oriai įsidėjo jį į piniginę. – Nežinau, ar teisingai jus suprantu, Eduardai, – pasakė Tedas. – Manote, kad išgelbėjote man gyvybę ir dėl to netekote darbo?

– Aš *iš tikrųjų* išgelbėjau jums gyvybę – ir *iš tikrųjų* dėl to netekau darbo, – atsakė Eduardas Gomesas.

Tedo tuštybė vertė jį manyti, kad, būdamas toks greitakojis, netgi startavęs iš vietos, jis galėjo pabėgti nuo „Linkolnu" skriejančios ponios Von. Tačiau Tedas neketino ginčyti fakto, kad sodininkas pasielgė drąsiai.

– Tai apie kokią – tiksliai – sumą mudu dabar kalbame? – paklausė Tedas.

– Nereikia man jūsų pinigų – ne tam atvažiavau, kad mane šelptumėte, – atsakė jam Eduardas. – Tikėjausi, kad duosite kokio darbo.

– Ieškote darbo? – paklausė Tedas.

– Taip, jei tik pas jus būtų man tinkamo... – tarė Eduardas. Sodininkas beviltiškai dairėsi po apleistą kiemą. Net marga pievelė neatrodė deramai prižiūrima. Ją reikėjo patręšti – ir, be abejo, dažniau lieti. Be to, nebuvo jokių žydinčių krūmų, jokių daugiamečių augalų, jokių vienmečių – bent jau Eduardas nepastebėjo. Ponia Von kartą buvo Eduardui sakiusi, jog Tedas Koulas turtingas ir garsus. („Matyt, pinigų sodui jis neleidžia", – galvojo Eduardas.) – Nemanau, kad pas jus atsirastų man darbo, – pasakė sodininkas Tedui.

– Palaukite, – tarė Tedas. – Tuoj parodysiu, kur norėčiau įsirengti baseiną, ir dar kai ką.

Pro virtuvės langą Edis žiūrėjo, kaip jie vaikšto aplink namą. Jų pokalbis Edžiui neatrodė grėsmingas. Vaikinas nusprendė, kad gali nebūgštaudamas prie jų prisidėti.

– Noriu paprasto, stačiakampio baseino – nebūtinai olimpinio dydžio, – aiškino Tedas Eduardui. – Tik kad vienas galas būtų gilus, o kitas – seklus, su laipteliais. Ir jokio tramplino. Manau, tramplinai pavojingi vaikams. Turiu ketverių metų dukterį.

– O aš turiu ketverių metų anūkę ir visiškai jums pritariu, –

pasakė Eduardas. – Pats baseinų neįrenginėju, bet pažįstu keletą vyrukų, kurie tuo užsiima. Be abejo, galėčiau baseiną *prižiūrėti*. Valyti jį siurbliu ir tinkamai subalansuoti chemikalus. Suprantate, kad nesidrumstų vanduo – arba kad nepažaliuotų oda, ir panašiai.

– Kaip pasakysite, taip ir bus, – tarė Tedas. – Galėsite tuo rūpintis. Aš tik nenoriu tramplino. Be to, baseiną reikia kuo nors apsodinti – kad į mus nuolatos nespoksotų kaimynai arba praeiviai.

– Siūlyčiau bermą – tikriau, *tris* bermas, – pasakė Eduardas. – O ant jų, kad sutvirtintų paviršių, patarčiau pasodinti keletą rusiškų alyvmedžių. Jie čia gerai auga, be to, jų gražūs lapai – žali su sidabriniu atspalviu. Žiedai geltoni, kvapnūs, o vaisiai panašūs į alyvas. Jie dar vadinami siauralapiais žilakrūmiais.

– Kaip pasakysite, – vėl tarė Tedas. – Pavedu tai jums. Tiesa, dar sklypo ribos... vargu ar jos kada nors buvo aiškiai pažymėtos.

– Galima apsodinti ligustrais, – atsakė Eduardas Gomesas. Žmogelis lyg ir krūptelėjo, prisiminęs gyvatvorę, kurioje pakibęs merdėjo nuo išmetamųjų dujų. Tačiau iš ligustrų šis sodininkas galėjo daryti stebuklus: jo prižiūrima, ponios Von gyvatvorė paaugdavo vidutiniškai aštuoniolika colių per metus. – Reikia tik tinkamai tręšti, laistyti ir, svarbiausia, *karpyti*, – pridūrė Eduardas.

– Žinoma – sodinkim ligustrus, – tarė Tedas. – Man patinka gyvatvorės.

– Man irgi, – pamelavo Eduardas.

– Be to, noriu daugiau pievelės, – toliau kalbėjo Tedas. – Noriu atsikratyti tų kvailų saulučių ir aukštos žolės. Neabejoju, kad aukštoje žolėje yra erkių.

– Žinoma, – pritarė Eduardas.

– Noriu pievelės kaip stadione, – kerštingai pasakė Tedas.

– Su nudažytomis *linijomis*? – paklausė sodininkas.

– Ne, ne! – sušuko Tedas. – Turėjau galvoje, kad pievelė būtų tokio *didumo* kaip stadionas.

– A, – tarė Eduardas. – Tai jau bus daug pievelės, daug pjovimo, daug purkštuvų...

– O dailidės darbai? – paklausė Tedas sodininko.

– Dailidės?

– Na, ar mokate dailidžiauti? Ketinau lauke įsirengti dušą – kad iš karto galėtų praustis keletas žmonių, – paaiškino Tedas. – Nebūtų *daug* darbo.

– Žinoma, sugebėčiau, – atsakė Eduardas. – Pats santechnikos netvarkau, bet pažįstu vyruką...

– Kaip pasakysite, – vėl tarė Tedas. – *Tai* irgi pavedu jums. O jūsų žmona?

– *Ką* mano žmona?

– Na, norėjau paklausti, ar ji dirba. Ką ji daro? – domėjosi Tedas.

– Verda valgį, – atsakė Eduardas. – Kartais prižiūri anūkę – ir kitus vaikus. Dar tvarko kai kurių žmonių namus...

– Gal ji norėtų tvarkyti *šiuos* namus? – paklausė Tedas. – Gal norėtų virti valgį *man* ir prižiūrėti mano keturmetę mergytę? Ji gera mergytė. Jos vardas Ruta.

– Žinoma, būtinai žmonos paklausiu. Galvą guldau, kad norės, – atsakė Eduardas.

Edis neabejojo, kad Merion būtų buvusi sutriuškinta, jei būtų išgirdusi apie tą sandėrį. Nuo Merion išvykimo nepraėjo nė dvidešimt keturios valandos, o jos vyras – bent jau mintyse – jau rado jai pakaitalą. Tedas pasisamdė sodininką ir dailidę, faktinį namų prižiūrėtoją ir visų galų meistrą... maža to, Eduardo žmona netrukus virs valgį ir prižiūrės Rutą!

– Kuo vardu jūsų žmona? – paklausė Tedas Eduardo.

– Kончita.

Taigi Končita virs Tedui ir Rutai valgį; ji bus pagrindinė Rutos auklė, be to, kiekvieną kartą, kai Tedui reikės kur nors išvykti, Končita su Eduardu kelsis pagyventi į namą Pasanidžo alėjoje ir rūpinsis Ruta lyg tėvas ir mama. O Gomesų anūkė, Marija, tokio pat amžiaus kaip Ruta, vaikystėje dažnai bus Rutos žaidimų draugė.

Tai, kad ponia Von Eduardą išmetė, tikrai išeis jam į naudą; netrukus pagrindinės jo pajamos bus iš Tedo Koulo – ne tik jo,

bet ir Končitos. Paaiškės, kad, kaip *darbdavys*, Tedas daug malonesnis ir patikimesnis negu kaip *vyras*. (Nors Edžiui O'Harai taip neatrodė.)

– Tai kada galite pradėti? – paklausė Tedas Eduardo tą ankstyvą tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt aštuntųjų rugpjūčio šeštadienio rytą.

– Kada tik norite, – atsakė Eduardas.

– Gerai. Pradėkite šiandien, Eduardai, – tarė Tedas. Ir nė nežvilgtelėjęs į kieme šalia jų stovintį Edį pridūrė: – Gal pirmiausia nuvežkite šį vaikiną į kelto prieplauką Orient Pointe.

– Žinoma, nuvešiu, – pasakė Eduardas. Jis mandagiai linktelėjo Edžiui, o Edis – jam.

– Gali išvykti tuoj pat, Edi, – tarė Tedas šešiolikmečiui. – Norėjau pasakyti, prieš pusryčius.

– Gerai, – neprieštaravo Edis. – Einu, pasiimsiu daiktus.

Taip Edis O'Hara ir išvyko, neatsisveikinęs su Ruta; jam liepė išvykti, kai vaikas dar miegojo. Edis vos spėjo paskambinti į namus. Jau buvo pažadinęs tėvą ir motiną po vidurnakčio; dabar pažadino juos dar kartą, prieš septintą ryto.

– Jei aš pirmas nusigausiu į Niu Londoną, paprasčiausiai palauksiu tavęs prieplaukoje, – tarė Edis tėčiui. – Būk atsargus, neskubėk.

– *Aš* tavęs lauksiu! Sutiksiu keltą! *Abu* ten būsime, Edvardai! – kone dusdamas pasakė sūnui Mėtinis.

O dėl visų Hamptonuose gyvenančių eksoniečių sąrašo, tai Edis vos neįsidėjo jo į krepšį. Bet susigriebęs suplėšė kiekvieną puslapį atskirai į ilgas, siauras skiautes, suspaudė jas į gniužulą ir paliko svečių miegamojo šiukšlių dėžėje. Vėliau, kai Edis jau bus išvykęs, Tedas iššniukštinės visą kambarį, ras sąrašą ir pamanys, jog tai meilės laiškai. Ilgai ir kruopščiai Tedas dėlios skiauteles, kol supras, kad nei Edis, nei Merion nieku gyvu negalėjo rašyti tokių „meilės laiškų“.

Mažojo lagamino viršuje jau gulėjo O'Harų šeimai priklausanti *Pelė, rėpliojanti tarp sienų*; Mėtinis norėjo, kad Edis gautų pono Koulo autografą, bet Edis (tokiomis aplinkybėmis) niekaip negalėjo pri-

siversti paprašyti, kad garsusis rašytojas ir iliustruotojas tą knygą pasirašytų. Užtat Edis nukniaukė vieną iš Tedo plunksnakočių; tai buvo automatinis plunksnakotis su tokia plunksna, kokia Tedas dažniausiai pasirašinėdavo knygas. Edis manė, kad kelte turės pakankamai laiko ir kaip nors padirbs kaligrafišką Tedo Koulo parašą. Jis tikėjosi, kad nei mama, nei tėtis nepastebės skirtumo.

Kieme jie beveik nieko negalėjo vienas kitam pasakyti atsisveikindami – nei formaliai, nei neformaliai.

– Na... – Tedas akimirką patylėjo. – Esi geras vairuotojas, Edi, – nenorom tarė; ir ištiesė ranką. Edis ją paspaudė, o kairėje atsargiai laikė sumaigytą duonos kepaliuko formos dovaną Rutai. Jam nieko kito neliko, kaip atiduoti ją Tedui; taip Edis ir padarė.

– Čia Rutai, bet nežinau, kas... – pasakė Edis. – Nuo mano tėvų... Išgulėjo krepšyje visą vasarą, – paaiškino. Matė, su kokiu pasibjaurėjimu Tedas žiūri į sulamdytą popierių, kuris jau buvo beveik išsivyniojęs. Reikėjo greičiau ištraukti dovaną ir bent jau atsikratyti to šlykštaus popieriaus. Edžiui, žinoma, knietėjo žvilgtelėti, kas ten; kita vertus, jis įtarė, kad pamatęs pasijus *nesmagiai*. Edis suprato, kad ir Tedas norėtų dovaną išvynioti.

– Išvynioti ar leisti tai padaryti Rutai? – paklausė Tedas Edžio.

– Gal geriau išvyniokite *jūs*? – tarė Edis.

Tedas išvyniojo, ir jie pamatė, jog tai drabužis – mažyčiai teniso marškinėliai. Kokiam ketverių metų vaikui rūpi drabužiai? Jei dovaną būtų išvyniojusi pati Ruta, ji būtų nusivylusi, kad tai ne žaislas ir ne knygutė. Be to, marškinėliai atrodė Rutai jau per maži; iki kitos vasaros, kol galėtų vilkėti, mergytė būtų visai juos išaugusi.

Tedas marškinėlius išskleidė ir parodė Edžiui. Šiaip jau Eksèterio tema neturėjo Edžio labai nustebinti, bet vaikinas – pirmą kartą per šešiolika metų – beveik tris mėnesius gyveno pasaulyje, kur *nebuvo* diena iš dienos kalbama apie mokyklą. O dabar ant marškinėlių, skersai krūtinės, Edis perskaitė kaštoninės spalvos užrašą pilkame fone:

EKSETERIS 197 –

Tedas parodė Edžiui ir Mėtinio pridėtą laiškelį. Tėvas rašė: „Nors vargiai tikėtina – bent jau kol *mes* esame gyvi, – kad ši mokykla kada nors priims mergaites, pamaniau, kad jums, kaip eksoniečiui, tikriausiai patiktų leisti dukterį į Ekseterį. Nuoširdžiai dėkoju, kad suteikėte mano berniukui galimybę pirmą kartą padirbėti!" Laiškelio pabaigoje buvo parašas: *Džo O'Hara, '36*. Edis pagalvojo, jog labai ironiška, kad tūkstantis devyni šimtai trisdešimt šeštieji – tada jo tėvas baigė Ekseterio mokyklą – yra būtent tie metai, kuriais Tedas vedė Merion.

Dar labiau ironiška tai, kad Ruta Koul visgi *mokysis* Ekseteryje, nors Mėtinis (bei daugelis kitų Ekseterio dėstytojų) tikrai manė, jog bendras berniukų ir mergaičių mokymas vargiai tikėtinas. Tūkstantis devyni šimtai septyniasdešimtųjų vasario dvidešimt septintą dieną kontrolės grupės nariai paskelbs, jog tų metų rudenį į Ekseterį bus priimamos ir mergaitės. Taigi Ruta iš Long Ailando iškeliaus į šlovingąjį internatą Niu Hampšyre; jai bus šešiolika. Devyniolikos ji baigs Ekseterio mokyklą su septyniasdešimt trečiųjų laida.

Tais metais Edžio motina, Dot O'Hara, atsiųs sūnui laišką, kuriame praneš, jog buvusio jo darbdavio duktė baigė mokyklą kartu su kitomis keturiasdešimt šešiomis mergaitėmis, kurios mokėsi tarp dviejų šimtų trisdešimt devynių berniukų. Tiesa, Dot Edžiui prisipažins, kad kontrastas tarp tų skaičių gali būti ir dar didesnis, nes keletą berniukų ji apsirikusi priskaičiavo prie mergaičių – tokie ilgi daugumos jų plaukai.

Iš tikrųjų: septyniasdešimt trečiųjų laida Ekseteryje demonstravo ilgaplaukių vaikinų madą; ilgų, tiesių, per vidurį perskirtų plaukų mados laikėsi ir mergaitės. Ruta tada irgi taip atrodė. Ji ir mokydamasi koledže nešios ilgus, tiesius, per vidurį perskirtus plaukus, tik vėliau, galiausiai pati pasijutusi jų savininke, nusikirps trumpai – taip, kaip visada norėjo (sakys Ruta), ne *vien* tam, kad supykdytų tėvą.

Septyniasdešimt trečiųjų vasarą, trumpam parvykęs į namus aplankyti tėvų, Edis O'Hara tik probėgomis peržvelgė Mėtinio jam įbruktą Rutos laidos albumą.

– Berods bus paveldėjusi mamos grožį, – pasakė Edžiui Mėtinis, nors iš tikrųjų to nežinojo. Niekada nebuvo sutikęs Merion. Mėtinis galėjo matyti tik Merion nuotrauką kokiame nors laikraštyje ar žurnale – maždaug tada, kai žuvo berniukai; šiaip ar taip, jo žodžiai patraukė Edžio dėmesį.

Geriau įsižiūrėjęs į mokyklą baigusios Rutos portretą, Edis nusprendė, kad ji panašesnė į Tedą. Ne vien dėl tamsių plaukų. Kaip ir Tedo, jos veidas buvo kampuotas, gana didelis atstumas tarp akių, mažytė burna ir masyvus smakras. Ruta atrodė neabejotinai patraukli, bet veikiau graži negu daili; puiki jos išvaizda buvo kone vyriška.

Tokį devyniolikmetės Rutos daromą įspūdį dar sustiprino tai, kad ji buvo nufotografuota su mokyklos skvošo komanda. *Mergaičių* skvošo komanda Ekseteryje susibūrė tik po metų; septyniasdešimt trečiaisiais Rutai leido žaisti berniukų komandoje, kur ji buvo pripažinta trečiąja. Žiūrėdamas į tą nuotrauką, tikrai galėjai palaikyti Rutą berniuku.

Vienintelė kita Rutos Koul nuotrauka septyniasdešimt trečiųjų metų Ekseterio albume buvo grupinis mergaičių portretas bendrabutyje, Benkroft Hole. Ruta ramiai šypsosi pačiame viduryje; atrodo patenkinta, bet vieniša.

Taigi probėgomis žvilgtelėjęs į Rutos nuotraukas Ekseterio albume, Edis ir toliau ją prisimins kaip „vargšą vaiką“, kurį paskutinį kartą matė miegantį tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt aštuntųjų vasarą. Po dvidešimt dvejų metų Ruta Koul išleis pirmąjį romaną – jai tada bus dvidešimt šešeri. Edis O’Hara tą romaną skaitys būdamas trisdešimt aštuonerių; tik tada jis pripažins, kad Ruta, ko gero, panašesnė į Merion negu į Tedą. O kai Rutai bus keturiasdešimt vieneri, Edis pagaliau suvoks, kad Ruta panaši į *Rutą* – ne į Tedą ar Merion.

Tačiau kaip Edis O’Hara galėjo tai numatyti žiūrėdamas į marškinėlius, kurie penkiasdešimt aštuntųjų vasarą Rutai jau buvo mažoki? Tą akimirką Edis – kaip ir Merion – norėjo tik išvykti, o automobilis laukė. Šešiolikmetis įsitaisė pikapo kabinoje šalia Eduardo Gomeso; kai sodininkas atbulas važiavo iš kiemo, Edis svarstė,

pamojuoti lauke tebestovinčiam Tedui ar ne. „Jeigu jis pamojuos, pamojuosiu ir aš“, – nusprendė Edis; jam rodėsi, jog Tedas tuoj mostelės marškinėliais, tačiau Tedas pasielgė dar impulsyviau.

Nespėjus Eduardui išsukti iš keliuko, Tedas staiga puolė į priekį ir sustabdė automobilį. Nors iš ryto oras buvo vėsokas, Edis – apsirengęs išvirkščiu medvilniniu Ekseterio megztiniu – sėdėjo iškišęs alkūnę pro atvirą kabinos langą. Tedas ją suspaudė ir tarė:

– Dėl Merion... yra dar kai kas, ką turėtum žinoti... Ji buvo sunkaus charakterio ir prieš tą avariją. Turiu galvoje, net jeigu avarija nebūtų įvykusi, Merion vis tiek būtų buvusi sunkiai sukalbama. Supranti, ką sakau, Edi?

Tedas tebespaudė Edžiui alkūnę, bet Edis negalėjo nei patraukti rankos, nei atsakyti. „Stabdo sunkvežimį tik tam, kad man pasakytų, jog Merion „sunkaus charakterio“?“ – galvojo Edis. Net šešiolikmečiui tie žodžiai neatrodė teisingi; tiesą sakant, jie nuskambėjo kaip neabejotinas melas. Tai buvo grynai vyriškas pasakymas. Taip vyrai, kurie manosi esą mandagūs, apibūdina savo buvusias žmonas. Taip vyras kalba apie moterį, kurios negali turėti – arba kuri staiga tapo nepasiekiama. Taip vyras kalba apie moterį, kai iš tikrųjų nori pasakyti visai ką kita – *bet ką*. Ir kai vyras taip kalba, tai visuomet skamba užgauliai, argi ne? Bet Edis nežinojo, ką atsakyti.

– Kai ką pamiršau – dar vieną dalyką... – tarė Tedas šešiolikmečiui. – Apie tą batą... – Jei Edis būtų galėjęs pajudėti, jis būtų užsidengęs ausis, tačiau vaikinas sėdėjo sustingęs kaip stulpas – lyg suparalyžiuotas. Dabar Edis suprato, kodėl Merion suakmenėjo vos jam užsiminus apie avariją. – Tai buvo krepšinio batelis, – toliau kalbėjo Tedas. – Timis juos vadino aulinukais.

Tai buvo viskas, ką Tedas norėjo pasakyti.

Kai pikapas važiavo pro Sag Harborą, Eduardas tarė:

– Čia aš gyvenu. Galėčiau brangiai parduoti savo namą. Tačiau kai viskas taip klostosi, vargu ar įstengčiau nusipirkti kitą – bent jau ne čia.

Edis linktelėjo ir nusišypsojo. Bet nepajėgė kalbėti; jo alkūnė, vis dar kyšanti pro šoninį langą, nuo šalto vėjo buvo sustirusi, tačiau Edis negalėjo pajudinti rankos.

Pirmu nedideliu keltu jie persikėlė į Šelter Ailandą, o antru, pervažiavę visą salą, iš šiaurinio jos galo nusigavo į Grinportą. (Po daugelio metų Rutai kaskart atrodys, jog tie mažyčiai keltai – savotiškas pasirengimas išvykti iš namų ir grįžti į Ekseterį.)

Grinporte Eduardas Gomesas Edžiui O'Harai pasakė:

– Už tiek, kiek gaučiau Sag Harbore, čia galėčiau nusipirkti tikrai gražų namą. Bet Grinporte sodininkui būtų sunku užsidirbti pragyvenimui.

– Taip, tikriausiai, – vargais negalais išspaudė Edis, nors kažkaip keistai vartėsi liežuvis ir neįprastai skambėjo paties tariami žodžiai.

Orient Pointe kelto dar nebuvo matyti; tamsiai mėlyno vandens paviršiuje baltavo putotos bangos. Kadangi buvo šeštadienis, prieplaukoje būriavosi nemažai iškylautojų; dauguma pėsčiomis keliavo į Niu Londoną apsipirkti. Minia atrodė visai kitaip negu tą birželio dieną, kai Orient Pointe išlipusį Edį sutiko Merion. („Sveikas, Edi, – tada tarė Merion. – Jau maniau, kad niekada manęs nepamatysi". Tarytum jis *nebūtų* jos matęs! Tarytum būtų *galėjęs* jos *nepastebėti*!)

– Ką gi, viso gero! – pasakė Edis sodininkui. – Ačiū, kad pavėžėjote.

– Jei nesupyksite, – nuoširdžiai tarė Eduardas, – norėčiau paklausti apie darbą pas poną Koulą.

Išvykimas iš Long Ailando

Plaukiant per sąsiaurį, viršutiniame denyje buvo taip šalta ir pūtė toks smarkus vėjas, kad Edis turėjo ieškoti prieglobsčio už locmano kabinos; ten, pasislėpęs nuo vėjo ir atsivertęs sąsiuvinį, jis mokėsi padirbti Tedo Koulo parašą. Didžiosios „T" ir „K" buvo vieni juokai – panašios į stambius spaudmenis be briaunelių. Tačiau mažosios atrodė kaip tikras iššūkis; Tedo ranka rašytos mažosios raidės buvo smulkios ir tobulai pakrypusios – tarytum spausdintos Baskervilio kursyvu. Po daugiau negu dvidešimties mėginimų Tedo parašo klastotėje Edis vis dar įžvelgė gerokai spontaniškesnės savo rašysenos žymes. Jis bijojo, kad tėvams, puikiai pažįstantiems sūnaus rašyseną, gali kilti įtarimas.

Edis buvo toks susikaupęs, kad net nepastebėjo to paties moliuskų sunkvežimio vairuotojo, su kuriuo kartu keliavo per sąsiaurį aną lemtingą birželio dieną. Moliuskų sunkvežimio vairuotojas, iš Orient Pointo į Niu Londoną (ir atgal) keltu plaukiantis kasdien, išskyrus sekmadienius, atpažino Edį iš karto ir prisėdo prie jo ant suoliuko. Jis, be abejo, matė, kad Edis įsijautęs tobulina tarytum kokį parašą; prisiminęs, jog Edis vyko dirbti kažkokio keisto darbo, – tada jie dar pasikalbėjo apie tai, ką vadinamasis rašytojo padėjėjas turėtų *daryti*, – vairuotojas pamanė, kad šitoks nuobodus trumpo vardo perrašinėjimas, ko gero, yra iš tų ypatingų darbų.

– Kaip sekasi, vaike? – paklausė moliuskų sunkvežimio vairuotojas. – Darbas berods nelengvas?

Būsimasis romanų, nors ir nelabai populiarių, rašytojas Edis O'Hara visada iš anksto nujausdavo, kuo kas baigsis; todėl jis apsi-

džiaugė vėl pamatęs moliuskų sunkvežimio vairuotoją. Edis paaiškino vairuotojui užduotį: esą pamiršęs paprašyti Tedo Koulo autografo, o dabar nenorįs nuvilti tėvų.

– Leisk *man* pamėginti, – tarė moliuskų sunkvežimio vairuotojas.

Taigi vėjuotame viršutiniame denyje, užsiglaudęs už locmano kabinos, moliuskų sunkvežimio vairuotojas kuo puikiausiai padirbo bestselerių autoriaus parašą. Pakako pustuzinio mėginimų sąsiuvinyje, ir jis jau buvo pasirengęs tikram darbui; Edis leido susijaudinusiam vyriškiui pasirašyti O'Harų šeimai priklausančios *Pelės, rėpliojančios tarp sienų* antraštiniame puslapyje. Paskui abu – vyras ir berniukas – užuovėjoje pasigrožėjo pavykusiu kūriniu. Atsidėkodamas Edis moliuskų sunkvežimio vairuotojui pasiūlė automatinį Tedo Koulo plunksnakotį.

– Gal juokauji! – tarė moliuskų sunkvežimio vairuotojas.

– Imkite – dovanoju, – pasakė Edis. – Man jo nereikia.

Jam *tikrai* nereikėjo plunksnakočio, kurį patenkintas moliuskų sunkvežimio vairuotojas prisisegė prie vidinės purvinos neperpučiamos striukės kišenėlės. Vyriškis atsidavė ne tik dešrainiais ir alumi, bet ir – ypač stovint pavėjui – moliuskais. Jis pasiūlė Edžiui alaus, kurio Edis atsisakė, ir paklausė, ar „rašytojo padėjėjas" kitą vasarą vėl atvyks į Long Ailandą.

Edis taip nemanė. Bet iš tikrųjų Edis O'Hara iš Long Ailando niekada visai ir neišvyks – juo labiau mintyse – ir nors kitą vasarą praleis Ekseteryje, dirbs gidu priėmimo skyriuje – vedžios po mokyklą būsimus eksoniečius bei jų tėvus, dar po metų jis vis tiek grįš į Long Ailandą.

Tais metais, kai turės baigti Ekseterio mokyklą (tūkstantis devyni šimtai šešiasdešimtaisiais), Edis bus skatinamas ir pats trokš susirasti vasarai darbą toliau nuo namų; be to, Edis vis aiškiau suvoks, kad jį traukia vyresnės moterys – ir kad jis traukia jas, – todėl ir prisimins vizitinę kortelę, kurią kadaise jam davė Peni Pirs. Tik baigdamas mokyklą – maždaug po pusantrų metų nuo tos dienos, kai Peni Pirs pasiūlė darbą Sauthamptono rėmų dirbtuvėje, – Edis pagaliau supras, kad ponia Pirs *galbūt* siūlė ne tik darbą, bet ir šį tą daugiau.

Taigi Eksetario abiturientas parašys Sauthamptono gyvanašlei laišką ir nuginkluos ją atvirumu. („Sveiki! Jūs galbūt manęs neprisimenate. Aš dirbau rašytojo padėjėju pas Tedą Koulą. Kartą buvau užsukęs į jūsų dirbtuvę, ir jūs pasiūlėte man darbą. Gal prisiminsite tai, kad buvau, nors ir neilgai, Merion Koul meilužis?“)

Peni Pirs atsakys irgi be užuolankų. („Sveiki ir jūs! Ar jus *prisimenu*? Kas galėtų pamiršti šešiasdešimt kartų per – kiek? – šešias ar septynias savaites? Jei tokio darbo norite, tai jį jau gavote“.)

Edis ne tik dirbs rėmų dirbtuvėje, bet ir, savaime suprantama, bus ponios Pirs meilužis. Šešiasdešimtųjų vasaros pradžioje Edis įsikurs neseniai įsigyto ponios Pirs namo First Neko alėjoje svečių kambaryje – atseit laikinai, kol susiras sau tinkamą būstą. Tačiau jie taps meilužiais jam dar nespėjus to padaryti – tiesą sakant, jis net nepradės ieškoti. Peni Pirs džiaugsis, galėdama būti ne viena, o su Edžiu tame didžiuliame, tuščiame name, kurio interjerą reikės kaip nors pagyvinti.

Tačiau vien naujų tapetų, kilimų bei užuolaidų nepakaks, kad namas atsikratytų tragedijos auros. Ponia Pirs bus girdėjusi, kad kieme neseniai nusižudė našlė, kažkokia ponia Muntsjė, o namą be ilgų svarstymų pardavė vienintelis jos vaikas – duktė, dar besimokanti koledže ir, pasak žmonių, prieš motinos mirtį gerokai nuo jos nutolusi.

Edis taip ir nesužinos, kad ponia Muntsjė – ta pati moteris, kurią jis Koulų kieme palaikė Merion, – o ką jau kalbėti apie Tedo vaidmenį liūdnoje motinos ir dukters istorijoje.

Šešiasdešimtųjų vasarą Edis su Tedu nebendraus – ir nė karto nesutiks Rutos. Tačiau matys kelis jos portretus, kuriuos Eduardas Gomesas atneš į Peni Pirs dirbtuvę įrėminti. Peni Edžiui pasakys, jog per dvejus metus, praėjusius nuo to laiko, kai Merion išsivežė visus mirusių Rutos brolių atvaizdus, į jos dirbtuvę buvo atnešta labai nedaug nuotraukų.

Visos jos bus Rutos, ir visose – kaip ir tame pustuzinyje portretų, kuriuos Edis matys šešiasdešimtųjų vasarą, – jos poza bus nenatūrali. Rutos atvaizduose nebus to nesuvaidinto žavesio, kuris traukė akį daugybėje momentinių Tomo ir Timočio nuo-

traukų. Ruta bus rimtas, paniuręs vaikas, įtariai žiūrintis į objektyvą; net jei retkarčiais pavyks išgauti iš jos šypseną, jai stigs spontaniškumo.

Po dvejų metų Ruta atrodys gerokai paaugusi; jos plaukai, tamsesni ir ilgesni, supinti į dvi kasytes. Peni Pirs atkreips Edžio dėmesį į tai, kad kasytės supintos meistriškai, be to, abiejų galuose dailiai užrišti kaspinai. Peni sakys, jog tai tikrai ne Tedo darbas – ir ne pačios šešiametės. (Kasytėmis bei kaspinais rūpinsis Končita Gomes.)

– Ji miela maža mergytė, – pasakys ponia Pirs apie Rutą, – bet, ko gero, nebus paveldėjusi mamos grožio – iki to jai toloka.

Penkiasdešimt aštuntųjų vasarą maždaug šešiasdešimt kartų pasimylėjęs su Merion, Edis O'Hara paskui nesimylės beveik dvejus metus. Paskutiniais metais Ekseteryje jis pateks į anglų 4 R – „R" reiškė kokių nors literatūros kūrinių rašymą; būtent šioje klasėje pono Heivloko konsultuojamas Edis pradės rašyti apie pirmą jauno vaikino seksualinę patirtį vyresnės moters glėbyje. Vienintelis ankstesnis jo mėginimas beletrizuoti penkiasdešimt aštuntųjų vasaros išgyvenimus bus pernelyg ilgas apsakymas, pagrįstas prisiminimais apie pražūtingą Tedo Koulo piešinių įteikimą poniai Von.

Edžio apsakyme tai *ne* piešiniai; tai pornografiniai eilėraščiai. Pagrindinis veikiantysis asmuo, rašytojo padėjėjas, labai panašus į Edį – nelaiminga ponios Von įniršio auka; pati ponia Von nepakeista, tik sugalvota kitokia pavardė – ponia Vilmot (vienintelė Edžio įsiminta pavardė iš visų Hamptonuose gyvenančių eksoniečių sąrašo). Ponia Vilmot, be abejo, turi supratingą ispanų kilmės sodininką, ir tam kilniam sodininkui iš aplinkinių gyvatvorių – ir iš nedidelio fontanėlio apvaliame kieme – tenka rankioti sudraskytus pornografinius eilėraščius.

Poetas tik šiek tiek primena Tedą. Jis aklas, todėl jam ir reikia padėjėjo – ką jau kalbėti apie *vairuotoją*. Edžio apsakyme poetas nevedęs; jo meilės ryšys su ponia Vilmot, – kuriai ir *apie* kurią jis parašė tuos skandalingus eilėraščius, – baigiasi dėl *jos* kaltės. Aklasis poetas tikrai vertas užuojautos, jį nuolatos suvilioja ir palieka negražios moterys.

Kaip poeto, kurio tragiška meilė nelemtajai poniai Vilmot berods nė kiek nesilpnėja, tarpininkas, negailestingai išnaudojamas padėjėjas ryžtasi didvyriškam poelgiui ir netenka darbo. Jis aklajam poetui nupasakoja, kaip iš tikrųjų atrodo ta bjaurybė ponia Vilmot; ir nors pasakojimas poetą taip įsiutina, kad jis vaikiną tuoj pat atleidžia, išgirsta tiesa galiausiai padeda jam išsilaisvinti – poetas nustoja pražūtingai žavėjęsis tokiomis moterimis kaip ponia Vilmot. (Bjaurumo tema kaip reikiant nenušlifuota, galima sakyti, pateikta diletantiškai, – nors bjaurumas, kurį Edis nori parodyti, yra *vidinis*, skaitytojui labiau į akis krenta neprideramai bjauri ponios Vilmot *išorė*.)

Atvirai kalbant, apsakymas bus siaubingas. Bet kaip vilčių teikiantis pavyzdys, kad jaunasis Edis O'Hara *gali* tapti rašytoju, jis padarys pakankamai gerą įspūdį ponui Heivlokui, kuris priims Edį į anglų 4 R; kaip tik ten, toje rašytojų karjeros siekiančių jaunuolių klasėje, išryškės dar labiau Edį viliojanti tema – jaunas vyriškis ir vyresnė moteris.

Edis, žinoma, drovėsis rodyti pirmuosius savo mėginimus visai klasei. Tuos kūrinius jis konfidencialiai duos skaityti ponui Heivlokui, o šis – tik savo žmonai; *taip*, tai ta pati moteris, kurios laisvai judančios krūtys ir prižėlusios pažastys nepatyrusiam Edžiui kadaise padėjo pajusti masturbavimosi palaimą. Ponia Heivlok nuoširdžiai susidomės Edžio plėtojama jauno vyriškio ir vyresnės moters tema.

Savaime suprantama, poniai Heivlok labiau rūpės pati tema negu Edžio sugebėjimas rašyti. Šiaip ar taip, ponia Heivlok, į ketvirtą dešimtį įžengusi bevaikė moteris, buvo vienintelis nuolat matomas aistros objektas uždaroje beveik aštuonių šimtų paauglių bendruomenėje. Nors nė vienas iš tų berniukų niekada jos negundė, ji, be abejo, jautė, kad jie jos geidžia. Taigi vien tokių santykių *galimumas* ją gerokai išgąsdins. Laimingai ištekėjusi ponia Heivlok geranoriškai manė, kad berniukai yra... na, tiesiog berniukai. Todėl šešiolikmečio vaikino ir trisdešimt devynerių metų moters lytiniai santykiai, dažnai aprašomi Edžio kūriniuose, iš esmės žadins jos smalsumą. Ponia Heivlok gimė Vokietijoje; su bū-

simu vyru ji susipažino pagal studentų mainų programą išvykusi mokytis į Škotiją (ponas Heivlokas buvo anglas), o įkalinimas vienoje iš elitinių, vien berniukus priimančių Amerikos internatinių mokyklų ją nuolatos glumino ir slėgė.

Nors, Edžio motinos nuomone, ponia Heivlok buvo „bohemiška“, sąmoningai ji niekada nieko nedarė, kad atrodytų patraukli Ekseteryje besimokantiems berniukams. Kaip gera žmona, ponia Heivlok stengėsi būti kuo patrauklesnė savo vyrui; ne kas kitas, o ponas Heivlokas norėjo, kad ji nedėvėtų liemenėlės, ir maldavo neskusti pažastų – jam labiausiai patiko natūralumas. Pati ponia Heivlok manė esanti šiek tiek senamadiška; ji būgštavo dėl akivaizdaus savo poveikio tiems lengvai sujaudinamiems jaunuoliams – žinojo, kad, įsivaizduodami ją, jie dažnai užsimiršta ir masturbuojasi.

Kiekvieną kartą, kai Ana Heivlok, mergautine pavarde Rainer, išeidavo iš savo buto bendrabutyje, keletas koridoriuje slampinėjančių berniukų ryškiai nurausdavo arba, negalėdami atitraukti nuo jos akių, atsitrenkdavo į duris ar sieną; namuose kava bei spurgomis vaišindama vyro konsultuojamus anglų 4R ar kurios nors kitos klasės mokinius, ji taip juos pakerėdavo, kad vargšai vos apversdavo liežuvius. Ponia Heivlok buvo pakankamai nuovoki, todėl ją tai erzino. Ji prašė vyro grįžti į Didžiąją Britaniją arba į Vokietiją, kur, kaip žinojo iš patirties, galėtų gyventi niekieno nestebima. Tačiau jos vyrui, Artūrui Heivlokui, labai patiko Ekseteryje; čia jis buvo energingas mokytojas, mėgstamas ir mokinių, ir kolegų.

Būtent šiems iš esmės savo santuoka patenkintiems žmonėms, kurie ginčijosi tik dėl vieno dalyko, Edis O'Hara primes nerimą keliančias istorijas apie lytinius santykius su Merion Koul. Savaime suprantama, Edis stengsis apsisaugoti – ir ypač apsaugoti Merion. Edžio tipo veikiantysis asmuo Edžio apsakymuose *nebus* garsaus vaikiškų knygų rašytojo ir iliustruotojo padėjėjas. (Kadangi Mėtinis O'Hara jau iki gyvo kaulo visiems įgriso besigirdamas pirmuoju sūnaus darbu, *visi* Ekseterio anglų kalbos katedroje žinojo, kad Edis dirbo pas Tedą Koulą.)

Edžio apsakymuose šešiolikmetis vaikinas vasarą dirbs rėmų dirbtuvėje Sauthamptone, o išgalvodamas veikėją, atitinkančią Merion, Edis remsis gana blankiais atsiminimais apie Peni Pirs; kadangi Edis nepajėgs vaizduotėje tiksliai atkurti, kaip atrodė ponia Pirs, jos išorės aprašymas bus nelabai vykęs gražaus Merion veido ir matroniško Peni Pirs kūno, anaiptol neprilygstančio Merion kūnui, derinys.

Kaip ir ponia Pirs, Merion tipo veikėja Edžio apsakymuose bus pasiturinti išsiskyrusi moteris. Šešiolikmetis, be abejo, mėgausis audringa lytinio gyvenimo pradžia; *šešiasdešimt* kartų per mažiau negu vieną vasarą ir ponui, ir poniai Heivlokams atrodys stulbinamai daug. Be to, Edžio personažas bus dosniai išlaikomas, – kaip ir pats Edis pas Peni Pirs, – jis gyvens prabangiame rėmų dirbtuvės savininkės name Sauthamptone, labai panašiame į ponios Von rūmus Džino alėjoje.

Ponią Heivlok iš karto sudomins ir nemaloniai nuteiks Edžio istorijose vaizduojamų intymių scenų autentiškumas, o *ponui* Heivlokui – neabejotinai geram mokytojui – labiau rūpės Edžio, kaip būsimo rašytojo, sugebėjimai. Jis atkreips Edžio dėmesį į tai, kas ir pačiam Edžiui atrodys šiek tiek įtartina: kai kurios vietos jaunuolio kūriniuose bus tarytum *autentiškesnės* už kitas. Intymios smulkmenos, niūrūs šešiolikmečio pamąstymai, kad vasara pasibaigs – o kartu ir jo meilės ryšys su moterimi, kuri jam – viskas (nors vaikinas įsitikinęs, kad *jai* jis reiškia ne tiek jau daug), – ir dar tas nepaliaujamas lytinių santykių *laukimas*, beveik toks pat jaudinantis, kaip ir pats meilės aktas... ką gi, visa tai Edžio istorijose atrodys tikra. (Tai ir *buvo* tikra, Edis tai žinojo.)

Tačiau kitos detalės nebus tokios įtikimos. Kad ir Edžio aprašomas aklas poetas ir jo padėjėjas: pats poetas, kaip personažas, kažkoks neužbaigtas; pornografiniai eilėraščiai – nei tokie nusisekę, kad iš tikrųjų būtų eilėraščiai, nei pakankamai vaizdingi, kad vadintum juos pornografija; tuo tarpu pagal ponią Von sukurtos veikėjos pyktis, jos reakcija į pornografiją ir į tuos nelemtus eilėraščius atnešusį vargšą poeto padėjėją... aha, tai jau gerai! Tai atrodys tikra. (Nes tai *buvo* tikra, Edis tai žinojo.)

Edis *išgalvos* ir aklą poetą, ir pornografinius eilėraščius; jis *išgalvos* Merion atitinkančio personažo išvaizdos aprašymą – visiškai neįtikimą mišinį iš Merion ir Peni Pirs. Ir ponas, ir ponia Heivlokai Edžiui sakys, jog ta veikėja kažkokia neaiški; jie jos „nematys".

Kai kūrinys bus pagrįstas jo paties išgyvenimais, Edis rašys autoritetingai ir autentiškai. Tačiau kai mėgins šį tą įsivaizduoti – prasimanyti, sukurti, – jam tai nepavyks taip gerai, kaip prisiminti. Tai didelis grožinės literatūros rašytojo trūkumas! (Tuo metu, kai dar mokysis Ekseterio mokykloje, Edis net nesuvoks, *koks* didelis.)

Ilgainiui Edis taps nelabai garsiu, bet visgi rašytoju; suvaidins nežymų, tačiau garbingą vaidmenį. Jis niekada nedarys tokios įtakos Amerikos dvasiai, kokią darys Ruta Koul; Edis nemokės rašyti taip gerai kaip *ji*, nei jo personažai, nei siužetai svarba ir sudėtingumu toli gražu neprilygs įspūdingiems *jos* personažams bei siužetams – ką jau kalbėti apie jos sugebėjimą pasakoti.

Bet Edis vis dėlto užsidirbs pragyvenimui, kurdamas romanus. Negalima neigti jo, kaip rašytojo, *egzistavimo* vien todėl, kad jis niekada nebus, kaip Čestertonas rašė apie Dikensą, „atvira gryno talento liepsna, įsiplieskianti žmoguje be kultūros, be tradicijų, be istorinių religijos bei filosofijos srovių ar garsių užsienio mokyklų pagalbos".

Ne, apie Edį O'Harą to nepasakysi. (Ko gero, nevertėtų šiais Čestertono žodžiais liaupsinti ir Rutos Koul.) Bet Edžio romanai bent jau bus leidžiami.

Svarbiausia tai, kad Edis kurs įprastus, autobiografinius romanus – įvairius tos pačios gerokai nuvalkiotos temos variantus – ir nors rašys ypač kruopščiai (jo stilius bus lengvai suprantamas), daug dėmesio skirs laikui ir vietai (ir įtikimiems personažams, kurie nesikeis), jam stigs fantazijos; arba, kai duos truputį daugiau valios vaizduotei ir mėgins kai ką prasimanyti, kūriniai neatrodys tikroviški.

Pirmasis Edžio romanas, nors vertinamas gana palankiai, vis dėlto turės tų pačių gerojo mokytojo Heivloko iš karto nurodytų trūkumų. Tas romanas, pavadinimu *Vasaros darbas*, iš esmės

bus dar viena Ekseteryje rašytų apsakymų versija. (Jo išleidimas – tūkstantis devyni šimtai septyniasdešimt trečiaisiais – beveik tiksliai sutaps su tuo laiku, kai Ruta Koul baigs buvusią vien berniukų mokyklą.)

Vasaros darbe poetas ne aklas, o kurčias; be to, priežastis, dėl kurios jam reikia padėjėjo, čia jau panašesnė į tikrąją, kodėl Tedas nusisamdė Edį: kurčias poetas yra girtuoklis. Santykiai tarp jaunuolio ir gerokai vyresnio vyriškio visai įtikimi, tačiau eilėraščiai – niekam tikę (Edis niekada nemokės kurti eilėraščių), tariama pornografija nepakankamai nepadori ir nepakankamai agresyvi, kad galėtų būti vertinama kaip pornografija. Kurčio, prasigėrusio poeto pikčiurna meilužė (veikėja, atitinkanti ponią Von ir vis dar vadinama ponia Vilmot) – meistriškai vaizduojamas bjaurumo įsikūnijimas, bet ilgai kentėjusi poeto žmona (Merion tipo personažas) kažkokia *netikra* – nei Merion, nei Peni Pirs.

Edis mėgins sukurti ypač subtilų, tačiau lyg apibendrintą vyresnės moters paveikslą; bet jos apibūdinimas bus pernelyg miglotas, kad patikėtum, jog tai poeto padėjėjo meilės objektas. Nebus pakankamai atskleisti ir jos motyvai; skaitytojas nesupras, ką ta moteris įžvelgia, žiūrėdama į šešiolikmetį. *Vasaros darbe* Edis neužsimins apie prarastus sūnus; Edžio romane nebus nei žuvusių berniukų, nei Rutos.

Tedas Koulas, kuriam *Vasaros darbo* skaitymas bus puiki pramoga, ne tik pasipūtėliškai pripažins, jog tai šioks toks grožinės literatūros kūrinys, bet ir jausis dėkingas trisdešimt vienerių metų autoriui už pirmajame romane pakeistą tikrovę. Ruta, kai paūgės ir iš tėvo sužinos, kad Edis O'Hara ir jos motina buvo meilužiai, irgi bus ne mažiau dėkinga Edžiui už tai, kad nerašė apie ją. Be to, jai net į galvą neateis, jog Merion tipo veikėja galėtų būti bent kiek panaši į jos motiną; Ruta žinos tik tai, kad jos motina tebėra dingusi.

Tą tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt aštuntųjų rugpjūčio šeštadienį, kartu su moliuskų sunkvežimio vairuotoju plaukdamas per Long Ailando sąsiaurį, Edis O'Hara neturėjo į ateitį nu-

kreipto jūrinio žiūrono. Jis negalėjo numatyti, jog taps nelabai giriamu, mažai kam žinomu romanų rašytoju. Tačiau Edis visada turės nors ir nedaug, bet ištikimų skaitytojų; tiesa, kartais jį liūdins tai, kad jo gerbėjai – daugiausia vyresnio amžiaus moterys ir (rečiau) jauni vyriškiai. Vis dėlto bus akivaizdu, kad jis *stengiasi* rašyti – Edis niekada nebus be darbo. Jis šiaip taip pragyvens iš dėstymo universitetuose – tas pareigas eis garbingai, kad ir be didelio polėkio ar pasižymėjimo. Ir studentai, ir kolegos jį gerbs, nors ir nedievins.

Kai moliuskų sunkvežimio vairuotojas paklausė: „Jei nebūsi rašytojo padėjėjas, tai kas tada būsi?", Edis atvirai kalbančiam, bet gerokai dvokiančiam vyriškiui atsakė nedvejodamas:

– Būsiu rašytojas, – tarė Edis.

Šešiolikmetis, be abejo, nė neįsivaizdavo, kiek nemalonumų jis kartkartėmis pridarys. Visai to nenorėdamas, įskaudins Heivlokus – ką jau kalbėti apie Peni Pirs, kurią *norės* įskaudinti, bet tik truputį. O Heivlokai jam bus tokie geri! Poniai Heivlok Edis patiks – iš dalies todėl, kad ji jaus, jog taip, kaip galbūt geidė anksčiau, jis jos nebegeidžia. Ji supras, kad Edis įsimylėjęs kažką kitą, ir netrukus tiesiai apie tai paklaus. Ir ponas, ir ponia Heivlokai žinos, jog Edis nėra toks geras rašytojas, kad būtų galėjęs visas tas atvirai vaizduojamas intymias scenas tarp jauno vaikino ir vyresnės moters paprasčiausiai *išgalvoti*. Per daug bus teisingai aprašytų smulkmenų.

Taigi būtent ponui ir poniai Heivlokams Edis išpasakos viską apie šešias ar septynias savaites trukusį meilės ryšį su Merion; išpažins ir baisiausius dalykus – apie kuriuos negalėjo rašyti. Iš pradžių ponia Heivlok sakys, kad Merion jį lyg ir *išprievartavo*, kad ji nusikalstamai pasinaudojo, kaip ponia Heivlok pavadins, „nepilnamečiu berniuku". Tačiau Edis ponią Heivlok įtikins, jog buvo visai ne taip.

Kaip visada su vyresnėmis moterimis, Edis nurims, nevaržomai išsiverkęs prieš ponią Heivlok; prižėlusios jos pažastys ir laisvai judančios, liemenėlės neprilaikomos krūtys jam vis dar primins geidulį, kurį jautė *anksčiau*. Tarytum buvusi mylimoji, ponia

Heivlok jį sujaudins tik retkarčiais ir nelabai smarkiai, – bet šiokį tokį aistros *virptelėjimą* būdamas su ja, tokia šilta ir motiniška, Edis visgi jaus.

Kaip gaila, kad jis apie ją šitaip parašys! Galima sakyti, jog tai bus blogesnio, negu paprastai būna, „antrojo romano" pavyzdys, nes antrasis Edžio romanas bus pats prasčiausias; be jokios abejonės, po palyginti neblogai įvertinto *Vasaros darbo* išleistas antrasis Edžio romanas bus didžiausia jo nesėkmė. Vėliau viešoji nuomonė apie jį, kaip rašytoją, šiek tiek pagerės ir nuo to laiko nebesikeis – bus tokia nei gera, nei bloga.

Edis, ko gero, per daug galvos apie Roberto Andersono pjesę *Arbata ir užuojauta*; pagal ją bus sukurtas filmas, kuriame pagrindinį vyresnės moters vaidmenį vaidins Debora Ker; ta pjesė ir filmas neabejotinai padarys neišdildomą įspūdį Edžiui O'Harai. *Arbata ir užuojauta* Ekseterio bendruomenėje bus ypač gerai žinoma todėl, kad Robertas Andersonas – trisdešimt penktųjų laidos eksonietis; tai dar viena priežastis, dėl kurios ponia Heivlok taip nesmagiai jausis, kai išeis antrasis Edžio romanas – *Kava ir spurgos*.

Romane *Kava ir spurgos* Ekseterio moksleivis dažnai nualpsta, atsidūręs šalia mėgstamo anglų kalbos mokytojo žmonos. Ta žmona, – iš kurios laisvai siūbuojančių krūtų ir prižėlusių, neskustų pažastų visi nesunkiai atpažins ponią Heivlok, – maldauja, kad vyras ją išsivežtų iš uždaros mokyklos. Moteris jaučiasi pažeminta, jai nepatinka būti šitokios *daugybės* berniukų aistros objektu, be to, labai gaila to vargšelio, kuris dėl nevalingo jos seksualumo jau baigia pražūti.

Tai bus, kaip vėliau sūnui pasakys Mėtinis O'Hara, „pernelyg taiklus smūgis". Net Edžio motina, Dot O'Hara, su užuojauta žiūrės į persimainiusį Anos Heivlok veidą, kai knygynuose pasirodys *Kava ir spurgos*. Rašydamas tą knygą, Edis naiviai tikėsis išreikšti susižavėjimą *Arbata ir užuojauta* ir viešai pagerbti tiek daug jam padėjusius Heivlokus. Tačiau romane į ponią Heivlok panaši veikėja *miega* su iš meilės apkvaišusiu paaugliu; tik taip ji gali įtikinti nejautrų savo vyrą, kad šis ją išsivežtų iš besimasturbuojan-

čių moksleivių apsupties. (Kodėl Edis O'Hara tarėsi tuo romanu reiškiąs Heivlokams *pagarbą*, galima tik spėlioti.)

Gerai bent jau tai, kad po *Kavos ir spurgų* publikacijos pagaliau bus patenkintas ponios Heivlok noras. Vyras išsiveš ją atgal į Didžiąją Britaniją, kaip ji ir prašė. Artūras Heivlokas toliau mokytojaus kažkur Škotijoje – šalyje, kur jiedu su Ana susipažino. Nors Edžio parašyto romano istorija Heivlokams nejučia baigsis sėkmingai, Edžiui jie už tą į keblią padėtį juos įstūmusią knygą nepadėkos; tiesą sakant, jie daugiau niekada su juo nekalbės.

Berods vienintelis asmuo, kuriam *Kava ir spurgos* patiks, bus kažkas, apsimetęs trisdešimt penktųjų laidos eksoniečiu Robertu Andersonu; tariamas *Arbatos ir užuojautos* autorius atsiųs Edžiui stilingą laišką, kuriame parašys suprantąs ir norėtą parodyti pagarbą, ir pasišaipymą. (Edis bus sugniuždytas, kai skliausteliuose po Roberto Andersono pavarde pamatys apsimetėlio prierašą: „Juokauju!“)

Tą šeštadienį, kai Edis su moliuskų sunkvežimio vairuotoju sėdėjo viršutiniame per sąsiaurį plaukiančio kelto denyje, jo nuotaika atrodė nekokia. Tarytum jis būtų galėjęs numatyti ne tik visą vasarą truksiantį meilės ryšį su Peni Pirs, bet ir kandų laišką, kurį ji atsiųs, perskaičiusi *Vasaros darbą*. Peni nepatiks tame romane vaizduojama Merion – Peni, be abejo, manys, kad tai *ji*, *Peni*.

Atvirai kalbant, ponia Pirs Edžiu O'Hara nusivils gerokai anksčiau, negu perskaitys *Vasaros darbą*. Šešiasdešimtųjų vasarą ji su Edžiu miegos ištisus tris mėnesius – beveik dvigubai ilgiau, negu su juo miegojo Merion, tačiau ponią Pirs Edis pamylės toli gražu ne šešiasdešimt kartų.

– Žinai, ką prisiminiau, vaike? – staiga tarė moliuskų sunkvežimio vairuotojas. Kad atkreiptų vaikino dėmesį, jis iškišo alaus butelį iš už locmano kabinos; atsuktas prieš vėją, butelis *sutūtavo*.

– Ne, o ką jūs prisiminėte? – paklausė Edis.

– Tą *bobą*, su kuria tave mačiau, – atsakė moliuskų sunkvežimio vairuotojas. – Tą, rausvu megztiniu. Buvo tavęs atvažiavusi tokiu mielu „Mersiuku“. Juk ne *jos* padėjėju dirbai, a?

Edis patylėjo, paskui tarė:

– Ne, jos vyro. Rašytojas buvo jos vyras.

– Tai *bent* pasisekė! – pasakė moliuskų sunkvežimio vairuotojas. – Bet suprask mane teisingai. Į kitas moteris aš tik *žiūriu*, su niekuo neprasidedu. Jau beveik trisdešimt penkeri metai, kai esu vedęs – savo paną dar iš vidurinės mokyklos. Manau, esam ganėtinai laimingi. Ji ne kokia gražuolė, bet, šiaip ar taip, mano žmona. Čia kaip su moliuskais.

– Atsiprašau? – tarė Edis.

– Žmona, moliuskai... Supranti, jaudulio gal ir nedaug, bet šis tas išeina, – paaiškino moliuskų sunkvežimio vairuotojas. – Visada svajojau užsiimti prekių gabenimo verslu, bent jau turėti nuosavą sunkvežimį. Nenorėjau būti samdomu vairuotoju. Vežiojau visokiausius daiktus, bet buvo gana sudėtinga. Kai pamačiau, kad galiu išsiversti vien su moliuskais, pasidarė lengviau. Taip ir *įpuoliau* į tuos moliuskus, galima sakyti.

– Suprantu, – tarė Edis. Žmona, moliuskai... būsimasis romanistas galvojo, jog analogija groteskiška, kad ir kaip ją išreikši. Beje, neteisinga būtų sakyti, kad Edis O'Hara, kaip rašytojas, literatūros pasaulyje taip pat *įpuls* į moliuskus. Jis nebus *toks* prastas rašytojas.

Moliuskų sunkvežimio vairuotojas vėl iškišo alaus butelį iš už locmano kabinos; dabar jau tuščias, butelis sutūtavo žemesne gaida negu anksčiau. Artėdamas prie elingo, keltas mažino greitį.

Edis su vairuotoju nuėjo į viršutinio denio pirmagalį; vėjas pūtė jiems tiesiai į veidus. Prieplaukoje lyg pakvaišę mojavo Edžio motina ir tėvas; pareigingas sūnus irgi pamojo. Ir Mėtinis, ir Dot verkė; jie glėbesčiavosi ir šluostė vienas kitam ašaras, tarytum Edis būtų saugiai grįžęs iš karo. Ir šįkart Edis nesusidrovėjo, nepajuto nė menkiausios gėdos dėl tokio isteriško tėvų elgesio – jis staiga suvokė, kaip juos myli ir koks yra laimingas, kad turi tokius tėvus, kokių niekada nepažins Ruta Koul.

Paskui ėmė garsiai džerškėti nuleidžiamo trapo grandinės; perrėkdami triukšmą, šūkavo uosto krovikai.

– Malonu buvo pasišnekėti, vaike! – surėkė moliuskų sunkvežimio vairuotojas.

Edis iš uosto paskutinį kartą, kaip manė, žvilgtelėjo į banguotus Long Ailando sąsiaurio vandenis. Vaikinas nė neįtarė, kad kelionė keltu per sąsiaurį jam bus toks pat įprastas dalykas, kaip ir vaikščiojimas pro pagrindinio mokyklos korpuso duris, po lotynišku užrašu, kvietusiu ateiti ir tapti vyru.

– Edvardas! Mano Edvardas! – šaukė tėvas. Mama taip sriūbavo, kad neįstengė kalbėti. Vos į juos pažvelgęs, Edis suprato, kad niekada negalės jiems pasakyti, kas jam atsitiko. Jei būtų sugebėjęs geriau nujausti ateitį, Edis tikriausiai – tą pačią akimirką – būtų suvokęs ir savo, kaip grožinės literatūros rašytojo, ribotumą: jis visada bus nekoks melagis. Edis ne tik negalės pasakyti tėvams tiesos apie santykius su Tedu, Merion ir Ruta – jis nemokės ir įtikimai pameluoti.

Dažniausiai Edis meluos kai ką praleisdamas – paprasčiausiai sakys, kad vasara buvo liūdna, nes ponas ir ponia Koulai kaip tik rengėsi skirtis; dabar Merion paliko Tedą su ta maža mergyte, štai ir viskas. Rimtesnė proga pameluoti Edžiui pasitaikys tada, kai mama ras sūnaus spintoje kabantį rausvą Merion megztinį.

Tąkart Edžio melas bus nevalingas ir tikrai įtikimesnis negu dauguma jo prasimanymų romanuose. Jis mamai paaiškins, kad vieną sykį, kai su ponia Koul buvo nuvažiavęs apsipirkti, ji parodė jam tą megztinį nedidelėje Ist Hamptono krautuvėlėje ir pasakė, jog seniai yra jį nusižiūrėjusi ir tikėjosi, kad vyras nupirks; tačiau jie rengėsi skirtis, taigi ponia Koul leidusi Edžiui manyti, jog ponas Koulas greičiausiai pataupys pinigus.

Edis atseit grįžo į krautuvėlę ir nupirko tą brangų megztinį. Bet ponia Koul išvyko – paliko vyrą, namus, vaiką... *viską* – ir Edis nespėjo jai to megztinio atiduoti! Vaikinas mamai pasakys, kad nori jį kol kas palaikyti – gal kada nors dar sutiks Merion.

Dot O'Hara didžiuosis gražiai pasielgusiu sūnumi. Kartkartėmis, gerokai trikdydama Edį, rausvąjį kašmyro megztinį ji rodys į svečius atėjusioms kitų mokytojų šeimoms – pasakojimas apie Edžio dėmesingumą vargšei poniai Koul, Dot supratimu, bus tinkama pokalbio tema per kviestinius pietus. O dar vėliau Edžio melas atsi-

gręš prieš jį patį. Šešiasdešimtųjų vasarą, kai Edis nesėkmingai mėgins pamylėti Peni Pirs būtinus šešiasdešimt kartų, Dot O'Hara susipažins su vieno Ekseterio mokytojo žmona, kuriai Merion megztinis bus kaip tik. Kai Edis antrą kartą grįš namo iš Long Ailando, rausvąjį Merion megztinį mama jau bus atidavusi.

Visgi Edžiui pasiseks: mama niekada neras alyvų spalvos liemenėlės ir prie jos priderintų kelnaičių; šią Merion dovaną Edis laikys sportinės aprangos stalčiuje, pakišęs po elastiniais tvarsčiais ir skvošo šortais. Vargu ar Dot O'Hara būtų pagyrusi sūnų už tai, kad buvo „dėmesingas" ir nupirko poniai Koul tokius provokuojančius apatinius.

Tą penkiasdešimt aštuntųjų rugpjūčio šeštadienį Niu Londono prieplaukoje Edis tėvą apkabino taip tvirtai, kad Mėtinis nedvejodamas padavė sūnui automobilio raktelius. Ir nė žodžio nepasakė apie eismą, kuris „bus ne toks kaip Ekseteryje". Mėtinis nebesijaudino; jis matė, kad Edis subrendo. („Džo... jis jau visai suaugęs!" – pašnibždėjo vyrui Dot O'Hara.)

Automobilį Mėtinis buvo pastatęs toliau nuo prieplaukos, prie Niu Londono geležinkelio stoties. Šiek tiek pasiginčiję, kuris iš jų, Dot ar Mėtinis, sėdės priekyje ir per visą ilgą kelionę namo bus Edžio „šturmanas", Edžio tėvai patikliai kaip vaikai susėdo į automobilį. Niekas neabejojo, kad vadovauja Edis.

Tik išvažiuodamas iš geležinkelio stoties stovėjimo aikštelės Edis pastebėjo Merion pomidoro raudonumo „Mersedesą", paliktą netoli perono, kad būtų galima nueiti pėsčiomis. Rakteliai turbūt paštu jau keliavo pas jos advokatą, kuris Tedui pakartos Merion reikalavimų sąrašą.

Taigi tikriausiai ji išvyko *ne* į Niujorką. Tai supratęs, Edis labai nenustebo. Beje, palikusi automobilį prie geležinkelio stoties Niu Londone, Merion nebūtinai turėjo važiuoti į Naująją Angliją – ji galėjo keliauti dar toliau į šiaurę. (Gal į Monrealį? Edis žinojo, kad ji kalba prancūziškai.)

„Bet apie ką ji mąsto? – galvojo Edis; jis šitaip apie Merion galvos ištisus trisdešimt septynerius metus. – Ką veikia? Kur iškeliavo?"

II

TŪKSTANTIS DEVYNI ŠIMTAI DEVYNIASDEŠIMTŲJŲ RUDUO

Edis keturiasdešimt aštuonerių

Buvo lietingo rugsėjo pirmadienio pavakarys. Edis O'Hara įsitempęs stovėjo prie baro „Niujorko sporto klube". Jam buvo keturiasdešimt aštuoneri, tamsiai ruduose jo plaukuose švietė daugybė sidabrinių gijų; kadangi stovėdamas jis mėgino skaityti, stora plaukų sruoga vis krito ant vienos akies. Ilgais pirštais – tarsi šukomis – Edis braukė plaukus atgal. Jis niekada nesinešiojo šukų, purūs jo plaukai visuomet būdavo išsidraikę, tarytum ką tik ištrinkti; tiesą sakant, tai buvo vienintelis dalykas, kurio Edis nekontroliavo.

Edis buvo aukštas ir liesas. Sėdėdamas ar stovėdamas, jis nenatūraliai ištiesdavo pečius; visas jo kūnas atrodydavo sustingęs, kone kariškai įtemptas. Jį kamavo įsisenėjęs juosmens radikulitas. Edis ką tik pralaimėjo tris skvošo partijas iš eilės mažam plikam žmogeliui, vardu Džimis. Jis niekaip negalėjo įsiminti Džimio pavardės. Džimis buvo pensininkas – sklido kalbos, kad jau įžengęs į aštuntą dešimtį, – ir kiekvieną popietę sukiodavosi „Niujorko sporto klube", laukdamas, kada pasitaikys proga sužaisti bent partiją su kokiu jaunesniu varžovu, kurio priešininkas neatėjo.

Edis, geriantis dietinę kolą (jis nieko daugiau ir negerdavo), pralaimėjo Džimiui ne pirmą kartą; savaime suprantama, jo priešininkai neateidavo ir anksčiau. Edis turėjo keletą artimų draugų Niujorke, bet nė vienas iš jų nežaidė skvošo. Klubo nariu Edis buvo tapęs vos prieš trejus metus – tūkstantis devyni šimtai aštuoniasdešimt septintaisiais, kai išėjo ketvirtasis jo romanas, *Šešiasdešimt kartų*. Nors kritikų atsiliepimai (kad ir šaltoki) apskritai buvo palankūs, romano tema nepatiko vieninteliam jį skaičiusiam

Narystės komiteto nariui. Kitas to komiteto narys vėliau Edžiui kaip paslaptį pasakė, kad jo priėmimui į klubą galiausiai buvo pritarta dėl pavardės, o ne dėl parašytų romanų. („Niujorko sporto klubui“ nuo senų laikų priklausė O'Haros, nors nė vienas iš jų nebuvo Edžio giminaitis.)

Nepaisydamas neabejotinai atrankaus ir šykštaus klubo draugiškumo, Edis džiaugėsi, kad yra jo narys. Čia galėdavo nebrangiai apsistoti, kai tik atvažiuodavo į miestą. Jau beveik dešimt metų – nuo to laiko, kai buvo išleistas trečiasis jo romanas, *Išvykimas iš Long Ailando*, – Edis į miestą atvažiuodavo gana dažnai – kad ir vienai ar dviem naktims. Aštuoniasdešimt pirmaisiais jis nusipirko savo pirmą ir vienintelį namą – Bridžhamptone, maždaug penkios minutės kelio automobiliu nuo Tedo Koulo namų Sagaponake. Per devynerius metus sąžiningai mokesčius mokantis nuolatinis Safolko apygardos gyventojas Edis O'Hara nė karto nepravažiavo pro Tedo namą Pasanidžo alėjoje.

Edžio namas buvo Meiplo alėjoje – taip arti prie Bridžhamptono geležinkelio stoties, kad į peroną Edis galėjo nueiti pėsčiomis, nors beveik niekada to nedarė. Edis nekentė traukinių. Traukiniai dundėjo pro pat jo namą; kartais Edis jausdavosi, tarytum *gyventų* traukinyje. Net pati nekilnojamojo turto pardavimo agentė kalbėdama su Edžiu pripažino, jog vieta Meiplo alėjoje ne per geriausia, tačiau namas buvo įperkamas ir dar ne *toks* nutriušęs, kad Edžiui kada nors nebūtų pavykę jo išnuomoti. Edžiui nepatiko liepa ir rugpjūtis Hamptonuose; už tikrai kuklaus namelio nuomą tais beprotiškais mėnesiais jis lupdavo nemažus pinigus.

Kadangi Edis šiek tiek užsidirbdavo rašydamas ir vasarą išnuomodamas savo namą, dėstytojauti jam reikėjo tik vieną semestrą kiekvienais mokslo metais. Kaip kviestinis lektorius, jis laikinai įsikurdavo tai viename, tai kitame universitete ar koledže. Be to, Edžiui tekdavo keliauti į visokias rašytojų konferencijas ir kiekvieną vasarą susirasti pigesnį būstą negu tas, kurį būdavo išnuomojęs Hamptonuose. Edis tokiu gyvenimu niekada nesiskundė; visur, kur tik lankydavosi, jis buvo mėgstamas, visi juo pasikliovė kaip dėstytoju, *nemiegančiu* su studentėmis. Bent jau su *jaunesnėmis*.

Kaip ir buvo Merion sakęs prieš trisdešimt dvejus metus, Edis O'Hara nė karto nemiegojo su savo amžiaus moterimi – ar jaunesne. Nors daugelis rašytojų konferencijose dalyvaujančių literatūros paskaitų klausytojų buvo pagyvenusios moterys – išsiskyrėlės ir našlės, kurioms rašymas – savotiška psichoterapija, – niekas nemanė, jog tos moterys tokios naivios ir bejėgės, kad reikėtų jas saugoti nuo dėstančių rašytojų lytinių polinkių. Be to, Edžio atveju pirmą žingsnį visuomet žengdavo vyresnė moteris; šia prasme Edis jau buvo pagarsėjęs.

Apskritai galima sakyti, jog Edis buvo žmogus, turintis labai mažai priešų; jo nekentė gal tik tos pagyvenusios moterys, kurios įsižeidė, kad jis apie jas parašė. Bet jos klydo, taip jautriai reaguodamos į Edžio sukurtus personažus. Jis tik pasinaudojo jų kūnais ir jų plaukais, jų gestais ir mėgstamais posakiais. O neblėstanti meilė, kurią kiekviename Edžio romane jaunuolis jautė vyresnei moteriai, visuomet būdavo tik dar vienas mėginimas perteikti tai, ką Edis jautė Merion; tokios meilės jis nejautė jokiai kitai vyresnei moteriai.

Kaip romanistas, jis tik pasiskolino jų namų bei butų aplinką, pasinaudojo galimybe liesti jų drabužius; kartais aprašydavo jų svetainėse stovinčių sofų apmušalus – kaip ir rožių krūmų piešiniais išmargintas vienišos bibliotekininkės paklodes bei pagalvių užvalkalus, bet *ne* pačią bibliotekininkę. (Ne visai ją, nors apgamą ant kairės jos krūties jis visgi panaudojo.)

Taigi Edis susipyko su *keliomis* pagyvenusiomis moterimis, įžvelgusiomis save kuriame nors iš keturių jo romanų, ir nuoširdžiai susidraugavo su *daugybe* kitų – net su kai kuriomis buvusiomis savo meilužėmis. Viena moteris kartą Edžiui pasakė, kad vyras, draugaujantis su buvusiomis meilužėmis, jai visuomet atrodo įtartinas; tai reiškia, kad jis niekada nebuvo tikras meilužis, tik šiaip mielas vaikinas. Tačiau Edis O'Hara jau seniai buvo apsipratęs su mintimi, kad yra „tik šiaip mielas vaikinas"; daugybė moterų Edį tikino, jog būti mielu vaikinu visai pakanka. („Tokių labai mažai", – sakė tos moterys.)

Edis dar kartą nusibraukė plaukus nuo dešinės akies. Lietingo pavakario prieblandoje jis pažvelgė į baro veidrodį ir atpažino jame atsispindintį aukšto, iš pažiūros pavargusio ir šią akimirką labai savimi nepasitikinčio vyriškio veidą. Paskui, siurbčiodamas dietinę kolą, vėl sutelkė dėmesį į ant baro gulinčius lapus. Tai buvo beveik dvidešimties spausdintų puslapių rankraštis, daug kur pataisytas raudonu Edžio plunksnakočiu; tą plunksnakotį jis vadino „mokytojo numylėtiniu“. Pirmo rankraščio puslapio viršuje Edis buvo užsirašęs skvošo partijų su Džimiu rezultatus: 15 – 9, 15 – 5, 15 – 3. Kiekvieną kartą, kai Edį taip nualindavo Džimis, Edis įsivaizduodavo, jog vėl pralaimėjo Tedui Koului. Apytikriu Edžio skaičiavimu, Tedui turėjo būti jau daugiau negu septyniasdešimt penkeri, maždaug tiek pat, kiek Džimiui.

Per devynerius Bridžhamptone praleistus metus Edis, žinoma, neatsitiktinai nė karto nepravažiavo pro Tedo namą; kad gyvendamas Meiplo alėjoje Bridžhamptone užsimiršęs nepasuktum į Pasanidžo alėją Sagaponake, turi nuolatos iš anksto viską apgalvoti. Tačiau Edis stebėjosi, kad nė karto su Tedu nesusitiko nei kokiame nors pusiau oficialiame priėmime ar pobūvyje, nei Bridžhamptono prekybos centre – galima buvo suprasti, jog Tedui viską perka Končita Gomes (irgi jau bebaigianti aštuntą dešimtį). Tedas niekada nevaikščiojo po parduotuves.

Dėl pobūvių: Edis ir Tedas buvo skirtingų kartų žmonės; jie lankėsi skirtinguose pobūviuose. Be to, nors Tedo Koulo knygos vaikams tebebuvo daugelio mielai skaitomos, pats Tedas (septyniasdešimt septynerių) nebeatrodė toks populiarus – bent jau Hamptonuose. Edžiui malonu buvo žinoti, jog Tedas – toli gražu ne tokia garsenybė, kokia yra jo *duktė*.

Taigi Tedo Koulo šlovė blėso, bet skvošą – ypač apgaulingoje savo daržinėje – jis žaidė nė kiek ne prasčiau už Džimį. Septyniasdešimt septynerių metų Tedas tūkstantis devyni šimtai devyniasdešimtųjų rudenį galėjo sutriuškinti Edį taip pat lengvai, kaip sutriuškino penkiasdešimt aštuntųjų vasarą. Edis iš tikrųjų žaidė nekaip. Nerangus ir lėtas, jis niekada nenuspėdavo, kur lėks priešininko muštas kamuoliukas; smūgį atremdavo per vėlai, jei

išvis spėdavo pribėgti, o pats mušdavo skubotai. Net aukštas padavimas, kuris šiaip Edžiui sekėsi geriausiai, Tedo daržinėje nebūtų pavykęs, nes atstumas nuo grindų iki lubų ten buvo mažesnis negu penkiolika pėdų.

Beje, ir Ruta, pakankamai gera žaidėja, kadaise pripažinta trečiąja Ekseterio *berniukų* komandoje, dar nebuvo įveikusi tėvo toje iš proto varančioje jo daržinėje; aukštas padavimas jai irgi sekėsi geriausiai. Tūkstantis devyni šimtai devyniasdešimtųjų rudenį Rutai buvo trisdešimt šešeri; namo į Sagaponaką ji retkarčiais parvažiuodavo *tik todėl*, kad norėjo nugalėti tėvą jo daržinėje, kol jis dar nenumirė. Tačiau Tedas Koulas, netgi septyniasdešimt septynerių, berods nė nesirengė mirti.

Anapus „Niujorko sporto klubo“ durų, Centrinio Parko Pietinės ir Septintosios aveniu kampe, lietus barbeno į kremo spalvos brezentinį stogelį; jei Edis būtų žinojęs, kiek daug klubo narių, išsirikiavusių po tuo stogeliu, jau laukia taksi, būtų seniai išėjęs iš baro ir stojęs į eilę. Bet jis daugybę kartų skaitė ir taisė savo nežmoniškai ištęstą ir subraukytą rankraštį, nė nenujausdamas, kad nerimauti reikėtų ne tiek dėl pačios kalbos, kiek dėl to, kad nespės laiku nuvykti jos pasakyti.

Nuo Penkiasdešimt devintosios gatvės ir Septintosios aveniu kampo iki koncertų salės Devyniasdešimt antrojoje (prie Leksingtono) pėsčiomis eiti buvo per toli – ypač per lietų, nes Edis neturėjo nei skėčio, nei lietpalčio. Be to, jam derėjo žinoti, kaip smarkiai lietus Niujorke sumažina tikimybę nutverti taksi, ypač vakare. Tačiau Edis buvo pernelyg įsijautęs į rankraščio taisymą; jis visada pesimistiškai vertino savo sugebėjimus, o dabar apskritai gailėjosi, kad sutiko sakyti tokią kalbą.

Kas aš toks, liūdnai galvojo jis, *kad pristatyčiau Rutą Koul?*

Jei ne barmenas, Edis gal būtų išvis pražiopsojęs tą bauginantį renginį.

– Dar dietinės kolos, pone O'Hara? – paklausė barmenas.

Edis dirstelėjo į rankinį laikrodį. Jei tą akimirką Merion būtų buvusi bare ir mačiusi Edžio veido išraišką, buvusio meilužio akyse ji būtų įžvelgusi tą pačią šešiolikmečio neviltį.

Laikrodis rodė 7:20; po dešimties minučių Edis turėjo būti koncertų salėje. Iki Leksingtono ir Devyniasdešimt antrosios reikėjo važiuoti mažiausiai dešimt minučių, net jei taksi Edis būtų pasigavęs iš karto, kai tik išėjo pro duris. Tačiau lauke jis pamatė suirzusių klubo narių eilę. Ant kremo spalvos brezentinio stogelio nupiešta kraujo raudonumo „N. S. K." emblema – sparnuota pėda – buvo permirkusi kiaurai.

Knygas bei kalbos rankraštį Edis įsidėjo į didžiulį rudą portfelį. Jei lauks taksi – pavėluos. Buvo aišku, kad gerokai sušlaps, bet ir prieš ėjimą į lietų Edžio drabužiai atrodė profesoriškai netvarkingi. Nors pagal „Niujorko sporto klubo" aprangos reikalavimus visi turėjo dėvėti švarkus bei kaklaraiščius ir nors Edis buvo pakankamai subrendęs ir išsilavinęs, kad su švarku bei kaklaraiščiu jaustųsi patogiai, – šiaip ar taip, jis buvo eksonietis, – klubo durininkas į jo drabužius visuomet žiūrėdavo kaip į didžiausią tvarkos pažeidimą.

Taip ir neapsisprendęs, ką daryti, Edis risnojo Centrinio Parko Pietine gatve – dabar jau per liūtį. Artėdamas iš pradžių prie „St Moritzo", paskui prie „Plazos", jis lyg ir tikėjosi pamatyti viešbučio svečių laukiančią taksi virtinę. Tačiau pamatė dvi eiles ryžtingai nusiteikusių viešbučių svečių, laukiančių taksi.

Edis įlėkė į „Plazą", pripuolė prie registravimo stalo ir paprašė iškeisti į smulkius – į *krūvą* smulkių – dešimties dolerių banknotą. Medisono aveniu jis galėjo pavažiuoti autobusu, jei būtų turėjęs smulkių pinigų bilietui. Bet nespėjus jam išlementi, ko nori, registratorė paklausė, ar jis gyvena šiame viešbutyje. Kartais, nevalingai, Edis sugebėdavo pameluoti, tačiau ne tada, kai *norėdavo*.

– Ne, negyvenu... man tik reikia pinigų autobusui, – prisipažino jis.

Moteris papurtė galvą:

– Prisidaryčiau rūpesčių, jei negyvenate, – pasakė.

Edžiui teko bėgti Penktąja aveniu, kol ties Šešiasdešimt antrąja gatve pasitaikė proga pereiti į kitą pusę. Toliau jis skuodė Medisono aveniu ir galų gale rado kavinukę, kur galėjo nusipirkti dietinės kolos – vien tam, kad gautų smulkių. Dietinę kolą paliko

prie kasos kartu su neproporcingai dideliais arbatpinigiais, tačiau kasininkei arbatpinigių pasirodė per mažai. Jos supratimu, Edis paliko kolą, kad ji išpiltų, o tai jau ne tik žeminantis, bet ir pernelyg sunkus jai užkraunamas darbas.

– *Reikia* man čia tų rūpesčių! – sušuko kasininkė Edžiui pavymui. Tikriausiai ji nemėgo skaičiuoti grąžos smulkiais.

Per lietų Edis laukė Medisono aveniu kursuojančio autobuso. Jis buvo kiaurai permirkęs ir jau penkias minutes vėlavo. Laikrodis rodė 7:35. Renginys turėjo prasidėti lygiai aštuntą. Rutos Koul romano pristatymo organizatoriai norėjo, kad Edis su Ruta susitiktų koncertų salės užkulisiuose ir dar spėtų šiek tiek apsiprasti – „susipažinti“. Niekas, juo labiau Ruta ar Edis, nepasakė „susipažinti *iš naujo*“. (Kaip galima *iš naujo* susipažinti su keturmete mergyte, kai jai jau trisdešimt šešeri?)

Kiti autobuso laukę žmonės suprato, kad reikia atsitraukti nuo šaligatvio krašto, o Edis liko kur stovėjęs. Prieš sustodamas autobusas nešvariu patvinusio nutekamojo griovelio vandeniu aptėškė Edžiui visą krūtinę ir pilvą. Dabar Edis buvo ne tik šlapias, bet ir purvinas; rudas balos vanduo teliūskavo jo portfelio dugne.

Edis turėjo Rutai užrašęs savo romaną *Šešiasdešimt kartų*, nors knyga buvo išleista jau prieš trejus metus ir jei Ruta būtų norėjusi ją perskaityti, būtų seniai tai padariusi. Edis dažnai įsivaizduodavo, ką Tedas Koulas galėjo pasakyti dukteriai apie *Šešiasdešimt kartų*. „Fantazijos, – greičiausiai sakė Tedas. Arba: – Gerokai perdėta – tavo mama beveik ir nepažinojo to vaikino“. Tai, ką Tedas Rutai pasakė iš tikrųjų, buvo daug įdomiau, be to, gryna tiesa apie Edį:

– Tas vargšas vaikas taip ir neatsipeikėjo po tavo mamos dulkinimo.

– Jis nebe vaikas, tėti, – tarė Ruta. – *Man* jau per trisdešimt, vadinasi, Edžiui O’Harai daugiau negu keturiasdešimt, ar ne?

– Jis vis tiek vaikas, Ruti, – pasakė Tedas. – Edis visada bus vaikas.

Braudamasis į Medisono aveniu autobusą, susikrimtęs ir vis labiau nerimaujantis Edis tikrai atrodė kaip keturiasdešimt aš-

tuonerių metų paauglys. Vairuotojas supyko ant jo už tai, kad jis tiksliai nežinojo, kiek kainuoja bilietas; pūpsančioje kišenėje Edis turėjo visą saują smulkių, bet kelnės buvo tokios šlapios, kad monetas jis galėjo traukti tik po vieną. Užpakalyje stovintys žmonės – dauguma vis dar merkiami lietaus – irgi pyko ant Edžio.

Paskui, sumanęs išlieti portfelyje kliuksintį balos vandenį, Edis rudu purvu apipylė senyvo vyriškio, nekalbančio angliškai, batą. Edis nesuprato, ką tas vyriškis jam sako; jis net nežinojo, kokia tai kalba. Autobuse apskritai buvo sunku ką nors išgirsti ir neįmanoma suprasti, ką retkarčiais praneša vairuotojas, – su Medisono aveniu susikertančių gatvių, stotelių, o gal *galimų* stotelių, pro kurias jie važiuoja, pavadinimus?

Edis nieko negirdėjo todėl, kad ant vienos šoninės sėdynės buvo įsitaisęs jaunas negras su didele portatyvine magnetola ant kelių. Rėksminga, nešvanki daina drebino visą autobusą; vieninteliai daugmaž suprantami žodžiai buvo nuolat kartojama frazė: „Tu nepažinsi tiesos, jei ji sėdės tau ant veido!“

– Atsiprašau, – kreipėsi Edis į jaunuolį. – Gal galėtumėte truputį pritildyti? Negirdžiu, ką sako vairuotojas.

Jaunuolis žavingai nusišypsojo ir tarė:

– Negirdžiu, ką sakai, žmogau, ta sušikta *dėžė* baisiai rėkia!

Kai kurie keleiviai nusijuokė – nežinia, ar iš baimės, ar todėl, kad jiems tikrai patiko. Edis, palinkęs virš šalia sėdinčios matroniško sudėjimo negrės, delnu trynė aprasojusį langą. Tikėjosi, kad pavyks *pamatyti*, prie kokios skersinės gatvės artėja. Tačiau išsipūtęs rudas jo portfelis staiga nuslydo nuo peties (ilga odinė rankena buvo tokia pat šlapia, kaip ir Edžio drabužiai) ir trenkėsi moteriai į veidą.

Nuo smūgio šlapiu portfeliu nulėkė moters akiniai; laimė, ji sugavo juos sterblėje, bet gaudydama šiek tiek persistengė – išspaudė iš rėmų vieną stiklą. Žlibomis akimis negrė pažvelgė į Edį, lyg apdujusi nuo daugybės nusivylimų ir širdgėlos.

– Kodėl dabar pridirbai *man* rūpesčių? – paklausė.

Griausminga daina apie tiesą, sėdinčią kažkam ant veido, akimirksniu nutilo. Jaunas negras kitoje pusėje atsistojo, suspaudęs glėbyje išjungtą savo dėžę kaip kokį akmens luitą.

– Čia mano mama, – pasakė. Vaikinas buvo žemo ūgio – jo viršugalvis vos siekė Edžio kaklaraiščio mazgą, – tačiau sprandas atrodė tokio pat storumo kaip Edžio šlaunis, o pečiai – dvigubai platesni ir stambesni negu Edžio.

– Kodėl pridirbai *mano mamai* rūpesčių? – paklausė stipruolis.

Nuo to laiko, kai išėjo iš „Niujorko sporto klubo“, Edis jau ketvirtą kartą girdėjo žmones kalbant apie rūpesčius. Todėl jis niekada ir nenorėjo gyventi Niujorke.

– Aš tik žiūrėjau, kur bus stotelė... kur turėčiau išlipti, – tarė Edis.

– Tavo stotelė čia, – šiurkščiai pasakė vaikinas, spausdamas avarinio stabdymo mygtuką. Autobusas staiga sustojo, ir Edis neteko pusiausvyros. Sunkus portfelis vėl nuslydo jam nuo peties, bet šį kartą nieko neužgavo, nes Edis abiem rankom jį sugriebė. – *Čia* ir išlipsi, – tarė kvadratinis vyrukas. Motina bei keletas arčiau sėdinčių keleivių jam pritarė.

„Ką gi, – lipdamas lauk galvojo Edis, – gal jau netoli ir Devyniasdešimt antroji“. (Iš tikrųjų buvo dar tik Aštuoniasdešimt pirmoji.) Edis girdėjo, kaip autobusui nuvažiuojant kažkas šūktelėjo: „Laimingos kelionės!“

Po kelių minučių Edis Aštuoniasdešimt devintąja gatve bėgo rytinės Parko aveniu pusės link; ten jis pamatė laisvą taksi. Nė nepagalvojęs, kad iki tikslo likę tik trys kvartalai į priekį ir vienas į šoną, Edis tą taksi sustabdė, įlipo ir pasakė, kur važiuoti.

– Devyniasdešimt antrosios ir Lekso kampas? – tarė vairuotojas. – Viešpatie! Verčiau būtumėte ėjęs *pėsčiom* – vis tiek jau sušlapote!

– Bet aš vėluoju, – sumikčiojo Edis.

– Visi vėluoja, – pasakė vairuotojas.

Mokėti reikėjo tiek mažai, kad Edis mėgino vairuotojui atsilyginti, duodamas visą saują smulkių.

– Viešpatie! – šaukė vairuotojas. – Ką aš su šitiek darysiu?

„Bent jau nesako, kad turės rūpesčių“, – pagalvojo Edis ir susibruko monetas į švarko kišenę. Visi banknotai Edžio piniginėje buvo šlapi; vairuotojui tai nepatiko.

– Jūs ne tik vėluojate ir esate *šlapias*, – pasakė jis Edžiui. – Per jus vieni *rūpesčiai*.

– Ačiū, – tarė Edis. (Kartą filosofiškai nusiteikęs Mėtinis O'Hara buvo sūnui pataręs niekada neniekinti komplimentų – ne tiek daug žmogus jų išgirsta.)

Taigi visas purvinas ir permirkęs Edis O'Hara priėjo prie merginos, tikrinančios bilietus sausakimšame koncertų salės vestibiulyje.

– Aš į pristatymą. Žinau, kad truputį vėluoju... – tarė jis.

– Kur jūsų bilietas? – paklausė mergina. – Mes nebeturime. Visi išpirkti jau prieš keletą savaičių.

Išpirkti! Edis retai matydavo tokią minią su bilietais į renginį Kaufmano koncertų salėje. Jis klausėsi, kai ištraukas iš naujų knygų čia skaitė keletas garsių rašytojų; porą kartų netgi sakė įžanginę kalbą. Pats Edis savo romanus visuomet pristatydavo drauge su kitais rašytojais, ne vienas; tik žymūs rašytojai, tokie kaip Ruta Koul, galėjo tai daryti vieni. Kai Edis paskutinį kartą čia skaitė ištraukas iš savo kūrinio, renginys vadinosi „Romanų ir papročių vakaras"... o gal „*humoristinių* romanų apie papročius"? Ar „komiškų papročių"? Edis prisiminė tik tai, kad kitų dviejų romanistų skaitytos ištraukos buvo juokingesnės negu *jo*.

– A... – tarė Edis bilietus tikrinančiai merginai. – Man nereikia bilieto, nes aš sakau įžanginę kalbą. – Jis grabaliojo sumirkusiame portfelyje, ieškodamas Rutai Koul užrašyto romano *Šešiasdešimt kartų*. Norėjo parodyti merginai nuotrauką ant aplanko, kad įtikintų, jog tikrai yra tas, kas sakosi esąs.

– Sakote *ką*? – paklausė mergina. Paskui ji pamatė po nosimi pakištą varvančią knygą:

Šešiasdešimt kartų

Romanas

Edas O'Hara

(Edžiui galiausiai pavyko pasiekti, kad bent jau ant knygų viršelių būtų „Edas". Tėvas tebevadino jį Edvardu, o visi kiti – Edžiu.

Net skaitydamas nelabai palankias recenzijas, Edis džiaugdavosi, kai apie jį rašydavo kaip apie „Edą O'Harą".)

– Sakau *įžanginę kalbą*, – pakartojo Edis. – Esu Edas O'Hara.

– O tu *Dieve*! – sušuko mergina. – Jūs – Edis O'Hara! Jūsų *seniausiai* laukia. Jūs labai vėluojate.

– Atsiprašau... – buvo besakąs Edis, bet mergina jau tempė jį per minią.

„*Išpirkti*, – galvojo Edis. – Kokia grūstis. Kokie visi *jauni*". Dauguma atrodė kaip studentai. Tai nebuvo tipiška šios salės publika, nors Edis matė ir įprastus žmones. „Įprastais žmonėmis" Edis vadino iš pažiūros orius literatus, iš anksto nepritariančius viskam, ką išgirs. Tai buvo ne Edžio O'Haros auditorija: jis nepastebėjo nei trapių pagyvenusių moterų, kurios visada ateina vienos arba su nuoširdžiai susirūpinusiomis draugėmis, nei psichiškai traumuotų drovių vaikinų, Edžio manymu, pernelyg dailių ir nevyriškų. (Būtent tokia buvo Edžio nuomonė apie save: pernelyg dailus ir nevyriškas.)

„Dieve švenčiausias, ką aš čia *darau?* – galvojo nevilties apimtas Edis. – *Kodėl* sutikau pristatyti Rutą Koul? *Kodėl* jie manęs paprašė? Ar to norėjo pati *Ruta?*"

Koncertų salės užkulisiuose buvo taip tvanku, kad Edis nežinojo, prakaitas ar lietus labiau pakenkė jo drabužiams, – ką jau kalbėti apie tą didžiulę purviną balą.

– Prie poilsio kambario yra tualetas... – tarė mergina, – jei norėtumėte... apsivalyti.

„Atrodau bjauriai ir negaliu nieko įdomaus pasakyti", – padarė išvadą Edis. Daugybę *metų* jis įsivaizdavo, kaip vėl susitiks su Ruta. Tačiau manė, kad susitikimas bus visai kitoks – konfidencialesnis, gal prie pietų ar priešpiečių stalo. Tikriausiai ir Ruta, bent jau *retkarčiais*, įsivaizduodavo susitikimą su juo. Šiaip ar taip, Tedas *turėjo* dukteriai papasakoti apie motiną bei penkiasdešimt aštuntųjų vasaros įvykius; vargu ar jis galėjo susilaikyti. Savaime suprantama, Edis buvo tos istorijos dalis, gal netgi pagrindinis neigiamas veikėjas.

Taigi galima buvo numatyti, jog Edis su Ruta turės apie ką pa-

sišnekėti – kad ir apie juos abu labiausiai dominantį žmogų, apie Merion. Be to, jie abu rašė romanus, nors jų romanai skyrėsi kaip diena nuo nakties – Ruta buvo superžvaigždė, o Edis... „Dieve, kas aš *esu*? – galvojo Edis. – Palyginti su Ruta Koul, esu niekas“. Gal nuo *to* ir reikėjo pradėti įžanginę kalbą?

Tačiau kai Edžiui pasiūlė pristatyti Rutą Koul, jis buvo nuoširdžiai įsitikinęs, jog turi pakankamai gerą priežastį, dėl kurios privalo sutikti. Jau šešerius metus Edis saugojo paslaptį, kurią norėjo atskleisti Rutai. Šešerius metus jis slėpė daiktinį įrodymą. Dabar, šį nelemtą vakarą, Edis nešėsi įrodymą savo didžiuliame rudame portfelyje. Na ir kas, kad tas įrodymas šiek tiek *sušlapo*!

Portfelyje buvo dar viena knyga; Edis neabejojo, kad Rutai ji daug svarbesnė negu jo *Šešiasdešimt kartų*. Prieš šešerius metus, kai Edis perskaitė tą *kitą* knygą, jam knietėjo *tuoj pat* duoti žinią Rutai; jis netgi svarstė, ar nereikėtų pranešti jai anonimiškai. Bet paskui per televiziją pamatė interviu su Ruta; kai kurie jos žodžiai privertė Edį apsigalvoti ir šiek tiek palaukti.

Ruta niekada nesileisdavo į kalbas apie tėvą – arba apie tai, ar ji ketina kada nors parašyti knygą vaikams. Kai žurnalistai klausdavo, ar tėvas mokė ją rašyti, ji atsakydavo: „Jis šiek tiek mane pamokė, kaip reikia pasakoti istorijas ir žaisti skvošą. O rašyti... ne, rašyti jis manęs tikrai nemokė“. Kai Rutos klausdavo apie motiną – ar motina tebėra „dingusi“, ar tai, kad motina paliko ją vaikystėje, smarkiai ją paveikė (kaip rašytoją ir kaip moterį), – Ruta atrodydavo gana abejinga.

– Taip, galima sakyti, kad mano motina tebėra „dingusi“, nors aš jos ir neieškau. Jeigu ji ieškotų manęs, būtų seniai radusi. Kadangi išvyko *ji*, o ne aš, niekada primygtinai jai nesisiūlysiu. Jeigu ji norės mane susirasti, jai nebus sunku tai padaryti, – sakė Ruta.

Būtent per tą interviu, dėl kurio Edis apsigalvojo ir nebesistengė susisiekti su Ruta prieš šešerius metus, žurnalistas mėgino savaip interpretuoti Rutos Koul romanus: „Tačiau jūsų knygose – *visose* jūsų knygose – nėra motinų“. („Nėra ir tėvų“, – atsakė Ruta.) „Taip, bet... – toliau šnekėjo žurnalistas, – jūsų romanuose moterys turi ir draugių, ir draugų... na, *meilužių*... tačiau tos

moterys nepalaiko *jokių* santykių su savo motinomis. Apie jų motinas beveik ir *neužsimenama*. Ar jums neatrodo, jog tai...e... *keista?*" – paklausė žurnalistas. („Motinos neturinčiam žmogui – ne", – atsakė Ruta.)

Edis padarė išvadą, jog Ruta *nenori* nieko žinoti apie motiną. Todėl jis taip ilgai ir laikė tą „įrodymą", neatidavė jai. Bet vėliau, gavęs kvietimą dalyvauti Rutos Koul knygos pristatyme Kaufmano koncertų salėje, Edis nusprendė, kad Ruta, *be abejo*, nori žinoti apie motiną! Todėl jis ir sutiko sakyti įžanginę kalbą. Todėl sumirkusiame portfelyje dabar nešėsi tą paslaptingą knygą, kurios vos neįsiūlė Rutai prieš šešerius metus.

Edis O'Hara buvo įsitikinęs, jog tą knygą parašė Merion.

Buvo jau po aštuonių. Kaip didžiulis ir nenustygstantis narve uždarytas žvėris, milžiniška koncertų salėje susirinkusi auditorija nerimavo; Edis aiškiai jautė jos buvimą, nors žmonių nebematė. Paėmusi už šlapios parankės, mergina vedė jį tamsiu, apipelijusiu koridoriumi tolyn, paskui sraigtiniais laiptais į viršų, pro aukštai pakabintą uždangą už neryškiai apšviestos scenos. Ten Edis pastebėjo ant taburetės sėdintį scenos darbininką. Bloga lemiančios išvaizdos jaunuolis atrodė sustingęs prie televizijos monitoriaus; kamera buvo nukreipta į pakylą scenos viduryje. Edžio dėmesį patraukė šalia mikrofono stovinti vandens stiklinė. Jis pagalvojo, kad jokiu būdu nereikia iš jos gerti. Tas vanduo juk Rutai, o ne kukliam įžanginę kalbą sakančiam žmogeliui.

Paskui Edis buvo įstumtas į poilsio kambarį, kur akinamai blizgėjo veidrodžiai ir plieskė makiažo lempos. Edis ilgai repetavo, ką pasakys Rutai, kai jiedu susitiks: „Dievulėliau, kokia didelė tu užaugai!" Kaip humoristinių romanų autorius, jis nelabai mokėjo juokauti. Visgi tie žodžiai sukosi jam ant liežuvio – jis atitraukė šlapią dešinę ranką nuo ilgosios portfelio rankenos, – tačiau artyn žengusi moteris buvo ne Ruta, sveikindamasi ji nepaspaudė ištiestos Edžio rankos. Su ta labai malonia moterimi, viena iš pristatymo rengėjų, Edis jau buvo keletą kartų susitikęs. Ji visuomet atrodė draugiška, nuoširdi ir labai stengėsi Edį nuraminti, nors

tai buvo neįmanoma. *Melisa* – toks jos vardas. Ji pabučiavo Edį į drėgną skruostą ir pasakė: „Labai dėl jūsų nerimavome!“

O Edis tarė:

– Dievulėliau, kokia didelė tu užaugai!

Melisa, kuri *nebuvo* užaugusi – ir ne nėščia, – išvertė akis. Tačiau ir dabar ta maloni moteris neįsižeidė, tik susirūpino, ar Edis gerai jaučiasi, nors pats Edis iš apmaudo dėl Melisos vos neapsiverkė.

Paskui kažkas paspaudė ištiestą Edžio ranką; tokia stambi, stipri plaštaka negalėjo būti Rutos, taigi Edis šiaip taip susilaikė, nebesakė: „Dievulėliau, kokia didelė tu užaugai!“ Tai buvo Karlas, dar vienas geras žmogus; jis rūpinosi Unterbergo Poezijos centro veikla. Karlas buvo poetas; be to, jis buvo sumanus, toks pat aukštas kaip Edis ir Edžiui visuomet labai palankus. (Būtent Karlo dėka Edis dalyvavo daugelyje Kaufmano koncertų salėje vykusių renginių, netgi tuose, kuriuose nesijautė nusipelnęs dalyvauti – kaip ir šitame.)

– Lauke... lyja, – pasakė Edis Karlui. Poilsio kambaryje stumdėsi koks pustuzinis žmonių. Dabar visi griausmingai nusikvatojo. Štai tokio tarytum netyčia išsprūdusio aukščiausios rūšies humoro jie tikėjosi, skaitydami Edžio O'Haros romanus! Bet Edis tiesiog nežinojo, ką daugiau sakyti. Jis tik spaudė visiems rankas, drabstydamas vandens lašus kaip sulytas šunelis.

Labai Svarbus Asmuo iš „Random House“, Rutos redaktorius, irgi buvo čia. (Dviejų pirmųjų Rutos romanų redaktorė, moteris, neseniai mirė, taigi ją pakeitė šis vyras.) Edis jau buvo tris ar keturis kartus jį matęs, bet niekaip negalėjo įsiminti pavardės. O Rutos redaktorius, kad ir kokia ten jo pavardė, kaskart pamiršdavo, kad jiedu jau pažįstami. Anksčiau Edis dėl to neįsižeisdavo.

Poilsio kambario sienos buvo nusagstytos žymiausių pasaulio rašytojų nuotraukomis; iš visų pusių Edį supo tarptautinį pripažinimą bei šlovę pelnę kūrėjai. Rutos nuotrauką jis pamatė anksčiau, negu pastebėjo pačią Rutą; jos portretas šalia keleto Nobelio premijos laureatų neatrodė ne vietoje. (Edžiui, žinoma, nė į galvą neatėjo dairytis ten *savo* nuotraukos; tiesą sakant, jis ir nebūtų jos radęs.)

Kaip tik naujasis redaktorius tiesiogine prasme pastūmėjo Rutą Edžio link. Tas vyriškis iš „Random House“ buvo širdingas ir atkaklus – tokie mėgsta elgtis globėjiškai. Jis nesivaržydamas įrėmė didelę savo plaštaką Rutai tarp menčių ir išstūmė iš kampo, kuriame ji lindėjo. Ruta nebuvo drovi; Edis tai žinojo iš daugybės jos interviu. Bet pirmą kartą pamatęs ją suaugusią, Edis suprato, kad Ruta Koul kažkokia *sąmoningai* maža. Tarytum *prisivertusi* būti maža.

Iš tikrųjų ji nebuvo žemesnė už tą banditą Medisono aveniu autobuse. Ruta buvo tėvo ūgio – kaip moteris, ne tokia jau žema, bet ir ne tokia aukšta kaip Merion. Tačiau jos mažumas, šiaip ar taip, nepriklausė nuo ūgio; kaip ir Tedas, ji buvo tvirto, atletiško sudėjimo. Ruta vilkėjo kone skiriamąja jos žyme tapusiais juodais teniso marškinėliais, todėl Edis iš karto atkreipė dėmesį į geriau išsivysčiusius dešinės jos rankos raumenis. Ir dešinys dilbis, ir bicepsas buvo pastebimai didesni ir stipresni negu atitinkamos plonos kairės jos rankos dalys. Taip atrodo žmogus, dažnai žaidžiantis tenisą arba skvošą.

Vos žvilgtelėjęs į Rutą, Edis pamanė, kad ji galėtų sumalti Tedą į miltus. Ji iš tikrųjų galėjo tai padaryti – bet kurioje įprastų matmenų skvošo salėje. Edis net neįsivaizdavo, kaip Ruta *norėjo* sumalti tėvą į miltus; be to, jis nežinojo, kad senis vis dar įveikdavo savo kietai atrodančią dukterį toje neteisėtą pranašumą jam teikiančioje daržinėje.

– Sveika, Ruta... labai norėjau tave pamatyti, – tarė Edis.

– Sveikas... dar kartą, – atsakė Ruta, spausdama jam ranką. Ji buvo paveldėjusi trumpus ir tvirtus tėvo pirštus.

– O, – nustebo „Random House“ redaktorius. – Nežinojau, kad judu pažįstami. – Ruta buvo paveldėjusi ir ironišką tėvo šypseną; nuo jos šypsenos Edis neteko žado.

– Gal pirmiausia norėtum užeiti į tualetą? – paklausė Ruta. Dabar jau Edis tarp menčių pajuto, ko gero, pernelyg familiariai įremtą didelę globėjiško redaktoriaus plaštaką.

– Taip, taip – tegu ponas O’Hara greitai apsitvarko, – tarė naujasis Rutos redaktorius.

Tik vienas užsidaręs tualete Edis suprato, kad jam tikrai derėtų „apsitvarkyti“. Buvo ne tik šlapias ir purvinas: kažkoks celofaninis apvalkalas, gal nuo cigarečių pakelio, laikėsi prikibęs prie kaklaraiščio; spalvotas gumos popierėlis buvo prilipęs prie kelnių praskiepo – prisilenkęs arčiau, Edis pamatė, kad ne tik popierėlis, bet ir gerai iškramtyta guma. Marškiniai permirkę kiaurai. Žiūrėdamas į veidrodį, Edis iš pradžių nesuvokė, jog mato savo spenelius: mėgino juos nukrapštyti, tarytum tai būtų buvę dar du gumos gumulėliai.

Edis nusprendė, kad geriausia išeitis bus nusivilkti švarką bei marškinius ir juos išgręžti; sukdamas išsunkė vandenį ir iš kaklaraiščio, tačiau vėl apsirengęs pamatė, kad ir kaklaraištis, ir marškiniai keistai susiraukšlėjo, be to, marškiniai nebe balti, o *rausvi*, su rožiniais dryžiais. Žvilgtelėjo į rankas, išterliotas raudonu mėgstamo plunksnakočio („mokytojo numylėtinio“) rašalu, ir – net gerai nepažiūrėjęs į portfelį – suprato, kad jo rankraščio taisymai bus pirmiausia nubėgę raudonai, o paskui kaip viena didelė rausva dėmė išskidę ant šlapių puslapių.

Paskubomis peržvelgęs savo įžanginę kalbą, Edis įsitikino, kad *visi* ranka prirašyti žodžiai nusitrynę arba neįskaitomai susilieję, o pirminis mašinėle spausdintas tekstas, dabar jau *rausvame* fone, nebe toks ryškus kaip anksčiau. Šiaip ar taip, anksčiau jis buvo ant švaraus, *balto* lapo.

Sauja smulkių svėrė kišenę, todėl vienas švarko skvernas buvo nutįsęs žemyn. Tualete Edis nerado šiukšlių dėžės; vildamasis, kad tai jau kvailumo viršūnė ir daugiau taip neapdairiai elgtis nereikės, jis sumetė pinigus į klozetą. Paskui nuleido vandenį ir kaip visuomet susitaikęs su likimu pamatė, jog dvidešimt penkių centų monetos tebeguli įduboje klozeto dugne.

Ruta užsuko į tualetą po Edžio. Vėliau, kai jis paskui ją ėjo į užkulisį, – dauguma kitų susirado savo vietas salėje, – ji žvilgtelėjo per petį ir pasakė:

– Keista vieta, į kurią norėtum sugrįžti, ar ne?

Edis ne iš karto suvokė, kad ji kalba apie monetas klozete; jis, be abejo, nesuprato, ar ji žino, kad tie pinigai *jo*.

Paskui be užuolankų – ir nė kiek nesišaipydama – ji tarė:

– Po visko papietausime – tikiuosi, galėsime pasišnekėti.

Edžiui smarkiau sutvaksėjo širdis. Ar ji nori pasakyti, kad jie pietaus *vieni*? Net Edis nebuvo toks kvailas, kad to tikėtųsi. Ji turi galvoje pietus su Karlu, Melisa, su tuo globėju iš „Random House“ – naujuoju redaktoriumi – ir, žinoma, su jo didžiulėmis, pernelyg drąsiai visur lendančiomis letenomis. Tačiau gal Edžiui pasiseks ir bent akimirką jie liks vienu du; jei ne, gal pavyks susitarti dėl kito, ne tokio oficialaus pasimatymo?

Jis kvailai šypsojosi, negalėdamas atplėšti akių nuo jos patrauklaus, kai kas gal sakytų „gražaus“, veido. Plona Rutos viršutinė lūpa buvo tokia pat kaip Merion; putlios, šiek tiek nukabusios krūtys irgi kaip mamos. Tačiau be ilgo Merion liemens Rutos krūtys atrodė per didelės. Iš tėvo ji buvo paveldėjusi trumpas, tvirtas kojas.

Juodi Rutos marškinėliai – Edžio manymu, pasiūti iš kažkokio tarytum šilkinio audinio, plonesnio už medvilnę – buvo brangūs ir jai labai tiko. Džinsai irgi atrodė geresni negu šiaip džinsai. Jie taip pat buvo juodi ir taip pat labai jai tiko. Be to, Edis matė, kaip ji padavė redaktoriui savo švarką; tai buvo specialiai jai siūtas juodo kašmyro švarkas, puikiai derantis prie marškinėlių bei džinsų. Skaitydama ištraukas iš naujo romano, Ruta norėjo būti be švarko; Edis padarė išvadą, kad marškinėlių reikalauja jos gerbėjai. Ji neabejotinai buvo rašytoja, turinti ne tik skaitytojų. Ruta Koul turėjo *gerbėjų*. Edis nuoširdžiai bijojo į juos kreiptis.

Išgirdęs, kad Karlas jau pristato *ją*, Edis nusprendė neklausyti. Bloga lemiančios išvaizdos scenos darbininkas pasiūlė Rutai savo taburetę, bet Ruta nesėdo – stovėjo vis perkeldama svorį nuo vienos kojos ant kitos, tarytum pasirengusi žaisti skvošą, o ne skaityti ištraukas iš romano.

– Mano kalba... – pasakė Edis Rutai. – Nesu labai ja patenkintas. Išsiliejo visas rašalas...

Ruta prisidėjo savo trumpą, tvirtą smilių prie lūpų. Kai Edis nutilo, ji palinko arčiau ir sušnibždėjo jam į ausį:

– Ačiū, kad nerašei apie mane. Žinau, kad galėjai.

Edis neteko žado. Kol nebuvo girdėjęs Rutos šnibždant, nesuvokė, kad jos balsas toks pat kaip motinos.

Paskui Ruta jį stūmė scenos link. Nesiklausęs Karlo įžangos, Edis nežinojo, kad ir Karlas, ir visa publika, Rutos Koul publika, jo jau laukia.

Ruta visą gyvenimą laukė, kada pasitaikys proga susitikti su Edžiu O'Hara; nuo tada, kai pirmą kartą išgirdo apie Edį ir motiną, Ruta norėjo su juo pasimatyti. Dabar ji negalėjo žiūrėti, kaip jis eina į sceną – tolyn nuo jos. Ji stebėjo jį televizijos monitoriuje. Kamera filmavo vaizdą iš salės, taigi Edis ėjo ne tolyn – jis artinosi prie publikos; žiūrėjo į susirinkusius žmones, į tą minią. „Ateina susitikti su manimi, pagaliau!" – įsivaizdavo Ruta.

„Tačiau ką, po galais, mama jame įžvelgė? – galvojo Ruta. – Koks pasigailėtinas, nelaimingas žmogelis!" Mažame monitoriaus ekranėlyje Ruta tyrinėjo nespalvotą Edžio atvaizdą. Nespalvotas Edis atrodė jaunesnis; Ruta įsivaizdavo, koks dailus vaikinas jis turėjo būti. Bet vyro grožis žavi tik iš pradžių.

Kai Edis O'Hara ėmė kalbėti apie ją ir jos kūrybą, Ruta nugrimzdo į įprastus nerimą keliančius apmąstymus: „Kuo mane galėtų *visam laikui* patraukti vyras?"

Ruta trisdešimt šešerių

„Vyras turėtų pasitikėti savimi, – galvojo Ruta, – šiaip ar taip, vyrai juk iš prigimties agresyvūs". Tačiau žavėdamasi pasitikinčiais savimi, agresyviais vyrais ji keletą kartų buvo įsipainiojusi į abejotinus ryšius. Ruta nekentė *fizinės* agresijos; kol kas jai neteko patirti tokio smurto, kokį patyrė kai kurios jos draugės. Ji manė, jog tos draugės, bent jau iš dalies, pačios kaltos dėl to, kas joms nutiko. Bendraudama su vyrais, Ruta nelabai pasikliovė savo pojūčiais ar nuojauta, todėl atrodė keista, kad ji tariasi galinti pastebėti, kuris vyras turi polinkį į prievartą, jau per pirmą pasimatymą.

Gluminančiame sekso pasaulyje tai buvo vienas iš nedaugelio dalykų, dėl kurių Ruta savimi didžiavosi, nors Hana Grant, geriausia Rutos draugė, daug kartų sakė, kad Rutai paprasčiausiai pasisekė. („Tu tiesiog dar nesutikai tinkamo vyruko... turiu galvoje, nesutikai *netinkamo*, – sakė Hana. – Dar nenuėjai į *tą* pasimatymą".)

„Vyras turėtų gerbti mano nepriklausomybę", – buvo įsitikinusi Ruta. Ji niekada neslėpė, kad labai abejoja dėl santuokos ir dar labiau dėl motinystės. Tačiau vyrų, pripažįstančių vadinamąją jos nepriklausomybę, elgesys dažnai pasirodydavo nepriimtinas, nes jie nesugebėdavo įsipareigoti. Ruta negalėjo pakęsti neištikimybės; vos susipažinusi su vyriškiu, jau reikalaudavo, kad jis būtų jai ištikimas. Gal ji tik laikėsi senų pažiūrų?

Hana dažnai pasišaipydavo iš Rutos dėl tokio, kaip ji sakė, „prieštaringo elgesio". Trisdešimt šešerių metų Ruta dar nebuvo gyvenusi su vyru; tačiau ji kaskart tikėdavosi, kad draugas bus ištikimas, nors ir *ne*gyvendamas kartu.

– Nematau čia nieko „prieštaringo“, – sakė Ruta Hanai, bet Hana tarėsi daugiau už Rutą išmananti apie vyrų ir moterų santykius. („Tikriausiai todėl, kad daugiau jų turėjo“, – padarė išvadą Ruta.)

Pagal Rutos normas – netgi pagal daug liberalesnes negu Rutos lytinio gyvenimo normas – Hana Grant buvo pasileidusi. Ir šią akimirką, kai Ruta koncertų salės užkulisyje laukė, kada reikės skaityti ištraukas iš naujo romano, Hana vėlavo. Ruta tikėjosi, kad Hana užeis pas ją į poilsio kambarį dar prieš renginio pradžią; dabar Ruta nerimavo, kad Hana atlėks per vėlai, todėl jos neįleis, nors vieta jai buvo užsakyta iš anksto. Hana dažnai taip elgdavosi – tikriausiai sutiko kokį vyruką ir užsiplepėjo. (Iš tikrųjų Hana ne tik plepėjo.)

Vėl įbedusi akis į mažą, nespalvotą televizijos monitoriaus ekranėlį, Ruta mėgino sutelkti dėmesį į tai, ką šneka Edis O'Hara. Ją dažnai kas nors pristatydavo, įvairiomis progomis, tačiau dar niekada to nedarė buvęs mamos meilužis; šiuo požiūriu Edis, be abejo, išsiskyrė iš kitų, nors jo kalba tikrai nebuvo išskirtinė.

– Prieš dešimt metų... – prašneko Edis, o Ruta nuleido galvą, įrėmė smakrą į krūtinę. Šįkart, kai jaunasis scenos darbininkas vėl pasiūlė taburetę, ji atsisėdo; jei Edis ketina pradėti nuo pat pradžios, tikrai ne pro šalį prisėsti.

– Pirmasis Rutos Koul romanas, *Ta pati prieglauda*, – monotonišku balsu kalbėjo Edis, – išleistas tūkstantis devyni šimtai aštuoniasdešimtaisiais, kai jai buvo tik dvidešimt šešeri. Romano veiksmas vyksta Naujosios Anglijos kaime, pagarsėjusiame tuo, kad jame nuo seno buvo toleruojamas alternatyvus gyvenimo būdas. Ten klestėjo ir socialistų, ir lesbiečių komunos, bet ilgainiui jos iškriko. Kurį laiką dar gyvavo koledžas su labai abejotina priėmimo tvarka, įkurtas vien tam, kad jaunuoliams, nenorintiems patekti į Vietnamą, kaip studentams, ketveriems metams būtų atidėta karo prievolė. Kai karas baigėsi, koledžas buvo panaikintas. Per visą septintąjį dešimtmetį bei aštuntojo pradžioje – prieš Aukščiausiojo teismo *Rou* prieš *Veid* bylos sprendimą, kuriuo tūkstantis devyni šimtai septyniasdešimt trečiaisiais buvo įteisinti abor-

tai, – kaimas išlaikė nedidelę našlaičių prieglaudą. Tuomet, kai ta procedūra dar buvo neteisėta, visi – bent jau vietiniai – žinojo, kad prieglaudos gydytojas gali nutraukti nėštumą.

Edis akimirką patylėjo. Didžiulė auditorija buvo taip menkai apšviesta, kad jis negalėjo įžiūrėti nė vieno veido. Užsimiršęs Edis gurkštelėjo iš Rutos vandens stiklinės.

Tiesą sakant, Ekseterio mokyklą Ruta baigė kaip tik tais metais, kai buvo paskelbtas *Rou* prieš *Veid* bylos sprendimas. Romane dvi Ekseterio mokinės pastoja; jos išmetamos iš mokyklos nė nenustačius būsimo tėvo tapatybės – vėliau paaiškėja, kad abi draugavo su tuo pačiu vaikinu. Dvidešimt šešerių metų autorė per vieną interviu juokavo, jog „darbinis" *Tos pačios prieglaudos* pavadinimas buvo *Tas pats vaikinas*.

Edis O'Hara, pasmerktas kurti *vien* autobiografinius romanus, nebuvo toks naivus, kad manytų, jog Ruta Koul rašo apie save. Vos pradėjęs skaityti pirmąjį jos romaną, jis suprato, kad ji sugeba daug daugiau. Tačiau kalbėdama su žurnalistais Ruta keletą kartų prisipažino, jog Ekseteryje artimai draugavo – su mergina, ir abi buvo įsižiūrėjusios tą patį vaikiną. Edis nežinojo, kad Rutos kambario draugė – ir šiaip geriausia draugė – Ekseteryje buvo Hana Grant ir kad Hana Grant turi ateiti į Rutos romano pristatymą. Hana matė daugybę Rutos pristatymų, tačiau šis ir jai, ir Rutai atrodė ypatingas, nes abi draugės nemažai laiko praleido šnekėdamos apie Edį O'Harą. Hana seniai troško susipažinti su Edžiu.

O dėl to, kad draugės Ekseteryje buvo įsižiūrėjusios tą patį vaikiną, tai Edis, be abejo, nežinojo, bet teisingai manė, jog Ruta Ekseteryje su niekuo nesimylėjo. Tiesą sakant, Ruta ir koledžą sugebėjo baigti su niekuo nesugulusi – o tai tikrai nebuvo lengva aštuntajame dešimtmetyje. (Hana, savaime suprantama, taip ilgai nelaukė. Ji keletą kartų mylėjosi Ekseteryje ir pirmą abortą patyrė dar nebaigusi mokyklos.)

Rutos romane abi iš Ekseterio išmestas tą patį vaikiną įsimylėjusias merginas vienos jų tėvai nuveža į tą pačią prieglaudą. Viena prieglaudoje pagimdo kūdikį, bet nesiryžta jo palikti; jai pernelyg

skaudu atiduoti jį įvaikinti. Kitai merginai padaromas nelegalus abortas. Vaikinas iš Ekseterio, dukart būsimas tėvelis – dabar jau baigęs mokyklą, – veda kūdikį auginančią draugę. Jaunoji pora stengiasi išsaugoti santuoką dėl vaiko, bet galiausiai šeima išyra – po aštuoniolikos metų! Mergina, kuriai buvo padarytas abortas, dabar vieniša ketvirtą dešimtį bebaigianti moteris, vėl susieina su buvusiu vaikinu; ji už jo išteka.

Romane nuolat išmėginama Ekseterio merginų draugystė. Sprendimas nutraukti nėštumą ar atiduoti kūdikį įvaikinti, besikeičiančios tų laikų dorovinės nuostatos persekioja jas ir vėliau, jau suaugusias. Ruta *abi* merginas pavaizdavo prijaučiamai, tačiau asmeninį jos požiūrį į abortus (ji manė, kad moterys turi teisę pasirinkti) išgarsino feministės. Romanas *Ta pati prieglauda*, nors ir didaktinis, susilaukė audringo pritarimo – daugiau negu dvidešimt penkiomis kalbomis.

Tačiau buvo ir nepritariančių. Tai, kad pabaigoje apmaudžiai nutrūksta dviejų moterų draugystė, patiko *ne visoms* feministėms. O kai kurios, remiančios moterų teisę rinktis, pareiškė, jog tai, kad abortą pasirinkusi mergina vėliau, ištekėjusi už buvusio vaikino, negali pastoti, yra „antiabortinis mitas", nors Ruta nė karto neužsiminė, jog ta moteris negali pastoti *dėl ankstesnio aborto*. „Gal ji negali pastoti todėl, kad jai trisdešimt aštuoneri?" – sakė Ruta per vieną interviu, papiktinusį kelias moteriškes, kurios tvirtino kalbančios visų keturiasdešimtmečių ir vyresnių moterų, galinčių pastoti, vardu.

Tai buvo toks romanas, kokie nepraslysta nepastebėti. *Toje pačioje prieglaudoje* išsiskyrusi moteris – ta, kuri išmesta iš Ekseterio pagimdo kūdikį, – siūlosi pagimdyti *dar vieną* vaiką ir atiduoti jį draugei. Ji būtų surogatinė motina – apvaisinta buvusio vyro sperma! Tačiau pastoti negalinti moteris pasiūlymą atmeta; ji nusprendžia verčiau būti bevaikė. Romane buvusios žmonos, sumaniusios tapti „surogatine motina", motyvai atrodo abejotini, tačiau kelios surogatinės motinystės pradininkės, kaip ir reikėjo tikėtis, užsipuolė knygos autorę dėl to, kad ji neteisingai pavaizdavo *jas*.

Ruta Koul, netgi būdama dvidešimt šešerių, labai nesistengė gintis nuo kritikų. „Klausykite – čia juk romanas, – sakė ji. – Jie mano veikėjai – daro tai, ką aš noriu, kad jie darytų“. Ji taip pat neėmė į galvą ir labiausiai paplitusio *Tos pačios prieglaudos* apibūdinimo: kad tai romanas „apie abortą“. „Tai *romanas*, – vėl sakė Ruta. – Jis nėra „apie“ ką nors. Tai tiesiog gera istorija. Matome, kaip dviejų moterų pasirinkimas paveikia tolesnį jų gyvenimą. Tai, ką pasirenkame, *daro* mums įtaką, argi ne?“

Nemažai uolių savo skaitytojų Ruta atstūmė prisipažindama, kad niekada nėra nutraukusi nėštumo. Kai kurios abortus išgyvenusios moterys įsižeidė sužinojusios, kad Ruta tai „tik įsivaizdavo“. „Aš tikrai nesu prieš abortus ar prieš tokią išeitį pasirenkančias moteris, – sakė Ruta, – tiesiog man to dar neprireikė“.

Ruta puikiai žinojo, kad Hanai Grant aborto „prireikė“ dar porą kartų. Jodvi nusiuntė pareiškimus į tuos pačius koledžus – tik pačius geriausius. Kai Hana į daugelį jų nepateko, jos nusprendė mokytis Midlberyje. Abiem atrodė svarbiausia, kad būtų kartu (bent jau abi taip sakė), nors tai reiškė, jog ištisus ketverius metus reikės praleisti Vermonte.

Žvelgdama į praeitį, Ruta nesuprato, kodėl „būti kartu“ taip norėjo Hana – juk beveik visą laiką Midlberyje ji praleido su ledo ritulininku, kuris turėjo išimamą dirbtinį dantį; jis du kartus padarė ją nėščią, o kai jie išsiskyrė, mėgino merginti Rutą. Tai ir paskatino Rutą pareikšti Hanai savo dabar jau gerai žinomą nuomonę apie „santykių taisykles“.

– *Kokias* taisykles? – paklausė Hana. – Tarp draugių negali būti jokių taisyklių.

– Taisyklės *ypač* reikalingos tarp draugių, – tarė Ruta. – Aš, pavyzdžiui, neinu į pasimatymus su tais, kurie susitikinėjo su tavimi – arba kurie pirmiausia tau tai siūlė.

– Ir atvirkščiai? – paklausė Hana.

– Na... – (Tą žodelį Ruta buvo paveldėjusi iš tėvo.) – Turi nuspręsti pati, – pasakė ji Hanai, kuri dar niekada nebuvo tos taisyklės išbandžiusi – bent jau Ruta nežinojo. Pati Ruta savo taisyklės laikėsi be jokių išlygų.

O dabar Hana vėluoja! Stengdamasi žiūrėti į televizijos monitorių, kuriame toliau kamavosi Edis O'Hara, Ruta jautė, kad pasalūniškos išvaizdos scenos darbininkas žiūri į ją. Hana būtų pasakiusi, jog tas vaikinas „mielas", ir neabejotinai būtų ėmusi su juo flirtuoti, o Ruta flirtuodavo retai. Be to, vaikinas buvo „ne jos tipo" – jeigu ji išvis žinojo, koks tas „jos tipas" yra. (Ji *žinojo*, todėl ir nerimavo dėl savęs labiau, negu galėjo prisipažinti.)

Ruta žvilgtelėjo į rankinį laikrodį. Edis tebešnekėjo apie *pirmąjį* jos romaną. „Kadangi yra dar du, mes čia sėdėsime visą naktį! – galvojo Ruta žiūrėdama, kaip Edis vėl geria jos vandenį. – Jeigu jis peršalęs, aš užsikrėsiu", – pamanė ji.

Ruta svarstė, kad gal vertėtų kaip nors atkreipti Edžio dėmesį. Užuot tai padariusi, ji kilstelėjo galvą ir pažvelgė į scenos darbininką, kuris gašliai spoksojo į jos krūtis. Jei Rutos kas būtų paklausęs, kada dauguma vyrų pasirodo esą visiški bukagalviai, ji būtų sakiusi, jog tada, kai tarytum nesupranta, kad moteris iš karto pastebi, kai vyras ima spoksoti į jos krūtis.

– Na, *manęs* šitoks vyrų dėmesys nevargina, – kartą Rutai pasakė Hana. Hanos krūtys buvo mažokos – bent jau taip manė ji pati. – Kai papai tokie kaip tavo, į ką *dar* vyrai gali spoksoti? – klausė Hana.

Tačiau kai Ruta ir Hana būdavo kartu, vyrai paprastai pirmiausia žiūrėdavo į Haną. Ji buvo aukšta, šviesiaplaukė, grakščios figūros. Rutos nuomone, Hana buvo seksualesnė.

– Tai tik drabužiai – mano *drabužiai* seksualesni, – sakė Hana. – Jei pamėgintum rengtis kaip moteris, gal vyrai greičiau pastebėtų tave.

– Pakanka ir to, kad jie pastebi mano papus.

Gal, kaip kambario draugės, jos taip puikiai sutarė ir daugybę kartų drauge keliavo (o tai dar sunkiau, negu gyventi viename kambaryje) todėl, kad nenorėjo – tiesą sakant, ir *negalėjo* – dėvėti tų pačių drabužių.

Vyriškus drabužius Ruta Koul mėgo ne dėl to, kad užaugo be motinos; kai buvo maža, Končita Gomes ją rengė netgi *labai*

mergaitiškai – ir į Ekseterį išsiuntė su lagaminu, pilnų visokių sijonėlių ir suknyčių, kurių Ruta nekentė.

Jai patiko džinsai, arba kelnės, prigludusios kaip džinsai. Be to, ji mėgo teniso marškinėlius ir berniukiškus bei vyriškus marškinius – ne golfus su aukštomis apykaklėmis, nes Ruta buvo nedidelio ūgio ir neturėjo kaklo, ir ne plačius megztinius, su kuriais atrodydavo stora. Iš tikrųjų ji nebuvo stora ir tik *atrodė* žema. Šiaip ar taip, Ekseteryje Ruta daug ką išmėgino ir prisitaikė prie *berniukų* rengimosi manieros; nuo to laiko tai tapo jos stiliumi.

Dabar, žinoma, jos švarkai – nors ir vyriški – būdavo siūti specialiai jai. Kai reikėdavo oficialios aprangos, Ruta vilkdavosi *moterišką* smokingą, irgi pasiūtą taip, kad tiktų jos figūrai. Ji *turėjo* vadinamąją „mažą juodą suknelę“, bet niekada suknelių nenešiojo (nebent karščiausiomis vasaros dienomis). Jos įprastinis suknelės pakaitalas buvo ruožuotas tamsiai mėlynas kostiumas su kelnėmis – taip apsirengusi Ruta eidavo į pusiau oficialius priėmimus bei prašmatnius restoranus; be to, tai buvo jos laidotuvių uniforma.

Ruta nemažai pinigų išleisdavo drabužiams, bet jie visada būdavo tokie pat. Dar daugiau ji išleisdavo batams. Kadangi mėgo žemas, tvirtas pakulnes – kad kulkšnys būtų apsaugotos beveik kaip skvošo bateliuose – visi jos batai irgi buvo labai panašūs.

Ruta leido Hanai nurodinėti, kur jai reikėtų kirptis, bet neklausė Hanos patarimo atsiauginti plaukus. Ji vartojo labai mažai kosmetikos – tik bespalvius lūpų dažus bei blizgesį. Šiaip Rutai pakako gero drėkinamojo kremo, tinkamo šampūno ir dezodoranto. Apatinius jai pirkdavo Hana. „Viešpatie, kokia kančia pirkti tą tavo 34D! – skųsdavosi Hana. – Abu mano papai tilptų į vieną tavo sumautą dubenėlį!“

Ruta manė, jog yra per sena, kad rimtai galvotų apie krūtų sumažinimo operaciją. Tačiau kai buvo paauglė, maldavo, kad tėvas leistų kreiptis į chirurgus. Jai trukdė ne tik krūtų dydis, bet ir jų svoris; per žemai nukabę ir per dideli speneliai (bei jų vainikėliai) varė Rutą į neviltį. Tėvas nenorėjo apie tai nė girdėti; jis sakė, kad būtų tikra kvailystė „darkyti Dievo duotą gerą figūrą“. (Tedui Koului jokios krūtys neatrodė per didelės.)

„O, tėti, tėti, tėti!" – piktai galvojo Ruta, matydama, kad scenos darbininkas lyg apkerėtas neatplėšia akių nuo jos krūtų.

Ji suprato, kad Edis O'Hara per daug ją giria; jis kažką šnekėjo apie visiems žinomą Rutos tvirtinimą, kad ji nerašo autobiografinių kūrinių. Bet Edis tebebuvo įklimpęs į *pirmąjį* Rutos Koul romaną. Ilgiausia įžanginė kalba, kokią tik galima įsivaizduoti! Kai Rutai reikės eiti į sceną, klausytojai jau miegos.

Hana Grant buvo Rutai sakiusi, kad jai nederėtų taip riesti nosies ir šnekėti, jog nerašo autobiografinių kūrinių.

– Dėl Dievo meilės, argi *aš* ne autobiografinė? – klausė Hana. – Tu *visada* rašai apie *mane*!

– Pasiskolinu šį tą iš tavo patirties, Hana, – atsakė Ruta. – Šiaip ar taip, tu gi daugiau visko patyrusi negu aš. Bet tikrai nerašau „apie" tave. Ir veikėjus, ir siužetus aš išgalvoju.

– Kaskart iš naujo išgalvoji *mane*, – ginčijosi Hana. – Gal būnu truputį kitokia, bet vis tiek aš – visada aš. Tavo kūryboje autobiografinių elementų daugiau, negu tau atrodo, vaikeli. (Ruta negalėjo pakęsti to Hanos kreipinio „vaikeli".)

Hana buvo žurnalistė. Ji laikėsi nuomonės, kad visi romanai iš esmės autobiografiniai. Ruta buvo romanų rašytoja; ji žiūrėjo į savo knygas ir matė, ką pati išgalvojo. Hana žiūrėjo į jas ir matė, kas yra tikra – būtent įvairūs jos, Hanos, variantai. (Tiesa, žinoma, buvo kažkur per vidurį.)

Rutos romanuose paprastai būdavo moteris, ieškanti nuotykių – *Hanos* veikėja, kaip ją vadino Hana. Ir kita moteris, dažniau susilaikanti. „Ne tokia drąsi", – apibūdino ją Ruta. „*Rutos* veikėja", – sakė Hana.

Ruta ir žavėjosi, ir šiurpo nuo Hanos drąsos. O Hana į Rutą žiūrėjo pagarbiai, bet nuolatos ją kritikavo. Hana pripažino Rutos sėkmę, nors jos romanus ir nuvertino iki savotiškos negrožinės literatūros. Ruta ypač jautriai reagavo į draugės pastabas apie *Rutos* ir *Hanos* veikėjas.

Antrajame Rutos romane, *Prieš Saigono žlugimą* (1985), vadinamosios *Rutos* ir *Hanos* veikėjos yra kambario draugės Midlberyje

Vietnamo karo metu. *Hanos* veikėja, įkūnyta drąsa, sudaro sandėrį su savo vaikinu: ji už jo ištekės ir pagimdys kūdikį, taigi kai vaikinas baigs koledžą ir jam nebebus atidedama karo prievolė, jis vis tiek bus apsaugotas nuo šaukimo į kariuomenę, nes pateks į kitą šaukiamųjų grupę – 3A, vedęs ir turi vaiką. Mergina priverčia draugą pažadėti, kad, jei santuoka nenusiseks, jis su ja išsiskirs ir sutiks su visomis jos sąlygomis. (Ji gaus teisę globoti vaiką; jis mokės alimentus.) Tačiau bėda ta, kad ji negali pastoti.

– Kaip drįsti ją vadinti „Hanos veikėja"? – ne kartą prisispyrusi klausė Ruta. – *Tu* koledže stengeisi *ne*pastoti ir vis tiek pastodavai kone kas minutę!

Bet Hana sakė, kad tos veikėjos „gebėjimas rizikuoti" yra visai kaip jos.

Romane moteris, negalinti tapti nėščia (*Hanos* veikėja), sudaro kitą sandėrį – šįkart su kambario drauge (*Rutos* veikėja). *Hanos* veikėja įtikina *Rutos* veikėją sugulti su jos vaikinu ir nuo jo pastoti; sandėrio esmė ta, kad *kambario draugė* (*Rutos* veikėja) paskui ištekės už *Hanos* veikėjos vaikino ir apsaugos jį nuo Vietnamo. Kai karas (arba šaukimas į kariuomenę) baigsis, pareiginga kambario draugė, kuri prieš tą pasibaisėtiną sumanymą yra nekalta, su vaikinu išsiskirs; jis tuoj pat ves *Hanos* veikėją ir jiedu kartu augins jos kambario draugės kūdikį.

Tai, kad Hana tą nekaltą kambario draugę drįsta vadinti *Rutos* veikėja, kėlė Rutai apmaudą; ji juk *neprarado* nekaltybės koledže – ir juo labiau netapo nėščia nuo Hanos vaikino! (Hana Grant buvo vienintelė Rutos draugė, žinojusi, kaip ir kada Ruta nekaltybę *prarado*, tačiau tai jau kita istorija.) Bet Hana sakė, jog tos kambario draugės „*nerimas* dėl nekaltybės praradimo" toks pat kaip Rutos.

Romane, savaime suprantama, *Rutos* veikėja kambario draugės vaikiną niekina; vienintelė jų sueitis jai yra didžiulė psichinė trauma; tačiau vaikinas ją įsimyli ir nenori skirtis, kai Vietnamo karas pagaliau baigiasi.

Saigono žlugimas septyniasdešimt penktųjų balandžio mėnesį yra tarytum romano pabaigos fonas; kambario draugė (įkalbėta pagimdyti draugės vaikino kūdikį) staiga suvokia, kad negali to

kūdikio atiduoti. Nors ir šlykštėdamasi jo tėvu, ji sutinka po skyrybų kartu rūpintis vaiku. *Hanos* veikėja, supiršusi savo vaikiną ir geriausią draugę, dabar netenka ir vaikino, ir kūdikio – ką jau kalbėti apie bičiulystę su buvusia kambario drauge.

Šis romanas – seksualinis farsas, tik su skaudžiomis pasekmėmis, o komiškus elementus atsveria slegiantys nesutarimai tarp veikėjų – tai tarsi mikrokosmas, kuriame aiškiai matyti, kaip visą šalį suskaldė karas Vietname ir (jei kalbėtume apie Rutos kartos jaunuolius) klausimas, kaip *elgtis*, kai artėja šaukimas į kariuomenę. „Keistas moters požiūris į mėginimą išvengti šaukimo", – rašė vienas kritikas.

Hana Rutai pasakė, kad kažkada būtent su tuo kritiku yra miegojusi; ji atsitiktinai žinojo, kaip *jis* išsisuko nuo šaukimo. Vyriškis pareiškė esąs psichiškai traumuotas, nes lytiškai santykiavęs su motina. Jo motina tai patvirtino; tiesą sakant, ji ir sugalvojo šitaip pameluoti. Sūnus sėkmingai išvengė šaukimo, bet galiausiai *iš tikrųjų* pasimylėjo su motina.

– Ko gero, jis supranta, kas yra „keistas požiūris", – tarė tada Ruta. Haną nervino tai, kad Ruta neigiamomis recenzijomis nesipiktina taip garsiai kaip ji. – Recenzijos yra nemokama reklama, – sakydavo Ruta. – Netgi neigiamos.

Tam tikras tarptautinio Rutos Koul pripažinimo ir šlovės matas buvo entuziastingas trečiojo, naujausio, jos romano laukimas tose Europos šalyse, kuriose žmonės jau skaitė išverstus jos kūrinius, – toks entuziastingas, kad dabar du vertimai turėjo pasirodyti tuo pačiu laiku, kaip ir leidimai Amerikoje bei Didžiojoje Britanijoje.

Kitą dieną po romano pristatymo Kaufmano koncertų salėje Ruta buvo nusprendusi praleisti Niujorke; dėl reklamos ji sutiko pasikalbėti su keletu žurnalistų. Paskui, prieš išvykdama į Vokietiją, į Frankfurto knygų mugę, vieną parą norėjo paviešėti pas tėvą Sagaponake. (Iš Frankfurto, kur turėjo reklamuoti romano vertimą į vokiečių kalbą, ji ketino vykti į Amsterdamą – ten kaip tik buvo išleistas vertimas į olandų kalbą.)

Pas tėvą Sagaponake Ruta lankydavosi retai, tačiau šįkart nuoširdžiai norėjo ten nuvažiuoti. Be abejo, bus šiek tiek skvošo daržinėje, daug ginčų – beveik dėl visko – ir gal pavyks truputį pailsėti. Hana buvo žadėjusi važiuoti kartu. Ruta visuomet vengė būti su tėvu viena; draugė ar draugas – netgi kuris nors iš nedaugelio nuolatos netinkamai pasirenkamų vaikinų – sumažindavo įtampą.

Bet Hana flirtuodavo su Rutos tėvu, Ruta už tai ant jos pyko. Ji įtarė, kad Hana *todėl* ir flirtuoja, kad ji pyksta. O Rutos tėvas, kuris nežinojo, kaip dar galėtų elgtis su moterimis, į flirtą mielai atsakydavo.

Būtent Hanai Ruta kadaise vulgariai paaiškino, kaip tėvas traukia moteris, – ji pasakė: „Galėjai girdėti, kaip moterų kelnaitės slysta ant grindų".

Vėliau, susipažinusi su Tedu Koulu, Hana Rutos paklausė:

– Koks čia *garsas*? Girdi?

Ruta retai kada iš karto suprasdavo, kad žmogus juokauja; ji visuomet pirmiausia manydavo, jog visi kalba rimtai.

– *Koks* garsas? Ne, negirdžiu, – dairydamasi aplinkui, atsakė ji.

– A, čia tik mano kelnaitės slysta ant grindų, – tarė jai Hana. Tai tapo savotišku jų kodu.

Kiekvieną kartą, kai Ruta būdavo supažindinama su kuriuo nors iš daugybės Hanos meilužių, jei Rutai jis patikdavo, ji Hanos klausdavo: „Ar girdėjai tą garsą?" Jei vaikinas Rutai atrodydavo nevertas dėmesio, o taip dažniausiai ir būdavo, Ruta sakydavo: „Negirdėjau nieko. O *tu*?"

Ruta savo vaikinus su Hana supažindindavo nenoromis, nes Hana *visada* sušukdavo: „Koks triukšmas! Dievulėliau, berods kažkas *drėgnas* ką tik nukrito ant grindų, ar aš tik įsivaizduoju?" (Žodį „drėgnas" Hana nuolat vartojo kalbėdama apie seksą, dar nuo Ekseterio laikų.) Tiesą sakant, savo vaikinais Ruta paprastai nesididžiuodavo, todėl nenorėdavo *su niekuo* jų supažindinti. Be to, ji dažniausiai nedraugaudavo su vaikinu taip ilgai, kad *reikėtų* pristatyti jį Hanai.

Tačiau dabar, sėdėdama ant taburetės ir turėdama pakęsti ne tik jos krūtimis susižavėjusio scenos darbininko spoksojimą, bet

ir alinančią įžanginę Edžio kalbą (vargšas Edis niekaip negalėjo išsikapstyti iš *antrojo* jos romano), Ruta pyko ant Hanos už tai, kad ji vėluoja į jos pristatymą, o gal ir iš viso neateis.

Jodvi susijaudinusios šnekėjo ne tik apie būsimą susitikimą su Edžiu O'Hara, bet ir apie *dabartinį* Rutos draugą; Ruta labai norėjo, kad Hana su juo susipažintų. Šįsyk Ruta jautė, kad *reikia* išgirsti Hanos nuomonę. Anksčiau daugybę kartų Rutai atrodė, jog būtų geriau, jei Hana savo nuomonę *nutylėtų*. „O dabar, kai man jos reikia, *kur* ji?" – galvojo Ruta. Tikriausiai su kuo nors tvatijasi, kaip sakytų pati Hana, – bent jau taip įsivaizdavo Ruta.

Ji sunkiai atsiduso; jautė, kaip pakilo ir vėl nusileido jos krūtys ir kaip tuo susidomėjo pusgalvis scenos darbininkas. Jei Edis nebūtų taip monotoniškai dudenęs, ji būtų girdėjusi ir ištvirkusio jaunuolio atodūsį. Neturėdama ką veikti, Ruta sugavo scenos darbininko žvilgsnį ir privertė jį nusukti akis. Vaikinas buvo su skysta ožiška barzdele ir vos įžiūrimais, tarsi suodžiai panosėje, ūsiukais. „Jei nešalinčiau plaukelių vašku, – pagalvojo Ruta, – *mano* ūsai užaugtų didesni".

Ji dar kartą atsiduso, lyg mesdama iššūkį tam ištvirkėliui, kad jis vėl žvilgtelėtų į jos krūtis, tačiau apšepęs jaunuolis staiga susidrovėjo ir nedrįso į ją žiūrėti. Taigi dabar Ruta tyčia stebeilijo į jį. Bet netrukus jai nusibodo. Vaikino džinsai ties vienu keliu buvo praplėšti – jo nuomone, matyt, tinkamiausi rodytis viešumoje. Riebalų dėmė ant ištampyto tamsiai rudo golfo krūtinės tikriausiai buvo likusi nuo kažkokio uždrėbto maisto, o ties alkūnėmis pūpsojo išsišovę teniso kamuoliuko dydžio maišeliai.

Bet kai tik Ruta sutelkė dėmesį į naujojo romano ištrauką, kurią ketino skaityti, – tą pačią akimirką, kai atsivertė knygą ir susirado pasirinktą vietą, – gyvuliškas scenos darbininko žvilgsnis vėl įsmigo į jos krūtis. Ruta pagalvojo, kad to vaikino kažkokios neramios akys; budrios, bet suglumusios, šiek tiek panašios į šuns – tokios pat vergiškai ištikimos, kone pataikūniškos.

Staiga Ruta persigalvojo: geriau skaitys ne tą ištrauką, kurią buvo pasirinkusi, o pirmą skyrių. Sėdėdama ant taburetės, ji susikūprino ir laikė atverstą knygą priešais save – tarsi giesmy-

ną, iš kurio tuoj giedos; šitaip scenos darbininkas negalėjo matyti jos krūtų.

Rutai gerokai palengvėjo, kai Edis pagaliau prašneko apie trečio, naujausio jos romano siužetą – „įprastinės panelės Koul temos, žlugusios moterų draugystės, variacija“, – kaip tik sakė Edis.

„Gryniausia sofistika!“ – galvojo Ruta. Bet Edžio tezėje visgi buvo kruopelytė tiesos; panašiai šnekėjo ir Hana. „Taigi... *šįkart*, – pasakė Rutai Hana, – *Rutos* ir *Hanos* veikėjos iš pradžių yra priešės. Pabaigoje tampame draugėmis. Sutinku, kad viskas kitaip, bet ne *visiškai* kitaip“.

Naujajame Rutos romane *Rutos* veikėja buvo rašytoja Džeinė Deš, neseniai tapusi našle. Ruta pirmą kartą rašė apie rašytoją; šįkart ji labiau įsipainiojo į savos patirties interpretaciją – tokią, kokios nemėgo.

Hanos veikėja, vardu Eleonora Holt, romano pradžioje yra ponios Deš priešė, o pabaigoje – geriausia našlės draugė. Nuo seno priešiškai nusiteikusias moteris prieš jų valią suveda suaugę vaikai; vienos sūnus, o kitos duktė vienas kitą įsimyli ir susituokia.

Jaunikio motinai Džeinei Deš ir nuotakos motinai Eleonorai Holt tenka kartu auginti anūkus, kai vaikų tėvai žūsta lėktuvo katastrofoje. (Tai turėjo būti antrasis jaunosios poros, švenčiančios dešimtąsias vedybų metines, medaus mėnuo.) Tuo laiku, kai sudūžta lėktuvas, ponia Deš jau yra našlė (antrą kartą ji taip ir neišteka), o Eleonora Holt – dukart išsiskyrusi.

Tai buvo pirmas Rutos Koul romanas su optimistiška (kad ir nelabai laiminga) pabaiga, nors ir pabaigoje Džeinė Deš tebėra susirūpinusi dėl draugystės su Eleonora Holt – nerimą jai kelia „visiškai pasikeitęs Eleonoros charakteris, tarytum atribojęs jos praeitį“. Hana, įsitikinusi, kad Eleonora yra „Hanos veikėja“, dėl šios eilutės gerokai įsižeidė.

– Argi *mano* charakteris „visiškai pasikeitęs“? – primygtinai klausė Hana. – Gal tau ne visada patinka, kaip aš elgiuosi, bet kodėl manai, kad mano charakteris nepastovus ar netgi prieštaringas?

– Tavyje tikrai nėra nieko „prieštaringo“, Hana, – atsakė draugei Ruta. – Tu daug pastovesnė negu *aš*. Nepastebėjau jokio tavo

charakterio pasikeitimo – nė menkiausio, netgi *pageidaujamo*, ką jau kalbėti apie „visišką“ pasikeitimą.

Haną tas atsakymas suglumino, ji taip ir pasakė, bet Ruta tik paaiškino, jog tai dar vienas įrodymas – jei Hanai reikia įrodymų, – kad Eleonora Holt *nėra* „Hanos veikėja“, kaip manė Hana. Tuo nemalonus Rutos ir Hanos santykių atšalimas lyg ir baigėsi – Ruta pasikvietė Haną į knygos pristatymą ir kviesdama galvojo ne tiek apie naująjį romaną, kurį Hana jau buvo skaičiusi, kiek apie jaudinančią galimybę susipažinti su Edžiu O'Hara.

Kitas žmogus, su kuriuo Hana beveik taip pat nekantravo susipažinti, buvo vyriškis, Rutos apibūdintas kaip „dabartinis“ draugas. O gal reikėjo jį vadinti „būsimu“ draugu – „kandidatu į draugus“, kaip būtų sakiusi Hana? Tas *lūkuriuojantis* draugas buvo naujasis Rutos redaktorius – Labai Svarbus Asmuo iš „Random House“, kurio Edis nemėgo dėl globėjiško jo širdingumo ir nesugebėjimo prisiminti, kad jiedu jau pažįstami.

Taip, Ruta Hanai sakė, kad jis – geriausias redaktorius iš visų, su kuriais jai teko dirbti. Taip, ji dar niekada nebuvo sutikusi žmogaus, su kuriuo galėtų *šitaip* kalbėtis. Ruta jautė, kad niekas kitas taip gerai jos nepažįsta, gal tiktai Hana. Jis ne tik teisingas ir stiprus, bet ir ją traukia – „visomis geromis prasmėmis“.

– Kokiomis „geromis“ prasmėmis? – paklausė Hana.

– Kai susipažinsi – suprasi, – atsakė Ruta. – Be to, jis džentelmenas.

– Taigi, pakankamai *senas*, kad būtų džentelmenas, – tarė Hana. – Turiu galvoje, kad jis iš gerai išauklėtų vyrų kartos. Kiek jis už tave – dvylika, *penkiolika* metų vyresnis? (Ji buvo mačiusi nuotrauką.)

– Aštuoniolika, – ramiai pasakė Ruta.

– Tai jau tikrai džentelmenas, be abejonės, – tarė Hana. – O vaikų jis neturi? Dievulėliau, kiek metų *jiems*? Jie gali būti *tavo* amžiaus!

– Ne, vaikų neturi, – atsakė Ruta.

– Betgi šitaip ilgai buvo vedęs! – nustebo Hana. – *Kodėl* jis neturi vaikų?

– Jo žmona nenorėjo – bijojo, – paaiškino Ruta.

– Kaip ir tu, kažkas panašaus, – tarė Hana.

– Alanas norėjo turėti vaiką, o žmona – ne, – pasakė Ruta.

– Vadinasi, jis nori ir dabar, – padarė išvadą Hana.

– Kaip tik dėl to ir deramės, – prisipažino Ruta.

– Ko gero, jis dar kalbasi su buvusia žmona. Tikėkimės, kad tai paskutinė vyrų karta, kuriems atrodo, jog būtina kalbėtis su buvusiomis žmonomis, – lyg užbaigdama tą temą tarė Hana. Toks jau buvo jos, kaip žurnalistės, suvokimas: kiekvieno žmogaus statistiniai duomenys priklauso nuo amžiaus, nuo išsilavinimo, nuo *tipo*. Siutinantis mąstymo būdas, bet Ruta prikando liežuvį. – Taigi, – filosofiškai pridūrė Hana, – seksas tikriausiai... toks, kokio tikėjaisi?

– Mes dar nesimylėjome, – prisipažino Ruta.

– Kuris delsiate? – paklausė Hana.

– Abu, – pamelavo Ruta. Alanas buvo kantrus; „delsė“ Ruta. Ji labai bijojo nusivilti seksu su Alanu, todėl vis nukeldavo tai tolesniam laikui. Nenorėjo liautis maniusi, kad jis – jos gyvenimo vyras.

– Bet sakei, kad jis tau *pasipiršo*! – sušuko Hana. – Jis nori tave vesti, nors jūs dar nesimylėjote? Tai netgi ne *jo* kartos elgesys – gal jo *tėvo* kartos, arba *senelio*!

– Jis nori, kad žinočiau, jog esu ne šiaip kokia nauja meilužė, – paaiškino Ruta.

– Tu išvis dar ne meilužė! – tarė Hana.

– Manau, jog tai labai gražu, – pasakė Ruta. – Jis mane įsimylėjo dar su manimi nepermiegojęs. Puiku, ar ne?

– Čia *visai kas kita*, – pripažino Hana. – Tai ko tu bijai?

– Nieko aš nebijau, – pamelavo Ruta.

– Paprastai nenori, kad susipažinčiau su tavo vaikinais, – priminė jai Hana.

– Šitas ypatingas, – tarė Ruta.

– Toks ypatingas, kad su juo net nemiegojai?

– Jis geriau už mane žaidžia skvošą, – kvailai pridūrė Ruta.

– Tavo tėvas irgi, o kiek *jam* metų?

– Septyniasdešimt septyneri, – pasakė Ruta. – Juk žinai, kiek mano tėvui metų.

– Viešpatie! Nejaugi? Atrodo jaunesnis, – tarė Hana.

– Dabar kalbu apie Alaną Olbraitą, *ne* apie tėvą, – supyko Ruta. – Alanui Olbraitui tik penkiasdešimt ketveri. Jis mane myli, nori vesti, ir aš manau, kad gyvendama su juo būčiau laiminga.

– Ar sakei, kad jį myli? – paklausė Hana. – Negirdėjau tavęs taip sakant.

– Nesakiau, – prisipažino Ruta. – Nežinau. Nežinau, kaip pasakyti, – pridūrė.

– Jeigu negali pasakyti, vadinasi, jo nemyli, – tarė Hana. – Be to, aš maniau, kad jis pagarsėjęs kaip... na, jis juk buvo mergišius?

– Taip, *buvo*, – lėtai ištarė Ruta. – Pats man tai sakė, ir kad dabar pasikeitė.

– Vaje, – pasakė Hana. – Argi vyrai keičiasi?

– O *mes*? – paklausė Ruta.

– Tu norėtum, ar ne? – tarė Hana.

– Man jau atsibodo netinkami vaikinai, – atvirai pasakė Ruta.

– Na, tu tikrai moki tokius pasirinkti. Bet maniau, jog pasirenki juos todėl, kad *žinai*, jog jie netinkami. Todėl, kad žinai, jog tie vaikinai pasitrauks. Gal netgi anksčiau, negu juos pavarysi.

– Tu irgi buvai pasigavusi keletą netinkamų, – tarė Ruta.

– Be abejo, daugybę kartų, – pripažino Hana. – Tačiau turėjau ir kelis tinkamus – tik tokie greitai pasprunka.

– Manau, Alanas nepaspruks.

– Žinoma, kad ne, – pasakė Rutai Hana. – Vadinasi, nerimauji, ar nepaspruksi pati – taip?

– Taip, – galiausiai prisipažino Ruta. – Būtent taip ir yra.

– Noriu, kad mane su juo supažindintum, – tarė Hana. – Pasakysiu, ar tu nepaspruksi. Žinosiu vos jį pamačiusi.

„Ir dabar ji neatėjo!“ – galvojo Ruta. Ji garsiai užvertė romaną. Laikė prisispaudusi knygą prie krūtinės ir jautė, jog tuoj apsipils ašaromis – taip buvo supykusi ant Hanos; bet staiga pastebėjo, kad netikėtas jos judesys gerokai išgąsdino raguotą scenos darbininką; jo išgąstis Rutą šiek tiek pralinksmino.

– Publika girdi, kas vyksta užkulisiuose, – pašnibždomis tarė jaunasis slapūnas. Jo šypsena buvo arogantiška.

Ruta atsakė ne iš karto; ji beveik visada kalbėdavo gerai pagalvojusi:

– Jeigu jums įdomu, – pašnibždėjo ji scenos darbininkui, – aš dėviu 34D.

– Ką? – nustebo vaikinas.

„Pernelyg kvailas, kad suvoktų“, – nusprendė Ruta. Be to, publika staiga ėmė garsiai ploti. Ruta neišgirdo, ką pasakė Edis, bet suprato, kad jis pagaliau baigė.

Scenoje Ruta stabtelėjo, paspaudė Edžiui ranką ir prisiartino prie pakylos. Susipainiojęs Edis, užuot atsisėdęs į jam paliktą vietą salėje, nuėjo į užkulisius, o paskui jau nedrįso grįžti atgal. Užkulisiuose Edis bejėgiškai žvilgtelėjo į nedraugišką scenos darbininką, nė neketinantį užleisti savo vietos *jam*.

Ruta palaukė, kol nutilo aplodismentai. Ji paėmė tuščią vandens stiklinę ir tuoj pat padėjo atgal. „O tu Dieve, išgėriau jos vandenį!“ – suprato Edis.

– Tai bent papai, a? – pašnibždomis tarė Edžiui scenos darbininkas, o Edis neatsakė nieko, tik atrodė labai nusikaltęs. (Jis negirdėjo, ką sako vaikinas; pamanė, kad kažką apie vandenį.)

Scenos darbininkas, šiame renginyje vaidinantis tikrai nežymų vaidmenį, staiga pasijuto dar menkesnis negu paprastai; vos ištaręs žodį „papai“, bukagalvis jaunuolis suvokė, ką jam pašnibždėjo garsioji rašytoja. „Ji dėvi 34D! – galvojo tas nenuovokus kvailys. – Bet kodėl man tai pasakė? Gal ji nori mane pakabinti, ar ką?“

Kai aplodismentai pagaliau pritilo, Ruta tarė:

– Gal galėtumėte truputį ryškiau apšviesti salę? Noriu matyti savo redaktorių. Jeigu jis susigūš, žinosiu, kad prašoviau pro šalį – arba kažką pražiūrėjo *jis*.

Savaime suprantama, visi nusijuokė, nors Ruta tai pasakė ne tik norėdama pralinksminti klausytojus. Jai nereikėjo matyti Alano Olbraito veido; ir taip visą laiką apie jį galvojo. Iš tikrųjų Ruta norėjo matyti laisvą vietą šalia Alano – vietą, paliktą Hanai Grant.

Tiesą sakant, šalia Alano buvo ne viena laisva vieta, o *dvi*, nes Edis įstrigo užkulisiuose, bet Ruta pastebėjo tik tai, kad nėra Hanos.

„Velniai tave griebtų, Hana!" – galvojo Ruta, tačiau dabar ji stovėjo scenoje. Reikėjo tik žvilgtelėti į atverstą puslapį ir sutelkti dėmesį. Iš pažiūros ji atrodė tokia, kokia Ruta Koul atrodydavo visada: susikaupusi. Pradėjusi skaityti, iš tikrųjų susikaups savyje.

Gal ji ir nežinojo, kaip elgtis su vyrais – ypač su norinčiu ją vesti, – gal ir nemokėjo bendrauti su tėvu, nes jos jausmai buvo skaudžiai susipainioję. Gal ir negalėjo apsispręsti, nekęsti geriausios draugės, Hanos, ar jai atleisti. Bet jei kalbėtume apie kūrybą, tai Ruta Koul buvo puikiausias susikaupimo ir pasitikėjimo savimi pavyzdys.

Ir dabar, rengdamasi skaityti pirmą skyrių, kurio antraštė buvo *Raudonos ir mėlynos spalvos pripučiamas čiužinys*, Ruta taip susikaupė, kad net pamiršo pasakyti naujojo romano pavadinimą. Nesvarbu; dauguma klausytojų jį jau žinojo. (Daugiau negu pusė salėje sėdinčių žmonių buvo perskaitę visą knygą.)

Pirmas romano skyrius atsirado gana keistai. Ruta buvo paprašyta atsiųsti apsakymą Vokietijos laikraščio „Süddeutsche Zeitung" priedui – metiniam literatūros žurnalui. Apsakymus Ruta kurdavo retai; ji nuolatos galvodavo apie kokį nors romaną, net jei dar nebūdavo pradėjusi jo rašyti. Tačiau šįkart ją sudomino „Süddeutsche Zeitung" nurodytos taisyklės: visų tame žurnale spausdinamų apsakymų pavadinimai buvo *Raudonos ir mėlynos spalvos pripučiamas čiužinys*, ir kiekviename iš tikrųjų bent kartą turėjo būti paminėtas būtent toks čiužinys. (Be to, čiužinys toje istorijoje turėjo būti pakankamai reikšmingas – kad pateisintų pavadinimą.)

Ruta mėgo taisykles. Dauguma rašytojų iš taisyklių juokėsi, o Ruta buvo ne tik rašytoja, bet ir skvošo žaidėja; jai apskritai patiko žaidimai. Šįkart visas įdomumas ir buvo, kur ir kaip įkišti tą pripučiamą čiužinį. Ruta jau žinojo, kas bus pagrindinės veikėjos: neseniai našle tapusi Džeinė Deš ir tuometinė ponios Deš priešė Eleonora Holt.

– Taigi, – pasakė Ruta koncertų salėje Devyniasdešimt antrojoje gatvėje susirinkusiems klausytojams, – už pirmą skyrių esu

dėkinga pripučiamam čiužiniui. – Klausytojai nusijuokė. Dabar ir jie įsitraukė į žaidimą.

Edžiui O'Harai pasirodė, kad netgi tas storžievis scenos darbininkas nekantrauja išgirsti apie raudonos ir mėlynos spalvos pripučiamą čiužinį. Tai irgi liudijo, kad Ruta Koul yra tarptautinį pripažinimą pelniusi rašytoja: pirmas naujojo jos romano skyrius vokiečių kalba, su antrašte *Die blaurote Luftmatratze*, buvo išleistas anksčiau, negu daugybė Rutos skaitytojų galėjo jį perskaityti angliškai!

Ruta kreipėsi į auditoriją:

– Šį skaitymą skiriu geriausiai savo draugei Hanai Grant.

Kada nors Hana sužinos apie dedikaciją, kurios neišgirdo; kas nors iš publikos jai būtinai apie tai užsimins.

Salėje, kaip sakoma, galėjai girdėti skrendančią musę, kai Ruta pradėjo skaityti pirmą skyrių.

Raudonos ir mėlynos spalvos pripučiamas čiužinys

Nuo to laiko, kai Džeinė Deš tapo našle, praėjo vieneri metai, tačiau ir dabar prisiminimai užplūsdavo ją taip pat, kaip ir tą rytą, kai atsibudusi pamatė, kad vyras guli šalia negyvas. Ji buvo romanų rašytoja. Memuarų rašyti neketino; autobiografijos jos nedomino, ypač jos pačios autobiografija. Bet ji norėjo kaip nors suvaldyti prisiminimus – tai turi padaryti visos našlės.

Itin nepageidaujama įsibrovėlė iš ponios Deš praeities buvo buvusi hipė Eleonora Holt. Eleonorą traukė kitų nelaimės; jos tarytum suteikdavo jai jėgų. Jai ypač patiko našlės. Eleonora buvo gyvas įrodymas, patvirtinantis ponios Deš nuomonę, kad idealus teisingumas realiame gyvenime anaiptol nėra įprastas. Net Plutarchas negalėjo Džeinės Deš įtikinti, kad Eleonora Holt kada nors sulauks atpildo.

Kaip ten Plutarchas rašė? Lyg ir: „Kodėl dievai taip negreitai nubaudžia bloguosius“, tačiau Džeinė tiksliai neprisiminė. Šiaip ar taip, nors juos skyrė daugybė šimtmečių, Plutarchas tikriausiai turėjo galvoje Eleonorą Holt.

Velionis ponios Deš vyras kartą buvo sakęs, kad Eleonora yra moteris, nuolatos jaučianti poreikį save taisyti. (Džeinei atrodė, jog tai pernelyg švelnus vertinimas.) Būdama pirmąsyk ištekėjusi, Eleonora Holt taip puikavosi laiminga santuoka, kad jos nuoširdžiai nekentė visi išsiskyrėliai. Išsiskyrusi Eleonora iš karto tapo tokia aršia skyrybų šalininke, kad visi sėkmingai susituokę norėjo ją nudėti.

Septintajame dešimtmetyje ji, be abejo, buvo socialistė, o aštuntajame – feministė. Gyvendama Niujorke ji manė, kad Hamp-

tonuose, tai yra „kaime“, galima tik praleisti savaitgalius, kai oras pakankamai geras; o ištisus metus, arba kai oras nekoks, Hamptonuose tūno vien prasčiokai ir šiaip kokie bukagalviai.

Išvykusi iš Manhatano – nusprendusi ištisus metus gyventi Hamptonuose ir antrą kartą ištekėti – ji pareiškė, jog didmiesčio gyvenimas tinka nebent seksualiniams grobuonims bei aštrių pojūčių mėgėjams, nesugebantiems taip gerai pažinti savęs, kaip pažįsta ji. (Netgi daugybę metų išgyvenusi Bridžhamptone, Eleonora tebemanė, kad pietinė Long Ailando atšaka yra kaimas, nes nežinojo, kaip žmonės gyvena tikrame kaime. Ji mokėsi moterų koledže Masačusetse, ir nors tuometinė patirtis dabar jai atrodė nežmoniška, niekada nesusimąstė, ar ten buvo kaimas, ar miestas.)

Kadaise Eleonora viešai – matant keletui automobilių stovėjimo aikštelėje susibūrusių žmonių – sudegino savo liemenėlę, bet visą devintąjį dešimtmetį buvo politiškai aktyvi respublikonė – greičiausiai tokią įtaką jai darė antrasis vyras. Daugybę metų Eleonora stengėsi pastoti ir galų gale buvo apvaisinta nežinomo donoro sperma; tuoj po to ji tapo nepalaužiama abortų priešininke. Tai jau, ko gero, tos „paslaptingos spermos“, kaip sakė velionis ponios Deš vyras, įtaka.

Ištisus du dešimtmečius Eleonora Holt tai valgė viską, tai buvo visiška vegetarė, tai vėl valgė viską. Nuolatos besikeičiančią dietą Eleonora primesdavo ir spermos donoro vaikui, nerimastingai mergytei, kurios šeštąjį gimtadienį – ne tik jai, bet ir visiems į svečius atėjusiems vaikams – sugadino, nusprendusi parodyti mėgėjišką filmą apie dukters gimimą.

Vienturtis Džeinės Deš sūnus buvo vienas iš tame gimtadienio vakarėlyje traumuotų vaikų. Ponia Deš tada labai susirūpino, nes *ji* sūnaus akivaizdoje visuomet atrodydavo padoriai. Velionis jos vyras dažnai vaikščiodavo po namus nuogas – jis nuogas ir miegodavo, – tačiau Džeinė dėl to nesijaudino, bent jau nesijaudino dėl sūnaus. Šiaip ar taip, jie abu buvo berniukai. O pati Džeinė stengėsi nieku gyvu neapsinuoginti. Ir štai jos sūnus pareina iš Holtų dukters gimtadienio, kur matė neabejotinai vaizdingą filmą apie

tikrą gimdymą – matė Eleonorą Holt, be jokių paslapčių, kaip atverstą knygą!

Metai iš metų Eleonora vis versdavo vargšę dukterį žiūrėti tą filmą – ko gero, ne vien tam, kad pamokytų ją akušerijos. Greičiausiai Eleonora Holt tai darė todėl, kad buvo pernelyg geros nuomonės apie save: moteriškė žūtbūt norėjo savam vaikui parodyti, kokį skausmą – bent jau jos gimimo akimirką – ji kentė.

O dėl dukters, tai ji arba kitaip augo, arba iš prigimties buvo visiška Eleonoros priešingybė; nežinia, ar todėl, kad per daug prisižiūrėjo kruvinų savo gimimo vaizdų, ar dėl neaiškių „paslaptingos spermos" genų duktė nuolatos tarytum tyčia glumino motiną. Vargšės mergaitės užsispyrimas skatino Eleonorą visur ieškoti galimų dukters nerimo priežasčių – juk Eleonora Holt niekada niekuo nekaltino savęs.

Ponia Deš niekada nepamirš, kaip Eleonora Holt dalyvavo pikete prieš pornografiją. Pornografijos parduotuvė Riverhedo pakraštyje Long Ailande, gana toli nuo Hamptonų, anaiptol neatrodė tokia vieta, kuri labai viliotų jaunus, nieko neįtariančius ar šiaip naivius skaitytojus. Tai buvo žemas lentelėmis apkaltas pastatas su mažyčiais langeliais ir nuožulniu stogu. Iškaba lauke tikrai nebuvo dviprasmė:

PORNOGRAFINĖS KNYGOS IR ŽURNALAI
TIK SUAUGUSIEMS!

Eleonora su nedidele grupele pasipiktinusių matroniškų moteriškių tik vieną kartą ir buvo įėjusi į tą pastatą. Visos tuoj pat išlėkė lauk, baisiausiai susijaudinusios ir išraudusios. („Stiprieji terorizuoja silpnuosius!" – pasakė Eleonora kažkokiam vietos laikraščio reporteriui.) Sutuoktiniai, kuriems priklausė ta pornografijos parduotuvė, buvo jau pagyvenę; jie seniai svajojo ištrūkti iš Long Ailando, kur tokios niūrios ir nuobodžios žiemos. Kai kilo triukšmas, jie įkalbėjo Eleonoros suburtą susirūpinusių piliečių grupę pirkti jų pastatą. Taigi susirūpinę piliečiai galiausiai ne tik dosniai sumokėjo už seną pašiūrę, bet ir turėjo atsikratyti...na... inventoriaus, kaip mintyse tai vadino ponia Deš.

Kaip romanų rašytoja ir kaip suinteresuotas asmuo, Džeinė Deš pasisiūlė įvertinti paliktas prekes. Anksčiau ji buvo mandagiai atsisakiusi prisidėti prie Eleonoros kryžiaus žygio prieš pornografiją, remdamasi tuo, kad yra rašytoja; ji iš esmės nepritarė cenzūrai. Kai Eleonora ėmė primygtinai prašyti, kreipdamasi į Džeinę „pirmiausia kaip į moterį, tik paskui kaip į rašytoją", Džeinės atsakymas nustebino ir Eleonorą, ir pačią Džeinę.

– Aš pirmiausia esu rašytoja, – tarė ponia Deš.

Taigi Džeinei buvo leista neskubėti, tyrinėti pornografiją laisvalaikiu. Ta lektūra, kad ir kokia ten jos „vertė", ponią Deš gerokai nuvylė. Kad visa tai nepadoru, visiems atrodė savaime suprantama – tik, matyt, ne Eleonorai Holt! Tačiau vulgarumas buvo daugelio žmonių gyvenimo norma, o visokios šlykštybės bei geiduliai – pagrindinės įvairaus plauko individų varomosios jėgos; laimė, ponia Deš su tokiais nebendravo. Ji norėjo, kad žmonės būtų labiau išsilavinę, nors ir suprato, jog mokytojų pastangos išlavinti daugumą jos pažįstamų nuėjo perniek.

Nešvankioje dabar jau visam laikui uždarytos pornografijos parduotuvės kolekcijoje nebuvo santykiavimo su gyvūnais ar mažais vaikais. Ponia Deš manė, jog tai šiokia tokia paguoda: *šitoks* ištvirkimas dar nepasiekė į rytus nuo Manhatano esančios Safolko apygardos – bent jau ne žurnalų ar knygų pavidalu. Tačiau kitų įkalčių ji rado pakankamai: daugybę kaip visada perdėtai vaizduojamų moterų orgazmų ir aibę vyrų (būtinai su neįtikimo didumo peniais), kažkodėl labai susidomėjusių tuo, ką daro. „Niekam tikusi abiejų lyčių vaidyba", – padarė išvadą Džeinė Deš. Begalė nuotraukų, kuriose buvo iš arti nufotografuotos moterų genitalijos, jai pasirodė anaiptol neviliojančios, bet... anatomijos požiūriu įdomios. Džeinė pirmą kartą taip detaliai apžiūrinėjo kitas moteris.

Spiriama visa tai įvertinti, Džeinė pareiškė, kad parduotuvėje esančios prekės – niekam nereikalingas šlamštas, nebent susirūpinę piliečiai, norėdami sumažinti išlaidas, išparduotų likusias knygas bei žurnalus smalsumo apimtiems vietos gyventojams. Tačiau šitaip prekiaudami Riverhede, patys susirūpinę piliečiai būtų at-

rodę kaip pornografijos platintojai. Taigi knygos bei žurnalai buvo sudeginti – grynas nuostolis.

Vėl pasivadinusi „pirmiausia rašytoja“, ponia Deš pasakė deginimo ceremonijoje nieku gyvu nedalyvausianti; ji nesutiko net žiūrėti. Vietos laikraščių reporteriai nufotografavo ugnį kurstančią nedidelę triumfuojančių moterų grupelę. Ugniagesiai stovėjo netoliese, sunerimę, kad liepsnojančios uoliai santykiaujančių porų bei kažkieno genitalijų nuotraukos nesukeltų didelio gaisro.

Paskui šešeri metai Safolko apygardoje praėjo be jokio tolesnio lytinio dorovingumo demonstravimo. Spermos donoro dukteriai buvo dvylika, kai į alternatyvią Bridžhamptono pagrindinę mokyklą ji atsinešė Eleonoros Holt įrankį – vibratorių su baterijomis – kaip vaizdinę priemonę vienai iš nelabai apgalvotų „Rodyk ir pasakok“ pamokų. Džeinės Deš sūnui, šešiametės gimtadienio vakarėlyje mačiusiam filmą apie tikrą gimdymą, vėl pasitaikė išskirtinė proga žvilgtelėti į tai, kas anksčiau Eleonoros gyvenime buvo grynai asmeniška.

Dvylikametė mergaitė, laimė, nemokėjo tinkamai pademonstruoti įrankio, kurį apstulbusi mokytoja tuoj pat iš jos atėmė. Vaikai beveik nieko daugiau ir neįsidėmėjo, tik tai, kad tas daiktas nežmoniškai didelis. Ponia Deš, pati jo nemačiusi, iš sūnaus pasakojimo suprato, kad vibratorius nebuvo labai panašus į tikrą vyro organą. Berniukui pasirodė, jog tai „kažkokia raketa“. Ir dar vaikas įsiminė garsą, kurį ta raketa skleidė, kai Eleonoros duktė ją įjungė. Vibratorius, žinoma, vibravo. Tai nebuvo labai pastebima, be to, mokytoja iš karto prietaisą pagriebė ir išjungė, tačiau keistas garsas nustebino visus jį girdėjusius.

– Koks tiksliai buvo tas garsas? – paklausė sūnaus Džeinė.

– *Zzzt! Zzzt! Zzzt!* – tarė berniukas.

„Savotiškas garsas, tarytum perspėjimas, – pamanė ponia Deš, – kažkoks zvimbimas su „t“ gale“. Tas garsas niekaip neišėjo rašytojai iš galvos.

Ponia Deš niekada nepamirš velionio vyro žaismingumo. Kai tik jie kur nors pamatydavo Eleonorą Holt – per kokius kviesti-

nius pietus, prekybos centre ar atvežusią dukterį į alternatyvią pagrindinę mokyklą – vyras būtinai šnibžtelėdavo Džeinei į ausį: „*Zzzt!*“ Džeinei atrodė, jog jis šitaip gudriai ją perspėja, kad būtų atsargi.

Būtent linksmų vyro juokelių ponia Deš labiausiai ir pasigesdavo. Vos pamačiusi Eleonorą Holt, ji skaudžiai prisimindavo savo našlystę ir tai, ko neteko.

Praėjo dar penkeri metai, tačiau Eleonoros įrankį Džeinė prisiminė kuo puikiausiai, tarytum tai būtų nutikę vakar. Nežinia, kas apsėdo ponią Deš, bet priežastys, paskatinusios ją Eleonoros akivaizdoje išgauti garsą, labai panašų į tą, kurį skleidė vibratorius, buvo dvi: Džeinė nuoširdžiai troško kaip nors susigrąžinti velionio vyro humoro jausmą, be to, ji žinojo, kad jeigu nieko nepadarys Eleonorai tiesiogiai, bus priversta apie ją rašyti – o tai dar blogiau. Ponia Deš niekino romanistus, rašančius apie tikrus žmones; ji manė, jog tai aiškus vaizduotės trūkumas, nes šiaip jau kiekvienas romanisto vardo vertas rašytojas turėtų sugebėti kurti personažus, įdomesnius už šalia esančius asmenis. Džeinei atrodė, jog rašydama apie Eleonorą Holt, netgi norėdama pasišaipyti, ji savotiškai paglostytų jos savimeilę.

Be to, ponios Deš sumanymas pamėgdžioti Eleonoros vibratoriaus garsą tą akimirką iš tikrųjų net nebuvo „sumanymas“. Taip išėjo netyčia. Tai nebuvo, kaip Džeinės Deš romanuose, iš anksto numatytas veiksmas. Viskas įvyko per kasmetinę alternatyvios pagrindinės mokyklos iškylą – tiesą sakant, iškyla irgi buvo alternatyvi, surengta gerokai vėliau, negu baigėsi mokslo metai; organizatoriai norėjo palaukti vasaros pradžios ir šiltesnio oro, kad būtų galima maudytis. Atlanto vandenynas iki pat birželio pabaigos buvo nežmoniškai šaltas. Bet jeigu mokykla būtų nukėlusi iškylą į liepą, viešasis paplūdimys būtų buvęs pilnas vasarotojų.

Ponia Deš neketino maudytis anksčiau negu rugpjūtį; ji išvis nesimaudydavo per mokyklos iškylas, netgi kai vyras dar buvo gyvas. Kadangi jos sūnus kaip tik tais metais alternatyvią pagrindinę mokyklą baigė, jo (ir Džeinės) dalyvavimas iškyloje buvo tarytum susitikimas su buvusiais klasės draugais ir pirmas ponios Deš iš-

ėjimas į viešumą nuo tada, kai ji tapo našle. Kai kurie net nustebo, ją pamatę. Tik ne Eleonora Holt.

– Gerai padarei! – pasakė Džeinei Eleonora. – Pats laikas vėl pasirodyti visuomenei.

Tikriausiai būtent tie žodžiai ir privertė ponią Deš susimąstyti. Ji nemanė, jog dalyvavimas alternatyvios pagrindinės mokyklos iškyloje yra „pasirodymas visuomenei“, ir anaiptol nenorėjo, kad ją sveikintų Eleonora Holt.

Paskui Džeinė maloniai užsimiršo, stebėdama sūnų: kaip jis užaugo! Ir buvę jo klasės draugai... jie irgi užaugo, taip. Netgi nenuorama Eleonoros duktė atrodė gana graži mergaitė, draugiška ir ne tokia įsitempusi – tikriausiai todėl, kad jau mokėsi internatinėje mokykloje ir nebegyveno namuose, kur buvo tas šiurpus filmas apie jos gimimą ir branduolinė motinos malonumų raketa.

Susidomėjusi Džeinė stebėjo ir mažesnius vaikus. Daugelio jų nepažinojo; nepažinojo ir kai kurių jaunesnių tėvų. Mokytoja, kadaise atėmusi vibruojantį įrankį, prisėdo prie ponios Deš. Džeinė neišgirdo, ką ji sakė; rašytoja galvojo, kaip reikėtų suformuluoti klausimą, jei apskritai išdrįstų paklausti. („Kai pagriebėte tą daiktą, ar smarkiai jis vibravo? Turiu galvoje... kaip plaktuvas, kaip virtuvės kombainas, o gal... e... švelniau?“) Bet ponia Deš, be abejo, to nepaklausė; ji tik nusišypsojo. Po kurio laiko mokytoja nuėjo.

Į pavakarę, kai truputį pritemo, mažesni vaikai ėmė drebėti iš šalčio. Vandenynas dabar atrodė pilkas, o paplūdimys – rudos kiaušinio lukšto spalvos. Daugybė vaikų drebėjo ir stovėjimo aikštelėje, kai ponia Deš su sūnumi dėjo į bagažinę užkandžių krepšį, rankšluosčius bei patiesalus. Jie buvo pastatę automobilį greta Eleonoros Holt ir jos dukters. Džeinė nustebo, pamačiusi antrąjį Eleonoros vyrą – skyrybų advokatą, kuris ypač mėgo bylinėtis ir labai retai rodydavosi viešuose renginiuose.

Papūtė smarkus vėjas. Mažesni vaikai verkšleno. Kažkoks spalvingas daiktas – tarytum pripučiama valtis – staiga pakilo aukštyn. Išsprūdęs mažam berniukui iš rankų, tas spalvingas daiktas nusileido ant Eleonoros Holt automobilio stogo. Skyrybų advokatas mėgino jį pastverti, bet nespėjo. Džeinė Deš sugavo tą daiktą ore.

Tai buvo papliuškęs pripučiamas čiužinys, raudonos ir mėlynos spalvos; jo nesuvaldęs mažas berniukas pribėgo prie ponios Deš.

– Norėjau išleisti orą, – pasakė berniukas. – Netilpo į automobilį. Bet vėjas pagriebė ir nunešė.

– Nagi, tuoj tau parodysiu – yra tokia gudrybė, – tarė berniukui ponia Deš.

Džeinė matė, kaip Eleonora Holt pasilenkė. Priklaupusi ant vieno kelio, Eleonora rišosi batą. Bylinėtis mėgstantis jos vyras jau buvo ryžtingai įsitaisęs prie vairo. Paniurusi „paslaptingos spermos“ duktė viena sėdėjo ant užpakalinės sėdynės – mokyklos draugų susitikimas neabejotinai jai priminė vaikystės baisumus.

Aikštelėje Džeinė rado tinkamo dydžio akmenuką. Ji atsuko raudonos ir mėlynos spalvos pripučiamo čiužinio oro ventilio gaubtelį ir įkišo akmenuką į ventilį. Akmenukas prispaudė ventilio adatėlę. Oras šnypšdamas ėmė veržtis lauk.

– Tik spustelėk akmenuką, – pasakė ponia Deš. – Štai taip, – parodė berniukui. Oras veržėsi staigiais gūsiais. – Jei čiužinį smarkiai suspausi glėbyje... taip... oras išeis greičiau.

Bet kai Džeinė tai padarė, oras suvirpino į ventilį įspraustą akmenuką. Eleonora kaip tik stojosi, kai išgirdo tą garsą:

– *Zzzt! Zzzt! Zzzt!* – suzvimbė raudonos ir mėlynos spalvos pripučiamas čiužinys. Berniukas buvo aiškiai sužavėtas. Jam tas garsas pasirodė nuostabus. Tačiau iš Eleonoros Holt veido išraiškos galima buvo suprasti, kad ji staiga suvokė, jog yra demaskuota. Prie vairo sėdintis jos vyras atsisuko (lyg norėdamas pareikšti ieškinį). Atsisuko ir Eleonoros duktė. Grįžtelėjo netgi Džeinės Deš sūnus, dukart supažindintas su intymiu Eleonoros Holt gyvenimu ir dabar išgirdęs tą patį sukrečiantį garsą.

Eleonora žiūrėjo į ponią Deš ir į sparčiai bliūkštantį pripučiamą čiužinį kaip moteris, išrengta priešais minią.

– Man *tikrai* jau pats laikas vėl pasirodyti visuomenei, – pasakė Džeinė Eleonorai.

O raudonos ir mėlynos spalvos pripučiamas čiužinys, reikšdamas savo nuomonę apie „visuomenę“, – kas ji yra ir kada našlė gali saugiai į ją sugrįžti, – tik perspėjamai sušnypštė: „*Zzzt!*“

Alanas penkiasdešimt ketverių

Ruta skaitė neišraiškingai. Kai kurie klausytojai lyg ir sutriko, išgirdę tą baigiamąjį: „*Zzzt!*“ Edžiui, kuris visą knygą buvo perskaitęs du kartus, toks pirmo skyriaus užbaigimas patiko, tačiau dalis publikos dar neplojo, nes nežinojo, ar tai jau pabaiga. Bukagalvis scenos darbininkas išsižiojęs spoksojo į televizijos monitorių, tarytum būtų rengęsis skaityti epilogą. Neištarė nė žodžio – netgi nebereiškė nenuilstamo susižavėjimo garsiosios romanų rašytojos „papais“.

Pirmas, anksčiau net už Edį, ėmė ploti Alanas Olbraitas. Kaip Rutos Koul redaktorius, Alanas puikiai žinojo tą pirmą skyrių užbaigiantį: „*Zzzt!*“ Pagaliau pasigirdę plojimai buvo garsūs ir pakankamai ilgi – Ruta spėjo pasimėgauti vieninteliu stiklinės dugne likusiu ledo kubeliu. Ledas buvo aptirpęs, taigi ji nurijo gurkšnį vandens.

Po skaitymo pasipylę klausimai ir atsakymai anaiptol nepateisino lūkesčių; Edžiui buvo gaila Rutos, po įdomaus pasirodymo turinčios išgyventi apmaudžią antigradaciją, kurios priežastis visada būna publikos klausimai. Be to, kol publika klausinėjo, Alanas Olbraitas žiūrėjo į Rutą suraukęs antakius – lyg ji būtų galėjusi kaip nors paveikti klausytojus, kad klausimai pasidarytų protingesni! Salėje sėdinčio Alano vaipymasis erzino Rutą ir tada, kai ji skaitė, – tarytum jo vaidmuo būtų buvęs linksminti autorę per jos knygos pristatymą!

Pirmas klausimas buvo atvirai priešiškas; jis davė toną ir visiems kitiems klausimams bei atsakymams, nuskambėjusiems vėliau.

– Kodėl jūs kartojatės? – paklausė jaunas vyriškis. – O gal taip išeina netyčia?

Rutai tas vyriškis pasirodė bebaigiantis trečią dešimtį. Reikia pripažinti, jog salė nebuvo taip gerai apšviesta, kad ji tiksliai matytų jo veido išraišką – jis sėdėjo beveik pačiame gale, – bet iš klausimo intonacijos Ruta suprato, kad vyriškis iš jos šaiposi.

Ruta buvo parašiusi tris romanus ir jau pripratusi prie kaltinimo, kad jos personažai „pereina" iš vienos knygos į kitą, be to, visuose romanuose atkartojami tie patys „jai būdingi ekscentriškumai". „Ko gero, veikėjų mano knygose *tikrai* nedaug", – galvojo Ruta. Bet iš patirties ji žinojo, kad skaitytojai, priekaištaujantys rašytojui dėl kartojimosi, dažniausiai turi galvoje kokią nors smulkmeną, kuri jiems nepatiko *pirmą* kartą. Šiaip ar taip, net jei kalbėtume apie literatūrą, jeigu žmogui kas nors *patinka*, argi jis prieštaraus, kad tai būtų kartojama?

– Tikriausiai turite omenyje vibratorių, – tarė Ruta ją kaltinančiam jaunam vyriškiui. Vibratorius buvo ir antrajame jos romane. Bet joks vibratorius nepakėlė galvos (jei galima taip sakyti) pirmajame. „Tikras neapsižiūrėjimas", – pagalvojo Ruta. Ji pasakė: – Žinau, jog daugeliui jūsų, jaunų vyriškių, vibratoriai atrodo grėsmingi, bet iš tikrųjų taip jaudintis nereikėtų – *visiškai* jie jūsų nepakeis". – Ruta palaukė, kol nutilo juokas. Paskui pridūrė: – Beje, *šis* vibratorius visai ne toks – ne tokio *modelio,* – koks buvo ankstesniame romane. Suprantate, ne visi vibratoriai vienodi.

– Bet kartojasi ne tik vibratoriai, – pareiškė jaunasis vyriškis.

– Taip, žinau – „žlugusi moterų draugystė", arba prarasta ir atrasta iš naujo, – tarė Ruta ir staiga suvokė (kai jau buvo pasakiusi), jog tai citata iš nuobodžios įžanginės Edžio O'Haros kalbos. Užkulisiuose stovintis Edis iš pradžių pasijuto labai pamalonintas; paskui pagalvojo, kad gal Ruta nori jį pašiepti.

– Netikę vaikinai, – pridūrė tas pats atkaklus vyriškis. (*Čia* tai bent tema!)

– Vaikinas *Toje pačioje prieglaudoje* buvo visai padorus, – priminė Ruta priešiškai nusiteikusiam skaitytojui.

– Nėra motinų! – riktelėjo pagyvenusi moteris iš publikos.

– Nėra ir tėvų, – atšovė Ruta.

Alanas Olbraitas sėdėjo rankomis susiėmęs galvą. Jis buvo Rutai pataręs neatsakinėti į klausimus. Buvo sakęs, kad jeigu ji negali nereaguoti į priešiškas ar šiaip užgaulias pastabas – jeigu negali „neužkibti“, – tai tų klausimų ir atsakymų išvis nereikia. Be to, nederėtų „taip skubėti atsikirsti“.

– Tačiau man *patinka* atsikirsti, – pasakė jam Ruta.

– Bet neturėtum smarkiai gelti įžeista pirmą kartą, gal netgi antrą, – įspėjo ją Alanas. Jo elgesio principas buvo: „Būk mandagus dukart“. Iš esmės Ruta tokiai nuostatai pritarė, tačiau jai buvo sunku tuo patarimu sekti.

Alano nuomone, reikėjo nekreipti dėmesio į pirmą ir antrą įžeidimą. Jei kas nors šaiposi ar yra aiškiai priešiškas *trečią* kartą, tada tegu gauna ko nusipelnęs. Gal šis principas buvo pernelyg *džentelmeniškas*, kad Ruta galėtų jo laikytis.

Ruta matė, kad Alanas sėdi susiėmęs galvą; demonstratyvus jo nepritarimas ją piktino. Kodėl jai taip dažnai norisi prie jo kabinėtis? Apskritai Alano įpročiais Ruta žavėjosi – bent jau jo *darbo* įpročiais – ir neabejojo, kad jis daro jai gerą įtaką.

Rutai Koul labiau reikėjo jos *gyvenimą*, o ne romanus redaguojančio redaktoriaus. (Su tuo būtų sutikusi net Hana Grant.)

– Kitas klausimas? – tarė Ruta. Stengėsi kalbėti linksmai, netgi padrąsinamai, bet negalėjo nuslėpti pykčio. Publikos ji *nedrąsino*; ji metė iššūkį.

– Iš kur semiatės idėjų? – paklausė rašytojos kažkoks nematomas naivus žmogelis – keistas, belytis balsas iš didžiulės auditorijos. Alanas užvertė akis. Tai buvo, pasak Alano, „apžvalginis klausimas“: galėjai pamanyti, kad žmogus *žvalgosi* sudedamųjų romano dalių.

– Mano romanai – ne idėjos; aš neturiu jokių idėjų, – atsakė Ruta. – Pradedu nuo personažų, tai mane priveda prie keblios padėties, į kurią tie personažai linkę pakliūti, ir kaskart išeina kokia nors istorija. – (Užkulisiuose stovintis Edis jautė, kad reikėtų tai užsirašyti.)

– Ar tiesa, kad niekada neturėjote darbo, *tikro* darbo? – Tai

buvo tas pats įžūlus jaunas vyriškis, kuris klausė, kodėl Ruta kartojasi. Ji neleido jam dar kartą klausti; jis vėl ją puolė, be leidimo.

Tai, kad Ruta niekada neturėjo „tikro" darbo, buvo *tiesa*, bet ji nespėjo į tą kaltinimą atsakyti, nes netikėtai atsistojo Alanas Olbraitas ir apsisuko, neabejotinai norėdamas kreiptis į salės gale sėdintį jauną storžievį:

– Būti rašytoja ir *yra* tikras darbas, šikniau! – tarė Alanas. Ruta žinojo, kad jis skaičiavo. Jo skaičiavimu, dukart buvo mandagus.

Po Alano pykčio protrūkio pasigirdo apygarsiai plojimai. Vėl atsisukęs į sceną, Alanas davė Rutai įprastą ženklą – dešinės rankos nykščiu tarsi peiliu perbraukė sau per gerklę. Tai reiškė: „Lipk nuo scenos".

– Ačiū, labai ačiū, – pasakė Ruta klausytojams. Eidama į užkulisius, vieną kartą stabtelėjo. Apsisukusi pamojavo publikai; publika tebeplojo.

– Kaip čia yra, kad jūs neduodate autografų? Visi kiti rašytojai knygas pasirašo! – šūktelėjo Rutos persekiotojas.

Ruta dar nebuvo nuėjusi nuo scenos, kai vėl atsistojo Alanas. Net nežiūrėdama Ruta žinojo, kad jis pagrasins jos kankintojui pirštu. Alanas ypač mėgo grasinti žmonėms pirštu.

„Man jis *tikrai* patinka – ir *tikrai* manimi rūpinsis", – galvojo Ruta. Tačiau ji negalėjo paneigti ir to, kad Alanas ją erzina.

Poilsio kambaryje Alanas vėl ją suerzino. Pirmas dalykas, kurį jis jai pasakė, buvo: „Tu nė nepaminėjai knygos pavadinimo!"

– Tiesiog pamiršau, – tarė Ruta. Kas jis toks – *amžinas* redaktorius?

– Nemaniau, kad skaitysi pirmą skyrių, – pridūrė Alanas. – Sakei, jog, tavo nuomone, jis pernelyg juokingas ir neperteikia romano esmės.

– Apsigalvojau, – pasakė Ruta. – Nusprendžiau, jog *noriu* būti juokinga.

– Kai atsakinėjai į klausimus, juokai buvo menki, – priminė jai Alanas.

– Bent jau nepavadinau nieko šiknium, – tarė Ruta.

– Du kartus nekreipiau į tą vyruką dėmesio, – atšovė Alanas.

Kažkokia senyva dama su pirkinių krepšeliu, pilnu knygų, buvo įsiprašiusi į užkulisius. Kažkam, norėjusiam ją sustabdyti, ji pamelavo – pasakė, jog yra Rutos motina. Mėgino pameluoti ir Edžiui. Rado jį stovintį poilsio kambario tarpduryje; kaip visada neryžtingas, Edis buvo pusiau įėjęs, pusiau išėjęs. Senoji moteriškė su pirkinių krepšeliu palaikė jį apsaugos darbuotoju.

– Turiu pamatyti Rutą Koul, – pasakė ji Edžiui. Edis pastebėjo pirkinių krepšelyje sukrautas knygas.

– Ruta Koul knygų nepasirašo, – įspėjo Edis senąją moteriškę. – Ji nedalija autografų.

– Įleiskite. Aš esu jos motina, – pamelavo senoji dama.

Kam kam, o Edžiui tai tikrai nereikėjo gerai įsižiūrėti į tą senyvą moteriškę – jis tik suprato, kad ji maždaug tokio amžiaus, kokio turėtų būti Merion. (Merion tada buvo septyniasdešimt vieneri.)

– Ponia, – tarė Edis senajai moteriškei, – jūs *nesate* Rutos Koul motina.

Bet Ruta jau buvo išgirdusi, kad kažkokia moteris sakosi esanti jos motina. Pro Alaną ji prasibrovė prie poilsio kambario durų ir senoji dama sučiupo ją už rankos.

– Atsivežiau šias knygas net iš Ličfildo, kad pasirašytumėte, – tarė senoji moteriškė. – Iš Konektikuto.

– Nederėtų meluoti, kad esate kažkieno motina, – pasakė jai Ruta.

– Po vieną visiems mano anūkams, – paaiškino senoji dama. Pirkinių krepšelyje buvo koks pustuzinis Rutos romanų, tačiau moteriškei dar nepradėjus jų traukti, prisistatė Alanas – uždėjo didžiulę leteną senajai damai ant peties. Jis švelniai stūmė ją pro duris.

– Juk buvo paskelbta: Ruta Koul knygų nepasirašinėja – ji tiesiog to nedaro, – tarė Alanas. – Atleiskite, bet jeigu ji pasirašytų jums, tai būtų neteisinga visų kitų žmonių, irgi norinčių gauti jos autografą, atžvilgiu, argi ne?

Senoji moteriškė jo nepaisė. Ji tebelaikė Rutos ranką.

– Mano anūkai garbina viską, ką esate parašiusi, – pasakė ji Rutai. – Sugaišite tik porą minučių.

Ruta stovėjo lyg suakmenėjusi.

– Prašyčiau... – tarė Alanas damai su pirkinių krepšeliu, tačiau senoji dama neįtikimai greitai padėjo krepšelį ant grindų ir nusipurtė nuo peties Alano ranką.

– Nedrįskite manęs stumdyti, – pasakė.

– Ji juk ne mano motina? – paklausė Ruta Edžio.

– Ne, žinoma, ne, – atsakė Edis.

– Klausykite – aš tik prašau, kad pasirašytumėte šias knygas mano *anūkams*! Jūsų pačios knygas! – tarė senoji dama Rutai. – Aš jas *pirkau*...

– Ponia, *prašyčiau*... – pasakė Alanas.

– Kas, po galais, jums atsitiko? – paklausė senoji moteriškė Rutos.

– Eikit velniop su visais savo anūkais, – tarė jai Ruta. Senoji dama nustėro, tarytum gavusi antausį.

– *Ką* jūs man pasakėte? – paklausė. Ji turėjo savotiško valdingumo, kuri Hana būtų pavadinusi seniokišku, tačiau Rutai atrodė, jog taip yra veikiau todėl, kad ta bjauri senė jaučiasi esanti turtinga ir privilegijuota; vargu ar jos landumas galėjo būti paaiškinamas vien tuo, kad ji senyvo amžiaus.

Ruta įkišo ranką į senosios damos krepšelį ir išsitraukė vieną iš savo romanų:

– Turi rašiklį? – paklausė Edžio. Edis pagrabaliojo drėgno švarko kišenėje ir padavė jai raudoną plunksnakotį – „mokytojo numylėtinį".

Atsivertusi senei priklausančią knygą, Ruta parašė, garsiai tardama kiekvieną žodį: „Eikit velniop su visais savo anūkais". Paskui padėjo knygą atgal į krepšelį ir jau buvo beimanti kitą – tą patį būtų įrašiusi į visas ir nė vienos nepasirašiusi, – bet senė išplėšė krepšelį jai iš rankų.

– Kaip jūs *drįstate*? – sušuko.

– Eikit velniop su visais savo anūkais, – be jokios ypatingos intonacijos pakartojo Ruta. Tokiu balsu ji skaitydavo ištraukas iš

savo romanų. Grįždama į poilsio kambarį, Ruta dar tarstelėjo Alanui: – *Velniop* tą mandagumą dukart. Velniop ir *vienąkart*.

Edis, puikiai suprasdamas, kad įžanginė jo kalba buvo pernelyg ilga ir akademiška, dabar sugalvojo, kaip galėtų išpirkti kaltę. Kad ir kas buvo ta sena moteriškė, ji atrodė maždaug Merion amžiaus; Edis nemanė, kad Merion amžiaus moterys yra „senos". *Taip*, jos, žinoma, pagyvenusios, bet *ne* senos – bent jau ne Edžio požiūriu.

Tituliniame lape, kuriame Ruta įrašė palinkėjimą karingai nusiteikusiai močiutei, Edis buvo pastebėjęs ekslibrisą:

ELIZABETA DŽ. BENTON

– Ponia Benton? – kreipėsi į pagyvenusią moterį Edis.

– Ką? – tarė ponia Benton. – Kas jūs toks?

– Edas O'Hara, – atsakė Edis, mandagiai tiesdamas ranką. – Kokia nuostabi jūsų sagė!

Ponia Benton nustebusi spoksojo į savo slyvų spalvos kostiumėlio švarko atlapą; sidabrinė jos sagė buvo geldelės formos, nusagstyta perlais.

– Ji buvo mano motinos, – pasakė.

– Kaip įdomu! – tarė Edis. – Lygiai tokią pat turėjo ir *mano* motina – tiesą sakant, su ta sage ją ir *palaidojome*, – pamelavo. (Edžio mama, Dot O'Hara, tebebuvo kupina gyvybės.)

– O... – pasakė ponia Benton. – Užjaučiu.

Ilgi Edžio pirštai tarytum pakibo virš reto bjaurumo sagės. Ponia Benton atstatė krūtinę, prikišo sagę prie ore sustingusios Edžio rankos ir leido jam paliesti sidabrinę geldelę; leido pačiupinėti perlus.

– Nemaniau, kad kada nors dar pamatysiu tokią sagę, – tarė Edis.

– O... – pasakė ponia Benton. – Ar judu su motina buvote labai artimi? Tikriausiai jus siejo glaudus ryšys.

– Taip, – pamelavo Edis. („Kodėl man tai neišeina *knygose*?" – pagalvojo jis. Atrodė visai nesuprantama, iš kur atsiranda tas melas ir kodėl nepavyksta nieko prasimanyti tada, kai *nori*; ko gero,

Edis galėjo tik laukti ir tikėtis, kad pakankamai gera melagystė ateis į galvą reikiamą akimirką.)

Po kelių minučių Edis palydėjo tą vyresnio amžiaus moterį iki tarnybinio įėjimo. Už durų lietuje stovėjo nedidelis ryžtingai nusiteikusių jaunuolių būrelis; jie norėjo žvilgtelėti į Rutą Koul – ir paprašyti, kad ji pasirašytų knygas *jiems*.

– Rašytoja jau išvyko. Ji išėjo pro paradines duris, – pamelavo Edis. Dabar jis stebėjosi, kad nesugebėjo pameluoti „Plazos" registratorei. Jei būtų jai pamelavęs, būtų šiek tiek greičiau gavęs smulkių bilietui ir gal netgi suspėjęs į ankstesnį autobusą.

Ponia Benton, daug gabesnė melagė negu Edis O'Hara, dar akimirką pasidžiaugė Edžio draugija ir galiausiai linksmu, melodingu balsu palinkėjo jam labos nakties, nepamiršusi padėkoti už „džentelmenišką elgesį".

Edis buvo pasisiūlęs gauti Rutos Koul autografą ponios Benton anūkams. Jis moteriškę įkalbėjo palikti visas knygas jam – net ir tą, kurią Ruta „sugadino". (Taip manė ponia Benton.) Edis žinojo, kad jeigu nepavyks gauti Rutos parašo, jis galės poniai Benton parūpinti bent jau gana įtikimą klastotę.

Edis turėjo pripažinti, jog ponios Benton akiplėšiškumas jį savotiškai žavi: nors senoji moteriškė ir tvirtino esanti Rutos motina, Edžiui patiko, kaip ji pasipriešino Alanui Olbraitui. Auskarai su ametistais, kuriuos buvo įsisegusi ponia Benton, irgi atrodė kažkokie akiplėšiški – gal *pernelyg* akiplėšiški. Jie nelabai derėjo prie blyškesnės slyvų spalvos kostiumėlio. O dar tas masyvus laisvai besisukiojantis žiedas ant dešinės rankos didžiojo piršto... tikriausiai anksčiau jis buvo kaip tik ant bevardžio.

Edžiui buvo graudu žiūrėti ir į liesą, sulinkusį ponios Benton kūną – jis suprato, jog ponia Benton vis dar manosi esanti jauna. Argi ji galėjo taip *ne*manyti, bent jau retkarčiais? Argi Edis galėjo, į ją žiūrėdamas, *ne*susijaudinti? Be to, kaip ir dauguma rašytojų (tik ne Tedas Koulas), Edis O'Hara buvo įsitikinęs, kad knygų autorių autografai iš esmės visiškai nesvarbūs. Tai kodėl nepadarius poniai Benton paslaugos, kurią jis *gali* padaryti?

Poniai Benton juk nieko nereiškė tai, kad priežastys, dėl kurių

Ruta Koul vengė viešai pasirašinėti knygas, buvo iš tikrųjų svarios. Ruta negalėjo pakęsti nesaugumo jausmo, kurį patirdavo, apsupta minios autografų laukiančių skaitytojų. Visada kas nors įžūliai į ją spoksodavo; dažniausiai tas žmogus stovėdavo *šalia* eilės, paprastai be knygos.

Ruta buvo viešai pasakiusi, kad, pavyzdžiui, Helsinkyje ji knygas – savo romanų vertimus į suomių kalbą – pasirašinėja, nes nemoka kalbėti suomiškai. Suomijoje, kaip ir daugelyje kitų užsienio šalių, ji daugiau nieko ir negali daryti, tik pasirašinėti knygas. Tačiau tėvynėje verčiau garsiai skaitys ištraukas arba tiesiog kalbėsis su publika – darys *bet ką*, kad tik nereikėtų pasirašinėti. Bet iš tiesų Ruta nemėgo ir kalbėtis – tai buvo aišku visiems, mačiusiems, kaip ji jaudinosi, atsakinėdama į nelemtus skaitytojų klausimus koncertų salėje. Ruta Koul savo skaitytojų bijojo.

Jai teko patirti persekiojimą. Paprastai Rutą persekiodavo atgrasūs jauni vyriškiai. Įsijautę į jos romanus, jie tardavosi ją jau pažįstantys. Įsivaizduodavo, jog būtų jai *geri* – kaip meilužiai (dažniausiai būtent tai turėdavo galvoje) arba tiesiog kaip tų pačių pažiūrų susirašinėjimo draugai. (Daugelis jų, be abejo, buvo būsimi rašytojai.)

Tačiau dėl kelių ją persekiojusių *moterų* Ruta jaudinosi labiau negu dėl tų atgrasių vyrų. Dažniausiai tai būdavo moterys, kurios norėdavo, kad Ruta rašytų *jų* gyvenimo istorijas, esą labai tinkančias Rutos Koul romanams.

Ruta stengėsi išsaugoti asmeninio gyvenimo slaptumą. Ji dažnai keliaudavo; sėkmingai rašydavo ir viešbučiuose, ir visokiausiuose nuomojamuose namuose bei butuose, tarp svetimų žmonių nuotraukų, baldų ir drabužių, kartais netgi rūpindamasi kieno nors gyvulėliu. Rutai priklausė tik vieni namai – sena ūkininko sodyba Vermonte, kurią ji be ypatingo entuziazmo rūpinosi atstatyti. Tą sodybą ji nusipirko todėl, kad norėjo turėti vietą, į kurią galėtų sugrįžti, ir todėl, kad kartu su nuosavybe gavo ir prižiūrėtoją. Nenuilstantis vyriškis su žmona bei visa šeimyna gyveno netoliese esančiame ūkyje. Ta pora turėjo, regis, nesuskaičiuojamą daugybę vaikų; Ruta stengėsi jiems duoti visokio atsitiktinio dar-

bo, o pagrindinė jų užduotis buvo „rekonstruoti“ namą – po vieną kambarį ir tik tada, kai Ruta keliaudavo.

Ketverius metus, kol mokėsi Midlberyje, Ruta su Hana skundėsi, kad Vermonte jaučiasi atskirtos nuo pasaulio – ypač žiemą, nes nė viena iš jų nemėgo slidinėti. Dabar Rutai Vermontas patiko, netgi žiemą; jai buvo malonu turėti namą kaime. Bet ji mėgdavo ir išvykti. Kelionės buvo paprasčiausias jos paaiškinimas, kai kas nors paklausdavo, kodėl iki šiol neištekėjo ir kodėl nenori vaikų.

Alanas Olbraitas buvo pernelyg nuovokus, kad jį patenkintų toks paprastas atsakymas. Jiedu su Ruta daugybę kartų šnekėjo apie sudėtingesnes priežastis, dėl kurių Ruta bijo susituokti ir turėti vaikų; anksčiau Ruta su niekuo, išskyrus Haną, tų sudėtingesnių priežasčių neaptarinėdavo. Ypač ji gailėjosi, kad niekada nekalbėjo apie tai su tėvu.

Poilsio kambaryje Ruta padėkojo Edžiui už tai, kad pačiu laiku ir vykusiai įsikišo į pokalbį su ponia Benton.

– Man berods sekasi bendrauti su tokio amžiaus moterimis, – prisipažino Edis – be jokios ironijos, kaip pastebėjo Ruta. (Ji pastebėjo ir tai, kad Edis grįžo su ponios Benton knygų krepšeliu.)

Net Alanas išreiškė savo, kaip kokio prižiūrėtojo, pritarimą, griausmingai sveikindamas Edį, didvyriškai stojusį į kovą su nepermaldaujama autografų medžiotoja:

– Puikiai padirbėjai, O'Hara, – nuoširdžiai sušuko Alanas. Jis buvo vienas iš tų šiurkštokų, bet geraširdžių vyrų, kurie kitus vyrus vadina pavardėmis. (Hana būtų pareiškusi, kad tokia pavardžių vartosena yra skiriamasis Alano „kartos“ bruožas.)

Pagaliau nustojo lyti. Kai jie visi pro užpakalines duris išėjo į lauką, Ruta Alanui ir Edžiui pasakė, kokia jaučiasi dėkinga:

– Žinau, jog abu padarėte viską, kad apsaugotumėte mane nuo manęs pačios, – tarė ji.

– Ne nuo tavęs reikia tave saugoti, – pasakė Rutai Alanas. – Nuo tų šiknių.

„Visgi labiausiai reikia saugoti nuo *manęs*“, – galvojo Ruta, bet ji tik nusišypsojo ir spustelėjo Alanui ranką. Edis nesakė nieko,

tačiau buvo įsitikinęs, kad Rutą reikia saugoti ir nuo jos pačios, ir nuo tų šiknių – ir, ko gero, nuo Alano Olbraito.

Jei jau kalbame apie šiknius, vienas toks kaip tik laukė Rutos Antrojoje aveniu, tarp Aštuoniasdešimt ketvirtosios ir Aštuoniasdešimt penktosios gatvės; jis tikriausiai atspėjo, į kurį restoraną jie eis, arba apdairiai pasekė Karlą ir Melisą. Tai buvo tas pats salės gale sėdėjęs įžūlus jaunas vyriškis, kuris taip kandžiai klausinėjo.

– Norėčiau atsiprašyti, – pasakė jis Rutai. – Tyčia nesistengiau jūsų supykdyti. – Iš balso *neatrodė*, kad jis tikrai norėtų atsiprašyti.

– Supykau ne ant *jūsų*, – ne visai nuoširdžiai tarė Ruta. – Kiekvieną kartą, kai pasirodau viešai, supykstu ant savęs. Aš išvis neturėčiau rodytis viešai.

– Bet *kodėl*? – paklausė jaunasis vyriškis.

– Jau pakankamai klausinėjai, vaikine, – tarė Alanas. Kai Alanas į ką nors kreipdavosi „vaikine“, jam aiškiai niežtėdavo kumščiai.

– Supykstu ant savęs, kai pernelyg *atsiskleidžiu*, – pasakė Ruta. Staiga ji pridūrė: – O Dieve – jūs tikriausiai *žurnalistas*?

– Žurnalistai jums nepatinka, ar ne? – paklausė jaunasis žurnalistas.

Ruta paliko jį prie restorano durų, kur jis toliau ginčijosi su Alanu. Edis dar pastovėjo greta Alano ir žurnalisto, bet neilgai. Paskui įėjo į restoraną ir prisidėjo prie Rutos, kuri sėdėjo su Karlu ir Melisa.

– Jie nesusimuš, – patikino Edis Rutą. – Jei būtų norėję muštis, būtų tai jau padarę.

Paaiškėjo, jog įžūlusis žurnalistas – vienas iš tų, kuriems nepavyko susitarti dėl interviu su Ruta kitą dieną. „Random House“ reklamos agentas, matyt, nemanė, kad jis pakankamai įtakingas, o Ruta visada nustatydavo ribą, su kiek žurnalistų ji sutinka kalbėtis.

– Neprivalai kalbėtis *nė su vienu*, – buvo sakęs jai Alanas, bet Ruta nusileido reklamos skyriui.

Alanas buvo pagarsėjęs „Random House“ reklamos skyriaus pastangų žlugdytojas. Jo supratimu, romanų rašytojas ar rašytoja – netgi tokia populiari rašytoja, kaip Ruta Koul – turėjo sėdėti

namie ir rašyti. Rašytojai jausdavosi dėkingi, kad Alanas Olbraitas neužkrauna jiems jokių kitokių leidėjų pageidavimų. Jis buvo atsidavęs savo autoriams; kartais Alanui jų rašymas rūpėdavo labiau negu jiems patiems. *Šis* Alano bruožas Rutai neabejotinai patiko. Tačiau tai, kad jis nebijo jos kritikuoti, dėl *visko*, Rutai patiko kur kas mažiau.

Kol Alanas ant šaligatvio prie restorano durų ginčijosi su karingai nusiteikusiu jaunuoju žurnalistu, Ruta greitai pasirašė ponios Benton krepšelyje buvusias knygas, net ir tą, kurią „sugadino". (Toje ji skliausteliuose dar parašė: „Atsiprašau!") Paskui Edis paslėpė krepšelį po stalu, nes Ruta pasakė, kad Alanas ja nusivils, jei sužinos, kad ji pasirašė atkakliosios močiutės knygas. Iš to Rutos pasakymo Edis suprato, kad Alanas žymiąja rašytoja domisi ne tik kaip redaktorius.

Kai Alanas galiausiai atsisėdo prie stalo, Edis ėmė budriai stebėti, kuo pasireikš *kitoks* Alano susidomėjimas Ruta. Ruta irgi budriai stebėjo, kuo pasireikš kitoks Alano susidomėjimas ja.

Kol buvo redaguojamas jos romanas ir kol jie įnirtingai ginčijosi dėl pavadinimo, Ruta nė nenumanė apie romantiškus Alano jausmus; jis su ja bendravo tik dalykiškai, buvo tikras profesionalas. Iš pradžių Ruta net nesuprato, kad neigiamas jo požiūris į jos pasirinktą pavadinimą darosi lyg ir asmeniškas; tai, kad ji jam nenusileido – nenorėjo net galvoti apie jo siūlomą variantą, – labai keistai jį paveikė. Atrodė, jog dėl to pavadinimo Alanas jaučia savotišką pagiežą. Jis nuolatos apie tai kalbėdavo, kaip susierzinęs vyras, vis užsimenantis apie seną nesutarimą gana ilgai trunkančioje ir šiaip jau sėkmingoje santuokoje.

Trečiąjį romaną Ruta pavadino *Ne vaikams*. (Jis iš tikrųjų buvo ne vaikams.) Romane tai mėgstamas prieš pornografiją piketuojančių moterų šūkis; tą šūkį sugalvoja ponios Deš priešė (kuri vėliau tampa drauge) Eleonora Holt. Tačiau ilgainiui ši frazė ima reikšti visai ką kita. Mylėdamos ir turėdamos kartu užauginti tėvų netekusius anūkus, Eleonora Holt ir Džeinė Deš suvokia, kad abipusį priešiškumą reikia pamiršti; seni jų nesutarimai irgi yra „ne vaikams".

Alanas siūlė romaną pavadinti *Ne dėl vaikų*. (Jis sakė, jog tos dvi susidraugavusios priešininkės tam tikra prasme panašios į sutuoktinius, pakenčiančius nevykusią santuoką tik „dėl vaikų".) Tačiau Ruta norėjo išlaikyti sąsają su kova prieš pornografiją, aiškiai nusakomą ir kartu užslėptą pavadinime *Ne vaikams*. Jai atrodė ypač svarbu, kad pavadinime būtų išreikštas jos pačios požiūris į pornografiją, – Rutos požiūrio esmė buvo ta, kad cenzūros ji bijojo labiau, negu nemėgo pornografijos, kurios tikrai labai nemėgo.

O dėl *vaikų* saugojimo nuo pornografijos, tai tuo rūpintis privalėjo visi; sveikas protas, o ne cenzūra turėjo apsaugoti vaikus nuo *visko*, kas jiems netinkama. („Ir nuo Rutos Koul romanų", – kalbėdama su žurnalistais, keletą kartų buvo sakiusi Ruta.)

Ruta apskritai nemėgo ginčytis su vyrais, nes tai būdavo panašu į ginčus su tėvu. Jeigu ji leisdavo tėvui laimėti, jis paskui nuolatos vaikiškai jai primindavo, jog buvo teisus. O jeigu neabejotinai laimėdavo Ruta, Tedas arba to nepripažindavo, arba baisiai suirzdavo.

– Visada užsisakai vakaručių, – dabar pasakė jai Alanas.

– Vakarutės man *patinka*, – atšovė Ruta. – Be to, ne *visada* jų būna.

Edžiui pasirodė, kad jie kalbasi taip, lyg būtų seniai susituokę. Edis norėjo pasišnekėti su Ruta apie Merion, bet suprato, jog turės palaukti. Netrukus jis atsiprašė – pasakė einąs į vyrų tualetą, nors iš tikrųjų jam ten nereikėjo – Edis tikėjosi, kad Ruta pasinaudos proga užsukti į *moterų* ir jie galės šnektelėti, bent jau koridoriuje. Tačiau Ruta liko prie stalo.

– Dievulėliau, – tarė Alanas, kai Edis nuėjo. – Kodėl tave pristatė O'Hara?

– Maniau, kad bus gerai, – pamelavo Ruta.

Karlas paaiškino, kad jiedu su Melisa dažnai kviečia Edį O'Harą, kad pasakytų įžanginę kalbą. „Nes jis patikimas", – tarė Karlas. „Be to, nėra *nė vieno* rašytojo, kurį būtų atsisakęs pristatyti", – pridūrė Melisa.

Išgirdusi tai apie Edį, Ruta nusišypsojo, o Alanas sušuko:

– Dievulėliau – „patikimas"? Jis *pavėlavo*! Ir atrodė kaip pervažiuotas *autobuso*!

Ir Karlas, ir Melisa pripažino, jog Edis kalbėjo *ilgokai*; anksčiau jie nebuvo girdėję, kad jis kalbėtų taip ilgai.

– Bet kodėl *tu* norėjai, kad tave pristatytų būtent jis? – paklausė Alanas Rutos. – Sakei, jog tas sumanymas tau patinka. (Iš tikrųjų tai ir buvo *jos* sumanymas, ne kieno kito.)

Kas pasakė, kad ypač *asmeniškus* dalykus geriausia išpažinti visiškai svetimų žmonių draugijoje? (Ruta pati buvo tai parašiusi – romane *Ta pati prieglauda*.)

– Na... – Ruta suprato, kad Karlas ir Melisa šiuo atveju ir yra „visiškai svetimi žmonės“. – Edis O'Hara buvo mano motinos meilužis, – pareiškė ji. – Jam tada buvo šešiolika, o mano motinai – trisdešimt devyneri. Nemačiau jo nuo to laiko, kai buvau ketverių, bet visada *norėjau* pamatyti. Tikriausiai įsivaizduojate... – Ji luktelėjo.

Niekas neištarė nė žodžio. Ruta žinojo, jog Alanas įsižeis – dėl to, kad ji nepasakė jam anksčiau ir kad galiausiai pasakė girdint Karlui ir Melisai.

– Gal galėčiau paklausti, – gana oficialiai tarė Alanas, – ar ta vyresnė moteris *visuose* O'Haros romanuose yra tavo motina?

– Ne, anot mano tėvo, ne, – atsakė Ruta. – Bet manau, kad Edis nuoširdžiai mylėjo mano motiną ir kad jo meilė jai, kaip vyresnei moteriai, *iš tikrųjų* aprašyta visose jo knygose.

– Suprantu, – tarė Alanas. Jis jau buvo pirštais paėmęs žiupsnelį vakaručių iš Rutos salotų lėkštės. Kaip džentelmeno – ir kaip išsilavinusio vyriškio, visą laiką gyvenančio Niujorke, – Alano manieros prie stalo buvo pasibaisėtinos. Jis šitaip lesiodavo iš visų lėkščių – ir gana dažnai, suvalgęs kito žmogaus maistą, dar pareikšdavo, kad neskanu, – be to, maisto nuolat prilįsdavo jam į tarpdančius.

Ruta ir dabar žvilgtelėjo į Alaną, tikėdamasi pamatyti vakarutės lapelį, įstrigusį prie kurio nors truputį per ilgo jo iltinio danties. Ilga buvo ir Alano nosis bei smakras, tačiau tai jam teikė šiokio tokio elegantiškumo, nors kaip atsvaras tam buvo plati, žema kakta ir trumpai nukirpti tamsiai rudi plaukai. Penkiasdešimt ketverių metų Alanas Olbraitas nė neketino plikti; be to, neturėjo nė vieno žilo plauko.

Jis būtų buvęs beveik gražus, jei ne tie ilgi dantys, dėl kurių atrodė panašus į vilką. Nors buvo ganėtinai lieknas ir sportiškas, valgydavo pasimėgaudamas. Kartais gal pernelyg mėgaudavosi ir gėrimais; Ruta dėl to nerimavo, ji stengėsi teisingai jį įvertinti. Dabar ji berods *visą laiką* jį vertino – dažnai be jokio gailesčio. „Turėčiau su juo permiegoti ir apsispręsti", – galvojo Ruta.

Staiga Ruta prisiminė, kad Hana Grant ją apvylė – neatėjo. Ruta tikėjosi, kad susitikimas su Hana bus puiki dingstis *ne*miegoti su Alanu – tai yra puiki dingstis nemiegoti su juo *šįkart*. Ji ketino Alanui pasakyti, kad jodvi su Hana, kaip senos draugės, susitikusios visada plepa per naktį.

Kai už viešbutį Niujorke nemokėdavo Rutos leidėjas, Ruta paprastai apsistodavo pas Haną; ji netgi turėjo Hanos buto raktus.

Dabar, kai Hanos nėra, Alanas pasiūlys Rutai eiti pas jį arba sakys, kad nori pamatyti jos numerį „Stanhope", kurį užsakė „Random House". Iki šiol Alanas tikrai pakančiai žiūrėjo į jos nenorą su juo miegoti; jis netgi manė, jog tas nenoras reiškia, kad jo jausmus Ruta vertina labai rimtai – tiesą sakant, taip ir buvo. Alanas nė nenutuokė, jog Ruta nenori su juo miegoti todėl, kad baiminasi, jog jai galbūt *nepatiks*. Iš dalies tai buvo susiję su jo įpročiu imti maistą iš kitų žmonių lėkščių ir valgyti paskubomis.

Rutą trikdė *ne* įtartina Alano, kaip buvusio mergišiaus, reputacija. Alanas atvirai jai pasakė, jog „tinkama moteris", kokia ji, matyt, ir buvo, visa tai pakeitė; Ruta neturėjo pagrindo juo netikėti. Ji nesijaudino ir dėl Alano amžiaus. Jis buvo žvalesnis ir stipresnis negu daugelis jaunesnių; Alanas *neatrodė* penkiasdešimt keturių, be to, nemenkas stimuliuojantis veiksnys buvo jo intelektas. Kartą jie nemiegojo visą naktį – skaitė vienas kitam mėgstamas ištraukas iš Grehemo Gryno romanų (Ruta jau seniai nebuvo panašiai leidusi laiko su Hana).

Pirmoji Alano dovana Rutai buvo pirmas Normano Šerio rašomos Grehemo Gryno biografijos tomas. Ruta jį tyčia skaitė iš lėto, norėdama pasimėgauti ir drauge baimindamasi, kad gali sužinoti apie Gryną ką nors, kas jai nepatiks. Ruta visuomet nerimaudavo, skaitydama mėgstamų rašytojų biografijas; jai atrodė,

kad geriau būtų nežinoti apie juos nieko nemalonaus. Kol kas Šeris apie Gryną rašė su, Rutos nuomone, derama pagarba. Tačiau Alaną labiau nervino toks lėtas Normano Šerio knygos skaitymas negu lytinis Rutos santūrumas. (Kartą Alanas pasakė, kad antrą *Grehemo Gryno gyvenimo* tomą Normanas Šeris išleis greičiau, negu Ruta perskaitys pirmą.)

Dabar, kai neatėjo Hana, Ruta sumąstė, kad priežastis, dėl kurios ji šiąnakt nemiegos su Alanu, galėtų būti Edis O'Hara. Edžiui dar negrįžus iš tualeto, Ruta tarė:

– Po pietų – tikiuosi, neprieštarausite – norėčiau pasišnekėti su Edžiu viena. – Karlas ir Melisa laukė, ką atsakys Alanas, o Ruta kalbėjo toliau: – Neįsivaizduoju, ką jame įžiūrėjo mano mama, – tarė ji, – aišku tik tai, kad šešiolikos jis turėjo būti labai dailus.

– O'Hara „labai dailus“ ir dabar, – suurzgė Alanas. Ruta pagalvojo: „O Dieve – tik ne tai! Nejaugi jis *pavydus?*“

– Gal mano mamai jis nerūpėjo taip, kaip ji rūpėjo jam, – tarė Ruta. – Net mano tėvas negali perskaityti Edžio O'Haros knygos nepasakęs, kad Edis mamą tikriausiai *dievino*.

– *Ad nauseam**, – burbtelėjo Alanas Olbraitas; jis irgi negalėjo skaityti Edžio O'Haros knygų, nelaidydamas panašių komentarų.

– Būk geras, nepavyduliauk, Alanai, – tarė Ruta daugybę kartų girdėtu, nepamėgdžiojamu bejausmiu balsu, kuriuo skaitydavo ištraukas iš romanų. Alanas atrodė tarytum staiga pervertas skausmo. Ruta nekentė savęs. Per vieną vakarą ji pasiuntė velniop ir močiutę, ir jos anūkus, ir dar įskaudino vienintelį vyrą, už kurio *galbūt* norėtų ištekėti.

– Šiaip ar taip, – pasakė Ruta sėdintiems prie stalo, – galimybė pabūti dviese su Edžiu O'Hara mane tikrai jaudina.

„Vargšai Karlas ir Melisa!“ – galvojo Ruta. Bet jie buvo pripratę prie rašytojų ir neabejotinai matę besielgiančių daug blogiau negu ji.

– Aišku, kad tavo motina paliko tėvą ne dėl O'Haros, – tarė Alanas; jis kalbėjo atsargiau negu paprastai. Stengėsi elgtis kaip

* Iki koktumo (*lot.*).

pridera. Alanas buvo geras žmogus. Ruta suprato, kad ūmus jos būdas jį išgąsdino, ir dėl to vėl supyko ant savęs.

– Tikriausiai tai tiesa, – atsakė Ruta, irgi apgalvodama kiekvieną žodį. – Tačiau *kiekviena* moteris būtų palikusi mano tėvą – priežasčių tam buvo pakankamai.

– Tavo motina paliko ir *tave*, – įsiterpė Alanas. (Jie, be abejo, daugybę kartų buvo apie tai kalbėję.)

– Tai irgi tiesa, – tarė Ruta. – Būtent apie tai ir noriu pasišnekėti su Edžiu. Jau girdėjau, ką apie motiną sako tėvas, tačiau tėvas jos nemyli. Noriu išgirsti, ką papasakos žmogus, kuris ją myli.

– Manai, O'Hara tavo motiną *tebemyli*? – paklausė Alanas.

– Juk skaitei jo knygas, – atsakė Ruta.

– *Ad nauseam*, – vėl tarė Alanas. „Jis baisus snobas", – pagalvojo Ruta. Bet snobai jai patiko.

Netrukus sugrįžo Edis.

– Šnekėjom apie tave, O'Hara, – be ceremonijų pasakė Alanas. Edis lyg ir sunerimo.

– Papasakojau apie tave ir mamą, – paaiškino Edžiui Ruta.

Edis stengėsi atrodyti ramus, nors šlapias vilnonis švarkas lipo prie jo kūno kaip įkapių drobulė. Žvakių šviesoje Edis matė dešinės Rutos akies rainelėje spindintį ryškiai geltoną šešiakampį; kai liepsna suvirpėdavo arba kai Ruta pasukdavo galvą į šviesą, jos akies spalva pasikeisdavo – pasidarydavo nebe ruda, o gintarinė, – kaip ir dešinė Merion akis dėl tokio paties geltono šešiakampio kartais atrodydavo ne mėlyna, o žalia.

– Aš myliu tavo motiną, – nesidrovėdamas tarė Edis. Vos pagalvojęs apie Merion, jis iš karto atgavo savitvardą, kurią buvo praradęs skvošo salėje, kai tris kartus pralaimėjo Džimiui; iki šios akimirkos Edis manė, kad neatsigaus niekada.

Alanas apstulbo, kai Edis paprašė padavėjo, kad atneštų pomidorų padažo ir popierinę servetėlę. Tokiuose restoranuose juk nebūna nei pomidorų padažo, nei ant stalų padėtų popierinių servetėlių. Viskuo pasirūpino Alanas; tai buvo viena iš patraukliausių jo savybių. Jis išėjo į Antrąją aveniu ir greitai rado prastesnį restoraną; po penkių minučių grįžo prie stalo su pustuziniu

popierinių servetėlių ir pomidorų padažo buteliu, kuriame padažo buvo likę mažiau negu ketvirtadalis.

– Tikiuosi, užteks, – tarė. Už tą apytuštį butelį jis sumokėjo penkis dolerius.

– Per akis, – pasakė jam Edis.

– Ačiū, Alanai, – švelniai tarė Ruta. Alanas jai galantiškai pasiuntė oro bučinį.

Edis papylė šiek tiek padažo į savo sviesto lėkštelę. Padavėjas pasibjaurėdamas žiūrėjo į plintančią balutę.

– Kyštelėk dešinį smilių į padažą, – pasakė Edis Rutai.

– *Aš* turiu kišti *pirštą*? – paklausė Ruta.

– Taip, – tarė Edis. – Aš tik noriu pažiūrėti, kiek tu prisimeni.

– Kiek aš prisimenu... – pakartojo Ruta. Suraukusi nosį – kaip vaikas – ji panardino pirštą į pomidorų padažą.

– Dabar priglausk prie servetėlės, – paliepė Edis ir pastūmėjo jai popierinę servetėlę. Kadangi Ruta dvejojo, Edis paėmė jos ranką ir švelniai prispaudė dešinį smilių prie servetėlės.

Ruta nusilaižė nuo piršto likusį padažą, o Edis padėjo servetėlę tiksliai ten, kur reikėjo: anapus Rutos vandens stiklinės, kad stiklinė padidintų atspaudą. Štai jis – ten, kur bus visada: visiškai tiesus statmenas brūkšnelis ant dešinio jos smiliaus; matomas pro vandens stiklinę, jis atrodė kone dukart didesnis už patį randą.

– Ar prisimeni? – paklausė Edis. Geltoną šešiakampį dešinėje Rutos akyje užplūdo ašaros. Ji negalėjo ištarti nė žodžio. – Niekas kitas niekada neturės tokių atspaudų kaip tavo, – pasakė jai Edis, kaip sakė tą dieną, kai išvyko jos motina.

– Ir ten visada bus mano randas? – paklausė jo Ruta, kaip klausė prieš trisdešimt dvejus metus, kai jai buvo ketveri.

– Tavo randas visada bus tavo dalis, – pažadėjo jai Edis, kaip žadėjo tada.

– Taip, – sušnibždėjo Ruta, – prisimenu. Prisimenu beveik viską, – pasakė ji Edžiui pro ašaras.

Vėliau, būdama viena savo numeryje „Stanhopo“ viešbutyje, Ruta prisiminė, kad kai ji verkė, Edis laikė ją už rankos. Ji prisiminė ir

kaip nuostabiai supratingai elgėsi Alanas. Nė žodžio netaręs, o tai tikrai buvo jam nebūdinga, Alanas pasodino Karlą ir Melisą prie kito staliuko ir – neįtikimas stebuklas! – persėdo ten *pats*. Maža to, Alanas administratoriaus dar paprašė, kad tas kitas staliukas būtų *pakankamai toli*, kad jie negirdėtų, ką kalba Ruta su Edžiu. Ruta nepastebėjo, kada Alanas, Karlas ir Melisa išėjo iš restorano. Galiausiai, kai jiedu su Edžiu ginčijosi, kuris mokės už pietus – Ruta išgėrė visą butelį vyno, o Edis negėrė nieko, – padavėjas nutraukė jų ginčą pasakęs, kad už viską jau sumokėjo Alanas.

Dabar, viešbučio miegamajame, Ruta svarstė, ar nereikėtų paskambinti Alanui ir padėkoti, bet paskui pamanė, kad jis tikriausiai jau miegos. Buvo beveik pirma nakties. Be to, pokalbis su Edžiu Rutą taip įkvėpė, kad ji tiesiog nenorėjo nusivilti, – o taip *galėjo* atsitikti, jei būtų šnekėjusi su Alanu.

Alano jautrumas tikrai padarė jai įspūdį, bet iš galvos neišėjo Edžio pasakojimas apie motiną. Nors Rutai daugiau gerti nederėjo, ji atsikimšo vieną iš nelemtų mažyčių konjako buteliukų, visada tykančių minibaruose. Gulėdama lovoje ir gurkšnodama stiprų gėrimą, Ruta galvojo, ką parašyti dienoraštyje; ji tiek daug norėjo pasakyti.

Svarbiausia, kad Edis ją įtikino, jog motina ją mylėjo. (Apie tai buvo galima parašyti ištisą knygą!) Rutos tėvas trisdešimt dvejus metus *mėgino* ją tuo įtikinti, tačiau tėvas apie motiną kalbėjo ciniškai, todėl jam nepavyko.

Ruta, žinoma, buvo girdėjusi aiškinimą, kad žuvę broliai atėmė iš jos motinos sugebėjimą mylėti kitą vaiką; buvo ir dar viena teorija: kad Merion *bijojo* mylėti Rutą – bijojo, kad vienintelės dukters neištiktų kokia nors nelaimė, panaši į tą, per kurią ji neteko sūnų.

Tačiau Edis papasakojo Rutai apie akimirką, kai Merion pamatė, kad Rutos akyje yra plyšelis – ryškiai geltonas šešiakampis – toks pat, koks buvo ir pačios Merion akyje. Edis Rutai pasakė, kad Merion sušuko iš siaubo – jai atrodė, kad tas geltonas plyšelis reiškia, jog Ruta gali būti *panaši* į ją, o Merion nenorėjo, kad Ruta būtų panaši į ją.

Staiga Ruta suvokė, jog motina – *nenorėjusi*, kad duktė ką nors paveldėtų iš jos, – mylėjo ją labiau, negu ji gali iškęsti.

Ruta su Edžiu kalbėjosi apie tai, ar Ruta panašesnė į motiną, ar į tėvą. (Kuo ilgiau Ruta šnekėjo, tuo labiau atrodė panaši į Merion.) Rutai tai buvo labai svarbu, nes ji manė, kad geriau išvis nebūti motina, negu būti bloga.

– Būtent taip sakė tavo motina, – tarė Edis.

– Bet kaip dar *blogiau* gali pasielgti motina, negu palikti savo vaiką? – paklausė jo Ruta.

– Taip sako tavo tėvas, ar ne?

Ruta Edžiui pasakė, kad jos tėvas – „seksualinis grobuonis", bet kaip tėvas – „gana padorus". Niekada nebuvo taip, kad jis nekreiptų į ją dėmesio. Kaip moteris, Ruta juo bjaurėjosi, o kaip vaikas – beprotiškai mylėjo, nes jis bent jau *buvo* su ja.

– Jis būtų daręs labai blogą įtaką tiems berniukams, jeigu jie nebūtų žuvę, – pasakė Edis. Ruta nedvejodama jam pritarė. – Todėl tavo motina ir norėjo jį palikti... turiu galvoje, *anksčiau*, negu žuvo berniukai, – pridūrė Edis.

Ruta to nežinojo. Ji labai supyko ant tėvo, nuslėpusio nuo jos tokį dalyką, tačiau Edis paaiškino, jog Tedas *negalėjo* jai to pasakyti, nes ir pats nežinojo, kad Merion ketino jį palikti.

Ruta su Edžiu tiek daug visko vienas kitam pripasakojo, kad dabar Ruta, atsivertusi dienoraštį, negalėjo apsispręsti, nuo ko pradėti rašyti. Edis net pasakė, kad Merion buvo jo lytinio gyvenimo „pradžia ir viršūnė". (*Tai* Ruta sugebėjo užsirašyti.)

Kai jiedu taksi važiavo į „Stanhopą", Edis, tarp kojų laikydamas tos bjaurios senės krepšį su knygomis, Rutai pasakė:

– Ta „bjauri senė", kaip ją vadini, yra maždaug tavo motinos amžiaus. Todėl *man* ji neatrodo „bjauri senė".

Rutą glumino tai, kad keturiasdešimt aštuonerių metų vyriškis *tebėra* įsimylėjęs moterį, kuriai dabar septyniasdešimt vieneri.

– O jeigu mano motina sulauktų devyniasdešimt vienerių, ar tebemylėtum ją, būdamas *šešiasdešimt* aštuonerių? – paklausė Ruta Edžio.

– Nė kiek tuo neabejoju, – atsakė jai Edis.

Dienoraštyje Ruta Koul dar parašė, kad Edis O'Hara yra visiška jos tėvo priešybė. Septyniasdešimt septynerių metų Tedas Koulas dabar vaikėsi Rutos amžiaus moteris, nors jam sekėsi vis prasčiau. Dažniau užkibdavo damos, bebaigiančios penktą dešimtį – Edžio amžiaus damos!

Jei Rutos tėvas būtų išgyvenęs iki devyniasdešimties, galiausiai būtų ėmęs vaikytis moteris, bent jau *atrodančias* panašiai kaip jis, – moteris, kurioms „tik" septyniasdešimt ar šiek tiek daugiau!

Suskambėjo telefonas. Ruta nejučiom nusivylė, išgirdusi Alano balsą. Keldama ragelį ji tikėjosi, jog tai Edis. „Gal prisiminė *dar* ką nors!" – viltingai galvojo Ruta.

– Nemiegojai? – tarė Alanas. – Ir, tikiuosi, esi *viena*?

– Nemiegojau ir tikrai viena, – atsakė Ruta. Ir kam jam reikėjo ta pavydo gaidele sugadinti padarytą gerą įspūdį?

– Kaip sekėsi? – paklausė Alanas.

Ruta staiga pasijuto pernelyg pavargusi, kad pasakotų smulkmenas, kurios ką tik, prieš jo skambutį, ją taip jaudino.

– Vakaras buvo tikrai ypatingas, – tarė Ruta. – Dabar daug geriau įsivaizduoju mamą – tiesą sakant, ir ją, ir save, – pridūrė ji. – Gal ir *neturėčiau* bijoti, kad būsiu niekam tikusi žmona. Gal ir *nebūčiau* bloga motina.

– *Aš* juk tau sakiau, – priminė jai Alanas. Kodėl jis negali tiesiog džiaugtis, kad ji keičia savo požiūrį ir galbūt netrukus norės to paties, ko nori jis?

Kaip tik tada Ruta suprato, kad nesimylės su Alanu ir kitą naktį. Kokia prasmė su kuo nors permiegoti ir tuoj pat dviem, beveik trims savaitėms išvykti į Europą? („Kita vertus, nėra prasmės ir tą permiegojimą atidėlioti", – pagalvojo Ruta. Ji nesutiks tekėti už Alano, prieš tai su juo nepasimylėjusi – bent vieną kartą.)

– Alanai, aš baisiai pavargusi... be to, su kai kuo, ką išgirdau, man dar reikia apsiprasti... – pradėjo Ruta.

– Aš klausau, – tarė jis.

– Nenoriu pietauti su tavimi rytoj vakare – išvis nenoriu susitikti, kol grįšiu iš Europos, – pasakė Ruta. Ji beveik tikėjosi, kad

jis mėgins ją perkalbėti, bet jis tylėjo. Net jo kantrumas dabar ją erzino.

– Aš vis dar klausau, – tarė jis, nes Ruta nutilo.

– Aš *noriu* su tavimi miegoti – *turiu* tai padaryti, – patikino jį Ruta. – Bet ne prieš pat kelionę. Ir ne prieš susitikimą su tėvu, – nei iš šio, nei iš to pridūrė ji. – Noriu pabūti toliau nuo tavęs ir pagalvoti. – Galiausiai ji tai pasakė.

– Suprantu, – tarė Alanas. Rutai buvo skaudu, nes ji žinojo, kad jis geras žmogus, bet nežinojo, ar *tinkamas*. Ir kaip ji tai sužinos, būdama „toliau nuo jo“? Kad tai suprastų, jai reikėjo ilgiau pabūti su Alanu.

Bet ji tik pasakė:

– Žinojau, kad suprasi.

– Aš tave labai myliu, – tarė Alanas.

– Žinau, kad myli, – atsakė Ruta.

Vėliau, mėgindama užmigti, ji stengėsi negalvoti apie tėvą. Tedas Koulas papasakojo dukteriai apie jos motinos romaną su Edžiu O'Hara, bet nutylėjo, kad jų meilės ryšys buvo *jo* sumanymas. Kai Edis Rutai pasakė, kad jos tėvas *tyčia* suvedė jį su Merion, Ruta apstulbo. Ją sukrėtė *ne* tai, kad tėvas žiūrėjo į viską pro pirštus, norėdamas priversti motiną pasijusti niekam tikusia; ji seniai žinojo, kad jos tėvas – intrigantas. Rutą sukrėtė tai, jog tėvas norėjo, kad ji būtų vien jo, kad jis *taip* norėjo būti jos tėvas!

Trisdešimt šešerių metų Rutai, mylinčiai tėvą ir jo nekenčiančiai, buvo tikra kančia žinoti, kad tėvas taip myli ją.

Hana trisdešimt penkerių

Ruta neužmigo. Jos nemigos priežastis buvo konjakas – ir dar tai, ką ji papasakojo Edžiui O'Harai, ko anksčiau nesakė net Hanai Grant. Kaskart, kai jos gyvenime įvykdavo kas nors svarbaus, Ruta tikėdavosi gauti žinią iš motinos. Pavyzdžiui, kai baigė Ekseterio mokyklą; tačiau taip neatsitiko. Paskui ji baigė Midlberio koledžą, bet nė žodelio nesulaukė ir tada.

Visgi Ruta ir toliau tikėjosi gauti žinių iš Merion – ypač tūkstantis devyni šimtai aštuoniasdešimtaisiais, kai buvo išleistas pirmasis jos romanas. Vėliau išėjo dar du romanai: antrasis aštuoniasdešimt penktaisiais, o trečiasis dabar – devyniasdešimtųjų rudenį. Kaip tik todėl, kai įžūlioji ponia Benton mėgino pralįsti, sakydama esanti Rutos motina, Ruta taip supyko. Daugybę metų ji įsivaizdavo, kad Merion būtent taip netikėtai ir prisistatys.

– Kaip manai, ar ji kada nors *pasirodys*? – paklausė Ruta Edžio, važiuodama taksi.

Edis ją nuvylė. Per visą jaudinantį vakarą Edis nemažai nuveikė, kad paneigtų pirmą, neteisingą įspūdį, kurį buvo padaręs Rutai, tačiau kai jiedu įsėdo į taksi, jis vėl ėmė šnekėti nei šį, nei tą.

– E... – sumykė Edis, – manau, kad tavo motina pirmiausia turi susitaikinti su savimi, tik tada galės... e... na, grįžti į tavo gyvenimą. – Edis nutilo – tarytum tikėjosi, kad taksi jau privažiavo „Stanhopo" viešbutį. – E... – vėl tarė jis, – Merion persekioja jos demonai... *praeities šešėliai*, kaip suprantu... ir ji turi pamėginti kaip nors su tuo susidoroti prieš pasirodydama tau.

– Ji mano *motina*, dėl Dievo meilės! – sušuko Ruta taksi automobilyje. – *Aš* ir esu tas demonas, su kuriuo ji turėtų mėginti susidoroti!

Bet Edis tik pasakė:

– Vos nepamiršau! Čia tokia knyga – tiesą sakant, *dvi* knygos, – kurias norėčiau tau duoti.

Ji paklausė to, kas jai svarbiausia gyvenime: Ar verta tikėtis, kad motina *kada nors* su ja susisieks? O Edis tik pagrabaliojo šlapiame savo portfelyje ir ištraukė dvi permirkusias knygas.

Viena iš jų buvo Rutai užrašyta Edžio litanija apie seksualinę palaimą su Merion – *Šešiasdešimt kartų*. O kita? Jis net nesusiprato pasakyti, kas tai per knyga. Tiesiog padėjo ją Rutai ant kelių taksi automobilyje.

– Sakei, kad išvyksti į Europą, – tarė Edis. – Kaip tik tiks paskaityti lėktuve.

Tokią akimirką, užuot atsakęs į Rutos pateiktą patį svarbiausią klausimą, jis pasiūlė jai knygą „paskaityti lėktuve". Netrukus taksi sustojo prie „Stanhopo". Edis negrabiai paspaudė Rutai ranką. Ruta jį, žinoma, pabučiavo, ir jis paraudo – kaip šešiolikmetis berniukas.

– Reikėtų susitikti, kai grįši iš Europos! – šūktelėjo Edis iš nuvažiuojančio taksi.

Gal jis tiesiog nemoka atsisveikinti? Atvirai kalbant, jam apibūdinti netiko nei žodis „nelaimingas", nei „beviltiškas". Edis buvo kone meniškai kuklus. „Demonstravo savęs menkinimą kaip kokį pasižymėjimo ženklą, – parašė Ruta dienoraštyje. – Be to, jis nė kiek nepanašus į žebenkštį". (Ruta ne kartą buvo girdėjusi tėvą sakant, kad Edis suktas kaip žebenkštis.)

Beje, tą vakarą, vos jie pradėjo kalbėtis, Ruta bemat pastebėjo vieną Edžio savybę: jis niekada nesiskundžia. Motiną tikriausiai patraukė ne tik jo dailumas, iš pažiūros trapus grožis, ir ne tik jo ištikimybė jai. Nors atrodė priešingai, Edis O'Hara buvo labai drąsus; jis mylėjo Merion tokią, kokia ji yra. O penkiasdešimt aštuntųjų vasarą, kaip dabar įsivaizdavo Ruta, psichinė motinos būklė vargu ar buvo gera.

Pusnuogė Ruta apėjo savo kambarius „Stanhope", ieškodama Edžio duotos knygos, atseit tinkamos „paskaityti lėktuve". Jautėsi pernelyg girta, kad skaitytų *Grehemo Gryno gyvenimą* – nenorėjo

praleisti nė žodžio, o *Šešiasdešimt kartų* jau buvo skaičiusi; tiesą sakant, buvo skaičiusi tą romaną du kartus.

Ruta nusivylė supratusi, kad knyga, tinkama „paskaityti lėktuve" – kažin koks detektyvas. Jai iš karto nepatiko pavadinimas: *Atsekta į namus iš „Skrajojančio maisto arenos"*. Ir autorė, ir leidykla Rutai buvo nežinomos. Geriau įsižiūrėjusi, ji pamatė, kad knyga išleista Kanadoje.

Net autorės nuotrauka atrodė paslaptinga – ta moteris buvo pasisukusi šonu, o nedidelė matoma jos veido dalis nušviesta iš užpakalio. Be to, moteris buvo su skrybėle, metančia šešėlį ant akies. Taigi iš viso jos veido Ruta įžiūrėjo tik dailią nosį, tvirtą smakrą ir ryškų skruostikaulį. Plaukai – kiek jų buvo išlindę iš po skrybėlės – galėjo būti šviesūs arba žili, beveik balti. Moters amžius atrodė nenusakomas.

Nuotrauka buvo tiesiog siutinanti, todėl Ruta nenustebo, kai perskaitė, kad tos nežinomos autorės pavardė iš tikrųjų yra pseudonimas; moteris, slepianti veidą, be abejo, *turėjo* pasirašyti slapyvardžiu. Nejaugi *šitą* skaitalą Edis siūlo pasiimti į lėktuvą? Net nepradėjusi skaityti, Ruta nusprendė, kad knyga neverta dėmesio. O romano pradžia buvo neką geresnė už pirmą įspūdį (kurį Rutai padarė viršelis).

Ruta perskaitė: „Pardavėja, kuri dirbo ir *pa*davėja, buvo rasta negyva savo bute Džarvio gatvėje, į pietus nuo Džerardo. Tai buvo butas pagal jos išgales, bet tik todėl, kad kartu gyveno dar dvi pardavėjos. Visos trys pardavinėjo liemenėles „Itone".

Detektyvinis romanas! Ruta garsiai užvertė knygą. Kur ta Džarvio gatvė, kur koks Džerardas? Kas yra „Itonas"? Kurių galų Rutai Koul turėtų rūpėti merginos, pardavinėjančios liemenėles?

Pagaliau Ruta užmigo – buvo jau po dviejų – ir staiga ją pažadino telefonas.

– Tu viena? Gali kalbėti? – pašnibždomis paklausė Hana.

– Be abejo, viena, – atsakė Ruta. – Bet kodėl turėčiau su tavimi kalbėti? Tu mane išdavei.

– Žinojau, kad pyksi, – tarė Hana. – Nenorėjau ir skambinti.

– Ar čia atsiprašymas? – paklausė Ruta savo geriausios draugės. Ji dar nebuvo girdėjusi, kad Hana atsiprašytų.

– Kai kas man sutrukdė, – sušnibždėjo Hana.

– *Kai kas* ar koks nors *vyriškis*? – paklausė Ruta.

– Koks skirtumas? – atsakė Hana. – Man staiga prireikė išvažiuoti iš miesto.

– Kodėl šnibždi? – paklausė Ruta.

– Nenorėčiau jo pažadinti, – tarė Hana.

– Esi su kažkuo ir *dabar*? Jis *ten*?

– Ne visai, – sušnibždėjo Hana. – Turėjau išeiti į kitą kambarį, nes jis knarkia. Nė nepagalvojau, kad jis gali *knarkti*.

Ruta susilaikė, nepasakė nieko. Pasakodama apie savo partnerius, Hana visada paminėdavo kokią nors intymią smulkmeną.

– Labai nusivyliau, kad nebuvai su manimi, – galiausiai tarė Ruta. Tačiau tai sakydama ji suvokė, kad jeigu Hana *būtų* buvusi su ja, tai tikrai nebūtų leidusi jai vienai pasišnekėti su Edžiu. Hanai būtų pernelyg rūpėjęs Edis – ji būtų norėjusi pasiglemžti jį sau! – Antra vertus, – prisipažino draugei Ruta, – gal ir džiaugiuosi, kad *nebuvai*. Galėjau viena pabendrauti su Edžiu O'Hara.

– Tai tu su Alanu dar *ne*? – sušnibždėjo Hana.

– Svarbiausia man šįvakar buvo pasikalbėti su *Edžiu*, – atsakė Ruta. – Niekada neįsivaizdavau mamos taip aiškiai, kaip įsivaizduoju dabar.

– Bet *kada* judu su Alanu pagaliau tai padarysite? – paklausė Hana.

– Tikriausiai kai aš grįšiu iš Europos, – tarė Ruta. – Nejaugi nenori paklausyti, ką sužinojau apie motiną?

– Kai tu grįši iš *Europos*! – sušnibždėjo Hana. – Tai kada? Po dviejų ar trijų *savaičių*? Viešpatie, kol tu grįši, jis gali susirasti kitą! O tu? Netgi *tu* gali susirasti kitą!

– Jei Alanas arba aš susirasime kitą, – atšovė Ruta, – tai bus ypač gerai, kad kartu *nemiegojome*. – Tik tai pasakiusi Ruta su siaubu suvokė, kad labiau baiminasi prarasti Alaną kaip *redaktorių*, o ne kaip *vyrą*.

– Tai papasakok apie Edį O'Harą, – sušnibždėjo Hana.

– Jis labai mielas, – pradėjo Ruta. – Gana keistas, bet iš esmės mielas.

– Bet ar jis *seksualus*? – paklausė Hana. – Turiu galvoje, ar gali *įsivaizduoti* jį su motina? Tavo motina buvo tokia graži...

– Edis O'Hara šiek tiek *per* gražus, – atsakė Ruta.

– Nori pasakyti, kad jis *moteriškas*? – nesuprato Hana. – Dievulėliau – juk jis ne *gėjus*?

– Ne, ne – jis ne gėjus. Ir ne moteriškas, – pasakė Ruta Hanai. – Jis tik labai švelnus. Iš pažiūros nepaprastai delikatus žmogus.

– Maniau, kad jis aukštas, – tarė Hana.

– Aukštas ir švelnus, – atsakė Ruta.

– Neįsivaizduoju – labai keistai skamba, – tarė Hana.

– *Sakiau*, kad jis keistas, – pasakė Ruta. – Keistas ir mielas, ir delikatus. Ir *atsidavęs* mano motinai. Sutiktų ją vesti nors *rytoj*!

– *Vesti*? – sušnibždėjo Hana. – Bet kiek dabar tavo motinai? *Septyniasdešimt*... kiek?

– Septyniasdešimt vieneri, – atsakė Ruta. – O Edžiui tik keturiasdešimt aštuoneri.

– Tai *tikrai* keista, – sušnibždėjo Hana.

– Nejaugi nenori paklausyti, ką sužinojau apie *motiną*? – pakartojo Ruta.

– Truputį palauk, – tarė jai Hana. Ji nuėjo nuo telefono; paskui grįžo. – Pamaniau, kad jis kažką sakė, bet ne, tik garsiau suknarkė.

– Papasakosiu kitą kartą, jeigu tau neįdomu, – šiurkštokai pasakė Ruta. (Panašiu balsu ji skaitydavo ištraukas iš romanų.)

– Man *įdomu*, žinoma! – sušnibždėjo Hana. – Tikriausiai su Edžiu šnekėjote apie mirusius brolius?

– Šnekėjome apie mano mirusių brolių *nuotraukas*, – pasakė Ruta.

– Taip ir *maniau*! – tarė Hana.

– Buvo keista, nes kai kurias jis prisiminė, o aš ne. Kitas prisiminiau *aš*, bet neprisiminė jis. Galiausiai padarėme išvadą, jog tas nuotraukas mes, ko gero, *išgalvojome*. Bet buvo ir tokių, kurias prisiminėme *abu* – tos greičiausiai ir yra tikrosios. Manau, kad abu prisiminėme daugiau išgalvotų nuotraukų negu tikrų.

– Tai, kas „tikra“, ir tai, kas „išgalvota“, – tarstelėjo Hana. – Tavo mėgstama tema...

Rutą piktino toks akivaizdus Hanos nesidomėjimas, bet ji pasakojo toliau:

– Nuotrauka, kurioje Tomas kaip daktaras gydo Timočio kelį – ta tai neabejotinai tikra. Ir ta, kurioje Tomas, aukštesnis už motiną, stovi įsikandęs ritulį – abu prisimename ir tą.

– O aš prisimenu tavo motinos nuotrauką lovoje su berniukų kojomis, – tarė Hana.

Vargu ar reikėjo stebėtis, kad Hana ją prisimena. Ruta buvo pasiėmusi tą nuotrauką ir į Ekseterį, ir į Midlberį; o dabar ji kabėjo Rutos namų miegamajame Vermonte. (Edis Rutai *nepasakojo*, kad masturbavosi, žiūrėdamas būtent į tą Merion nuotrauką, pirma uždengęs kojas. Kai Ruta prašneko apie ant kojų užklijuotas „lyg ir popieriaus skiauteles“, Edis pasakė, kad nieko panašaus neprisimena. „Turbūt aš ir tai išgalvojau“, – nusprendė Ruta.)

– Prisimenu ir tavo brolius, nufotografuotus Ekseteryje, po ta sena nesąmone: „Ateikite čia, berniukai, ir tapkite vyrais“, – tarė Hana. – Dieve, jie buvo tokie žavūs vaikinai.

Ruta rodė Hanai brolių nuotrauką, kai Hana pirmą kartą svečiavosi pas ją Sagaponake. Jos tada buvo Midlberio koledžo studentės. Ta nuotrauka visada kabėjo tėvo miegamajame; Ruta įsivedė ten Haną, kai tėvas žaidė skvošą apgaulingoje savo daržinėje. Hana ir tada sakė tą patį, – kad jie buvo žavūs vaikinai. „*Tai* Hana, be abejo, prisimena“, – pagalvojo Ruta.

– Abu su Edžiu prisiminėm ir nuotrauką virtuvėje – tą, kur berniukai valgo omarus, – toliau pasakojo Ruta. – Tomas savo omarą narsto ramiai ir šaltakraujiškai, kaip tyrinėtojas – jo veidas nė kiek neįsitempęs. O Timotis su omaru tarytum *kovoja*, ir omaras laimi! Manau, kad kaip tik tą nuotrauką prisimenu geriausiai. Visus šiuos metus svarsčiau, ar ji buvo iš tikrųjų, ar aš ją išgalvojau. Edis sakė, kad ir jis būtent tą nuotrauką prisimena geriausiai, taigi ji, matyt, buvo iš tikrųjų.

– Nejaugi niekada nekalbėjai apie nuotraukas su savo tėvu? – paklausė Hana. – Juk jis turėtų prisiminti jas geriau negu tu arba Edis.

– Tėvas taip pyko ant motinos už tai, kad ji tas nuotraukas pasiėmė, jog išvis nenorėjo apie jas kalbėti, – atsakė Ruta.

– Tu jam per griežta, – tarė Hana. – Manau, kad jis žavus.

– Labai jau daug kartų aš mačiau jį „žavų“, – pasakė Hanai Ruta. – Beje, jis kitoks ir nebūna, tik „žavus“ – ypač kai šalia esi *tu*. – Keista, bet šįkart Hana nuleido Rutos pastabą negirdomis.

Hanos manymu, daugelį moterų, kurios pažinojo Merion (ar bent jau buvo mačiusios jos nuotrauką), Tedo Koulo dėmesys turėjo pamaloninti – vien todėl, kad Merion buvo labai graži. Girdėdama tokią Hanos teoriją, Ruta atsakydavo: „Neabejoju, kad mano motina dėl to jausdavosi *siaubingai*“.

Dabar Rutai iš tikrųjų atsibodo aiškinti, koks svarbus jai buvo vakaras su Edžiu. Hana tiesiog neįstengė to suprasti.

– O ką Edis sakė apie *seksą*? Ar jis išvis apie tai ką nors *sakė*? – paklausė Hana.

„Tik tai jai ir rūpi!“ – galvojo Ruta. Ji bijojo kalbėti apie seksą, nes žinojo, kad Hana tuoj vėl ims klausinėti, kada Ruta ketina „daryti tai“ su Alanu.

– Ta nuotrauka, kurią tu taip gerai prisimeni... – pradėjo pasakoti Ruta. – Mano gražuoliai broliai pagrindinio mokyklos pastato tarpduryje...

– Na... tai kas?

– Edis sakė, kad mano motina mylėjosi su juo po ta nuotrauka, – tarė Ruta. – Tai buvo pirmas jų pasimylėjimas. Motina paliko tą nuotrauką Edžiui, bet tėvas pasiėmė sau.

– Ir pasikabino *miegamajame*! – raižiu balsu sušnibždėjo Hana. – *Čia* tai bent!

– Kokia nuostabi tavo atmintis, Hana! – nusistebėjo Ruta. – Prisimeni net ir tai, kad mano brolių nuotrauka kabo tėvo miegamajame! – Bet Hana nieko neatsakė, ir Ruta vėl pagalvojo: „Atsibodo man šitas pokalbis“. (Labiausiai jai atsibodo tai, kad Hana niekada neatsiprašo.)

Kartais Ruta susimąstydavo, ar Hana su ja tebedraugautų, jeigu ji nebūtų išgarsėjusi. Tiesą sakant, Hana irgi buvo savaip – mažesniame žurnalų pasaulyje – garsi. Pirmiausia ji tapo žinoma kaip apybraižų autorė. Be to, rašė humoristinį dienoraštį; iš esmės tai buvo jos seksualinių žygdarbių kronika. Bet netrukus autobiografija jai atsibodo. Hana „subrendo" – ėmėsi mirties ir niokojimo.

Tuo liguistu laikotarpiu Hana kalbėjosi su mirštančiais žmonėmis; ji pasišventė beviltiškiems ligoniams. Mirtinai sergantys *vaikai* buvo prikaustę jos dėmesį beveik aštuoniolika mėnesių. Vėliau Hana parašė straipsnį apie nudegimų palatą, dar vėliau – apie raupsuotųjų koloniją. Ji keliavo ten, kur vyko karas, ir į šalis, kuriose žmonės badavo.

Paskui Hana „subrendo" dar kartą; nuo mirties ir niokojimo perėjo prie visokių iškrypėlių ir keistuolių. Sykį ji rašė apie pornografijos žvaigždę – vyriškį, apie kurį buvo šnekama, kad jam visada stovi; jo pseudonimas buvo „ponas Metalas". Hana kalbėjosi ir su aštuntą dešimtį pradėjusia belge, vaidinusia daugiau negu trijuose tūkstančiuose erotinių spektaklių; vienintelis tos moterš partneris buvo jos vyras, bet po vieno tokio spektaklio jis mirė. Sielvartaujanti našlė nuo to laiko išvis nesimylėjo. Keturiasdešimt metų ji buvo ištikima savo vyrui; negana to, paskutinius dvidešimt santuokos metų jie mylėjosi *tik* stebint žiūrovams.

Dabar Hana persiorientavo trečią kartą. Ėmė domėtis žymiais žmonėmis, o Jungtinėse Valstijose tai daugiausia kino bei sporto žvaigždės ir vienas kitas pribloškiamai turtingas ekscentrikas. Hana niekada nekalbino jokio rašytojo, nors buvo užsiminusi apie „ekstensyvų" – o gal ji sakė „intensyvų"? – interviu su Ruta.

Ruta jau seniai manė, kad *vienintelis* dalykas, dėl kurio ji galėtų būti įdomi, yra jos rašymas. Į Hanos ketinimus imti iš jos interviu ji žiūrėjo nepatikliai, nes Hanai labiau rūpėjo asmeninis jos gyvenimas negu romanai. Rutos kūriniuose Haną domino tik tai, kas juose buvo asmeniška – Hanos žodžiais tariant, „tikra".

„Hanai Alanas turbūt *nepatiks*", – netikėtai pagalvojo Ruta. Alanas buvo sakęs, kad Rutos šlovė jam, jei ne našta, tai mažų mažiausiai nepatogumas. Jis redagavo daugelio žymių autorių kūrinius, bet

interviu sutikdavo duoti tik su sąlyga, kad jo pastabos „nebus niekam priskiriamos“. Alanas buvo toks uždaras, kad netgi neleisdavo rašytojams dedikuoti jam knygų; kai vienas rašytojas labai užsispyrė, Alanas pasakė: „Tik jei rašysite mano inicialus, *tik* inicialus“. Taigi knyga buvo dedikuota A. F. O. Staiga Rutai dingtelėjo, kad iš jos pusės tiesiog išdavikiška neprisiminti, ką reiškia ta F.

– Turiu eiti – berods girdžiu *jį*, – sušnibždėjo Hana.

– Į Sagaponaką juk atvažiuosi, ar ne? – paklausė Ruta. – Tikiuosi, kad apsaugosi mane nuo tėvo.

– Atvažiuosiu. Kaip nors ten nusigausiu, – sušnibždėjo Hana. – Bet manau, kad ne tave, o tavo tėvą – vargšelį – reikia saugoti nuo *tavęs*.

Ir nuo kada gi jos tėvas pasidarė toks „vargšelis“? Bet Ruta buvo pavargusi; ji nuleido Hanos pastabą negirdomis.

Padėjusi ragelį, Ruta pergalvojo, ką darys toliau. Kadangi su Alanu rytoj vakare nepietaus, galės išvykti į Sagaponaką iš karto po paskutinio interviu, viena diena anksčiau, negu ketino; tada vieną vakarą praleis dviese su tėvu. *Vieną* vakarą dviese su juo gal ir galima iškęsti. Kitą dieną atvyks Hana, ir jie vakaros visi kartu – trise.

Ruta netvėrė noru greičiau pasakyti tėvui, kaip jai patiko Edis O'Hara, – ką jau kalbėti apie keletą dalykų, kuriuos Edis papasakojo apie motiną. Bus geriau, jei Hanos *nebus* Sagaponake, kai Ruta tėvui praneš, kad motina ketino jį palikti dar *prieš* berniukų žūtį. Ruta nenorėjo, kad Hana girdėtų tą pokalbį, nes Hana visada palaikydavo jos tėvą – galbūt tyčia stengdamasi ją suerzinti.

Ruta tebepyko ant Hanos, todėl jai buvo sunku vėl užmigti. Gulėdama lovoje ji nejučia prisiminė, kaip prarado nekaltybę. Atkūrusi atmintyje tą įvykį, Ruta, be abejo, pagalvojo, kad prie menkos nesėkmės prisidėjo ir Hana.

Hana buvo vieneriais metais už Rutą jaunesnė, tačiau visada atrodė vyresnė – ne tik todėl, kad Hana tris abortus pasidarė anksčiau, negu Ruta sugebėjo netekti nekaltybės, bet ir dėl to, kad daugiau seksualinės patirties turinti Hana elgėsi kaip subrendusi ir viską išmananti moteris.

Rutai buvo šešiolika, o Hanai penkiolika, kai jodvi susipažino – tačiau lytiniu savo patrauklumu labiau pasitikėjo Hana. (Netgi tada, kai dar nebuvo su niekuo suartėjusi!) Kartą Ruta dienoraštyje apie Haną parašė: „Gyvenimo patirtį ji demonstravo daug anksčiau, negu tos patirties įgijo“.

Hanos tėvai, laimingi sutuoktiniai, – Hana sakė, kad jie „nuobodūs“ ir „senų pažiūrų“, – vienturtę dukterį užaugino gražiame sename name Bretlio gatvėje Kembridže, Masačusetso valstijoje. Hanos tėvas, Harvardo Teisės fakulteto profesorius, elgėsi kaip aristokratas; iš jo laikysenos galėjai suprasti, kad jis tvirtai nusprendęs *nesikišti*, – Hanos nuomone, tai buvo labai patogu vyrui, vedusiam turtingą ir visiškai neambicingą moterį.

Rutai visada patiko Hanos motina – maloni ir geraširdė, galima sakyti, absoliučiai miela. Be to, ji daug skaitė – niekas niekada nematė jos be knygos. Kartą ponia Grant Rutai pasakė, kad tik vieną vaiką turi todėl, kad po Hanos gimimo jai trūko laiko skaityti. Hana Rutai pasakojo, jog mama laukė nesulaukė, kada Hana paūgės ir pradės žaisti viena, o ji galės grįžti prie savo knygų. Taigi Hana ir „žaidė viena“. (Gal būtent dėl motinos kaltės Hana dabar skaitė taip paviršutiniškai ir nekantriai.)

Ruta manė, kad Hanai pasisekė, nes ji turi tėvą, ištikimą savo žmonai, bet pati Hana sakė, jog šiek tiek pamerginėjęs jos tėvas gal būtų ne toks nuspėjamas; „ne toks nuspėjamas“ Hanai reiškė „įdomesnis“. Ji tvirtino, kad jos tėvas nuo visų nutolęs todėl, kad daug metų praleido Teisės fakultete, kur abstraktūs *teorinių* teisės lygmenų apmąstymai turbūt pernelyg jį atribojo nuo *praktinio* teisės pritaikymo. Hanos tėvas nuoširdžiai niekino teisininkus.

Profesorius Grantas ragino dukterį studijuoti užsienio kalbas; labiausiai jis norėjo, kad Hana siektų karjeros tarptautinės bankininkystės srityje. (Tarptautine bankininkyste galiausiai užsiimdavo geriausi ir gabiausi jo studentai, baigę Harvardo Teisės fakultetą.)

Hanos tėvas nuoširdžiai niekino ir žurnalistus. Studijuodama Midlberyje, kur pagrindinės jos specializacijos disciplinos buvo prancūzų ir vokiečių kalbos, Hana nusprendė, kad jai puikiai tik-

tų žurnalistika. Tuo ji buvo įsitikinusi taip pat tvirtai, kaip ir Ruta, kuri dar anksčiau žinojo, kad nori būti romanų rašytoja. Taigi Hana nė kiek neabejodama, labai dalykiškai pranešė, kad važiuos į Niujorką ir mėgins prasimušti žurnalų pasaulyje. Turėdama tokį tikslą, baigusi koledžą ji tėvų paprašė, kad pasiųstų ją metams į Europą. Ten galėtų praktikoje panaudoti savo prancūzų bei vokiečių kalbų žinias ir rašyti dienoraštį; jos „pastabumas", kaip pasakė pati Hana, „gerokai patobulėtų".

Rutai, nusiuntusiai pareiškimą (ir priimtai) į grožinės literatūros magistrantūrą Ajovos universitete, Hanos pasiūlymas kartu vykti į Europą buvo visiškai netikėtas.

– Jei nori būti rašytoja, tau reikia ko nors, *apie ką* galėtum rašyti, – pasakė draugei Hana.

Ruta žinojo, kad taip nieko neišeis – bent jau jai. Jai reikėjo tik *laiko* rašyti; jos vaizduotėje jau seniai glūdėjo viskas, *apie ką* ketino rašyti. Tačiau ji atidėjo studijas Ajovoje. Šiaip ar taip, jos tėvas pinigų turėjo pakankamai. O pagyventi metus Europoje su Hana bus *smagu*!

– Be to, – pasakė Hana, – jau pats laikas tau su kuo nors sugulti. Jei būsi su manimi, tai tikrai įvyks.

Londone, pirmame mieste, kuriame jos apsilankė, *tai* neįvyko, bet vienas vaikinas „Royal Court" viešbučio bare Rutą šiek tiek pagrabinėjo. Jiedu susipažino Nacionalinėje portretų galerijoje, kur Ruta buvo nuėjusi pažiūrėti kelių mėgstamų rašytojų portretų. Jaunuolis nusivedė ją į teatrą ir į brangų italų restoraną šalia Slouno aikštės. Jis buvo amerikietis, gyvenantis Londone; jo tėvas – kažkoks diplomatas. Ruta pirmą kartą bendravo su vaikinu, turinčiu kreditinių kortelių, nors įtarė, kad kortelės jo tėvo.

Užuot sugulę, jiedu „Royal Court" bare nusigėrė, nes kai Ruta pagaliau įsidrąsino ir pasikvietė jaunuolį į viešbutį, Hana jau „naudojo" jų kambarį. Ji triukšmingai mylėjosi su libaniečiu, kurį nusičiupo banke, imdama pinigus pagal kelionės čekį. („Pirmoji mano patirtis tarptautinės bankininkystės srityje, – parašė Hana savo dienoraštyje. – Pagaliau tėvas būtų galėjęs manimi didžiuotis".)

Antras miestas, kuriame jos apsilankė, keliaudamos po Europą, buvo Stokholmas. Hanos prognozė nepasitvirtino – paaiškėjo, jog ne visi švedai blondinai. Du jaunuoliai, „pakabinę“ Haną ir Rutą, buvo patrauklūs tamsiaplaukiai; jie dar mokėsi universitete, tačiau labai pasitikėjo savimi, be to, vienas iš jų – kuris atiteko Rutai – puikiai kalbėjo angliškai. Kitas, šiek tiek gražesnis ir angliškai beveik nešnekantis, iš karto prilipo prie Hanos.

Rutai atitekusio vaikino automobiliu visi keturi nuvažiavo į jo tėvų namus, esančius už keturiasdešimt penkių minučių kelio nuo Stokholmo. Vaikino tėvai buvo išvykę savaitgaliui.

Namas atrodė šiuolaikiškas, viduje buvo daug šviesaus medžio. Rutos vaikinas, vardu Peras, ant lengvos ugnies išvirė krapais pagardintą lašišą, kurią jie valgė su šviežiomis bulvėmis ir rėžiukų, kietai virtų kiaušinių bei česnako laiškų mišraine. Hana su Ruta išgėrė du butelius balto vyno, vaikinai gėrė alų, o paskui tas, kuris buvo šiek tiek gražesnis, nusivedė Haną į vieną iš svečių miegamųjų.

Ruta ne pirmą kartą girdėjo, kaip Hana mylisi, bet šįkart viskas buvo truputį kitaip – juk tas jaunuolis nekalbėjo angliškai, be to, kol Hana niurnėjo ir šnopštė, Ruta su Peru plovė indus.

– Labai džiaugiuosi, kad tavo draugė *taip* puikiai leidžia laiką, – vis kartojo Peras.

O Ruta atsakydavo:

– Hana *visada* puikiai leidžia laiką.

Ruta norėjo, kad neplautų indų būtų daugiau, bet suprato, jog ir taip jau delsė pakankamai. Galiausiai ji tarė:

– Aš dar nekalta.

– Nori ir toliau tokia būti? – paklausė Peras.

– Ne, bet labai jaudinuosi, – perspėjo jį Ruta.

Ji įbruko jam į rankas prezervatyvą, kai jis net nebuvo pradėjęs rengtis. Iš trijų Hanos nėštumų Ruta šio to pasimokė; pasimokė ir pati Hana, nors ir pavėluotai.

Bet kai Ruta įbruko Perui prezervatyvą, jaunasis švedas atrodė nustebęs:

– Ar *tikrai* žinai, kad esi nekalta? – paklausė. – Aš su nekalta dar niekada nesimylėjau.

Peras jaudinosi, ko gero, ne mažiau už Rutą, ir Rutai tai patiko. Be to, jis buvo išgėręs per daug alaus – taip ir pasakė, sueičiai įpusėjus. „*Öl*“, – tarė Rutai į ausį, o Ruta pamanė, kad jis šitaip praneša, jog baigia. Tačiau Peras, priešingai, norėjo atsiprašyti, kad taip ilgai užtruko.(*Öl* švediškai reiškia *alus*.)

Bet Ruta neturėjo su kuo to palyginti; jų pasimylėjimas jai nepasirodė nei per ilgas, nei per trumpas. Svarbiausia jai buvo tai patirti, tiesiog (pagaliau) tai *padaryti*. Ji nejautė nieko.

Taigi manydama, jog toks yra švedų sekso etiketas, Ruta irgi pasakė „*Öl*“, nors ir nebaigė.

Atsitraukęs nuo Rutos, Peras lyg ir nusivylė, kad tiek mažai kraujo. Jis manė, kad nekalta mergina kraujuos *smarkiai*. Ruta padarė išvadą, jog *tai* apskritai buvo mažiau, negu jis tikėjosi.

Tai tikrai buvo mažiau, negu tikėjosi *Ruta*. Mažiau malonumo, mažiau aistros, netgi mažiau skausmo. Mažiau *visko*. Sunku buvo įsivaizduoti, dėl ko visus šiuos metus taip garsiai *šnopštė* Hana Grant.

Švedijoje patyrusi pirmą nuotykį, Ruta Koul sužinojo tik tai, kad sekso *pasekmės* dažnai būna labiau įsimintinos negu pats aktas. Hana, be abejo, nepripažino jokių pasekmių, kurias būtų verta prisiminti; netgi trys abortai neatbaidė Hanos nuo nuolatinio akto kartojimo, nes tai jai, matyt, atrodė daug svarbiau negu visokios ten pasekmės.

Tačiau tą rytą, kai Pero tėvai grįžo namo, gerokai anksčiau, negu *turėjo* grįžti, Ruta buvo viena ir nuoga Pero tėvų lovoje. Peras prausėsi po dušu, kai jo motina įėjo į miegamąjį ir švediškai kreipėsi į Rutą.

Ruta nesuprato, ką sako ta moteris; negana to, ji niekaip negalėjo rasti savo drabužių, – o Peras per dušo šniokštimą negirdėjo vis garsiau šaukiančios motinos balso.

Paskui į miegamąjį įėjo Pero tėvas. Peras gal ir nusivylė, kad Ruta tiek nedaug kraujavo, bet pati Ruta pastebėjo, jog sukruvino rankšluostį, kurį buvo iš anksto patiesusi ant lovos. (Ji skrupulingai stengėsi nesutepti Pero tėvų paklodės.) Dabar, paskubomis mėgindama prisidengti kruvinu rankšluosčiu, Ruta žinojo, kad Pero motina ir tėvas mato ne tik visą nuogą jos kūną, bet ir kraują.

Pero tėvas, iš pažiūros rūstus vyriškis, neištarė nė žodžio; tačiau į Rutą įsmeigtas jo žvilgsnis buvo toks pat nepermaldaujamas, kaip ir isteriškas jo žmonos riksmas.

Susirasti drabužius Rutai padėjo Hana. Be to, Hana susiprotėjo atidaryti vonios duris ir šūktelėti Perui, kad lįstų iš to dušo.

– Pasakyk savo motinai, kad nustotų šaukti ant mano draugės! – užrėkė ant jo Hana. Paskui ji užrėkė ir ant Pero motinos: – Šauk ant savo *sūnaus*, ne ant *jos*, tu kvaila šikne.

Bet Pero motina nesiliovė šaukusi ant Rutos, o Peras buvo pernelyg bailus – arba pernelyg lengvai patikėjo savo ir Rutos kalte, – kad pasipriešintų motinai.

Ruta nepajėgė nei imtis ryžtingų veiksmų, nei ką nors rišliai pasakyti. Ji be žado leidosi Hanos aprengiama, kaip vaikas.

– Vargšas tu vaikelis, – pasakė jai Hana. – Šitaip nepasisekė patį pirmą kartą! Paprastai viskas baigiasi geriau.

– Seksas buvo neblogas, – suvapėjo Ruta.

– Tik „neblogas“? – paklausė Hana. – Ar girdi, tu minkštas pimpale? – riktelėjo Hana Perui. – Ji sako, kad buvai tik „neblogas“.

Staiga Hana pastebėjo, kad Pero tėvas tebežiūri į Rutą, ir užrėkė ant jo:

– Ei, tu – subinsnuki! – sušuko. – Pasitenkini *vėpsodamas*, ar ką?

– Gal pakviesti jums ir jūsų draugei taksi? – paklausė Pero tėvas Hanos; angliškai jis kalbėjo dar geriau už sūnų.

– Jei mane suprantate, – pasakė jam Hana, – pasakykite tai šlykščiai kalei, savo žmonai, kad nustotų šaukti ant mano draugės. Verčiau tegu šaukia ant išsivėpusio jūsų sūnaus!

– Panele, – tarė Pero tėvas, – mano žodžiai žmonai nedaro jokio pastebimo poveikio jau daugelį metų.

Orų vyresniojo švedo liūdesį Ruta visada prisimins daug geriau negu tą bailį Perą. Ir kai Pero tėvas žiūrėjo į nuogą jos kūną, jo akyse Ruta matė ne geidulį – tik nepakeliamą pavydą laimingam sūnui.

Kai jodvi taksi važiavo į Stokholmą, Hana Rutos paklausė:

– Ar Hamleto tėvas buvo ne švedas? Ir bjaurybė jo motina, ir nedorėlis dėdė. Ką jau kalbėti apie tą nebylę mergaitę, kuri nusiskandino. Argi jie visi buvo ne švedai?

– Ne, jie buvo danai, – atsakė Ruta. Ji jautė niaurų pasitenkinimą tuo, kad tebekraujuoja, nors ir nesmarkiai.

– Švedai, danai – koks skirtumas? – tarė Hana. – Visi jie – šikniai.

Vėliau Hana pareiškė:

– Gaila, kad pasimylėjai tik „neblogai“, aš – tiesiog nuostabiai. Jo strypas – didžiausias, kokį tik esu mačiusi, kol kas, – pridūrė ji.

– Kodėl didesnis geriau? – paklausė Ruta. – Aš į Pero nežiūrėjau, – prisipažino. – Ar turėjau žiūrėti?

– Vargšas vaikelis. Nesijaudink, – pasakė jai Hana. – Nepamiršk pažiūrėti kitą kartą. Šiaip ar taip, svarbiausia, kaip jį *jauti*.

– Jaučiau neblogai... turbūt, – tarė Ruta. – Tiesiog viskas buvo ne taip, kaip tikėjausi.

– Tikėjaisi blogiau ar geriau? – paklausė Hana.

– *Ir* blogiau, *ir* geriau, – atsakė Ruta.

– Taip ir bus, – tarė jai Hana. – Tikrai bus ir blogiau, ir geriau – gali tuo patikėti.

Bent jau dėl to Hana buvo teisi. Pagaliau Ruta vėl užmigo.

Tedas septyniasdešimt septynerių

Jis, žinoma, neatrodė nė diena vyresnis negu *penkiasdešimt* septynerių. Ne tik todėl, kad žaisdamas skvošą išliko sveikas ir stiprus, nors Ruta ir nerimavo, kad sportiškas, stangrus tėvo kūnas, jos pačios kūno prototipas, bus įsitvirtinęs jos sąmonėje kaip vyriškos figūros pavyzdys. Tedas stengėsi nesustambėti. (O Alanas Olbraitas ne tik mėgo lesioti iš kitų žmonių lėkščių, bet ir buvo per didelis: daug aukštesnis ir šiek tiek storesnis, negu vyrai, kurie paprastai patikdavo Rutai.)

Tačiau Ruta manė, jog tai, kad tėvas nepaseno, nesusiję nei su gera fizine jo būkle, nei su kūno apimtimis. Tedo kakta buvo lygut lygutėlė; nebuvo maišelių paakiuose. Raukšlės Rutos akių kampučiuose atrodė beveik tokios pat ryškios, kaip ir jo. Tėvo veido oda buvo švelni ir glotni lyg berniuko, kuris neseniai pradėjo skustis ir turi tai daryti tik dukart per savaitę.

Nuo to laiko, kai jį paliko Merion, Tedas – išvėmęs į klozetą sepijų rašalą ir prisiekęs daugiau negerti jokių stiprių gėrimų (gėrė tik alų ir vyną) – miegojo kietai kaip kūdikis. Kad ir kiek jis kentėjo netekęs sūnų – o vėliau ir jų nuotraukų, – dabar berods įstengė nustumti savo kančią į praeitį. Ko gero, labiausiai siutinantis to žmogaus talentas ir buvo sugebėjimas taip kietai ir ilgai *miegoti*!

Rutos nuomone, tėvas buvo žmogus be sąžinės *arba* tiesiog nepatiriantis įprastinių rūpesčių; jis nejautė įtampos. Merion neklydo sakydama, jog Tedas bemaž nieko neveikia; kaip knygų vaikams autorius ir iliustruotojas, jis jau seniai (dar tūkstantis devyni šimtai keturiasdešimt antraisiais) buvo pasiekęs savo kuklų tikslą.

Vėliau per daugelį metų neparašė nieko, bet jam ir nereikėjo; Ruta net nežinojo, ar jis kada nors iš tikrųjų *norėjo* rašyti.

Pelė, rėpliojanti tarp sienų; *Durys grindyse*; *Garsas, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso*... turbūt visuose pasaulio knygynuose (su gerais vaikų literatūros skyriais) buvo pardavinėjamos anksčiau išleistos Tedo Koulo knygos. Buvo ir vaizdo kasečių; Tedas kūrė piešinius animaciniams filmukams. Dabar Tedas berods nieko daugiau ir nedarė, tik piešė.

Hamptonuose jo, kaip garsenybės, šlovė gal ir priblėso, bet kitur Tedas tebebuvo populiarus. Kiekvieną vasarą jis suviliodavo mažų mažiausiai vieną mamytę po atviru dangumi rengiamoje rašytojų konferencijoje Kalifornijoje, kitą – konferencijoje Kolorade ir dar vieną Vermonte. Tedas buvo mėgstamas ir studentų miesteliuose – ypač valstybinių universitetų, esančių atokesnėse valstijose. Šiandieninės studentės, su retkarčiais pasitaikančiomis išimtimis, buvo per jaunos, kad pasiduotų netgi tokio nesenstančio vyriškio, kaip Tedas, vilionėms, tačiau daugybę dėstytojų žmonų, jau užauginusių ir išleidusių iš namų savo vaikus, nepakeliamai slėgė vienatvė; net ir tos moterys buvo už Tedą jaunesnės.

Atrodė gana keista, kad dalyvaudamas įvairiose rašytojų konferencijose ir gyvendamas universitetų miesteliuose per trisdešimt dvejus metus Tedas Koulas nė karto nesusitiko su Edžiu O'Hara, bet Edis visada stengėsi tokio netikėto susitikimo išvengti. Jis tiesiog pasiteiraudavo, kokie dėstytojai ar lektoriai yra pakviesti; išgirdęs Tedo pavardę, Edis kvietimo atsisakydavo.

Vargu ar raukšlelės akių kampučiuose buvo neginčijamas požymis, bet Ruta baiminosi, kad sensta pastebimiau negu tėvas. Negana to, ji labai nerimavo, kad neigiama tėvo pažiūra į santuoką nebūtų paveikusi ir jos.

Niujorke su tėvu bei Hana švęsdama trisdešimtąjį gimtadienį, Ruta kaip niekada linksmai pasakė, ką mano apie savo nedažnus ir greitai nutrūkstančius ryšius su vyrais:

– Ką gi, tėti, – tarė ji, – tikriausiai manei, kad tokio amžiaus aš jau būsiu ištekėjusi ir tu galėsi dėl manęs nebesijaudinti.

– Ne, Ruti, – atsakė tėvas. – Kaip tik *tada*, kaip tu ištekėsi, aš *pradėsiu* dėl tavęs jaudintis.

– Taigi! Kam tau tekėti? – tarė Hana. – Gali turėti visus vaikinus, kurių tik užsigeidi.

– Visi vyrai iš esmės neištikimi, Ruti, – pareiškė tėvas. Jis jau buvo tai sakęs – dar prieš Rutai išvykstant į Ekseterį, kai jai buvo tik penkiolika! – tačiau vis rasdavo progą pakartoti, bent kartą per pusmetį.

– Bet jei norėčiau vaiko... – tarė Ruta. Ji žinojo Hanos nuomonę apie galimybę turėti vaiką; Hana to nenorėjo. Ruta puikiai suprato ir tėvo požiūrį: turėdamas vaiką nuolat bijai, kad kas nors tavo vaikui atsitiks – ką jau kalbėti apie akivaizdų faktą, jog Rutos motina (jos tėvo žodžiais tariant) „neišlaikė motinystės bandymo“.

– Ar tu *nori* turėti vaiką, Ruti? – paklausė tėvas.

– Nežinau, – prisipažino Ruta.

– Tai gali dar neskubėti, pagyvenk viena, – pasakė Hana.

Tačiau dabar jai trisdešimt šešeri; jei Ruta nori vaiko, laiko turi ne tiek jau daug. Be to, kai ji tik *užsiminė* apie Alaną Olbraitą, kalbėdama su tėvu, Tedas Koulas iš karto paklausė: „*Kiek* jis? Dvylika, penkiolika metų už tave vyresnis?“ (Nes tėvas žinojo viską apie visus knygų leidybos srityje. Tedas gal ir neberašė, bet nuo rašymo *verslo* nenutolo.)

– Alanas aštuoniolika metų už mane vyresnis, tėti, – pasakė Ruta. – Bet jis kaip ir tu. Labai sveikas.

– Man nerūpi, ar jis sveikas, – tarė Tedas. – Jeigu jis aštuoniolika metų už tave vyresnis, tau teks jį laidoti, Ruti. O jei paliks tave su mažu vaiku, kurį turėsi užauginti? Visiškai viena...

Mintis, kad, ko gero, reikėtų vienai auginti mažą vaiką, Rutą persekiojo jau seniai. Ji žinojo, kaip pasisekė jai ir tėvui; galima sakyti, jog Rutą užaugino Končita Gomes. Bet Eduardas ir Končita buvo jos tėvo amžiaus, skirtumas tik tas, kad jie taip ir *atrodė*. Jei Ruta nepagimdys kūdikio artimiausiu laiku, Končita bus per sena ir nebegalės padėti jo auginti. Ir kaip Končita galėtų Rutai padėti? Gomesai juk tebedirba pas jos tėvą.

Kaip visada, mąstydama apie santuoką ir vaikus, Ruta pradėjo ne nuo to galo; ji galvojo, ar verta turėti vaiką, dar nenusprendusi, už ko tekės ir ar tekės iš viso. Ruta su niekuo negalėjo apie tai pasikalbėti, tik su Alanu. Geriausia jos draugė vaikų nenorėjo – Hana buvo Hana, – o tėvas buvo... na, tėvas. Dabar netgi labiau negu vaikystėje Ruta norėjo pasikalbėti su motina.

„Velniai ją griebtų!" – galvojo Ruta. Ji jau seniai buvo nusprendusi, kad motinos neieškos. Juk išvyko Merion, o ne Ruta. Merion arba grįš, arba ne.

„Ir koks gi vyras neturi draugų vyrų?" – mąstė Ruta. Kartą ji taip tiesiai ir apkaltino tėvą.

– Aš *turiu* draugų vyrų! – paprieštaravo tėvas.

– Pasakyk bent dviejų vardus, bent *vieno*! – metė iššūkį Ruta.

Ji labai nustebo, kai jis pasakė keturių. Ruta tų žmonių nepažinojo. Tedas drąsiai išvardijo savo tuometinius skvošo varžovus; jų vardai keisdavosi kas kelerius metus, nes visi Tedo varžovai pasendavo ir nebegalėdavo prieš jį atsilaikyti. Dabartiniai jo priešininkai buvo Edžio amžiaus arba jaunesni. Kartą Ruta susipažino su pačiu jauniausiu.

Tedas turėjo baseiną, kurio visada norėjo, ir lauke įrengtą dušą – beveik tokį, kokį įsivaizdavo, kalbėdamas su Eduardu ir Edžiu penkiasdešimt aštuntųjų vasarą, kitą rytą po to, kai išvyko Merion. Vienoje medinėje kabinoje buvo dvi dušo galvutės, viena prie kitos – „kaip persirengimo kambaryje", – sakydavo Tedas.

Ruta užaugo žiūrėdama į nuogus vyrus – ir į nuogą tėvą, išbėgantį iš lauko dušo ir šokantį į baseiną. Nors lytiškai ir nepatyrusi, Ruta buvo *mačiusi* daugybę varpų. Gal kaip tik tas vaizdas – nepažįstami nuogi vyrai, besiprausiantys po dušu ir plaukiojantys baseine kartu su jos tėvu – ir vertė Rutą abejoti Hanos prielaida, kad *didesnis geriau*.

Taigi prieš metus, praėjusią vasarą, Ruta „susipažino" su jauniausiu tėvo skvošo varžovu, ketvirtą dešimtį bebaigiančiu teisininku – kažkokiu Skotu. Ji išėjo į kiemą, prie baseino, norėdama ant virvės pasidžiauti paplūdimio rankšluostį bei maudymosi kos-

tiumėlį, o ten kaip tik buvo tėvas su jaunuoju savo priešininku – po skvošo, o gal jau ir po dušo, nuogut nuogutėliai.

– Ruti, čia Skotas. Mano duktė, Ruta... – pradėjo sakyti Tedas, bet Skotas ją pamatė ir nėrė į baseiną. – Jis teisininkas, – pridūrė tėvas, nors Skotas dar buvo po vandeniu. Paskui „kažkoks“ Skotas išniro giliajame gale ir ėmė plaukti stačiomis. Jis buvo rusvaplaukis blondinas, panašaus sudėjimo kaip ir Rutos tėvas. „Jo pimpalas – vidutinio dydžio“, – pagalvojo Ruta.

– Malonu su jumis susipažinti, Ruta, – tarė jaunasis teisininkas. Jo plaukai buvo trumpi, garbiniuoti, veidas strazdanotas.

– Malonu susipažinti su *jumis*, Skotai, – atsakė Ruta, grįždama į vidų.

Tėvas nuogas tebestovėjo ant baseino krašto:

– Nežinau, lįsti į vandenį ar ne. Šaltas? Vakar buvo šaltokas, – tarė jis Skotui.

– Apyšaltis, – išgirdo Ruta Skotą sakant. – Bet kai įlendi, neblogas.

Taigi šie nuolat besikeičiantys skvošo varžovai iš bėdos ir buvo vieninteliai Tedo draugai vyrai! Jie neatrodė labai geri žaidėjai; Rutos tėvas nemėgdavo pralaimėti. Dažniausiai jo priešininkai būdavo neblogi sportininkai, skvošą pradėję žaisti palyginti neseniai. Žiemos mėnesiais Tedas susirasdavo daugybę tenisininkų, norinčių pasimankštinti; jie iš esmės žinodavo, kaip reikia žaisti rakete, tačiau skvošo kirčiai ne tokie kaip teniso – žaidžiant skvošą, daugiausia juda riešas. Tenisininkai, vasarą grįžę prie savo teniso, pamatydavo, jog žaidžia prasčiau – teniso riešu nepažaisi. Šitaip į Tedo rankas kartais patekdavo naujas atsivertėlis į skvošą.

Rutos tėvas skvošo varžovus rinkdavosi taip pat savanaudiškai – ir taip pat gerai viską apgalvodamas – kaip ir meilužes. Gal jie *iš tikrųjų* vieninteliai jo draugai? Ar jie kviečiasi Tedą į namus pietų? Ar jis sukasi apie jų žmonas? Ar tėvas apskritai paiso *kokių nors* taisyklių? Ruta norėjo tai žinoti.

Ji stovėjo pietinėje Keturiasdešimt pirmosios gatvės pusėje, tarp Leksingtono bei Trečiosios, ir laukė autobusėlio, važiuojančio į

Hamptonus. Nuvykusi į Bridžhamptoną, paskambins tėvui, kad ją pasiimtų.

Ruta jau mėgino jam prisiskambinti, tačiau tėvas buvo kažkur išėjęs, arba tiesiog nekėlė ragelio ir nebuvo įjungęs atsakiklio. Ruta vežėsi daug bagažo – visus drabužius, kurių prireiks Europoje. Dabar ji pagalvojo, kad reikėjo paskambinti Eduardui arba Končitai Gomesams. Jei tik nedirbdavo pas jos tėvą ir nieko nedarydavo jo pavedimu, Gomesai visada būdavo namuose. Taigi Ruta stovėjo ant šaligatvio Keturiasdešimt pirmojoje gatvėje ir suko galvą dėl visokių skubotos kelionės smulkmenų, kai prie jos priėjo jauniausias jos tėvo skvošo varžovas.

– Važiuojate namo? – paklausė „kažkoks“ Skotas. – Jūs – Ruta Koul, ar ne?

Ruta buvo pripratusi prie to, kad ją atpažįsta. Iš pradžių ji pagalvojo, jog tai vienas iš jos skaitytojų. Paskui atkreipė dėmesį į berniokiškas strazdanas ir trumpus, garbiniuotus plaukus; tokių rusvaplaukių blondinų pažinojo nedaug. Be to, jis nešėsi tik ploną odinį lagaminėlį ir sportinį krepšį; iš krepšio, kurio užtrauktukas buvo praviras, kyšojo dvi skvošo raketės.

– O, *plaukikas*! – tarė Ruta ir pajuto keistą pasitenkinimą matydama, kaip jis nuraudo.

Buvo šilta, saulėta bobų vasaros diena. Kostiumo švarką „kažkoks“ Skotas buvo nusirengęs ir perkišęs per ilgą sportinio krepšio rankeną, kaklaraištį atpalaidavęs, o baltų marškinių rankoves užsiraitojęs virš alkūnių. Ruta iškart pastebėjo geriau išsivysčiusius kairio jo dilbio raumenis, nors jis ir tiesė jai dešinę:

– Skotas, Skotas Sondersas, – priminė, spausdamas Rutai ranką.

– Jūs – kairys, ar ne? – paklausė Ruta. Jos tėvas buvo kairys. Ruta nemėgo žaisti su kairiarankiais. Geriausias jos padavimas buvo į kairę aikštelės pusę; kairiarankis lengvai galėdavo tokį smūgį atmušti.

– Raketę vežatės? – paklausė Skotas Sondersas, prisipažinęs, jog tikrai yra kairys. Jis matė, kiek daug ji turi lagaminų.

– Vežuosi tris, – atsakė Ruta. – Visos supakuotos.

– Truputį paviešėsite pas tėvą? – paklausė teisininkas.

– Tik dvi naktis, – tarė Ruta. – Paskui išvykstu į Europą.

– O, – pasakė Skotas. – Darbo reikalais?

– Taip – dėl vertimų.

Ruta jau suprato, kad autobusėlyje jie sėdės kartu. Gal Bridžhamptone jis turi palikęs automobilį; tada *jis* galės parvežti ją (ir visus jos lagaminus) į Sagaponaką. Gal jį pasitiks žmona ir jie mielai ją pavėžės. Kai baseine jis plaukė stačiomis, jo sutuoktuvių žiedas atspindėjo vėlyvo popiečio saulės šviesą. Bet kai jie susėdo vienas šalia kito maršrutiniame autobusėlyje, Ruta žiedo nebematė. Viena iš jos „santykių taisyklių" buvo ypač aiški ir nepažeidžiama: jokių vedusių vyrų.

Virš galvų kurtinamai praūžė lėktuvas – autobusėlis važiavo pro *La Guardia* – kai Ruta tarė:

– Leiskite man spėti. Mano tėvas atvertė jus iš teniso į skvošą. Beje, su tokia oda... jūs labai šviesaus gymio, todėl tikriausiai greitai įdegate... skvošas iš tikrųjų geriau. Bent jau nereikia būti saulėje.

Jo šypsena atrodė kažin kokia nedora, slapukiška; taip ir piršosi mintis, kad jis mano, jog bylinėtis galima beveik dėl visko. Skotas Sondersas *nebuvo* mielas vaikinas. Ruta puikiai tai jautė.

– Tiesą sakant, – tarė jis, – mečiau tenisą ir pradėjau žaisti skvošą, kai išsiskyriau. Kaip dalį kompensacijos, buvusi žmona pasirinko narystę užmiesčio klube. Jai tai buvo labai svarbu, – kilniaširdiškai pridūrė Skotas. – Be to, vaikai ten lankė plaukimo pamokas.

– Kiek metų jūsų vaikams? – pareigingai paklausė Ruta.

Hana jau labai seniai buvo jai sakiusi, jog tai pirmas klausimas, kurį reikia užduoti išsiskyrėliui. „Išsiskyrę vyrai jaučiasi esantys geri tėvai, jei gali *pašnekėti* apie savo vaikučius, – mokė Rutą Hana. – Be to, jei ketini susidėti su tuo vyruku, tikrai nori žinoti, ar su trimečiu, ar su paaugliu tau, ko gero, teks bendrauti – tai juk ne tas pats".

Autobusėliui važiuojant į rytus, Ruta netrukus pamiršo, kokio amžiaus yra Skoto Sonderso vaikai; jai labiau rūpėjo sužinoti, geriau ar blogiau jis žaidžia skvošą, palyginti su jos tėvu.

– O, paprastai laimi jis, – pripažino teisininkas. – Laimėjęs pirmas tris ar keturias partijas, kartais leidžia vieną ar dvi laimėti ir man.

– Žaidžiate tiek daug partijų? – nusistebėjo Ruta. – Penkias ar šešias?

– Žaidžiame mažiausiai valandą, dažnai pusantros, – pasakė Skotas. – Partijų iš tiesų ir neskaičiuojame.

„Su *manimi* pusantros valandos neištemptum, – pagalvojo Ruta. – Senis, ko gero, silpsta“. Tačiau to ji nesakė, tik tarė:

– Tikriausiai mėgstate bėgioti.

– Esu neblogos formos, – pareiškė Skotas Sondersas. Jis atrodė *labai* geros formos, bet Ruta nuleido jo žodžius negirdomis; ji žiūrėjo pro langą ir žinojo, kad jis naudojasi proga įvertinti jos krūtis. (Matė jo atspindį autobusėlio lange.) – Jūsų tėvas pasakojo, kad jūs – puiki žaidėja, geresnė negu dauguma vyrų, – pridūrė teisininkas. – Tačiau jis sako, jog vis dar yra geresnis už jus – ir bus geresnis dar keletą metų.

– Mano tėvas klysta, – tarė Ruta. – Jis *nėra* geresnis už mane. Jis tik pakankamai gudrus – niekada su manimi nežaidžia įprastų matmenų salėje. O savo daržinę pažįsta kaip penkis pirštus – nė nemėgina varžytis kur nors kitur.

– Turbūt jo pranašumas iš dalies psichologinis, – pasakė teisininkas.

– Aš jį sutriuškinsiu, – tarė Ruta. – O paskui gal daugiau nebežaisiu.

– Gal kada nors pažaistumėte su manimi? – pasiūlė Skotas Sondersas. – Vaikai pas mane būna tik savaitgaliais. Šiandien antradienis...

– Antradieniais jūs nedirbate? – paklausė Ruta.

Ji vėl matė, kaip šelmiškai švystelėjo jo šypsena – tarytum Skotas Sondersas būtų norėjęs, kad ji suprastų, jog yra kažin kokia paslaptis, kurios jis niekada neišduos.

– Mėgaujuosi skyrybų atostogomis, – tarė jis. – Galiu nebūti darbe, kiek tik noriu.

– Ar tai iš tikrųjų taip vadinama – „skyrybų atostogos“? – paklausė Ruta.

– Taip vadinu *aš*, – paaiškino teisininkas. – O dėl darbo, tai esu gana nepriklausomas. – Jis kalbėjo tokiu pačiu tonu, kaip ir tada, kai sakė, jog yra neblogos formos. Jo žodžiai galėjo reikšti, kad jį ką tik atleido arba kad jis yra puikus, stulbinantį pasisekimą turintis teisininkas.

„Štai ir vėl!“ – suprato Ruta. Ji padarė išvadą, jog netinkami vyrukai ją visada traukia todėl, kad iš karto būna aišku, jog tai ilgai netruks.

– Gal galėtume sužaisti paeiliui? – pasiūlė Skotas. – Visi trys. Jūs su tėvu, jūsų tėvas su manimi, paskui aš su jumis...

– Aš nežaidžiu paeiliui, – atsakė Ruta. – Tik vienas prieš vieną, ilgai. Kokias dvi valandas, – pridūrė, tyčia žiūrėdama pro langą, kad jo žvilgsnis nukryptų į jos krūtis.

– Dvi valandas... – pakartojo jis.

– Juokauju! – tarė ji. Ir atsisukusi nusišypsojo.

– O... – pasakė Skotas Sondersas. – Gal sužaistume rytoj, tik mudu?

– Pirmiausia noriu sutriuškinti tėvą, – tarė Ruta.

Ji žinojo, kad Alanas Olbraitas yra žmogus, su kuriuo jai reikėtų permiegoti artimiausiu laiku, bet sunerimo dėl to, kad turėjo sau priminti ir Alaną, ir ką *reikėtų* daryti. Skotas Sondersas atrodė panašesnis į visus ligšiolinius jos vaikinus.

Rusvaplaukis teisininkas buvo palikęs automobilį netoli Mažosios Lygos aikštės Bridžhamptone; jiedu su Ruta, apsikrovę jos lagaminais, kokius du šimtus jardų turėjo paėjėti pėsčiomis. Skotas važiavo atsidaręs visus langus. Netrukus pasuko į Pasanidžo alėją Sagaponake, ir toliau jie lėkė tiesiai į rytus, o ištįsęs automobilio šešėlis sklendė priešais juos. Pietų pusėje įkypų saulės spindulių nušviesti bulvių laukai buvo gelsvai žali; vandenynas, palyginti su išblukusia dangaus žydryne, atrodė ryškiai, skaisčiai mėlynas – kaip safyras.

Daug kas Hamptonuose, žinoma, pervertinama ir iškraipoma,

tačiau giedros ankstyvo rudens dienos pabaiga iš tikrųjų gali būti nuostabi; Ruta leido sau pasijusti taip, tarytum ši vietovė būtų atgavusi gerą vardą, bent jau šiuo metų laiku, šią išganingą pavakario valandą. Tėvas tikriausiai ką tik baigė žaisti skvošą; jis ir nugalėtas jo priešininkas dabar turbūt prausiasi po dušu arba nuogi plaukioja baseine.

Aukšta pasagos formos ligustrų užtvara, Eduardo pasodinta penkiasdešimt aštuntųjų rudenį, visiškai užstojo baseiną nuo pavakario šviesos. Gyvatvorė buvo tokia tanki, kad tik ploniausi spindulėliai galėjo pro ją prasiskverbti; tie mažučiai saulės deimančiukai tviskėjo tamsiame vandenyje kaip fosforescencija – arba kaip auksinės monetos, kažkodėl ne skęstančios, o plūduriuojančios paviršiuje. Medinis baseino kraštas kyšojo virš vandens; kai kas nors plaukiodavo, garsas būdavo toks, tarytum ežero bangelės teškentų į prieplauką.

Kai jie privažiavo prie namo, Skotas padėjo Rutai įnešti lagaminus į prieškambarį. Tamsiai mėlynas „Volvas“, vienintelis tėvo automobilis, stovėjo kieme, tačiau tėvas neatsiliepė, kai Ruta jį pašaukė:

– Tėti?

Išeidamas Skotas tarė:

– Jis tikriausiai baseine – dabar kaip tik toks metas.

– Taip, – atsakė Ruta. – Ačiū! – šūktelėjo jam pavymui. „Oi, Alanai, gelbėk mane!“ – pagalvojo. Ruta tikėjosi, kad niekada daugiau nepamatys nei Skoto Sonderso, nei jokio kito į jį panašaus vyro.

Ji turėjo tris nešulius: didžiulį kelioninį lagaminą, krepšį su drabužiais ir rankinį lagaminėlį, kurį ketino imti į lėktuvą. Pirmiausia į viršų užnešė krepšį su drabužiais bei mažąjį lagaminėlį. Kadaise, kai jai buvo devyneri ar dešimt metų, Ruta persikėlė iš kitapus tėvo vonios esančio vaikų kambario į didžiausią ir atokiausią svečių miegamąjį; penkiasdešimt aštuntaisiais tame kambaryje gyveno Edis O’Hara. Rutai tas kambarys patiko, nes buvo toli nuo tėvo miegamojo, be to, čia ji turėjo atskirą vonią.

Tėvo miegamojo durys buvo praviros, tačiau paties tėvo Ruta ten nematė – eidama pro šalį, ji vėl šūktelėjo: „Tėti?“ Jos dėmesį kaip visada užvaldė ilgame viršutiniame koridoriuje sukabintos nuotraukos.

Visi pliki paveikslų kabliukai, kuriuos ji prisiminė geriau negu mirusių brolių atvaizdus, dabar buvo uždengti; ant jų kabėjo šimtai be jokio įkvėpimo padarytų Rutos nuotraukų – visose jos vaikystės pakopose bei jaunystėje. Kai kur buvo ir tėvas, bet dažniausiai jis fotografuodavo. Daugelyje nuotraukų su Ruta buvo Končita Gomes. Ir visur ta gyvatvorė. Lygindami su ja, jie vasara po vasaros žiūrėjo, kiek Ruta paaugo: štai Ruta ir Eduardas rimtai nusiteikę stovi priešais negailestingus ligustrus. Kad ir kaip sparčiai tįso Ruta, nesulaikoma gyvatvorė augo greičiau ir galiausiai pasidarė daugiau negu dukart aukštesnė už Eduardą. (Keliose nuotraukose Eduardas atrodė taip, lyg tos gyvatvorės prisibijotų.) Be abejo, čia kabėjo ir keletas neseniai darytų nuotraukų, kuriose Ruta buvo nufotografuota su Hana.

Ruta basa ėjo kilimu išklotais laiptais žemyn, kai išgirdo vandens teškenimą už namo esančiame baseine. Nei iš laiptinės, nei iš antro aukšto miegamųjų ji baseino nematė. Visi miegamieji buvo suprojektuoti į pietus, kad pro jų langus matytųsi vandenynas.

Atvykusi Ruta kieme jokio kito automobilio nepastebėjo – tik tamsiai mėlyną tėvo „Volvą“, – tačiau dabar pagalvojo, kad jo varžovas turbūt gyvena netoliese ir atvažiavo dviračiu; į dviratį ji galėjo paprasčiausiai neatkreipti dėmesio.

Skotas Sondersas Rutą taip traukė, kad ji kaip visada ėmė nepasitikėti savimi. Šiandien nenorėjo daugiau matyti jokio vyro, nors tikrai nemanė, kad koks nors *kitas* tėvo skvošo varžovas galėtų ją sujaudinti taip, kaip tas rusvaplaukis teisininkas.

Prieškambaryje ji tvirtai suėmė likusio lagamino – didžiojo – rankeną ir iš lėto lipo su juo į viršų, tyčia nežvilgtelėjusi į baseiną, kurį galėjo matyti eidama pro valgomąjį. Užlipusi pusę laiptų, teškenimo nebegirdėjo. Kol išsikraus daiktus, tas vyrukas – kad ir kas jis būtų – išeis. Tačiau Ruta buvo prityrusi keliautoja; daiktus ji išsikrovė labai greitai. Tai padariusi, apsivilko maudy-

mosi kostiumėlį. Kai tėvo skvošo varžovas jau bus išėjęs, pūkštelės į baseiną. Malonu pasinerti į vandenį, kai atvažiuoji iš miesto. Paskui pasirūpins pietumis. Išvirs tėčiui skanius pietus. Tada jiedu pasikalbės.

Vis dar basa, Ruta tapeno antro aukšto koridoriumi pro praviras tėvo miegamojo duris, kai nuo vandenyno pūstelėjęs vėjas staiga jas užtrenkė. Tikėdamasi, kad ras kokią knygą ar batą – ką nors, kas tas duris prilaikytų, Ruta įėjo į tėvo miegamąjį. Pirmiausia jos dėmesį patraukė gražios gelsvai rausvos spalvos aukštakulnis moteriškas batelis. Ruta jį paėmė. Batelis buvo labai geros odos, pasiūtas Milane. Ruta matė, kad lova nepaklota – ant suveltos patalynės gulėjo maža juoda liemenėlė.

Taigi... jos tėvas baseine plaukioja *ne* su kuriuo nors iš savo skvošo varžovų. Ruta atidžiau, kritiškiau apžiūrėjo liemenėlę. Su poroloniniais įklotais, brangi; Rutai dėvėti liemenėlę su įklotais nebuvo jokios prasmės, o ta su jos tėvu besimaudanti moteris tikriausiai manė, kad jai tokios reikia. Tos moters krūtys buvo mažos – liemenėlė 32B.

Staiga Ruta atpažino tėvo miegamajame ant grindų stovintį atsegtą lagaminą. Tai buvo gerokai aptrintas rudos odos lagaminas, iš pažiūros nemažai pakeliavęs, su daugybe labai praktiškų skyrelių ir patogiais, patikimais diržais. Hana visuomet visur jį veždavosi kaip rankinį bagažą, kiek tik Ruta pažinojo Haną. („Su tuo lagaminu Hana atrodydavo kaip žurnalistė daug anksčiau, negu iš tikrųjų tapo žurnaliste", – buvo parašiusi Ruta savo dienoraštyje – ji jau neprisiminė, prieš kiek metų.)

Ruta taip ir sustingo tėvo miegamajame, tarsi pamačiusi Haną ir savo tėvą nuogus ant lovos. Pro langą vėl pūstelėjo jūrinis vėjas ir užtrenkė duris jai už nugaros. Ruta pasijuto lyg uždaryta sieninėje spintoje. Jei koks daiktas būtų prie jos prisilietęs (kokia nors pakabinta suknelė), ji būtų nualpusi arba ėmusi spiegti.

Ruta iš paskutiniųjų stengėsi susikaupti ir nusiraminti, kaip nusiramindavo kurdama romanus. Apie romaną Ruta galvodavo kaip apie didžiulį sujauktą namą, milžiniškus netvarkingus rūmus; jos

darbas buvo sudėlioti viską taip, kad tame name būtų galima gyventi, suteikti jam bent jau tvarkos regimybę. Ruta nieko nebijodavo tik tada, kai rašydavo.

Kai Ruta bijodavo, jai būdavo sunku kvėpuoti. Baimė ją tiesiog paralyžiuodavo; vaikystėje staiga netoliese pamačiusi vorą, ji sustingdavo kur stovėjusi. Kartą ją aplojo už uždarų durų esantis, nematomas šuo; ji negalėjo atitraukti rankos nuo durų rankenos.

Dabar, pagalvojusi apie Haną su tėvu, Ruta pritrūko oro. Turėjo įtempti visas jėgas, kad pajudėtų. Iš pradžių judėjo labai lėtai. Tvarkingai sulankstė mažą juodą liemenėlę ir įdėjo į atsegtą Hanos lagaminą. Surado kitą Hanos batelį – jis buvo po lova – ir abu gelsvai rausvus batelius pastatė šalia lagamino, kad Hana iš karto juos pastebėtų. Nenorėjo, kad per skubėjimą ji paliktų kokį seksualų savo daikčiuką.

Prieš išeidama iš tėvo miegamojo, Ruta žvilgtelėjo į mirusių brolių nuotrauką pagrindinio Ekseterio mokyklos pastato tarpduryje. Pagalvojo, kad Hanos atmintis visgi nėra tokia nuostabi, kaip ji manė, kai jodvi kalbėjosi telefonu.

„Taigi... Hana neatėjo į mano knygos pristatymą, nes dulkinosi su mano tėvu“, – galvojo Ruta. Eidama antro aukšto koridoriumi, ji nusirengė maudymosi kostiumėlį. Užsuko į du mažesnius svečių kambarius. Abi lovos paklotos, bet ant vienos matyti įdubę liauno kūno kontūrai, o pagalvės atremtos į galvūgalį. Telefonas, paprastai stovintis ant naktinio stalelio, padėtas ant lovos krašto. Vadinasi, iš šito svečių kambario Hana skambino Rutai ir kalbėjo pašnibždomis, kad nepažadintų jos tėvo – po to, kai su juo pasidulkino.

Dabar Ruta buvo nuoga; vilkdama maudymosi kostiumėlį per koridoriaus grindis, ji nuėjo į savo kambarį. Ten apsirengė įprastesniais drabužiais: džinsais, viena iš gerų Hanos pirktų liemenėlių ir juodais teniso marškinėliais. Darydama tai, ką ketino daryti, norėjo būti su savo uniforma.

Paskui Ruta nulipo laiptais žemyn, į virtuvę. Hana, tingi, bet šiaip jau nebloga virėja, matyt, norėjo pakepinti daržovių; buvo supjausčiusi vieną raudoną, kitą geltoną paprikos ankštį ir dube-

nyje sumaišiusi su brokolių galvutėmis. Iš daržovių po truputį sunkėsi sultys. Ruta suvalgė geltonosios paprikos skiltelę. Hana buvo pabarsčiusi daržoves druska bei cukrumi, kad išsiskirtų šiek tiek sunkos. Ruta prisiminė rodžiusi Hanai, kaip tai daroma, vieną iš savaitgalių, kuriuos jodvi praleido kartu Rutos namuose Vermonte – besiskųsdamos netikusiais vaikinais, kaip dabar prisiminė Ruta.

Hana dar buvo nuskutusi ir sutarkavusi imbiero šaknį ir išsiėmusi katilėlį išgaubtu dugnu bei žemės riešutų aliejų. Ruta žvilgtelėjo į šaldytuvą ir pamatė dubenyje marinuojamas krevetes. Ji žinojo, kokius pietus taisė Hana; kaip tik tokiais pietumis pati Ruta vaišino Haną bei visokius vaikinus – daugybę kartų. Tik ryžiai dar nebuvo paruošti virimui.

Šaldytuvo durelėse stovėjo du buteliai balto vyno. Ruta vieną išsiėmė, atsikimšo ir prisipylė taurę. Paskui ji perėjo valgomąjį ir pro sustumiamas duris žengė į terasą. Išgirdę, kaip užsiveria durys, Hana ir Rutos tėvas greitai ėmė plaukti tolyn vienas nuo kito, bet galiausiai abu atsidūrė giliajame baseino gale. Pirma abu tupėjo sekliajame – arba tupėjo tik tėvas, o Hana sūpavosi ant vandens, jo glėbyje.

Dabar, giliajame gale, jų galvos juodavo kaip mažyčiai taškeliai spindinčioje mėlynoje plynėje. Hanos plaukai buvo ne tokie šviesūs kaip visada; sušlapę jie patamsėjo. Rutos tėvo plaukai irgi atrodė tamsūs. Tankios jo garbanos šiaip jau buvo pilko metalinio atspalvio, su daugybe baltų gijų. Tačiau tamsiai mėlyname baseine šlapi Tedo plaukai atrodė beveik juodi.

Hanos galva buvo tokia pat glotni kaip ir visas jos kūnas. „Ji atrodo kaip žiurkė“, – pagalvojo Ruta. Nedidelės Hanos krūtys šokčiojo, kai ji plūduriavo stačiomis. Rutai staiga dingtelėjo mintis, kad mažyčiai Hanos papukai – lyg vikriai nardančios vienaakės žuvelės.

– Atvažiavau anksčiau... – pradėjo sakyti Hana, bet Ruta neleido jai užbaigti.

– Tu buvai čia vakar vakare. Skambinai man, pasidulkinusi su mano tėvu. Galėjau tave perspėti, kad jis knarkia.

– Ruti, nereikia... – tarė tėvas.

– Tai *tu* turi sunkumų dėl dulkinimosi, vaikeli, – atšovė Rutai Hana.

– Hana, nereikia... – ramino ją Tedas.

– Daugumoje civilizuotų šalių yra įstatymai, – pasakė jiems Ruta. – Dauguma žmonių bendrijų laikosi tam tikrų taisyklių...

– Tai aš jau girdėjau! – šūktelėjo Hana. Smulkus Hanos veidelis neatrodė toks pasitikintis savimi kaip visada. Bet gal tik todėl, kad Hana nebuvo gera plaukikė; jai gana sunkiai sekėsi plūduriuoti stačiomis.

– Dauguma *šeimų* laikosi tam tikrų taisyklių, tėti, – kreipėsi Ruta į Tedą. – Ir dauguma *draugų*, – tarė ji Hanai.

– Gerai jau, gerai! Aš – įstatymų laužytoja, – pasakė draugei Hana.

– Tu niekada neatsiprašai, ar ne? – paklausė jos Ruta.

– Gerai, *atsiprašau*, – tarė Hana. – Dabar tu patenkinta?

– Taip išėjo netyčia – iš anksto nebuvome numatę, – pasakė dukteriai Tedas.

– Tikra naujovė tau, tėti, – tarė Ruta.

– Atsitiktinai susitikome mieste, – ėmė pasakoti Hana. – Pamačiau jį stovintį prie Penktosios ir Penkiasdešimt devintosios kampo, šalia „Sherry-Netherland" viešbučio. Laukė, kol užsidegs žalia šviesa.

– Tikrai nenoriu žinoti visų smulkmenų, – pasakė jiems Ruta.

– Tu visada tokia pasipūtusi! – riktelėjo Hana. Paskui ji pradėjo kosėti. – Turiu dingti iš šito suknisto baseino, kol nenuskendau!

– Gali dingti ir iš mano namų, – tarė Ruta. – Susirink savo daiktus ir nešdinkis.

Tedo Koulo baseine nebuvo kopėtėlių – Tedas manė, kad kopėtėlės atrodytų neestetiškai. Taigi Hana turėjo plaukti į seklųjį galą ir lipti laipteliais, prie pat Rutos.

– Nuo kada šie namai *tavo*? – paklausė Hana. – Maniau, kad jie tavo tėvo.

– Hana, *nereikia*... – vėl tarė Tedas.

– Noriu, kad išeitum ir tu, tėti, – pasakė tėvui Ruta. – Noriu pabūti viena. Atvažiavau namo pabūti su tavimi... ir su geriausia savo drauge, – pridūrė ji. – Bet dabar norėčiau, kad abu dingtumėte.

– Aš tebesu geriausia tavo draugė, dėl Dievo meilės! – tarė Rutai Hana. Ji apsivyniojo rankšluosčiu. „Perkarusi žiurkė", – pagalvojo Ruta.

– O aš tebesu tavo tėvas, Ruti. Niekas nepasikeitė, – pasakė Tedas.

– *Pasikeitė* – aš nebenoriu jūsų matyti. Nenoriu miegoti po tuo pačiu stogu nė su vienu iš jūsų, – tarė Ruta.

– Ruti, Ruti... – sudejavo tėvas.

– Juk sakiau – ji kaip kokia princesė, primadona, – priekaištavo Tedui Hana. – Pirmiausia *tu* ją išlepinai – o dabar ją lepina visas *pasaulis*.

Vadinasi, jie kalbėjo ir apie ją.

– Hana, nereikia... – tarė Rutos tėvas, bet Hana įėjo į vidų – garsiai trinktelėjo neprilaikomos durys. Tedas toliau plūduriavo stačias giliajame baseino gale; jis galėjo taip laikytis nors ir visą dieną.

– Turėjau apie daug ką su tavimi pasikalbėti, tėti, – pasakė jam Ruta.

– Mes ir dabar galime pasikalbėti, Ruti. Niekas nepasikeitė, – pakartojo Tedas.

Ruta jau buvo išgėrusi vyną. Ji žvilgtelėjo į tuščią taurę; paskui metė į ant bangelių besisūpuojančią tėvo galvą. Gerokai nepataikė, taigi Tedas nenukentėjo. Taurė pliumptelėjo į vandenį ir nesudužusi nugrimzdo – sukdamasi kaip baleto šokėja – į giliojo baseino galo dugną.

– Noriu pabūti viena, – vėl pasakė tėvui Ruta. – Tu norėjai dulkintis su Hana – tai dabar gali su ja išvažiuoti. Nagi – važiuok su Hana!

– Atleisk, Ruti, – tarė tėvas, bet Ruta įėjo į vidų, palikusi jį plūduriuojantį vandenyje.

Ruta stovėjo virtuvėje; jos keliai šiek tiek virpėjo, kai plovė ryžius ir bėrė į sietelį, kad nuvarvėtų. Ji visiškai nebeturėjo apetito. Ačiū Dievui, nei tėvas, nei Hana daugiau nemėgino su ja pasikalbėti.

Ruta girdėjo aukštakulnių Hanos batelių kaukšėjimą prieškambaryje; įsivaizdavo, kaip puikiai atrodo tie gelsvai rausvi bateliai ant lieknos blondinės kojų. Paskui išgirdo kiemo akmenėlių traškėjimą po plačiomis tamsiai mėlyno „Volvo" padangomis. (Penkiasdešimt aštuntųjų vasarą į Koulų kiemą Sagaponake vedė paprasčiausias suplūktas keliukas, bet Eduardas Gomesas Tedą įtikino, kad vertėtų pamėginti jį nubarstyti skaldytais akmenėliais. Eduardas tai sumanė prisimindamas liūdnai pagarsėjusį ponios Von kiemą.)

Ruta stovėjo virtuvėje ir klausėsi, kaip „Volvas" tolsta Pasanidžo alėja į vakarus. Gal tėvas parveš Haną į Niujorką? Gal abu kurį laiką pabus Hanos bute? „Turėtų jaustis pernelyg sutrikę, kad praleistų dar vieną naktį kartu", – galvojo Ruta. Tačiau jos tėvas, nors kartais ir atrodydavo susidrovėjęs, niekada nesutrikdavo, – o Hana net nesijautė kalta! Tikriausiai jie važiuos į „Amerikos" viešbutį Sag Harbore. O vėliau paskambins – abu, bet skirtingu laiku. Ruta prisiminė, kad tėvo atsakiklis išjungtas; ji nusprendė neatsiliepti.

Bet kai telefonas suskambėjo praėjus vos valandai, Ruta pagalvojo, jog tai gali būti Alanas. Ji pakėlė ragelį.

– Vis mąstau apie tai, kaip mudu žaisime skvošą, – pasakė Skotas Sondersas.

– Aš skvošui nenusiteikusi, – pamelavo Ruta. Ji prisiminė, kad jo oda – tarytum auksinė, o strazdanos tokios pat spalvos kaip paplūdimio smėlis.

– Jei galėčiau pagrobti jus iš tėvo, – tarė Skotas, – gal rytoj vakare kur nors papietautume?

Ruta nesugebėjo išsivirti pietų, kuriems Hana buvo beveik viską paruošusi; žinojo, kad negalės valgyti.

– Atleiskite, aš nenusiteikusi pietauti, – pasakė ji teisininkui.

– Galbūt rytoj persigalvosite, – tarė Skotas. Ruta įsivaizdavo savimanos kupiną jo šypseną.

– Galbūt... – prisipažino ji. Sukaupusi visas jėgas, padėjo ragelį.

Daugiau jo nebekėlė, nors telefonas skambėjo kone pusę nakties. Kiekvieną kartą, kai pasigirsdavo skambutis, Ruta tikėdavosi, jog tai ne Alanas, ir gailėdavosi, kad niekaip neprisiverčia įjungti atsakiklio. Neabejojo, kad dauguma skambučių buvo Hanos arba tėvo.

Nors Ruta ir neturėjo jėgų pavalgyti, jai pavyko išgerti abu butelius balto vyno. Ji apgaubė supjaustytas daržoves plastmasine plėvele, apdengė ir užšaldė nuplautus ryžius. Krevetės, kurios tebebuvo šaldytuve, ramiausiai galėjo per naktį mirkti marinate, tik dėl viso pikto Ruta į jį išsunkė dar vieną citriną. Galbūt norės užvalgyti rytoj vakare. (Galbūt su Skotu Sondersu.)

Ji buvo įsitikinusi, kad tėvas grįš. Beveik tikėjosi iš ryto pamatyti kieme stovintį jo automobilį. Tedas paprastai mėgaudavosi kankinio vaidmeniu; jam būtų patikę, jei Ruta būtų pamaniusi, kad jis visą naktį miegojo savo „Volve“.

Tačiau iš ryto automobilio kieme nebuvo. Telefonas pradėjo skambėti septintą valandą; Ruta vis dar nekėlė ragelio. Dabar ji ėmė ieškoti tėvo atsakiklio, bet įprastoje vietoje – darbo kambaryje – nerado. Gal sugedo ir tėvas kur nors išvežė taisyti?

Ruta gailėjosi, kad ėjo į tėvo darbo kambarį. Virš rašomojo stalo, prie kurio Tedas pastaruoju metu rašydavo tik laiškus, buvo prismeigtas dabartinių jo skvošo varžovų pavardžių bei telefono numerių sąrašas. Skotas Sondersas – pačioje pradžioje. „O tu Dieve, ir vėl!“ – pagalvojo Ruta. Prie Skoto pavardės buvo du numeriai: Niujorko ir Bridžhamptono. Ruta, be abejo, surinko Bridžhamptono. Dar nebuvo nė pusės aštuonių; iš Skoto balso Ruta suprato, kad jį pažadino.

– Ar vis dar norite žaisti su manimi skvošą? – paklausė Ruta.

– Labai anksti, – tarė Skotas. – Tėvą jau sutriuškinote?

– Pirmiausia noriu sutriuškinti jus, – pasakė jam Ruta.

– Galite *pamėginti*, – tarė teisininkas. – Po žaidimo gal papietautume?

– Pažiūrėsime, kaip seksis žaisti, – pasakė Ruta.

– Kada? – paklausė Skotas.

– Įprastu laiku – kada žaidžiate su mano tėvu.

– Vadinasi, pasimatysime penktą, – tarė Skotas.

Taigi Ruta turėjo visą dieną pasiruošti susitikimui su juo. Buvo keletas ypatingų padavimų bei smūgių, kuriuos ji norėjo pasipratinti mušti prieš žaisdama su kairiu. Kita vertus, jos tėvas – pats kairiausias kairys, kokį tik galima įsivaizduoti, tačiau Rutai dar niekada nepavyko pakankamai gerai pasiruošti žaidimui su *juo*. Dabar ji tikėjosi, kad kelios partijos su Skotu Sondersu bus puikus apšilimas prieš susirėmimą su tėvu.

Visų pirma Ruta paskambino Eduardui ir Končitai. Nenorėjo, kad jie sukiotųsi po namus. Končitai ji pasakė, jog labai apgailestauja, kad šįkart jos nepamatys, o Končita darė tai, ką visuomet darydavo, kalbėdama su Ruta, – ji verkė. Ruta pažadėjo aplankyti Končitą, kai grįš iš Europos, nors ir nemanė, kad po kelionės svečiuosis pas tėvą Sagaponake.

Eduardui Ruta pasakė, jog visą dieną rašys; ji nenorėjo, kad jis pjautų pievelę, karpytų gyvatvores ar ką nors darytų baseinui. Jai reikėjo ramybės. Ruta dar pridūrė, jog paskambins Eduardui, jei tėvas kartais laiku negrįžtų ir negalėtų kitą dieną nuvežti jos į oro uostą. Lėktuvas į Miuncheną išskrenda ankstyvą ketvirtadienio pavakarę; taigi iš Sagaponako jai rytoj reikės išvažiuoti tik antrą ar trečią po pietų.

Ruta Koul apskritai stengdavosi viską kuo geriau parengti, sudėlioti įvykius savo gyvenime taip, kaip sudėliodavo juos romanuose. („Tu visuomet manai, kad gali apsisaugoti nuo visų netikėtumų", – kartą pasakė Hana. Ruta iš tikrųjų manė, kad gali, ar bent jau *turi*, tai padaryti.)

Vienintelis dalykas, kurį ji turėjo padaryti, bet nepadarė, buvo paskambinti Alanui. Užuot jam paskambinusi, ji toliau klausėsi, kaip skamba telefonas, ir nekėlė ragelio.

Po dviejų butelių balto vyno pagirios jos nekamavo, bet burnoje liko kažin koks rūgštumas ir skrandis anaiptol nepageidavo sočių pusryčių. Ruta rado kelias braškes, persiką ir bananą. Sudėjo

visa tai į mikserį, įpylė apelsinų sulčių ir įbėrė tris kupinus šaukštus tėvo mėgstamų proteino miltelių; gėrimo skonis buvo kaip šaltos, skystos avižinės košės, tačiau Ruta pasijuto galinti eiti sienomis – būtent taip ir norėjo jaustis.

Ji šventai tikėjo, kad skvoše yra tik keturi geri smūgiai.

Iš ryto pasipraktikuos mušti skersinį ir per visą salę – abu gerus ir stiprius. Be to, priekinėje daržinės sienoje yra savotiškas mirties taškas; jis maždaug šlaunų aukštyje, šiek tiek į kairę nuo centro, gerokai žemiau negu padavimų linija. Tėvas niekšiškai pažymėjo tą vietą spalvotos kreidos dėmele. Ruta pasipratins taikyti ten. Kad ir kaip smarkiai muštum kamuoliuką, jei pataikysi į tą vietą, jis neatšoks; tiesiog kris žemyn. Iš ryto ji pamėgins ir smarkų padavimą. Iš ryto pasipraktikuos mušti visus smarkius smūgius. Paskui galės užsidėti ant peties ledų kompresą – galbūt sėdėdama sekliajame baseino gale, *prieš* ir *po* to, kai pasiruoš lengvus priešpiečius.

Po pietų smūgiuos į atšokusį kamuoliuką. Ruta mokėjo ir du gerus kampinius smūgius – vieną iš salės vidurio, kitą nuo kurios nors šoninės sienos. Ji retai mušdavo į priešingą kampą; manė, jog tai būtų nelabai naudingas arba apgaulingas smūgis; apgaulingi smūgiai jai nepatiko.

Po pietų pamėgins ir švelnų padavimą. Daržinėje, kur tokios žemos lubos, apie aukštą padavimą neverta nė galvoti, tačiau padavimas iš viršaus pastaruoju metu jai pavykdavo vis geriau. Kai ji paduodavo suktą kamuoliuką, taikydama į priekinės sienos apačią – tik šiek tiek aukščiau padavimų linijos – kamuoliukas šoninę sieną užkliudydavo labai žemai ir tik truputį atšokdavo nuo grindų.

Buvo dar ankstus rytas, kai Ruta užlipo kopėčiomis iš apatinio daržinės aukšto – kur tėvas šaltaisiais mėnesiais laikydavo automobilį – į viršų ir atstūmė virš galvos esančias nuleidžiamąsias duris. (Tos durys paprastai būdavo uždarytos, kad vapsvos bei kitokie vabzdžiai nekiltų aukštyn ir nesusispiestų skvošo salėje.) Šalia skvošo salės, antrame daržinės aukšte – kadaise žmonės ten kraudavo šieną – buvo rakečių, kamuoliukų, antriešių ir

apsauginių akinių kolekcija. Prie išorinių salės durų buvo prismeigta pilkšva Rutos Ekseterio komandos nuotrauka, nukopijuota iš septyniasdešimt trečiųjų albumo. Ruta stovėjo priekinėje eilėje, dešinėje pusėje, su berniukų rinktine. Taigi tėvas nusikopijavo nuotrauką iš mokyklos albumo ir išdidžiai prismeigė prie skvošo salės durų.

Ruta tą fotokopiją nuplėšė ir suglamžė. Ji įėjo į salę ir padarė keletą tempimo pratimų – pamankštino pakinklius, paskui blauzdas ir pagaliau dešinį petį. Ruta visada pirmiausia atsisukdavo į šoninę sieną kairėje pusėje; mėgo pradėti nuo kairinio smūgio. Kurį laiką ji atmušinėjo lekiantį kamuoliuką ir smūgiavo per visą salę, paskui ėmėsi smarkių padavimų. Paskutinį pusvalandį nemušė jokių kitų smūgių, tik smarkius padavimus – tol, kol visi kamuoliukai pradėjo lėkti tiksliai ten, kur ji norėdavo.

„Velniop tave, Hana!" – galvojo Ruta. Kamuoliukas tarsi gyvas atšoko nuo priekinės sienos. „Kad tu prasmegtum, tėti!" – sumurmėjo Ruta, o kamuoliukas skriejo kaip kokia vapsva ar bitė, tik daug greičiau. Įsivaizduojamas jos varžovas jokiu būdu negalėjo atmušti tokio smūgio ore. Jis galėjo tik pasitraukti.

Ruta sustojo vien todėl, kad jai pasirodė, jog dešinė ranka tuoj nukris. Paskui, nusirengusi visus drabužius, Ruta sėdėjo ant apatinio laiptelio sekliajame baseino gale ir mėgavosi ledų kompresu, puikiai prigludusiu prie dešinio peties. Skaistaus bobų vasaros vidurdienio saulė šildė veidą. Visas kūnas, iki pečių, buvo vėsiame baseino vandenyje; dešinys petys stingo nuo šalčio, bet po kelių minučių jis maloniai nutirps.

Nuostabiausia buvo tai, kad šitaip smarkiai ir ilgai pamušinėjusi kamuoliuką Ruta nebegalvojo apie nieką. Nei apie Skotą Sondersą – ir ką darys su juo *po to*, kai pažais skvošą. Nei apie tėvą – kaip galima ir kaip negalima su juo pasielgti. Ruta negalvojo net apie Alaną Olbraitą, kuriam reikėjo paskambinti. Ji negalvojo ir apie Haną – išvis jos neprisiminė.

Saulės nušviestame baseine – iš pradžių ji dar jautė ledus, o dabar nebejautė – visas Rutos gyvenimas staiga išnyko. (Būtent

taip užeina naktis arba ima brėkšti rytas.) Kai suskambo telefonas – jis skambėjo daugybę kartų, – Ruta negalvojo ir apie tai.

Jei Skotas Sondersas būtų matęs rytinę Rutos treniruotę, jis būtų pasiūlęs verčiau žaisti tenisą – arba tiesiog papietauti. Jei Rutos tėvas būtų matęs paskutinius dvidešimt jos padavimų, jis tikrai nebūtų grįžęs namo. Jei Alanas Olbraitas būtų bent įsivaizdavęs, kaip Ruta nutolo nuo visų savo minčių, jis būtų labai labai susirūpinęs. Ir jei Hana Grant, kuri tebebuvo geriausia Rutos Koul draugė – Hana bent jau pažinojo Rutą geriau nei kas kitas, – būtų mačiusi dvasinį bei fizinį draugės pasirengimą, Hana būtų supratusi, kad Skotui Sondersui, tam rusvaplaukiui teisininkui, teks išgyventi dieną (ir naktį), kupiną daug sunkesnių išmėginimų negu keletas greitų skvošo partijų.

Ruta prisimena, kaip mokėsi vairuoti

Tą popietę, kurį laiką pamušinėjusi švelnius smūgius, Ruta sėdėjo sekliajame baseino gale, šaldė petį ir skaitė *Grehemo Gryno gyvenimą*.

Jai patiko pasakojimas apie pirmuosius mažylio Grehemo žodžius, kurie atseit buvo „Vargšas šunelis", pasakyti apie gatvėje suvažinėtą sesers šunį. Gryno auklė paguldė negyvą šunį į vežimėlį, šalia Gryno.

Apie mažąjį Gryną jo biografas rašė: „Kad ir toks mažas, jis turbūt instinktyviai atpažino mirtį iš suglebusio kūno, iš kvapo, gal ir iš kraujo, iš paskutiniam suurzgimui iššiepto snukio. Kaip galėjo vaiko neapimti panika, netgi pasišlykštėjimas, kai jis pasijuto negailestingai uždarytas ankštame vežimėlyje kartu su negyvu šunimi?"

„Būna ir blogiau", – pagalvojo Ruta Koul. „Vaikystėje, – rašė pats Grynas (romane *Baimės ministerija*), – gyvename tarytum nutvieksti nemirtingumo šviesos – rojus atrodo taip pat arti ir toks pat tikras kaip paplūdimys. Šalia sudėtingų pasaulio smulkmenų yra ir paprastų dalykų: Dievas visada geras, suaugę vyrai bei moterys žino atsakymus į visus klausimus, yra toks daiktas kaip tiesa, o teisingumas veikia be jokių nukrypimų, tiksliai kaip laikrodis".

Tai ne *jos* vaikystė. Rutą motina paliko, kai jai buvo ketveri; Dievo nebuvo; tėvas arba meluodavo, arba išvis neatsakydavo į jos klausimus. O dėl teisingumo, tai tėvas miegojo su tokia daugybe moterų, kad Ruta net negalėjo suskaičiuoti.

Rutai labiau patiko tai, ką Grynas apie vaikystę parašė romane *Valdžia ir garbė*: „Vaikystėje visada būna akimirka, kai durys atsida-

ro ir įeina ateitis“. O, taip, – Ruta tam pritarė. Tačiau kartais, norėjo pasakyti Ruta, būna ne *viena* tokia akimirka, nes yra ne viena ateitis. Pavyzdžiui, penkiasdešimt aštuntųjų vasara – labiausiai pastebima akimirka, kai tariamos „durys“ atsidarė ir įėjo tariama „ateitis“. Bet buvo ir šešiasdešimt devintųjų pavasaris, kai Rutai suėjo penkiolika ir tėvas mokė ją vairuoti.

Daugiau negu dešimt metų ji prašė tėvo papasakoti apie avariją, per kurią žuvo Tomas ir Timotis; tėvas nenorėjo to daryti. „Kai būsi pakankamai didelė, kad suprastum, Ruti, – kai mokėsi vairuoti, – visuomet sakydavo jis.

Jie važinėjo kasdien, dažniausiai iš pat ryto – net vasaros savaitgaliais, kai Hamptonuose pilna automobilių. Tėvas norėjo, kad Ruta priprastų prie blogų vairuotojų. Tą vasarą, sekmadienių vakarais, – kai į vakarus vedanti Montoko greitkelio juosta beveik užsikimšdavo ir savaitgalio poilsiautojai nesitverdavo savame kailyje, mirdami iš nekantrumo (kai kurie – tiesiogine prasme) greičiau grįžti į Niujorką, – Tedas su Ruta išvažiuodavo senuoju baltu „Volvu“. Iš pradžių vairuodavo Tedas, – kol rasdavo, jo žodžiais tariant, „tikrą košę“. Eismas būdavo sustojęs, keli puskvaišiai jau lenkdavo iš dešinės, braudamiesi minkštu kelkraščiu, kiti mėgindavo išsiveržti iš automobilių eilės, apsisukti ir grįžti į savo vasarnamius – vien tam, kad bent porą valandų palauktų arba išgertų ko nors stipresnio, prieš pradėdami kelionę iš naujo.

– Čia jau berods tikra košė, Ruti, – sakydavo tėvas.

Jiedu su Ruta pasikeisdavo vietomis – kartais įnirtingai signalizuojant kokiam nors įsiutusiam vairuotojui. Buvo, žinoma, ir šalutinių keliukų; Ruta visus juos žinojo. Ji iš lėto stumdavosi pirmyn Montoko greitkeliu, paskui staiga nerdavo į šalį, lėkdavo lygiagrečiai su greitkeliu einančiais gretutiniais keliais ir visada kaip nors vėl įsisprausdavo į automobilių eilę. Tada tėvas žvilgtelėdavo atgal ir sakydavo:

– Regis, aplenkei septynis, jei ten tas pats idiotiškas „Biuikas“, kaip man atrodo.

Kartais ji nuvažiuodavo iki pat Long Ailando greitkelio, kol tėvas galiausiai tardavo:

– Šįvakar gana, Ruti, arba netrukus atsidursim Manhatane!

Kai kuriais sekmadienio vakarais eismas būdavo toks intensyvus, jog tėvas nuspręsdavo, kad Rutos vairavimo įgūdžiams pademonstruoti pakaks vien posūkio į kairę skersai priešpriešinę juostą ir grįžimo namo.

Tėvas būtinai pabrėždavo, kaip svarbu nuolat žvilgčioti į užpakalinio vaizdo veidrodėlį; be to, Ruta, savaime suprantama, žinojo, kad kai sustoja ir laukia, kada galės sukti į kairę skersai priešpriešinio eismo juostą, niekada, *niekada* neturi iš anksto, prieš pradėdama važiuoti, sukti vairo į kairę. „Jokiu būdu…*niekada*!" – nuo pat pirmos vairavimo pamokos tolydžio perspėdavo Rutą tėvas. Bet jis dar nebuvo jai pasakojęs, kas iš tikrųjų atsitiko Tomui ir Timočiui. Ruta žinojo tik tai, kad vairavo Tomas.

– Kantrybės, Ruti, kantrybės, – vis kartojo tėvas.

– Aš *kantri*, tėti, – atsakydavo Ruta. – Iki šiol laukiu, kada man apie tai papasakosi.

– Norėjau pasakyti, būk kantri vairuotoja, Ruti, – visada būk kantri vairuotoja.

„Volvas" – kaip ir visi Tedo „Volvai", kuriuos jis pirko nuo septintojo dešimtmečio, – buvo su rankinio pavarų perjungimo svirtele. (Tedas Rutai patarė niekada nepasitikėti vaikinu, kurio automobilis su automatine pavara.)

– Be to, jei tu sėdi keleivio vietoje, o aš vairuoju, aš niekada į tave nežiūriu – kad ir ką man sakytum, kad ir koks priepuolis tave ištiktų. Net jei užspringtum, – mokė Rutą Tedas. – Vairuodamas galiu su tavimi šnekėtis, bet į tave nežiūriu – niekada. Kai vairuosi, tu irgi nežiūrėk į mane, ar į ką nors kitą, sėdintį šalia tavęs. Nežiūrėk, kol nebūsi sustojusi šalikelėje. Supratai?

– Supratau, – atsakė Ruta.

– Ir jei per pasimatymą tavo vaikinas vairuos, jeigu *jis* į tave žiūrės – nesvarbu, dėl kokios priežasties, – pasakyk, kad nežiūrėtų, arba, sakyk, išlipsi ir eisi pėsčia. Arba tegu leidžia *tau* vairuoti automobilį. Supratai? – paklausė tėvas.

– Supratau, – atsakė Ruta. – Papasakok, kas atsitiko Tomui ir Timočiui.

Tačiau tėvas tik tarė:

– Ir jei esi nusiminusi – jei kas nors, apie ką galvoji, staiga tave nuliūdina, ir pradedi verkti – ir per ašaras nebelabai matai kelią... na, tarkime, kad plūsti ašaromis... nesvarbu, kodėl...

– Gerai, gerai – supratau! – pasakė Ruta.

– Taigi. Jei kada nors tau taip bus, jei verksi taip smarkiai, kad nematysi kelio, tiesiog pasuk į šalikelę ir *sustok*.

– O ta avarija? – paklausė Ruta. – Tu ten buvai? Ar judu su mama buvote automobilyje?

Sėdėdama sekliajame baseino gale, Ruta jautė, kaip ant peties tirpsta ledas; šalti lašai palei raktikaulį ir skersai krūtinę sruveno į šiltesnį baseino vandenį. Saulė jau buvo užlindusi už aukštų ligustrų.

Ruta galvojo apie Grehemo Gryno tėvą, mokyklos direktorių; jo patarimai buvusiems mokiniams (kurie jį dievino) atrodė keistoki, bet savaip žavūs. „Nepamiršk būti ištikimas būsimai žmonai“, – pasakė jis vaikinui, tūkstantis devyni šimtai aštuonioliktais metais paliekančiam mokyklą ir stojančiam į kariuomenę. O kitam, prieš pat konfirmaciją, Čarlzas Grynas tarė: „Ištisa moterų armija gyvena iš vyrų aistros“.

Kur ta „moterų armija“ dabar? Ruta pamanė, kad Hana, ko gero, ir bus viena iš prarastų tariamos armijos eilinių.

Kiek Ruta prisiminė – ne tik nuo to laiko, kai pradėjo skaityti, bet ir anksčiau, nuo pat pirmo karto, kai tėvas papasakojo jai istoriją, – knygos, jų personažai įėjo į jos gyvenimą ir jame įsitvirtino. Knygos ir jų personažai buvo labiau „įsitvirtinę“ Rutos gyvenime negu jos tėvas ir geriausia draugė – ką jau kalbėti apie *vyrus*, kurie dažniausiai pasirodydavo esą beveik tokie pat nepatikimi kaip Tedas ir Hana.

„Visą gyvenimą, – rašė Grehemas Grynas savo autobiografijoje, knygoje *Šitoks gyvenimas*, – instinktyviai šalinausi visko, kam neturiu gabumų“. Geras instinktas, bet jei taip elgtųsi Ruta, jai apskritai reikėtų nuo šiol neturėti nieko bendro su *vyrais*. Iš jos pažinotų vyrų tik Alanas atrodė ištikimas ir malonus; tačiau sėdė-

dama baseine ir rengdamasi išmėginimui su Skotu Sondersu, Ruta pirmiausia galvojo apie vilkiškus Alano dantis. Ir apie plaukus ant jo plaštakų... plaukų ten tikrai per daug.

Ji nemėgo žaisti skvošo su Alanu. Jis – geras sportininkas ir puikiai treniruotas skvošo žaidėjas, bet skvošo salei Alanas per didelis – pernelyg pavojingas, kai šoka pirmyn ar staigiai sukasi. Tačiau Alanas niekada nesistengtų jos sužeisti ar įbauginti. Ir nors Ruta dukart jam pralaimėjo, ji neabejojo, kad galų gale jį sutriuškins. Reikia tik išmokti nesimaišyti jam po kojomis – ir nebijoti atsakomųjų jo smūgių. Abu kartus, kai pralaimėjo, Ruta užleido Alanui patogiausią padėtį vidurinėje salės dalyje. Kitą kartą – jei kitas kartas išvis bus – ji pasiryžo nieku gyvu nesitraukti iš mėgstamos pozicijos.

Mėgaudamasi tirpstančio ledo likučiais, Ruta galvojo, kad blogiausiu atveju reikės susiūti antakį arba bus sulaužyta nosis. Be to, jeigu Alanas užgaus ją rakete, jis jausis siaubingai. Tada tikrai užleis geriausią poziciją *jai*. Netrukus – nesvarbu, ar jis užgaus ją, ar ne, – ji lengvai jį sutriuškins. Paskui Ruta pagalvojo: „Ar *būtinai* turiu jį sutriuškinti?“

Kaip jai apskritai šovė į galvą mintis liautis bendravus su *vyrais*? Juk dar labiau ji nepasitiki *moterimis*.

Ji per ilgai sėdėjo baseine, vėlyvos popietės šešėlio vėsoje – ką jau kalbėti apie šaltą ir drėgną ant peties ištirpusio ledo kompresą. Nuo to šalčio jai pasirodė, jog dabar ne bobų vasara, o koks lapkričio mėnuo; Ruta prisiminė tūkstantis devyni šimtai šešiasdešimt devintųjų lapkričio vakarą, kai tėvas surengė jai, kaip jis sakė, „paskutinę vairavimo pamoką“ ir „priešpaskutinį vairavimo egzaminą“.

Šešiolika jai suėjo tik kitų metų pavasarį – tada ji gavo leidimą mokytis vairuoti ir netrukus be jokio vargo išlaikė egzaminą, – tačiau tą lapkričio vakarą tėvas, kuriam buvo nusispjauti į visokius leidimus mokytis, iš anksto ją perspėjo:

– Tavo pačios labui, Ruti, tikiuosi, kad tau niekada neteks laikyti sunkesnio vairavimo egzamino negu *šis*. Važiuojam.

– *Kur* važiuojam? – paklausė Ruta. Buvo ilgo Padėkos dienos savaitgalio pabaiga, sekmadienio vakaras.

Baseinas jau buvo uždengtas žiemai, vaismedžiai pliki – be vaisių ir be lapų; net ligustrai, sustirę kaip nuogi griaučiai, lingavo nuo vėjo. Šiaurės pusėje horizontą buvo nutvieskusi pašvaistė: ten švietė į vakarus vedančioje Montoko greitkelio juostoje įstrigusių automobilių žibintai; savaitgalio poilsiautojai važiavo namo, į Niujorką. (Šiaip jau ta kelionė trukdavo dvi valandas daugių daugiausia – tris.)

– Šįvakar man patiktų Manhatano šviesos, – pasakė dukteriai Tedas. – Noriu pažiūrėti, ar Parko aveniu jau iškabinti Kalėdų papuošalai. Noriu išgerti „Stanhopo“ bare. Kartą ten gėriau 1910-ųjų armanjaką. Armanjako, žinoma, nebegeriu, bet malonu būtų vėl paragauti tokio pat puikaus gėrimo. Gal gero portveino. Važiuojam.

– Nori *šįvakar* vežtis mane į Niujorką, tėti? – paklausė Ruta. Tai neabejotinai buvo vienas iš pačių netinkamiausių vakarų kelionei į Niujorką, beveik toks pat netinkamas, kaip Darbo dienos savaitgalio pabaiga arba Liepos ketvirtosios (ir gal dar dienos kritusiųjų karuose atminimui pagerbti) vakaras.

– Ne, *aš* nenoriu vežtis tavęs į Niujorką, Ruti, – aš *negaliu* vežtis tavęs į Niujorką, nes esu neblaivus. Išgėriau tris alaus ir visą butelį raudono vyno. Vienintelis dalykas, kurį pažadėjau tavo motinai, buvo tai, kad nevairuosiu išgėręs, bent jau ne važiuodamas su tavimi. Vairuosi *tu*, Ruti.

– Aš dar niekada nevairavau iki Niujorko, – tarė Ruta. Tai nebūtų buvęs labai sunkus išmėginimas, jeigu ji jau *būtų* tai dariusi.

Kai jie pagaliau įvažiavo į Long Ailando greitkelį prie Manervilio, Tedas pasakė:

– Suk į lenkimo juostą, Ruti. Laikykis greičio ribos. Nepamiršk žvilgčioti į veidrodėlį. Jei kas priartės iš užpakalio ir tu turėsi pakankamai laiko pasitraukti į vidurinę juostą, ir pakankamai vietos, tuomet pasitrauk. Bet jei kas nors tiesiog lips ant tavęs, nekantraudamas aplenkti, tegu lenkia iš dešinės.

– Argi tai teisėta, tėti? – paklausė Ruta. Ji manė, kad, kai mokaisi vairuoti, yra tam tikrų apribojimų – na, gal jai negalima vairuoti sutemus arba nutolti daugiau negu per penkiolika mylių nuo gyvenamosios vietos. Ruta nežinojo, kad ir anksčiau vairavo neteisėtai, nes neturėjo leidimo mokytis vairuoti.

– Teisėtai neišmoksi visko, ką tau reikia mokėti, – pasakė tėvas.

Vairuodama ji turėjo labai susikaupti; tai buvo viena iš nedaugelio jų išvykų senuoju baltu „Volvu", kai ji *neprašė* tėvo papasakoti, kas atsitiko Tomui ir Timočiui. Tedas palaukė, kol jie priartėjo prie Flašing Medauso; paskui, be jokio perspėjimo, pradėjo pasakoti tą istoriją – taip pat, kaip pasakojo Edžiui O'Harai, trečiuoju asmeniu – tarytum Tedas Koulas būtų buvęs tik dar vienas veikėjas, nelabai svarbus.

Tedas pertraukė pasakojimą apie tai, kiek jiedu su Merion išgėrė ir kodėl atrodė savaime aišku, kad prie vairo turėtų sėsti Tomas – vienintelis blaivus vairuotojas, – ir liepė Rutai sukti iš lenkimo juostos į kraštinę juostą dešinėje.

– Čia įvažiuosi į Didįjį Centrinį bulvarą, Ruti, – lyg tarp kitko tarė tėvas. Persirikiuoti reikėjo šiek tiek per greitai, bet Rutai pavyko. Netrukus dešinėje pusėje ji pamatė Šijos stadioną.

Toje vietoje, kur jis su Merion ginčijasi, kur geriausia pasukti į kairę, Tedas vėl pertraukė savo pasakojimą – šįkart liepė Rutai važiuoti Šiaurės prospektu, per Kvinsą.

Ruta žinojo, kad senojo balto „Volvo" variklis dažnai stabčiojant linkęs perkaisti, bet kai apie tai užsiminė, tėvas tarė:

– Per daug nemaigyk sankabos, Ruti. Jei trumpam sustoji, išjunk pavarą ir paspausk stabdį. Atitrauk koją nuo sankabos, kai tik gali. Ir nepamiršk žvilgčioti į veidrodėlį.

Ji jau verkė. Tėvas pasakojo tą istorijos vietą po scenos su sniego valytuvu, kai motina žino, kad Tomas negyvas, bet dar nežino apie Timotį. Merion vis klausia Tedo, ar nieko neatsitiko Timiui, o Tedas nesako – jis tik žiūri, kaip miršta Timis, bet negali ištarti nė žodžio.

Per Kvinsboro tiltą jie įvažiavo į Manhataną, kaip tik tą akimirką, kai tėvas pasakojo apie kairę Timočio koją – kaip sniego

valytuvas nupjovė ją per šlaunį ir kaip gelbėtojai ją paliko, kai ištraukė kūną.

– Aš nematau kelio, tėti, – pasakė Ruta.

– Ką gi. Sustoti tikriausiai nėra kur? – paklausė tėvas. – Teks važiuoti toliau, ar ne?

Jis ėmė pasakoti jai apie tai, kaip motina pastebėjo jos brolio batą. („O, Tedai, žiūrėk – jam juk reikės bato“, – pasakė Merion, nesuvokdama, kad Timio batas paliktas su visa koja. Ir taip toliau...)

Trečiąja aveniu Ruta važiavo tolyn nuo centro.

– Pasakysiu, kada sukti į Parko, – tarė tėvas. – Parko aveniu yra vieta, ypač gražiai papuošiama Kalėdoms.

– Aš taip verkiu, kad jau nebematau, kur važiuoju, tėti, – vėl pasakė Ruta.

– Toks ir yra egzaminas, Ruti. Esmė ta, kad kartais nėra kur sustoti – kartais *negali* sustoti, todėl turi kaip nors važiuoti toliau. Supratai?

– Supratau, – atsakė Ruta.

– Taigi, – tarė tėvas, – dabar tu žinai viską.

Tik vėliau Ruta suprato, kad išlaikė ir tą egzamino dalį, apie kurią nebuvo užsiminta. Ji nė karto nepažvelgė į tėvą; jis nematomas sėdėjo keleivio vietoje. Visą laiką, kol tėvas pasakojo tą istoriją, Rutos akys buvo įsmeigtos į kelią arba į užpakalinio vaizdo veidrodėlį. Tai irgi buvo egzamino dalis.

Tą šešiasdešimt devintųjų lapkričio vakarą tėvas privertė ją važiuoti Parko aveniu, o pats visą laiką šnekėjo apie Kalėdų papuošalus. Kažkur aštuoniasdešimtųjų gatvių rajone jis liepė sukti į Penktąją. Penktąja aveniu jie privažiavo prie „Stanhopo“, kaip tik priešais Metropoliteno operą. Ruta pirmą kartą išgirdo, kaip pliaukši vėjo plaikstomos Metropoliteno vėliavos. Tėvas liepė duoti senojo balto „Volvo“ raktelius durininkui; durininkas buvo vardu Menis. Rutai padarė įspūdį tai, kad durininkas pažįsta jos tėvą.

Visi „Stanhope“ pažinojo jos tėvą. Jis tikriausiai dažnai ten lankydavosi. „Štai kur jis vežasi *moteris*!“ – suprato Ruta.

– Visada apsistok čia – jei tik turėsi pakankamai pinigų, Ruti, – pasakė tėvas. – Tai geras viešbutis. (Nuo tūkstantis devyni šimtai aštuoniasdešimtųjų ji jau turėjo pakankamai pinigų.)

Tą vakarą jie nuėjo į barą ir tėvas apsigalvojo dėl portveino. Užsisakė butelį puikaus „Pomardo“; Tedas išgėrė vyną, o Ruta – dvigubą „Ekspreso“, nes žinojo, jog dar reikės parvairuoti į Sagaponaką. Visą laiką, kol abu sėdėjo bare, Ruta jautėsi taip, tarytum tvirtai tebelaikytų vairą. Ir nors bare jai nebuvo draudžiama žiūrėti į tėvą, – kol jie neįsėdo atgal į senąjį baltą „Volvą“, – ji negalėjo į jį pažvelgti. Atrodė, kad jis tebepasakoja tą baisią istoriją.

Buvo jau po vidurnakčio, kai tėvas liepė jai važiuoti Medisono aveniu; kažkur ties aukštutinėmis devyniasdešimtosiomis gatvėmis jis Rutai pasakė, kad suktų į rytus. Jie lėkė F. D. R. keliu iki Traiboro tilto, paskui Didžiuoju Centriniu bulvaru iki Long Ailando greitkelio, kuriuo važiuojant tėvas užmigo. Ruta prisiminė, kad iš greitkelio turi išsukti prie Manervilio; jai nereikėjo žadinti tėvo, kad paklaustų, kaip parsigauti namo.

Dabar ji važiavo prieš poilsiautojų srautą – į miestą grįžtančių automobilių žibintai nuolat žilpino jai akis – o jos kryptimi nevažiavo beveik niekas. Keletą kartų Ruta kaip reikiant pavarė senąjį baltą „Volvą“ – norėjo pažiūrėti, kokiu greičiu jis gali lėkti. Dukart pasiekė aštuoniasdešimt penkias mylias per valandą, vienąkart – devyniasdešimt, tačiau tada ją išgąsdino priekinių ratų vibravimas. Šiaip jau Ruta beveik visą kelią laikėsi greičio ribos ir galvojo apie avariją, per kurią žuvo jos broliai, – ypač apie tai, kaip motina mėgino išsaugoti Timio batą.

Tėvas pabudo tik tada, kai jie važiavo per Bridžhamptoną.

– Kodėl ne šalutiniais keliais? – paklausė.

– Norėjau, kad aplink mane būtų miesto šviesos ir kitų automobilių žibintai, – atsakė Ruta.

– A, – tarė tėvas ir atrodė vėl beužmingąs.

– Koks tai buvo batas? – paklausė Ruta.

– Krepšinio batelis, Timiui jie labiausiai patiko.

– Su auliukais? – spėjo Ruta.

– Taip.

– Supratau, – tarė Ruta, sukdama į Sag Meiną. Nors tą akimirką šalia nebuvo jokių kitų automobilių ir niekas negalėjo matyti jų „Volvo“, Ruta įjungė posūkio signalą; lemputė pradėjo mirkčioti, kai dar buvo likę ne mažiau kaip penkiasdešimt jardų iki kryžkelės.

– Gerai vairuoji, Ruti, – pasakė tėvas. – Jei kada nors tau teks vairuoti sunkesnėmis sąlygomis negu šįvakar, tikiuosi, prisiminsi, ko išmokai.

Ruta visa drebėjo, kai galiausiai išlipo iš baseino. Žinojo, jog turėtų apšilti, prieš žaisdama skvošą su Skotu Sondersu, tačiau ją slėgė ir prisiminimai apie tai, kaip mokėsi vairuoti, ir Grehemo Gryno biografija. Tai nebuvo Normano Šerio kaltė, bet Gryno biografija pakrypo tokia linkme, kokiai Ruta nepritarė. Ponas Šeris atrodė įsitikinęs, kad visi pagrindiniai Grehemo Gryno romanų veikėjai turėjo prototipus tikrovėje. Per interviu „The Times“ pats Grynas V. S. Pričetui sakė: „Negaliu nieko prasimanyti“. Kita vertus, tame pačiame interviu, nors ir pripažindamas, kad jo veikėjai yra „tikrų žmonių dalelių mišinys“, Grynas visgi neigė, jog nusižiūri veikėjus iš tikrovės. „Tikrus žmones išstumia išgalvoti... – kalbėjo jis. – Tikri žmonės per daug varžo“. Tačiau ponas Šeris vis rašė ir rašė apie „tikrus žmones“, tam paskyręs pernelyg daug biografijos puslapių.

Rutą ypač nuliūdino ankstyvi Gryno meilės išgyvenimai. Būtent tokio dalyko kaip tai, ką jo biografas vadino viską nustelbiančia meile uoliai katalikei, vėliau tapusiai Gryno žmona, Ruta labiausiai ir nenorėjo žinoti apie rašytoją, kurio kūriniai jai patiko. „Rašytojo širdyje visuomet yra ledo skeveldra“, – rašė Grynas romane *Šitoks gyvenimas*. Bet jaunojo Grehemo kasdien rašytuose laiškuose būsimai žmonai Vivjenai Ruta matė tik įprastą iki ausų įsimylėjusio žmogaus patosą.

Ruta niekada nebuvo šitaip įsimylėjusi. Ko gero, Alano pasipiršimas nelabai ją džiugino dar ir dėl to, kad ji žinojo, kaip Alanas įsimylėjęs ją.

Ji liovėsi skaičiusi *Grehemo Gryno gyvenimą* 338-ame puslapyje, kur buvo dvidešimt ketvirto skyriaus, pavadinto *Pagaliau vedybos*, pradžia. Gaila, kad Ruta liovėsi skaičiusi būtent toje vietoje, nes to skyriaus pabaigoje būtų radusi šį tą, dėl ko jos nuomonė apie Grehemą Gryną ir būsimą jo nuotaką gal būtų truputį pagerėjusi. Kai pora galiausiai susituokė ir išvyko medaus mėnesio, Vivjena įteikė Grehemui užantspauduotą laišką, kurį jai buvo davusi įkyri jos motina, – „laišką su nurodymais, kaip mylėtis", – bet Vivjena atidavė jį Grynui neatplėštą. Jis laišką perskaitė ir tuoj pat suplėšė. Vivjena taip ir nesužinojo, kas ten buvo parašyta. Rutai būtų patikę tai, kad jaunoji ponia Gryn nusprendė apsieiti be motinos patarimų.

O dėl skyriaus pavadinimo, *Pagaliau vedybos*... Kodėl tas žodžių junginys ją taip nuliūdino? Gal ir *ji* taip ištekės? Tai skambėjo kaip pavadinimas romano, kurio Ruta Koul niekada neparašys, kurio net nenorės parašyti.

Ruta manė, jog pakaktų tiesiog iš naujo skaityti Grehemo Gryno kūrinius; ji buvo įsitikinusi, kad nenori žinoti nieko daugiau apie jo *gyvenimą*. Štai ji, susimąsčiusi apie tai, kas, pasak Hanos, ir yra jos „mėgstamiausia tema" – nenuilstamas ryšio tarp to, kas „tikra", ir to, kas „prasimanyta", nagrinėjimas. Bet vos pagalvojusi apie Haną, Ruta grįžo į dabartį.

Ji nenorėjo, kad Skotas Sondersas pamatytų ją nuogą baseine, kol kas dar ne.

Ruta įėjo į vidų ir apsirengė švariais, sausais skvošo drabužiais. Į dešinę priekinę šortų kišenę įsibėrė talko miltelių; ranka, kuria laikys raketę, bus sausa ir švelni – neatsiras pūslių. Ruta jau buvo atšaldžiusi baltą vyną, o dabar sudėjo į elektrinį šutintuvą ryžius. Vėliau reikės tik paspausti mygtuką ir jį įjungti. Ji jau buvo padengusi valgomojo stalą – dviem žmonėms.

Galiausiai kopėčiomis užlipo į antrą daržinės aukštą ir, padariusi keletą tempimo pratimų, pradėjo mušinėti kamuoliuką – kad apšiltų.

Mušinėjo neskubėdama, ritmingai: keturi smūgiai iš dešinės į sieną, vis žemiau, ir vienas į išdavikiškai skambančią skardą; ketu-

ri skersiniai iš kairės, ir vėl vienas į skardą. Kiekvieną kartą, mušdama į skardą, ji tyčia taikydavo labai žemai ir užsimodavo pakankamai smarkiai, kad skarda suskambėtų kuo garsiau. Iš tikrųjų žaisdama Ruta beveik niekada nepataikydavo į skardą; jei partija būdavo ypač sunki – gal porą kartų. Tačiau dabar ji norėjo, kad atvažiavęs Skotas Sondersas išgirstų, kaip skardžiai atsimuša kamuoliukas. Lipdamas kopėčiomis į skvošo salę, jis galvos: „Kaip tokia jau gera žaidėja, ji pernelyg dažnai pataiko į skardą". O paskui, kai jie pradės žaisti, jis nustebs, pamatęs, kad Ruta labai retai pataiko į skardą.

Skvošo salėje galėjai jausti nežymų virpėjimą, kai kas nors kopėčiomis lipdavo į antrą daržinės aukštą. Dabar, pajutusi tą virpėjimą, Ruta suskaičiavo dar penkis smūgius – penktasis buvo į skardą. Ji lengvai spėjo visus penkis kartus atmušti kamuoliuką, kol pašnibždomis ištarė: „Tėtis su Hana Grant!"

Skotas dukart bilstelėjo į salės duris rakete, paskui atsargiai jas atidarė.

– Labas! – tarė. – Tikiuosi, prieš susitikimą su manimi specialiai nesitreniravote.

– A, tik truputį, – atsakė Ruta.

Du stalčiai

Ji leido jam pelnyti pirmus penkis taškus. Norėjo pažiūrėti, kaip jis juda. Atrodė gana greitas, bet rakete mojavo kaip tenisininkas; nemokėjo staigiai pasukti riešo. Be to, visi jo padavimai buvo vienodi: smarkūs, tiesiai į Rutą. Dažniausiai per aukšti; Ruta galėjo tiesiog pasitraukti ir atmušti kamuoliuką, atšokusį nuo galinės sienos. O Skoto atsakomasis smūgis būdavo silpnas; kamuoliukas krisdavo ant grindų salės viduryje. Ruta lengvai jį nugesindavo kirčiu iš kampo. Ji vertė Skotą bėgioti arba nuo galinės sienos prie priekinės, arba iš vieno galinio kampo į kitą.

Pirmą partiją Ruta laimėjo 15 – 8, Skotui net nespėjus suvokti, kaip gerai ji žaidžia. Skotas buvo vienas iš tų žaidėjų, kurie pervertina savo sugebėjimus. Pralaimėdamas jis iš pradžių manė, kad jam paprasčiausiai nesiseka; tik žaisdamas trečią ar ketvirtą partiją pagaliau suprato, jog toli gražu neprilygsta Rutai. Per kitas dvi partijas Ruta stengėsi, kad taškų skaičius būtų apylygis, nes jai patiko žiūrėti, kaip Skotas laksto.

Antrą partiją ji laimėjo 15 – 6, trečią – 15 – 9. Skotas Sondersas buvo labai geros formos, bet po trečios partijos turėjo atsigerti vandens. Ruta negėrė. Ji juk nebėgiojo, tik Skotas.

Jis dar nebuvo kaip reikiant atsikvėpęs, kai jam nepavyko pirmas ketvirtos partijos padavimas. Ruta pajuto jo nusivylimą tarytum staiga pasklidusį kvapą.

– Negaliu patikėti, kad tėvas vis dar jus nugali, – gaudydamas orą tarė Skotas.

– Kada nors aš jį sutriuškinsiu, – atsakė Ruta. – Gal kitą kartą.

Ketvirtą partiją ji laimėjo 15 – 5. Vydamasis į priešakinį kampą

skriejantį atšokusį kamuoliuką, Skotas paslydo savo paties prakaito balutėje, čiūžtelėjo ant šlaunies ir trenkėsi galva į skardą.

– Ar neužsigavote? – paklausė Ruta. – Gal jau pakaks?

– Ne. Sužaiskime dar vieną, – atšovė Skotas.

Rutai nepatiko jo elgsena. Paskutinę partiją ji laimėjo 15 – 1; vienintelį tašką Skotas gavo tada, kai ji mėgino (nepaklusdama sveikam protui) mušti į priešingą kampą ir kamuoliukas atsitrenkė į skardą. Tai buvo vienintelis kartas per visas penkias partijas, kai ji pataikė į skardą. Ruta pyko ant savęs už tą nelemtą mėginimą, kuris tik patvirtino jos nuomonę apie retai pavykstančius smūgius. Jai reikėjo paprasčiausiai išlaikyti kamuoliuką aikštelėje, ir tikrai būtų laimėjusi paskutinę partiją 15 – 0.

Bet ir 15 – 1 buvo pakankamai blogai Skotui Sondersui. Ruta nesuprato, ar jis raukėsi, ar šiaip darė kažkokias grimasas, kol atgavo kvapą. Jie jau ėjo iš salės, kai pro atviras duris įlėkė vapsva ir Skotas nerangiai pamėgino numušti ją rakete. Nepataikė. Vapsva skrido zigzagais, vingiuota trajektorija zvimbė lubų link, kur niekas nebūtų galėjęs jos pasiekti. Ruta sugavo vapsvą ore, mostelėjusi atgalia ranka. Kai kas sako, jog tai sunkiausias smūgis skvoše: atgalia ranka į virš galvos lekiantį kamuoliuką. Raketės stygos perkirto nariuotą vapsvos kūnelį perpus.

– Puikus smūgis, – tarė Skotas. Atrodė, kad jį tuoj supykins.

Ruta sėdėjo ant baseino krašto; nusiavusi batus bei kojines, vėsino kojas vandenyje. Skotas tarytum nežinojo, kaip elgtis. Buvo įpratęs nusimesti visus drabužius ir eiti į lauko dušą kartu su Tedu. Dabar pirma tai turės padaryti Ruta.

Ji atsistojo ir nusimovė šortus. Paskui nusirengė marškinėlius, baimindamasi galimo nepatogumo – įprastos priverstinės akrobatikos, kai reikia išsirangyti iš prakaituotos sportinės liemenėlės. Bet šįkart jai pavyko nusitraukti tamprią liemenėlę be ypatingų pastangų. Galiausiai ji nusimovė kelnaites ir žengė į dušo kabiną, nė nežvilgtelėjusi į Skotą. Jau buvo išsimuilinusi ir stovėjo po tekančiu vandeniu, kai į kabiną įėjęs Skotas irgi atsisuko dušą. Skalaudama iš plaukų šampūną, Ruta Skoto paklausė, ar jis ne alergiškas krevetėms.

– Ne, aš mėgstu krevetes, – atsakė Skotas. Užsimerkusi, skalaudama plaukus, Ruta galvojo, kad jis *negali* nežiūrėti į jos krūtis.

– Gerai, nes jų ir valgysime pietums, – tarė Ruta. Ji užsuko vandenį ir priėjo prie baseino; paskui nėrė į gilųjį galą. Kai iškilo į paviršių, Skotas stovėjo ant medinio baseino krašto; žiūrėjo į kažką už jos.

– Ar ten ne taurė... baseino dugne? – paklausė. – Tikriausiai neseniai čia linksminotės?

– Mano *tėvas* neseniai čia linksminosi, ne aš, – atsakė Ruta, plūduriuodama stačiomis. Skoto Sonderso pimpalas buvo didesnis, negu jai iš pradžių pasirodė. Teisininkas nėrė į giliojo galo dugną ir ištraukė taurę.

– Pobūvis, matyt, buvo trupučiuką pašėlęs, – tarė Skotas.

– Mano tėvas daugiau negu trupučiuką pašėlęs, – atsakė Ruta. Ji plūduriavo ant nugaros; kai taip išsilaikyti mėgindavo Hana, jos speneliai vos vos kyšodavo virš vandens.

– Jūsų labai gražios krūtys, – pasakė Rutai Skotas. Jis plūduriavo stačias šalia jos. Prisėmė taurę vandens ir išpylė jai ant krūtų.

– Mano motinos tikriausiai buvo gražesnės, – tarė Ruta. – Ką žinote apie mano motiną? – paklausė.

– Nieko – tik girdėjau visokių gandų, – prisipažino Skotas.

– Tie gandai, ko gero, tikri, – pasakė Ruta. – Jūs apie mano motiną turbūt žinote beveik tiek pat, kiek ir aš.

Ruta plaukė į seklųjį galą, Skotas – paskui ją, tebelaikydamas vyno taurę. Jei nebūtų rankoje turėjęs tos nelemtos taurės, jau būtų Rutą palietęs. Ruta išlipo iš baseino ir apsivyniojo rankšluosčiu. Dar pažiūrėjusi, kaip kruopščiai Skotas šluostosi, ji įėjo į vidų – su rankšluosčiu aplink juosmenį, nuogomis krūtimis.

– Jei sudėtumėte drabužius į džiovyklę, po pietų būtų sausi, – šūktelėjo Ruta. Skotas ėjo paskui ją į vidų – irgi apsivyniojęs juosmenį rankšluosčiu. – Pasakykite, jei pasidarys šalta, – tarė Ruta. – Galėsite pasiskolinti ką nors iš tėvo.

– Man gerai su rankšluosčiu, – atsakė Skotas.

Ruta įjungė ryžių šutintuvą ir atkimšo balto vyno butelį; pripy-

lė po taurę Skotui ir sau. Vien su rankšluosčiu aplink juosmenį ir nuogomis krūtimis ji atrodė puikiai.

– Aš irgi gerai jaučiuosi su rankšluosčiu, – pasakė Skotui. Ir leidosi jo pabučiuojama; Skotas suėmė į saują vieną jos krūtį.

– Šito nesitikėjau, – tarė jis.

„Nejaugi!" – pagalvojo Ruta. Kai dėl ko nors apsispręsdavo, jai būdavo labai nuobodu laukti, kol vyriškis ją suvilios. Ji su niekuo nesimylėjo jau keturis, beveik penkis mėnesius; ji nenorėjo laukti.

– Eime, kai ką parodysiu, – pasakė Ruta Skotui. Nusivedė jį į tėvo darbo kambarį ir atidarė apatinį Tedo „rašomojo" stalo stalčių. Tame stalčiuje buvo daugybė – keli šimtai – nespalvotų poliaroidinių nuotraukų ir koks tuzinas apvalių dėžučių su apsauginiu tepalu atspaudams. Nuo to tepalo visas stalčius ir visos nuotraukos nemaloniai dvokė.

Nieko neaiškindama, Ruta padavė Skotui poliaroidinių nuotraukų krūvelę. Tai buvo Tedo modelių portretai, daryti prieš ir po pozavimo. Tedas savo modeliams sakydavo, jog nuotraukos reikalingos tam, kad jis galėtų likęs vienas piešti toliau; kad „būtų kuo remtis". Iš tikrųjų Tedas niekada vienas nepiešdavo toliau. Jis tiesiog norėjo turėti tas nuotraukas.

Kai Skotas peržiūrėjo vieną krūvelę, Ruta padavė jam kitą. Nuotraukos atrodė diletantiškos, kokia dažniausiai ir būna prasta pornografija; tai, kad pozuotojos – ne profesionalės, buvo tik dalis bėdos. Iš nerangios jų laikysenos galėjai suprasti, kad jos gėdijasi, bet ir pačios nuotraukos atrodė padarytos skubotai ir nerūpestingai.

– Kodėl man jas rodai? – nesuprato Skotas.

– Ar jos tave jaudina? – paklausė Ruta.

– *Tu* mane jaudini, – atsakė jis.

– Tikriausiai jos jaudina mano tėvą, – tarė Ruta. – Visos šios moterys buvo jo modeliai – jis dulkino visas iki vienos.

Skotas paskubomis sklaidė nuotraukas, gerai net neįsižiūrėdamas; sunku žiūrėti į tokius atvaizdus, kai nesi vienas.

– Čia daugybė moterų, – tarė Skotas.

– Vakar, ir užvakar, mano tėvas dulkino mano geriausią draugę, – pasakė Ruta.

– Tavo tėvas dulkino tavo geriausią draugę... – užsigalvojęs pakartojo Skotas.

– Esame, kaip pasakytų koks puskvaišis sociologijoje besispecializuojantis studentas, „disfunkcinė šeima“.

– *Aš* specializavausi sociologijoje, – prisipažino Skotas Sondersas.

– Ir ko išmokai? – paklausė Ruta. Ji krovė nuotraukas atgal į apatinį stalčių. Stiprus atspaudų dažų kvapas vertė ją žiaukčioti. Tam tikra prasme tas kvapas buvo dar bjauresnis negu sepijų rašalo. (Ruta nuotraukas apatiniame tėvo stalčiuje pirmą kartą aptiko būdama dvylikos.)

– Nusprendžiau stoti į teisės fakultetą – štai ko išmokau studijuodamas sociologiją, – atsakė rusvaplaukis teisininkas.

– Gal girdėjai kokių nors gandų ir apie mano brolius? – paklausė Ruta. – Jie mirę, – pridūrė.

– Berods kai ką girdėjau, – tarė Skotas. – Tai atsitiko labai seniai, ar ne?

– Parodysiu tau jų nuotrauką – jie buvo gražūs vaikinai, – pasakė Ruta, imdama Skotą už rankos.

Ji vedėsi jį kilimu išklotais laiptais į viršų. Basomis jie ėjo be garso. Apačioje barškėjo ryžių šutintuvo dangtelis; be to, ten veikė džiovyklė – kažkas spragsėjo ar daužėsi į besisukantį būgną.

Ruta nusivedė Skotą į tėvo miegamąjį, prie didžiulės sujauktos lovos; sutaršytame patale ji tarytum matė įdubusias tėvo ir Hanos kūnų žymes.

– Štai jie, – pasakė Ruta Skotui, rodydama brolių nuotrauką.

Skotas prisimerkęs mėgino įskaityti lotynišką užrašą virš durų.

– Specializuodamasis sociologijoje turbūt nesimokei lotynų, – tarė Ruta.

– Nemažai lotyniškų žodžių yra teisėje, – atsakė Skotas.

– Mano broliai buvo gražūs vaikinai, ar ne? – paklausė jo Ruta.

– Taip, gražūs, – pritarė Skotas. – *Venite* juk reiškia *ateikite*?

– „Ateikite čia, berniukai, ir tapkite vyrais“, – išvertė Ruta.

– *Čia* tai bent iššūkis! – tarė Skotas Sondersas. – Man labiau patiko būti berniuku.

– Mano tėvas taip ir liko berniukas, – pasakė Ruta.

– Čia tavo tėvo miegamasis? – paklausė Skotas.

– Žvilgtelėk į viršutinį stalčių, po naktiniu staliuku, – paliepė jam Ruta. – Nagi – atidaryk.

Skotas nesiryžo; jis tikriausiai galvojo, kad ir tas stalčius pilnas nuotraukų.

– Nebijok. Nuotraukų ten nėra, – tarė Ruta. Skotas atidarė stalčių. Jame buvo daugybė prezervatyvų su ryškių spalvų folijos apvalkalėliais ir didelė drėkinamojo tepalo tūbelė.

– Taigi... ko gero, čia *tikrai* tavo tėvo miegamasis, – nervingai dairydamasis pasakė Skotas.

– Šitas stalčius pilnas *berniukiškų* daiktų, bent jau man taip atrodo, – tarė Ruta. (Prezervatyvus bei drėkinamąjį tepalą tėvo naktinio staliuko stalčiuje ji pirmą kartą aptiko būdama maždaug devynerių ar dešimties metų.)

– Kur tavo tėvas *dabar*? – paklausė Skotas.

– Nežinau, – atsakė Ruta.

– Nemanai, kad jis tuoj grįš?

– Jei man reikėtų spėti, sakyčiau, kad jis grįš rytoj iš ryto, ne per anksčiausiai, – tarė Ruta.

Skotas Sondersas žiūrėjo į prezervatyvus atvirame stalčiuje:

– Dievulėliau, nebuvau užsimovęs prezervatyvo nuo to laiko, kai mokiausi koledže.

– Turėsi užsimauti dabar, – pasakė jam Ruta. Ji nusivyniojo nuo juosmens rankšluostį; paskui nuoga atsisėdo ant sujauktos lovos. – Jei pamiršai, kaip tai daroma, galiu tau priminti, – pridūrė.

Skotas išsirinko prezervatyvą su mėlynu apvalkalėliu. Jis ilgai Rutą bučiavo ir dar ilgiau laižė; jai neprireikė tepalo iš tėvo naktinio staliuko stalčiaus. Orgazmą ji patyrė per kelias sekundes, vos Skotui į ją įėjus, ir jautė, kaip po akimirkos viršūnę pasiekė ir jis. Beveik visą laiką, ypač kai Skotas ją laižė, Ruta žiūrėjo į atviras tėvo miegamojo duris; ji klausėsi, ar neišgirs tėvo žingsnių ant

laiptų arba antro aukšto koridoriuje, bet girdėjo tik neaiškų spragsėjimą ar dunksėjimą džiovyklėje. (Ryžių šutintuvo dangtelis nebebarškėjo; ryžiai jau buvo išvirę.) Kai Skotas į ją įėjo ir ji žinojo, jog tuoj patirs orgazmą, kone akimirksniu – ir netrukus viskas baigsis, – Ruta galvojo: „Grįžk namo dabar, tėti! Užlipk laiptais ir pamatyk mane *dabar*!“

Tačiau Tedas namo negrįžo ir nepamatė dukters tada, kai ji norėjo, kad jis ją pamatytų.

Skausmas neįprastoje vietoje

Į marinatą Hana buvo pripylusi per daug sojų padažo. Be to, krevetės marinate mirko ilgiau negu parą; jos nebeturėjo krevečių skonio. Bet Ruta su Skotu vis tiek suvalgė visas, ir visus ryžius, ir pakepintas daržoves – ir kažkokias agurkų salotas, jau gerokai pastovėjusias. Jie išgėrė antrą butelį balto vyno, paskui Ruta atkimšo dar vieną – raudono, prie sūrio bei vaisių. Abu draugiškai išgėrė ir tą.

Jie valgė ir gėrė neapsirengę, tik apsivynioję klubus rankšluosčiais – Ruta sėdėjo įžūliai apnuoginusi krūtis. Ji tikėjosi, kad į valgomąjį staiga įeis tėvas, bet jis neįėjo. Ir nors Ruta su Skotu Sondersu vaišinosi linksmai nusiteikę, ką jau kalbėti apie, regis, puikiai nusisekusią, audringą sueitį, pašnekesys prie stalo jiems nesirišo. Skotas Rutai pasakė, kad jo skyrybos buvo „draugiškos" ir kad jis džiaugiasi „bičiuliškais santykiais" su buvusia žmona. Neseniai išsiskyrę vyrai pernelyg daug šneka apie buvusias žmonas. Jei skyrybos buvo iš tikrųjų „draugiškos", kam dar apie tai kalbėti?

Ruta Skoto paklausė, kokia teise jis užsiima, bet Skotas atsakė, jog tai neįdomu; jo darbas susijęs su nekilnojamuoju turtu. Be to, Skotas prisipažino, kad nėra skaitęs nė vieno Rutos romano. Mėgino skaityti antrąjį, *Prieš Saigono žlugimą,* – manė, jog tai knyga apie karą. Jis turėjo gerokai pasistengti, kai buvo jaunas, kad nebūtų išsiųstas į Vietnamą; tačiau jam pasirodė, kad Rutos knyga – „romanas moterims". Išgirdusi tokį pasakymą, Ruta visuomet nejučia pagalvodavo apie daugybę įvairiausių moterų higienos prekių. („Apie moterų draugystę, ar ne?" – paklausė Skotas.) Tačiau

jo buvusi žmona buvo skaičiusi visas Rutos Koul knygas. „Ji – nuoširdžiausia tavo gerbėja“, – tarė Skotas Sondersas. (Buvusi žmona, *vėl*!)

Paskui Skotas Rutos paklausė, ar ji „su kuo nors susitikinėja“. Ji mėgino, neminėdama jokių pavardžių, papasakoti jam apie Alaną. Santuokos problema jos sąmonėje nebuvo susijusi su Alanu. Ruta Skotui pasakė, kad mintis apie santuoką jai atrodo iš tikrųjų viliojanti, nors baimė ir paverčia visa tai niekais.

– Nori pasakyti, kad santuoka tave labiau vilioja, negu baugina? – paklausė teisininkas.

– Kaip ten sakė Džordžas Eliotas*? Kadaise tie žodžiai man taip patiko, kad net nusirašiau, – tarė Ruta. – „Kas gali būti geriau dviem žmonėms, negu jausti, kad yra sujungti visam gyvenimui...“ *Bet*...

– Ar jis neišsiskyrė? – paklausė Skotas.

– Kas? – nesuprato Ruta.

– Džordžas Eliotas. Jis neišsiskyrė?

„Gal, jei atsistosiu ir pradėsiu nurinkinėti stalą, Skotui pasidarys nuobodu ir jis išvažiuos“, – galvojo Ruta.

Bet kai ji dėjo lėkštes į indaplovę, Skotas atsistojo jai už nugaros ir ėmė glamonėti krūtis; per abiejų rankšluosčius ji jautė stirksantį sukietėjusį jo strypą.

– Noriu šitaip, iš užpakalio, – tarė Skotas.

– Man taip nepatinka, – atsakė Ruta.

– Turiu galvoje, ne į kitą skylę, – šiurkščiai paaiškino jis. – Į tą pačią, tik iš užpakalio.

– Žinau, ką turi galvoje, – tarė Ruta. Jis taip atkakliai glamonėjo jai krūtis, kad ji vos pataikė padėti taures ant viršutinių indaplovės grotelių. – Man nepatinka iš užpakalio – taškas! – pridūrė Ruta.

– Tai kaip tau patinka? – paklausė Skotas.

Ruta suprato, kad jis tikisi pasimylėti dar kartą.

– Aš tau parodysiu, – tarė ji, – kai tik sudėsiu lėkštes į indaplovę.

* Anglų rašytoja. Tikrasis vardas – Meri Ana Evans.

Ruta ne atsitiktinai paliko priešakines duris nerakintas – ir neišjungė šviesos nei apatiniame, nei viršutiniame koridoriuje. Be to, ji neuždarė tėvo miegamojo durų, nes dar turėjo šiek tiek vilties, kad tėvas grįš ir ras ją besimylinčią su Skotu. Tačiau taip neatsitiko.

Ruta apžergė Skotą; sėdėjo ant jo labai ilgai. Vos neužmigo šitaip besisūpuodama. (Abu buvo per daug išgėrę.) Iš sulaikomo kvėpavimo supratusi, kad Skotas tuoj baigs, užgulė jam krūtinę, stipriai suėmė už pečių ir užsivertė ant savęs, nes negalėjo pakęsti išsiliejimo akimirką persimainančios daugumos vyrų veido išraiškos. (Ruta, be abejo, nežinojo – ir niekada nesužinos, – kad būtent taip jos motina mėgdavo mylėtis su Edžiu O'Hara.)

Ruta gulėjo ir klausėsi, kaip Skotas tėvo vonios kambaryje nuleidžia prezervatyvą į unitazą. Kai Skotas grįžo į lovą – jis beveik akimirksniu užmigo, – Ruta gulėjo ir klausėsi, kaip ūžia indaplovė. Indai buvo skalaujami jau paskutinį kartą ir Ruta tarėsi girdinti, kaip dvi vyno taurės brūžinasi viena į kitą.

Skotas Sondersas užsnūdo kaire ranka suėmęs dešinę jos krūtį. Rutai nebuvo labai patogu, tačiau dabar, kai Skotas kietai įmigo ir ėmė knarkti, jo ranka krūties nebegniaužė, veikiau slėgė visu svoriu kaip miegančio šuns letena.

Ruta mėgino prisiminti Džordžo Elioto žodžių apie santuoką pabaigą. Ji net nežinojo, iš kurio Džordžo Elioto romano yra ta ištrauka, nors aiškiai prisiminė, kaip kadaise ją nusirašė į vieną iš savo dienoraščių.

Dabar, jau snūduriuodama, Ruta staiga pagalvojo, kad Edis O'Hara turbūt žinotų, iš kurio romano yra ta ištrauka. Ką gi, Ruta bent jau turės dingstį jam paskambinti. (Iš tikrųjų, jeigu ji būtų paskambinusi Edžiui, jis nebūtų prisiminęs tos ištraukos – Edis Džordžo Elioto negarbino. Edis būtų skambinęs tėvui. Mėtinis O'Hara, nors jau išėjęs į pensiją, tikrai būtų žinojęs, iš kurio Džordžo Elioto romano yra tie žodžiai.)

„...kad paremtų vienas kitą visuose darbuose..." – šnibždėjo Ruta, sakydama mėgstamą ištrauką atmintinai. Ji nesibaimino, kad pažadins Skotą – tik jau ne šitaip knarkiantį. Indaplovėje tebesi-

brūžino vyno taurės. Telefonas neskambėjo jau taip seniai, kad Rutai atrodė, jog visas pasaulis kietai įmigo; kad ir kas ten skambino (skambino ir skambino), galiausiai, matyt, neteko vilties. „...kad paguostų vienas kitą visose nelaimėse..." – rašė Džordžas Eliotas apie santuoką. „...kad pagelbėtų vienas kitam visuose skausmuose, – šnibždėjo Ruta, – kad būtų kartu tyliuose neišsakytuose prisiminimuose paskutinio išsiskyrimo akimirką..." – Tai labai patiko Rutai Koul, galų gale užmigusiai šalia nepažįstamo vyriškio, kurio kvėpavimas buvo kaip dūdų orkestras.

Telefonas skambėjo kokį tuziną kartų, kol Ruta pagaliau išgirdo. Skotas Sondersas pabudo tik tada, kai Ruta atsiliepė. Ji jautė ant krūties atgijusią jo leteną.

– Alio! – tarė Ruta. Atsimerkusi ne iš karto atpažino skaitmeninį tėvo laikrodį. Tik po kelių sekundžių, pamačiusi leteną ant savo krūties, prisiminė, kur yra, kokiomis aplinkybėmis – ir kodėl nenorėjo kelti ragelio.

– Aš taip dėl tavęs jaudinausi, – pasakė Alanas Olbraitas. – Tiek kartų skambinau...

– O, Alanai... – tarė Ruta. Laikrodis rodė šiek tiek po dviejų nakties. Indaplovė nebeūžė. Džiovyklė buvo nutilusi dar anksčiau. Letena ant krūties vėl tapo ranka; ji tvirtai suėmė krūtį. – Aš miegojau, – tarė Ruta.

– Jau maniau, kad *numirei*! – pasakė Alanas.

– Susipykau su tėvu – nekėliau ragelio, – paaiškino Ruta. Ranka paleido krūtį. Ruta matė, kaip ta pati ranka siektelėjo per ją ir atidarė viršutinį naktinio staliuko stalčių. Ranka išsirinko prezervatyvą, vėl mėlyną; be to, ranka iš stalčiaus paėmė tepalo tūbelę.

– Mėginau prisiskambinti tavo draugei Hanai. Ar ji neturėjo būti su tavimi? – paklausė Alanas. – Bet atsiliepdavo tik atsakiklis – net nežinau, ar ji girdėjo, ką ten įkalbėjau.

– *Nekalbėk* su Hana – susipykau ir su ja, – pasakė Alanui Ruta.

– Tai tu ten viena? – paklausė Alanas.

– Taip, viena, – atsakė Ruta. Ji stengėsi išsilaikyti ant šono, tvirtai suspaudusi kojas, bet Skotas Sondersas buvo stiprus; jam

pavyko ją prisitraukti ir paklupdyti ant kelių. Buvo gerai ištepęs prezervatyvą drėkinamuoju tepalu, todėl netikėtai lengvai įslydo į ją; Ruta akimirką neteko žado.

– Ką? – tarė Alanas.

– Jaučiuosi bjauriai, – pasakė jam Ruta. – Geriau paskambinsiu tau iš ryto.

– Galiu pas tave atvažiuoti, – pasisiūlė Alanas.

– Ne! – riktelėjo Ruta Alanui *ir* Skotui.

Ji rėmėsi alkūnėmis ir kakta; vis mėgino atsigulti ant pilvo, tačiau Skotas taip smarkiai traukė jos klubus į save, kad atrodė jau geriau klūpėti ant kelių. Rutos viršugalvis daužėsi į lovos galą. Ji norėjo pasakyti Alanui „labanakt", bet labai trūkčiojo jos kvėpavimas. Be to, Skotas ją buvo nustūmęs taip toli į priekį, kad ji niekaip negalėjo pasiekti naktinio staliuko ir padėti ragelio.

– *Myliu* tave, – pasakė Alanas. – Man labai gaila.

– Ne, tai *man* labai gaila, – šiaip taip ištarė Ruta, ir Skotas Sondersas, paėmęs iš jos, padėjo ragelį. Paskui jis suėmė rankomis abi jos krūtis ir, skaudžiai jas spausdamas, dulkino Rutą iš užpakalio, kaip šuo – taip pat, kaip Edis O'Hara kadaise dulkino jos motiną.

Ruta, laimė, neprisiminė visų nutikimo su netinkamu lempos gaubtu smulkmenų, bet ir to, ką prisiminė, pakako, kad niekada nenorėtų atsidurti tokioje padėtyje. O dabar kaip tik ir atsidūrė. Turėjo iš paskutiniųjų stumtis atgal, kad galva nesidaužytų į lovos galvūgalio lentą.

Prieš tai ji miegojo prispaudusi dešinį petį, kurį skaudėjo nuo skvošo, tačiau dešinio peties skausmas nebuvo toks aštrus kaip skausmas, kurį kėlė Skotas Sondersas. Pati ta padėtis buvo skausminga – ne tik su ja susiję Rutos prisiminimai. Be to, krūtis Skotas gniaužė daug šiurkščiau, negu jai patiko.

– Prašau tavęs – liaukis! – prašė Ruta, bet Skotas jautė, kaip ji stumiasi klubais į jį, ir badė ją dar smarkiau.

Kai jis baigė, Ruta atsigulė ant kairio šono ir žiūrėjo į tuščią lovą; girdėjo, kaip Skotas nuleidžia į unitazą dar vieną prezervatyvą. Iš pradžių jai pasirodė, kad kraujuoja, tačiau tai buvo tik drė-

kinamojo tepalo perteklius. Grįžęs į lovą, Skotas mėgino vėl paliesti jos krūtis. Ruta nustūmė jo ranką.

– Sakiau, kad man taip nepatinka, – tarė ji.

– Juk pataikiau į *tą* skylę, ar ne? – paklausė Skotas.

– Sakiau, kad nemėgstu iš užpakalio – taškas, – atkirto Ruta.

– Ei, tu gi krutinai klubus. Tau patiko! – tarė Skotas.

Ji žinojo, jog stūmėsi klubais į jį tik tam, kad galva nesidaužytų į lovos galą. Galbūt žinojo ir jis. Bet Ruta tik pasakė:

– Man skaudėjo.

– Na jau, – tarė Skotas. Jis vėl mėgino paliesti jos krūtis, tačiau ji vėl nustūmė jo ranką.

– Kai moteris sako „ne" – kai ji sako „liaukis"... na... ką reiškia, jei vyras *nesiliauja*? – paklausė Ruta. – Ar nemanai, jog tai panašu į prievartavimą?

Skotas apsivertė ant kito šono, atsuko jai nugarą:

– Na jau. Nepamiršk, kad kalbiesi su teisininku, – pasakė.

– Kalbuosi su šiknium, – tarė Ruta.

– Taigi... kas skambino? – paklausė Skotas. – Labai svarbus asmuo?

– Svarbesnis negu tu, – atšovė Ruta.

– Atsižvelgdamas į aplinkybes, – tarė teisininkas, – drįstu manyti, kad ne *toks* jau svarbus.

– Būk geras, nešdinkis iš čia, – pasakė Ruta. – Tiesiog nešdinkis.

– Gerai, gerai, – neprieštaravo Skotas. Tačiau grįžusi iš vonios kambario, Ruta rado jį vėl užmigusį. Jis gulėjo ant šono, ištiesęs rankas į jos pusę; buvo užėmęs visą lovą.

– Kelkis! Dink iš čia! – šaukė Ruta, tačiau Skotas arba vėl kietai miegojo, arba apsimetė.

Dabar aišku, jog prieš imdamasi tolesnių veiksmų Ruta galėjo geriau pagalvoti. Atidariusi prezervatyvų stalčių, ji čiupo drėkinamojo tepalo tūbelę ir išspaudė jos turinį į nepridengtą Skoto kairę ausį. Tepalas iš tūbelės išbėgo daug greičiau, negu ji tikėjosi; jis buvo skystesnis negu želė ir tuoj pat pažadino Skotą Sondersą.

– Laikas važiuoti, – priminė jam Ruta. Ji tikrai nemanė, kad jis jai smogs. Su kairiarankiais visada taip: atsitinka tai, ko visai nesitiki.

Skotas smogė tik vieną kartą, bet smarkiai. Iš pradžių kaire ranka griebėsi už kairės ausies, paskui iššoko iš lovos ir atsidūrė priešais Rutą. Pataikė jai į dešinį skruostikaulį – tiesiu smūgiu kaire ranka; Ruta nespėjo net pamatyti. Gulėdama ant kilimėlio, maždaug toje vietoje, kur anksčiau stovėjo atsegtas Hanos lagaminas, ji suprato, kad Hana buvo teisi: tariamas Rutos sugebėjimas jau per pirmą pasimatymą pastebėti, kuris vyras turi polinkį į prievartą, iš tikrųjų buvo tik tuščias svaičiojimas. Hana sakė, kad Rutai paprasčiausiai sekėsi. („Tu tiesiog dar nenuėjai į *tą* pasimatymą", – įspėjo ją Hana.) „Ką gi, dabar jau nuėjau", – galvojo Ruta.

Ji palaukė, kol kambarys nustos suktis, tik tada mėgino pajudėti. Jai vėl pasirodė, kad kraujuoja, tačiau tai buvo tepalas, kuriuo Skotas išsitepliojo kairę ranką, kai griebėsi už kairės ausies.

Ruta gulėjo susirietusi kaip embrionas, pritraukusi kelius prie krūtinės. Jautėsi taip, tarytum oda ant dešinio skruostikaulio būtų per daug įtempta ir visas veidas nenormaliai šiltas. Kai sumirksėjo, iš akių pasipylė žvaigždės, bet vėliau, kai kelias sekundes pabuvo atsimerkusi, jos pradingo.

Ji vėl pasijuto lyg uždaryta sieninėje spintoje. Nuo pat vaikystės nebuvo taip išsigandusi. Skoto Sonderso nematė, bet vis tiek pasakė:

– Atnešiu tau drabužius. Jie tebėra džiovyklėje.

– Pats žinau, kur džiovyklė, – paniūromis burbtelėjo Skotas. Tarytum iš šalies Ruta matė, kaip jis peržengė per ją, gulinčią ant kilimėlio. Paskui išgirdo, kaip po jo kojomis sugirgždėjo laiptai.

Kai atsistojo, jai akimirką sukosi galva; jausmas, kad tuoj susivems, išliko ilgiau. Šleikštulį tebejautė ir nulipusi į pirmą aukštą, kur per valgomąjį iš karto išėjo į tamsią terasą. Vėsus nakties oras akimirksniu ją atgaivino. „Bobų vasara pasibaigė", – pagalvojo Ruta, įmerkusi vienos kojos pirštus į baseiną; švelnus kaip šilkas vanduo buvo šiltesnis už orą.

Vėliau ji pasiners į vandenį, tačiau dabar nenorėjo būti nuoga. Susirado šalia lauko dušo paliktus nešvarius skvošo drabužius; jie buvo drėgni nuo atšalusio prakaito ir nuo rasos – apsivilkusi marškinėlius, Ruta net nusipurtė. Ji nesiterliojo su kelnaitėmis, liemenėle ar kojinėmis. Pakaks ir marškinėlių, šortų bei sportbačių. Paskui truputį pajudino skaudantį dešinį petį. Tokios mankštos irgi turėjo pakakti.

Skoto Sonderso raketė stovėjo atremta – rankena aukštyn, lankeliu žemyn – į lauko dušo kabiną. Rutai ta raketė buvo per sunki, kotas per storas jos rankai. Tačiau Ruta ir neketino su ja žaisti visos partijos. „Bus gerai“, – pagalvojo Ruta, grįždama į vidų.

Skotą rado skalbykloje. Jis nebuvo užsisegęs suspenzorijaus, tik užsimovęs šortus ir įgrūdęs suspenzorijų į dešinę priekinę kišenę; kojinės kyšojo iš kairės priekinės kišenės. Batus buvo apsiavęs, bet nesusivarstęs raiščių. Kaip tik per galvą vilkosi marškinėlius, kai Ruta netikėtu žemu smūgiu atgalia ranka sutriuškino jam dešinį kelį. Skotas dar spėjo iškišti galvą pro skylę, ir po akimirkos Ruta iš dešinės smogė jam tiesiai į veidą. Jis užsidengė veidą rankomis, tačiau Ruta buvo pasukusi raketės lankelį šonu. Ji kirto Skotui per abi alkūnes – iš kairės, paskui iš dešinės. Jam akimirksniu nutirpo rankos; jis negalėjo jų pakelti, kad apsaugotų veidą. Iš vieno jo antakio jau bėgo kraujas. Ruta dar du kartus smogė iš viršaus, į abu Skoto raktikaulius – po pirmo smūgio nutrūko kelios raketės stygos, o po antro lankelis visiškai atsiskyrė nuo rankenos.

Bet ir viena rankena atrodė pakankamai veiksmingas ginklas. Ruta toliau talžė Skotą, taikydama į visas vietas, kurios tik buvo nepridengtos. Skotas mėgino išropoti iš skalbyklos keturiomis, tačiau dešinys kelis neišlaikė jo svorio, be to, buvo sulaužytas kairys raktikaulis. Todėl ropoti Skotas negalėjo. Jį daužydama Ruta vis kartojo sužaistų skvošo partijų rezultatus – kaip kokią žeminančią litaniją. „Penkiolika – aštuoni, penkiolika – šeši, penkiolika – devyni, penkiolika – penki, penkiolika – *vienas*!“

Kai Skotas susmuko, maldaujamai palinkęs į šoną ir užsiden-

gęs veidą rankomis, Ruta liovėsi jį mušusi. Nors ir nepadėjo, bet leido atsistoti. Dėl sužeisto dešinio kelio jis gerokai šlubavo ir nuo kiekvieno krestelėjimo jam tikriausiai smarkiai suskausdavo lūžusį kairį raktikaulį. Iš žaizdos virš antakio be perstojo žliaugė kraujas. Laikydamasi saugaus atstumo, Ruta nulydėjo Skotą iki automobilio. Rankoje ji tebelaikė jo raketės rankeną; dabar, be lankelio, ta raketė nebebuvo jai per sunki.

Akimirką Ruta lyg ir susirūpino dėl dešinio Skoto kelio, bet tik todėl, kad nežinojo, ar Skotas galės vairuoti. Paskui pamatė, kad jo automobilis su automatine pavara. Ir akceleratorių, ir stabdį, jei reikės, galės spausti kaire koja. Ruta nuliūdo suvokusi, jog vyrus, kurių automobiliai su automatine pavara, niekina beveik taip pat, kaip ir tuos, kurie muša moteris.

„Viešpatie, aš gi tikra tėvelio dukrelė!“ – pagalvojo Ruta.

Kai Skotas išvažiavo, Ruta skalbykloje surado jo raketės lankelį; išmetė į šiukšlių kibirą kartu su tuo, kas buvo likę iš rankenos. Paskui sudėjo skalbinius į skalbimo mašiną – tik skvošo aprangą, keletą apatinių drabužėlių ir savo bei Skoto rankšluosčius. Paprasčiausiai norėjo girdėti skalbimo mašinos ūžimą; tas garsas ją ramino. Tuščiuose namuose buvo pernelyg tylu.

Po to ji išgėrė beveik visą kvortą vandens ir – vėl nuoga – nusinešė prie baseino švarų rankšluostį bei du ledų kompresus. Lauko dušo kabinoje ilgai stovėjo po karšta srove, dukart išsimuilino, dukart išsitrinko plaukus, paskui atsisėdo ant apatinio laiptelio sekliajame baseino gale. Vieną ledų kompresą užsidėjo ant dešinio peties, o kitą laikė prie veido, priglaudusi prie skruostikaulio bei dešinės akies. Ruta vengė žiūrėti į veidrodį, bet ir taip žinojo, kad jos skruostikaulis ir akis ištino; dešinė akis beveik neprasimerkė, buvo likęs tik siaurutis plyšelis. Iš ryto ta akis bus visiškai užburkusi.

Po karšto dušo vanduo baseine iš pradžių atrodė vėsokas, bet švelnus kaip šilkas ir daug šiltesnis už nakties orą. Naktis buvo giedra; žvaigždžių – milijonai. Ruta tikėjosi, kad taip pat giedra bus ir kitą naktį, kai reikės skristi į Europą. Tačiau ji buvo perne-

lyg pavargusi, kad ilgiau galvotų apie kelionę; jautė, kaip nuo ledo stingsta visas kūnas.

Sėdėjo taip ramiai, kad prie pat jos priplaukė maža varlytė; Ruta paėmė ją į saują. Paskui ištiesė ranką ir paleido varlytę ant medinio baseino krašto, toji nušokavo. Nuo chloro ji ilgainiui būtų žuvusi. Ruta po vandeniu trynė ranką tol, kol dingo varlės slidumo pojūtis; tos gleivės jai priminė ką tik išgyventą nutikimą su drėkinamuoju tepalu.

Išgirdusi, kad išsijungė skalbimo mašina, Ruta išlipo iš baseino ir perdėjo šlapius skalbinius į džiovyklę. Miegoti nuėjo į savo kambarį; gulėjo švarioje lovoje ir klausėsi pažįstamo, raminančio džiovyklėje besisukančių skalbinių dunksėjimo.

Bet vėliau, kai prireikė atsikelti ir nueiti į vonią, Ruta pajuto skausmą šlapindamasi ir vėl pagalvojo apie neįprastą vietą – giliai viduje, – kurią Skotas Sondersas badė. Ten irgi skaudėjo. Tačiau tai nebuvo aštrus skausmas. Veikiau maudulys, kaip prieš mėnesines – tik mėnesinės turėjo prasidėti dar negreitai, be to, Ruta niekada anksčiau nejautė skausmo toje vietoje.

Iš ryto ji paskambino Alanui, kol jis dar neišėjo į leidyklą.

– Ar mylėtum mane mažiau, jei nebežaisčiau skvošo? – paklausė Ruta. – Nemanau, kad labai ilgai tversiu... na, po to, kai sutriuškinsiu tėvą.

– Ne, ne mažiau, žinoma, – atsakė Alanas.

– Tu man per geras, – įspėjo jį Ruta.

– Juk sakiau, kad tave myliu, – tarė Alanas.

„Viešpatie, turbūt jis *tikrai* mane myli!“ – pagalvojo Ruta, bet nepasakė nieko daugiau, tik tarstelėjo: – Paskambinsiu vėliau, iš oro uosto.

Ruta jau buvo apsižiūrėjusi Skoto pirštų žymes ant krūtų; mėlynių buvo ir ant jos klubų bei sėdmenų, bet Ruta visų negalėjo matyti, nes apskritai matė tik kaire akimi. Ji vis dar vengė žiūrėti į savo veidą veidrodyje. Ir nežvilgtelėjusi žinojo, kad reikia toliau dėti ledų kompresus ant dešinės akies; taip ir darė. Sustingusį dešinį petį tebeskaudėjo, bet Rutai atsibodo jį šaldyti. Be to, ji dar turėjo kai ką padaryti. Buvo ką tik baigusi krautis daiktus, kai grįžo tėvas.

– Dievulėliau, Ruti, – kas tau taip trenkė?

– Tai tik skvošo trauma, – pamelavo Ruta.

– Su kuo žaidei? – paklausė tėvas.

– Daugiausia su savimi, – tarė Ruta.

– Ruti, Ruti... – sudejavo tėvas. Iš pažiūros buvo pavargęs. Ruta pagalvojo, kad jis gal ir neatrodo septyniasdešimt septynerių, bet tikrai atrodo kaip žmogus, pradėjęs septintą dešimtį. Jai patiko lygios, neapžėlusios viršutinės jo nedidelių kvadratinių plaštakų pusės. Ruta susigriebė spoksanti į tėvo plaštakas, nes negalėjo pažvelgti jam į akis – bent jau ne užtinusia dešine akimi, šiaip ar taip. – Man labai gaila, Ruti, – pradėjo tėvas. – Dėl Hanos...

– Nenoriu, kad apie tai kalbėtum, tėti, – tarė Ruta. – Niekaip nenuramdai savo stryko – ta pati sena giesmelė.

– Bet *Hana*, Ruti... – mėgino pasakyti tėvas.

– Nenoriu net girdėti jos vardo, – nutildė jį Ruta.

– Gerai, Ruti.

Ruta negalėjo žiūrėti į jį, tokį susigėdusį; jau žinojo, kad jis nieko taip nemyli, kaip ją. Dar blogiau, Ruta žinojo, kad ir pati jį myli; myli labiau negu Alaną ir, *be abejo*, labiau negu Haną. Nieko Ruta Koul taip nemylėjo ir niekam nejautė tokios neapykantos, kokią jautė tėvui, bet ji tik pasakė:

– Atsinešk raketę.

– Ar bent kiek ta akimi matai? – paklausė tėvas.

– Matau kita, – atsakė Ruta.

Ruta moko tėvą vairuoti

Rutai vis dar skaudėjo, kai šlapinosi, bet ji stengėsi apie tai negalvoti. Greitai šmurkštelėjo į skvošo drabužius; norėjo būti salėje ir truputį pamušinėti kamuoliuką, kol tėvas pasiruoš žaidimui. Be to, norėjo nutrinti mėlynos kreidos dėmelę, kuria buvo pažymėtas mirties taškas priekinėje sienoje. Rutai žymės nereikėjo, ji ir taip galėjo pataikyti į tą vietą.

Kamuoliukas jau buvo apšilęs ir labai šoklus, kai Ruta pajuto beveik nepastebimą grindų virpėjimą – tėvas lipo daržinės kopėčiomis į viršų. Ji greitai nubėgo iki priekinės sienos, apsisuko ir dar spėjo grįžti atgal, prie galinės, – tik tada išgirdo, kaip tėvas dukart pabeldė rakete ir atidarė skvošo salės duris. Rutai tik truputį dilgtelėjo toje neįprastoje vietoje, kurią Skotas Sondersas badė ne taip, kaip ji norėjo. Jei nereikės labai daug lakstyti, viskas bus gerai.

Blogiau buvo tai, kad Ruta nematė dešine akimi. Juk bus akimirkų, kai ji nematys, kur stovi tėvas. Tedas niekada nedundėdavo po visą salę; stengdavosi judėti kuo mažiau, o jeigu jau judėdavo, tai tokiais lengvais žingsneliais, kad nematydamas negalėjai žinoti, kur jis yra.

Ruta suprato, kaip svarbu laimėti pirmą partiją. Kiečiausias Tedas būdavo žaidimui įpusėjus. „Jeigu man pasiseks, – galvojo Ruta, – visa partija ir praeis, kol jis ras tą mirties tašką“. Kai jie dar tik mankštinosi, ji pastebėjo, kad tėvas šnairomis žvilgčioja į priekinę sieną, ieškodamas dingusios mėlynos dėmelės.

Pirmą partiją ji laimėjo 18 – 16, bet per tą laiką tėvas spėjo aptikti mirties tašką ir Ruta po smarkaus jo padavimo kamuoliu-

ką atmušdavo per vėlai – ypač kai stovėdavo kairėje aikštelės pusėje. Nieko nematydama dešine akimi, ji turėdavo beveik visu kūnu pasisukti į tėvą, kai jis paduodavo. Kitas dvi partijas Ruta pralošė, 12–15 ir 16–18, tačiau ne jai, o tėvui, nors jis pirmavo 2–1, po trečios partijos prireikė vandens butelio.

Ketvirtą partiją Ruta laimėjo 15–9. Paskutinį tašką tėvas prarado, kai pataikė į skardą; iki tol nė vienas iš jų nebuvo pataikęs į skardą. Taigi kol kas buvo lygiosios: 2–2. Ir anksčiau kartais būdavo lygiosios, bet po jų Ruta visuomet pralaimėdavo. Tėvas daug kartų sakė: „Ko gero, tu mane sutriuškinsi, Ruti". Ir netrukus pats ją sutriuškindavo. Tačiau dabar, prieš penktą partiją, jis nesakė nieko. Ruta gurkštelėjo vandens ir savo viena sveika akimi atidžiai pažiūrėjo į tėvą:

– Ko gero, aš tave sutriuškinsiu, tėti, – tarė.

Penktą partiją ji laimėjo 15–4. Tėvas ir vėl prarado paskutinį tašką, pataikęs į skardą. Tas demaskuojantis skardos skambesys aidės Rutai ausyse ateinančius ketverius ar penkerius metus.

– Puikiai sulošei, Ruti, – pasakė Tedas. Jis turėjo išeiti iš salės, kad atsineštų butelį vandens. Rutai teko paskubėti; ji spėjo rakete paplekšnoti pro duris einančiam tėvui per užpakalį. Iš tikrųjų norėjo jį apkabinti, bet jis net nepažvelgė jai į akis – į vieną sveiką akį. „Koks jis vis dėlto keistas!" – pagalvojo Ruta. Paskui prisiminė, koks keistas buvo Edis O'Hara, kai sumetė monetas į klozetą ir nuleido vandenį. Ko gero, visi vyrai keistoki.

Rutai visada atrodė gana neįprasta, kad tėvas nė kiek nesidrovi būti nuogas jos akivaizdoje. Nuo to laiko, kai jai pradėjo augti krūtys, – jos augo labai pastebimai, – Ruta ėmė varžytis būdama nuoga priešais tėvą. Bet prausimasis kartu lauko dušo kabinoje ir plaukiojimas baseine... na, ar tai ne savotiškas šeimos ritualas? Šiaip ar taip, šiltu oru tai buvo tarytum *savaime suprantamas* ritualas, neatsiejamas nuo skvošo.

Tačiau nugalėtas tėvas atrodė senas ir pavargęs; Ruta negalėjo net pagalvoti, kad pamatys jį nuogą. Be to, ji nenorėjo, kad jis pamatytų pirštų žymes ant jos krūtų, klubų bei sėdmenų. Tėvas *gal* ir patikėjo, jog mėlynė Rutos paakyje – skvošo trauma, bet

apie lytinius santykius jis žinojo daugiau negu pakankamai, kad suprastų, jog visos *kitos* Rutos mėlynės negalėjo atsirasti žaidžiant skvošą. Ruta nusprendė jo pasigailėti ir tų kitų mėlynių nerodyti.

Tedas, be abejo, nežinojo, kad jo gailimasi. Kai Ruta pasakė, jog norėtų išsimaudyti karštoje vonioje, užuot nusipraususi po dušu ir šokusi į baseiną, jis pasijuto gavęs atkirtį.

– Kaipgi mudu tą epizodą su Hana pamiršime, Ruti, jeigu apie tai *nekalbame*?

– Pakalbėsime apie Haną vėliau, tėti. Gal kai aš grįšiu iš Europos.

Ištisus dvidešimt metų skvošo salėje ji stengėsi sutriuškinti tėvą. Dabar, pagaliau jį nugalėjusi, Ruta vonioje apsiverkė. Jai buvo apmaudu, kad nejaučia jokio džiugesio pergalės akimirką; Ruta raudojo, nes tėvas taip nuvertino geriausią jos draugę, kad savo santykius su ja pavadino tiesiog „epizodu“. O gal Hana taip nuvertino draugystę su Ruta, kad jai pasirodė svarbiau trumpas meilės nuotykis su jos tėvu?

„Tik nepradėk knaisiotis – pasistenk tai įveikti!“ – pasakė sau Ruta. Vadinasi, jie abu ją išdavė – na ir kas?

Išlipusi iš vonios, ji prisivertė pažiūrėti į veidrodį. Dešinė akis atrodė siaubingai – kaip tik prieš turnė po Europą! Išpurtusi akis neprasimerkė, skruostikaulis buvo patinęs, bet labiausiai Rutą pašiurpino spalva. Maždaug kumščio didumo odos plotas buvo tamsiai raudonas su violetiniu atspalviu – kaip saulėlydis prieš audrą, o pakraštėliai dar pajuodavę. Tokia ryški, žėruojanti mėlynė, beveik juokinga! Ta mėlynė tikrai išsilaikys dešimt dienų, per visą kelionę po Vokietiją; paskui patinimas atslūgs, spalva galiausiai išbluks, pasidarys šviesiai geltona, bet šiokia tokia žymė ant veido, ko gero, bus įžiūrima ir kitą savaitę, kai Ruta viešės Amsterdame.

Ji tyčia neįsidėjo skvošo drabužių, netgi batų. Tyčia paliko savo raketes daržinėje. Bus puiki proga mesti skvošą. Rutos leidėjai Vokietijoje ir Olandijoje buvo jai sutarę keletą mačų; ką gi, reikės atšaukti. Juk Ruta turės savaime suprantamą (netgi matomą) priežastį. Galės pasakyti, kad jai lūžo skruostikaulis ir kad gydytojas

patarė leisti jam ramiai sugyti. (Skotas Sondersas iš tikrųjų galėjo sulaužyti jai skruostikaulį.)

Mėlynė paakyje neatrodė kaip skvošo trauma; jei priešininkas būtų taip smarkiai sudavęs Rutai *rakete*, toje vietoje būtų buvusi ne tik mėlynė, bet ir kirstinė žaizda, kurią būtų reikėję susiūti. Geriau visiems sakyti, kad varžovas netyčia stuktelėjo *alkūne*. Kad taip atsitiktų, Ruta turėjo stovėti per arti – priešininkui už nugaros. Tokiu atveju tariamas Rutos priešininkas turėjo būti kairiarankis – kad pataikytų jai į dešinę akį. (Kaip romanų rašytoja, Ruta žinojo, kad norėdama papasakoti įtikimą istoriją, privalo teisingai sudėlioti smulkmenas.)

Ruta jau įsivaizdavo, kaip galės pajuokauti kalbėdamasi su žurnalistais: „Tiesą sakant, man niekada nesisekė su kairiarankiais". Arba: „Kairiarankiai visada pateikia kokią nors staigmeną". (Pavyzdžiui, ima badyti tave iš užpakalio, nors ką tik sakei, kad tau taip nepatinka, ir žiebia į akį, kai paprašai išeiti... arba išdulkina tavo geriausią draugę.)

Ruta manėsi turinti pakankamai žinių apie kairiarankių elgseną, kad sukurtų išties neblogą istoriją.

Jie važiavo sausakimšu Pietiniu bulvaru ir jau buvo netoli posūkio į oro uostą, kai Ruta nusprendė, jog dar nesutriuškino tėvo taip, kaip norėjo. Jau daugiau negu penkiolika metų, kai tik abu kur nors važiuodavo, paprastai vairuodavo Ruta. Tačiau ne šįkart. Dar Sagaponake, dėdamas visus tris Rutos lagaminus į bagažinę, tėvas tarė:

– Geriau leisk man vairuoti, Ruti. Aš matau *abiem* akimis.

Ruta nesiginčijo. Jei vairuos tėvas, ji galės jam sakyti, ką tik norės, ir jam nebus leidžiama į ją pažvelgti – kol nesustos šalikelėje.

Ruta pradėjo nuo pasakojimo apie tai, kaip jai patiko Edis O'Hara. Paskui pasakė, kad motina buvo sumaniusi išvykti *anksčiau*, negu žuvo berniukai; Merion taip nusprendė ne dėl Edžio. Be to, Ruta tėvui pasakė, jog žino, kad jis *numatė* motinos romaną su Edžiu; jis juos suvedė suprasdamas, kad Merion, ko gero, nepa-

jėgs atsispirti vaikinui, primenančiam jai Tomą ir Timotį. Ir jau savaime aišku, jog tėvas galėjo bemaž neabejoti, kad Edis beviltiškai įsimylės Merion.

– Ruti, Ruti... – buvo besakąs Tedas.

– Žiūrėk į kelią, tėti, ir į veidrodėlį, – perspėjo jį Ruta. – Jei sumanysi pažvelgti į mane, geriau sustok ir leisk vairuoti man.

– Tavo motina buvo nugrimzdusi į visišką depresiją, ir pati tai žinojo, – tarė tėvas. – Ji suprato, kokį baisų poveikį darytų tau. Juk vaikui labai blogai, kai vienas iš tėvų nuolatos apimtas depresijos.

Pokalbis su Edžiu labai daug reiškė Rutai, tačiau tai, ką Edis jai pasakė, nieko nereiškė jos tėvui. Tedas turėjo nekintamą nuomonę apie tai, koks žmogus buvo Merion ir kodėl jį paliko. Rutos susitikimas su Edžiu jos tėvui nepadarė *jokio* įspūdžio. Turbūt kaip tik todėl Rutos noras priblokšti tėvą dar niekada nebuvo toks stiprus, kaip tą akimirką, kai ji pradėjo pasakoti apie Skotą Sondersą.

Būdama iš tikrųjų gabi romanų rašytoja, Ruta pirmiausia tėvą sudomino, tyčia jį *suklaidindama*. Pradėjo nuo susitikimo su Skotu maršrutiniame autobusėlyje, paskui papasakojo, kaip jie žaidė skvošą.

– Tai *štai* kas įstatė tau mėlynę! – tarė tėvas. – Nė kiek nesistebiu. Jis puldinėja po visą salę ir per daug užsimoja atgal – kaip visi teniso žaidėjai.

Ruta tiesiog pasakojo istoriją – neskubėdama, po truputį. Priėjusi prie tos dalies, kai rodė Skotui apatiniame Tedo stalčiuje sudėtas poliaroidines nuotraukas, apie save ėmė šnekėti trečiuoju asmeniu. Tėvas nežinojo, kad Ruta žino apie tas nuotraukas – ką jau kalbėti apie naktinio staliuko stalčių, pilną prezervatyvų bei drėkinamojo tepalo.

Kai Ruta pradėjo pasakoti, kaip *pirmą* kartą suartėjo su Skotu, – ir kaip tikėjosi, kai Skotas ją laižė, kad tėvas grįš namo ir pamatys juos pro atviras miegamojo duris, – tėvas tik akimirką, bet visgi atitraukė akis nuo kelio ir pažvelgė į ją.

– Verčiau sustok ir leisk vairuoti man, tėti, – pasakė jam Ruta. – Viena akis, žiūrinti į kelią, vis dėlto geriau negu nė vienos.

Jis vėl stebėjo kelią ir žvilgčiojo į užpakalinio vaizdo veidrodėlį, o ji pasakojo toliau. Krevečių skonis buvęs ne kaip krevečių, be to, ji nenorėjusi suartėti dar kartą. Pirmoji lemtinga jos klaida ir buvusi ta, kad ji per ilgai jojo ant Skoto. „Ruta išdulkino jam smegenis“, – taip ji pasakė.

Kai Ruta ėmė pasakoti apie tai, kaip suskambo telefonas ir Skotas Sondersas įėjo į ją iš užpakalio, – nors ji jam sakė, kad jai taip nepatinka, – tėvas vėl atitraukė akis nuo kelio. Ruta supyko:

– Klausyk, tėti, jei negali susikaupti ir vairuoti, tai geriau nevairuok. Pasitrauk į šalikelę. *Aš* sėsiu prie vairo.

– Ruti, Ruti... – Tai buvo viskas, ką Tedas įstengė pasakyti. Jis verkė.

– Jei labai susijaudinai ir nebematai kelio, – tai dar viena priežastis sustoti, tėti.

Ji papasakojo, kaip jos galva daužėsi į lovos galą, kaip ji negalėjo nieko daugiau padaryti, tik stumtis klubais į Skotą, ir kaip vėliau jis jai trenkė – *ne* skvošo rakete. („Rutos manymu, tai buvo tiesus smūgis kaire ranka – ji nespėjo net pamatyti“.)

Ji tik susirietė į kamuoliuką ir tikėjosi, kad jis daugiau nebemuš. Paskui, kai galvoje šiek tiek prašviesėjo, nulipo žemyn ir susirado Skoto raketę. Pirmiausia smogė jam į dešinį kelį. „Tai buvo žemas smūgis atgalia ranka, – paaiškino Ruta. – Raketės lankelį, savaime suprantama, Ruta pasuko šonu“.

– Pirmiausia smogei jam į kelį? – pertraukė jos pasakojimą tėvas.

– Į kelį, į veidą, į abi alkūnes, abu raktikaulius – iš eilės, – pasakė Ruta.

– Jis negalėjo *paeiti*? – paklausė tėvas.

– Negalėjo *ropoti*, – tarė Ruta. – Eiti *galėjo*, šlubuodamas.

– Dievulėliau, Ruti...

– Matei rodyklę į Kenedžio?..

– Mačiau.

– Neatrodė, kad matytum, – tarė Ruta.

Paskui ji jam pasakė, kad jai vis dar skauda, kai šlapinasi, ir kad jaučia skausmą neįprastoje vietoje – kažkur viduje. – Niekis, pra-

eis, – pridūrė, nustojusi kalbėti trečiuoju asmeniu. – Tiesiog turėsiu to nepamiršti, kad nuo šiol vengčiau tokios pozos.

– Užmušiu tą šunsnukį! – tarė tėvas.

– Kam taip vargintis? – paklausė Ruta. – Toliau žaisk su juo skvošą – kai jis vėl galės lakstyti. Žaidėjas jis nekoks, tačiau su juo bent pasimankštinsi – treniruotėms jis tinka.

– Jis faktiškai tave *išprievartavo*! Jis tau *trenkė*! – sušuko tėvas.

– Bet niekas nepasikeitė, – pabrėžtinai pasakė Ruta. – Hana tebėra mano geriausia draugė. Tu tebesi mano tėvas.

– Gerai, gerai – supratau, – tarė tėvas. Jis mėgino nusišluostyti ašaras senų flanelinių marškinių rankove. Rutai tie marškiniai patiko, nes juos tėvas dėvėjo, kai ji buvo maža mergaitė. Bet vis tiek jai knietėjo jam pasakyti, kad laikytų vairą abiem rankom.

Tačiau ji tik priminė tėvui, kokia oro linija skris ir kurio terminalo jam reikia ieškoti:

– Matai? – paklausė ji. – „Delta“.

– Matau, matau. *Žinau*, kad „Delta“, – tarė tėvas. – Ir suprantu, ką nori pasakyti – suprantu, suprantu.

– Nemanau, kad kada nors suprasi, – pasakė Ruta. – Nežiūrėk į mane – mes dar nesustojom!

– Ruti, Ruti. Atleisk man, atleisk...

– Ar matai, kur užrašyta „Išvykimas“? – paklausė Ruta.

– Taip, matau, – tarė tėvas tokiu pat balsu, kokiu pasakė: „Puikiai sulošei, Ruti“, kai Ruta jį sutriuškino toje prakeiktoje jo daržinėje.

Kai Tedas pagaliau sustabdė automobilį, Ruta tarė: „Gerai vairavai, tėti“. Jei būtų žinojusi, kad paskutinį kartą kalbasi su tėvu, gal būtų pamėginusi su juo susitaikinti. Tačiau ji tik suprato, jog bent sykį iš tikrųjų jį įveikė. Tėvas buvo pernelyg skaudžiai pralaimėjęs, kad jo nuotaiką galėtų pakelti tiesiog kitaip pakrypęs pokalbis. Be to, Ruta tebesijaudino dėl to skausmo neįprastoje vietoje.

Gerai dar, kad atsisveikindama Ruta nepamiršo tėvo pabučiuoti.

* * *

Iš „Deltos“ pirmos klasės keleivių išvykimo salės, prieš sėsdama į lėktuvą, Ruta paskambino Alanui. Jo balsas telefonu skambėjo taip, tarytum jis būtų susirūpinęs ar nenorėtų kalbėti atvirai. Rutai net širdį suspaudė, kai įsivaizdavo, ką jis apie ją pagalvotų, jei sužinotų apie Skotą Sondersą. (Alanas niekada nesužinos apie Skotą.)

Hana buvo išklausiusi Alano žinutę; ji jam paskambino, bet Alanas ilgai su ja nešnekėjo. Jis Hanai pasakė, kad nieko blogo neatsitiko, kad kalbėjosi su Ruta ir kad Rutai „viskas gerai“. Hana jam pasiūlė susitikti per priešpiečius arba nueiti kur nors išgerti – „tiesiog pasikalbėti apie Rutą“, – bet Alanas Hanai atsakė, jog labai norėtų su ja susipažinti, kai bus kartu su Ruta, kai Ruta grįš iš Europos.

– Aš niekada nekalbu *apie* Rutą, – pridūrė jis.

Ruta dar niekada taip nenorėjo Alanui pasakyti, kad jį myli, bet jo balse tebebuvo girdėti kažin koks susirūpinimas ir jai pasidarė neramu; kaip redaktorius, jis nenutylėdavo nieko.

– Kas atsitiko, Alanai? – paklausė Ruta.

– Na... – pradėjo jis, visai kaip jos tėvas, – iš tiesų tai nieko. Pasakysiu vėliau.

– Sakyk! – tarė Ruta.

– Buvo šis tas tarp tavo gerbėjų laiškų, – pasakė Alanas. – Paprastai niekas jų neskaito – tiesiog persiunčiame į Vermontą. Bet šitas buvo adresuotas man – tavo redaktoriui. Taigi aš jį perskaičiau. Iš tikrųjų tai laiškas tau.

– Laiškas, kupinas *neapykantos*? – paklausė Ruta. – Gaunu ir tokių. Ir tai viskas?

– Manau, kad viskas, – tarė Alanas. – Bet gali sugadinti nuotaiką. Ko gero, tau reikėtų perskaityti.

– *Perskaitysiu* – kai grįšiu, – pasakė Ruta.

– Gal faksu nusiųsti tau į viešbutį? – pasiūlė Alanas.

– Ar tai *grasinamas* laiškas? Koks nors persekiotojas? – paklausė Ruta. Žodis „persekiotojas“ visada keldavo jai šiurpulį.

– Ne, našlė – pikta našlė, – tarė Alanas.

– A, *tai*, – pasakė Ruta. *Tai* ji buvo numačiusi. Kai rašė apie abortus, pati niekada nenutraukusi nėštumo, gavo piktų laiškų nuo tai *patyrusių*; kai rašė apie gimdymą, pati niekada negimdžiusi – arba apie skyrybas, pati neišsiskyrusi (ir neištekėjusi)... na, *tokių* laiškų būdavo. Žmonės nenorėdavo pripažinti vaizduotės tikrumo arba tvirtindavo, kad įsivaizduoti dalykai ne *tokie* tikri kaip asmeninė patirtis; taigi nieko naujo. – Dėl Dievo meilės, Alanai, – tarė Ruta, – nejaugi taip susirūpinai dėl to, kad dar viena skaitytoja liepia man rašyti apie tai, ką *žinau*?

– Šitas laiškas truputį kitoks, – atsakė Alanas.

– Gerai – atsiųsk faksu.

– Nenoriu tavęs jaudinti.

– Tada *nesiųsk*! – tarė Ruta. Paskui pridūrė, nes ta mintis staiga atėjo jai į galvą: – Ar tai *persekiojanti* našlė, ar tik supykusi?

– Klausyk, gal visgi atsiųsiu, – pasakė Alanas.

– Ar turėtume parodyti tai FTB – ar laiškas *toks*? – paklausė jo Ruta.

– Ne, ne – ne visai. Aš taip nemanau, – atsakė jis.

– Tiesiog atsiųsk, – tarė Ruta.

– Jau bus viešbutyje, kai ten nuvyksi, – pažadėjo Alanas. – *Bon voyage!*

„Kodėl moterys visada būna *blogiausios* skaitytojos, kai rašai apie ką nors, kas susiję su asmeniniu jų gyvenimu? – galvojo Ruta. – Kas verčia moterį manyti, kad būtent *jos* išprievartavimas (jos persileidimas, jos santuoka, jos skyrybos, jos vaiko ar vyro praradimas) yra *vienintelė* universali patirtis?“ Gal taip atrodė tik todėl, kad dauguma Rutos skaitytojų buvo moterys, – o moterys, rašančios laiškus romanų autoriams ir pasakojančios jiems apie savo nelaimes, paprastai būna pačios šlykščiausios?

Ruta sėdėjo „Deltos“ išvykimo salėje, priglaudusi stiklinę vandens su ledais prie pamėlusios akies. Tikriausiai nuo visko atitolęs jos žvilgsnis ir dar aiškiai matoma žaizda paskatino šalia įsitaisiusią bendrakeleivę – gerokai apgirtusią moterį – ją užkalbinti. Išblyškęs tos maždaug Rutos amžiaus moters veidas atrodė kaž-

koks perkreiptas – kaip visų girtuoklių. Ji buvo pernelyg liesa – užkietėjusi rūkorė, kalbanti gergždžiančiu balsu, su pietietišku akcentu, dar ryškesniu dėl girtumo.

– Kad ir kas jis buvo, mieloji, tau geriau be jo, – pasakė moteris Rutai.

– Tai skvošo trauma, – tarė Ruta.

– Jis trenkė tau *aguročiu**? – sugergždė moteris. – Po velnių, tikriausiai buvo kietas!

– Pakankamai, – nusišypsojo Ruta.

Lėktuve Ruta greitai išgėrė du bokalus alaus. Kai reikėjo nusišlapinti, jai šiek tiek palengvėjo, nes skaudėjo jau mažiau. Pirmąja klase, be Rutos, skrido tik trys kiti keleiviai, ir nė vienas nesėdėjo greta jos. Ruta stiuardesei pasakė, kad pietų nenorės, bet paprašė pažadinti prieš pusryčius.

Ji nuleido sėdynės atlošą; užsiklojusi plona antklode, mėgino patogiau pasidėti galvą ant mažos pagalvėlės. Turės miegoti ant nugaros arba ant kairio šono; dešinė veido pusė pernelyg skaudėjo, kad galėtų ant jos miegoti. Prieš užmigdama Ruta dar pagalvojo, kad Hana ir vėl buvo teisi: „Aš *iš tikrųjų* per griežta savo tėvui“. (Šiaip ar taip, kaip toje dainoje, juk jis tik vyras.)

Paskui Ruta užmigo. Ji miegos iki pat Vokietijos, veltui stengdamasi nesapnuoti.

* Žodžių žaismas: *squash* (*angl.*) – 1) skvošas, 2) *bot.* agurotis, moliūgas ar koks nors kitas agurkinių šeimos augalas.

Našlė visam likusiam gyvenimui

Tai buvo Alano kaltė. Rutos tikrai nebūtų visą naktį kamavę sapnai apie *kitus* laiškus, kupinus neapykantos, ar apie retkarčiais pasitaikančius persekiotojus, jei Alanas nebūtų jai papasakojęs apie tą piktą našlę.

Kadaise Ruta atsakydavo į visus gerbėjų laiškus. Tų laiškų buvo daugybė – ypač po pirmojo jos romano pasirodymo, – bet ji stengėsi. Tiesa, niekada nesuko sau galvos dėl visokių priekabiavimų; jei kurio nors laiško tonas būdavo bent kiek irzlus, Ruta jį išmesdavo nesivargindama atsakyti. („Apskritai – nepaisant neužbaigtų sakinių – jūsų knyga man lyg ir patiko, tačiau daugybė nenuosekliai dedamų kablelių ir netaisyklinga žodžio „tikimasi" vartosena galiausiai išvedė mane iš kantrybės. Lioviausi skaityti trys šimtai aštuoniasdešimt penktame puslapyje; ten esantis bjauriausias jūsų pirkinių sąrašo stiliaus pavyzdys privertė mane ieškoti geresnės literatūros".) Argi kas gaištų laiką, atsakydamas į tokį laišką?

Bet dar dažniau protestuojantys Rutos skaitytojai būdavo nepatenkinti jos romanų turiniu. („Labiausiai jūsų knygose mane piktina tai, kad jūs viską pateikiate kaip sensaciją. Ypač perdedate nepadorius dalykus".)

Dėl vadinamųjų nepadorių dalykų, tai Ruta žinojo, jog kai kuriuos jos skaitytojus įžeidžia jau vien tai, kad ji apie tuos dalykus *galvoja*, – ką čia dar kalbėti apie perdėjimą. Be to, Ruta Koul nebuvo visiškai įsitikinusi, jog *tikrai* juos perdeda. Labiausiai ji nuogąstavo dėl to, kad nepadorūs dalykai tapo tokie įprasti, jog iš tiesų net *neįmanoma* jų perdėti.

Tačiau rūpesčių Rutai pridarė tai, kad ji atsakydavo į *palankius*

laiškus; būtent į palankius laiškus labiausiai ir reikia stengtis *ne*atsakyti. Ypač pavojingi buvo laiškai, kuriuos rašę skaitytojai tvirtindavo, jog Rutos Koul knyga jiems ne tik patiko, bet ir pakeitė jų gyvenimą.

Buvo tam tikra įvykių seka. Laiško autorius ar autorė visada atvirai išreikšdavo neblėstantį susižavėjimą viena ar keliomis Rutos knygomis; neretai jis ar ji netgi susitapatindavo su kuriuo nors Rutos veikėju. Ruta raštu padėkodavo skaitytojui ar skaitytojai už laišką. Rašydamas Rutai antrą kartą, tas žmogus jau būdavo daug reiklesnis; dažnai kartu su antru laišku Ruta gaudavo ir rankraštį. („Man patiko jūsų knyga; žinau, kad ir jums patiks manoji".) Paprastai laiško autorius siūlydavo susitikti. Trečiame laiške jis parašydavo, koks įžeistas jaučiasi, nes Ruta neatsakė į antrą laišką. Nesvarbu, ar Ruta atsakydavo į trečią laišką, ar ne, ketvirtas visada būdavo piktas – kartais pirmas iš daugybės piktų laiškų. Tokia buvo įvykių seka.

Buvę gerbėjai, – kurie nusivylė nesusipažinę su ja asmeniškai, – Rutai atrodė tam tikra prasme netgi grėsmingesni už visokius iškrypėlius, nekentusius jos nuo pat pradžių. Kad parašytum romaną, reikėjo nuošalumo; beveik visiško atsiskyrimo nuo kitų. O knygos išleidimas, priešingai, buvo nerimą keliantis viešas įvykis. Rutai niekada nesisekė *viešoji* kūrybinio proceso dalis.

– *Guten Morgen*, – sušnibždėjo stiuardesė Rutai į ausį. – *Frühstück*... – Ruta jautėsi išsekusi nuo sapnų, bet alkana, be to, skaniai kvepėjo kava.

Kitoje pusėje kažkoks ponas skutosi. Sėdėjo palinkęs virš pusryčiams atnešto maisto ir stebeilijo į mažytį rankoje laikomą veidrodėlį; elektrinis skustuvas zvimbė kaip prie stiklo prisiplojęs vabzdys. Po pusryčiaujančiais žmonėmis driekėsi Bavarija; debesims kylant aukštyn, ji darėsi vis žalesnė; pirmieji ryto saulės spinduliai išsklaidė rūką. Visą naktį lijo; gudronuotas nusileidimo takas bus dar šlapias, kai lėktuvas leisis Miunchene.

Rutai patiko ir pati Vokietija, ir tenykščiai leidėjai. Tai buvo trečioji jos kelionė; kaip visada, viskas apie visus apsilankymus jai

buvo paaiškinta iš anksto. Ir ją klausinėsiantys žurnalistai bus iš tikrųjų skaitę jos knygą.

Viešbučio registratūroje jos jau laukė; kambarys buvo paruoštas. Leidėjas buvo atsiuntęs gėlių – ir pirmųjų recenzijų fotokopijas; recenzijos atrodė palankios. Ruta vokiškai kalbėjo nekaip, tačiau bent jau suprato, kas rašoma apie jos knygas. Ekseteryje ir Midlberyje vokiečių buvo jos vienintelė užsienio kalba. Vokiečiams berods patiko, kad Ruta kalba jų kalba, nors ir prastokai.

Šią pirmą dieną ji kaip nors pasistengs neužmigti iki vidurdienio. Paskui šiek tiek nusnūs; dviejų ar trijų valandų turėjo pakakti, kad ne taip jaustų laiko skirtumą. Pirmasis pristatymas buvo numatytas jau tą vakarą – Fraizinge. Tą patį savaitgalį, po pokalbių su žurnalistais, Ruta bus nuvežta iš Miuncheno į Štutgartą. Taigi viskas buvo aišku.

„Daug aiškiau, negu kada nors būna namie!“ – galvojo Ruta, kai administratorė staiga tarė:

– O, jums yra faksas.

Piktosios našlės laiškas – Ruta akimirką buvo visai jį pamiršusi.

– *Willkommen in Deutschland!* – dar šūktelėjo administratorė, kai Ruta nusisuko ir paskui naktinį sargą žengė prie lifto. („Sveika atvykusi į Vokietiją!“)

„Šį kartą, mieloji, – laiško pradžioje rašė našlė, – jūs nuėjote per toli. Galbūt iš tikrųjų, kaip skaičiau vieno jūsų romano recenzijoje, turite „satyrikės talentą“, todėl sugebate „sukomponuoti neįtikimai daug visuomenės ydų bei žmonių silpnybių vienoje knygoje“ arba „sudėti begalę mūsų laikų moralinių katastrofų į vieno veikėjo gyvenimą“. Tačiau ne iš visko galima *juoktis*; būna tragedijų, apie kurias nedera rašyti su *humoru*. Jūs nuėjote per toli.

Gyvenau santuokoje penkiasdešimt penkerius metus, – toliau rašė našlė. („Velionis jos vyras tikriausiai buvo laidotuvių biuro savininkas“, – nusprendė Ruta.) – Kai vyras mirė, mano gyvenimas nutrūko. Vyras man buvo svarbiausias visame pasaulyje. Praradusi jį, praradau viską. O jūsų pačios motina? Nejaugi manote, kad ji galėtų juokauti, kalbėdama apie jūsų brolių mirtį? Gal jums

atrodo, kad jus ir jūsų tėvą paliko moteris, trokštanti paskirti gyvenimą *satyrai*? („Kaip ji drįsta?" – pagalvojo Ruta Koul.)

Rašote apie abortus, gimdymą, įvaikinimą, tačiau pati niekada net nebuvote nėščia. Rašote apie išsiskyrėlę ir apie našlę, tačiau pati net nebuvote ištekėjusi. Rašote apie tai, kada našlė gali sugrįžti į visuomenę, bet iš tikrųjų nėra tokio daikto, kaip našlė vieneriems metams. Aš esu našlė visam likusiam gyvenimui!

Horacijus Volpolas kartą rašė: „Gyvenimas yra komedija tiems, kurie mąsto, ir tragedija tiems, kurie jaučia". Tačiau *tikras* gyvenimas yra tragiškas tiems, kurie mąsto *ir* jaučia; komiškas jis atrodo tik tiems, kuriems pasisekė".

Ruta atsivertė laiško pabaigą, paskui vėl pradžią, bet atgalinio adreso nerado; piktoji našlė net nebuvo pasirašiusi.

Laišką ji užbaigė taip: „Dabar aš galiu tik melstis. Savo maldose minėsiu ir jus. Ką rodo tai, kad būdama tokio amžiaus, jūs dar nebuvote ištekėjusi? Nė karto. Pasimelsiu už jus, kad jūs ištekėtumėte. Gal turėsite vaiką, gal ne. Mudu su vyru taip mylėjome vienas kitą, kad niekada nenorėjome vaikų; vaikai galėjo viską sugadinti. Svarbiausia, aš pasimelsiu už tai, kad jūs nuoširdžiai mylėtumėte savo vyrą – ir kad jį prarastumėte. Melsiuosi, kad *jūs* taptumėte našle visam likusiam gyvenimui. Tada suprasite, kaip neteisingai aprašėte tikrovę".

Vietoj savo pavardės ta moteris buvo parašiusi: *Našlė Visam Likusiam Gyvenimui*. Be to, dar buvo P. S., nuo kurio Rutą nukrėtė šiurpas: „Aš turiu marias laiko maldoms".

Ruta nusiųs faksą Alanui į Niujorką ir paklaus, gal piktosios našlės pavardė ar adresas buvo ant voko, – o jei ne, tai iš kokio miesto ar miestelio tas laiškas išsiųstas. Tačiau Alano atsakymas Rutai sukels ne mažesnį nerimą negu pats laiškas. Paaiškės, kad vokas buvo tiesiog atneštas į „Random House" pastatą Rytinėje Penkiasdešimtojoje gatvėje. Priimamojo sekretorė neprisimins, kaip ta moteris atrodė, ir išvis ar laišką į redakciją atnešė moteris.

Jei ta besimeldžianti našlė santuokoje išgyveno penkiasdešimt penkerius metus, tai greičiausiai bus jau pradėjusi aštuntą dešim-

tį – o gal devintą ar netgi dešimtą! Gal piktoji senė ir *turi* marias laiko maldoms, bet jai ne tiek jau daug liko *gyventi*.

Ruta miegojo beveik visą popietę. Pompastiškas našlės laiškas ją nuliūdino, bet ne taip, kad neužmigtų. Be to, gal tokios ir buvo žaidimo taisyklės; jei knyga šio to verta, *kam nors* ji turi atrodyti kaip antausis. „Tos piktos senės laiškas nesugadins man kelionės“, – nusprendė Ruta.

Ji vaikštinės, siųs atvirukus, rašys dienoraštį. Kad atgautų jėgas, Ruta buvo pasiryžusi Vokietijoje ilsėtis – gal tik ne Frankfurte, kur atsikvėpti neįmanoma. Iš įrašų dienoraštyje bei atvirukų galima suprasti, kad šiek tiek pailsėti Rutai pavyko. Netgi Frankfurte!

Pristatymas Fraizinge praėjo neblogai, tik arba aš pati, arba publika buvo nuobodesnė, negu tikėjausi. Paskui pietavome kažkokiame buvusiame vienuolyne su skliautuotomis lubomis – per daug išgėriau.

Kaskart, kai būnu Vokietijoje, į akis krinta kontrastas, kad ir „Vier Jahreszeiten" vestibiulyje, tarp brangiais drabužiais apsirengusių viešbučio svečių – labai oficialiai atrodančios verslo klasės – ir pabrėžtinai nerūpestingų žurnalistų, kurie lyg tėvus erzinantys paaugliai tiesiog mėgaujasi savo nevalyvumu. Visuomenė, suvesta į nemalonią akistatą su savimi, – tokia panaši į mūsų, bet kartu ir toliau pažengusi, ir netgi dar labiau sugedusi.

Arba aš tebejaučiu laiko skirtumą, arba mano pasąmonėje jau randasi naujas romanas – nieko negaliu skaityti neužbėgdama į priekį. Nei į kambarį atnešamų patiekalų meniu, nei viešbučio paslaugų sąrašo, nei Normano Šerio *Grehemo Gryno gyvenimo* pirmo tomo, kurio išvis nenorėjau čia vežtis – tikriausiai įsidėjau į kelioninį krepšį negalvodama. Perskaitau tik paskutines iš pažiūros svarbias pastraipų eilutes – mintį užbaigiančius sakinius prieš kiekvieną didesnį tarpą. Labai retai akį patraukia koks sakinys pastraipos viduryje. Nieko nesugebu skaityti nuosekliai; mintimis vis peršoku pirmyn.

Šeris apie Gryną rašo: „Kaip galima suprasti iš jo dienoraščio, ieškodamas niekingumo, pasileidimo, seksualumo bei visokių iškrypimų jis ėjo įvairiomis kryptimis". Kažin, ar tai galima suprasti ir iš mano dienoraščio? Tikiuosi, kad taip. Mane erzina tai, kad

niekingumo, pasileidimo, seksualumo bei visokių iškrypimų ieškojimas yra tarytum savaime suprantamas (nors gal ir ne visai priimtinas) rašytojų *vyrų* elgesys; man, kaip rašytojai, be abejo, būtų naudinga, jei turėčiau drąsos ieškoti daugiau niekingumo, pasileidimo, seksualumo bei visokių iškrypimų pati. Tačiau tokių dalykų ieškančios moterys paprastai verčiamos gėdytis arba atrodo juokingos, kai garsiai rėkdamos mėgina apsiginti – tarytum girtųsi.

Tarkime, užmokėčiau prostitutei, kad leistų žiūrėti į ją su klientu, įsidėmėti kiekvieną slapčiausių susitikimų smulkmeną... argi ne taip, tam tikra prasme, turėtų elgtis rašytojai? Tačiau yra temų, kurios iki šiol, sakytum, draudžiamos rašančioms moterims. Čia kaip ir skirtingas požiūris į seksualinę praeitį: vyrui ji leistina, gal netgi suteikia jam žavesio, bet jei tokią praeitį turi *moteris*, jai geriau laikyti tai paslaptyje.

Privalau pradėti naują romaną; mano išsiblaškymas pernelyg kryptingas, kad būtų tik dėl laiko skirtumo. Vis galvoju apie rašytoją; ji labiau linkusi į kraštutinumus negu aš, – ir kaip rašytoja, ir kaip moteris. Iš paskutiniųjų stengiasi viską pamatyti, įsiminti kiekvieną smulkmeną; nebūtinai nori gyventi viena, bet mano, kad santuoka ją suvaržytų. Negalima sakyti, kad ji trokšta viską patirti, – ji ne kokia meilės nuotykių ieškotoja, – ji tik nori viską *pamatyti*.

Tarkime, *ji* užmoka prostitutei, kad ši leistų jai žiūrėti. Tarkime, ji nedrįsta to daryti viena – gal daro tai su vaikinu. (Netikusiu vaikinu, žinoma.) Ir tai, kas jai su tuo vaikinu nutinka, kaip prostitutės stebėjimo pasekmė, ją taip pažemina (yra taip gėdinga), kad rašytoja nusprendžia nuo šiol gyventi kitaip.

Tai, kas nutinka, yra daugiau negu niekinga – tai *pernelyg* bjaurus pasileidimas ar iškrypimas. Šiame romane akivaizdžiai parodoma lytinė nelygybė: rašytoja, norėdama tik stebėti, nueina per toli. O dėl to, kas iš tikrųjų nutinka... dėl tos ypatingos patirties su prostitute... jei rašytoja būtų *vyras*, nebūtų jokios kaltės, jokio pažeminimo.

Normanas Šeris, Gryno biografas, rašo apie „rašytojo teisę – ir poreikį – remtis savo bei kitų žmonių patirtimi". Ponas Šeris

mano, jog ši rašytojo „teisė“, šis baisus poreikis susijęs su savotišku negailestingumu. Tačiau ryšys tarp stebėjimo ir vaizduotės, ko gero, dar sudėtingesnis, čia kalbama ne tik apie negailestingumą. Reikia mintyse susikurti gerą istoriją; paskui reikia pasistengti, kad visos smulkmenos atrodytų tikros. Kai stengiesi, kad smulkmenos *atrodytų* tikros, labai gerai, jeigu kai kurios iš jų *yra* tikros. Asmeninė patirtis dažnai pervertinama, bet iš tiesų svarbu viską stebėti.

Tai tikrai ne dėl laiko skirtumo; tai naujas romanas. Iš pradžių užmokama prostitutei – tas veiksmas tradiciškai susijęs su gėda. Ne, kokia nesąmonė – iš pradžių bus netikęs vaikinas! Be abejo, padarysiu jį kairiarankį. Rusvaplaukis blondinas...

Kaip man atsibodo tie Hanos pamokymai, jog turiu nutildyti savo biologinį laikrodį ir ištekėti (arba ne) dėl „svarių“ priežasčių, o ne „tik“ todėl, kad mano kūnas nusprendė, jog nori turėti kūdikį. Gal Hana gimė *be* biologinio laikrodžio, bet ji neabejotinai tenkina visas kitas savo kūno užgaidas – gal tik ne norą turėti kūdikį.

[Ant atviruko Hanai, kuriame buvo nufotografuotos dešros Miuncheno turguje *Viktualienmarkt*.]

AŠ TAU ATLEIDŽIU, BET TU PATI SAU ATLEIDI
TRUPUTĮ PER GREITAI. VISADA TAIP ELGEISI. MYLIU. RUTA

Kelionė iš Miuncheno į Štutgartą; mėginu ištarti *Schwäbische Alb*; ūkininkų laukai su raudonais, mėlynais ir žaliais kopūstais. Viešbutis Štutgarte, Šilerio gatvėje – šiuolaikiškas, su daugybe stiklo. Mėginu ištarti *Schlossgarten*.

Jauni žmonės iš publikos po ištraukų skaitymo daugiausia klausinėja apie socialines problemas Jungtinėse Valstijose. Mano knygose jie įžvelgia Amerikos visuomenės kritiką, todėl nori, kad išreikščiau savo numanomą antiamerikanizmą. (To paties nori ir žurnalistai.) Be to, dabar – prieš artėjantį jų susijungimą – vokiečiams smalsu sužinoti, ką manau apie *juos*. Ką apskritai amerikie-

čiai mano apie vokiečius. Ar mes patenkinti, kad abi Vokietijos netrukus susijungs.

Aš jiems sakau, kad labiau norėčiau pakalbėti apie knygų rašymą. Jie nesutinka. Galiu tik patikinti, kad mano nesidomėjimas tuo, kas įdomu jiems, yra nuoširdus. Mano atsakymas jiems nepatinka.

Naujajame romane prostitutė turėtų būti vyresnio amžiaus moteris – tokia, kokia pernelyg neišgąsdintų rašytojos. Netikęs vaikinas nori jaunesnės, geriau atrodančios prostitutės negu ta, kurią galiausiai pasirenka rašytoja. Skaitytojas turėtų permatyti bjaurius vaikino kėslus, bet rašytoja nieko nenujaučia. Ji susikaupusi stebi prostitutę – ne tik jos klientą, juo labiau ne įprastą, grynai mechanišką lytinį aktą, o visas prostitutės kambario smulkmenas.

Reikėtų parašyti ką nors apie tai, kokios vyrų savybės rašytojai patinka, kokios ne; galbūt ji prostitutės klausia, kaip ši sugeba nugalėti kūnišką pasibjaurėjimą tam tikrų tipų vyrais. Ar yra vyrų, kuriems prostitutė sako „ne“? *Turėtų* būti. Vargu ar prostitutės visiškai abejingos... na, kai kurioms vyrų *dalims*.

Tai turėtų nutikti Amsterdame. A.) Todėl, kad ten yra daugybė prostitučių. B.) Todėl, kad būtent ten aš važiuoju. C.) Todėl, kad mano leidėjas Olandijoje – labai malonus vyrukas; galėsiu jį prikalbinti kartu su manimi nueiti pasišnekėti su prostitute.

Ne, nesąmonė – su prostitute reikia šnekėtis vienai.

Kas man patinka: Alano agresyvumas, dažniausiai. (Man patinka ir jo agresyvumo ribos.) Kritiškos jo pastabos, bent jau tai, kaip jis vertina mano knygas. Su juo galiu būti tokia, kokia esu. Jis mane pakenčia, man atleidžia. (Gal per dažnai.) Su juo jaučiuosi saugi; daugiau padarau, daugiau skaitau, dažniau išeinu pasižmonėti. Jis manęs neskubina. (*Iki šiol* neskubino.) Jis būtų geras tėvas.

Kas man nepatinka: jis mane pertraukia; kita vertus, jis pertraukia visus. Negaliu sakyti, kad jo valgymo įpročiai, jo elgesys prie stalo mane trikdo; tiesiog tai, kaip jis valgo, kelia man pasi-

bjaurėjimą. Bijau, kad ir lytiškai jis gali pasirodyti man nepatrauklus ar netgi bjaurus. Ir dar tie plaukai ant jo plaštakų... Ai, nesuk sau galvos!

[Ant Alanui išsiųsto atviruko su 1885-ųjų „Daimleriu" Štutgarto „Mercedes-Benz" muziejuje.]

GAL TAU REIKIA NAUJO AUTOMOBILIO?
NORĖČIAU ILGAI SU TAVIMI VAŽIUOTI. MYLIU. RUTA

Kelionė lėktuvu iš Štutgarto į Hamburgą, paskui automobiliu iš Hamburgo į Kylį. Daugybė karvių. Esame Šlėzvigo-Holšteino žemėje – čia išvesta to paties pavadinimo karvių veislė. Automobilį vairuoja mano leidėjo pardavimo agentas. Visada ką nors sužinau iš pardavimo agentų. Šitas man aiškina, jog skaitytojai Vokietijoje norėtų, kad būčiau „politiškesnė", negu esu. Jis tikina, jog mano romanai turi tam tikrą politinį atspalvį, nes bet koks visuomenės vertinimas jau yra politika. Pardavimo agentas sako: „Jūsų knygos politiškos, o jūs pati – ne!"

Nežinau, ar tai kritika, ar tiesiog fakto konstatavimas, bet aš tuo tikiu. Su ta tema susiję ir klausimai iš auditorijos po pristatymo „Kunsthalėje" Kylyje – puiki publika.

Užuot atsakiusi, mėginu kalbėti apie istorijų kūrimą: „Mane galima palyginti su žmogumi, gaminančiu baldus, – sakau, – taigi pašnekėkime apie keletą dalykų, tokių kaip kėdės ar stalai". Iš jų veidų suprantu, jog jie norėtų, kad tai būtų sudėtingiau, simboliškiau, negu yra. „Mąstau apie naują romaną, – paaiškinu. – Jis bus apie tą laikotarpį moters gyvenime, kai ji nusprendžia, jog nori ištekėti – *ne* todėl, kad atsirado vyriškis, už kurio tikrai norėtų tekėti, o todėl, kad jai mirtinai įgriso netikę vaikinai". Nusijuokia vos keletas klausytojų, tai atima man drąsą. Mėginu tą patį pasakyti jų kalba. Juoko jau daugiau, bet įtariu, kad jie juokiasi iš to, kaip aš kalbu vokiškai.

„Tai galėtų būti pirma mano knyga, parašyta pirmuoju asmeniu, – sakau. Dabar matau, kad jiems nebeįdomu; jie nebenori nieko apie tai girdėti – nei angliškai, nei vokiškai. – Pavadinčiau

ją *Mano paskutinis netikęs vaikinas*". (Tas pavadinimas vokiškai skamba tiesiog pasibaisėtinai; dauguma klausytojų ne juokiasi, o atrodo nusivylę: *Mein letzter schlimmer Freund*. Tarytum tai būtų romanas apie kokią paaugliškąą ligą.)

Trumpam nutylu, gurkšteliu vandens ir matau, kaip publika po truputį dingsta, ypač iš galinių salės eilių. O tie, kurie pasiliko, kankinasi laukdami, kada pagaliau baigsiu. Niekaip nedrįstu jiems pasakyti, kad moteris, apie kurią ketinu rašyti, yra *rašytoja*. Tada jie *tikrai* prarastų susidomėjimą. Tai tiek apie istorijų kūrėjo amatą ir konkrečius dalykus, kurie rūpi rašytojui! Net man pačiai nusibodo mano pastangos linksminti žmones pasakojimais apie tai, ką iš tikrųjų darau.

Iš viešbučio kambario Kylyje matau per įlanką plaukiančius keltus. Jie kursuoja į Švediją bei Daniją ir atgal. Galbūt kada nors nuvyksiu ten su Alanu. Galbūt kada nors keliausiu su vyru ir vaiku, ir su vaiko aukle.

Ta rašytoja, apie kurią galvoju: ar ji tikrai mano, kad ištekėjusi neteks galimybės laisvai stebėti pasaulį? Juk jei būtų *jau* ištekėjusi, galėtų kartu su vyru nueiti pasišnekėti su prostitute! Kaip rašytoja, turėdama vyrą ji įgytų *daugiau* laisvės, o ne atvirkščiai. Gal moteris, apie kurią rašau, to nežino?

Kažin, ar Alanas prieštarautų, jei prašyčiau jį eiti stebėti prostitutės bei jos kliento kartu su manimi? Žinoma, kad ne!

Tačiau žmogus, į kurį iš tikrųjų kreipčiausi su tokiu prašymu, yra mano tėvas.

[Ant tėvui išsiųsto atviruko su Herberio gatvėje, Hamburgo San Paulio kvartalo „raudonųjų žibintų" rajone, languose stovinčiomis prostitutėmis.]

GALVOJU APIE TAVE, TĖTI. GAILIUOSI DĖL TO,
KĄ PASAKIAU. TAI BUVO ŽEMA. MYLIU TAVE! RUTI

Skrydis iš Hamburgo į Kelną; kelionė automobiliu iš Kelno į Boną; didingas universitetas.

Pirmą kartą iš publikos pasigirdo klausimas apie mano akį. (Per interviu tuo domėjosi *visi* žurnalistai.) Tai buvo mergina; atrodė kaip studentė ir angliškai kalbėjo beveik tobulai.

– Kas jums taip trenkė? – paklausė ji.

– Tėvas, – atsakiau. Publika staiga nuščiuvo. – Alkūne. Žaidėme skvošą.

– Jūsų tėvas dar toks jaunas, kad žaidžia su jumis skvošą? – nustebo mergina.

– Ne, jis ne *toks* jaunas, – paaiškinau, – bet labai geros formos, kaip tokio amžiaus žmogus.

– Tikriausiai po to jį sutriuškinote? – paklausė studentė.

– Taip, sutriuškinau, – atsakiau.

Tačiau po pristatymo ta pati mergina padavė man raštelį. „Aš jumis netikiu. Kažkas jums trenkė“, – buvo parašyta jame.

Vokiečiai man patinka dar ir dėl to, kad patys padaro išvadas.

Žinoma, pirmuoju asmeniu rašydama romaną apie rašytoją, visus kritikus paskatinčiau prie šios knygos prikabinti autobiografijos etiketę – jie tikrai nuspręstų, jog rašau apie save. Bet juk negali nerašyti kokio nors romano vien todėl, kad baiminiesi, kas kaip apie jį atsilieps.

Jau dabar įsivaizduoju, ką pasakys Alanas apie tai, kad parašiau du romanus apie rašytojas iš eilės; kita vertus, esu girdėjusi jį sakant, kad redaktorius *neturėtų* knygos autoriui nurodinėti, apie ką rašyti, apie ką ne. Tikriausiai reikės jam tai priminti.

Visgi kai kas šiame romane man atrodo dar svarbiau: ką tas netikęs vaikinas *daro*, stebėdamas prostitutę su klientu, kas taip pažemina rašytoją? Dėl kokio *įvykio* ji taip susigėsta, kad net nusprendžia nuo šiol gyventi kitaip?

Gal, pažiūrėjęs į prostitutę su klientu, vaikinas labai susijaudina ir, kai mylisi su rašytoja, ši pajunta, kad jis galvoja ne apie ją? Tačiau tai tik dar viena netikusių lytinių santykių atmaina. Reikia ko nors baisesnio, labiau žeminančio negu tai.

Tam tikra prasme šis romano kūrimo etapas man patinka labiau negu pats rašymas. Iš pradžių yra tiek daug galimybių. Su

kiekviena pasirinkta smulkmena, su kiekvienu žodžiu, kurį pavartojęs tarytum įsipareigoji, jų vis mažėja.

Sunkus klausimas, ar ieškoti motinos, ar ne; viltis, kad kada nors ji pati mane susiras. Kokie svarbūs įvykiai dar bus mano gyvenime? Turiu galvoje įvykius, kurie galbūt priverstų motiną atvažiuoti pas mane. Tėvo mirtis; mano vestuvės, jeigu jos apskritai kada nors bus; mano vaiko gimimas, jeigu išvis turėsiu vaiką. (Jei kada nors ryšiuosi tapti motina, norėčiau tik vieno vaiko.) Gal vertėtų paskelbti, jog netrukus ištekėsiu už Edžio O'Haros? Gal *tai* patrauktų motinos dėmesį? Kažin, ar Edis sutiktų... šiaip ar taip, jis irgi nori ją pamatyti!

[Ant Edžiui O'Harai išsiųsto atviruko, kuriame buvo pavaizduota garsioji Kelno katedra, vokiškai *Dom* – didžiausia gotikinio stiliaus katedra Vokietijoje.]

BUVIMAS SU TAVIMI, MŪSŲ POKALBIS... TAI BUVO
REIKŠMINGIAUSIAS VAKARAS MANO GYVENIME, KOL KAS.
TIKIUOSI, KAD NETRUKUS VĖL PASIMATYSIME.
NUOŠIRDŽIAI – RUTA KOUL

[Ant atviruko Alanui, su didinga pilimi prie Reino.]

BŪK REDAKTORIUS. PASAKYK, KURIS GERESNIS IŠ
ŠIŲ DVIEJŲ PAVADINIMŲ: *JOS PASKUTINIS NETIKĘS VAIKINAS* AR
MANO PASKUTINIS NETIKĘS VAIKINAS. KAD IR KURĮ
PASIRINKTUM, ŠIS SUMANYMAS MAN PATINKA. MYLIU. RUTA
P. S. NUPIRK MAN ŠITĄ NAMĄ IR AŠ UŽ TAVĘS IŠTEKĖSIU.
ŠIAIP AR TAIP, MANAU, KAD GAL IR TEKĖSIU!

Traukiniu važiuodama iš Bonos į Frankfurtą, sugalvoju dar vieną pavadinimą naujajam romanui; ko gero, jis man patinka labiau negu *Mano paskutinis netikęs vaikinas*, bet tik todėl, kad pasirinkusi jį galėčiau ir šitą knygą rašyti trečiuoju asmeniu. *Ką ji pamatė, ko nežinojo.* Tikriausiai toks pavadinimas per ilgas ir pernelyg tikslus. Būtų dar tikslesnis su kabliataškiu. *Ką ji pamatė; ko nežinojo*. Įsi-

vaizduoju, ką pasakytų Alanas apie kabliataškį pavadinime; jis apskritai skeptiškai žiūri į mano kabliataškius. „Šiais laikais jau niekas nežino, ką jie reiškia, – sako jis. – Jei nedažnai skaitai devyniolikto amžiaus romanus, gali pamanyti, kad rašytojas tiesiai virš kablelio priplojo vaisinę muselę. Kabliataškiai dabar tik blaško dėmesį“. Visgi manau, kad noriu tekėti už Alano!

Kelionė iš Bonos į Frankfurtą trunka dvi valandas. Frankfurte viešėsiu ilgiausiai ir būsiu labiausiai užsiėmusi. Pristatymai tik du, bet interviu – vienas po kito; be to, per pačią knygų mugę bus vieša diskusija, kelianti man siaubą. Tema – Vokietijos susijungimas.

„Aš – romanų rašytoja, – kurioje nors vietoje neabejotinai pasakysiu. – Aš tik pasakoju istorijas“.

Peržiūriu kitų diskusijos dalyvių – taip pat rašytojų, mugėje reklamuojančių savo knygas – sąrašą: yra toks vienas pasibaisėtinas Nepakenčiamų Intelektualų veislės amerikietis. Ir moteris, irgi iš Amerikos, mažiau žinoma, bet tokia pat baisi; ji iš Pornografija Pažeidžia Mano Pilietines Teises mokyklos. (Jeigu ji dar nepareiškė savo nuomonės apie *Ne vaikams*, tai būtinai pareikš – ir anaiptol ne geranoriškai.)

Yra ir jaunas vokiečių rašytojas, kurio knygos uždraustos Kanadoje. Buvo kažkoks kaltinimas nepadorumu – veikiausiai pelnytas. Sunku pamiršti ypatingą priežastį, dėl kurios tas kaltinimas iškeltas. Vienas jaunojo vokiečio romano veikėjas santykiauja su vištomis; jis užklumpamas ištaigingame viešbutyje su višta. Viskas paaiškėja, kai viešbučio darbuotojai išgirsta siaubingą kudakavimą, – be to, kambarinė seniai skundžiasi dėl plunksnų.

Visgi tas vokiečių rašytojas gana įdomus, palyginti su kitais diskusijos dalyviais.

„Aš – *humoristinių* romanų rašytoja“, – kurioje nors vietoje neabejotinai pasakysiu; visada pasakau. Pusė auditorijos (ir daugiau negu pusė diskusijos dalyvių) pamanys, jog tai reiškia, kad esu *nerimta* rašytoja. Bet humoras būna įgimtas. Rašytojas ne savo valia rašo su humoru. Gali *pasirinkti* vienokį ar kitokį siužetą, arba

jokio siužeto. Gali *pasirinkti* veikėjus. O humoro nepasirinksi; tiesiog taip išeina.

Dar viena būsimos diskusijos dalyvė – anglė, parašiusi knygą apie vadinamąją atgautą atmintį – šiuo atveju savo pačios. Vieną rytą ji pabudo ir „prisiminė“, kad kadaise ją išprievartavo tėvas, ir broliai, ir visi dėdės. Netgi senelis! Kiekvieną rytą pabudusi ji „prisimena“ dar ką nors, kas ją išprievartavo. Vargšelė, turėtų būti visai išsekusi!

Nesvarbu, ar diskusija bus karšta, ar ne, jaunasis vokiečių rašytojas atrodys užsisvajojęs – tarytum jam į galvą staiga būtų atėjusi labai romantiška mintis. Tikriausiai apie kokią vištą.

„Aš tik pasakoju istorijas, – vėl pasakysiu (ir dar kartą, ir dar). – Nelabai moku apibendrinti“.

Tai supras tik vištų mylėtojas. Pažiūrės į mane švelniai, gal netgi geismingai. Akys išduos, ką jis galvoja: „Atrodytum daug gražesnė su rusvomis plunksnomis“.

Frankfurte, nedideliame viešbučio „Hessischer Hof“ kambarėlyje, geriu nelabai šaltą alų. Vidurnaktį prasidės spalio trečioji – Vokietija bus suvienyta. Per televiziją žiūriu, kaip švenčiama Bonoje ir Berlyne. Šitokia istorinė akimirka, o aš viena viešbučio kambaryje. Ką galima pasakyti apie Vokietijos susivienijimą? Tai jau *įvyko*.

Visą naktį kosėjau. Iš ryto paskambinau leidėjui, paskui reklamos agentui. Labai apmaudu, kad negalėsiu dalyvauti diskusijoje, tačiau turiu patausoti balsą skaitymams. Leidėjas vėl atsiuntė gėlių. Reklamos agentas atnešė pakelį ledinukų nuo kosulio – „su natūraliai užaugusiomis Šveicarijos Alpių vaistažolėmis“. Dabar galėsiu kosėti per interviu ir man iš burnos kvepės melisomis bei čiobreliais.

Prie lifto sutikau tą tragikomišką anglę; iš pažiūros atrodė, kad pabudusi ji vėl prisiminė kokį nors prievartavimą.

Per priešpiečius viešbučio restorane (prie kito stalelio) sėdėjo jaunasis vokiečių rašytojas, darantis „tai“ su vištomis; jis kalbėjosi

su žurnaliste, kuri šįryt kalbėjosi su manimi. Mane per priešpiečius klausinėjęs žurnalistas kosėjo dar labiau negu aš. Kai likusi viena prie stalelio gurkšnojau kavą, tas vokiečių rašytojas vis pažvelgdavo į mane, kai tik sukosėdavau, – tarytum man gerklėje būtų įstrigusi plunksna.

Man tikrai patinka šitas kosulys. Galiu ilgai gulėti vonioje ir galvoti apie naująjį romaną.

Lifte stovi tarytum helio pripumpuotas, groteskiškai išsipūtęs mažas žmogelis – tas pasibaisėtinas amerikietis, Nepakenčiamas Intelektualas. Jis lyg ir įsižeidžia, kai įeinu ir atsistoju šalia jo.

– Nedalyvavote diskusijoje. Mums pranešė, kad sergate, – sako jis.

– Taip.

– Visi čia suserga – bjaurus kraštas.

– Taip.

– Tikiuosi, kad nuo jūsų neužsikrėsiu, – sako jis.

– Tikiuosi, kad ne.

– Ko gero, aš *jau* sergu – gana ilgai čia būnu, – priduria jis. Kaip ir jo knygos, tas pasakymas visiškai nesuprantamas. Ar jis turi galvoje, kad gana ilgai būna *Frankfurte*, todėl jau galėjo kuo nors užsikrėsti, ar gana ilgai būna *lifte*, kad užsikrėstų nuo manęs?

– Jūs dar neištekėjusi? – klausia jis. Tai ne mėginimas mane merginti; tai tipiška su niekuo nesusijusi Nepakenčiamo Intelektualo pastaba, kuriomis jis seniai pagarsėjęs.

– Ne, bet netrukus turbūt ištekėsiu, – atsakau.

– A... puiku! – sako jis. Nustembu, nes atrodo, kad jį tikrai pradžiugino mano atsakymas. – Štai ir mano aukštas, – sako jis. – Gaila, kad nedalyvavote diskusijoje.

– Taip.

O, koks netikėtas, beveik niekam nežinomas dviejų visame pasaulyje garsių rašytojų susitikimas – argi galima su kuo nors tai palyginti?

Su rusvaplaukiu blondinu rašytoja turėtų susipažinti Frankfurto knygų mugėje. Tas netikęs vaikinas – irgi rašytojas, tikras mini-

malistas. Jis išleidęs tik dvi apsakymų knygas – gana skystų apsakymų, kuriuose beveik viskas nutylėta. Jo knygų parduodama labai mažai, tačiau tai iš dalies kompensuoja besąlygiškos kritikų pagyros, dažnai pasigirstančios ten, kur daug kas neaišku.

Moteris turėtų būti „didelių“ romanų rašytoja. Ši pora – tarytum priežodžiu tapusio pasakymo, kad priešybės traukia, parodija. Jie negali pakęsti vienas kito kūrybos; abu jaučia tik lytinį potraukį.

Jis turėtų būti už ją jaunesnis.

Jų meilės ryšys užsimezga Frankfurte; paskui jis lydi ją į Olandiją, kur ji vyksta iš karto po knygų mugės, kad pareklamuotų savo romano vertimą į olandų kalbą. Vaikinas neturi leidėjo Olandijoje – be to, ir Frankfurte jis toli gražu nebuvo toks populiarus kaip *ji*. Ji to nepastebėjo, užtat pastebėjo *jis*. Amsterdame jis nesilankė nuo to laiko, kai buvo studentas – tada visą vasarą praleido užsienyje. Jis prisimena prostitutes; nori nusivesti ją pažiūrėti prostitučių. Gal ir kokio erotinio spektaklio.

„Aš nenoriu žiūrėti erotinio spektaklio“, – sako rašytoja.

Tai galėtų būti *jo* sumanymas – užmokėti prostitutei, kad ši leistų jiems žiūrėti. „Galėtume *patys* surengti erotinį spektaklį“, – pasiūlo apsakymų rašytojas. Jis dedasi kone abejingu. Tarytum nori pasakyti, kad ji tuo turėtų domėtis labiau negu jis. „Kaip *rašytoja*, – paaiškina jis. – Tai būtų savotiškas *tyrinėjimas*“.

Kai jie Amsterdame kartu vaikštinėja „raudonųjų žibintų“ rajone, jis tarsi nerūpestingai, geraširdiškai juokauja: „Nenorėčiau matyti, kaip tai daro *ji* – atrodo, ji mėgsta surišti“. (Ir panašiai.) Minimalistas perša rašytojai mintį, kad prostitutės stebėjimas bus tik linksmas paišdykavimas. Jis nori, kad ji pamanytų, jog sunkiausia bus sulaikyti juoką, – nes klientas, be abejo, nieku gyvu neturės sužinoti, kad jie ten slepiasi.

Tačiau kaip prostitutė juos paslėps, kad jie viską matytų, o patys nebūtų matomi?

Čia jau *man* reikės patyrinėti. Galėčiau paprašyti savo leidėjo Olandijoje, kad mane pavedžiotų po „raudonųjų žibintų“ rajoną, – šiaip ar taip, ten eina dauguma turistų. To tikriausiai prašo

visos rašytojos, kurių knygas jis leidžia; juk visos norime, kad kas nors mus *lydėtų*, kai ieškome niekingumo, pasileidimo, seksualumo bei visokių iškrypimų. (Kai praėjusį kartą buvau Amsterdame, po „raudonųjų žibintų“ rajoną mane vedžiojo vienas žurnalistas; tai buvo *jo* sumanymas.)

Taigi žvilgtelėsiu į tas moteris. Prisimenu, kad jos nemėgsta būti stebimos *moterų*. Tačiau tikrai rasiu bent vieną, kuri man neatrodys labai grėsminga – pas kurią galėsiu ateiti vėliau, viena. Reikės susirasti kalbančią angliškai, arba bent truputį vokiškai.

Gal pakaks ir vienos prostitutės, jeigu tik ji sutiks ramiai su manimi pasikalbėti. Lytinį aktą, be abejo, galiu įsivaizduoti ir jo nemačiusi. Be to, labiausiai man rūpi ne aktas, o kas nutinka pasislėpusiai moteriai, rašytojai. Tarkime, kad tam netikusiam vaikinui pasistoja, jis netgi masturbuojasi, kol jie kartu slepiasi. O rašytoja negali prieštarauti, ji negali net pajudėti ir nuo jo pasitraukti – prostitutės klientas iškart suprastų, kad yra stebimas. (Tada kaip tas vaikinas masturbuojasi? Neaišku.)

Ironiška, ko gero, tai, kad prostitutė už paslaugas bent jau gauna užmokestį, tačiau pasinaudojama ne tik ja, bet ir rašytoja; ši užmoka už tai, kad ja pasinaudotų. Ką gi. Rašytojos turėtų būti užsigrūdinusios. Tai sakau be ironijos.

Skambino Alanas. Aš jam pakosėjau. Dabar, kai negalime tuojau pat pasimylėti, – nes tarp mūsų yra vandenynas, – savaime suprantama, *užsinorėjau* su juo mylėtis. Moterys tokios priešgynos!

Apie naująjį romaną jam nesakiau, nė žodžio. Noriu, kad nustebtų, gavęs atvirukus.

[Ant kito atviruko Alanui, su Frankfurto knygų mugės, į kurią suvažiavo ne mažiau kaip penki su puse tūkstančio leidėjų iš maždaug šimto šalių, vaizdu iš lėktuvo.]

NIEKADA DAUGIAU BE TAVĘS. MYLIU. RUTA

Rašau skrisdama Karališkųjų Olandijos oro linijų lėktuvu iš Frankfurto į Amsterdamą: ir kosulys, ir mėlynė paakyje beveik pradingo. Tik šiek tiek kutena galugerklyje. Ir akies bei dešinio skruostikaulio spalva dar ne visai normali – truputį matyti žalsvai geltonas atspalvis. Patinimo nebėra, tačiau iš spalvos galima suprasti, kad ilgokai sirgau ir kad liga, kaip ir kosulys, dar nepraėjo.

Kaip tik taip ir turėtų atrodyti moteris, ketinanti užmegzti kalbą su prostitute. Tarytum ir aš sirgčiau kokia įsisenėjusia liga.

Turisto vadove po Amsterdamą rašoma, kad „raudonųjų žibintų" rajonas, žinomas kaip *de Walletjes* („pertvarėlės"), oficialiai įteisintas keturioliktame amžiuje. Juokais užsimenama apie „languose stovinčias menkai apsirengusias merginas".

Kodėl daugumoje kūrinių apie niekingumą, pasileidimą, seksualumą bei visokius iškrypimus pasakojama tokiu neįtikimai išdidžiu tonu? (Pasijuokimas – tokia pat aiški pranašumo išraiška kaip ir abejingumas.) Manau, kad juokimasis iš neprideramų dalykų ar abejingumas jiems dažniausiai yra apsimestinis. Žmonėms nepriderami dalykai atrodo arba viliojantys, arba smerktini; arba ir tokie, ir tokie; tačiau stengiamės apie tai, kas nepriderama, kalbėti iš aukšto, *apsimesdami*, kad mums juokinga arba neįdomu.

„Kiekvieno žmogaus lytiniame gyvenime yra kas nors, dėl ko jis nuolatos nervinasi", – kartą pasakė Hana. (Gal nervinasi ir *Hana*, bet niekada neprisipažino dėl ko.)

Amsterdame turėsiu vykdyti įprastus įsipareigojimus, bet bus pakankamai laisvo laiko tam, ką reikia padaryti. Amsterdamas – ne Frankfurtas; niekur nebūna taip sunku kaip Frankfurte. Tiesą sakant, noriu kuo greičiau susipažinti su prostitute! Savotiška gėda dėl tokio „tyrinėjimo" verčia mane virpėti iš jaudulio. Žinoma, juk aš ir *esu* klientė. Aš pasirengusi – iš tikrųjų manau, kad reikės, – tai prostitutei užmokėti.

[Ant dar vieno atviruko Alanui, kurį Ruta išsiuntė iš Šipholio oro uosto ir kuriame – kaip ir anksčiau tėvui išsiųstame atviruke su vokiečių prostitutėmis Herberio gatvėje – taip pat

buvo pavaizduotas „raudonųjų žibintų“ rajonas – Amsterdamo *de Walletjes*: neoninės barų bei sekso reikmenų parduotuvių šviesos, atsispindinčios kanalo vandenyje; praeiviai, vien lietpalčiais apsirengę vyrai; priekyje – rausvai violetine spalva įrėmintas langas ir jame stovinti moteris tik su apatiniais... kaip ne vietoje pastatytas manekenas, pasiskolintas iš moteriško apatinio trikotažo krautuvėlės, kaip kažkas, *išsinuomotas* privačiam pobūviui.]

NEKREIPK DĖMESIO Į ANKSTESNĮ KLAUSIMĄ.
PAVADINIMAS BUS *MANO PASKUTINIS NETIKĘS VAIKINAS*.
PIRMAS MANO ROMANAS PIRMUOJU ASMENIU.
TAIP, VĖL APIE RAŠYTOJĄ. BET PASIKLIAUK MANIMI!
MYLIU. RUTA

Pirmasis susitikimas

Pagrindinė trečio Rutos Koul apsilankymo Amsterdame priežastis buvo *Niet voor kinderen – Ne vaikams* vertimo į olandų kalbą – publikacija, tačiau dabar Rutai atrodė, jog ji čia visų pirma todėl, kad nori šį tą patyrinėti prieš rašydama apie prostitutę. Dar nepasitaikė proga pasišnekėti apie šį jaudinantį sumanymą su leidėju Olandijoje, Maartenu Schoutenu, kurį Ruta meiliai vadino Maartenu su dviem „a" ir viena „e".

Kai buvo išleistas romano *Ta pati prieglauda* vertimas į olandų kalbą, – *Hetzelfde weeshuis*, Ruta veltui stengėsi tai ištarti, – ji gyveno žaviame, bet apšiurusiame viešbutyje Prinsengrachte; ten, naktinio staliuko stalčiuje, į kurį norėjo susidėti apatinius, rado nemažai užslėptos marihuanos. Žolė tikriausiai priklausė anksčiau tame kambaryje nakvojusiam svečiui, tačiau pirmą kartą kaip rašytoja keliaudama po Europą, Ruta taip jaudinosi, kad nusprendė, jog marihuaną jai tyčia pakišo koks nedorėlis ją sutrikdyti sumanęs žurnalistas.

Minėtasis Maartenas su dviem „a" ir viena „e" Rutą patikino, jog tai, kad žmogus turi marihuanos, Amsterdame vargu ar būtų laikoma nusižengimu ir tikrai niekas dėl to nesutriktų. Miestas Rutai patiko iš pirmo žvilgsnio: kanalai, tiltai, daugybė dviračių, kavinės, restoranai.

Antrą kartą atvykusi į Amsterdamą, kai į olandų kalbą buvo išversta jos knyga *Prieš Saigono žlugimą*, – Ruta tada džiaugėsi, kad bent jau gali pasakyti pavadinimą: *Voor de val van Saigon*, – ji apsistojo kitoje miesto dalyje, prie Damo aikštės. Viešbutis buvo netoli „raudonųjų žibintų" rajono, todėl vienas iš Rutą kalbinusių

žurnalistų pasišovė parodyti jai languose stovinčias prostitutes. Ruta puikiai įsidėmėjo rėksmingas vidurdienį vien su liemenėlėmis bei kelnaitėmis besistaipančias moteris ir visokius organus sekso reikmenų parduotuvės vitrinoje.

Ji matė palubėje ant raudono keliaraiščio pakabintą guminę makštį. Jei ne kuokštas dirbtinių gaktos plaukų, ta makštis būtų atrodžiusi kaip ore kadaruojantis omletas. Ten buvo ir įvairiausių rimbų; odiniu dirželiu prie vibratoriaus pririštas varpelis – kokie rišami karvėms po kaklais; daugybė klizmų, didelių ir mažų; guminis kumštis.

Bet visa tai buvo prieš penkerius metus. Kol kas Ruta dar neturėjo progos pažiūrėti, ar tas rajonas pasikeitė. Dabar ji gyveno jau trečiame viešbutyje, Katengate; viešbutis neatrodė labai stilingas, be to, jam gerokai kenkė storžieviškos pastangos palaikyti tvarką. Pavyzdžiui, į vieną pusryčių kambarį galėjo įeiti tik Rutos aukšte gyvenantys svečiai. Kava buvo šalta, apelsinų sultys šiltos, o raguoliai gulėjo ant trupinių, tinkamų nebent nunešti prie artimiausio kanalo ir sušerti antims.

Pirmame viešbučio aukšte bei pusrūsyje buvo atseit sveikatos klubas. Aerobikos treniruotėms parenkama muzika vonių vamzdžiais sklido per keletą aukštų virš sporto salės; visa vandentiekio sistema ritmingai gaudė nuo nepaliaujamo žemų garsų pulsavimo. Ruta padarė išvadą, jog olandams – bent jau kai mankštinasi – labiausiai patinka nenutrūkstamas ir visada vienodas rokas, kurį ji pati veikiau būtų pavadinusi kažin kokiu nerimuotu repu. Muzikantams be jokios melodijos mušant taktą, kažkoks europietis, kuriam anglų buvo tikrai labai svetima kalba, vis kartojo tą patį sakinį. Vienoje dainoje tas sakinys buvo: „Nuoriu su tavym mylietis“. Kitoje: „Nuoriu tave dūlkynti“.

Savo akimis pamačiusi sporto salę, Ruta kaipmat nustojo ja domėtis. Įvairių treniruoklių priedangoje įkurdintas baras viengungiams buvo anaiptol ne tai, ko jai reikėjo. Be to, Ruta nemėgo sportuoti kam nors ją stebint. Mankštos dviračiai, bėgtakiai bei judantys laiptai čia buvo sustatyti į vieną eilę, atgręžti į aerobikos aikštelę. Kad ir kur sėdėtum ar stovėtum, visur matei daugybėje

veidrodžių atsispindinčius aerobikos šokėjų šuolius bei sukinius. Geriausiu atveju galėjai tikėtis išvysti, kaip kas nors pasitempia kulkšnį ar susmunka, ištiktas širdies priepuolio.

Ruta nusprendė pasivaikščioti. Ši miesto dalis jai atrodė nematyta; tiesą sakant, viešbutis buvo ne taip toli nuo „raudonųjų žibintų" rajono, kaip Ruta manė, bet ji nužingsniavo į priešingą pusę. Perėjusi pirmą kanalą, pasuko į žavią šalutinę gatvelę – Korsjesporto taką – ir ten netikėtai pamatė keletą prostitučių.

Iš pažiūros gerai prižiūrimame gyvenamųjų namų rajone buvo koks pustuzinis langų su juose stovinčiomis vien apatiniais apsirengusiomis moterimis. Visos buvo baltosios, lyg ir pasiturinčios, nors ne visos gražios. Dauguma atrodė už Rutą jaunesnės, o dvi kaip tik jos amžiaus. Iš netikėtumo Ruta net kluptelėjo. Viena prostitutė neištvėrusi nusijuokė.

Buvo jau vėlyvas rytas; ta trumpa gatvele daugiau nėjo jokia moteris, tik Ruta. Trys vyrai, kiekvienas atskirai, tylomis apžiūrinėjo langus. Ruta nesitikėjo sutikti prostitutės, su kuria galėtų pasikalbėti truputį padoresnėje ir ne tokioje pastebimoje vietoje, kaip „raudonųjų žibintų" rajonas; šis atradimas ją padrąsino.

Atsidūrusi Bergo gatvėje, ji vėl gerokai nustebo – ten irgi buvo prostitučių. Gatvė atrodė rami, tvarkinga. Pirmos keturios merginos, jaunos ir gražios, į Rutą nekreipė dėmesio. Ruta pastebėjo lėtai pravažiuojantį automobilį, jo vairuotojas atidžiai apžiūrinėjo prostitutes. Tačiau šįkart Ruta nebuvo vienintelė gatve einanti moteris. Priekyje žingsniavo dar viena, apsirengusi panašiai kaip Ruta – juodais džinsais, juodais zomšiniais batais su tvirtais pusaukščiais kulnais. Odinė tos moters striukė, kaip ir Rutos, buvo trumpa, tarytum vyriška, tik ne juoda, o tamsiai ruda, ant kaklo – turkišku raštu išmargintas šilkinis šalikėlis.

Ruta ėjo taip greitai, kad vos neaplenkė tos moters, kuri, pasikabinusi ant rankos, nešėsi storos drobės pirkinių krepšelį su kyšančiu batonu bei dideliu mineralinio vandens buteliu. Moteris per petį atsainiai dirstelėjo į Rutą; švelniai pažvelgė tiesiai į akis. Ji buvo be jokio makiažo, net nepasidažiusi lūpų, atrodė bebaigianti penktą dešimtį. Eidama pro šalį, mojavo arba šypsojosi visoms

languose stovinčioms prostitutėms. Bet netoli Bergo gatvės galo, prie vieno lango pirmame aukšte, kurio užuolaidos buvo užtrauktos, ta moteris staiga sustojo ir ėmė rakinti duris. Prieš eidama į vidų, nevalingai grįžtelėjo atgal, tarytum dažnai būtų sekama. Paskui vėl pažvelgė į Rutą – šįkart jau labiau susidomėjusi ir, kaip pasirodė Rutai, tarytum begėdiškai provokuodama iš pradžių ironiška, paskui gundančia šypsena. Ta moteris buvo prostitutė! Ji kaip tik ėjo į darbą.

Ruta dar kartą pražingsniavo pro prostitutes Korsjesporto take. Dabar ten vaikštinėjo daugiau vyrų, bet jie nežiūrėjo nei į Rutą, nei vienas į kitą. Du iš jų Ruta atpažino; abu buvo apsukę tą patį ratą kaip ir ji. Kiek kartų jie taip eis, kad geriau įsižiūrėtų? Ruta norėjo žinoti ir tai; tai buvo būtina jos tyrinėjimo dalis.

Ruta jautė, kad jai, vienai, bus lengviau pasikalbėti su prostitute tokioje malonioje, taikioje gatvelėje kaip ši, arba Bergo gatvėje, tačiau vis tiek laikėsi nuomonės, jog romano veikėja – ta *kita* rašytoja su netikusiu vaikinu – turėtų viską išgyventi viename iš šlykščiausių kambarių „raudonųjų žibintų" rajone. Šiaip ar taip, jei po to siaubingo nutikimo ji jaučiasi visiškai puolusi ir pažeminta, argi nebūtų geriau – ir įtikimiau, – jei viskas įvyktų pačioje niekingiausioje aplinkoje, kokią tik galima įsivaizduoti?

Šį kartą prostitutės Korsjesporto take žiūrėjo į Rutą nepatikliai, kelios vos pastebimai linktelėjo. Ta, kuri juokėsi, kai Ruta anąkart suklupo, dabar nedraugiškai, tarytum vertindama, ją nužvelgė. Tik vienos moters gestą galėjai suprasti arba kaip kvietimą, arba kaip grasymą. Ji buvo Rutos amžiaus, tačiau daug storesnė, šviesiai dažytais plaukais. Ta moteris parodė smiliumi į Rutą ir labai išraiškingai, nepritariamai nuleido akis. Tai buvo griežtos mokytojos gestas, nors savimi patenkinta storulė šypsojosi pašaipiai ir gašlokai – tikriausiai ji pamanė, jog Ruta – lesbietė.

Vėl pasukusi į Bergo gatvę, Ruta žingsniavo iš lėto – tikėjosi, kad anoji pagyvenusi prostitutė spės apsirengti – arba, ko gero, *nu*sirengti – ir įsitaisyti lange. Viena iš jaunesnių, dailesnių prostitučių atvirai mirktelėjo; matydama tą geidulingą, nepadorų pasiūlymą, Ruta kažkodėl pralinksmėjo. Gražiosios merginos mirk-

telėjimas taip išblaškė jos dėmesį, kad ji vos nepraėjo pro nusižiūrėtą pagyvenusią prostitutę jos neatpažinusi; tiesą sakant, dabar ši prostitutė buvo visiškai pasikeitusi – nėmaž nepanaši į tą neišvaizdžią moterį su pirkinių krepšeliu, kurią Ruta prieš keletą minučių matė einančią gatve.

Tarpduryje stovėjo žvali raudonplaukė kekšė. Tamsiai raudoni jos lūpų dažai buvo priderinti prie bordo spalvos liemenėlės bei kelnaičių; nieko daugiau ji ir nedėvėjo, tik auksinį laikrodėlį ir juodas basutes trijų colių kulnais. Dabar ši prostitutė atrodė už Rutą aukštesnė.

Pro atitrauktas lango užuolaidas Ruta matė senovišką baro kėdę su nublizginta žalvarine atrama, tačiau prostitutės poza buvo šeimyniška: ji stovėjo tarpduryje su grindų šepečiu, kuriuo ką tik nuo slenksčio nubraukė vienintelį geltoną lapą. Laikydama šepetį parengtyje, tarytum mesdama iššūkį kitiems lapams, prostitutė atidžiai nužvelgė Rutą, nuo šukuosenos iki batų – tarytum *Ruta* stovėtų Bergo gatvėje vienais apatiniais, apsiavusi aukštakulnėmis basutėmis, o ji pati būtų kukliai apsirengusi namų šeimininkė, rūpestingai atliekanti savo pareigas. Tą akimirką Ruta suvokė, jog stovi kaip įbesta, o jai linktelėjusios raudonplaukės prostitutės šypsena, iš pradžių viliojama, dabar – kadangi Ruta nesiryžta prakalbėti – darosi pašaipiai klausiama.

– Ar kalbate angliškai? – netikėtai tarė Ruta.

Prostitutė atrodė labiau susidomėjusi negu nustebusi:

– Neturiu jokių problemų nei dėl anglų kalbos, – atsakė ji, – nei dėl lesbiečių.

– Aš ne lesbietė, – pasakė Ruta.

– Irgi gerai, – tarė prostitutė. – Tai jums pirmas kartas su moterimi? Žinau, ką daryti.

– Aš nenoriu nieko *daryti*, – greitai paaiškino Ruta. – Noriu tik pasikalbėti.

Prostitutė lyg ir sutriko – tarytum „pasikalbėti“ būtų nukrypimas nuo normos, savotiškas nustatytos ribos peržengimas.

– Už tai turėsite mokėti daugiau, – tarė raudonplaukė. – Pasikalbėjimas gali trukti labai ilgai.

Toks požiūris Rutą suglumino: vadinasi, bet kokie lytiniai santykiai labiau pageidaujami negu pokalbis.

– O, žinoma, aš sumokėsiu už sugaištą laiką, – pasakė Ruta detaliai ją apžiūrinėjančiai raudonplaukei. Prostitutė vertino ne Rutos kūną; jai rūpėjo sužinoti, kiek Ruta mokėjo už drabužius.

– Bus septyniasdešimt penki guldenai už penkias minutes, – tarė raudonplaukė, teisingai nusprendusi, jog Rutos drabužiai brangūs, nors ir neįspūdingi.

Ruta atsisegė rankinę ir gerai įsižiūrėjo į piniginėje sudėtus neįprastus banknotus. Septyniasdešimt penki guldenai – maždaug penkiasdešimt dolerių? Ruta pamanė, jog tai labai daug už penkių minučių pokalbį. (Už paslaugą, kurią *paprastai* suteikdavo prostitutė – per tiek pat laiko, kartais netgi greičiau, – tų pinigų atrodė mažoka.)

– Mano vardas Ruta, – jaudindamasi tarė Ruta. Ji ištiesė ranką, tačiau raudonplaukė tik nusijuokė; užuot pasisveikinusi, sugriebė Rutą už odinės striukės rankovės ir įsitempė į savo kambarėlį. Kai abi atsidūrė viduje, prostitutė užrakino duris ir užtraukė lango užuolaidas; stiprūs jos kvepalai tokioje uždaroje erdvėje slėgė ne mažiau negu pusnuogis kūnas.

Visas kambarys buvo raudonas. Sunkios užuolaidos – kaštoninio atspalvio; plačiomis staklėmis austas kraujo raudonumo kilimėlis šiek tiek atsidavė kilimų valikliu; lovatiesė, tvarkingai užtiesta ant dvigulės lovos, buvo išmarginta senamadžiu rožių vainiklapių raštu, vienintelė pagalvė apvilkta rausvu užvalkalu. Dvigubai sulenktas didelis frotinis rankšluostis, kitokio atspalvio negu pagalvės užvalkalas, gulėjo ant lovos per patį vidurį – be abejonės, kad apsaugotų lovatiesę. Ant kėdės šalia tos tvarkingos, patogios lovos buvo padėta visa krūva tokių pat rausvų rankšluosčių; jie *atrodė* švarūs, nors truputį apskurę – kaip ir kambarys.

Ant visų raudonojo kambarėlio sienų kabėjo veidrodžiai; jų buvo tiek pat daug, taip pat keistai pakreiptų, kaip ir viešbučio sveikatos klube. O šviesa kambaryje buvo tokia blanki, kad vos žengtelėjusi žingsnį į kurią nors pusę, Ruta matydavo tolstantį arba ar-

tėjantį – arba ir tolstantį, ir artėjantį – savo atspindį. (Veidrodžiuose, žinoma, atsispindėjo ir daugybė prostitučių.)

Prostitutė atsisėdo ant lovos, tiksliai ten, kur buvo patiestas rankšluostis, jai nereikėjo net žvilgtelėti. Sukryžiavusi kulkšnis, į grindis remdamasi tik smailiais basučių kulnais, ji palinko pirmyn ir susidėjo rankas ant šlaunų; tai buvo seniai išmėginta poza: dailios krūtys nukabo į priekį, tarpas tarp jų padidėjo, pro bordo spalvos liemenėlės tinklelį Ruta matė mažus rausvus spenelius. Bikinio kelnaitės tarytum pailgino siaurą trikampį prostitutės tarpukojyje ir neuždengė strijų ant atsikišusio jos pilvo; ji neabejotinai turėjo vaikų, bent jau vieną.

Raudonplaukė žvilgsniu parodė griozdišką krėslą, siūlydama Rutai į jį atsisėsti. Krėslas buvo toks minkštas, kad Rutos keliai įsirėmė į krūtis, kai ji palinko į priekį; turėjo abiem rankom įsitverti ranktūrių, kad neatrodytų atvirtusi aukštielninka.

– Krėslas daug geriau, kai reikia čiulpti, – pasakė prostitutė. – Mano vardas Doloresa, – pridūrė, – bet draugai vadina Roje.

– Roje? – pakartojo Ruta, stengdamasi negalvoti apie tai, kiek kartų kas buvo čiulpta tame sukiužusiame odiniame krėsle.

– Tai reiškia „Ručkė“, – pasakė Rojė.

– Suprantu, – tarė Ruta, čiulpimo krėsle atsargiai pasislinkdama į priekį. – Tiesą sakant, rašau pasakojimą... – buvo beaiškinanti, bet prostitutė staiga pašoko nuo lovos.

– Nesakėte, kad esate žurnalistė, – tarė Rojė Doloresa. – Su žurnalistais aš nekalbu.

– Aš *ne* žurnalistė! – sušuko Ruta. (Vaje, kaip įžeidžiamai nuskambėjo tas kaltinimas!) – Aš *romanų* rašytoja. Rašau *knygas*, išgalvotas. Tik noriu teisingai nupasakoti smulkmenas.

– *Kokias* smulkmenas? – paklausė Rojė. Ji nebesėdo ant lovos; vaikščiojo po kambarį. Prostitutei šitaip judant, rašytoja galėjo geriau apžiūrėti kruopščiai įrengtą jos darbo vietą ir pamatė kai ką, ko nebuvo pastebėjusi anksčiau. Prie vienos vidinės sienos buvo pritvirtinta nedidelė kriauklė; šalia – bidė. (Dar keletas bidė, žinoma, atsispindėjo veidrodžiuose.) Ant stalo tarp bidė ir

lovos buvo padėta dėžutė su popierinėmis servetėlėmis ir popierinių rankšluosčių rulonas. Ant balto emaliuoto padėkliuko, kokie naudojami ligoninėse, gulėjo kelios Rutos jau išmėginto ir dar nematyto drėkinamojo tepalo tūbelės bei nežmoniško dydžio vibratorius. Šiukšlių dėžė su dangčiu – pakeliamu koja paspaudus pedalą – buvo tokia pat mediciniškai balta kaip ir padėkliukas. Pro praviras duris Ruta matė tamsų tualetą; klozeto – su medine sėdyne – vanduo buvo nuleidžiamas patraukus grandinę. Šalia toršero su ryškiai raudonu stikliniu gaubtu, prie pat čiulpimo krėslo stovėjo staliukas, ant kurio buvo padėta švari, tuščia peleninė bei pintas krepšelis, pilnas prezervatyvų.

Visa tai – ir dar sieninės spintos gylis – ir buvo tos smulkmenos, kurių Rutai reikėjo. Kelios suknelės, naktinukai bei odinė liemenėlė netilpo kabėti tiesiai; drabužiai ant pakabų buvo pasukti įstrižai – lyg prostitutės, besistaipančios, kad gražiau atrodytų.

Ir tos suknelės, ir naktinukai – ką jau kalbėti apie odinę liemenėlę – buvo, be abejo, pernelyg jaunatviška apranga Rojės amžiaus moteriai. Tačiau ką Ruta supranta apie sukneles ir naktinukus? Sukneles ji vilki retai, o miegoti jai maloniausia su kelnaitėmis ir plačiais marškinėliais. (Dėl odinės liemenėlės, tai jai niekada net į galvą neatėjo, kad galėtų dėvėti tokį daiktą.)

Ruta pradėjo pasakoti:

– Sakykime, pas jus ateina vyras ir moteris ir siūlosi užmokėti už tai, kad leistumėte jiems stebėti jus su klientu... Ar sutiktumėte? Ar kada nors taip darėte?

– Tai jūs *to* norite? – tarė Rojė. – Kodėl nesakėte iš karto? Žinoma, galiu tai padaryti – be abejo, esu tai dariusi. Kodėl neatsivedėte savo draugo?

– Ne, ne – aš neturiu čia draugo, – atsakė Ruta. – *Nenoriu* stebėti jūsų su klientu – galiu tai įsivaizduoti. Aš tik noriu žinoti, kaip jūs viską sutvarkote ir ar tai įprasta, ar ne. Na, ar dažnai to prašo *poros*? Manyčiau, kad vyrams, vieniems, to norisi dažniau negu poroms. Ir kad moterys, vienos, dėl to į jus kreipiasi... na... retai.

– Tai tiesa, – tarė Rojė. – Dažniausiai to prašo vyrai, vieni. *Kartais* ir poros, vieną ar dusyk per metus.

– O vienos moterys?

– Galiu tai padaryti, jei to norite, – pasakė Rojė. – Retkarčiais tai pasitaiko, bet nedažnai. Dauguma vyrų neprieštarauja, kad juos stebėtų kita moteris. Ne jie, o stebinčios *moterys* paprastai nenori būti matomos.

Kambaryje buvo taip karšta ir tvanku, kad Ruta troško kuo greičiau nusirengti odinę striukę. Tačiau tokioje draugijoje būtų buvę pernelyg įžūlu vilkėti vien juodais šilkiniais marškinėliais. Taigi Ruta tik atsisegė striukės užtrauktuką.

Rojė priėjo prie sieninės drabužių spintos. Ši buvo be durų. Ant medinės lazdos kabėjo nukritusiais rudeniniais lapais, daugiausia raudonais, išmarginta kartūno užuolaida. Kai Rojė tą užuolaidą užtraukė, Ruta nebematė, kas yra spintoje, – kyšojo tik batai, Rojės atsukti nosimis į priekį. Ten buvo koks pustuzinis porų aukštakulnių batų.

– Tiesiog stovėtumėte už užuolaidos, jūsų batų galai būtų išsikišę, kaip ir kitų batų, – pasakė Rojė. Ji pralindo pro užuolaidos tarpą ir pasislėpė. Žiūrėdama į Rojės kojas, Ruta sunkiai galėjo atskirti batus, kuriais ji buvo apsiavusi, nuo visų kitų batų; reikėjo *ieškoti* Rojės kulkšnių, kad jas pamatytum.

– Suprantu, – tarė Ruta. Ji norėjo pati pastovėti spintoje ir pažiūrėti, ką iš ten matys; pro siaurą užuolaidos plyšelį galėjo būti nelabai patogu stebėti lovą.

Prostitutė tarytum perskaitė jos mintis. Rojė išlindo iš už užuolaidos:

– Štai, pamėginkite, – tarė raudonplaukė.

Lįsdama pro praskirtą užuolaidą, Ruta nenorom prisilietė prie prostitutės. Apskritai kambarėlis buvo toks mažas, kad du žmonės beveik negalėjo judėti jame nesiliesdami.

Ruta atsargiai atsistojo tarp dviejų batų porų. Pro siaurą praskirtos užuolaidos tarpelį ji aiškiai matė prostitutės lovos viduryje patiestą rausvą rankšluostį. Priešais kabančiame veidrodyje atsispindėjo drabužių spinta; tik gerai įsižiūrėjusi Ruta atpažino savo

batus, kyšančius iš po užuolaidos tarp kitų batų. Savęs anapus užuolaidos Ruta nematė – net savo akių, įdėmiai žiūrinčių pro plyšelį. Nematė nė mažiausio veido lopinėlio, nebent kai sujudėjo, bet ir tada pastebėjo tik kažin kokį nežymų krustelėjimą.

Nesukiodama galvos, tik akis, Ruta apžvelgė kriauklę ir bidė; puikiai matė ir ant ligoninės padėkliuko gulintį vibratorių (ir visas drėkinamojo tepalo tūbeles). Tačiau čiulpimo krėslą užstojo vienas paties krėslo ranktūris bei atlošas.

– Jei vyrukas nori, kad pačiulpčiau, ir kas nors žiūri, galiu čiulpti ant lovos, – pasakė Rojė. – Jei apie tai galvojate...

Ruta spintoje išbuvo ne ilgiau kaip minutę, taigi nespėjo pastebėti, kaip trūkčioja jos kvėpavimas ir ima niežėti prie aukso spalvos suknelės besiliečiantis kaklas. Ji tik jautė, jog šiek tiek peršti gerklę, kai ryja seiles, – manė, jog tai dėl ne visai praėjusio kosulio arba prasidedančios slogos. Kai nuo vieno pakabo staiga nuslydo melsvai pilkas chalatėlis, Ruta pasijuto taip, lyg jos širdis būtų sustojusi ir ji jau būtų mirusi ten, kur visada įsivaizdavo mirsianti: sieninėje spintoje.

– Jeigu jums ten patogu, – tarė Rojė, – atitrauksiu užuolaidas ir atsisėsiu lange. Tačiau tokiu metu, ko gero, reikės palūkėti – gal pusvalandį, gal net keturiasdešimt penkias minutes, – kol pasigausiu kokį vyruką. Be abejo, turėsite man sumokėti dar septyniasdešimt penkis guldenus. Jau ir taip daug laiko per jus sugaišau.

Užkliuvusi už batų, Ruta galvotrūkčiais išsiveržė iš spintos:

– Ne! Aš *nenoriu* žiūrėti! – sušuko. – Aš tik rašau *romaną*. Apie įsimylėjėlių *porą*! Moteris – mano amžiaus. Jos vaikinas ją prikalbina tai daryti – ji draugauja su netikusiu vaikinu.

Ruta susigėdo pastebėjusi, kad išspyrė į kambario vidurį vieną prostitutės batą. Rojė tą batą pasiėmė; paskui priklaupė prie savo spintos ir tvarkingai sustatė visus batus, vėl pasuko juos nosimis į vidų – ir tą, kurį Ruta buvo išspyrusi.

– Jūs kažkokia nenormali, – tarė prostitutė. Jodvi sutrikusios stovėjo šalia sieninės spintos, tarytum norėdamos pasigrožėti iš naujo surikiuotais batais. – Be to, jūsų penkios minutės jau praėjo, – pridūrė Rojė, rodydama į savo dailų auksinį laikrodėlį.

Ruta vėl atsisegė rankinę. Ištraukė iš piniginės tris dvidešimt penkių guldenų banknotus, bet Rojė stovėjo pakankamai arti, kad pati dirstelėtų į Rutos pinigus. Prostitutė mikliai išsirinko vieną penkiasdešimties guldenų banknotą: – Pakaks ir penkiasdešimties – už dar penkias minutes, – pasakė Rutai. – Smulkių neišleiskite, – patarė. – Gal norėsite dar kartą čia ateiti... kai geriau pagalvosite.

Staiga – Ruta to nesitikėjo – Rojė prisispaudė arčiau prie Rutos ir prisilietė nosimi prie jos kaklo; Rutai nespėjus kaip nors reaguoti, prostitutė švelniai suėmė vieną jos krūtį, paskui nusisuko ir vėl atsisėdo ant lovai apsaugoti patiesto rankšluosčio – tiesiai per vidurį.

– Puikūs kvepalai, bet aš vos užuodžiu, – pasakė Rojė. – Puikios krūtys. *Didelės*.

Išraudusi Ruta mėgino nusileisti į čiulpimo krėslą taip, kad krėslas jos nepasiglemžtų.

– Mano romane... – pradėjo pasakoti rašytoja.

– Jūsų romane blogiausia tai, kad nieko neatsitinka, – tarė Rojė. – Vadinasi, ta pora man sumoka, kad leisčiau pažiūrėti, kaip tai darau. Ir ką? Tai nebūtų pirmas kartas. O kas atsitinka *paskui*? Argi ne toks jūsų pasakojimas?

– Dar nežinau, kas atsitinka paskui, bet pasakojimas *toks*, – atsakė Ruta. – Ta moteris su netikusiu vaikinu yra pažeminta. Ji jaučiasi visiškai puolusi po tokios patirties – ne dėl to, ką pamatė, o dėl vaikino elgesio. *Jis* priverčia ją pasijusti pažeminta.

– Tai irgi nebūtų pirmas kartas, – pasakė prostitutė.

– Gal tas vyrukas žiūrėdamas masturbuojasi, – tarė Ruta. Rojė suprato, jog tai klausimas.

– Tai nebūtų pirmas kartas, – pakartojo prostitutė. – Kodėl moteris turėtų tuo stebėtis?

Rojė sakė tiesą. Be to, buvo dar vienas keblumas: Ruta negalėjo numatyti visko, kas atsitiks romane, nes dar gerai nežinojo, kas tie jos veikėjai ir kokie bus jų santykiai. Ji jau ne pirmą kartą tai suvokė, pradėjusi kurti naują romaną; tik dar niekada tai nebuvo paaiškėję jai besikalbant su kitu žmogumi – juo labiau su visiškai nepažįstamu žmogumi, su prostitute.

– Ar žinote, kas *paprastai* atsitinka? – paklausė Rojė.

– Ne, nežinau, – prisipažino Ruta.

– Žiūrėjimas – tik pradžia, – pasakė prostitutė. – Ypač jei ateina pora. Pažiūrėję jie nori kai ko daugiau.

– Ką turite galvoje? – nesuprato Ruta.

– Atėję dar kartą, žiūrėti jie nebenori – nori kai ką *daryti*, – paaiškino Rojė.

– Nemanau, kad mano veikėja ateitų dar kartą, – pasakė Ruta, bet nusprendė apgalvoti ir tokią galimybę.

– Kartais pažiūrėjusi porelė nori kai ką daryti iš karto – tuoj pat, – tarė Rojė.

– *Ką* daryti? – paklausė Ruta.

– Viską, – atsakė Rojė. – Kartais vyriškis nori stebėti mane su jo moterimi – nori matyti, kaip ją įkaitinu. Paprastai pradedu su vyriškiu, o moteris žiūri.

– *Pradedate* su vyriškiu... – tarė Ruta.

– Paskui imuosi moters, – pasakė Rojė.

– Taip iš tikrųjų jau buvo? – paklausė Ruta.

– *Visaip* buvo, – atsakė prostitutė.

Ruta sėdėjo nutvieksta skaisčiai raudonos šviesos, kurios atšvaitai buvo pasklidę visame kambarėlyje; rausvas rankšluostis ant lovos, kur sėdėjo Rojė, neabejotinai atrodė ryškesnis todėl, kad šalia švietė toršeras su raudonu stikliniu gaubtu. Kambaryje daugiau nebuvo jokios kitos šviesos, tik ta, kuri skverbėsi pro lango užuolaidas, ir dar blankus šviestuvas palubėje, nukreiptas į lauko duris.

Rausvoje šviesoje, kurioje atrodė gražesnė, negu buvo iš tikrųjų, prostitutė pasilenkė į priekį; jos krūtys vos neišsprūdo iš atviro kirpimo liemenėlės. Ruta sėdėjo tvirtai įsitvėrusi čiulpimo krėslo ranktūrių, o Rojė švelniai uždėjo delnus jai ant rankų:

– Gal norite pagalvoti apie tai, kas atsitinka, ir paskui vėl ateiti pas mane? – paklausė raudonplaukė.

– Taip, – atsakė Ruta. Ji nenorom kalbėjo pašnibždomis ir negalėjo atitraukti rankų neatvirtusi aukštielninka tame pasibaisėtiname krėsle.

– Tik atminkite – gali atsitikti *bet kas*, – tarė jai Rojė. – Bet kas, ko panorėsite.

– Taip, – vėl sušnibždėjo Ruta. Ji įsmeigė žvilgsnį į išvirtusias prostitutės krūtis; tai atrodė saugiau, negu žiūrėti į protingas jos akis.

– Gal, jei pažiūrėtumėte į mane su kuo nors... na, tik jūs, viena... gal tada ką sugalvotumėte? – irgi pašnibždomis tarė Rojė.

Ruta papurtė galvą, pati suvokdama, jog tas judesys neatrodo taip įtikinamai, kaip būtų nuskambėjęs aiškus atsakymas: „Ne, aš taip nemanau".

– Dauguma moterų, kurios pas mane ateina pažiūrėti vienos, būna jaunos merginos, – jau garsiau pasakė Rojė, duodama suprasti, kad pokalbis baigtas.

Ruta taip nustebo, kad nenorom pažvelgė Rojei į akis:

– Kodėl jaunos merginos? – paklausė. – Turite galvoje, kad jos nori sužinoti, kaip santykiaujama? Ar jos būna *nekaltos*?

Rojė paleido Rutos rankas; ji atsilošė ant lovos ir nusijuokė:

– Vargu ar jos *nekaltos*! – tarė raudonplaukė. – Tos jaunos merginos rengiasi tapti prostitutėmis – jos nori pažiūrėti, kaip dirbama *prostitute*!

Ruta dar niekada nebuvo šitaip apstulbusi; net sužinojusi, kad Hana dulkinosi su jos tėvu, ji nenustebo taip kaip dabar.

Rojė pirštu parodė į laikrodėlį ir atsistojo nuo lovos tą pačią akimirką, kai Ruta išsivadavo iš klastingojo krėslo. Ruta turėjo visa persikreipti, kad neprisiliestų prie prostitutės.

Rojė atidarė duris; vidurdienio saulė švietė taip ryškiai, kad Ruta tik dabar suvokė, kaip tamsu buvo raudonajame prostitutės kambarėlyje. Nusisukdama nuo šviesos, Rojė dramatiškai užtvėrė Rutai kelią ir triskart pabučiavo į skruostus – pirmiausia į dešinį, paskui į kairį ir vėl į dešinį.

– Kaip įprasta Olandijoje – tris kartus, – linksmai ir meiliai, tarytum šnekėdama su sena bičiule, pasakė Rutai prostitutė.

Žinoma, Rutai jau teko šitaip bučiuotis – su Maartenu ir su Maarteno žmona, Silvija, kai tik jie susitikdavo ar atsisveikinda-

vo, – bet Rojės bučiniai užtruko šiek tiek ilgiau. Be to, Rojė dar uždėjo savo šiltą delną Rutai ant pilvo; Ruta instinktyviai įtempė raumenis.

– Koks plokščias pilvukas! – tarė prostitutė. – Ar turite vaikų?

– Ne, dar ne, – atsakė Ruta. Tarpduris tebebuvo užtvertas.

– Aš turiu, vieną, – pasakė Rojė ir, užkišusi nykščius už savo kelnaičių gumelės, akimirksniu timptelėjo jas žemyn. – Gimdžiau sunkiai, – pridūrė, turėdama omenyje aiškiai matomą cezario pjūvio randą; Rutą, kuri jau anksčiau pastebėjo strijas ant Rojės pilvo, nustebino ne randas, o tai, kad prostitutė buvo nusiskutusi gaktos plaukus.

Rojė paleido kelnaičių gumelę ir ta garsiai pliaukštelėjo. Ruta galvojo: „Man labiau patiktų *rašyti*, negu daryti tai, ką darau dabar, taigi galima įsivaizduoti, kaip jaučiasi *ji*. Šiaip ar taip, ji juk *prostitutė*; jai turbūt labiau patiktų paprasčiausiai *būti* prostitute, negu flirtuoti su manimi. Kita vertus, ji tiesiog mėgaujasi šitaip mane trikdydama". Dabar jau supykusi ant Rojės, Ruta norėjo greičiau dingti. Ji mėgino šonu apeiti tarpduryje stovinčią prostitutę.

– Jūs dar sugrįšite, – pasakė Rojė, bet prie Rutos nebeprisilietė, leido jai išsmukti į lauką. Paskui Rojė garsiai, kad girdėtų ir Bergo gatve einantys žmonės, ir šalia įsikūrusi prostitutė, tarė: – Šiame mieste geriau užsisekite rankinės užtrauktuką.

Ruta pamatė, kad jos rankinė kaip visada atsegta, bet joje tebebuvo ir piniginė, ir pasas, ir – iš pirmo žvilgsnio – visa kita, kas turėjo būti. Lūpų dažų ir dar viena, truputį storesnė, bespalvių lūpų blizgalų tūbelė; kremas nuo saulės nudegimo ir drėkinamasis tepalas lūpoms.

Ruta dar nešiojosi pudrinę, kadaise priklausiusią motinai. Nuo pudros Ruta imdavo čiaudėti; pūkutis buvo jau seniai pamestas. Tačiau kartais, žiūrėdama į mažą veidrodėlį, Ruta tikėdavosi išvysti jame motiną. Dabar, stebima ironiškai besišypsančios Rojės, Ruta užsegė rankinės užtrauktuką.

Iš paskutiniųjų mėgindama šypsena atsakyti į Rojės šypseną, Ruta prisimerkė nuo saulės. Rojė ištiesė ranką ir palietė Rutos

veidą. Ji labai susidomėjusi žiūrėjo į dešinę Rutos akį, bet Ruta neteisingai suprato jos susidomėjimo priežastį. Šiaip ar taip, ji buvo labiau pripratusi prie to, kad žmonės pastebi dešinėje jos akyje esantį geltoną šešiakampį plyšelį, negu prie smūgių į veidą.

– Tai įgimta... – buvo besakanti Ruta.

Bet Rojė staiga paklausė:

– Kas jus sumušė? – (O Ruta manė, kad mėlynė jau užgijusi!) – Prieš savaitę ar dvi, atrodo kaip...

– Netikęs vaikinas, – prisipažino Ruta.

– Tai vaikinas visgi *yra*, – pasakė Rojė.

– Jis ne čia. Čia aš viena, – atkakliai tvirtino Ruta.

– Viena tik tol, kol vėl ateisite pas mane, – tarė prostitutė. Rojė nemokėjo šypsotis kitaip, tik ironiškai arba gundomai. Dabar ji šypsojosi gundomai.

Ruta nesugalvojo, ką daugiau galėtų pasakyti, todėl tarė:

– Net keista, kad jūs taip puikiai kalbate angliškai.

Tačiau šis kandus, nors ir nuoširdus komplimentas paveikė Roję labiau, negu Ruta tikėjosi. Prostitutė nebesistengė atrodyti įžūli. Tarytum ją staiga būtų skaudžiai prislėgusi kažin kokia sena širdgėla.

Ruta jau buvo beatsiprašanti, kai Rojė, neslėpdama kartėlio, paaiškino:

– Pažinojau vieną tokį anglą – kurį laiką.

Paskui Rojė Doloresa grįžo į savo kambarėlį ir užsidarė duris. Ruta dar palaukė, bet lango užuolaidos neprasiskyrė.

Viena iš kitoje gatvės pusėje stovinčių jaunesnių, dailesnių prostitučių piktai žvilgčiojo į Rutą, tarytum būtų įsižeidusi, kad Ruta švaisto pinigus senesnei, ne tokiai patraukliai kekšei.

Mažyte Bergo gatvele, be Rutos, ėjo tik vienas žmogus – kažkoks akis žemyn nudūręs pagyvenęs vyriškis. Jis nežiūrėjo į prostitutes, bet staiga žvilgsniu pervėrė praeinančią Rutą. Ši taip pat atidžiai nužvelgė akis į grindinio akmenis vėl įbedusį tolstantį vyriškį.

Paskui Ruta irgi nuskubėjo tolyn. Buvo pakirstas jos asmeninis, bet ne profesinis pasitikėjimas savimi. Kad ir koks būtų siu-

žetas – labiausiai tikėtinas siužetas, geriausias siužetas, – ji neabejojo, jog apie tai pagalvos. Dar nepakankamai apmąstė veikėjus; štai ir viskas. Ne, pasitikėjimas, kurį prarado, buvo veikiau moralinis. Tai buvo joje *kaip moteryje* – kad ir kas „tai“ buvo, Ruta pati stebėjosi jausdama, jog to nebėra.

Ji dar nueis pas Roję, tačiau nerimavo ne dėl to. Ji netrokško *jokios* lytinės patirties su prostitute, kuri neabejotinai sužadino jos vaizduotę, bet *nesukėlė* geismo. Be to, Ruta tebebuvo įsitikinusi, kad nėra jokios būtinybės jai – kaip rašytojai *arba* kaip moteriai – žiūrėti, ką prostitutė daro su klientu.

Ruta nerimavo dėl to, kad jai *reikės* dar kartą susitikti su Roje – tiesiog sužinoti, kaip romane, kas atsitinka paskui. Tai reiškė, kad viskam vadovauja Rojė.

Rašytoja greitai sugrįžo į viešbutį ir ten – prieš pirmąjį interviu – dienoraštyje parašė: „Paprastai manoma, jog prostitucija yra tarytum prievartavimas už pinigus, bet iš tikrųjų atrodo, kad prostitucijoje – galbūt *tik* prostitucijoje – vadovauja moteris“.

Kitas Rutos interviu buvo per priešpiečius, dar du – po jų. Vėliau jai reikėjo bent truputį pailsėti, nes pavakary turėjo skaityti ištraukas romano pristatyme, paskui dar pasirašinėti knygas ir pietauti restorane. Bet Ruta, užuot pailsėjusi, savo kambaryje visą laiką rašė. Vieną po kito kūrė galimus siužetus, kol galiausiai visi ėmė atrodyti sunkiai įtikimi. Jei rašytoja, stebinti prostitutę su klientu, po tokios patirties jaučiasi pažeminta, vadinasi, kad ir kas ten nutinka, turi nutikti *jai*; tai turi būti *jos* lytinė patirtis. Kitaip kodėl *ji* jaučiasi pažeminta?

Kuo labiau Ruta stengėsi įtraukti save į rašomo *romano* įvykius, tuo labiau atidėliojo arba vengė savo *gyvenimo* įvykių. Ji pirmą kartą pajuto, ką reiškia būti romano veikėja, o ne jo autore (kuri viskam vadovauja), nes būtent kaip *veikėją* Ruta įsivaizdavo save grįžtančią į Bergo gatvę – kaip veikėją romane, kurį rašo *ne ji*.

Iš tikrųjų Ruta jaudinosi kaip *skaitytoja*, kuriai rūpi, kas bus toliau. Ji suprato, kad nepajėgs laikytis atokiai nuo Rojės. Jai

knietėjo sužinoti, kas *atsitiks*. Ką Rojė pasiūlys? Ką Ruta leis Rojei daryti?

Kai – nors ir trumpam – rašytojas atsisako kūrėjo vaidmens, kokių vaidmenų jis gali imtis? Yra tik romanų kūrėjai ir jų veikėjai; kitų vaidmenų nėra. Rutos dar niekada nebuvo apėmusi tokia nuojauta. Ji jautė, kad visiškai nenori nulemti tolesnių įvykių; tiesą sakant, Ruta džiaugėsi, kad vadovauja *ne ji*. Jai buvo malonu *nebūti* autore. Ji nebuvo *šio* romano rašytoja, tačiau šis romanas ją jaudino.

Ruta pakeičia siužetą

Po pristatymo Ruta dar pasiliko ir pasirašė knygas. Paskui pietavo su pasirašymo organizatoriais bei rėmėjais. Kitą vakarą Utrechte, po pristatymo tenykščiame universitete, ji vėl pasirašinėjo knygas. Maartenas ir Silvija padėjo Rutai parašyti olandiškus vardus.

Vaikinai norėjo, kad jų knygose būtų parašyta: „Vouteriui" – arba Heinui, Hansui, Henkui, Gerardui ar Jerunui. Merginų vardai Rutai irgi atrodė neįprasti. „Elsei" – arba Lusei, Misei, Marijkei ar Nelei (su viena „l"). O kai kurie skaitytojai dar pageidavo, kad įrašuose būtų ir jų pavardės. („Overbekams", „Van der Meulenams" ir „Van Meurams; „Blokhuisams" ir „Veldhuizenams"; „Dijkstrasams", „De Grotsams" ir „Smitams".) Tie knygų pasirašymai iš tiesų buvo tokios įtemptos ortografijos pratybos, kad Ruta po abiejų pristatymų išėjo skaudančia galva.

Bet Utrechte ir senajame jo universitete buvo labai gražu. Prieš pristatymą Ruta valgė ankstyvus pietus su Maartenu, Silvija ir suaugusiais jų sūnumis. Ruta juos prisiminė dar „mažus" berniukus; dabar jie buvo už ją aukštesni, vienas netgi užsiauginęs barzdą. Rutai, trisdešimt šešerių ir vis dar bevaikei, vienas iš didžiausių sukrėtimų, patiriamų bendraujant su vaikų turinčiomis poromis, buvo nerimą keliantis tų vaikų augimas.

Traukiniu važiuodama atgal į Amsterdamą, Ruta Maartenui ir Silvijai papasakojo, kaip jai nesisekė su jų sūnų amžiaus berniukais – na, kai ji pati buvo jų amžiaus. (Tą vasarą, kai su Hana keliavo po Europą, visi patrauklesni berniukai pasirinkdavo Haną.)

– Tačiau dabar tai tiesiog trikdo. *Dabar* aš *patinku* jūsų sūnų amžiaus berniukams.

– Jūs labai populiari tarp jaunų skaitytojų, – tarė Maartenas.

– Ruta ne tai turėjo galvoje, Maartenai, – pasakė jam Silvija. Ruta žavėjosi Silvija: ji atrodė protinga ir patraukli, turėjo gerą vyrą ir laimingą šeimą.

– O, – tarė Maartenas. Jis buvo labai padorus – net nuraudo.

– Nesakau, kad šitaip traukiu būtent *jūsų* berniukus, – greitai paaiškino jam Ruta. – Turėjau galvoje, kai kuriuos jų *amžiaus* berniukus.

– Manau, kad *mūsų* berniukus irgi! – pasakė Rutai Silvija. Ji juokėsi žiūrėdama į apstulbusį vyrą; Maartenas nebuvo pastebėjęs, kiek daug jaunų vaikinų spietėsi apie Rutą abu kartus, kai ji pasirašinėjo knygas.

Nemažai buvo ir merginų, tačiau jas Ruta traukė tiesiog kaip sektinas pavyzdys – ne tik kaip populiari rašytoja, bet ir kaip netekėjusi moteris, turėjusi keletą artimų draugų vyrų, tačiau vis dar gyvenanti viena. (Kodėl merginoms tai atrodo žavu, Ruta nesuprato. Jei tik jos žinotų, kaip Rutai nepatinka jos vadinamasis asmeninis gyvenimas!)

Tarp jaunų vyrų visuomet būdavo bent vienas vaikinukas – dešimčia, o kartais ir penkiolika metų už Rutą jaunesnis – nevykusiai mėginantis ją „pakabinti“. („Taip nevykusiai, kad, regis, širdis plyš į tai bežiūrint“, – paaiškino Ruta Maartenui ir Silvijai.) Kaip tokio amžiaus berniukų mama, Silvija iškart suprato, ką Ruta turi galvoje. Maartenui, kaip tėvui, labiau rūpėjo jo sūnūs negu daugybė nepažįstamų jaunuolių, besigrūdančių apie Rutą.

Šįkart vaikinukas buvo ypač įsidėmėtinas. Jis stovėjo eilėje, atnešęs Rutai pasirašyti knygą ir po pristatymo Amsterdame, ir Utrechte; Ruta abu vakarus skaitė tą pačią ištrauką, tačiau tam vaikinukui tai berods buvo nė motais. Į pristatymą Amsterdame jis atsinešė kažkurį Rutos romaną gerokai aptrintu minkštu viršeliu, o Utrechte padavė pasirašyti *Ne vaikams* jau kietais viršeliais – abi knygos buvo išleistos anglų kalba.

– Vimas, su „W“, – pasakė jis paprašęs autografo antrą vakarą, nes *Wim* tariama „Vim“ – pirmą kartą Ruta jo vardą ir parašė su „V“.

– O, vėl *jūs*! – tarė Ruta. Jis buvo pernelyg dailus ir pernelyg akivaizdžiai ją įsimylėjęs, kad ji būtų galėjusi pamiršti. – Jei būčiau žinojusi, kad čia atvažiuosite, būčiau skaičiusi kitą ištrauką. – Jis žiūrėjo sau po kojomis, tarytum žvilgsnis tiesiai jai į akis būtų kėlęs jam skausmą.

– Aš mokausi Utrechte, o mano tėvai gyvena Amsterdame. Ten aš užaugau. (Tarytum tai būtų pakankamas paaiškinimas, kodėl jis atėjo į abu pristatymus!)

– Rytoj bus dar vienas mano pristatymas Amsterdame, ar ne? – paklausė Ruta Silvijos.

– Taip. *Vrije Universiteit*, – pasakė Silvija tam vaikinukui.

– Taip, žinau – aš ateisiu, – tarė jaunuolis. – Atnešiu pasirašyti trečią knygą.

Kol Ruta pasirašinėjo knygas kitiems skaitytojams, apžavėtas vaikinukas, pasitraukęs šiek tiek į šalį nuo eilės, ilgesingai žiūrėjo į ją. Jungtinėse Valstijose – ten Ruta Koul beveik niekada nedalijo autografų – toks jauno garbintojo spoksojimas būtų ją išgąsdinęs. Tačiau Europoje, kur Ruta paprastai sutikdavo pasirašyti, įsimylėjusių jaunuolių žvilgsniai jai neatrodė grėsmingi.

Vargu ar buvo logiška tai, kad Ruta šitaip nerimaudavo namuose ir jausdavosi saugi užsienyje; vergiškas jos knygas skaitančių europiečių *berniukų* atsidavimas Rutai tikriausiai atrodė labai romantiškas. Jie tarytum priklausė tam tikrai nepeiktinai kategorijai, tie beviltiškai įsimylėję berniukai, angliškai kalbantys su vienokiu ar kitokiu užsienietišku akcentu ir perskaitę kiekvieną Rutos parašytą žodį – ji, be abejo, buvo tų išsikamavusių jaunų sielų svajonių apie vyresnę moterį objektas. O dabar ir jie tapo *jos* svajonių objektais – būtent apie tai Ruta juokomis ir šnekučiavo su Maartenu bei Silvija, kai traukiniu važiavo atgal į Amsterdamą.

Kelionė buvo per trumpa, kad Ruta spėtų papasakoti jiems viską apie savo naują romaną, bet šitaip linksmai visiems aptari-

nėjant lengvai prieinamus vaikinus, Ruta staiga suvokė, jog nori pakeisti siužetą. Tai *nebus* kitas rašytojas, su kuriuo moteris rašytoja susipažįsta Frankfurto knygų mugėje ir paskui kartu važiuoja į Amsterdamą. Tai bus vienas iš jos *garbintojų* – būsimas jaunas meilužis, norintis tapti rašytoju. Rašytoja naujajame romane mąstys apie tai, kad gal jau pats laikas jai ištekėti; ji netgi, kaip Ruta, svarstys, ką atsakyti pasipiršusiam įspūdingam už ją vyresniam vyriškiui, kuris jai labai patinka.

Tas vaikinukas, Vimas, buvo toks nepakenčiamai dailus, kad Ruta tiesiog negalėjo apie jį negalvoti. Jeigu ji nebūtų neseniai nukentėjusi nuo Skoto Sonderso, gal būtų netgi susigundžiusi pasimėgauti (arba patekti į keblią padėtį) su Vimu. Šiaip ar taip, ji buvo viena Europoje; parvykusi namo tikriausiai ištekės. Pasiautėjimas be jokio apgailestavimo su jaunesniu vyriškiu, su *daug* jaunesniu vyriškiu... argi ne *taip* elgiasi pagyvenusios moterys, ketinančios ištekėti už dar vyresnių už jas vyrų?

Maartenui ir Silvijai Ruta pasakė, kad norėtų pavaikščioti po „raudonųjų žibintų“ rajoną, ir smulkiau nupasakojo tą būsimo romano dalį, bent jau tiek, kiek žinojo pati: kaip jaunas vyrukas prikalbina vyresnę moterį užmokėti prostitutei, kad ši leistų stebėti ją su klientu; kaip *kažkas atsitinka* ir moteris jaučiasi tokia pažeminta, kad net nusprendžia gyventi kitaip.

– Ta vyresnė moteris jam nusileidžia iš dalies todėl, kad mano, jog vadovauja *ji*... ir dar todėl, kad tas jaunas, dailus vyrukas yra kaip tik toks, kokie jai atrodė nepasiekiami, kai ji buvo jo amžiaus. Bet ji nežino, kad tas vaikinas gali suteikti jai daug skausmo, priversti kentėti... bent jau aš *manau*, kad taip atsitinka, – pridūrė Ruta. – Viskas priklausys nuo to, kas įvyks pas prostitutę.

– Kada norite eiti į „raudonųjų žibintų“ rajoną? – paklausė Maartenas.

Ruta atsakė taip, tarytum ta mintis būtų ką tik šovusi jai į galvą ir ji dar nebūtų spėjusi apmąstyti visų smulkmenų:

– Kada patogiausia jums, manau...

– O kada ta vyresnė moteris su savo jaunu vyruku eina pas prostitutę? – paklausė Maartenas.

– Tikriausiai naktį, – tarė Ruta. – Ko gero, jie šiek tiek išgėrę. Bent jau *ji*, kad būtų drąsiau.

– Galėtume nueiti ten dabar, – pasakė Silvija. – Tai būtų aplinkinis kelias į jūsų viešbutį, tačiau tik penkios ar dešimt minučių pėsčiomis nuo stoties.

Ruta nustebo; ji tikrai nemanė, kad Silvija norės eiti kartu su jais. Traukinys į Amsterdamą turėjo atvažiuoti jau po vienuolikos, beveik vidurnaktį.

– Ar nebus pavojinga taip vėlai? – paklausė Ruta.

– Ten tiek daug turistų! – pasibjaurėdama tarė Silvija. – Vienintelis pavojus – kišenvagiai.

– Pinigus iš kišenės gali ištraukti ir dieną, – pasakė Maartenas.

Tame *de Walletjes* – arba *de Wallen*, kaip vadina amsterdamiečiai, – žmonių buvo gerokai daugiau, negu Ruta tikėjosi. Nemažai narkomanų ir pasigėrusių jaunuolių; tačiau siauresnėse gatvelėse knibždėte knibždėjo kitokie lankytojai; daugiausia turistų poros (kai kurios iš jų žiūrėjo erotinius spektaklius) ir netgi keletas turistų grupių. Bent kiek anksčiau vakare Ruta ir viena būtų jautusis saugi. Labiausiai dėmesį traukė nenuilstamas pasileidimas – ir žmonės, kaip Ruta, atėję į tą pasileidimą *pažiopsoti*. O dėl vyriškių, įsitraukusių į paprastai gana ilgą prostitutės rinkimosi procesą, tai slapukiškos jų paieškos buvo iškart pastebimos nieko nesidrovinčių sekso turistų minioje.

Ruta nusprendė, jog pagyvenusi rašytoja ir jaunasis jos draugas neras patogios vietos ir laiko, kad prieitų prie prostitutės, nors iš to, kokia atskirta nuo aplinkos Ruta jautėsi užėjusi pas Roję, buvo aišku, kad vos įžengus į prostitutės kambarėlį išorinis pasaulis tarytum nutolsta. Rutos pora į „raudonųjų žibintų“ rajoną ateis arba paryčiui, – kai visi, išskyrus beviltiškus narkomanus (ir sekso maniakus), jau miega, – arba pavakaryje, gal netgi dieną.

Nuo to laiko, kai Ruta praėjusį kartą lankėsi Amsterdame, kai kas šiame rajone buvo pasikeitę – Ruta iškart atkreipė dėmesį į tai, kad daugelis prostitučių – ne baltosios. Vienoje gatvelėje beveik visos moterys buvo iš Azijos – tikriausiai tailandietės, nes kaip tik toje vietoje Ruta matė daugybę tajų masažo kabinetų. Jos

iš tikrųjų buvo tailandietės, taip sakė Maartenas. Jis dar pridūrė, kad kai kurios iš jų anksčiau buvo vyrai; atseit Kambodžoje jiems padarytos lyties pakeitimo operacijos.

Moleno take ir aplinkui senąją bažnyčią Oudekerkspleine visos merginos buvo rudaodės. Iš Dominikos ir Kolumbijos, sakė Maartenas. Prostitučių iš Surinamo, užplūdusių Amsterdamą septintojo dešimtmečio pabaigoje, jau nebebuvo.

Bludo gatvėje kai kurios merginos atrodė kaip vyrai – aukštos, su didelėmis plaštakomis ir išsišovusiais Adomo obuoliais. Maartenas Rutai pasakė, jog dauguma jų *ir yra* vyrai – transvestitai iš Ekvadoro, pagarsėję tuo, kad sumuša savo klientus.

Buvo, žinoma, ir baltųjų moterų, bet ne visos olandės, Šv. Onos gatvėje ir Dolebegeineno take, ir dar ten, kur Ruta *ne*norėjo eiti kartu su Maartenu ir Silvija. Trompeterio takas atrodė toks siauras, kad tikrai negalėjai vadinti jo gatve; net viršutinių aukštų koridoriai namuose būna platesni. Užsistovėjusiame ore nepaliaujamai galynėjosi kvapai: šlapimo ir kvepalų, tokie stiprūs ir taip susimaišę, kad rezultatas buvo panašus į pašvinkusios mėsos smarvę. Ruta užuodė ir sausą tarytum kokio svylančio daikto kvapą – nuo kekšių plaukų džiovintuvų; tas svilėsių dvokas atrodė visiškai ne vietoje, nes gatvelėje, nors naktį nelijo, buvo drėgna. Nepūtė nė menkiausias skersvėjis, kuris būtų galėjęs išdžiovinti balas ant dėmėto grindinio.

Nuo purvinų ir drėgnų sienų gatvele einantys vyrai susitepdavo drabužių nugaras, krūtines ir pečius – jie turėdavo prisispausti prie sienų, kad prasilenktų. Languose arba tarpduriuose stovinčios prostitutės buvo taip arti, kad galėjai jas pauostyti ir paliesti, ir nebuvo kur nusukti akių – nebent į kitą prostitutę, paskui į dar vieną. Arba į prostitutes apžiūrinėjančių vyrų veidus, o tie veidai buvo patys nemaloniausi – budrūs, pasirengę reaguoti į prostitučių rankų mostus ir užmegzti ryšį. Trompeterio take pasiūla prašoko paklausą; sąlytis čia buvo pernelyg glaudus, kad eitum tik pažiopsoti.

Ruta suprato, jog čia, šitame *de Wallen*, nebūtina mokėti prostitutei, kad galėtum stebėti lytinį aktą, – vadinasi, tokį apsispren-

dimą turi nulemti būtent to jaunuolio ir/arba vyresnės moters, rašytojos, asmenybės bruožai. Turi būti kažkas, arba kažko nebūti, *jų* santykiuose. Šiaip ar taip, juk Erotinių Spektaklių Centre galima išsinuomoti kabiną ir vaizdajuostę. TIESIOG GERIAUSIOS, buvo parašyta skelbime. O Pornografinių Šou žiūrovams žadamas reginys buvo TIKRAS DULKINIMASIS. Dar kitoje vietoje: TIKRAS DULKINIMASIS ANT SCENOS. Taigi čia tikrai nereikėjo ypatingų pastangų, kad pabūtum vujaristu.

Romanas visada būna sudėtingesnis, negu atrodo iš pradžių. Tiesą sakant, romanas ir *turėtų* būti sudėtingesnis, negu atrodo iš pradžių.

Rutai pasidarė šiek tiek ramiau, kai pamatė, kad bent jau dirbtiniai organai sekso reikmenų parduotuvės vitrinoje tebėra tie patys. Į omletą panaši guminė makštis ir dabar kabėjo palubėje, tik jau ant juodo, o ne raudono keliaraiščio. Niekas nebuvo nupirkęs ir juokingo vibratoriaus su ant odinio dirželio pririštu varpeliu, kokie rišami karvėms po kaklais. Tebebuvo išdėlioti ir rimbai, ir klizmos, tų pačių (ar panašių) dydžių. Net guminis kumštis visą tą laiką išliko nepaliestas – toks pat grasus ir kaip visada niekam nereikalingas, bent jau taip manė Ruta... na, ji taip *tikėjosi*.

Buvo jau pusvalandis po vidurnakčio, kai Maartenas su Silvija parvedė Rutą į viešbutį. Ruta pasistengė įsidėmėti kelią, kuriuo ėjo. Viešbučio vestibiulyje ji palinkėjo savo palydovams labos nakties ir su abiem atsibučiavo. Kaip įprasta Olandijoje – po tris kartus, – bet greičiau, dalykiškiau, ne taip, kaip ją bučiavo Rojė. Paskui Ruta nuėjo į kambarį ir persirengė. Apsimovė senesniais, išblukusiais mėlynais džinsais ir apsivilko gerokai per didelį tamsiai mėlyną medvilninį sportinį nertinį; su tuo nertiniu jos figūra atrodė nekaip, užtat beveik nebuvo matyti krūtų. Iš batų, kuriuos turėjo atsivežusi, Ruta išsirinko patogiausius – juodus zomšinius mokasinus.

Prieš eidama iš viešbučio, Ruta dar penkiolika minučių palaukė savo kambaryje. Buvo be penkiolikos pirma nakties, bet iki artimiausios klestinčios prostitučių gatvės – mažiau negu penkios

minutės pėsčiomis. Ruta neketino tokiu metu vėl apsilankyti pas Roję. Ji norėjo tik *žvilgtelėti* į lange sėdinčią Roję Doloresą. „Gal pavyks pamatyti, kaip ji vilioja klientą į vidų“, – galvojo Ruta. Vėl užeiti pas Roję ji galės kitą dieną, arba dar kitą.

Iš savo ligšiolinės patirties su prostitutėmis Ruta Koul turėjo šio to pasimokyti: Rutos sugebėjimas numatyti, kas tuoj atsitiks pas prostitutę, toli gražu nebuvo toks išlavėjęs kaip rašytojos įgūdžiai; Rutai derėjo bent jau elgtis apdairiau, tačiau paaiškėjo, kad ji nepasirengusi bendrauti su šios profesijos moterimis, – nes Bergo gatvėje, toje vietoje, kur turėjo būti Rojės langas, dabar sėdėjo kita prostitutė, daug vulgaresnė, daug jaunesnė negu Rojė. Ruta atpažino odinę liemenėlę, kabėjusią negilioje Rojės spintoje. Liemenėlė buvo juoda, priekyje susegta sidabro spalvos spaustukais, bet šiek tiek prasiskyrusi – mergina atrodė pernelyg krūtinga. Žemiau gilaus tarpo tarp jos krūtų, po liemenėle, suglebęs pilvas buvo užvirtęs ant įplyšusio juodo apatinio sijono. Iš perplėšto juosmens išlindusi gumelė baltavo tarp juodo audinio ir blyškios riebalų rumbės ant didelio storulės pilvo. Galėjai pamanyti, jog ta mergina nėščia, bet matydama įkritusius ir pajuodusius jos paakius – smarkaus vidinio pakenkimo požymį – Ruta suprato, kad jaunosios prostitutės šansai pastoti – minimalūs.

– Kur Rojė? – paklausė Ruta. Storulė atsistojo nuo kėdės ir truputį pravėrė duris.

– Su dukra, – pasakė pavargusi mergina.

Jau žengusi tolyn Ruta išgirdo duslų tuksėjimą į lango stiklą. Tai nebuvo įprastas barbenimas nagu, raktu ar moneta, kurį Ruta girdėjo eidama pro kelių kitų prostitučių langus. Storulė beldė dideliu rausvu vibratoriumi, Rutos jau anksčiau matytu ant medicininio padėkliuko šalia Rojės lovos. Patraukusi Rutos dėmesį, jaunoji prostitutė įsikišo vibratoriaus galą į burną ir nemeiliai suėmė dantimis. Paskui abejingai linktelėjo Rutai ir galiausiai patraukė pečiais, tarytum likusių jos jėgų būtų pakakę tik pažadėti, kad *pamėgins* suteikti Rutai tokį malonumą, kokį suteiktų Rojė.

Ruta papurtė galvą, sakydama *ne*, tačiau draugiškai nusišypsojo jaunajai prostitutei. Toji graudulį kelianti būtybė dar kelis kartus pliaukštelėjo vibratoriumi sau per delną, tarytum mušdama į tik jos ausyse skambančios muzikos taktą.

Tą naktį Rutą sapnavo bauginamai geidulingą sapną apie dailų jauną olandą, vardu Vimas. Pabudo susigėdusi ir įsitikinusi, jog netikęs vyrukas būsimajame romane turėtų būti *ne* rusvaplaukis blondinas; ji netgi suabejojo, ar verta jį vaizduoti visiškai „netikusį". Jei pagyvenusi rašytoja patiria tokį baisų pažeminimą, kad net nusprendžia gyventi kitaip, tai gal *ji* yra bloga? Juk niekas nekeičia savo gyvenimo todėl, kad *kitas* žmogus pasielgė netinkamai.

Ruta nelabai pritarė paplitusiai nuomonei, kad moterys yra aukos; kitaip sakant, ji buvo įsitikinusi, kad moterys taip pat dažnai tampa savo pačių aukomis, kaip ir vyrų. Remdamasi geriausiai pažįstamų moterų patirtimi – savo ir Hanos – Ruta nė kiek tuo neabejojo. (Tiesa, ji nepažinojo savo motinos, bet įtarė, kad Merion *buvo* auka – viena iš *daugybės* Tedo aukų.)

Be to, Ruta juk atkeršijo Skotui Sondersui; tai kam dar tempti jį ar jo antrininką, tokį pat rusvaplaukį blondiną, į romaną? Knygoje *Ne vaikams* našlė rašytoja, Džeinė Deš, teisingai nusprendė *nerašyti* apie savo priešininkę Eleonorą Holt. Ruta apie tai jau rašė! („Ponia Deš niekino romanistus, rašančius apie tikrus žmones; ji manė, jog tai aiškus vaizduotės trūkumas, nes šiaip jau kiekvienas romanisto vardo vertas rašytojas turėtų sugebėti kurti personažus, įdomesnius už šalia esančius asmenis. Džeinei atrodė, jog rašydama apie Eleonorą Holt, netgi norėdama pasišaipyti, ji savotiškai paglostytų jos savimeilę".)

„Turėčiau elgtis pagal savo skelbiamas pažiūras", – pasakė sau Ruta.

Kadangi pusryčių kambaryje valgių likučiai atrodė nekaip, o vienintelis interviu tą dieną turėjo būti per priešpiečius, Ruta tik išgėrė pusę puodelio drungnos kavos, gurkštelėjo tokių pat šlykščiai šiltų apelsinų sulčių ir išėjo į „raudonųjų žibintų" rajoną. De-

vintą valandą ryto buvo patartina nevaikščioti po tą miesto dalį *pilnu* skrandžiu.

Ruta perėjo Varmustratą ties policijos nuovada, kurios nepastebėjo. Pirmiausia jos dėmesį patraukė jauna nuo narkotikų apsvaigusi gatvės prostitutė, tupinti prie Siaurojo Kerko tako kampo. Jaunajai narkomanei berods buvo sunku išlaikyti pusiausvyrą; kad neapvirstų, ji abiem delnais rėmėsi į šaligatvio kraštą, ant kurio šlapinosi.

– Už penkiasdešimt guldenų galiu padaryti tau viską, ką padarytų vyras, – tarė mergina Rutai; Ruta neatsakė.

Devintą valandą tik viena prostitutė laukė klientų Oudekerkspleine šalia senosios bažnyčios. Iš pradžių Rutai pasirodė, kad ji panaši į praėjusią naktį matytas moteris iš Dominikos ir Kolumbijos, bet jos oda buvo daug tamsesnė; labai juoda ir labai stora prostitutė stovėjo tarpduryje, kupina energijos ir pasitikėjimo savimi, tarytum *de Wallen* gatvėmis būtų plūdusios minios vyrų. Iš tikrųjų gatvės buvo beveik tuščios – tik šlavėjai rankiojo vakarykštes šiukšles.

Neužimtuose prostitučių kambarėliuose triūsė daugybė valytojų, dulkių siurblių ūžimas užgožė jų šnekas. Net siaurajame Trompeterio take, į kurį Ruta nedrįso eiti, vienos valytojos vežimėlis su kibiru, plaušine šluota ir keliais įvairių valiklių buteliais buvo išsikišęs iš kambario į lauką. Ten pat stovėjo skalbinių krepšys, pilnas nešvarių rankšluosčių, šalia pūpsojo plastmasinis šiukšlių maišelis – be abejonės, prikimštas prezervatyvų ir popierinių servetėlių. Skvarbioje ryto šviesoje šis rajonas iš tikrųjų švarus galėjo atrodyti nebent ką tik iškritus sniegui – galbūt Kalėdų rytą, galvojo Ruta, kai nedirba nė viena prostitutė. O gal jos dirba ir tada?

Štofo take, kur dauguma prostitučių buvo tailandietės, tarpduriuose dabar klientų laukė tik dvi moterys – labai juodos ir labai storos, kaip ir ta, kurią Ruta matė šalia senosios bažnyčios. Jodvi šnekėjosi kažin kokia kalba, nepanašia į jokią Rutos anksčiau girdėtą kalbą, – ir kadangi abi trumpam nutilo, kad draugiškai ir paslaugiai linktelėtų Rutai, ši išdrįso sustoti ir paklausti, iš kur jos atvykusios.

– Iš Ganos, – atsakė viena moteris.

– O iš kur *jūs*? – paklausė Rutos kita.

– Iš Jungtinių Valstijų, – tarė Ruta. Afrikietės patenkintos kažką sumurmėjo ir ėmė trinti pirštus, visame pasaulyje suprantama kalba prašydamos pinigų.

– Gal norite ko nors, ką galime jums padaryti? – viena iš jų pasiūlė Rutai.

– Norite užeiti į vidų? – paklausė kita.

Paskui abi griausmingai nusijuokė. Turbūt neturėjo iliuzijų, kad Ruta iš tikrųjų norės su jomis mylėtis. Bet plačiai žinoma Jungtinių Valstijų *gerovė* vis tiek vertė jas visokiomis gudrybėmis gundyti Rutą.

– Ne, ačiū, – pasakė Ruta. Vis dar mandagiai šypsodamasi ji nuėjo tolyn.

Ten, kur savo sugebėjimus demonstravo vyrai iš Ekvadoro, Ruta dabar matė tik keletą valytojų. Moleno take, kur praėjusią naktį buvo daugiausia prostitučių iš Dominikos ir Kolumbijos, lange sėdėjo dar viena afrikietiškos išvaizdos mergina – ši jau labai liesa, – o netoliese kambarėlį tvarkė valytoja.

Matydama ištuštėjusias gatves, Ruta „raudonųjų žibintų" rajono atmosferą pajuto geriau, negu galėjo įsivaizduoti; tas nykus vaizdas – taip atrodo mylėjimasis nenoromis – buvo daug iškalbingesnis už naktimis plūstančias sekso turistų minias.

Apimta nežaboto smalsumo, Ruta užsuko į sekso reikmenų krautuvėlę. Kaip įprasta vaizdajuosčių parduotuvėse, kiekvienai kategorijai buvo skirtos atskiros lentynos. Seksas su pliaukštelėjimais per užpakalį; oralinis ir analinis; ekskrementų lentynos Ruta gerai neapžiūrėjo – pastebėjusi virš „vaizdo kabinos" degančią raudoną lemputę, išskubėjo lauk, kol iš tos uždaros būdelės dar neišlindo klientas. Ruta verčiau norėjo *įsivaizduoti* jo veido išraišką.

Kurį laiką ji jautėsi sekama. Tvirto sudėjimo, iš pažiūros stiprus vyriškis mėlynais džinsais ir purvinais sportbačiais vis buvo jai už nugaros arba kitoje gatvės pusėje – net ir tada, kai ji du kartus apėjo tą patį kvartalą. Ryžtingas jo veidas, apžėlęs dviejų ar trijų

dienų barzda, atrodė išvargęs ir suirzęs. Vyriškis vilkėjo dukslią neperpučiamą striukę, sukirptą panašiai kaip viršutinė beisbolininkų aprangos dalis. Vargu ar jis turėjo pinigų prostitutei, tačiau sekė Rutą lyg manydamas, kad *ji* yra prostitutė. Galiausiai jis kažkur pradingo ir Ruta liovėsi dėl jo nerimavusi.

Ji dvi valandas vaikštinėjo tame rajone. Prieš vienuoliktą į Štofo taką grįžo keletas tailandiečių; afrikiečių nebebuvo. O aplinkui Oudekerkspleiną, kur Ruta anksčiau matė vienintelę storą juodą prostitutę, tikriausiai iš Ganos, dabar vėl stoviniavo koks tuzinas ar daugiau rudaodžių – iš Dominikos ir Kolumbijos.

Per klaidą Ruta pasuko į aklagatvį šalia Oudezeids Forburgvalio. Slaperio takas greitai susiaurėjo ir užsibaigė trimis ar keturiais prostitučių langais; į visų kambarėlius galėjai patekti pro vienintelės duris. Tarpduryje stambi rudaodė prostitutė, iš kalbėsenos tarytum jamaikietė, sučiupo Rutą už rankos. Kambarėliuose tebetriūsė valytoja, o kitos dvi prostitutės rengėsi darbui priešais ilgą makiažo veidrodį.

– Ko ieškai? – paklausė stambioji rudaodė.

– Nieko, – atsakė Ruta. – Aš pasiklydau.

Valytoja toliau suniurusi dirbo savo darbą, o prostitutės prie veidrodžio – ir Rutos ranką tvirtai suspaudusi storulė – garsiai nusijuokė.

– Ir *man* atrodo, kad pasiklydai, – tarė storulė, už parankės vesdama Rutą iš gatvelės. Prostitutė gana smarkiai maigė Rutai žastą; tai buvo panašu į kažin kokį neprašytą masažą ar meilų, geismingą tešlos minkymą.

– Ačiū, – pasakė Ruta, tarytum iš tikrųjų būtų pasiklydusi – tarytum iš tikrųjų būtų išgelbėta.

– Nėr už ką, meilute.

Šįkart, vėl pereidama Varmustratą, Ruta pastebėjo policijos nuovadą. Du uniformuoti policininkai kalbėjosi su anuo ją sekusiu neperpučiama striuke apsirengusiu tvirto sudėjimo vyriškiu. „O, gerai – jį suėmė!“ – pagalvojo Ruta. Paskui jai dingtelėjo mintis, kad gal tas banditiškos išvaizdos tipas – civilio drabužius dėvintis policininkas; atrodė, kad jis kažką įsakinėja uniformuotiesiems.

Susigėdusi Ruta nuskubėjo tolyn – tarytum būtų buvusi kokia nusikaltėlė! *De Wallen* – nedidelis rajonas; tą rytą ji patraukė visų dėmesį – atrodė įtartina.

Nors Rutai „raudonųjų žibintų“ rajonas labiau patiko iš ryto, o ne vakare, ji abejojo, ar tai būtų tinkama vieta ir paros metas jos veikėjams prieiti prie prostitutės ir jai užmokėti, kad leistų stebėti ją su klientu. Jiems, ko gero, tektų laukti visą rytą, kol pasirodytų pirmas klientas!

Tačiau dabar Rutai vos užteko laiko pro viešbutį nueiti į Bergo gatvę, kur ji tikėjosi rasti lange sėdinčią Roję; buvo jau beveik vidurdienis. Šįkart prostitutė atrodė ne taip smarkiai pasikeitusi. Raudoni jos plaukai buvo ne oranžinio ar vario atspalvio, o šiek tiek tamsesni, lyg ir tamsiai rudi – beveik kaštoniniai; liemenėlė ir bikinio kelnaitės – balkšvos dramblio kaulo spalvos, paryškinančios Rojės odos baltumą.

Pasilenkusi Rojė atidarė duris nenulipdama nuo savo kėdės; taigi ji tebesėdėjo lange, kai Ruta įkišo galvą į vidų. (Ruta stengėsi neperžengti slenksčio.)

– Dabar neturiu kada pas jus užsukti, – pasakė Ruta, – bet norėčiau dar ateiti.

– Gerai, – gūžtelėdama pečiais, tarė Rojė. Rutą nustebino jos abejingumas.

– Ieškojau jūsų praėjusią naktį, bet jūsų lange sėdėjo kita mergina, – toliau kalbėjo Ruta. – Sakė, kad jūs su dukra.

– Aš visas naktis praleidžiu su dukra – ir visus savaitgalius, – paaiškino Rojė. – Čia būnu tik tada, kai ji mokykloje.

Stengdamasi būti draugiška, Ruta paklausė:

– Kiek metų jūsų dukrai?

– Klausykite, – atsiduso prostitutė, – plepėdama su jumis aš nepraturtėsiu.

– Atsiprašau. – Ruta tarytum pastumta atsitraukė nuo tarpdurio.

Lenkdamasi uždaryti durų, Rojė tarė:

– Ateikite pas mane, kai turėsite laiko.

Pasijutusi tikra kvaiša, Ruta mintyse išbarė save už tai, kad tiek daug tikėjosi iš prostitutės. Be abejo, Rojei labiausiai rūpi *pinigai*– gal *vien tik* pinigai. Ruta stengėsi elgtis su ta moterimi kaip su drauge, o iš tikrųjų svarbu buvo tik tai, kad už aną pokalbį ji *užmokėjo*!

Taip ilgai vaikščiojusi be jokių pusryčių, Ruta per priešpiečius rijo kaip vilkas. Interviu, žinoma, išėjo padrikas. Nė į vieną klausimą apie *Ne vaikams* ar du ankstesnius romanus ji nesugebėjo atsakyti nekeisdama temos ir neperšokdama prie būsimo romano: kaip ji jaudinasi pirmą kartą pradėdama knygą pirmuoju asmeniu; kaip ją užvaldė mintis aprašyti moterį, kuri, netikėtai suklydusi, taip smarkiai save pažemina, kad net nusprendžia toliau gyventi kitaip. Tačiau apie tai kalbėdama Ruta staiga nutvėrė save galvojančią: „Ir ką gi aš noriu apgauti? Juk čia *viskas* apie mane! Argi *aš* keletą kartų nesuklydau? (Bent jau *vieną* kartą, visai neseniai...) Argi *aš* neketinu pradėti gyventi kitaip? O gal Alanas tik „saugi“ alternatyva gyvenimo būdui, kurio bijau?“

Kai vėlyvą popietę Ruta skaitė paskaitą „Laisvajame“ universitete, – tiesą sakant, tai buvo *vienintelė* jos paskaita; ji daug kartų viską pergalvojo, bet iš esmės nieko nepakeitė, – jai pačiai atrodė, kad kalba nenuoširdžiai. Štai ji palaiko grynos vaizduotės, kaip atsiminimų priešpriešos, teoriją, liaupsina *išgalvotų*, o ne autobiografinių detalių pranašumą. Štai aistringai šlovina prasimanytų veikėjų kūrimą, lygindama su pomėgiu įkurdinti romane savo draugus bei šeimos narius – „buvusius meilužius ir visus kitus ribotų gebėjimų, nusivylimą keliančius žmones iš tikro gyvenimo“. Vis dėlto paskaita nusisekė ir šįkart. Klausytojams ji visada patikdavo. Tai, kas iš pradžių buvo tik Rutos ir Hanos ginčas, dabar pasidarė labai pravartu Rutai kaip rašytojai; ta paskaita tapo jos credo.

Ruta tvirtino, kad geriausia grožinės literatūros detalė yra *pasirinkta* detalė, o ne ta, kurią prisimeni, nes grožinės literatūros tiesa – tai ne tik stebėjimo tiesa, ne tokia kaip žurnalistikos. Geriausia grožinės literatūros detalė – ta, kuri *gali* tiksliausiai

apibūdinti veikėją, arba kokį nors įvykį, arba aplinką. Grožinės literatūros tiesa yra tai, kas *galėtų* atsitikti, – nebūtinai tai, kas *atsitinka* ar *atsitiko*.

Rutos Koul credo buvo tarytum kova su *roman à clef*, savotiškas autobiografinio romano pažeminimas, dėl kurio ji dabar jautė gėdą, nes žinojo, kad rengiasi pradėti patį autobiografiškiausią iš visų ligi šiol parašytų savo romanų. Hana visada kaltino Rutą tuo, kad ji rašo apie *Rutos* ir *Hanos* veikėjas, o apie ką gi Ruta rašys dabar? Apie *Rutos* veikėją, suklystančią taip, kaip paprastai klysta *Hana*!

Taigi Rutai buvo nemalonu sėdėti restorane ir klausytis paskaitos organizatorių iš „Laisvojo“ universiteto sakomų komplimentų; tie žmonės atrodė kupini gerų ketinimų, tačiau dauguma buvo dėstytojai, labiau mėgstantys visokias teorijas ir teorines diskusijas negu konkretesnį siužetų kūrimo aptarinėjimą. Ruta pyko ant savęs už tai, kad pateikė jiems grožinės literatūros teoriją, dėl kurios dabar pati gerokai abejojo.

Romanai – nekoks įrodinėjimo pagrindas; pasakojimas būna nusisekęs arba ne tiesiog savaime, iš esmės. Argi svarbu, ar kuri nors detalė tikra, ar išgalvota? Svarbu, kad ji *atrodytų* tikra ir kad tai būtų neabejotinai *geriausia* detalė vienokiomis ar kitokiomis aplinkybėmis. Vargu ar tai buvo tvirta teorija, tačiau dabar Ruta negalėjo sutelkti dėmesio į nieką kitą. Jau reikėjo išimti iš apyvartos tą seną paskaitą; būtinybė klausytis, kaip giriami *ankstesni* jos įsitikinimai, Rutai atrodė tarytum bausmė už nuodėmes.

Tik paprašiusi dar vienos taurės raudono vyno (vietoj deserto) Ruta suvokė, jog per daug išgėrė. Tą pačią akimirką ji prisiminė, kad po pavykusios, bet žeminančios paskaitos autografų prašytojų eilėje nematė to dailaus jauno olando, Vimo. Jis buvo žadėjęs ateiti.

Ruta turėjo sau prisipažinti, jog tikėjosi dar kartą pamatyti jaunąjį Vimą – ir gal šiek tiek jį išjudinti. Ji tikrai *neketino* su juo flirtuoti, bent jau ne rimtai, ir jau buvo nusprendusi, kad su juo *nemiegos*. Ji tik norėjo kada nors pabūti su juo viena – gal ryte kartu išgerti kavos – ir išsiaiškinti, kodėl jis ja taip domisi; norėjo *įsivaizduoti* jį kaip savo garbintoją ir galbūt kaip meilužį, įsidėmėti

kuo daugiau su dailiuoju olandu susijusių *detalių*. Ir kaip tik dabar jis nepasirodė.

„Matyt, aš galų gale jam atsibodau“, – pagalvojo Ruta. Jei tai tiesa, ji galėjo jam tik pritarti; dar niekada nesijautė taip pati sau atsibodusi.

Ruta nesileido Maarteno ir Silvijos lydima į viešbutį. Jau buvo iki vėlumos juos užlaikiusi praėjusią naktį; visiems reikėjo anksčiau atsigulti. Jie įsodino ją į taksi ir pasakė vairuotojui, kur važiuoti. Kitoje gatvės pusėje priešais viešbutį, taksi sustojimo vietoje Katengate, Ruta pamatė po žibintu stovintį Vimą – kaip mažą pasimetusį berniuką, dabar jau išsisklaidžiusios minios atskirtą nuo motinos.

„Pasigailėkite!“ – galvojo Ruta eidama skersai gatvę jo pasiimti.

Ne motina, ne jos sūnus

Ji bent jau su juo nemiegojo – na, ne visai. Jie praleido naktį kartu, vienoje lovoje, tačiau iš tikrųjų tai ji su juo nesimylėjo. O taip, jie bučiavosi ir glamonėjosi; ji *leido* jam liesti jos krūtis, bet iš karto liepė liautis, kai jis per daug įsiaudrino. Be to, ji visą naktį miegojo su kelnaitėmis ir marškinėliais; nebuvo su juo nuoga. Ne ji kalta, kad jis išsirengė. Ji nuėjo į vonios kambarį išsivalyti dantų ir persivilkti kelnaitėmis bei marškinėliais, o kai grįžo į miegamąjį, jis jau buvo nuogas įlindęs į lovą.

Jie šnekėjosi ir šnekėjosi. Jis buvo vardu Vimas Jongbludas, daugybę kartų perskaitęs kiekvieną jos parašytą žodį. Norėjo būti rašytojas – kaip ji, bet nedrįso prieiti prie jos po paskaitos „Laisvajame" universitete; jautėsi priblokštas to, ką ji pasakė. Jis nuolat kūrė visokius autobiografinius skiedalus – niekada nebuvo „įsivaizdavęs" jokio siužeto ar veikėjo, tik aprašinėjo niekingus savo geismus, savo pasigailėtinai menką patirtį. Išėjęs iš paskaitos norėjo nusižudyti, bet nenusižudė, tik parvažiavo namo ir sunaikino visus savo rašinius. Išmetė dienoraščius – nieko daugiau ir nebuvo parašęs – į kanalą. Paskui skambino į visus geriausius Amsterdamo viešbučius, kol sužinojo, kur ji apsistojusi.

Jiedu šnekėjosi viešbučio bare, kol galiausiai suprato, kad baras uždaromas; tada ji parsivedė jį į kambarį.

– Aš ne geresnis už kokį žurnalistą, – tarė baisiausiai susisielojęs Vimas.

Ruta net krūptelėjo išgirdusi tiksliai pakartotą savo frazę; tai buvo viena eilutė iš jos paskaitos. Universitete ji sakė: „Jei negalite nieko išgalvoti, esate ne geresnis už kokį žurnalistą".

– Aš nežinau, *kaip* išgalvoti istoriją! – skundėsi Vimas Jongbludas.

Jis tikriausiai nebūtų sugebėjęs parašyti padoraus sakinio, net jei nuo to būtų priklausiusi jo gyvybė, tačiau Ruta jautėsi visiškai už jį atsakinga. Be to, jis buvo toks dailus. Plaukai tankūs, tamsiai rudi, akys irgi tamsiai rudos, su ilgiausiomis blakstienomis. Lygut lygutėlė oda, graži nosis, tvirtas smakras, širdies formos burna. Ir nors Vimo kūnas atrodė pernelyg liaunas, kad Rutai patiktų, jo pečiai ir krūtinė buvo platūs – vaikinas dar augo ir turėjo sustambėti.

Ruta pirmiausia jam papasakojo apie savo kuriamą romaną; kaip jis nuolatos keitėsi – *šitaip* ir išgalvojamos istorijos. Juk istorijų kūrimui nereikia nieko daugiau, tik savotiškai išryškinto sveiko proto. (Ruta niekaip neprisiminė, kur buvo tai skaičiusi; ji tikrai neišsigalvojo.)

Ruta netgi prisipažino, kad „įsivaizdavo“ Vimą kaip jaunąjį vyriškį savo romane. Tai *nereiškė*, kad ji su juo mylėsis; tiesą sakant, ji kaip tik norėjo jam paaiškinti, kad su juo *nesimylės*. Jai pakako ir to, kad leidosi į fantazijas.

Vimas Rutai pasakė, kad ir *jis* apie tai svajojo – daugelį metų! Kartą masturbavosi žiūrėdamas į jos nuotrauką ant knygos aplanko. Tai išgirdusi Ruta nuėjo į vonios kambarį, išsivalė dantis ir persivilko švariomis kelnaitėmis bei marškinėliais. O kai grįžo į miegamąjį, Vimas jau laukė – nuogas jos lovoje!

Ruta nė karto nepalietė jo varpos, nors jautė jos baksnojimą, kai jiedu glėbesčiavosi. Jai buvo malonu apkabinti tą vaikiną. O dėl masturbavimosi, tai jis elgėsi labai mandagiai, bent jau pirmą kartą:

– Man tiesiog reikia, – pasakė. – Ar galima?

– Gerai, – tarė Ruta, atsukdama jam nugarą.

– Ne, noriu žiūrėti į jus, – maldavo jis. – Prašau...

Ruta apsivertė ant kito šono, atsigręžė į jį. Vienąkart pabučiavo jo akis, nosies galiuką, bet ne lūpas. Jis žiūrėjo į ją taip įdėmiai, kad ji kone tarėsi vėl esanti jo amžiaus. Dabar ji nesunkiai įsivaizdavo, jog būtent šitaip elgėsi jos motina ir Edis O'Hara. Edis Ru-

tai šios istorijos dalies nepasakojo, bet ji buvo skaičiusi visus jo romanus. Ji puikiai suprato, kad Edis masturbavimosi scenų *neišgalvojo*; vargšas Edis beveik nieko negalėjo išgalvoti.

Kai Vimas Jongbludas baigė, jo akių vokai suplastėjo; tada Ruta pabučiavo jį į lūpas, tačiau tai nebuvo ilgas bučinys – sumišęs vaikinukas tuoj pat nubėgo į vonią nusiplauti rankos. Ristele grįžęs į lovą ir padėjęs galvą Rutai ant krūtų, jis taip greit užmigo, kad Ruta pagalvojo: „Gal ir man vertėjo pamėginti!"

Paskui Ruta nusprendė, jog labai gerai, kad ji *nesimasturbavo*. Jei būtų tai dariusi, tai būtų dar panašiau į mylėjimąsi su Vimu. Rutai atrodė ironiška, kad ji turi sugalvoti savo taisykles ir nustatyti ribas. Jai buvo įdomu, ar motinai irgi reikėjo šitaip tvardytis ir kritiškai save vertinti, kai bendravo su Edžiu. Jei Ruta būtų *turėjusi* motiną, ar vis tiek būtų atsidūrusi tokioje padėtyje?

Ji tik vieną kartą atitraukė antklodę ir nužvelgė miegantį vaikiną. Mielai būtų žiūrėjusi į jį visą naktį, tačiau tvardėsi ir stengėsi riboti net žiūrėjimo laiką. Tai buvo atsisveikinimo žvilgsnis – tokiomis aplinkybėmis, beje, pakankamai tyras. Ruta apsisprendė daugiau neįsileisti Vimo į savo lovą, o anksti rytą Vimas dar labiau sustiprino jos ryžtą laikytis tokio apsisprendimo. Manydamas, kad Ruta dar nepabudo, jis vėl šalia jos masturbavosi, šįkart vogčiomis pakišęs ranką jai po marškinėliais ir tvirtai suėmęs vieną nuogą krūtį. Ruta apsimetė, jog tebemiega, o Vimas vėl nulėkė į vonią nusiplauti rankos. Gašlus velniūkštis!

Ji nusivedė jį pusryčiauti į kažkokią kavinę, o paskui jie dar nuėjo į, kaip jis sakė, „literatūrinę" kavinę Klovenirsburgvalio gatvėje – vėl išgerti kavos. *De Engelbewaarder* buvo tamsi skylė su po vienu staliuku miegančiu apsibezdėjusiu šunimi ir kokiu pustuziniu anglų futbolo aistruolių, geriančių alų prie kelių kitų šiek tiek iš lauko apšviestų staliukų. Gerokai apdėvėti mėlyni aistruolių marškinėliai šlovino kažkokią šviesaus angliško alaus rūšį; kai į kavinę užklysdavo ir prie draugijos prisidėdavo dar bent du ar trys bendražygiai, pasisveikindami visi staiga subliaudavo entuziastingos dainos posmą. Tačiau netgi tie padriko bliovimo protrūkiai neprikėlė šuns iš miego ir berods netrukdė jam

bezdėti. (Jeigu *De Engelbewaarder* buvo, Vimo supratimu, „literatūrinė“ kavinė, tai Ruta tikrai nenorėjo matyti to, ką jis vadino padugnių baru.)

Iš ryto Vimas nebeatrodė toks nusiminęs dėl savo rašinių. Ruta nusprendė, jog pakankamai jį pamalonino ir dabar gali tikėtis, kad jis toliau padės jai tyrinėti.

– Ką „tyrinėti“? – paklausė jaunasis vyriškis vyresnės rašytojos.

– Na...

Ruta prisiminė, kaip pasibaisėjo perskaičiusi, kad Grehemas Grynas, kai studijavo Oksforde, darė bandymus su rusiška rulete – žaidė savižudišką žaidimą su revolveriu. Ta informacija sugriovė Rutos susikurtą Gryno, kaip puikiai besitvardančio rašytojo, įvaizdį. Tuomet, kai žaidė tokius pavojingus žaidimus, Grynas buvo įsimylėjęs savo jaunesniosios sesers guvernantę; auklė buvo už jaunąjį Grehemą dvylika metų vyresnė ir jau susižadėjusi.

Ruta Koul galėjo įsivaizduoti jauną garbintoją, tokį kaip Vimas Jongbludas, žaidžiantį rusišką ruletę dėl jos, tačiau ką *ji* manėsi daranti, kai su Vimu ėjo į „raudonųjų žibintų“ rajoną ir beveik nesirinkdama klausė tai vienos, tai kitos prostitutės, ar ši sutiktų už pinigus leisti jiems stebėti ją su klientu? Nors Ruta Vimui paaiškino, kad jos klausimas yra *hipotetinis*, – kad iš tikrųjų ji nenori žiūrėti į prostitutę, atliekančią lytinį aktą (ar aktus) su klientu – visos prostitutės, su kuriomis Ruta ir Vimas kalbėjosi, arba nesuprato, arba tyčia apsimetė nesuprantančios jų pasiūlymo.

Moterys iš Dominikos ir Kolumbijos, užėmusios daugumą langų bei tarpdurių aplinkui Oudekerkspleiną, Rutai netiko, nes ji įtarė, kad jos nelabai supranta angliškai; tiesą sakant, taip ir buvo; Vimas tikino, kad jos juo labiau nesupranta, kas joms sakoma olandiškai. Viename tarpduryje Oudekenio take stovėjo aukšta, stulbinanti blondinė, bet ji nekalbėjo nei angliškai, nei olandiškai. Vimas sakė, kad ji rusė.

Galiausiai jie rado tailandietę, įsitaisiusią pusrūsio kambarėlyje Barndo take. Tai buvo jauna stambaus sudėjimo moteris suglebusiomis krūtimis ir dideliu pilvu, bet apskritas jos veidas atrodė

tikrai nuostabus, burna putli, akys didžiulės ir labai gražios. Iš pradžių angliškai ji kalbėjo lyg ir pakenčiamai, kai vedėsi Rutą su Vimu požeminių kambarių labirintu, kur juos smalsiai stebėjo nelyginant kokio tailandiečių kaimo gyventojos.

– Mes čia su ja tik *pasišnekėsime*, – nelabai įtikinamai tarė Vimas.

Kūningoji prostitutė įsivedė juos į blankiai apšviestą kambarėlį, kuriame nebuvo nieko daugiau, tik dvigulė lova, užtiesta oranžinės ir juodos spalvos lovatiese su riaumojančio tigro piešiniu. Patį lovatiesės vidurį, išsižiojusio tigro nasrus, iš dalies dengė žalias rankšluostis, vietomis išblukęs ir dėmėtas, be to, šiek tiek susiraukšlėjęs – tarytum kūningoji prostitutė būtų ką tik ant jo gulėjusi.

Visi kambariai abiejose požeminio koridoriaus pusėse buvo vienas nuo kito atskirti sienelėmis, kurios nesiekė lubų; šviesa iš ryškiau apšviestų kambarių sklido virš tų plonų pertvarų. Aplinkinės sienelės net sudrebėjo, kai prostitutė nuleido tarpdurį dengiančią bambukinę užuolaidą; pro apačioje likusį tarpą Ruta matė basas koridoriumi praeinančių kitų prostitučių kojas.

– Kuris iš jūsų žiūrės? – paklausė tailandietė.

– Ne, mes ne *to* norime, – pasakė jai Ruta. – Norime paklausti, ar pasitaiko porų, užmokančių už tai, kad leistumėte jiems stebėti jus su klientu. – Kambaryje nebuvo kur pasislėpti, taigi Ruta paklausė: – Ir kaip jūs tai padarytumėte? Kur paslėptumėte žmogų, norintį žiūrėti?

Storoji tailandietė nusirengė. Ji buvo apsitempusi siaura oranžine berankove suknele iš kažin kokio plono, tampraus audinio. Per visą nugarą ėjo užtrauktukas, kurį prostitutė atsisegė labai greitai; ji nusismaukė petnešėles ir rangydamasi per klubus nutempė suknelę žemyn, ant grindų. Apsinuogino Rutai nespėjus nieko daugiau pasakyti.

– Galite sėdėti ant šito lovos krašto, – tarė prostitutė Rutai, – o aš atsigulsiu su juo anoje pusėje.

– Ne, – vėl buvo beprieštaraujanti Ruta.

– Arba galėtumėte stovėti, kur tik jums patinka, – pasakė tailandietė.

– O jeigu mes *abu* norime žiūrėti? – paklausė Vimas, tačiau tuo tik dar labiau sutrikdė prostitutę.

– *Abu* norite žiūrėti? – nesuprato kūningoji moteriškė.

– Ne visai, – tarė Ruta. – *Jeigu* mes abu *norėtume* žiūrėti, kaip jūs tai padarytumėte?

Nuogoji moteriškė atsiduso. Atsigulė aukštielninka ant rankšluosčio; visą rankšluostį ir užėmė.

– Tai kuris norite žiūrėti pirmas? – paklausė prostitutė. – Kainuos truputį daugiau, manau... – Ruta jau buvo sumokėjusi penkiasdešimt guldenų.

Paskui storoji tailandietė maldaujamai išskėtė rankas:

– *Abu* norite ir *daryti*, ir *žiūrėti*? – paklausė.

– Ne, ne! – piktai tarė jai Ruta. – Aš tik norėjau sužinoti, ar kas nors žiūrėjo į jus su klientu *anksčiau*, ir *kaip* jie tai darė.

Visiškai suglumusi prostitutė pirštu parodė į sienos viršų:

– Kai kas žiūri į mus *dabar* – ar *taip* norite daryti?

Ruta ir Vimas žvilgtelėjo į pertvarą kairėje dvigulės lovos pusėje. Prie pat lubų jie pamatė išsišiepusį vyresnės, smulkesnio sudėjimo tailandietės veidą.

– Dievulėliau! – tarė Vimas.

– Nieko neišeis, – pareiškė Ruta. – Nesusikalbam.

Prostitutei ji pasakė, kad ši gali pasilikti sau pinigus, kad jiedu pamatė viską, ką norėjo pamatyti.

– Nežiūrėsite, nieko nedarysite? – paklausė prostitutė. – Kas negerai?

Ruta su Vimu ėjo siauru koridoriumi, o ta nuoga moteriškė sekė iš paskos – klausinėjo, ar ji per stora, ar *tai* negerai, – kai staiga anoji vyresnė, smulkesnio sudėjimo tailandietė, kuri šypsojosi jiems iš palubės, užtvėrė kelią į lauką.

– Nori ko nors *kito*? – paklausė ji Vimo ir pirštais palietė jo lūpas; vaikinukas atsitraukė atatupstas. Mažutė pagyvenusi moteriškė mirktelėjo Rutai: – *Jūs* tai tikrai žinote, kas jam patinka, – pasakė, glostydama Vimui tarpkojį. – Oho! – sušuko mažoji tailandietė. – Koks jo dyyydelis – jis *kažko* nori, tikrai! – Vimas,

apimtas panikos ir mėgindamas apsiginti, viena ranka prisidengė tarpkojį, o kita lūpas.

– Mes jau išeinam, – griežtai tarė Ruta. – Aš užmokėjau.

Mažosios tailandietės plaštaka su aštriais tarsi paukščio nagais jau artėjo prie Rutos krūties, kai iš paskos sekusi kūningoji nuogalė staiga įsispraudė tarp Rutos ir agresyviai nusiteikusios vyresniosios prostitutės.

– Ji geriausia mūsų sadistė, – paaiškino storulė Rutai. – Juk ne *to* norite?

– Ne, – tarė Ruta; ji jautė, kad Vimas kaip vaikas lipte prilipęs jai prie šono.

Kūningoji prostitutė tajų kalba kažką pasakė smulkesniajai, ir ši atbula atsitraukė į kažkokį tamsų kambarį. Ruta su Vimu ją dar matė; ji rodė jiems liežuvį, kai jie koridoriumi skubėjo išganingos dienos šviesos link.

– Tau *pasistojo*? – paklausė Ruta Vimo, kai jie vėl atsidūrė gatvėje.

– Taip, – prisipažino vaikinukas.

„Ar yra kas nors, nuo ko jam *ne*pasistoja?“ – galvojo Ruta. Juk tas velniūkštis praėjusią naktį *dukart* nuleido! Ar vyrams kada nors būna gana? Bet netrukus Rutai į galvą atėjo mintis, kad motinai įsimylėjusio Edžio O'Haros aktyvumas tikriausiai patiko. Sąvoka *šešiasdešimt kartų* tarytum įgavo naują reikšmę.

Gordeineno take viena iš Pietų Amerikos prostitučių Vimui pasakė: „Už pusę kainos tau ir tavo motinai“. Ji bent jau neblogai kalbėjo angliškai. Ir kadangi angliškai ta prostitutė kalbėjo geriau negu olandiškai, ją šnekino Ruta.

– Aš *nesu* jo motina, ir mes tik norime su jumis pasikalbėti – tik pasikalbėti, – paaiškino Ruta.

– Kainuos tiek pat, kad ir ką darytumėte, – tarė prostitutė. Ji buvo apsivyniojusi sarongu ir segėjo prie jo priderintą liemenėlę – gėlių raštas, matyt, turėjo priminti atogrąžų augmeniją. Mergina buvo aukšta ir liekna, jos oda – šviesiai ruda, kaip kava su pienu; aukšta kakta bei ryškūs skruostikauliai atrodė egzotiškai, bet apskritai veido kaulai buvo kažkokie pernelyg išsišovę.

Ji nusivedė Vimą su Ruta į kampinį kambarėlį antrame aukšte; pro permatomas užuolaidas iš lauko besiskverbiančioje šviesoje tas kambarėlis su vos keliais baldais Rutai pasirodė kaimiškas. Net lova, su pušine galvūgalio lenta ir dygsniuotu užtiesalu, buvo kaip tik tokia, kokią galėjai tikėtis pamatyti ūkininko svečių kambaryje. Tačiau plačios lovos vidurį, savaime suprantama, dengė patiestas rankšluostis. Nei bidė, nei kriauklės – ir jokios vietos pasislėpti.

Vienoje pusėje šalia lovos buvo pastatytos dvi medinės kėdės tiesiomis atkaltėmis – tik ten ir galėjai pasidėti drabužius. Egzotiškoji prostitutė nusisegė liemenėlę, padėjo ją ant kėdės, paskui nusivyniojo sarongą; buvo tik su juodomis kelnaitėmis, kai atsisėdo ant rankšluosčio. Įsitaisiusi patapšnojo lovą abipus savęs, kviesdama Vimą ir Rutą sėstis greta.

– Jums nebūtina nusirengti, – tarė jai Ruta. – Mes su jumis tik *kalbamės*.

– Kaip norite, – atsakė egzotiškoji moteris.

Ruta atsisėdo ant lovos krašto šalia jos. Vimas, ne toks atsargus, šlioptelėjo šiek tiek arčiau prie prostitutės, negu Rutai būtų patikę. „Jam tikriausiai jau pasistojo!“ – galvojo Ruta. Staiga ji suvokė, kas turėtų atsitikti romane.

O jeigu pagyvenusi rašytoja jaučia, kad nepakankamai traukia jaunąjį vyriškį? Gal jis atrodo beveik abejingas mylėjimuisi su ja? Žinoma, jis tai *daro*. Rašytojai visiškai aišku, kad jis *gali* tai daryti dieną naktį; tačiau ją kaskart kankina nuojauta, kad jis nėra labai susijaudinęs. Gal dėl jo elgesio ji taip nepasitiki savo lytiniu patrauklumu, kad net nedrįsta parodyti *savo* susijaudinimo (kad nepasijuoktų)? *Šiuo* atžvilgiu vaikinas turėtų būti visai kitoks, nepanašus į Vimą – gerokai už jį pranašesnis. Ne toks sekso vergas, koks patiktų pagyvenusiai rašytojai...

Tačiau kai jiedu stebi prostitutę su klientu, jaunasis vyriškis tai vyresnei moteriai iš lėto, labai atsargiai parodo, kad *iš tikrųjų* susijaudino. Ir taip sujaudina *ją*, kad ji vos gali ramiai nustovėti spintoje; rašytoja nekantraudama laukia, kada prostitutės klientas pagaliau išeis. Kai jis išeina, ji turi pasimylėti su jaunuoju vyriškiu

čia pat, ant prostitutės lovos, o prostitutė žiūri į ją tarytum nuobodžiaudama, su savotiška panieka. Galbūt prostitutė liečia rašytojos veidą arba kojas – arba netgi krūtis. O rašytoja tą akimirką apimta tokios aistros, kad negali pasipriešinti.

– Supratau, – garsiai tarė Ruta. Nei Vimas, nei prostitutė nežinojo, apie ką ji kalba.

– Ką supratote? Gal jau nusprendėte, ko norėtumėte? – paklausė prostitutė. Ta begėdė laikė ranką Vimo sterblėje. – Paliesk mano krūtis. Nagi, paliesk, – pasakė prostitutė vaikinukui. Vimas sutrikęs pažvelgė į Rutą – kaip vaikas, prašantis motinos leidimo. Paskui nedrąsiai uždėjo ranką ant vienos iš nedidelių, standžių prostitutės krūtų. Vos prisilietęs iškart atšoko, tarytum tos moters oda būtų buvusi nenormaliai šalta arba karšta. Prostitutė nusijuokė. Jos juokas buvo kaip vyro – šiurkštus, krūtininis.

– Kas yra? – paklausė Ruta Vimo.

– *Jūs* palieskite! – tarė vaikinukas. Prostitutė paslaugiai pasisuko į Rutą.

– Ne, ačiū, – pasakė jai Ruta. – Krūtys manęs nenustebins.

– *Šitos* nustebins, – tarė prostitutė. – Nagi – palieskite.

Rašytoja jau žinojo, koks bus siužetas, tačiau visa tai vis tiek sužadino jei ne ką kita, tai bent jau jos smalsumą. Ji atsargiai uždėjo ranką ant prostitutės krūties. Krūtis buvo kieta kaip gerai išmankštintas bicepsas, arba kaip kumštis. Galėjai pamanyti, kad po tos moters oda pakištas beisbolo kamuoliukas. (Jos krūtys ir buvo ne didesnės už beisbolo kamuoliukus.)

Prostitutė patapšnojo savo kelnaičių trikampį:

– Norite pažiūrėti, ką čia turiu?

Susinervinęs vaikinukas maldaujamai pažvelgė į Rutą, bet šįkart prašė ne leidimo paliesti prostitutę.

– Gal jau galime eiti? – tarė Vimas Rutai.

Kai jie apgraibomis lipo tamsiais laiptais žemyn, Ruta prostitutės paklausė, iš kur ji ar jis atvyko.

– Iš Ekvadoro, – atsakė prostitutė.

Pasukę į Bludo gatvę, jie pamatė daugiau languose bei tarpduriuose lūkuriuojančių vyrų iš Ekvadoro, bet šios prostitutės buvo stambesnės ir aiškiai vyriškesnės negu anoji gražuolė.

– Kaip tavo strypas? – paklausė Ruta Vimo.

– Tebestovi, – tarė jaunasis vyriškis.

Ruta jautė, kad jai jo nebereikia. Dabar, kai jau žinojo, kas turi atsitikti, jai su juo pasidarė nuobodu; šiaip ar taip, jis netiko jos sugalvotai istorijai. Tačiau dar reikėjo nuspręsti, *kur* pagyvenusiai rašytojai ir jaunajam jos draugui būtų patogiausia kreiptis į prostitutę. Galbūt *ne* „raudonųjų žibintų" rajone...

Pati Ruta geriau jautėsi turtingesnėje miesto dalyje. Taigi pamanė, jog nepakenktų su Vimu dar pasivaikščioti Korsjesporto taku ir Bergo gatve. (Rutai į galvą atėjo mintis, jog parodydama Rojei dailųjį vaikinuką ji tarytum mestų iškrypėlišką iššūkį.)

Jiems teko dukart praeiti pro Rojės langą Bergo gatvėje. Pirmą kartą Rojės užuolaida buvo užtraukta; ji tikriausiai aptarnavo klientą. Kai Ruta su Vimu apsuko ratą ir vėl grįžo į Bergo gatvę, Rojė jau sėdėjo lange. Prostitutė jokiu ženklu neparodė, jog atpažino Rutą, – tik įdėmiai žiūrėjo į Vimą. Ruta irgi nei linktelėjo, nei pamojavo; ji net nenusišypsojo ir nesakė nieko daugiau, tik atsainiai, lyg tarp kitko, Vimo paklausė:

– Ką manai apie *šitą*?

– Per sena, – tarė vaikinas.

Ruta buvo *įsitikinusi*, kad su juo jau baigė. Tačiau, nors vakare ji turėjo su kai kuo pietauti, Vimas pareiškė, jog po visko lauks jos taksi sustojimo vietoje Katengate, priešais viešbutį.

– Ar neturėtum mokytis? – paklausė jo Ruta. – O kaipgi tavo paskaitos Utrechte?

– Norėčiau dar kartą jus pamatyti, – maldavo Vimas.

Ruta jį įspėjo, jog bus pernelyg pavargusi, kad jis galėtų pasilikti nakčiai. Jai reikėsią pamiegoti – *iš tikrųjų* pamiegoti.

– Tai aš tik pasitiksiu jus prie taksi, – pasakė Vimas. Atrodė kaip primuštas šunelis, norintis, kad jam suduotų dar kartą. Ruta tada negalėjo žinoti, kaip vėliau džiaugsis, pamačiusi jį laukiantį. Ji nė neįtarė, kad su juo dar *nebaigė*.

Ruta susitiko su Maartenu sporto salėje, apie kurią jis buvo jai pasakojęs; ji norėjo pažiūrėti, ar tai būtų tinkama vieta pagyvenusiai rašytojai susipažinti su jaunuoju draugu. Taip, ta salė tiko kuo puikiausiai – neatrodė pernelyg prašmatni. Ten buvo keletas neblogų treniruoklių su svarsčiais. Vaikinas, apie kurį Ruta galvojo – daug „kietesnis", atsainesnis negu Vimas, – galėjo būti aistringas kultūristas.

Ruta Maartenui ir Silvijai pasakė, kad „faktiškai praleido naktį" su anuo ištikimu jaunuoju savo gerbėju. Jis buvęs labai naudingas; Ruta jį prišnekinusi kartu su ja „pakalbinti" keletą prostitučių „raudonųjų žibintų" rajone.

– Bet kaip jums paskui pavyko jo atsikratyti? – paklausė Silvija.

Ruta prisipažino, kad *galutinai* Vimo dar neatsikratė. Kai pasakė, kad jis lauks jos po pietų, abu – ir Maartenas, ir Silvija – garsiai nusijuokė. Taigi dabar, jeigu po pietų jie lydės Rutą į viešbutį, jai nereikės teisintis dėl Vimo. Ruta pamanė, kad viskas susiklostė taip, kaip ji norėjo. Ji turės tik dar kartą apsilankyti pas Roję. Argi ne Rojė jai sakė, kad gali atsitikti *bet kas*?

Užuot priešpiečiavusi, Ruta su Maartenu ir Silvija nuėjo pasirašinėti knygų į knygyną Špajaus gatvėje. Ji suvalgė bananą ir išgėrė buteliuką mineralinio vandens. Vėliau beveik visą popietę bus laisva – galės užsukti pas Roję. Ruta nerimavo tik dėl to, kad nežinojo, kada Rojė palieka savo langą ir eina į mokyklą pasiimti dukters.

Pasirašinėjant knygas atsitiko kai kas, ką Ruta galėjo suprasti kaip blogą ženklą – perspėjimą, kad jai *nereikėtų* daugiau eiti pas Roję. Kažkokia Rutos amžiaus moteris atsitempė pilnutėlį plastmasinį maišelį – tikriausiai ta skaitytoja atnešė Rutai pasirašyti visą savo biblioteką. Tačiau, be olandiškai ir angliškai išleistų trijų Rutos romanų, maišelyje dar buvo ir į olandų kalbą išverstos visame pasaulyje žinomos Tedo Koulo knygos vaikams.

– Atsiprašau – aš nepasirašinėju tėvo knygų, – pasakė Ruta. – Čia *jo* knygos. Aš jų nerašiau. Man nederėtų pasirašyti. – Moteris atrodė tokia suglumusi, kad Maartenas visa tai dar pakartojo olandiškai.

– Betgi jos mano vaikams! – tarė moteris Rutai.

„O tu Dieve, gal geriau tiesiog padaryti tai, ko ji prašo?“ – pagalvojo Ruta. Visada lengviau tiesiog padaryti tai, ko žmonės prašo. Be to, pasirašydama tėvo knygas, Ruta jautė, kad *viena* iš jų yra jos. Štai ji: knyga, kurios įkvėpėja buvo Ruta. *Garsas, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso.*

– Pasakykite tai olandiškai, – paprašė Ruta Maarteno.

– Olandiškai skamba pasibaisėtinai, – tarė Maartenas.

– Vis tiek pasakykite, – paragino jį Ruta.

– *Het geluid van iemand die geen geluid probeert te maken.* – Net išgirdusi tą pavadinimą olandiškai, Ruta visa pašiurpo.

Ji turėjo suprasti, jog tai perspėjimas, tačiau tik žvilgtelėjo į laikrodį. Dėl ko ji nerimavo? Eilėje buvo likę mažiau negu tuzinas žmonių. Ruta turės pakankamai laiko nueiti pas Roję.

Tokiu metų laiku popietei įpusėjus Bergo gatvėje buvo užsilikę tik mažyčiai saulės apšviesti lopinėliai; Rojės kambarys skendėjo šešėlyje. Rojė rūkė.

– Užsirūkau, kai pasidaro nuobodu, – tarė prostitutė mostelėdama ranka, kurioje laikė cigaretę, kai Ruta įėjo į vidų.

– Atnešiau jums knygą – bus dar vienas užsiėmimas, kai pasidarys nuobodu, – pasakė Ruta. Ji turėjo atnešusi angliškai išleistą *Ne vaikams*. Rojė taip puikiai kalbėjo angliškai, kad dovanoti jai knygą, išverstą į olandų kalbą, būtų buvęs savotiškas įžeidimas. Ruta ketino tituliniame romano lape ką nors parašyti, tačiau dar nebuvo net pasirašiusi, nes nežinojo, kaip rašomas Rojės vardas.

Rojė paėmė knygą. Pervertusi atidžiai įsižiūrėjo į Rutos nuotrauką ant aplanko. Paskui padėjo knygą ant stalelio šalia durų, kur laikė raktus.

– Ačiū, – tarė prostitutė. – Bet vis tiek turėsite man užmokėti.

Ruta atsisegė rankinę ir įbedė žvilgsnį į piniginę. Reikėjo palaukti, kad akys priprastų prie blankios šviesos; dabar niekaip neįžiūrėjo ant banknotų užrašytų skaičių.

Rojė jau sėdėjo ant lovos viduryje patiesto rankšluosčio. Ji buvo pamiršusi užtraukti lango užuolaidas – galbūt todėl, kad numanė, jog su Ruta *nesimylės*. Šįkart Rojė atrodė nusiteikusi dalykiškai; tai tikriausiai reiškė, kad ji nebesitiki Rutos sugundyti. Prostitutė, matyt, buvo apsipratusi su mintimi, kad Ruta nori tik *pasišnekėti*.

– Tas mielas berniukas, su kuriuo jus mačiau... – tarė Rojė, – ar jis jūsų meilužis, ar sūnus?

– Nei tas, nei tas, – atsakė Ruta. – Jis ne toks jaunas, kad galėtų būti mano sūnus. Nebent būčiau jį pagimdžiusi keturiolikos ar penkiolikos.

– Na, kai kas gimdo vaikus tokio amžiaus, – tarė Rojė. Prisiminusi, kad neuždengė lango, ji atsistojo nuo lovos. – Jis atrodė pakankamai jaunas, kad būtų *mano* sūnus, – pridūrė prostitutė. Ji jau traukė užuolaidas, kai kažkas Bergo gatvėje staiga ją sudomino. Gal ketvirtadalį lango Rojė paliko neuždengusi.

– Aš tuoj... – pašnibždėjo ji Rutai, pritykino prie lauko durų ir truputį jas pravėrė.

Ruta dar nebuvo atsisėdusi į čiulpimo krėslą; ji stovėjo užtemdytame kambaryje, vieną ranką padėjusi ant krėslo ranktūrio, kai išgirdo angliškai kalbančio vyriškio balsą:

– Ar man ateiti vėliau? O gal palaukti? – klausė vyriškis Rojės. Angliškai jis kalbėjo su akcentu, tik Ruta iš karto nesuprato kokiu.

– Aš tuoj... – pasakė jam Rojė. Ji uždarė duris. Iki galo užtraukė užuolaidas.

– Norite, kad išeičiau? Galiu sugrįžti vėliau... – sušnibždėjo Ruta, bet šalia stovinti Rojė delnu uždengė jai burną.

– Pačiu laiku, ar ne? – Prostitutė irgi kalbėjo pašnibždomis. – Padėkite atsukti batus. – Rojė atsiklaupė prie sieninės spintos ir ėmė rikiuoti batus nosimis į priekį. Ruta sustingusi stovėjo šalia čiulpimo krėslo. Jos akys dar nebuvo pripratusios prie blankios šviesos; ji nematė pakankamai gerai, kad galėtų atskaičiuoti Rojei pinigus.

– Sumokėsite vėliau, – tarė Rojė. – Nagi, greičiau, padėkite man. Atrodo susinervinęs – gal jam tai pirmas kartas. Visą dieną nelauks.

Ruta priklaupė šalia prostitutės; jai taip drebėjo rankos, kad vos paėmusi vieną batą tuoj pat jį išmetė.

– Geriau aš pati, – piktai tarstelėjo Rojė. – Jūs tik lipkite į spintą. Ir *nejudėkite*! Galite judinti tik akis, – pridūrė prostitutė. – Daugiau nieko, tik akis.

Rojė rikiavo batus abipus Rutos kojų. Ruta galėjo ją sustabdyti; ji galėjo kalbėti garsiau, bet nė nešnibžtelėjo. Vėliau Ruta

galvojo – gal ketverius ar penkerius metus, – jog balso nepakėlė todėl, kad bijojo Roję nuvilti. Tai buvo tarytum reagavimas į vaikišką iššūkį. Ilgainiui Ruta supras, jog baimė pasirodyti bailiu yra netinkamiausia priežastis, dėl kurios ryžtamės ką nors daryti.

Netrukus Ruta ėmė gailėtis, kad neatsisegė striukės; spintoje buvo tvanku, bet Rojė jau spėjo įsileisti klientą į raudonąjį savo kambarėlį. Ruta nedrįso pajudėti; be to, negalėjo atitraukti užtrauktuko be garso.

Atrodė, jog daugybė veidrodžių tą vyriškį trikdo. Ruta tik žvilgtelėjo į jo veidą ir tyčia nusuko akis kitur. Ji *nenorėjo* matyti jo veido; jis buvo kažkoks negyvas. Ruta verčiau stebėjo Roję.

Prostitutė nusisegė liemenėlę, šįkart juodą. Jau norėjo nusimauti juodas kelnaites, bet vyriškis ją sustabdė:

– Tai nebūtina, – pasakė. Rojė lyg ir nusivylė. („Gal dėl *manęs*“, – pagalvojo Ruta.)

– Kainuos tiek pat – nesvarbu, ar žiūrėsite, ar liesite, – paaiškino Rojė negyvaveidžiui vyriškiui. – Septyniasdešimt penki guldenai.

Tačiau klientas, matyt, žinojo kainą – jau laikė pinigus rankoje. Atsinešė banknotus palto kišenėje; tikriausiai išsitraukė iš piniginės prieš įeidamas į kambarį.

– Neliesiu – tik žiūrėsiu, – tarė. Rutai pirmą kartą dingtelėjo mintis, kad angliškai jis kalba lyg ir su vokišku akcentu. Kai Rojė ištiesė ranką ir siekė jo tarpkojo, jis žingtelėjo į šalį; neleido jai prisiliesti.

Jis buvo plikas, švariai nusiskutęs; galva kaip kiaušinis, kūnas niekuo neišsiskiriantis – nelabai stambus. Drabužiai irgi neįsidėmėtini. Medžio anglies pilkumo kostiuminės kelnės atrodė laisvos, netgi apsmukusios, tačiau su ryškiais kantais. Juodas paltas – dukslus, tarytum vienu dydžiu per didelis. Viršutinė baltų marškinių saga buvo atsegta, kaklaraištis atlaisvintas.

– Kuo jūs užsiimate? – paklausė Rojė.

– Apsaugos sistemomis, – burbtelėjo vyriškis. – *SAS*, – lyg ir pridūrė – Ruta nebuvo įsitikinusi. Ar jis turėjo galvoje oro linijas? –

Neblogas verslas, – išgirdo Ruta jį sakant. – Atsigulkite ant šono, – paprašė jis Rojės.

Rojė susirietė ant lovos kaip maža mergaitė, atsisukusi į jį. Kelius pritraukė prie krūtų, apkabino juos rankomis, tarytum jai būtų šalta, ir koketiškai šypsodamasi žiūrėjo į vyriškį.

Šalia atsistojęs vyriškis iš viršaus žiūrėjo į ją. Savo iš pažiūros sunkų portfelį jis numetė ant čiulpimo krėslo, taigi Ruta jo nebematė. Tai buvo gerokai deformuotas odinis portfelis, kokius paprastai nešiojasi profesoriai bei vidurinių mokyklų mokytojai.

Tarsi reikšdamas pagarbą susirietusiai Rojės figūrai, vyriškis atsiklaupė prie lovos, jo paltas nelyginant šleifas nusidriekė ant plačiomis staklėmis austo kilimėlio. Iš vyriškio krūtinės išsiveržė ilgas atodūsis. Tada Ruta ir išgirdo, kaip jis švokščia; atrodė, kad kvėpuojant švilpia jo bronchai.

– Prašau ištiesti kojas, – tarė vyriškis. – Rankas už galvos, lyg rąžytumėtės. Įsivaizduokite, jog dabar rytas ir jūs ką tik pabudote, – pridūrė kone dusdamas.

Rojė pasirąžė – Rutos nuomone, labai patraukliai, – bet astmatikas nebuvo patenkintas:

– Pamėginkite žiovauti, – pasiūlė. Rojė apsimetė, kad žiovauja. – Ne, *iš tikrųjų* žiovaukite – užsimerkusi.

– Atleiskite – aš neužsimerkiu, – pasakė Rojė. Ruta suprato, kad Rojė bijo. Tas supratimas buvo toks pat netikėtas, koks būna žinojimas, kad kažkas atidarė duris arba langą, nes staiga pasikeičia oras.

– Gal galėtumėte atsiklaupti? – tebešvokšdamas paklausė vyriškis.

Atrodė, kad išgirdusi šį prašymą Rojė nurimo. Ji atsiklaupė ant lovos viduryje patiesto rankšluosčio, alkūnėmis ir galva atsirėmė į pagalvę. Šnairomis atidžiai žiūrėjo į vyriškį; jos plaukai buvo šiek tiek nukabę į priekį, iš dalies dengė veidą, bet ji vis tiek matė klientą. Nė karto neatitraukė akių.

– Taip, – entuziastingai žioptelėjo vyriškis. Jis suplojo rankomis, tik du kartus, ir klūpodamas ėmė linguoti į šonus. – Dabar papurtykite galvą, – pasakė Rojei. – Paskleiskite plaukus!

Priešais kabančiame veidrodyje, kitapus prostitutės lovos, Ruta vėl netyčia pamatė išraudusį to vyriškio veidą. Mažos, žvairos jo akutės buvo primerktos, tarytum visiškai aptrauktos vokais – kaip aklos kurmio akys.

Pačios Rutos akys tuoj pat nukrypo į veidrodį priešais sieninę spintą; ji bijojo, kad pamatys save krustelint anapus šiek tiek praskirtos užuolaidos arba pastebės, kaip virpa jos batai. Rutai atrodė, kad spintoje kabantys drabužiai spiečiasi aplink ją.

Rojė kaip liepiama papurtė galvą – plaukai užkrito jai ant veido. Ne ilgiau kaip sekundę – *gal* dvi ar tris – jie buvo uždengę jai akis, tačiau tiek laiko kurmiažmogiui ir tereikėjo. Jis greitai prišoko, krūtine užgulė Rojei pakaušį bei sprandą, smakrą įrėmė jai į stuburą. Paskui, dešinį dilbį uždėjęs Rojei ant gerklės, kaire ranka sugriebė dešinį savo riešą ir ėmė spausti. Iš lėto stojosi ant kojų, tebespausdamas sau prie krūtinės Rojės pakaušį bei sprandą – dešiniu dilbiu traiškydamas jai gerklę.

Tik po kelių sekundžių Ruta suprato, kad Rojė negali kvėpuoti. Vyriškio bronchų švilpimas buvo vienintelis Rutos girdimas garsas. Liesos Rojės rankos tyliai mosikavo ore. Viena jos koja buvo sulenkta ir paspausta po kūnu ant lovos, o kita staiga spyrė atgal – kairys aukštakulnis batelis nulėkė nuo kojos ir atsimušė į praviras tualeto duris. Tas garsas patraukė smaugiko dėmesį; jis pasuko galvą, lyg tikėdamasis pamatyti kažką, sėdintį ant klozeto. Pamatęs taip toli nuspirtą Rojės batą, su palengvėjimu nusišypsojo; vėl susikaupęs ėmė dusinti prostitutę.

Prakaito upelis sruvo Rutai tarp krūtų. Ji pagalvojo, kad gal reikėtų pulti prie durų, tačiau žinojo, kad durys užrakintos, ir nė nenutuokė, kaip jas atrakinti. Įsivaizdavo, kaip tas vyriškis tempia ją atgal į kambarį, kaip jo dilbis spaudžia trachėją ir *jai*, kol jos rankos bei kojos suglemba taip pat kaip Rojės.

Ruta nevalingai atgniaužė ir vėl sugniaužė dešinį kumštį. („O kad būčiau turėjusi skvošo raketę!“ – vėliau galvos.) Tačiau iš baimės Rutą tarytum paralyžiavo ir ji nepadarė nieko, kad padėtų Rojei – to niekada nepamirš ir sau neatleis. Tarsi ją būtų laikę prostitutės spintoje sukabinti drabužiai.

Rojė jau nebesispardė. Basos jos kojos kulkšnis vilkosi per kilimą, kai švokščiantis vyriškis ėmė su ja lyg ir šokti. Jis paleido Rojės gerklę – atkragusi jos galva atsirėmė į sulenktą jo ranką; suspaudęs Roję glėbyje ir nosimi bei lūpomis prigludęs prie jos kaklo, vyriškis krypuodamas judėjo į priekį ir atgal. Rojės rankos buvo nukabusios palei šonus, pirštai brūkšėjo per nuogas šlaunis. Labai atsargiai, tarytum stengdamasis nepažadinti miegančio vaiko, kurmiažmogis vėl paguldė Roję ant lovos, o pats vėl atsiklaupė šalia jos.

Ruta niekaip negalėjo atsikratyti jausmo, kad plačiai atmerktos prostitutės akys žiūri į siaurą spintos užuolaidos plyšelį negailestingai kaltindamos. Žudikui, matyt, irgi nepatiko Rojės žvilgsnis. Nykščiu bei smiliumi jis švelniai užspaudė jai akis. Paskui iš dėžutės, padėtos ant stalelio šalia Rojės lovos, paėmė popierinę servetėlę ir su ta servetėle, lyg tikėdamasis šitaip apsisaugoti nuo kažin kokios įsivaizduojamos ligos, sukišo prostitutės liežuvį atgal į burną.

Didžiausias keblumas buvo tas, kad negyvos prostitutės burna nesilaikė užčiaupta; lūpos liko prasiskyrusios, o smakras atvipęs iki pat krūtinės. Švokščiantis vyriškis nekantriai pasuko Rojės veidą į šoną ir parėmė smakrą pagalve. Buvo aiškiai matyti, kad tokia nenatūrali prostitutės poza jį erzina. Nervingai atsidusęs – ir garsiai, šaižiai sušvokštęs – jis ėmėsi išsiskėtojusių Rojės galūnių. Jam nepavyko suriesti jos kūno taip, kaip norėjo. Vis išsprūsdavo tai ranka, tai koja. Vieną akimirką kurmiažmogis taip įpyko, kad ėmė ir suleido dantis į nuogą Rojės petį. Prakando odą, bet Rojė beveik nekraujavo – jos širdis jau buvo sustojusi.

Ruta sulaikė kvėpavimą; bemaž po minutės ji suvokė, kad nereikėjo taip daryti. Kai teko vėl įkvėpti oro, turėjo įkvėpti *daug*; ir paskui dar keletą kartų garsiai sužiopčiojo. Pamačiusi, kaip sustingo žudikas, Ruta suprato, kad jis girdėjo; bent jau *kažką* tikrai girdėjo. Kurmiažmogis tuoj pat liovėsi mėginęs paguldyti Rojės kūną geidžiamiausia poza; liovėsi ir švokštęs. Jis irgi sulaikė kvėpavimą ir įsiklausė. Ruta, nors jau keletą dienų nekosėjo, dabar išsigando, kad kosulys vėl prasiverš; staiga pajuto grėsmingą kutenimą galugerklyje.

Kurmiažmogis iš lėto stojosi, apžvelgdamas visus raudonojo kambarėlio veidrodžius. Ruta puikiai žinojo, ką žudikas tarėsi išgirdęs: garsą, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso, – *štai* ką jis girdėjo. Taigi žudikas sulaikė kvėpavimą, liovėsi švokštęs ir apsidairė. Matydama, kaip trūkčioja jo nosis, Ruta pamanė, kad jis nori ją *suuosti*.

Kad nusiramintų, Ruta stengėsi į jį nežiūrėti; įsmeigė žvilgsnį į priešais sieninę spintą kabantį veidrodį. Mėgino pamatyti save siaurame praskirtos užuolaidos plyšelyje; atpažino savo batus tarp kitų nosimis į priekį surikiuotų batų. Po kurio laiko įžiūrėjo juodų savo džinsų klešnių kraštelius. Atidžiai ieškodama, galėjo akimis susirasti ir iš vienos batų poros kyšančias savo kojas. Savo kulkšnis ir blauzdas...

Staiga žudikas ėmė kosėti; visas jo kūnas tampėsi nuo to siaubingo garso ir konvulsiškai įtraukiamo oro. Kai kurmiažmogis liovėsi kosėjęs, Ruta jau buvo susitvardžiusi ir vėl kvėpavo tolygiai.

Visiško ramumo paslaptis yra visiškas susikaupimas. „Nuo šiol visą gyvenimą, – kadaise, kai ji buvo maža mergaitė, sakė Edis O'Hara, – jei kada reikės, kad jaustumeisi drąsi, tik žvilgtelėk į savo randą“. Tačiau dabar Ruta negalėjo matyti savo dešinio smiliaus nepajudinusi arba galvos, arba rankos. Taigi ji sutelkė dėmesį į *Garsą, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso.* Iš visų tėvo istorijų, kurias mokėjo atmintinai, būtent šią Ruta prisiminė geriausiai. Šioje istorijoje buvo ir kurmiažmogis.

„Įsivaizduokite kurmį, dukart didesnį už vaiką, bet perpus mažesnį už daugumą suaugusių. Tas kurmis vaikščiojo stačias, kaip žmogus, todėl buvo vadinamas kurmiažmogiu. Jis mūvėjo apsmukusiomis kelnėmis, kad niekas nematytų uodegos, ir avėjo senais teniso bateliais, su kuriais galėjo eiti greitai ir tyliai“.

Pirmoje iliustracijoje Ruta su tėvu iš lauko įeina į namus Sagaponake; laikydamiesi už rankų, jie per slenkstį žengia į saulės apšviestą prieškambarį. Nei Ruta, nei jos tėvas nė nežvilgteli į kampe stovinčią apsiaustų kabyklą. O ten, truputį užlindęs už kabyklos, tyko didysis kurmis.

„Kurmiažmogio darbas buvo medžioti mažas mergaites. Jis jas gaudydavo ir nešdavosi į požemį, kur laikydavo savaitę arba dvi. Mažoms mergaitėms požemyje nepatikdavo. Kai kurmiažmogis galiausiai jas paleisdavo, joms ir į ausis, ir į akis būdavo pribyrėję purvo – jos turėdavo dešimt dienų iš eilės trinktis plaukus, kol nustodavo smirdėjusios kaip sliekai".

Antroje iliustracijoje iš gana arti nupieštas kurmiažmogis, besislepiantis po toršeru valgomajame, kur Ruta su tėvu valgo vakarienę. Kurmiažmogio galva išlenkta, nusmailėjusi tarsi kastuvas, be jokių išorinių ausų. Mažos rudimentinės akutės atrodo kaip vos pastebimi įdubimai kailiu apaugusiame veide. Penkiapirštės priekinės letenos su plačiais nagais panašios į irklus. Kurmiška žvaigždutės formos nosis sudaryta iš dvidešimt dviejų rausvų lyg ir jutimo ūselių. (Rausva kurmiažmogio nosis – vienintelė kitokios, ne rudos arba juodos, spalvos detalė Tedo Koulo piešiniuose.)

„Kurmiažmogis buvo aklas, o jo ausytės – tokios mažos, kad tilpo galvoje. Mažų mergaičių kurmiažmogis nematė ir vos girdėjo. Bet jis užuosdavo mergaites savo žvaigždutės formos nosimi – ypač gerai užuosdavo tada, kai jos būdavo vienos. Jo kailis buvo kaip aksomas – galėjai glostyti bet kuria kryptimi. Jei maža mergaitė stovėdavo per arti, ji neatsispirdavo pagundai paliesti kurmiažmogio kailį. O tada jis, žinoma, pajusdavo, kad ji šalia.

Kai Ruti su tėčiu baigė valgyti, tėtis tarė:

– Nebeturime ledų. Nuvažiuosiu į parduotuvę ir nupirksiu, jei tu nurinksi nuo stalo indus.

– Gerai, tėti, – atsakė Ruti.

Tačiau tai reiškė, kad ji bus su kurmiažmogiu viena. Kad kurmiažmogis yra valgomajame, Ruti suprato tik tada, kai tėtis jau buvo išėjęs".

Trečioje iliustracijoje Ruta neša indus bei sidabrinius stalo įrankius į virtuvę. Ji sunerimusi dirsčioja į kurmiažmogį, kuris jau išlindęs iš po toršero ir atkišęs savo snukį su žvaigždutės formos nosimi – mėgina ją suuosti.

„Ruti labai stengėsi neišmesti iš rankų peilio ar šakutės, nes tokį garsą gali išgirsti net kurmis. Ruti kurmiažmogį matė, bet

žinojo, kad jis jos nemato. Iš pradžių Ruti nuėjo tiesiai prie šiukšlių kibiro; ji mėgino prisikišti į plaukus kiaušinių kevalų ir kavos tirščių, kad nekvepėtų kaip maža mergaitė, bet kurmiažmogis išgirdo kevalų traškėjimą. Be to, jam *patiko* kavos tirščių kvapas. „Kažkas kvepia sliekais!" – galvojo kurmiažmogis, uosdamas orą ir vis artėdamas prie Ruti".

Yra ir ketvirta iliustracija, kurioje Ruta kilimu išklotais laiptais bėga į viršų, o kavos tirščiai ir kiaušinių kevalai krinta iš plaukų jai už nugaros. Laiptų apačioje – įbedęs į Rutą savo nereges akis ir pakėlęs aukštyn žvaigždutės formos nosį – stovi kurmiažmogis. Viena senu teniso bateliu apauta jo koja jau uždėta ant apatinės laiptų pakopos.

„Ruti užbėgo į viršų. Jai reikėjo atsikratyti kavos tirščių ir kiaušinių kevalų. Reikėjo pamėginti kvepėti kaip tėtis! Taigi Ruti apsirengė neskalbtais tėčio baltiniais ir išsitepė plaukus jo skutimosi kremu. Ji netgi pasitrynė veidą jo batų padais, bet paskui suprato, jog tai nelabai gerai. Kurmiams juk patinka purvas. Ruti nusivalė purvą ir užsitepė daugiau skutimosi kremo, tačiau turėjo skubėti – būtų buvę *labai* blogai, jeigu būtų likusi antrame aukšte su kurmiažmogiu. Taigi ji pamėgino prasmukti pro jį laiptais".

Penkta iliustracija: vidurinė laiptų aikštelė; kurmiažmogis jau pusiaukelėje į viršų, o Ruta – apsirengusi senais tėvo drabužiais, visa išsitepliojusi skutimosi kremu – pusiaukelėje į apačią. Jiedu taip arti, kad galėtų vienas kitą paliesti.

„Kurmiažmogis užuodė suaugusio žmogaus kvapą ir atsitraukė. Bet šiek tiek skutimosi kremo buvo patekę Ruti į šnerves. Nosį kuteno čiaudulys. Net kurmis gali išgirsti, kai kas nors čiaudi. Ruti tris kartus mėgino sustabdyti čiaudulį, o tai jau ne juokai – labai nemalonus jausmas ausyse. Be to, kiekvieną kartą išsprūsdavo tylus garselis, kurį kurmiažmogis, nors ir neaiškiai, bet girdėjo. Jis pakreipė galvą į Ruti.

„Koks čia garsas?" – galvojo kurmiažmogis. Kaip jis gailėjosi, kad neturi išorinių ausų! Tai buvo garsas, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso. Kurmiažmogis klausėsi toliau. Ir nesiliovė uostinėjęs, o Ruti nedrįso net krustelėti. Ji tiesiog stovėjo ir iš

paskutiniųjų tvardėsi, kad nesučiaudėtų. Ir dar jai reikėjo tvardytis, kad nepaliestų kurmiažmogio. Jo kailis atrodė toks švelnus, kaip aksomas!

„Koks čia *kvapas*? – galvojo kurmiažmogis. – Dievulėliau! Ko gero, kažkam reikia persirengti! Tas vyrukas tikriausiai skutasi tris kartus per dieną. Be to, kažkas lietė bato padą. Kažkas sudaužė kiaušinį... ir išliejo kavą. Kažkas labai *nevalyvas*!" – galvojo kurmiažmogis. Tačiau kažkur visoje toje maišalynėje buvo ir maža mergaitė – sprendžiant iš kvapo, *beveik* viena. Kurmiažmogis tai suprato užuodęs vaikišką pudrą. „Išsimaudžiusi, – galvojo kurmiažmogis, – ji pasibarsto vaikiška pudra pažastis ir kojų tarpupirščius". Tai ir buvo vienas iš tų nuostabių dalykų, dėl kurių kurmiažmogiui taip patiko mažos mergaitės.

„Jo kailis atrodo toks minkštas, ko gero, tuoj nualpsiu... arba sučiaudėsiu", – galvojo Ruti".

Šeštoje iliustracijoje Ruta ir kurmiažmogis stovi vidurinėje laiptų aikštelėje; į irklą panašia priekine letena kurmiažmogis mėgina pasiekti Rutą; ilgas jo nagas jau prie pat jos veido. Ruta irgi tiesia savo mažą rankytę – tuoj paglostys aksominį kurmiažmogio krūtinės kailį.

„ – Čia aš – jau grįžau! – sušuko tėtis. – Nupirkau dviejų rūšių!

Ruti nusičiaudėjo. Šiek tiek skutimosi kremo užtiško ant kurmiažmogio. Jis negalėjo pakęsti skutimosi kremo. Be to, ne taip jau lengva bėgti, kai esi aklas. Laiptų apačioje kurmiažmogis atsitrenkė į koloną. Prieškambaryje mėgino pasislėpti už apsiaustų kabyklos, bet Rutos tėtis jį pamatė ir, sugriebęs už apsmukusių kelnių sėdynės, už tos vietos, kur buvo uodega, išmetė pro duris į gatvę.

Paskui Ruti mėgavosi ypatingomis vaišėmis. Jai buvo leista valgyti dviejų rūšių ledus ir tuo pat metu maudytis vonioje, nes niekas gi negula į lovą atsiduodamas nešvariais skalbiniais ir skutimosi kremu, ir kiaušinių kevalais, ir kavos tirščiais – ir tik truputį vaikiška pudra. Mažos mergaitės turėtų eiti miegoti *smarkiai* kvepėdamos vaikiška pudra, ir niekuo daugiau".

Septintoje iliustracijoje – „po vieną visoms savaitės dienoms", – sakė Tedas Koulas – Ruta apkamšyta guli lovoje. Tėtis

duris į savo miegamąjį palikęs atviras, taigi į Rutos kambarį sklinda jo naktinės lempelės šviesa. Pro užuolaidos tarpą matome juodą naktį ir tolimą mėnulį. Ant išorinės lango atbrailos susirangęs guli kurmiažmogis – taip jaukiai įmigęs, tarytum būtų po žeme. Veidą prisidengęs į irklus panašiomis plačianagėmis letenomis, iškišęs tik rausvą žvaigždutės formos nosį; mažiausiai vienuolika iš dvidešimt dviejų rausvų jutimo ūselių prispausti prie Rutos lango stiklo.

Keletą mėnesių ne tik dėl *kitų* Rutos tėvui pozuojančių modelių, bet ir dėl daugybės vis atsinešamų negyvų žvaigždžianosių kurmių, kaip ir dėl sepijų rašalo, prie Tedo darbo kambario nebuvo įmanoma net prisiartinti. O vieną kartą Ruta į plastmasinį maišelį įdėtą kurmį rado šaldiklyje – ji ten ieškojo saldainio ant pagaliuko.

Tik Eduardas Gomesas, regis, neprieštaravo – sodininkas jautė nenumaldomą neapykantą visų rūšių kurmiams. Užduotis aprūpinti Tedą žvaigždžianosiais kurmiais pastebimai kėlė Eduardui nuotaiką.

Tai buvo ilgas ruduo po Rutos motinos ir Edžio O'Haros išvykimo.

Apsakymas buvo parašytas, ir daugybę kartų perrašytas, penkiasdešimt aštuntųjų vasarą, bet iliustracijos nupieštos vėliau. Visi Tedo Koulo leidėjai – ir vertėjai – maldavo, kad Tedas pakeistų antraštę. Jie norėjo, kad knygos pavadinimas būtų, savaime suprantama, *Kurmiažmogis*, tačiau Tedas atkakliai laikėsi nuomonės, kad antraštė turi būti *Garsas, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso*, nes tokią mintį jam buvo įkvėpusi duktė.

Taigi dabar – raudonajame kambarėlyje su Rojės žudiku – Ruta Koul mėgino nusiraminti galvodama apie drąsią mažą mergaitę, vardu Ruti, kuri kadaise stovėjo vidurinėje laiptų aikštelėje greta dukart už ją didesnio kurmio. Galiausiai Ruta išdrįso pajudinti akis, tik akis. Norėjo pamatyti, ką daro žudikas; jo švokštimas varė ją iš proto, bet ji girdėjo ir tai, kad jis vaikšto po kambarį; blanki šviesa dar truputį pritemo.

Žudikas buvo išsukęs šalia čiulpimo krėslo stovinčio toršero lemputę. Lemputė buvo tokia silpna, kad pritemimas atrodė mažiau pastebimas negu tai, kad kambarys pasidarė nebe toks raudonas. (Žudikas buvo nuėmęs ir ryškiai raudoną stiklinį gaubtą.)

Paskui iš didžiulio portfelio, numesto ant čiulpimo krėslo, kurmiažmogis išsitraukė kažin kokį galingą prožektorių ir įsuko į toršero lemputės lizdą. Dabar Rojės kambarį nutvieskė šviesa. Nei kambarys, nei pati Rojė neatrodė gražiau šioje naujoje šviesoje, kuri, beje, nutvieskė ir sieninę spintą. Ruta aiškiai matė iš batų kyšančias savo kulkšnis. Siaurame užuolaidos plyšelyje ji matė ir savo veidą.

Laimė, žudikas jau nebeapžiūrinėjo kambario. Jam tik rūpėjo, kaip šviesa krinta ant prostitutės kūno. Žilpinantį prožektorių jis nukreipė tiesiai į Rojės lovą, kad objektas būtų apšviestas kuo ryškiau. Nekantriai pliaukštelėjo per nejautrią dešinę Rojės ranką, nes ji nesilaikė kur padėta; aiškiai nusivylė pamatęs, kaip suglebo Rojės krūtys, bet ką jis galėjo padaryti? Labiausiai prostitutė jam patiko paguldyta ant šono – kad būtų matyti tik viena, o ne abi krūtys.

Akinančioje šviesoje plika žudiko galva blizgėjo nuo prakaito. Jo oda buvo pilkšva, – Ruta tik dabar tai pastebėjo, – bet švokštimas lyg ir pritilo.

Žudikas atrodė nebe toks įsitempęs. Jis atidžiai apžiūrinėjo Rojės kūną pro fotoaparato vaizdo ieškiklį. Ruta iš karto pažino, koks tai fotoaparatas: senas plačiaformatis „Poliaroidas“ – kaip tik tokiu Rutos tėvas fotografuodavo savo pozuotojas. Gautus nespalvotus atspaudus reikėdavo padengti dvokiančiu apsauginiu sluoksniu.

Ilgai negaišdamas, žudikas padarė vieną nuotrauką. Paskui Rojės poza jam neberūpėjo; jis šiurkščiai nurito jos kūną nuo lovos, kad galėtų paimti rankšluostį ir su juo išsukti prožektorių, kurį vėl įsidėjo į didžiulį portfelį. (Prožektorius, nors įjungtas buvo neilgai, matyt, spėjo įkaisti.) Tuo pačiu rankšluosčiu žudikas nuvalė savo pirštų atspaudus nuo anksčiau iš toršero išsuktos lemputės – ir nuo raudono stiklinio gaubto.

Ryškėjančią nuotrauką jis laikė rankoje, vis pamosuodamas. Nuotrauka buvo maždaug tokio formato, kokie būna tarnybiniai vokai. Žudikas laukė ne ilgiau kaip dvidešimt ar dvidešimt penkias sekundes; paskui atsisėdo ant kėdės prie lango ir šiek tiek praskyrė užuolaidas, kad galėtų dienos šviesoje įvertinti atspaudo kokybę. Atrodė labai patenkintas. Grįžęs prie čiulpimo krėslo, įsidėjo fotoaparatą į portfelį. O nuotrauką rūpestingai aptepė dvokiančiu apsauginiu tepalu; paskui dar pamosavo, kad išdžiūtų.

Žudikas ne tik švokštė, dabar jau negarsiai, bet ir niūniavo kažkokią melodiją – tarytum tepdamasis sumuštinį, kurį tuoj suvalgys pats vienas. Tebemosuodamas jau išdžiūvusia nuotrauka, jis priėjo prie lauko durų, pažiūrėjo, kaip jos atrakinamos, ir – truputį pravėręs – greitai dirstelėjo į gatvę. Ir prie užrakto, ir prie durų rankenos bumbulo prisilietė įtraukęs ranką į palto rankovę, kad neliktų pirštų atspaudų.

Uždaręs duris, žudikas ant staliuko, kur prostitutė laikė raktus, pamatė Rutos Koul romaną *Ne vaikams*. Jis paėmė knygą, apvertė ir atidžiai įsižiūrėjo į autorės nuotrauką. Neperskaitęs nė žodžio, atvertė romaną maždaug per vidurį ir įdėjo tarp puslapių savo padarytą nuotrauką. Paskui įsikišo Rutos knygą į portfelį, bet kai paėmė jį nuo čiulpimo krėslo, portfelis staiga atsisegė. Kadangi toršeras nebuvo įjungtas, Ruta neįžiūrėjo, kokie daiktai iškrito ant kilimėlio, tačiau žudikas puolė keturpėsčias; rinkdamas daiktus ir dėdamas juos atgal į portfelį, jis vėl ėmė garsiai švokšti; kai galiausiai atsistojo, tvirtai apglėbęs portfelį, kad neatsisegtų, švokštė jau kone švilpdamas.

Tada žudikas paskutinį kartą apžvelgė kambarį. Rutai pasirodė keista, kad jis nė nežvilgtelėjo į Roję. Tarytum prostitutė dabar būtų egzistavusi tik nuotraukoje. Paskui, beveik taip pat greitai, kaip nužudė Roję, pilkaveidis kurmis išėjo. Atidarė lauko duris nieko nelaukdamas ir nežiūrėdamas, ar kas nors eina Bergo gatve, ar greta įsikūrusi prostitutė stovi savo tarpduryje, ar ne. Prieš uždarydamas duris dar linktelėjo tuščiam Rojės tarpduriui, tarytum pati Rojė būtų stovėjusi viduje, per keletą pėdų

nuo slenksčio. Prisiliesdamas prie durų, žudikas vėl įtraukė ranką į palto rankovę.

Rutai buvo užtirpusi dešinė koja, bet ji dar kurį laiką palaukė sieninėje spintoje – bijojo, kad žudikas gali sugrįžti. Paskui Ruta, mėgindama iššlubuoti iš spintos, suklupo ant batų; išmetė rankinę, kurios užtrauktukas – kaip visada – buvo neužsegtas, ir turėjo ant tamsaus, beveik neapšviesto kilimėlio apgraibomis ieškoti ko nors, kas galėjo iškristi. Rankinėje užčiuopė berods visus svarbiausius savo daiktus (ir tuos, ant kurių buvo užrašytas jos vardas). Ant kilimėlio Ruta netikėtai užgriebė kažkokią tūbelę, storesnę negu lūpų blizgalų, bet ir ją dėl viso pikto įsidėjo į rankinę.

Prie to, ką Ruta vėliau laikys gėdingu bailumu, – prie stingdančios baimės sieninėje spintoje, kurios sukaustyta ji nedrįso net pajudėti, – dabar prisidėjo ir kitoks bailumas. Ruta jau slėpė savo pėdsakus, kartu ir gailėdamasi, kad atsidūrė toje vietoje, ir *apsimesdama*, kad niekada ten nebuvo.

Ji negalėjo prisiversti paskutinį kartą žvilgtelėti į Roję. Prie lauko durų sustojo ir jas pravėrusi berods visą amžinybę viduje laukė, kol kituose tarpduriuose nebebus matyti nė vienos prostitutės ir joks žmogus neis Bergo gatve. Paskui Ruta skubiai žengė į vėlyvos popietės šviesą, kuri jai taip patiko Sagaponake, tačiau čia tik dvelkė nykstančios rudens dienos vėsa. Ruta klausė savęs, kas pastebės, kad Rojė nepasiėmė dukters iš mokyklos.

Gal dešimt ar dvylika minučių Ruta mėgino save įtikinti, kad *nebėga*; tiek laiko ji užtruko, kol priėjo Varmustrato policijos nuovadą *de Wallen* rajone. Sugrįžusi į „raudonųjų žibintų" rajoną, Ruta gerokai sulėtino žingsnius. Ji nesikreipė į pirmuosius du sutiktus policininkus; šie buvo ant žirgų – labai aukštai. Stabtelėjusi prie policijos nuovados durų, Varmustrato 48, Ruta nesiryžo įeiti į vidų. Netrukus susizgribo jau grįžtanti į viešbutį. Pamažu ėmė suprasti ne tik kokia bailė ji yra, bet ir kokia netinkama liudininkė.

Štai visame pasaulyje pagarsėjusi romanų rašytoja, mėgstanti viską detalizuoti; tačiau stebėdama prostitutę su klientu, nesugebėjo įsidėmėti *svarbiausios* detalės. Ji tikrai neatpažintų žudiko; sunkiai nupasakotų jo išvaizdą. Ji stengėsi į jį nežiūrėti! Keistos, tary-

tum rudimentinės akys, dėl kurių jis atrodė toks panašus į kurmiažmogį, vargu ar būtų tinkamas skiriamasis požymis. Būdingas žudiko bruožas, kurį Ruta įsiminė geriausiai, buvo gana įprastas – lipšnus, bet lyg negyvas veidas.

Kiek yra plikų verslininkų su dideliais portfeliais? Žinoma, ne visi švokščia ir nešiojasi plačiaformačius „Poliaroidus" – šiais laikais, be abejo, bent jau tas fotoaparatas – įsidėmėtina detalė. Rutos manymu, tokia fotografijos įranga galėjo dominti tik profesionalus. Bet ar dėl to ženkliai sumažėja įtariamųjų?

Ruta Koul buvo romanų rašytoja; romanų rašytojai pasirodo ne per geriausiai, kai būna prastai pasirengę. Ruta manė, kad jai reikėtų *parengti* tai, ką ketina pranešti policijai – geriau *raštu*. Tačiau kol grįžo į viešbutį, ji suvokė, kokia rizikinga jos padėtis: garsi rašytoja, didžiulę sėkmę pelniusi (bet netekėjusi) moteris, matė prostitutės nužudymą, kai susigūžusi slėpėsi jos spintoje. Ir ta rašytoja tikisi, kad policija (ir visuomenė) patikės, kad ji stebėjo prostitutę su klientu norėdama „patyrinėti", – rašytoja, kuri, kaip žinoma, yra pasakiusi, jog tikro gyvenimo patirtis ne tokia jau svarbi, palyginti su tuo, ką galima išgalvoti!

Ruta puikiai įsivaizdavo, kaip visi į *tai* reaguotų. Ką gi, galiausiai ji rado pažeminimą, kurio ieškojo, bet apie *tokį* pažeminimą, be abejo, nerašys.

Kol išsimaudė vonioje ir pasirengė pietums su Maartenu, Silvija ir žmonėmis iš knygos mėgėjų klubo, ji spėjo užsirašyti kai ką, ką ketino pranešti policijai. Tačiau iš to, kokia išsiblaškiusi buvo per pietus klube, Ruta suprato, kad jai nepavyko savęs įtikinti, jog paprasčiausiai parašyti pranešimą apie žmogžudystę yra toks pat teisingas poelgis, kaip ir pačiai nueiti į policijos nuovadą. Pietums dar toli gražu nesibaigus, ji pasijuto atsakinga už Rojės dukterį. O kai Maartenas su Silvija parvežė Rutą į viešbutį, ją vis labiau graužė kaltė; kita vertus, Ruta žinojo, kad *niekada* neis į policiją.

Visos Rojės kambario smulkmenos, matomos iš tokios slaptos vietos, kaip sieninė spinta, išliks Rutos atmintyje gerokai ilgiau, negu rašytojai reikės laiko, kad spėtų tinkamai pavaizduoti dirbančios prostitutės aplinką. Rojės kambario smulkmenos visada bus su Ruta – taip pat arti, kaip ir kurmiažmogis, susirangęs ant

išorinės jos vaikystės lango atbrailos, žvaigždutės formos nosį prispaudęs prie stiklo. Rutos baimė ir siaubas iš tėvo apsakymų vaikams atgijo suaugusiems skirtu pavidalu.

– Štai ir jis – nenuilstantis jūsų garbintojas, – pasakė Maartenas, pamatęs taksi sustojimo vietoje Katengate laukiantį Vimą Jongbludą.

– Oi, kaip atsibodo! – pavargusiu balsu tarė Ruta ir pagalvojo, kad niekada dar taip nesidžiaugė ką nors matydama. Ji žinojo, ką norėtų pranešti policijai, bet nemokėjo pasakyti to olandiškai. Vimas mokės. Reikėjo tik priversti tą paiką berniūkštį manyti, kad jis daro kažką kita. Atsibučiuodama su Maartenu bei Silvija ir linkėdama jiems labos nakties, Ruta jautė klausiamą Silvijos žvilgsnį.

– Ne, – šnibždtelėjo Ruta, – aš su juo *nemiegosiu*.

Tačiau įsimylėjęs vaikinukas buvo atėjęs pas ją kupinas savų vilčių. Ir atsinešęs marihuanos. Nejaugi Vimas iš tikrųjų tikėjosi ją suvilioti iš pradžių apkvaišinęs? Apkvaišo, savaime suprantama, jis pats, o ne ji. Paskui jau buvo lengva jį prajuokinti.

– Jūsų labai keista kalba, – pradėjo Ruta. – Pasakyk man ką nors olandiškai, bet ką.

Jam kalbant ji mėgino kartoti, ką jis pasakė; taigi viskas buvo gana paprasta. Jam atrodė, kad jos tartis labai juokinga.

– Kaip pasakytum: „Šuo tai suėdė“? – paklausė Ruta. Ji sugalvojo daugybę sakinių, kol galiausiai įterpė tą, kurio jai iš tikrųjų reikėjo: – „Jis plikas, švariai nusiskutęs; galva kaip kiaušinis, kūnas niekuo neišsiskiriantis – nelabai stambus“. Lažinuosi, kad nepasakysi to greitai, – tarė Vimui. Paskui paprašė tą sakinį užrašyti, kad galėtų pamėginti pasakyti pati.

– O kaip jūsiškai būtų: „Jis nesantykiauja“? – paklausė Ruta vaikinuko. – Na, supranti, kaip ir tu, – pridūrė ji. Vimas buvo toks apkvaišęs, kad juokėsi ir iš to. Bet paskui pasakė. Ir užrašė viską, ko tik jai reikėjo. Ji vis prašė rašyti aiškiai.

Jis tebemanė, kad vėliau su ja mylėsis. O tuo tarpu Ruta gavo viską, ko norėjo. Nuėjusi į vonią nusišlapinti, ji rankinėje ieškojo lūpų blizgalų ir rado poliaroidinio tepalo tūbelę, tikriausiai per

klaidą paimtą nuo Rojės grindų. Blankiai apšviestame prostitutės kambaryje Ruta pamanė, jog tai kažkoks daiktas, iškritęs iš jos rankinės, tačiau iš tikrųjų ta tūbelė buvo iškritusi iš žudiko portfelio. Ant jos turėjo būti jo pirštų atspaudų, ir Rutos. Bet argi Rutos pirštų atspaudai svarbu? Kadangi tai buvo vienintelis tikras įkaltis iš Rojės kambario, tą apsauginio tepalo tūbelę reikėjo atiduoti policijai. Ruta išėjo iš vonios ir įkalbėjo Vimą kartu surūkyti dar vieną cigaretę, kurios dūmą tik apsimetė įtraukianti.

– „Žudikas pametė šitą", – po kurio laiko tarė ji Vimui. – Pasakyk tai. Ir užrašyk.

Nuo būtinybės su juo mylėtis – arba vėl leisti jam šalimais masturbuotis – ją išgelbėjo Alano skambutis. Vimas pajuto, kad Alanas jai svarbus.

– Dar niekada nebuvau taip tavęs pasiilgusi, – pasakė Ruta Alanui, ir tai buvo tiesa. – Turėjau su tavimi pasimylėti prieš išvykdama. Norėsiu su tavimi mylėtis, kai tik grįšiu – grįšiu poryt, kaip žinai. Juk pasitiksi mane oro uoste, ar ne?

Nors ir apkvaišęs, Vimas viską suprato. Jaunuolis apžvelgė viešbučio kambarį, tarsi būtų per klaidą jame palikęs pusę savo gyvenimo. Ruta tebekalbėjo su Alanu, kai Vimas išėjo. Jis galėjo iškelti sceną, bet nebuvo blogas vaikinas – tiesiog toks kaip visi. Susierzinimą parodė tik išsitraukdamas iš kišenės prezervatyvą; išeidamas numetė jį ant lovos šalia telefonu tebekalbančios Rutos. Tai buvo ypatingas prezervatyvas, iš tų, kurie su skoniu, – šis atseit bananų skonio. Ruta nuveš tą prezervatyvą Alanui. Pasakys, jog tai dovanėlė iš „raudonųjų žibintų" rajono. (Ji jau žinojo, kad nepasakos jam nei apie Vimą, nei apie Roję.)

Rašytoja atsisėdusi savo rašysena – tiksliau sakant, savo ranka rašytomis *spausdintinėmis* raidėmis – perrašinėjo viską, ką buvo užrašęs Vimas, į tvarkingą raštelį. Ji labai kruopščiai vedžiojo kiekvieną svetimos kalbos raidę; nenorėjo pridaryti klaidų. Policininkai neabejotinai supras, kad kažkas matė, kaip buvo nužudyta Rojė, bet Ruta nenorėjo, kad jie žinotų, jog tas kažkas – ne olandas. Gal policininkai pamanys, jog liudininkė buvo kita prostitutė – kuri nors iš Bergo gatvėje įsikūrusių Rojės kaimynių.

Ruta turėjo paprastą tvirto rudo popieriaus voką, rankraščio

formato, gautą iš Maarteno kartu su jo surašytu kelionės maršrutu. Į tą voką ji įdėjo raštelį policijai ir poliaroidinio tepalo tūbelę. Tūbelę dėjo paėmusi tik už galų, laikydama tarp nykščio ir smiliaus; prisiminė, kad jau lietė ją visą, kai pagriebė nuo Rojės kilimėlio, bet tikėjosi, kad nesugadino žudiko pirštų atspaudų.

Ruta nežinojo jokio policininko pavardės, tačiau pamanė, kad galima laišką adresuoti policijos nuovadai, Varmustrato 48. Iš ryto, prieš ką nors rašydama ant voko, ji nulipo laiptais į viešbučio vestibiulį ir iš šveicoriaus nusipirko reikiamą pašto ženklą. Paskui išėjo pasiieškoti rytinių laikraščių.

Mažiausiai dviejuose Amsterdamo laikraščiuose ta istorija buvo pirmame puslapyje. Ruta nusipirko laikraštį su nuotrauka po antrašte. Tai buvo Bergo gatvės vaizdas naktį, nelabai ryškus. Policija atitvėrusi šaligatvį tiesiai priešais Rojės duris. Anapus užtvaros kažkas, lyg ir civilio drabužiais dėvintis policininkas, kalbasi su dviem moterimis, berods prostitutėmis.

Ruta atpažino tą policininką. Tas pats tvirto sudėjimo, iš pažiūros stiprus vyriškis purvinais sportbačiais ir neperpučiama striuke, panašia į viršutinę beisbolininkų aprangos dalį. Nuotraukoje jis atrodė švariai nusiskutęs, tačiau Ruta neabejojo, jog tai tikrai tas pats vyriškis, kurį laiką ją sekęs *de Wallen* rajone; buvo aišku, kad ir Bergo gatvė, ir „raudonųjų žibintų" rajonas – jo teritorija.

Ruta perskaitė antraštę: MOORD IN DE BERGSTRAAT.

Nereikėjo mokėti olandų kalbos, kad tai suprastum. Nors Ruta niekur nematė žodžio „Rojė" – prostitutės pravardės, – straipsnyje buvo parašyta, kad žmogžudžio auka – Doloresa de Ruiter, keturiasdešimt aštuonerių. Vienintelė kita pavardė, paminėta straipsnyje, ir dar užrašyta po nuotrauka, buvo to policininko – Haris Hukstra; jo pareigos įvardytos dviem skirtingais žodžiais. Vienur jis buvo *wijkagent*, kitur – *hoofdagent*. Ruta nusprendė neišsiųsti voko, kol nepaklausinėjo Maarteno ir Silvijos apie tą straipsnį laikraštyje.

Ji nešėsi laikraštį rankinėje eidama pietauti; tai turėjo būti paskutiniai jos pietūs su Maartenu bei Silvija prieš išvykimą iš Amsterdamo, todėl Ruta iš anksto parepetavo, kaip atseit tarp kitko prabils apie nužudytą prostitutę: „Ar šitas straipsnis iš tikrųjų apie tai, apie ką man atrodo? Aš juk ėjau šita gatve".

Bet jai nereikėjo pirmai apie tai prabilti. Maartenas jau buvo pastebėjęs tą straipsnį ir išsikirpęs iš laikraščio.

– Ar matėte? Žinote, apie ką čia?

Ruta apsimetė nieko nenutuokianti, o Maartenas su Silvija papasakojo jai visas smulkmenas.

Ruta taip ir manė, kad kūną ras jaunesnioji prostitutė, dirbanti Rojės kambaryje naktimis – ta mergina su odine liemenėle, sėdėjusi lange. Keista Rutai pasirodė tik tai, kad straipsnyje nebuvo užsiminta apie Rojės dukterį.

– Kas yra *wijkagent*? – paklausė Ruta Maarteno.

– Patruliuojantis policininkas, rajono įgaliotinis, – paaiškino Maartenas.

– O kas tada *hoofdagent*?

– Čia jo laipsnis, – pasakė Maartenas. – Jis yra aukštesniojo rango policininkas – beveik kaip jūsų seržantas.

Ruta Koul iš Amsterdamo į Niujorką išskrido kitą rytą, nelabai anksti; pakeliui į oro uostą taksi vairuotojo dar paprašė, kad užvežtų ją į artimiausią pašto skyrių. Iš ten išsiuntė voką Hariui Hukstrai – Amsterdamo policijos Antrojoje apygardoje dirbančiam „beveik seržantui". Ruta tikriausiai būtų nustebusi, jei būtų pamačiusi Antrosios apygardos moto, lotyniškai užrašytą ant policijos pareigūnų žiedų raktams.

ERRARE
HUMANUM
EST

Klysti *tikrai* žmogiška, Ruta Koul tai žinojo. Ir Haris Hukstra iš jos raštelio bei poliaroidinio tepalo tūbelės sužinos daug daugiau, negu Ruta norėjo pasakyti. Raštelis, parašytas olandiškai, kruopščiai išvedžiotomis spausdintinėmis raidėmis, buvo toks:

1. De moordenaar liet dit vallen.

[Žudikas pametė šitą.]

2. Hij is kaal, met een glad gezicht, een eivormig hoofd en een onopvallend lichaam – niet erg groot.

[Jis plikas, švariai nusiskutęs, galva kaip kiaušinis, kūnas niekuo neišsiskiriantis – nelabai stambus.]

3. Hij spreekt Engels met, denk ik, een Duits accent.

[Jis kalba angliškai su, manyčiau, vokišku akcentu.]

4. Hij heeft geen seks. Hij neemt één foto van het lichaam nadat hij het lichaam heeft neergelegd.

[Jis nesantykiauja. Jis kūną vieną kartą nufotografuoja, prieš tai paguldęs norima poza.]

5. Hij loenst, zijn ogen bijna helemaal dichtgeknepen. Hij ziet eruit als een mol. Hij piept als hij ademhaalt. Astma misschien...

[Jo akys žvairos, primerktos. Jis panašus į kurmį. Jis švokščia. Gal astma...]

6. Hij werkt voor SAS. De Scandinavische luchtvaartmaatschappij? Hij heeft iets te maken met beveiliging.

[Jis dirba SAS. Skandinavų oro linijose? Jo darbas susijęs su apsaugos sistemomis.]

Tai, ir dar poliaroidinio tepalo tūbelė, ir buvo visas Rutos, kaip liudininkės, pranešimas. Ji tikriausiai būtų sunerimusi, jei būtų išgirdusi, ką maždaug po savaitės Varmustrato policijos nuovadoje Haris Hukstra pasakė vienam iš kolegų.

Haris nebuvo kriminalistas; daugiau negu pustuzinis kriminalinės policijos agentų ieškojo Rojės žudiko. Haris Hukstra buvo paprasčiausias gatvės policininkas, tačiau „raudonųjų žibintų" ir Bergo gatvės rajone jis dirbo jau daugiau negu trisdešimt metų. Niekas *de Wallen* prostitučių nepažinojo geriau už jį. Be to, liudininkės pranešimas buvo adresuotas Hariui. Iš pradžių atrodė, kad galima drąsiai manyti, jog liudininkė Harį *pažįsta* – taigi greičiausiai yra prostitutė.

Tačiau Haris Hukstra *nemanė.* Haris dirbo savaip. Kriminalistai sutelkė dėmesį į žudiką; ne tokį svarbų reikalą – liudininkę – jie paliko Hariui. Paklaustas, kaip jam sekasi tirti prostitutės nužudymo aplinkybes, ar pasistūmėjo bent kiek į priekį ieškodamas žudiko, „beveik seržantas" Hukstra atsakė: „Žudikas – ne mano darbas. Aš ieškau *liudininkės*".

Atsekta į namus iš „Skrajojančio maisto arenos“

Jei esi rašytojas, didžiausias sunkumas yra tas, kad kai nori liautis galvojęs apie rašomą romaną, vaizduotė nesustoja; negali jos išjungti.

Taigi Ruta Koul sėdėjo lėktuve, skrendančiame iš Amsterdamo į Niujorką, ir nejučia kūrė įžanginius sakinius. „Ko gero, turėčiau bent vienu žodžiu padėkoti savo paskutiniam netikusiam vaikinui“. Arba: „Kad ir koks jis buvo bjaurus, aš jaučiuosi dėkinga savo paskutiniam netikusiam vaikinui“. Ir taip toliau, o pilotas kažką kalbėjo apie Airijos pakrantę.

Rutai būtų patikę šiek tiek ilgiau užtrukti virš sausumos. Kai apačioje nebebuvo nieko, tik Atlantas, ji suvokė, kad jeigu bent akimirką nustos galvojusi apie naująjį romaną, vaizduotė tuoj pat privers ją panirti į dar nykesnius apmąstymus. Kas dabar bus Rojės dukteriai? Motinos netekusiai mergaitei, ko gero, tik septyneri ar aštuoneri, o gal ji kaip Vimas arba dar vyresnė... tačiau tikriausiai ne, jei Rojė vis dar pasiimdavo ją iš mokyklos!

Kas dabar ja rūpinsis? Prostitutės duktė... pati ta mintis užvaldė rašytojos vaizduotę kaip, deja, neparašyto romano pavadinimas.

Kad pernelyg į tai neįsijaustų, Ruta ėmė raustis kelioniniame krepšyje, ieškodama ko nors paskaityti. Buvo visai pamiršusi knygas, kurias vežėsi iš Niujorko į Sagaponaką, o paskui į Europą. Toliau gilintis į *Grehemo Gryno gyvenimą* Ruta (kol kas) nenorėjo, o iš naujo skaityti Edžio O'Haros *Šešiasdešimt kartų* – tokiomis aplinkybėmis – jai atrodė tiesiog nepakenčiama. (Jau vien masturbavimosi scenos galėjo išvaryti iš proto.) Taigi Ruta dar kartą at-

sivertė Edžio duotą Kanadoje išleistą detektyvinį romaną. Šiaip ar taip, Edis juk sakė, jog ta knyga „tinkama paskaityti lėktuve“.

Nors ir suprasdama, kaip tai ironiška, Ruta susitaikė su būtinybe skaityti knygą apie paslaptingą žmogžudystę; tiesą sakant, dabar ji būtų skaičiusi *bet ką*, kad tik pabėgtų nuo savo vaizduotės.

Rutą vėl sunervino tyčia neaiški autorės nuotrauka; ją siutino ir tai, kad nežinomos autorės vardas bei pavardė iš tikrųjų buvo tik pseudonimas. Slapyvardis Alisa Somerset Rutai nereiškė nieko. Bet jei tą slapyvardį ant knygos aplanko būtų pamatęs Tedas Koulas, jis būtų labai atidžiai įsižiūrėjęs ir į knygą, ir ypač į autorės nuotrauką, nors ir neaiškią.

Merion mergautinė pavardė buvo Somerset, o Alisa – jos motinos vardas. Ponia Somerset nepritarė dukters santuokai su Tedu Koulu. Merion visada gailėjosi, kad nutolo nuo motinos, bet nežinojo, kaip galėtų vėl su ja suartėti. O paskui, dar prieš Tomo ir Timočio žūtį, jos motina mirė; netrukus mirė ir Merion tėvas, taip pat dar prieš mylimų Merion sūnų žūtį.

Ant galinio aplenkiamo knygos viršelio atvarto apie autorę buvo parašyta tik tai, kad į Kanadą iš Jungtinių Valstijų ji persikėlė šeštojo dešimtmečio pabaigoje ir kad Vietnamo karo metu buvo jaunų amerikiečių, atvykstančių į Kanadą, kad išvengtų šaukimo į kariuomenę, konsultantė. „Nors vargu ar ji pati sakytų, jog tai pirmoji jos knyga, – buvo parašyta apie autorę, – sklinda gandai, kad ponia Somerset prisidėjo prie neįkainojamo *Vadovo šaukiamojo amžiaus imigrantams į Kanadą*“.

Visa tai kėlė Rutos pasibjaurėjimą: erzinantis išsisukinėjimas ant viršelio atvarto, slapukiška autorės nuotrauka, labai jau rafinuotas pseudonimas – ką jau kalbėti apie antraštę. *Atsekta į namus iš „Skrajojančio maisto arenos“* Rutai skambėjo kaip stilizuotos kantri dainos, kurios ji tikrai nenorėjo išgirsti, pavadinimas.

Ruta negalėjo žinoti, kad „Skrajojančio maisto arena“ aštuntojo dešimtmečio pabaigoje buvo labai populiarus Toronto restoranas ir kad jos motina ten dirbo padavėja; tiesą sakant, Merion, tuomet bebaigianti šeštą dešimtį, savotiškai triumfavo – ji buvo vienintelė *nejauna* padavėja tame restorane. (Merion figūra vis dar buvo puiki.)

Negalėjo Ruta žinoti ir to, kad pirmasis jos motinos romanas, Jungtinėse Valstijose nespausdintas, turėjo šiokį tokį pasisekimą Kanadoje. Knyga *Atsekta į namus iš „Skrajojančio maisto arenos"* pasirodė ir Anglijoje; šio ir dar dviejų vėliau parašytų Alisos Somerset romanų vertimai buvo keletą kartų *labai* sėkmingai išleisti užsienyje. (Ypač Vokietijoje ir Prancūzijoje – Merion knygų, išverstų į vokiečių bei prancūzų kalbas, buvo parduota gerokai daugiau negu išleistų angliškai.)

Tačiau tik iki galo perskaičiusi romano *Atsekta į namus iš „Skrajojančio maisto arenos"* pirmą skyrių Ruta supras, kad Alisa Somerset yra Merion Koul, jos šiokią tokią sėkmę pelniusios motinos, slapyvardis.

Pirmas skyrius

Pardavėja, kuri dirbo ir *pa*davėja, buvo rasta negyva savo bute Džarvio gatvėje, į pietus nuo Džerardo. Tai buvo butas pagal jos išgales, bet tik todėl, kad kartu gyveno dar dvi pardavėjos. Visos trys pardavinėjo liemenėles „Itone“.

Nužudytajai merginai pardavėjos vieta universalinėje parduotuvėje buvo laiptelis į viršų. Anksčiau ji pardavinėjo moteriškus apatinius krautuvėlėje, pavadintoje „Bra Bar“. Mergina pasakojo, jog toji „Bra Bar“ Aveniu Roude yra nežmoniškai toli, kone pusiaukelėje į zoologijos sodą – tai jau buvo perdėta. Kartą, kalbėdama su kambario draugėmis, mergina pajuokavo, kad į „Bra Bar“ užsukantys pirkėjai dažniau būna iš zoologijos sodo negu iš Toronto – tai, be abejo, irgi buvo perdėta.

Kambario draugės sakė, kad nužudytoji mergina turėjo puikų humoro jausmą. Atseit padavėja ji papildomai dirbo, pasak jos pačios, todėl, kad pardavinėdama liemenėles daug vaikinų nesutiksi. Penkerius metus ji vakarais uždarbiavo „Skrajojančio maisto arenoje“; į tą restoraną – kaip ir kitos ten dirbančios moterys – buvo priimta todėl, kad gerai atrodė su marškinėliais.

„Skrajojančio maisto arenos“ padavėjų marškinėliai buvo aptempti, su didelėmis iškirptėmis ir jų apačioje nupieštais mėsainiais. Mėsainiai buvo su sparnais, išskėstais virš padavėjų krūtų. Kai draugės rado nužudytos merginos lavoną, ji daugiau niekuo ir nevilkėjo, tik tais aptemptais marškinėliais su didele iškirpte ir skrendančiu mėsainiu ant krūtų. Be to, marškinėliais ją, matyt, aprengė jau negyvą. Merginos krūtinėje buvo keturiolika durtinių žaizdų, bet nė vienos skylės marškinėliuose su skrendančiu mėsainiu.

Nei viena, nei kita aukos kambario draugė nemanė, kad nužudytoji pardavėja tuo metu „su kuo nors susitikinėjo“. Tačiau į butą nebuvo įsilaužta – mergina kažką įsileido. Kad ir kas tai buvo, ji dar pasiūlė jam išgerti vyno. Ant virtuvės stalo stovėjo dvi pilnos taurės – be jokių lūpų žymių, o vieninteliai pirštų atspaudai ant abiejų taurių – nužudytosios merginos. Nė vienoje durtinėje žaizdoje nebuvo jokio audinio dalelyčių – kitaip tariant, mergina buvo subadyta nuoga. Arba ji įsileido kažką į butą būdama nuoga, tokiu atveju turėjo tą kažką gerai pažinoti, arba kažkas įkalbėjo ją nusirengti be akivaizdžių grumtynių – galbūt grasindamas peiliu. Ko gero, mergina buvo išprievartauta, bet be jokio pastebimo pasipriešinimo, – tikriausiai irgi todėl, kad žudikas grasino peiliu, – arba ji atsidavė savo noru, tačiau tai neatrodė tikėtina. Šiaip ar taip, prieš pat mirtį mergina lytiškai santykiavo.

Tas vyriškis nebuvo užsimovęs prezervatyvo. Nužudytosios merginos kambario draugės pirmiausia su jomis kalbėjusiai policininkei sakė, kad jų mirusi draugė visada naudodavo gaubtuką. Šįkart ji jo nenaudojo; tai irgi vertė manyti, kad ji buvo išprievartauta. Iš marškinėlių su skrendančiu mėsainiu galima buvo suprasti, kad žudikas merginą nusižiūrėjo „Skrajojančio maisto arenoje“ – ne „Itone“ ir ne krautuvėlėje „Bra Bar“. Juk subadęs pardavėją žudikas neaprengė jos liemenėle.

Žmogžudysčių skyriaus detektyvai, kartu tiriantys šį nusikaltimą, kaip partneriai dirbo neseniai. Vyriškis, vyresnysis seržantas Maiklas Keihilas, į žmogžudysčių skyrių buvo perėjęs iš pavojingų atsitikimų būrio. Nors Keihilui žmogžudysčių skyriuje patiko, širdyje jis tebesijautė esąs pavojingų atsitikimų būrio žmogus. Jo galvosena buvo natiurmortiška – taigi jis mieliau tyrinėjo daiktus, o ne žmones. Atrodė, kad Keihilui maloniau ieškoti plaukelių ant kilimo ar spermos dėmių ant pagalvės užvalkalo, negu su kuo nors pasikalbėti.

Moteris, Keihilo partnerė, buvo labai vykusiai parinkta jam į porą. Kadaise ji buvo uniformuota konsteblė pečius siekiančiais kaštoniniais plaukais, o dabar pražilusius plaukus jau kišdavo po kepure. Kriminalinės policijos seržantė Margaret Makdermid mo-

kėjo kalbėtis su žmonėmis ir išsiaiškinti, ką jie žino; ji būdavo tarytum vakuuminis siurblys, kai reikėdavo ištraukti kuo daugiau informacijos.

Kraujo krešulėlį dušo užuolaidos klostėje rado vyresnysis seržantas Keihilas. Jis padarė išvadą, kad žudikas, nužudęs pardavėją ir aprengęs ją marškinėliais su skrendančiu mėsainiu, dar kuo ramiausiai, neskubėdamas nusiprausė po dušu. Detektyvas Keihilas rado ir kraujo dėmę ant muilinės – nelabai aiškų dešinio žudiko delno apačios atspaudą.

Su nužudytosios merginos kambario draugėmis kalbėjosi seržantė Margaret Makdermid. Ji sutelkė dėmesį į „Skrajojančio maisto areną“ – kiekvienas būtų taip daręs. Detektyvė buvo beveik įsitikinusi, kad pagrindinis įtariamasis pasirodys esąs vyriškis, ypač besidomintis tais sparnuotais marškinėliais apsirengusiomis padavėjomis – ar bent jau ypač domėjęsis viena iš jų. Gal tai buvo nužudytosios merginos bendradarbis arba dažnas klientas. Gal naujas vaikinas. Tačiau aišku, kad auka nepažinojo žudiko taip gerai, kaip tarėsi pažįstanti.

Iš restorano buvo per toli eiti į padavėjos butą pėsčiomis. Jeigu žudikas atsekė merginą į namus iš darbo, kad sužinotų, kur ji gyvena, jis turėjo važiuoti paskui jos taksi savo automobiliu – arba kitu taksi. (Kambario draugės sakė, kad nužudytoji padavėja iš „Skrajojančio maisto arenos“ visada važiuodavo taksi.)

– Žudikas tikriausiai išsitepliojo, kišdamas ją į tuos marškinėlius, – pasakė Keihilas partnerei.

– Todėl ir turėjo palįsti po dušu, – tarė Margaret. Ji vis labiau nemėgo darbo žmogžudysčių skyriuje, bet ne dėl tokių nereikalingų Keihilo pastabų. Keihilas jai patiko. Ji tik apgailestavo, kad neturėjo progos pasikalbėti su dabar jau nužudyta pardavėja.

Seržantei Makdermid auka visada rūpėdavo labiau negu žudikas, – nors tai, be abejo, nereiškia, kad radusi žudiką ji nejausdavo pasitenkinimo. Ji tik verčiau būtų norėjusi turėti galimybę tai pardavėjai pasakyti, kad neįsileistų jo, – kad ir kas jis buvo, – pro duris. Margaret žinojo, kad toks jausmingumas nedera, ar bent jau nepadeda dirbti, žmogžudysčių skyriaus detektyvei. Gal jai labiau patiktų dingusių asmenų skyriuje, kur yra šiek tiek vilties žmogų surasti, kol jis ar ji dar netapo auka.

Margaret nusprendė, kad jai būtų maloniau ieškoti *galimų* aukų negu žudikų. Kai papasakojo Keihilui, apie ką galvoja, vyresnysis seržantas atrodė gana abejingas. „Gal tau reikėtų pamėginti pereiti į dingusiųjų skyrių, Margaret?“ – tarė jis.

Vėliau, automobilyje, Keihilas pasakė, jog jam pakako žvilgtelėti į tą krauju permirkusį skrendantį mėsainį, kad taptų vegetaru, tačiau Margaret nesileido jo pastabos išblaškoma. Ji jau įsivaizdavo save dingusių asmenų skyriuje, ieškančią ko nors, ką reikia išgelbėti, o ne sučiupti. Margaret teisingai nuspėjo, kad nemaža dingusiųjų dalis būna jaunos moterys ir kad ilgainiui paaiškėja, jog daugelis jų nužudytos.

Toronte pagrobtos moterys retai būdavo randamos mieste. Jų kūnus žmonės aptikdavo kur nors palei Keturi šimtai pirmąjį greitkelį, arba, – kai Džordžijos įlankoje sueižėdavo ledas ir miškuose ištirpdavo sniegas, – žmonių palaikų liekanas kas nors užeidavo šalia Šešiasdešimt devintojo kelio tarp Perio sąsiaurio ir Point au Barilio, arba arčiau Sadberio. Dar kartais koks fermeris pamatydavo kažką neaiškaus pievoje ar javų lauke palei Vienuoliktąją liniją Broke. Jungtinėse Valstijose žmogus, pagrobtas mieste, dažniausiai tame pačiame mieste ir surandamas – pavyzdžiui, šiukšlių konteineryje ar vogtame automobilyje. Tačiau Kanadoje tikrai pakanka žemės.

Dažnai paaiškėdavo, kad kai kurios iš dingusių jaunų moterų tiesiog pabėgusios. Iš kaimiško Ontarijo jos paprastai nukeliaudavo į Torontą, kur dauguma būdavo lengvai surandamos. (Neretai tos moterys tapdavo prostitutėmis.) Tačiau iš visų dingusių žmonių Margaret labiausiai rūpės vaikai. Kriminalinės policijos seržantė Makdermid nė nenujautė, kad dirbdama dingusių asmenų skyriuje turės nuolatos žiūrinėti vaikų nuotraukas. Ji taip pat nenujautė, kaip dažnai dingusių vaikų nuotraukos jai vaidensis.

Byla po bylos tos nuotraukos būdavo dedamos į aplankus; kadangi nesurasti dingę vaikai tapdavo vyresni, negu buvo policijos turimose vėliausiai darytose nuotraukose, Margaret mintyse jų išvaizdą vis pakoreguodavo. Šitaip ji suvokė, jog tam, kad sėkmingai dirbtum dingusių asmenų skyriuje, reikia geros vaizduotės.

Dingusių vaikų nuotraukos buvo svarbios, tačiau tik kaip pirmieji eskizai – juk tai buvo augančių vaikų atvaizdai. Ypatingas seržantės, kaip ir dingusių vaikų tėvų, gebėjimas buvo tikrai nuostabi, bet kankinanti Dievo dovana: gebėjimas įsivaizduoti, kaip šešiametis ar šešiametė atrodys, kai bus dešimties ar dvylikos, arba kaip atrodys paauglys, kai jam ar jai bus dvidešimt keleri, – „kankinanti" ši Dievo dovana buvo todėl, kad stengtis mintyse pamatyti savo dingusį vaiką vyresnį ar netgi visai suaugusį yra bene skaudžiausias dalykas iš to, ką daro dingusių vaikų tėvai. Tėvai tiesiog negali to nedaryti. Keista, bet seržantė Makdermid netrukus pajuto, kad negali ir ji.

Šio ypatingo gebėjimo dėka jai puikiai sekėsi dirbti, tačiau ji beveik negyveno savo gyvenimo. Vaikai, kurių ji negalėjo surasti, tapo *jos* vaikais. Kai jų nebeieškodavo dingusių asmenų skyrius, ji parsinešdavo jų nuotraukas namo.

Ypač ją persekiojo mintys apie du berniukus. Jie buvo amerikiečiai, dingę Vietnamo karo metu. Berniukų tėvai manė, kad jie pabėgo į Kanadą tūkstantis devyni šimtai šešiasdešimt aštuntaisiais – greičiausiai kaip tik įpusėjus „Vietnamo karo priešininkų", kaip jie buvo vadinami, srautui per sieną. Tada berniukams turėjo būti septyniolika ir penkiolika. Septyniolikmetis dar metus negalėjo būti šaukiamas į kariuomenę, be to, jam, kaip studentui, ir vėliau karo prievolė būtų buvusi atidėta bent ketveriems metams. Jaunesnysis brolis pabėgo kartu su juo – berniukai visada buvo neperskiriami.

Septyniolikmečio pabėgimas tikriausiai buvo tik priedanga, mėginimas užmaskuoti nusivylimą, kurį jis jautė po tėvų skyrybų. Seržantės Makdermid nuomone, abu berniukai buvo veikiau tėvų neapykantos vienas kitam negu karo Vietname aukos.

Šiaip ar taip, tų berniukų bylos tyrimas dingusių asmenų skyriuje buvo sustabdytas. Jei tie du vaikai, septyniolikmetis ir penkiolikmetis, tebebūtų gyvi, jie būtų jau pradėję ketvirtą dešimtį! Visgi jų byla neatrodė „pasenusi" nei jų tėvams, nei Margaret.

Tėvas, kuris sakėsi esąs „šioks toks realistas", dingusių asmenų skyriui parūpino berniukų dantų aprašus. Motina atsiuntė nuotraukas, kurias seržantė Makdermid parsinešė namo.

Tai, kad Margaret buvo netekėjusi ir nebe tokio amžiaus, kad galėtų kada nors turėti savo vaikų, neabejotinai prisidėjo prie liguisto jos domėjimosi tais dailiais nuotraukose matomais berniukais – ir prie nenuilstamo troškimo sužinoti, kas jiems nutiko. Jeigu jie gyvi, tai kur jie dabar? Kaip atrodo? Kokios moterys juos mylėjo? Kokių vaikų tėvais jie tapo? Kaip susiklostė jų gyvenimas? Jeigu jie gyvi...

Ilgainiui skelbimų lenta su prismeigtomis berniukų nuotraukomis iš su valgomuoju sujungtos Margaret buto svetainės – kur apie nuotraukas nesusilaikę retkarčiais ką nors pasakydavo kviestinių pietų atėję svečiai – buvo pernešta į miegamąjį, kurio niekada nematė niekas kitas, tik Margaret.

Seržantei Makdermid jau buvo beveik šešiasdešimt, nors paklausta apie amžių ji dar galėjo sėkmingai pameluoti. Po kelerių metų Margaret bus tokia pat „pasenusi" kaip ir dingusių jaunųjų amerikiečių byla. O kol kas ji tik nebesijautė pakankamai jauna, kad kviestųsi ką nors į miegamąjį, kur skelbimų lenta su nerastų berniukų nuotraukomis buvo labiausiai į akis krintantis daiktas žiūrint iš lovos.

Kartais, negalėdama naktį užmigti, Margaret gailėdavosi, kad pasikabino tiek daug tų berniukų atvaizdų taip arti savęs. O čia jau gedinti, čia vėl nerimaujanti motina tebesiuntė nuotraukas. Ji rašė: „Žinau, kad jie atrodo nebe taip, bet šioje nuotraukoje galima įžvelgti Viljamo asmenybę". (Viljamas buvo vyresnysis brolis.) Arba motina dar paaiškindavo: „Suprantu, kad čia nelabai matyti berniukų veidai – tiesą sakant, jų išvis nematyti, – bet žinojimas, koks Henris išdykęs, gal palengvins jums paiešką". Nuotraukoje, atsiųstoje su šiuo paaiškinimu, buvo pati motina – patrauklі jauna moteris.

Ji lovoje, kažkokio viešbučio kambaryje. Iš pažiūros Margaret atrodė, kad tas viešbutis turėtų būti Europoje. Jaunoji motina šypsosi, galbūt juokiasi, o abu berniukai guli su ja – bet jie po antklode. Matyti tik basos jų kojos. „Ji mano, kad galiu atpažinti juos iš *kojų*!" – apimta nevilties galvojo Margaret. Tačiau nepajėgė liautis žiūrėjusi į tą nuotrauką.

Arba į kitą, kurioje dar mažas Viljamas kaip tikras daktaras gydo Henriui kelį. Arba į tą, kurioje abu berniukai, maždaug penkerių ir septynerių metų, narsto omarus – Viljamas išties meistriškai, su tikru tyrinėtojo užsidegimu, o Henriui ta užduotis atrodo ne tik pasibaisėtina, bet ir per sunki. (Motina manė, jog iš to irgi galima suprasti, kokie skirtingi yra jos berniukai kaip asmenybės.)

Tačiau geriausia berniukų nuotrauka buvo daryta prieš pat jų dingimą, po kažkokių ledo ritulio varžybų – turbūt mokykloje. Viljamas už motiną aukštesnis – jis įsikandęs ritulį, – o Henris kol kas žemesnis. Abu berniukai su ledo ritulininkų apranga, bet jau be pačiūžų – persiavę krepšinio bateliais.

Ta nuotrauka patiko Margaret kolegoms dingusių asmenų skyriuje, – kai byla dar buvo tiriama, – ne vien dėl motinos grožio, bet ir dėl to, kad berniukai su ledo ritulininkų apranga atrodė kaip tikri kanadiečiai. Visgi Margaret įžvelgė ir grynai amerikietišką jų bruožą, tarsi kokį pasipūtėlišką išdykumo ir nepalaužiamo optimizmo derinį – lyg ir vienas, ir kitas berniukas būtų įsitikinęs, kad jo nuomonė visada bus nenuginčijama, jo automobilis niekada neatsidurs ne toje juostoje.

Tik tada, kai negalėdavo užmigti arba kai per dažnai ir per ilgai žiūrėdavo į nuotraukas, seržantė Makdermid imdavo gailėtis, kad iš žmogžudysčių skyriaus perėjo į dingusių asmenų. Kai ieškojo marškinėliais su skrendančiu mėsainiu aprengtos jaunos padavėjos žudiko, Margaret miegodavo kuo puikiausiai. Tačiau nei to žudiko, nei dingusių jaunųjų amerikiečių jie taip ir nesurado.

Sutikusi Maiklą Keihilą, kuris tebedirbo žmogžudysčių skyriuje, Margaret jo, kaip kolegos, be abejo, paklausdavo, kokią bylą jis dabar tiria, – o jis paklausdavo jos. Kai jų bylos būdavo be jokių prošvaisčių, – tokios, ant kurių tarsi nuo pat pradžių užrašyta „neišaiškinta“, – savo nusivylimą jie abu išreikšdavo vienodai: „Vėl toks pat atvejis, kaip ir atsektos į namus iš „Skrajojančio maisto arenos“.

Dingę asmenys

Ruta galėjo liautis skaičiusi čia pat, pirmo skyriaus gale. Ji jau nė kiek neabejojo, kad Alisa Somerset yra Merion Koul. Tos kanadiečių rašytojos aprašytos nuotraukos tikrai nebuvo atsitiktinis sutapimas – ką jau kalbėti apie nuotraukų *poveikį* nerimastingajai dingusių asmenų skyriaus detektyvei.

Kad motinos mintis tebėra užvaldžiusios pražuvusių sūnų nuotraukos, Rutai nebuvo netikėtumas, kaip ir tai, kad Merion, matyt, be perstojo galvojo apie Tomą ir Timotį – kaip jie atrodytų, jeigu būtų suaugę vyrai, kaip būtų susiklostęs jų gyvenimas, jeigu jie būtų gyvi. Po pirmojo sukrėtimo, kai sužinojo apie motiną, Rutą labiausiai nustebino motinos sugebėjimas netiesiogiai rašyti apie tai, kas jai skaudžiausia. Pats faktas, kad motina yra *rašytoja*, – nors ir nekokia, – pribloškė Rutą labiau negu visa kita.

Ruta turėjo skaityti toliau. Neabejojo, kad bus ir daugiau aprašytų nuotraukų ir ji jas visas prisimins. Detektyviniu Merion romaną galėjai vadinti tik todėl, kad galų gale viena dingusių asmenų byla buvo išnarpliota iki galo: dvi mažos mergaitės, seserys, sėkmingai atgaunamos iš pagrobėjo, kuris pasirodo esąs ne koks sekso maniakas ar vaikų tvirkintojas (kaip iš pradžių nuogąstaujama), o kur kas mažiau pavojingas su dukterų motina išsiskyręs ir nuo šeimos nutolęs tėvas.

O dėl marškinėliais su skrendančiu mėsainiu aprengtos padavėjos, tai ji taip ir lieka tarytum neišaiškintą ar neišaiškinamą nusikaltimą reiškianti metafora – kaip ir dingę jaunieji amerikiečiai, kurių atvaizdai (tikri ir įsivaizduojami) kriminalinės policijos seržantei Makdermid neduoda ramybės ir romano pabaigoje. Šia

prasme *Atsekta į namus iš „Skrajojančio maisto arenos“* peržengia detektyvo žanro ribas; dingusių asmenų ieškojimas čia jau tarsi psichinė būklė. Dingusiųjų ilgėjimasis tampa nuolatine melancholiškos pagrindinės veikėjos dvasine būsena.

Dar nebaigusi skaityti pirmojo motinos romano Ruta panoro kuo greičiau pasikalbėti su Edžiu O'Hara – ji manė (visai teisingai), kad Edis kai ką žino apie tolesnę Merion, kaip rašytojos, karjerą. Alisa Somerset turėjo būti parašiusi ne tik tą knygą. *Atsekta į namus iš „Skrajojančio maisto arenos“* buvo išleista tūkstantis devyni šimtai aštuoniasdešimt ketvirtais metais; romanas neilgas. Iki devyniasdešimtųjų, kaip spėjo Ruta, motina galėjo parašyti ir išleisti dar bent porą.

Netrukus Ruta iš Edžio sužinos, kad *iš tikrųjų* yra dar du romanai ir abiejuose vėl nagrinėjamos dingusių asmenų bylos. Motinos knygų pavadinimai Rutai neatrodė labai vykę. *Dingusiųjų ieškanti Makdermid* dar turėjo šiokio tokio aliteracinio žavesio, bet antraštėje *Makdermid pasiekia kelio gairę* aliteracija buvo gerokai iškreipta.

Pagrindinėje romano *Dingusiųjų ieškanti Makdermid* siužetinėje linijoje smulkiai aprašomos seržantės Makdermid pastangos surasti pabėgusią žmoną bei motiną. Šįkart moteris iš Jungtinių Valstijų palieka savo vyrą ir vaiką; jos ieškantis vyras įsitikinęs, kad ji pabėgo į Kanadą. Išsirengusi ieškoti dingusios žmonos bei motinos, Margaret sužino apie keletą bjaurių atsitikimų, susijusių su tuo, kad pabėgėlės vyras daugybę kartų buvo neištikimas. Negana to, detektyvė supranta, kad kone pamišusios motinos meilė pirmajam vaikui (žuvusiam lėktuvo katastrofoje) verčia ją bėgti nuo bauginančią atsakomybę užtraukiančios meilės *kitam* vaikui – tam, kurį ji paliko. Galiausiai susekusi ieškomą moterį, anksčiau dirbusią padavėja „Skrajojančio maisto arenoje“, seržantė Makdermid jos pasigaili ir leidžia pasprukti. Nenaudėlis vyras žmonos taip ir nesuranda.

„Turime pagrindo manyti, kad ji Vankuveryje“, – sako vyrui Margaret, puikiai žinodama, kad pabėgėlė yra Toronte. (Šiame

romane dingusių jaunųjų amerikiečių nuotraukos tebekaba geriausiai matomoje vietoje vienuoliškame detektyvės miegamajame.)

Knygoje *Makdermid pasiekia kelio gairę* Margaret, – kuriai dviejuose pirmuosiuose romanuose buvo „beveik šešiasdešimt, nors paklausta apie amžių ji dar galėjo sėkmingai pameluoti“, – pagaliau *sukanka* šešiasdešimt. Ruta tuoj pat supras, kodėl Edžiui O'Harai ypač didelį įspūdį padarė trečiasis Alisos Somerset romanas: jame pasakojama apie buvusio šešiasdešimtmētės detektyvės mylimojo sugrįžimą.

Kadaise penktą dešimtį pradėjusi Margaret Makdermid buvo nuoširdi jaunų amerikiečių, atvykstančių į Kanadą, kad išsisuktų nuo šaukimo į kariuomenę, konsultantė. Vienas jaunuolis tada ją įsimylėjo. Dar nė dvidešimties neturintis berniukas ir daugiau negu keturiasdešimties metų moteris! Tas gana atvirai ir erotiškai aprašytas meilės ryšys greitai nutrūko.

Dabar, kai Margaret sukanka šešiasdešimt, jos „jaunasis“ meilužis staiga sugrįžta – jam vėl reikia jos pagalbos. Šįkart todėl, kad dingo jo žmona ir vaikas – jie tikriausiai pagrobti. Vyriškiui jau šiek tiek daugiau negu trisdešimt, o seržantė Makdermid niekaip negali susikaupti – ji labai norėtų žinoti, ar jam vis dar atrodo patraukli. („Bet argi tai įmanoma? – galvojo Margaret. – Juk aš tokia sena ragana“.)

– *Man* ji vis dar atrodytų patraukli! – pasakys Rutai Edis.

– Sakyk *jai* – ne *man*, Edi, – patars jam Ruta.

Galiausiai buvęs mylimasis sėkmingai atgauna savo žmoną ir vaiką, o Margaret vėl mėgina nusiraminti įsivaizduodama, koks galėtų būti dingusių jaunųjų amerikiečių, įdėmiai žvelgiančių į ją iš nuotraukų nykiame jos miegamajame, gyvenimas.

Ruta su malonumu perskaitys reklamą ant *Makdermid pasiekia kelio gairę* viršelio aplanko: „Geriausia šių laikų detektyvinių romanų rašytoja!“ (Taip sakė Britanijos detektyvų rašytojų asociacijos prezidentas, nors nedaug kas pritarė jo nuomonei.) O už *Dingusiųjų ieškančią Makdermid* Alisa Somerset buvo apdovanota vadinamuoju „Artūru“ – „už geriausią romaną“. (Kanados de-

tektyvų rašytojai pavadino tą premiją Artūro Elio vardu. Tikroji Artūro Elio, garsaus Kanados budelio nuo tūkstantis devyni šimtai tryliktų iki trisdešimt penktų metų, pavardė – Inglišas; jo dėdė Džonas Elis tuo pat laiku buvo Anglijos budelis. Vėliau Kanados budeliai pasivadindavo artūrais eliais tarsi kokiu darbiniu slapyvardžiu.)

Vis dėlto, kaip dažnokai atsitinka, sėkmė Kanadoje – ir netgi dar didesnio pasisekimo susilaukę vertimai į prancūzų bei vokiečių kalbas – anaiptol nereiškė, kad Alisa Somerset tokia pat žinoma ar bent jau kad jos knygos taip pat mielai leidžiamos ir Jungtinėse Valstijose; vargu ar išvis galima buvo sakyti, kad Alisos Somerset knygos leidžiamos Valstijose. Vienas tenykštis Kanadoje įsikūrusio leidėjo platintojas nesėkmingai mėgino pareklamuoti *Makdermid pasiekia kelio gairę*. (Tik trečiasis iš visų trijų romanų amerikiečiams pasirodė pakankamai įdomus, kad vertėtų jį leisti.)

Edis O'Hara pavydėjo Alisai Somerset, kad jos knygos taip gerai perkamos užsienyje, bet kartu ir didžiavosi Merion, besistengiančia literatūriškai perteikti asmeninę tragediją bei liūdesį.

– Puikiai padarė tavo motina, – pasakys Edis Rutai. – Visą savo skausmą pavertė detektyvinių romanų ciklu!

Tačiau Edis nebuvo įsitikinęs, ar *jis* yra jaunojo meilužio, sugrįžtančio į Margaret Makdermid gyvenimą, kai jai jau šešiasdešimt, prototipas, ar Merion Vietnamo karo metu turėjo *kitą* jauną meilužį amerikietį.

– Nebūk kvailas, Edi, – sakys jam Ruta. – Ji rašo apie tave, tik apie tave.

Kalbėdami apie Merion, Edis su Ruta sutars dėl svarbiausio dalyko: tegu Rutos motina būna dingęs asmuo tol, kol pati panorės sugrįžti.

– Ji žino, kur mes, Edi, – sakys Ruta naujajam draugui, bet Edį abejonė, ar Merion išvis kada nors dar norės jį matyti, grauš kaip nepaliaujama širdgėla.

Atvykusi į Kenedžio oro uostą ir perėjusi muitinę, Ruta tikėjosi rasti laukiantį Alaną; radusi Alaną laukiantį su Hana, ji nustebo.

Kiek Ruta žinojo, anksčiau Alanas ir Hana nė karto nebuvo susitikę; matydama juos drauge, Ruta labai susikrimto. *Be abejo*, ji turėjo permiegoti su Alanu prieš išvykdama į Europą, – o dabar jis permiegojo su Hana! Bet kaip tai galėjo atsitikti? Juk jie net nebuvo pažįstami; tačiau jie abu čia ir atrodo kaip pora.

„Kaip pora“ jie Rutai atrodė todėl, kad juos tarytum siejo kažin kokia baisi paslaptis – išvydę Rutą, jie lyg ir pajuto sąžinės graužimą. Tik romanų rašytoja galėjo įsivaizduoti tokią nesąmonę. (Iš dalies kaip tik dėl liguisto gebėjimo įsivaizduoti *bet ką* Ruta šiuo atveju ir neįžvelgė to, kas buvo akivaizdu.)

– Oi, vaikeli, vaikeli... – sakė jai Hana. – Čia aš kalta! – Rankoje Hana laikė sumaigytą „The New York Times“; laikraštis buvo susuktas į pailgą gniužulą, tarytum Hana būtų norėjusi jį išgręžti.

Ruta sustojusi laukė, kol Alanas ją pabučiuos, bet jis tarė Hanai:

– Ji nežino.

– Nežinau *ko*? – sunerimusi paklausė Ruta.

– Tavo tėvas mirė, Ruta, – pasakė Alanas.

– Vaikeli, jis nusižudė, – tarė Hana.

Ruta buvo sukrėsta. Jai nė mintis į galvą neatėjo, kad ,tėvas galėtų nusižudyti, nes ji niekada nemanė, kad jis dėl ko nors galėtų kaltinti save.

Hana bruko jai „The Times“ – tikriau sakant, susukto laikraščio likučius:

– Šlykštus nekrologas, – sakė Hana. – Vien apie nepalankias jo knygų recenzijas. Nė nežinojau, kad buvo tiek daug nepalankių recenzijų.

Lyg apkvaišusi Ruta skaitė nekrologą. Tai buvo lengviau, negu kalbėtis su Hana.

– Atsitiktinai sutikau Haną oro uoste, – mėgino viską paaiškinti Alanas. – Ji pati prisistatė.

– Perskaičiau laikraštyje tą sušiktą nekrologą, – tarė Hana. – Žinojau, kad šiandien grįžti, todėl paskambinau į namus Sagaponake ir pasišnekėjau su Eduardu... jį rado Eduardas. Taip sužinojau tavo reiso numerį, iš Eduardo, – pridūrė Hana.

– Vargšas Eduardas, – pasakė Ruta.

– Taigi, jis visai suskydęs, – tarė Hana. – O atvažiavusi į oro uostą, be abejo, dairiausi Alano. Taip ir maniau, kad jis čia bus. Pažinau iš nuotraukos...

– Žinau, kuo užsiima mano motina, – pasakė jiems Ruta. – Ji rašytoja. Rašo detektyvinius romanus, bet tai dar ne viskas.

– Ji neigia, – paaiškino Hana Alanui. – Vargšas tu vaikelis, – tarė ji Rutai. – Čia aš kalta – kaltink *mane*, *mane*!

– Tu nekalta, Hana. Tėtis apie tave daug negalvojo, – pasakė Ruta. – Kalta *aš*. *Aš* jį nužudžiau. Pirmiausia sutriuškinau skvošo salėje, paskui nužudžiau. Tu čia niekuo dėta.

– Ji pyksta – *gerai*, kad ji pyksta, – tarė Hana Alanui. – Į išorę nukreiptas pyktis tau naudingas – būtų blogiau, jei *sprogtum į vidų*.

– Atsiknisk! – pasakė Ruta savo geriausiai draugei.

– Tai gerai, vaikeli. Iš tikrųjų – gerai, kad tu pyksti.

– Atvažiavau automobiliu, – tarė Rutai Alanas. – Galiu nuvežti tave į miestą, arba galime iš karto važiuoti į Sagaponaką.

– Noriu į Sagaponaką, – atsakė Ruta. – Noriu pamatyti Edį O'Harą. Pirmiausia noriu pamatyti Eduardą, paskui Edį.

– Klausyk – aš tau šįvakar paskambinsiu, – pasakė Rutai Hana. – Gal norėsi išsilieti vėliau. Aš paskambinsiu.

– Geriau aš tau paskambinsiu, Hana, – tarė Ruta.

– Žinoma, galima ir taip, – neprieštaravo Hana. – Tu man arba aš tau.

Hanai reikėjo taksi, kad parvažiuotų į miestą; taksi stovėjo vienoje vietoje, o Alano automobilis – kitoje. Kol vėjui pučiant draugės nesmagiai atsisveikino, „The New York Times" dar labiau išsitaršė. Ruta nenorėjo to laikraščio imti, bet Hana vis tiek įbruko.

– Perskaityk nekrologą vėliau, – tarė Hana.

– Jau perskaičiau, – atsakė Ruta.

– Perskaityk dar kartą, kai būsi bent kiek aprimusi, – patarė Hana. – Tada tikrai supyksi.

– Aš jau rami. Jau supykusi, – pasakė draugei Ruta.

– Ji nusiramins. Tada *tikrai* supyks, – šnipštelėjo Hana Alanui. – Pasirūpinkit ja.

– Žinoma, – tarė Alanas.

Ruta su Alanu dar pažiūrėjo, kaip Hana lenda į taksi laukiančių žmonių eilės priekį. Paskui, kai abu jau sėdėjo Alano automobilyje, Alanas galiausiai Rutą pabučiavo.

– Ar gerai jautiesi? – paklausė.

– Keista, bet taip, – atsakė Ruta.

Iš tikrųjų atrodė labai keista, kad jai nė kiek negaila tėvo; suvokė tik tai, kad nejaučia jam *nieko*. Rutos dėmesys ką tik buvo sutelktas į dingusius asmenis, ji nesitikėjo, kad tėvas irgi bus vienas iš jų.

– Dėl tavo motinos... – atsargiai prabilo Alanas. Jis beveik valandą laukė, kol Ruta susikaups; jie visą tą laiką važiavo tylėdami. „Jis tikrai *toks* vyras, kokio man reikia", – galvojo Ruta.

Alanas gana vėlai ryte sužinojo, kad mirė Rutos tėvas. Jis galėjo paskambinti Rutai į Amsterdamą, kur buvo jau pavakarys; Ruta tada visą naktį viena viešbučio kambaryje ir vėliau, skrisdama namo, būtų apie tai mąsčiusi. Bet Alanas tikėjosi, kad Ruta nepamatys „The Times" anksčiau negu kitą dieną, nusileidusi Niujorke. O dėl tikimybės, kad ta žinia pasieks ją Amsterdame, tai Alanas turėjo vilties, kad Tedas Koulas ne *toks* garsus.

– Edis O'Hara davė man motinos parašytą knygą, romaną, – paaiškino Ruta Alanui. – Edis, be abejo, žinojo, kas to romano autorė, bet nedrįso man pasakyti. Duodamas knygą tik tarstelėjo, kad „kaip tik tiks paskaityti lėktuve". Tai jau tikrai!

– Tiesiog neįtikima, – nustebo Alanas.

– Man jau niekas neatrodo neįtikima, – pasakė Ruta. Po kurio laiko ji tarė: – Noriu už tavęs tekėti, Alanai. – Paskui, truputį patylėjusi, pridūrė: – Niekas nėra taip svarbu, kaip mylėtis su tavimi.

– Man labai malonu tai girdėti, – prisipažino Alanas. Jis nusišypsojo pirmą kartą nuo tos akimirkos, kai pamatė ją oro uoste. Ruta irgi – be jokių pastangų – jam nusišypsojo. Bet ir dabar, kaip ir prieš valandą, tėvui ji nejautė nieko – tai atrodė taip keista ir netikėta! Rutai labiau buvo gaila tėvo kūną radusio Eduardo.

Niekas Rutai netrukdė pradėti naują gyvenimą su Alanu. Žinoma, turės būti kokios nors pamaldos už Tedą. Nieko prašmatnaus – be to, Ruta nemanė, kad labai daug žmonių norės dalyvauti. Tarp Rutos ir jos naujo gyvenimo su Alanu dabar iš tikrųjų tebuvo tik būtinybė iš Eduardo Gomeso tiksliai sužinoti, kas atsitiko tėvui. Būtent apie tai galvodama Ruta ir suvokė, kaip tėvas ją mylėjo. Nejaugi ji – vienintelė moteris, privertusi Tedą Koulą pajusti sąžinės graužimą?

Nusišalinimas

Eduardas Gomesas buvo geras katalikas. Negalima sakyti, jog neprietaringas, bet visada suvaldydavo savo polinkį tikėti likimu, kad neperžengtų griežtų tikrojo tikėjimo ribų. Laimė, jis niekada nesusidūrė su kalvinizmu, – nes būtų pasirodęs esąs uolus ir viskam pasirengęs atsivertėlis. Kol kas, kai tik sodininkas leisdavosi į fantazijas apie iš anksto paskirtą savo likimą, katalikybė prislopindavo pernelyg įsismaginusią jo vaizduotę.

Eduardas nepamiršo tos, atrodė, niekada nesibaigsiančios kankynės, kai žemyn galva kybojo ponios Von ligustrų gyvatvorėje nė kiek neabejodamas, kad tuoj mirs apsinuodijęs anglies monoksido dūmais. Tada Eduardo galvoje šmėstelėjo mintis, kad šitaip mirti turėtų *Tedas Koulas*, o ne jis, nekaltas sodininkas. Tą nevilties akimirką Eduardas įsivaizdavo esąs kito vyriškio geidulių ir, kaip sakoma, kito vyriškio „paniekintos moters“ auka.

Niekas – ką jau kalbėti apie išpažinties klausiusį kunigą – Eduardo nekaltino dėl to, kad jis šitaip jautėsi. Vargšas sodininkas, žemyn galva merdėjantis ponios Von gyvatvorėje, turėjo pakankamai priežasčių jaustis nekaltai kamuojamas. Tačiau laikui bėgant Eduardas suprato, jog Tedas yra sąžiningas ir dosnus darbdavys, todėl sodininkas niekada sau neatleido už tai, kad kadaise pagalvojo, jog Tedas *nusipelnė* mirti nuo anglies monoksido dūmų.

Iš prigimties prietaringą Eduardą visiškai sugniuždė ir sunkiai valdomą jo fatalizmą dar labiau sustiprino tai, kad būtent jis, nelaimingas sodininkas, rado Tedą Koulą nusinuodijusį anglies monoksido dūmais.

Kad kažkas negerai, pirma pajuto Eduardo žmona, Končita. Važiuodama pas Tedą ji dar užsuko į Sagaponako paštą paimti laiškų. Kadangi kaip tik tą savaitės dieną Končita keisdavo patalynę, tvarkydavo skalbinius ir apskritai švarindavo visus namus, pas Tedą ji atvažiavo anksčiau negu Eduardas. Dėdama laiškus ant virtuvės stalo, Končita negalėjo nepastebėti pilno salyklinio škotiško viskio butelio; butelis buvo atsuktas, bet iš jo nenupilta nė lašo. Šalia stovėjo švari, tuščia „Tifanio" krištolo taurelė.

Končita pastebėjo ir kartu su laiškais gautą Rutos atviruką. Ji sunerimo pamačiusi Herberio gatvėje, Hamburgo San Paulio kvartalo „raudonųjų žibintų" rajone, nufotografuotas languose stovinčias prostitutes. Dukteriai nederėjo siųsti tokio atviruko savo tėvui. Tačiau gaila, kad paštas iš Europos neatkeliavo anksčiau, nes žodžiai ant atviruko galėjo Tedą pradžiuginti, – jeigu jis būtų juos perskaitęs. (GALVOJU APIE TAVE, TĖTI. GAILIUOSI DĖL TO, KĄ PASAKIAU. TAI BUVO ŽEMA. MYLIU TAVE! RUTI)

Sunerimusi Končita vis dėlto pradėjo tvarkyti Tedo darbo kambarį; ji manė, kad gal Tedas dar miega viršuje, nors paprastai jis keldavosi anksti. Apatinis Tedo „rašomojo" stalo stalčius buvo pradarytas; jis buvo tuščias. Šalia stalčiaus stovėjo didžiulis tamsiai žalias šiukšlių maišas, į kurį Tedas buvo sukišęs šimtus nespalvotų poliaroidinių nuogų modelių nuotraukų; maišo viršus buvo užrištas, bet kai Končita dulkių siurbliu valydama grindis jį pajudino, iš vidaus prasiveržė apsauginio tepalo dvokas. Prie maišo lipniąja juostele buvo priklijuotas raštelis: KONČITA, PRAŠAU IŠMESTI ŠITAS ŠIUKŠLES PRIEŠ RUTAI PARVAŽIUOJANT NAMO.

Pamačiusi tą raštelį, Končita taip išsigando, kad net išjungė siurblį. Stovėdama laiptinės apačioje, ji šūktelėjo į viršų:

– Pone Koulai?

Niekas neatsiliepė. Končita užlipo į antrą aukštą. Tedo miegamojo durys buvo atviros. Lovoje nemiegota; ji tebebuvo tokia pat tvarkingai paklota, kokią Končita paliko praėjusios dienos rytą. Končita viršutiniu koridoriumi nuėjo į kambarį, kuriame pastaruoju metu apsistodavo Ruta. Tedas (arba kažkas kitas) naktį miegojo Rutos lovoje – ar bent jau trumpam buvo ant jos išsitiesęs.

Rutos sieninės spintos durys buvo atidarytos, komodos stalčiai ištraukti. (Tėvas, matyt, neatsispyrė norui paskutinį kartą žvilgtelėti į jos drabužius.)

Dabar Končita jau buvo ganėtinai sunerimusi, todėl puolė skambinti Eduardui – net nenulipusi į pirmą aukštą, – o laukdama atvažiuojančio vyro paėmė iš Tedo darbo kambario tą didelį tamsiai žalią šiukšlių maišą ir norėjo išnešti į daržinę. Daržinėje esančio garažo durys buvo rakinamos kodine spyna; Končita surinko reikiamą kodą. Kai durys atsivėrė, ji pamatė, jog Tedas ant daržinės grindų sukrovęs keletą vilnonių antklodžių, kad užkimštų plyšį po garažo durimis; Končita dar suvokė, jog Tedo automobilio variklis įjungtas, nors paties Tedo automobilyje nebuvo. „Volvas" vienas sau pupsėjo išmetamosiomis dujomis dvokiančioje daržinėje. Končita taip ir paliko iš rankų iškritusį šiukšlių maišą garažo tarpduryje. Eduardo ji laukė prie įvažiavimo į kiemą.

Prieš eidamas ieškoti Tedo, Eduardas išjungė „Volvo" variklį. Degalų buvo likę mažiau negu ketvirtis bako – automobilis tikriausiai pupsėjo kone visą naktį – Tedas buvo šiek tiek nuspaudęs akceleratoriaus pedalą sena skvošo rakete. Tai buvo viena iš senų Rutos rakečių; uždėjęs jos lankelį ant pedalo, rankeną Tedas paspraudė po priekine sėdyne. To pakako, kad variklis veiktų tuščiąja eiga ir neužgestų.

Nuleidžiamosios antrame daržinės aukšte esančios skvošo salės durys buvo pakeltos, Eduardas užlipo kopėčiomis; jis vos galėjo kvėpuoti, nes išmetamosios dujos buvo susitelkusios viršuje. Tedas negyvas gulėjo ant skvošo salės grindų. Apsirengęs sportiniais drabužiais. Gal kurį laiką pamušinėjo kamuoliuką, šiek tiek pabėgiojo. Kai pavargo, atsigulė ant grindų, kaip tik raidės T formos vidurinėje salės dalyje, kurią Rutai visada patardavo užimti – įsitvirtinti taip, tarytum nuo to priklausytų jos gyvybė, nes būtent iš šios salės vietos lengviausia valdyti priešininką.

Vėliau Eduardas gailėjosi, kad prieš išmesdamas atrišo tą didžiulį tamsiai žalią šiukšlių maišą ir apžiūrėjo, kas jame yra. Jis nebuvo pamiršęs daugybės nupieštų intymių ponios Von kūno vietų, nors tas vietas kadaise matė sudraskytas į skutus. Nespalvo-

tos poliaroidinės nuotraukos sodininkui vėl nemaloniai priminė liguistą Tedo Koulo domėjimąsi pažemintomis ir moraliai smukusiomis moterimis. Jausdamas, kad tuoj susivems, Eduardas išmetė nuotraukas į šiukšlyną.

Tedas nepaliko atsisveikinimo raštelio, nebent atsisveikinimo rašteliu laikytume tą, kurį priklijavo prie šiukšlių maišo: KONČITA, PRAŠAU IŠMESTI ŠITAS ŠIUKŠLES PRIEŠ RUTAI PARVAŽIUOJANT NAMO. Be to, Tedas tikriausiai numatė, kad Eduardas skambins telefonu iš virtuvės, nes ten, ant bloknoto šalia virtuvės telefono aparato, buvo dar vienas raštelis: EDUARDAI, PASKAMBINKITE RUTOS LEIDĖJUI, ALANUI OLBRAITUI. Tedas buvo užrašęs Alano numerį „Random House" leidykloje. Eduardas nedvejodamas paskambino.

Tačiau Ruta, nors ir dėkinga Alanui už rūpestį, niekaip nesiliovė ieškojusi Sagaponako namuose raštelio, kurį, kaip tikėjosi, tėvas paliko *jai*. Tai, kad tokio raštelio *nebuvo*, ją visiškai suglumino; tėvas visada sugebėdavo kaip nors pasiteisinti – jis nenuilstamai gindavosi.

Netgi Hana įsižeidė, kad jis nė žodžio neparašė jai, nors Hana save tikino, kad jos atsakiklio juostelėje užfiksuotas klingtelėjimas buvo Tedo skambutis.

– Jei tik būčiau buvusi namuose, kai jis skambino! – vis kartojo Hana, kalbėdama su Ruta.

– Jei būtum buvusi... – tarė Ruta.

Tedo Koulo paminėjimas buvo surengtas ekspromtu Sagaponako valstybinėje pradžios mokykloje. Mokyklos taryba ir buvę bei dabar dirbantys mokytojai paskambino Rutai ir pasiūlė patalpas. Ruta anksčiau nesuvokė, kiek daug gero jos tėvas yra padaręs tai mokyklai. Jis dukart nupirko jiems naujus žaidimų aikštelės įrenginius; kasmet vaikams dovanodavo įvairių piešimo reikmenų; jis parūpindavo daugiausia knygų vaikams Bridžhamptono bibliotekai, kurios paslaugomis naudojosi Sagaponako moksleiviai. Be to, Rutai nė nežinant, Tedas skaitydavo vaikams savo istorijas

per Pasakų valandas ir mažiausiai pustuzinį kartų per kiekvienus mokslo metus ateidavo į mokyklą mokyti jų piešti.

Taigi tokioje aplinkoje, tarp žemų suolų bei kėdžių, tarp sienų, nukabinėtų vaikų piešiniais, kuriuose buvo pavaizduoti labiausiai įsidėmėtini Tedo Koulo knygų veikėjai, vietos bendruomenė pagerbė garsųjį rašytoją ir iliustruotoją. Kažkokia visų mylima į pensiją išėjusi mokytoja meiliai pakalbėjo apie Tedo atsidavimą vaikų lavinimui, nors ji vieną su kita painiojo Tedo knygas; ta mokytoja manė, kad kurmiažmogis yra būtybė, tykanti po grėsmingomis durimis grindyse, o nenusakomą garsą, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso, iš tikrųjų skleidė pelė, rėpliojanti tarp sienų. Ant sienų kabančiuose vaikų piešiniuose Ruta pamatė tiek pelių ir kurmiažmogių, kad jų turėjo pakakti visam likusiam jos gyvenimui.

Be Alano ir Hanos, vienintelis žymesnis atvykėlis buvo galerijos savininkas iš Niujorko, kuris susikrovė nemenką turtelį pardavinėdamas Tedo Koulo piešinių originalus. Tedo leidėjas negalėjo atvažiuoti – dar nebuvo išsigydęs Frankfurto knygų mugėje prikibusio kosulio. (Ruta tarėsi žinanti, koks tai kosulys.) Net Hana atrodė prislėgta – jie visi nustebo pamatę, kad susirinko tiek daug vaikų.

Buvo ir Edis O'Hara; kaip Bridžhamptono gyventojo, Edžio negalėjai vadinti atvykėliu, bet Ruta nesitikėjo jo pamatyti. Vėliau ji suprato, kodėl jis atėjo. Kaip ir Ruta, Edis vylėsi, kad pasirodys Merion. Šiaip ar taip, tai buvo vienas iš tų įvykių, kurie, kaip įsivaizdavo Ruta, *galėjo* paskatinti motiną atvažiuoti. Juo labiau kad Merion buvo rašytoja. Argi ne visus rašytojus traukia pabaiga? Čia ir buvo pabaiga. Bet Merion nepasirodė.

Diena buvo žvarbi, nuo vandenyno šuorais pūtė drėgnas vėjas; improvizuotoms pamaldoms pasibaigus, žmonės, užuot pastoviniavę mokyklos kieme, skubėjo prie automobilių. Visi, išskyrus vieną moterį, kuri Rutai atrodė maždaug jos motinos amžiaus; moteris buvo apsirengusi juodai, netgi su juodu šydu, ir sukinėjosi apie žvilgantį juodą savo „Linkolną“, lyg jai būtų nepakeliamai skaudu išvažiuoti. Kai vėjas kilstelėjo šydą, pasimatė veidas, kurio

oda buvo tarytum per smarkiai įtempta ant kaukolės. Moteris, kurios skeletas, atrodė, tuoj išlįs pradūręs odą, žiūrėjo į Rutą taip įdėmiai, kad ši padarė skubotą išvadą, jog čia, ko gero, ir bus piktoji našlė, parašiusi neapykantos kupiną laišką, – ta, kuri sakėsi esanti našlė visam likusiam gyvenimui. Paėmusi Alaną už rankos, Ruta dėl visa ko atkreipė jo dėmesį į tą moterį.

– Aš dar nepraradau vyro, taigi ji atėjo pasidžiaugti bent jau tuo, kad netekau tėvo! – pasakė Ruta Alanui, bet jos žodžius nugirdo Edis O'Hara.

– Aš tuo pasirūpinsiu, – tarė Edis Rutai. Edis žinojo, kas ta moteris.

Tai nebuvo piktoji našlė – tai buvo ponia Von. Eduardas, be abejo, pirmas ją pastebėjo; ponios Von pasirodymą jis suprato kaip dar vieną užuominą apie likimą, kuriam buvo pasmerktas. (Sodininkas slėpėsi mokykloje, matyt, vildamasis, kad buvusi jo darbdavė staiga stebuklingai pradings.)

Iš tikrųjų tai jos skeletas nelindo pro odą; veikiau į alimentus buvo įskaičiuota ganėtinai daug pinigų kosmetinėms operacijoms, kuriais ponia Von be jokio saiko ir naudojosi. Kai Edis paėmė ponią Von už parankės ir vedė prie žvilgančio juodo „Linkolno“, ji nesipriešino.

– Ar mudu pažįstami? – paklausė Edžio.

– Taip, – tarė jis. – Kadaise aš buvau jaunas vaikinas. Pažinojau jus, kai buvau jaunas. – Ponios Von pirštai tarsi paukščio nagai smigo Edžiui į riešą; šydu pridengtos akys nekantriai tyrinėjo jo veidą.

– Jūs matėte piešinius! – sušnibždėjo ponia Von. – Jūs įnešėte mane į namus!

– Taip, – prisipažino Edis.

– Ji labai panaši į motiną, ar ne? – pasakė ponia Von Edžiui. Ji, be abejo, turėjo galvoje Rutą; Edis jos nuomonei nepritarė, bet mokėjo šnekėtis su pagyvenusiomis moterimis.

– Kai kuriais atžvilgiais... taip, panaši, – atsakė Edis. – Ji šiek tiek panaši į motiną. – Jis padėjo poniai Von atsisėsti prie vairo.

(Eduardas Gomesas iš mokyklos išėjo tik tada, kai pamatė, kad žvilgantis juodas „Linkolnas“ pagaliau išvažiavo.)

– O man atrodo, kad ji *labai* panaši į motiną! – tarė Edžiui ponia Von.

– Manyčiau, ji panaši į *abu* – ir į motiną, ir į tėvą, – taktiškai atsakė Edis.

– O, ne! – suriko ponia Von. – *Niekas* nepanašus į jos tėvą! Jis buvo vienintelis!

– Žinoma, galima pasakyti ir taip, – tarė Edis poniai Von. Jis uždarė jos „Linkolno“ dureles ir sulaikęs kvėpavimą dar palaukė, kol išgirdo variklio burzgimą; paskui vėl priėjo prie Alano ir Rutos.

– Kas ji tokia? – paklausė jo Ruta.

– Viena iš buvusių tavo tėvo draugių, – pasakė jai Edis. Tai išgirdusi Hana nulydėjo akimis nuvažiuojantį „Linkolną“ apimta greit išblėstančio žurnalistės smalsumo.

– Sapnavau, kad jos visos bus čia, *visos* buvusios jo draugės, – tarė Ruta.

Tarp kitko, ten *buvo* dar viena, bet Ruta taip ir nesužinojo, kas ji. Tai buvo aptukusi moteris, prisistačiusi Rutai prieš apeigas mokykloje. Ta iš veido išraiškos tarytum dėl kažko atgailaujanti putli moteris atrodė kokių penkiasdešimties metų.

– Jūs manęs nepažįstate, – pasakė ji Rutai, – bet aš pažinojau jūsų tėvą. Tiesą sakant, jį pažinojau ir aš, ir mano motina. Mano motina irgi nusižudė, taigi man labai gaila – žinau, kaip jaučiatės.

– Jūsų vardas... – tarė Ruta, spausdama tai moteriai ranką.

– O, mano mergautinė pavardė – Muntsjė, – pasakė moteris tokiu tonu, lyg būtų norėjusi save sumenkinti. – Bet jūs manęs nepažįstate... – pridūrė ir netrukus neatsisveikinusi išėjo.

– Glorija – berods ji sakė, kad jos vardas Glorija, – pasakė Ruta Edžiui, tačiau Edis nežinojo, kas ji tokia. (Iš tikrųjų tai buvo *Glori* – nerimastingoji velionės ponios Muntsjė duktė. Bet ji išėjo neatsisveikinusi.)

Alanas primygtinai prašė, kad Edis su Hana po visų apeigų užvažiuotų į namus Sagaponake ir išgertų kartu su juo bei Ruta. Iki

to laiko pradėjo lyti, o Končita galiausiai išvadavo Eduardą iš mokyklos ir išsivežė namo, į Sag Harborą. Bent kartą (ir vėl) Sagaponako namuose buvo šio to stipresnio negu alus ar vynas; Tedas buvo nupirkęs puikaus salyklinio škotiško viskio.

– Gal tėtis šitą butelį kaip tik šiai progai ir nupirko... – pasakė Ruta. Jie sėdėjo prie stalo valgomajame – ten pat, kur kadaise, Tedo istorijoje, maža mergytė Ruti sėdėjo su savo tėčiu, kai kurmiažmogis tykojo po toršeru.

Edis O'Hara nebuvo įžengęs į tuos namus nuo penkiasdešimt aštuntųjų vasaros. Hana – nuo to laiko, kai dulkinosi su Rutos tėvu. Ruta apie tai galvojo, bet susilaikė nieko nepasakiusi; nors ašaros graužė jai gerklę, ji neverkė.

Alanas norėjo Edžiui parodyti, kaip ketina pertvarkyti daržinėje esančią skvošo salę. Kadangi Ruta sakė skvošo nebežaisianti, Alanas buvo sumanęs iš tos salės padaryti darbo kambarį arba sau, arba Rutai. Tada vienas iš jų galėtų dirbti namuose, buvusiame Tedo darbo kambaryje, o kitas – daržinėje.

Ruta nusivylė pati negavusi progos išeiti kur nors su Edžiu, nes ji būtų galėjusi kad ir visą dieną kalbėtis su juo apie motiną. (Edis buvo atsivežęs kitus du Alisos Somerset romanus.) Bet kai Edis su Alanu išėjo į daržinę, Ruta liko viena su Hana.

– Žinai, ko noriu tavęs paklausti, vaikeli... – kreipėsi į draugę Hana. Ruta, be abejo, žinojo.

– Nagi, klausk, Hana.

– Ar judu jau mylėjotės? Turiu galvoje, su Alanu, – paklausė Hana.

– Taip, – atsakė Ruta. Ji jautė, kaip nuo gero viskio šyla burna, gerklė, skrandis. Sėdėjo ir galvojo, kada nustos ilgėtis tėvo, ar *išvis* kada nors nustos jo ilgėtis.

– *Ir?* – smalsavo Hana.

– Alano pimpalas didžiausias, kokį tik esu mačiusi, – tarė Ruta.

– Maniau, kad tau *nepatinka* dideli strypai, o gal ne tu taip sakei? – paklausė Hana.

– Jis ne *per* didelis, – paaiškino Ruta. – Kaip tik tokio didumo, kokio man reikia.

– Tai viskas gerai? Tu išteki? Mėginsi susilaukti vaiko? Jau nuspręsta, ar ne? – klausinėjo Hana.

– Taip, viskas gerai, – atsakė Ruta. – Jau nuspręsta.

– Tačiau kas *atsitiko*? – paklausė Hana.

– Ką turi galvoje, Hana?

– Na, tu tokia rami... kažkas *atsitiko*, – tarė Hana.

– Ką gi... Mano geriausia draugė dulkinosi su mano tėvu, paskui mano tėvas nusižudė, be to, sužinojau, kad mano motina – šiokia tokia rašytoja. Ar apie tai tu kalbi?

– Gerai, gerai – aš to nusipelniau, – tarė Hana. – Tačiau kas atsitiko *tau*? Tu *kitokia*. Kažkas tau *atsitiko*.

– Išsiskyriau su paskutiniu netikusiu vaikinu, jeigu tai tave domina, – atsakė Ruta.

– Gerai, gerai. Nesakyk, – tarė Hana. – *Kažkas* atsitiko. Bet man tai nerūpi. Gali toliau sau slapukauti.

Ruta įpylė draugei dar truputį salyklinio škotiško viskio:

– Geras, ar ne? – paklausė Ruta.

– Tu kažkokia nenormali, – tarė jai Hana. Tie žodžiai tarytum palietė jautrią stygą. Tą patį Rutai sakė Rojė, kai pirmą kartą Ruta nenorėjo stovėti sieninėje spintoje tarp batų.

– *Nieko* neatsitiko, Hana, – pamelavo Ruta. – Ar nemanai, kad paprasčiausiai būna akimirkų, kai norisi pakeisti savo gyvenimą, pradėti gyventi kitaip?

– Taigi... nežinau, – atsakė Hana. – Gal ir būna. Bet tik todėl, kad kas nors *atsitinka*.

Pirmosios Rutos jungtuvės

Alanas Olbraitas ir Ruta Koul susituokė Padėkos dienos savaitgalį, kurį jie praleido Rutos namuose Vermonte. Visą savaitgalį pas juos svečiavosi Hana, atvažiavusi su vienu iš netikusių vaikinų, ir per ceremoniją nuotakos tėvo pareigas atlikęs Edis O'Hara. (Hana buvo Rutos pamergė.) Mėtinio padedamas, Edis identifikavo Džordžo Elioto žodžius apie santuoką – Ruta norėjo, kad Hana juos perskaitytų per jos vestuves. Mėtinis, žinoma, neatsispyrė pagundai perskaityti trumpą paskaitą apie tai, kaip jis tą ištrauką surado.

– Supranti, Edvardai, – pasakė Mėtinis sūnui, – tokia ištrauka, kuri iš tiesų yra apibendrinimas – tai galima suprasti ir iš turinio, ir iš stiliaus, – greičiausiai gali būti kurio nors skyriaus pradžioje arba, dar labiau tikėtina, gale. Be to, kadangi čia įžvelgiame aiškų baigtumą, galime tikėtis, kad ji veikiau bus knygos pabaigoje negu pradžioje.

– Suprantu, – tarė Edis. – Iš kurios ji knygos?

– Tai išduoda vos juntama ironija, – monotonišku balsu toliau kalbėjo Mėtinis. – Ironija ir graudžiai saldi intonacija. Tai tarytum pastoralė, bet šiek tiek daugiau negu pastoralė.

– Iš kurio romano, tėti? – maldavo Edis.

– Juk aišku, kad iš *Adamo Bido*, Edvardai, – pasakė sūnui senasis anglų kalbos mokytojas. – Ši ištrauka puikiai tiks tavo draugės vestuvėms, kurios bus lapkričio mėnesį, nes būtent lapkričio mėnesį Adamas Bidas vedė Diną – „apšarmojusį besibaigiančio lapkričio rytą“, – atmintinai pacitavo Mėtinis. – Čia iš pirmo pas-

kutinio skyriaus sakinio, jei neskaičiuotume epilogo, – pridūrė senasis anglų kalbos mokytojas.

Edis jautėsi visiškai išsekintas, bet jis visgi surado tą ištrauką, kaip Ruta jo buvo prašiusi.

* * *

Per Rutos vestuves Hana ištrauką iš Džordžo Elioto knygos perskaitė nelabai įtikinamai, tačiau tie žodžiai vis tiek atgijo Rutos širdyje:

„Kas gali būti geriau dviem žmonėms, negu jausti, jog yra sujungti visam gyvenimui, – kad paremtų vienas kitą visuose darbuose, paguostų visose nelaimėse, kad pagelbėtų vienas kitam visuose skausmuose, kad būtų kartu tyliuose neišsakytuose prisiminimuose paskutinio išsiskyrimo akimirką?“

„Iš tikrųjų, kas gali būti geriau?“ – galvojo Ruta. Ji manė, jog tik pradėjo mylėti Alaną; buvo įsitikinusi, kad jau myli jį labiau, negu kada nors mylėjo ką nors kitą, išskyrus tėvą.

Civilinės apeigos, kurioms vadovavo vietinis taikos teisėjas, vyko Rutos mėgstamiausiame knygyne Mančesteryje. Savininkai – vyras ir žmona, seni Rutos draugai – mielai porai valandų uždarė savo knygyną, nors tai buvo vienas iš pelningiausių metų savaitgalių. Tačiau po vestuvių ceremonijos, kai jie vėl atvėrė duris įprastiniam darbui, lauke pirkėjų lūkuriavo lyg ir daugiau, negu galima buvo tikėtis. Kai kurie atrodė atėję tik iš smalsumo. Už parankių su Alanu eidama iš knygyno, naujoji ponia Olbrait (taip Rutos Koul niekas *nevadins*) nusuko akis nuo susirinkusių stebėtojų.

– Jeigu čia yra žurnalistų, aš su jais pasikalbėsiu, – šnipštelėjo Rutai Hana.

Edis, be abejo, visur dairėsi Merion.

– Ar ji čia? Tu ją matai? – paklausė Ruta, bet Edis tik papurtė galvą.

Ruta dairėsi ir dar kai ko. Ji buvo beveik įsitikinusi, kad pasirodys buvusi Alano žmona, nors Alanas iš jos būgštavimų tik pasišaipė. Vaikai buvo opi Alano ir ankstesnės jo žmonos ginčų tema,

tačiau dėl skyrybų jų nuomonės sutapo. Pasak Alano, buvusi jo žmona iš prigimties neatrodė galinti ką nors užsipulti.

Tą Padėkos dienos savaitgalį mieste buvo daugybė automobilių, todėl savuosius vestuvininkams teko palikti tolėliau nuo knygyno. Visiems pro piceriją bei žvakių krautuvėlę grįžtant atgal, Ruta staiga pajuto, kad kažkas juos seka; netikėlis Hanos vaikinas atrodė kaip koks asmens sargybinis, tačiau kažkas vis tiek ėjo paskui vestuvininkų būrelį. Alanas paėmė Rutą už parankės ir nusivedė šaligatviu į priekį; jie jau buvo netoli stovėjimo aikštelės. Hana vis grįžčiojo į iš paskos einančią pagyvenusią moterį, bet ši buvo ne iš tų, kurias galima sugluminti žvilgsniu.

– Ji ne žurnalistė, – pasakė Hana.

– Velniop ją – kažkokia senė, ir tiek, – numojo ranka netikėlis Hanos vaikinas.

– Aš tuo pasirūpinsiu, – tarė Edis O'Hara. Bet *šios* pagyvenusios moters Edžio kerai neveikė.

– Aš kalbu ne su jumis. Kalbu su *ja*, – pasakė ta moteris Edžiui; ji rodė į Rutą.

– Klausykite, ponia – šiandien jos vestuvės. Taigi verčiau nešdinkitės, – tarė Hana.

Alanas su Ruta sustojo ir atsisuko į senąją moteriškę, kuri skubėdama paskui juos jau buvo pridususi.

– Čia *ne* mano buvusi žmona, – šnipštelėjo Alanas, bet Ruta jau žinojo tai taip pat gerai, kaip ir tai, kad ta pagyvenusi moteris – ne jos motina.

– Norėjau pamatyti jūsų veidą, – pasakė senoji ponia Rutai. Tam tikra prasme jos išvaizda buvo tokia pat niekuo neišsiskirianti kaip ir Rojės žudiko. Dar viena nesitvardanti senė. Taip pagalvojusi, tai moteriai net nespėjus vėl prabilti, Ruta staiga suvokė, kas ji tokia. Kas gi kitas, jei ne našlė visam likusiam gyvenimui, galėtų šitaip užsipulti?

– Ką gi, dabar pamatėte mano veidą, – tarė jai Ruta. – Kas toliau?

– Norėsiu dar kartą pamatyti jūsų veidą, kai būsite našlė, – pasakė piktoji našlė. – Aš netveriu nekantrumu!

– Ei, – riktelėjo senajai moteriškei Hana, – kol ji taps našle, tu ir numirsi! Atrodo, kad jau merdėji.

Hana, pakeisdama Alaną, paėmė Rutą už parankės ir ėmė tempti prie automobilio:

– Eime, vaikeli, – šiandien tavo vestuvės!

Alanas rūsčiai nužvelgė senąją moteriškę ir tuoj pat nuėjo paskui Rutą ir Haną. Netikėlis Hanos vaikinas, nors *atrodė* grėsmingai, iš tikrųjų buvo niekam vertas lepšis. Jis tik mindžikavo ir žvilgčiojo į Edį.

O Edis O'Hara, pirmą kartą sutikęs jo kerams nepasiduodančią (ar *nenorinčią* pasiduoti) pagyvenusią moterį, nusprendė iš naujo pamėginti paveikti piktąją našlę, kuri žiūrėjo į nueinančią Rutą, lyg norėdama įsiminti tą akimirką.

– Ar nemanote, kad vestuvės yra šventas reikalas, ar bent jau turėtų būti? – prakalbo Edis. – Juk tai viena iš tų dienų, kurias prisimename visą gyvenimą.

– O, *taip* – aš visiškai sutinku! – entuziastingai pasakė senoji našlė. – Ji tikrai prisimins šią dieną. Kai jos vyras jau bus miręs, ji prisimins šią dieną dažniau, negu pačiai norėsis. Nepraeina nė valanda, kad aš neprisiminčiau *savo* vestuvių dienos!

– Suprantu, – tarė Edis. – Gal galėčiau palydėti jus iki jūsų automobilio?

– Ne, ačiū jums, jaunuoli, – atsakė našlė.

Jos dorovingumo nugalėtas Edis apsisuko ir nuskubėjo paskui vestuvininkų būrelį. Visi jie skubėjo – gal dėl žvarbaus lapkričio oro.

Vėlyvą popietę keletui žmonių buvo surengti kviestiniai pietūs. Atėjo vietos knygyno savininkai ir Kevinas Mertonas (Rutos sodybos prižiūrėtojas) su žmona. Alanas su Ruta neketino niekur vykti praleisti medaus mėnesio. O dėl tolesnių jaunavedžių planų, tai Ruta Hanai buvo sakiusi, kad jie tikriausiai dažniau apsistos namuose Sagaponake negu Vermonte. Ilgainiui reikės pasirinkti Long Ailandą arba Naująją Angliją, tačiau Ruta manė, kad apsispręsti, – jeigu jie jau turės vaiką, – nebus sunku. (Ruta norėjo, kad vaikas, kai paaugs ir eis į mokyklą, gyventų Vermonte.)

– O kada jau žinosi, ar turėsite vaiką? – paklausė Rutos Hana.

– Kai man pavyks arba *ne*pavyks pastoti, – atsakė Ruta.

– Bet ar jūs *mėginate*? – paklausė Hana.

– Pradėsime mėginti po Naujųjų metų.

– Taip greit! – tarė Hana. – Tu laiko veltui negaišti.

– Man trisdešimt šešeri, Hana. Jau pakankamai sugaišau.

Fakso aparatas namuose Vermonte skambėjo visą vestuvių dieną ir Ruta nuo stalo vis bėgiojo perskaityti žinučių. (Daugiausia tai buvo leidėjų sveikinimai iš užsienio.) Malonų laiškelį atsiuntė Maartenas su Silvija iš Amsterdamo. (VIMUI PLYŠ ŠIRDIS! – rašė Silvija.)

Ruta Maarteno buvo prašiusi, kad šis jai praneštų, jei kas paaiškėtų nužudytos prostitutės byloje. Maartenas rašė, kad nėra jokių žinių apie tą žmogžudystę, policija apie tai nekalba.

„Ar ji turėjo vaikų? – anksčiau faksu klausė Maarteno Ruta. – Vis galvoju, ar ta vargšė prostitutė turėjo vaikų“. Tačiau nieko nebuvo pranešama ir apie prostitutės dukterį.

Ruta įsėdo į lėktuvą, perskrido vandenyną, ir viskas, kas atsitiko Amsterdame, lyg ir išnyko. Tik tamsoje, kai gulėdavo niekaip negalėdama užmigti, Ruta kartais pajusdavo Rojės spintoje ant pakabo kabėjusios suknelės prisilietimą arba užuosdavo odinės liemenėlės kvapą.

– Tu man pasakysi, kai pastosi, ar ne? – paklausė Rutos Hana, kai jodvi plovė indus. – *To* juk nemėginsi nuslėpti?

– Aš nieko nuo tavęs neslepiu, Hana, – pamelavo Ruta.

– Tu esi didžiausia slapukė, kokią tik pažįstu, – pasakė Hana. – Kas tau atsitiko, aš sužinau tokiu pat būdu – vieninteliu – kaip ir visi kiti. Tiesiog turiu palaukti, kol galėsiu perskaityti naują tavo romaną.

– Bet aš nerašau apie save, Hana, – priminė jai Ruta.

– Tu tik taip sakai, – tarė Hana.

– Žinoma, aš tau pasakysiu, kai pastosiu, – pažadėjo Hanai Ruta, keisdama pokalbio temą. – Tu pirma sužinosi, po Alano.

Tąnakt atsigulusi į lovą su Alanu, Ruta dar nejautė visiškos dvasios ramybės; be to, ji buvo labai pavargusi.

– Ar gerai jautiesi? – paklausė Alanas.
– Gerai, – atsakė Ruta.
– Atrodai pavargusi, – tarė Alanas.
– Aš ir *esu* pavargusi, – prisipažino Ruta.
– Atrodai pasikeitusi, *kitokia*, – pasakė Alanas.
– Na... Aš ištekėjau už tavęs, Alanai, – tarė Ruta. – *Tai* ir yra pokytis, argi ne?

Baigiantis pirmai tūkstantis devyni šimtai devyniasdešimt pirmųjų sausio savaitei, Ruta pastos; tai irgi bus pokytis.

– Oho, taip greit! – nustebs Hana. – Pasakyk Alanui, kad ne visi jo amžiaus vaikinai dar šaudo gyvais.

Grehemas Koulas Olbraitas – septynių svarų ir dešimties uncijų – gimė Ratlende, Vermonto valstijoje, tūkstantis devyni šimtai devyniasdešimt pirmų metų spalio trečią dieną. Berniuko gimtadienis sutapo su pirmosiomis Vokietijos susijungimo metinėmis. Hana, nors ir nemėgo vairuoti, nuvežė Rutą į ligoninę. Ji buvo su Ruta visą paskutinę nėštumo savaitę, nes Alanas dirbo Niujorke; į Vermontą jis atvažiuodavo tik savaitgaliais.

Hana su Ruta iš namų į Ratlendo ligoninę, iki kurios buvo maždaug keturiasdešimt penkios minutės kelio, išvažiavo antrą valandą nakties. Prieš išvažiuodama Hana paskambino Alanui. Kūdikis gimė tik po dešimtos ryto. Kai atskubėjo Alanas, dar buvo likę pakankamai daug laiko iki paties gimdymo.

Dėl kūdikio bendravardžio, Grehemo Gryno, tai Alanas pasakė, jog tikisi, kad *jo* mažasis Grehemas nebus toks pagarsėjęs nuolatinis viešnamių klientas, koks buvo žymusis rašytojas. Rutai, kuri jau ilgiau negu metus buvo įklimpusi netoli *Grehemo Gryno gyvenimo* pirmo tomo pabaigos, gerokai didesnį nerimą kėlė vienas iš kitų Gryno įpročių: jo pomėgis keliauti į pavojingas pasaulio vietas ir ten ieškoti naujos asmeninės patirties. To tai jau Ruta tikrai nelinkėjo *savo* mažajam Grehemui, pati irgi nebenorėjo patirti nieko panašaus. Šiaip ar taip, ji juk matė, kaip klientas nužudė prostitutę, ir bent jau kol kas atrodė, kad žudikui pavyko išsisukti.

Rutai teko vieneriems metams atidėti naujo romano rašymą. Ji su kūdikiu persikėlė atgal į Sagaponaką, o tai reiškė, kad Končita Gomes galės būti Grehemo auklė. Dabar ir Alanui buvo lengviau parvykti savaitgaliais. Maršrutiniu autobusėliu arba traukiniu jis iš Niujorko į Bridžhamptoną atvažiuodavo perpus greičiau negu automobiliu į Vermontą; be to, traukinyje jis galėjo dirbti.

Sagaponake Alanas dirbdavo buvusiame Tedo darbo kambaryje. Ruta pareiškė, kad tas kambarys vis dar atsiduoda sepijų rašalu arba kokiu pūvančiu kurmiu – arba poliaroidiniu tepalu. Nors nuotraukų ten nebebuvo, Ruta sakė, kad užuodžia ir jas.

Tačiau ką ji galėjo užuosti (ar kitaip pajusti) *savo* darbo kambaryje antrame daržinės aukšte – pertvarkytoje skvošo salėje? Kopėčios bei nuleidžiamosios durys buvo pakeistos normaliais laiptais bei durimis. Naujajame Rutos darbo kambaryje buvo šildomos grindys, o priekinėje skvošo salės sienoje prakirstas langas – kaip tik ten, kur kadaise buvo savotiškas mirties taškas. Sėdėdama prie stalo ir spausdindama sena savo mašinėle arba – kaip ji dažniau darydavo – ranka rašydama į pailgus gelsvo liniuoto popieriaus bloknotus, Ruta negirdėdavo į išdavikišką skardą atsimušusio kamuoliuko aido. O T formos vidurinė buvusios salės dalis, kurią tėvas Rutai visada patardavo užimti (tarytum nuo to priklausytų jos gyvybė), dabar buvo uždengta kilimu. Ruta jos nematė.

Kartais ji *užuosdavo* išmetamųjų dujų kvapą, atsklindantį nuo senosios daržinės pirmame aukšte tebelaikomų automobilių. Tas kvapas jai netrukdė.

– Tu kažkokia nenormali! – sakydavo jai Hana. – Man būtų šiurpu čia dirbti!

Tačiau bent jau kol Grehemas nebuvo pakankamai paaugęs, kad pradėtų lankyti darželį, namai Sagaponake Rutai atrodė puiki vieta gyventi; Alanui ir Grehemui čia irgi patiko. Į Vermontą jie persikeldavo vasarą, kai Hamptonus užplūsdavo poilsiautojai – ir kai Alanui nebūdavo taip sunku važinėti iš miesto ir atgal. (Iš Niujorko iki Rutos namų Vermonte buvo keturios valandos kelio.)

Ruta tada nerimaudavo dėl Alano, taip toli važiuojančio naktį, – vis galvojo apie elnius ant kelio ir girtus vairuotojus, – bet apskritai ji buvo laiminga ištekėjusi moteris; niekada anksčiau ji taip nesidžiaugė gyvenimu.

Kaip ir visos neseniai pagimdžiusios motinos – ypač neseniai pagimdžiusios *vyresnio amžiaus* motinos, – Ruta jaudinosi dėl kūdikio. Ji nesitikėjo, kad šitaip jį mylės. Bet Grehemas augo visiškai sveikas. Rutos nerimastavimas dėl jo buvo tik jos vaizduotės padarinys.

Pavyzdžiui, naktį, kai jai pasirodydavo, kad Grehemas kvėpuoja keistai ar „kažkaip kitaip“, – arba, dar blogiau, kai išvis negirdėdavo jo kvėpavimo, – Ruta strimgalviais puldavo iš savo miegamojo į vaiko kambarį, kuriame kadaise miegodavo ji pati. Ten Ruta neretai susirangydavo ant kilimo šalia lovelės. Tokiems atvejams ji Grehemo spintoje laikė pagalvę ir antklodę. Rytais Alanas dažnai rasdavo Rutą vaiko kambaryje ant grindų – kietai įmigusią šalia miegančio kūdikio.

O kai Grehemas nebemiegojo lovelėje su tvorele, kai jau buvo pakankamai didelis, kad įliptų ir išliptų iš savo lovos kada panorėjęs, Ruta gulėdama miegamajame girdėdavo, kaip jos vaikas basomis kojytėmis per vonios kambario grindis tapsi pas ją. Taip ir pati Ruta vaikystėje per vonios kambarį tapsėdavo į motinos lovą... ne, dažniau į *tėvo* lovą, išskyrus tą atmintiną naktį, kai netikėtai užklupo motiną su Edžiu.

„*Tai* ir yra pabaiga, jei išvis kada nors būna pabaiga, – galvojo rašytoja. – Tai tarytum grįžimas į pradinę padėtį. Pabaiga *ir* pradžia“. (Edis O'Hara buvo Grehemo krikštatėvis. Hana Grant – krikštamotė, daug rūpestingesnė ir patikimesnė krikštamotė, negu galima buvo tikėtis.)

Tomis naktimis, kai gulėdavo susirangiusi ant grindų, klausydamasi vaiko kvėpavimo, Ruta Koul jausdavosi dėkinga likimui. Rojės žudikas, tikrai girdėjęs garsą, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso, jos visgi nesurado. Ruta dažnai apie jį galvodavo. Ji norėjo žinoti ne tik kas jis toks, ar visada žudo prostitutes; Rutai

buvo įdomu, ar jis perskaitė jos romaną, – ji juk matė, kaip jis pasiėmė Rojei dovanotą *Ne vaikams*. Gal jam tos knygos reikėjo tik tam, kad galėtų saugiai įsidėti poliaroidinę Rojės nuotrauką.

Tomis naktimis, susirangiusi ant kilimo šalia Grehemo lovelės (vėliau šalia didesnės jo lovos), Ruta apžvelgdavo blausioje šviesoje skendintį vaiko kambarį. Lango užuolaida kaip visada būdavo prasiskyrusi; pro tą siaurą plyšelį Ruta matydavo juodą dangaus ruožą – kartais žvaigždėtą, kartais ne.

Paprastai koks nors Grehemo kvėpavimo strigtelėjimas priversdavo Rutą atsistoti nuo grindų ir atidžiai įsižiūrėti į miegantį sūnų. Paskui Ruta dar žvilgtelėdavo pro užuolaidos tarpą, ar kurmiažmogio tikrai nėra ten, kur ji beveik tikėjosi jį pamatyti: susirietusį ant išorinės lango atbrailos, jaukiai įmigusį, žvaigždutės formos nosį su rausvais jutimo ūseliais prispaudusį prie stiklo.

Kurmiažmogio, žinoma, ten niekada nebūdavo; bet Ruta kartais vis tiek staiga nubusdavo pastėrusi iš baimės, nes neabejodavo, kad girdėjo jį švokščiant. (Tai tik Grehemas keistai atsidusdavo per miegus.)

Netrukus Ruta vėl užmigdavo – dažnai klausdama savęs, kodėl motina nepasirodo dabar, kai tėvas jau miręs. „Argi ji nenori pamatyti kūdikio? – galvodavo Ruta. – Ką jau kalbėti apie *mane*!“

Ruta taip supykdavo, kad stengdavosi daugiau apie tai negalvoti.

Kadangi namuose Sagaponake Ruta su Grehemu dažnai būdavo viena, – bent jau tomis naktimis, kai Alanas nakvodavo Niujorke, – kartais namas imdavo skleisti savotiškus garsus. Pasigirsdavo lyg ir pelės rėpliojimas tarp sienų, ir garsas, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso, ir dar visokie garsai tarp tų dviejų garsų– tarytum durų grindyse darinėjimosi garsas ar tiesiog *joks* garsas – kaip tada, kai kurmiažmogis sulaikydavo kvėpavimą.

Ruta žinojo, kad jis kažkur yra, tebelaukia jos. Kurmiažmogio manymu, ji vis dar buvo maža mergaitė. Mėgindama užmigti, Ruta matydavo rudimentines kurmiažmogio akutes – vos pastebimus įdubimus kailiu apaugusiame jo veide.

O dėl naujojo Rutos romano, tai jis irgi jos laukė. Kada nors ji nebebus neseniai pagimdžiusi motina, tada vėl rašys. Kol kas Ruta turėjo parašiusi tik maždaug šimtą *Mano paskutinio netikusio vaikino* puslapių. Ji dar nebuvo priėjusi prie tos vietos, kai jaunasis vyriškis prikalbina rašytoją užmokėti prostitutei, kad ši leistų stebėti ją su klientu, – Ruta dar nebuvo galutinai apgalvojusi tos scenos. Ta scena irgi jos laukė.

III

TŪKSTANTIS DEVYNI ŠIMTAI DEVYNIASDEŠIMT PENKTŲJŲ RUDUO

Valstybės pareigūnas

Seržantas Haris Hukstra, anksčiau buvęs *hoofdagent* arba „beveik seržantas" Hukstra, vis vangstėsi valyti savo rašomojo stalo stalčius. Pro Antrosios apygardos policijos nuovados antrame aukšte esančio jo kabineto langus buvo matyti Varmustratas. Haris, kol kas nepradėjęs tvarkyti stalo (kurio stalčiai dar išvis nė karto nebuvo išvalyti), išsiblaškęs žiūrėjo, kaip pasikeitė gatvė, – nes Varmustratas, kaip ir visas „raudonųjų žibintų" rajonas, buvo šiek tiek pasikeitęs. Kaip patruliuojantis policininkas, jau nekantraujantis pirma laiko išeiti į pensiją, seržantas Hukstra žinojo, kad labai mažai kas kada praslydo jam pro akis.

Priešais nuovadą kadaise buvo gėlių parduotuvė, „Jemi", vėliau perkelta į kampinį Siaurojo Kerko tako namą. Pro langą Haris vis dar matė užeigą, vadinamą „La Paella", ir argentiniečių restoraną „Tango", o „Jemi" gėlių parduotuvės vietoje dabar buvo „Sanio baras". Jei Haris būtų buvęs toks aiškiaregys, kokiu daugelis kolegų jį laikė, jis gal būtų nuspėjęs, kad nepraėjus nė metams nuo jo išėjimo į pensiją „Sanio barą" pakeis kavinė, nevykusiai pavadinta „Café Pimpelmée". Tačiau netgi geras policininkas, kad ir koks įžvalgus jis būtų, negali šitaip tiksliai numatyti ateities. Kaip ir daugelis kitų vyrų, nusprendžiančių išeiti į pensiją pirma laiko, Haris Hukstra buvo įsitikinęs, jog dauguma pokyčių jo veiklos sferoje – ne į gerąją pusę.

Hašišas pastebimai didesniais kiekiais į Amsterdamą buvo pradėtas gabenti šešiasdešimt šeštaisiais. Aštuntajame dešimtmetyje pasirodė heroinas; iš pradžių jį tiekė kinai, tačiau besibaigiant Vietnamo karui kinus iš heroino rinkos išstūmė Pietryčių Azijos Auk-

sinis trikampis. Daugybė narkotikus vartojančių prostitučių buvo heroino kurjerės.

Dabar daugiau negu šešiasdešimt procentų narkomanų buvo įrašyti į Sveikatos apsaugos departamento įskaitą – be to, Bankoke nuolat dirbo Olandijos policijos pareigūnai. Bet „raudonųjų žibintų“ rajone daugiau negu *septyniasdešimt* procentų prostitučių buvo nelegalios imigrantės; iš esmės niekas negalėjo sužiūrėti tų „nelegalių“.

O dėl kokaino, tai jis nedideliais lėktuvais atkeliavo iš Kolumbijos per Surinamą. Surinamiečiai į Olandiją jį gabeno septintojo dešimtmečio pabaigoje ir aštuntojo pradžioje. Dėl prostitučių iš Surinamo nebuvo beveik jokių sunkumų, ir jų sąvadautojai tik retkarčiais pridarydavo rūpesčių; didžiausia problema buvo kokainas. Dabar jį gabeno jau patys kolombiečiai, tačiau sunkumų nebuvo ir dėl prostitučių iš Kolumbijos, o jų sąvadautojai rūpesčių pridarydavo dar mažiau negu surinamiečiai.

Per daugiau negu trisdešimt devynerius tarnybos Amsterdamo policijoje metus, iš jų trisdešimt penkerius – *de Wallen* rajone, Hariui Hukstrai tik vieną kartą buvo grasinama ginklu. Į jį nusitaikė toks Maksas Perkas, sąvadautojas iš Surinamo; tai matydamas Haris nusprendė parodyti Maksui *savo* ginklą. Jei būtų įvykęs greitas susišaudymas, Haris būtų pralaimėjęs – Maksas pirmas išsitraukė pistoletą. Tačiau tas ginklų rodymas buvo labiau panašus į jėgos demonstravimą, taigi Haris laimėjo. Hario ginklas buvo devynių milimetrų „Valteris“.

– Pagamintas Austrijoje, – paaiškino Haris sąvadautojui iš Surinamo. – Austrai moka gaminti ginklus. Šitas pramuš tavyje didesnę skylę, negu taviškis manyje, be to, maniškis spės pramušti daugiau skylių. – Nežinia, ar tai buvo tiesa, bet Maksas Perkas nuleido savo ginklą.

Kad ir kokia buvo su surinamiečiais susijusi *asmeninė* seržanto Hukstros patirtis, jis neabejojo, kad ateityje viskas pablogės. Įvairios nusikalstamos organizacijos vežė į Vakarų Europą merginas iš buvusio Sovietų bloko; *tūkstančiai* moterų iš Rytų Europos dabar ne savo noru dirbo Amsterdamo, Briuselio, Frankfurto, Ciuri-

cho, Paryžiaus ir kitų Vakarų Europos didmiesčių „raudonųjų žibintų“ rajonuose. Naktinių barų, striptizo klubų bei viešnamių savininkai neretai už tam tikrą mokestį perleisdavo tas jaunas moteris vienas kitam.

Dauguma merginų iš Dominikos, Kolumbijos, Brazilijos ar Tailando žinojo, *ko* važiuoja į Amsterdamą; jos puikiai suprato, ką ten *veiks*. O jaunos moterys iš Rytų Europos dažnai manydavo dirbsiančios padavėjomis padoriuose restoranuose. Apgaulingus pasiūlymus dirbti Vakaruose priimdavo studentės, pardavėjos, namų šeimininkės.

Iš tų neseniai į Amsterdamą atvykusių merginų geriausiai apsirūpinusios buvo languose sėdinčios prostitutės. Tačiau pastaruoju metu dėl daugybės gatvinių jos turėdavo parsiduoti pigiau; visoms buvo vis sunkiau užsidirbti. Prostitutės, kurias Haris pažinojo nuo senų laikų, arba pasitraukdavo, eidavo į pensiją, arba sakydavo tuoj tai padarysiančios, – nors prostitutės dažnai sakosi mesiančios darbą. Haris tokias šnekas vadino „trumpais pamąstymais“. Kekšės nuolat jam šnekėdavo, kad liausis „kitą mėnesį“ arba „kitais metais“, – o viena iš tų moterų vis žadėdavo: „Kitą *žiemą* tai tikrai paatostogausiu“.

Dabar vis daugiau prostitučių Hariui prisipažindavo, jog „akimirką suabejojo“; tai reiškė, kad jos buvo įsileidusios netinkamą vyriškį.

Niekada anksčiau netinkamų vyriškių nebuvo tiek daug.

Seržantas Hukstra prisiminė merginą iš Rusijos, atvažiavusią dirbti vadinamąja padavėja „Antuano kabarete“. „Antuano kabaretas“ buvo ne restoranas. Tai buvo viešnamis, ir jo savininkas tuoj pat atėmė iš rusės pasą. Merginai buvo pasakyta, kad net jeigu klientas nesutinka mautis prezervatyvo, ji vis tiek negali atsisakyti su juo santykiauti – nebent norėtų atsidurti gatvėje. Merginos pasas, šiaip ar taip, buvo suklastotas, be to, netrukus ji susirado tariamai užjaučiantį klientą, pagyvenusį vyriškį, kuris jai parūpino kitą suklastotą pasą. Tačiau iki to laiko jos vardas jau buvo pakeistas, sutrumpintas, – viešnamyje visi ją vadino Vratna, nes

tikrąjį vardą buvo pernelyg sunku ištarti, – o „atlyginimo" už pirmuosius du mėnesius mokėjimas sulaikytas, nes tariamos skolos viešnamiui turėjo būti išskaičiuojamos iš jos uždarbio. Merginai buvo paaiškinta, jog „skolos" yra įmokos agentūrai, mokesčiai, pinigai už maistą ir kambarį.

Prieš pat policijos surengtą netikėtą viešnamio patikrinimą Vratna sutiko paimti paskolą iš ją užjaučiančio kliento. Tas pagyvenęs vyriškis sumokėjo jos nuomos mokesčio dalį už kambarį su vitrininiu langu, kuriame ji dirbo pakaitomis su dar dviem merginomis iš Rytų Europos; taip Vratna tapo lange sėdinčia prostitute. O dėl „paskolos", kurios Vratna niekaip negalėjo grąžinti, tai tariamasis jos užjautėjas tapo labiausiai privilegijuotu klientu; jis dažnai ją aplankydavo. Savaime suprantama, iš jo pinigų už paslaugas ji neimdavo; taigi galima sakyti, kad jis tapo jos sąvadautoju jai nė nežinant. Netrukus ji jau atiduodavo jam pusę pajamų, kurias gaudavo iš kitų klientų. Vėliau seržantas Hukstra vis pagalvodavo, kad tas vyriškis buvo *nelabai* Vratną užjaučiantis klientas.

Tai buvo į pensiją išėjęs kažkokios įstaigos vadovas, vardu Polis de Frizas; nelegalių imigrančių iš Rytų Europos „globos" jis ėmėsi norėdamas maloniai leisti laisvą laiką ir kaip reikiant prasiblaškyti. Jam visa tai atrodė tarytum linksmas žaidimas: dulkina sau jaunas merginas, iš pradžių už pinigus, bet vėliau nemokamai. Galų gale jos pradeda mokėti *jam,* – o jis ir toliau jas dulkina!

Vieną Kalėdų rytą – tai buvo vienos iš nedaugelio pastarųjų Kalėdų, per kurias Haris *neturėjo* pasiėmęs laisvų dienų, – Haris dviračiu važiavo per *de Wallen* rajone ką tik iškritusį sniegą; jis norėjo pažiūrėti, ar dirba bent viena prostitutė. Hariui, kaip ir Rutai Koul, į galvą buvo šovusi mintis, kad Kalėdų rytą iškritus pirmam sniegui net „raudonųjų žibintų" rajonas gali atrodyti švarus. Tąkart Haris, nors tai jam nebūdinga, išvis pasidavė jausmams: toms kelioms merginoms, kurias manė gal rasiąs sėdinčias languose Kalėdų rytą, jis turėjo nupirkęs dovanėles. Nieko labai brangaus ar neįprasto, tik šokoladinių saldainių, vaisinį tortą ir ne daugiau kaip pustuzinį papuošalų eglutei.

Haris žinojo, kad Vratna tiki Dievą, bent jau ji pati buvo jam taip sakiusi, taigi Vratnai – jeigu ji kartais dirbtų – jis turėjo nupirkęs šiek tiek vertingesnę dovaną. Bet ir už ją juvelyrinių dirbinių komiso krautuvėlėje Haris sumokėjo tik dešimt guldenų; tai buvo Lotaringijos kryželis, pasak pardavėjos, ypač populiarus tarp netradicinius papuošalus mėgstančių jaunuolių. (Tas kryželis buvo su dviem skersinėmis linijomis, trumpesne viršuje ir ilgesne apačioje.)

Nors iš nakties buvo nemažai pasnigę, *de Wallen* rajone Haris neįžiūrėjo beveik jokių pėdsakų; pripėduota buvo tik aplink pisuarą šalia senosios bažnyčios, o lygutėliame sniege Vratnos gatvelėje, Oudekenio take, – nė vienos pėdos. Hariui gerokai palengvėjo, kai pamatė, kad Vratna *nedirba*; jos langas buvo tamsus, užuolaida užtraukta, raudona šviesa išjungta. Haris su savo kuklių kalėdinių dovanėlių prikrauta kuprine jau ketino važiuoti toliau, bet staiga pastebėjo, kad Vratnos kambario durys lyg ir praviros. Į vidų buvo pripustyta sniego, todėl Hariui iškart nepavyko tų durų uždaryti.

Jis nenorėjo žiūrėti į Vratnos kambarį, bet turėjo plačiau atverti duris, kad galėtų jas užtrenkti. Koja braukdamas sniegą nuo slenksčio – tai buvo ne pats geriausias oras jo sportbačiams – Haris pamatė ant palubės šviestuvo pasikorusią merginą. Kadangi durys į gatvę buvo atviros, įsiveržęs vėjas sūpavo kabantį kūną. Haris žengė į vidų ir uždarė duris, kad neprineštų sniego.

Ji buvo pasikorusi tą rytą, tikriausiai vos tik prašvitus. Jai buvo dvidešimt treji. Kabėjo apsivilkusi senais savo drabužiais, su kuriais atvažiavo į Vakarus dirbti padavėja. Kadangi nebuvo apsirengusi (tiksliau sakant, *nu*sirengusi) kaip prostitutė, Haris iš pradžių jos nepažino. Vratna buvo pasidabinusi visais savo papuošalais – kiek tik turėjo. Haris pamatė, kad dovanoti tai merginai dar vieną kryželį būtų buvę jau per daug. Ant jos kaklo tabalavo koks pustuzinis kryželių ir kone tiek pat nukryžiuotųjų.

Haris nelietė nei pačios merginos, nei ko nors jos kambaryje. Jis tik atkreipė dėmesį į tai, kad, sprendžiant iš įdrėskimų ant jos kaklo – ką jau kalbėti apie aptrupėjusį lubų tinką, – ji tikriausiai neuždusو iš karto. Kurį laiką dar blaškėsi. Butą virš Vratnos kam-

barėlio buvo išsinuomojęs kažkoks muzikantas. Šiaip jau jis gal būtų išgirdęs palubėje spurdant merginą – ar bent jau krintančių tinko gabalų bumbsėjimą ir turbūt gana garsų šviestuvo pagrindo brūžavimąsi, – tačiau tas muzikantas per kiekvienas Kalėdas išvykdavo. Haris paprastai irgi išvykdavo per Kalėdas.

Važiuodamas į nuovadą pranešti apie savižudybę, – jis jau žinojo, jog tai ne žmogžudystė, – Haris tik vieną kartą atsigręžęs žvilgtelėjo į Oudekenio taką. Ką tik iškritusiame sniege matomos jo dviračio padangų žymės buvo vienintelis gyvybės toje mažytėje gatvelėje požymis.

Priešais senąją bažnyčią tą Kalėdų rytą lange sėdėjo tik viena prostitutė, juodaodė storulė iš Ganos; stabtelėjęs Haris atidavė jai visas dovanas. Ji patenkinta paėmė šokoladinius saldainius ir vaisinį tortą, o papuošalų eglutei pasakė neturėsianti kur dėti.

Lotaringijos kryželį Haris kol kas dar pasiliko. Netgi nupirko prie jo derančią grandinėlę, nors grandinėlė kainavo daugiau negu pats kryželis. Vėliau tą kryželį su grandinėle Haris padovanojo tuometinei savo merginai, bet padarė klaidą – viską jai papasakojo. Jis nuolat šitaip susimaudavo su moterimis. Ir dabar manė, kad gavusi dovanų kryželį kartu su tokia istorija mergina jausis pamaloninta. Šiaip ar taip, jam juk iš tikrųjų patiko jaunoji rusė; tas Lotaringijos kryželis buvo tarytum brangus prisiminimas. Tačiau jokia moteris neapsidžiaugia išgirdusi, koks *pigus* yra jai padovanotas papuošalas arba kad jis buvo pirktas kitai moteriai – ką jau kalbėti apie nelegalią imigrantę, kekšę iš Rusijos, pasikorusią savo darbo vietoje.

Tuometinė mergina grąžino Hariui jo dovaną; *jai* tas kryželis nebuvo brangus prisiminimas. Dabar Haris neturėjo draugės, be to, nemanė kada nors norėsiąs dovanoti tą Lotaringijos kryželį kitai moteriai – net jei tokia moteris *būtų*.

Hariui Hukstrai niekada netrūko merginų. Problema, jeigu tai išvis problema, buvo ta, kad nė su viena jis nedraugavo ilgai. Nebuvo ištvirkėlis. Niekada savo merginų neapgaudinėjo – nesusitikinėjo su keliomis iš karto. Bet vis tiek arba jos jį palikdavo, arba jis jas – šiaip ar taip, viskas greitai baigdavosi.

Dabar, vis atidėliodamas rašomojo stalo tvarkymą, seržantas Hukstra – penkiasdešimt septynerių metų vyriškis, ketinąs rudenį, kai sukaks penkiasdešimt aštuoneri, išeiti į pensiją – galvojo, ar visada bus „nesusisaistęs". Jo požiūris į moteris ir moterų požiūris į jį, ko gero, bent iš dalies buvo susijęs su darbu. Ir bent jau viena iš priežasčių, dėl kurių Haris nusprendė išeiti į pensiją pirma laiko, buvo noras pažiūrėti, ar ta prielaida teisinga.

Jam buvo aštuoniolika, kai pirmą kartą išėjo į gatvę kaip patruliuojantis policininkas; penkiasdešimt aštuonerių jis jau bus ištarnavęs keturiasdešimt metų. Savaime suprantama, dabar seržantas Hukstra gaus šiek tiek mažesnę pensiją, negu gautų sulaukęs šešiasdešimt vienerių, nustatyto pensinio amžiaus, tačiau jam, nevedusiam ir vaikų neturinčiam vyriškiui, didesnės pensijos ir nereikėjo. Be to, visi Hario giminės vyrai mirdavo gana jauni.

Nors Hario sveikata buvo puiki, turėdamas galvoje grėsmingą genetinį polinkį, jis nenorėjo rizikuoti. Svajojo pakeliauti, pamėginti gyventi kaime. Buvo perskaitęs daugybę knygų apie keliones, bet keliavęs nedaug. Hariui patiko knygos apie keliones, tačiau dar labiau jis mėgo romanus.

Žiūrėdamas į savo rašomąjį stalą, kurio stalčių net nenorėjo atidaryti, seržantas Hukstra galvojo: „Ko gero, jau turėtų pasirodyti naujas Rutos Koul romanas?" Buvo praėję kokie penkeri metai nuo tada, kai jis perskaitė *Ne vaikams*. „Kažin, kiek laiko jai reikia, kad parašytų romaną?"

Visus Rutos romanus Haris buvo perskaitęs angliškai, nes anglų kalbą mokėjo gana gerai. Be to, ir „raudonųjų žibintų" rajono gatvėse, tarp „mažųjų sienų", vis daugiau prostitučių ir jų klientų kalbėjo angliškai – *darkyta* anglų buvo naujoji *de Wallen* kalba. („Darkyta anglų, – galvojo Haris, – bus kito, naujo pasaulio kalba".) Kaip žmogus, kurio kitas gyvenimas turėjo prasidėti sulaukus penkiasdešimt aštuonerių, seržantas Hukstra, į pensiją susirengęs valstybės pareigūnas, be abejo, norėjo angliškai kalbėti *gerai*.

Skaitytojas

Seržanto Hukstros moterys paprastai reikšdavo nepasitenkinimą dėl jo abejingumo skutimuisi; tai, kad jis tikrai ne koks tuščias savimyla, iš pradžių moteris gal ir patraukdavo, bet ilgainiui jos imdavo manyti, jog toks jo nesirūpinimas savo išvaizda yra ženklas, kad jis abejingas *joms*. Kai šeriai ant veido pasidarydavo panašūs į barzdą, Haris nusiskusdavo; jis nemėgo barzdų. Kartais skusdavosi kas antrą dieną, kartais tik vieną kartą per savaitę; o kitąsyk, būdavo, atsikelia ir nusiskuta naktį, kad moteris, su kuria miega, rytą pabudusi pamatytų kitokį vyrą.

Haris beveik taip pat nesirūpino ir savo apranga. Jo darbas buvo vaikščioti. Jis avėjo tvirtais, patogiais sportbačiais; jam nereikėjo jokių kitokių kelnių, tik džinsų. Hario kojos buvo trumpos, šleivokos, pilvas plokščias, užpakalis beveik nežymus – tarytum jauno vaikino. Apatinė jo kūno dalis, nuo juosmens, buvo kaip ir Tedo Koulo – kompaktiška ir puikiai funkcionuojanti, o viršutinė labiau išsivysčiusi. Haris kasdien eidavo į sporto salę – jo krūtinė buvo išsipūtusi kaip sunkumų kilnotojo, – bet kadangi dažniausiai vilkėdavo duksliais marškiniais ilgomis rankovėmis, ne visi iš karto ir pastebėdavo, koks jis raumeningas.

Tie marškiniai buvo vieninteliai spalvingi drabužiai Hario garderobe; dauguma moterų sakydavo, kad *pernelyg* spalvingi, ar bent jau pernelyg margi. Hariui patiko marškiniai, kuriuose būdavo, anot jo paties, „visko daug“. Tokių marškinių, žinoma, nevilkėsi su kaklaraiščiu, bet Haris kaklaraiščio ir šiaip beveik niekada nesirišdavo.

Jis retai apsivilkdavo ir policininko uniformą. *De Wallen* gatvėse visi jį pažinojo taip pat gerai kaip ir ryškiausiai išsipuošusias, se-

niausiai languose sėdinčias prostitutes; kiekvieną darbo dieną ar naktį Haris mažų mažiausiai dvi ar tris valandas vaikščiodavo po „raudonųjų žibintų“ rajoną.

Daug labiau negu švarkai Hariui patiko neperpučiamos striukės ar šiaip kokie vandeniui nelaidūs drabužiai – tik tamsių, solidžių spalvų. Jis turėjo seną odinę striukę su vilnonės flanelės pamušalu šaltam orui, bet ir visos jo striukės, kaip ir marškiniai, buvo dukslios. Haris nenorėjo, kad devynių milimetrų „Valteris“, kurį nešiojosi perpetiniame dėkle, pūpsotų kaip aiškiai matomas gumbas. Tik tada, kai smarkiai lydavo, Haris užsidėdavo beisbolininko kepuraitę; skrybėlių jis nemėgo ir niekada nemūvėjo pirštinių. Viena iš buvusių Hario merginų kartą pasakė, kad jo rengimosi stilius – „kaip tikro bandito“.

Hario plaukai buvo tamsiai rudi, bet jau šiek tiek pražilę; plaukai Hariui rūpėjo nekąį labiau negu skutimasis. Kartais jis juos apsikirpdavo per trumpai, kartais užsiaugindavo per ilgus.

Dėl policininko uniformos, tai Haris ją daug dažniau vilkėjo pirmuosius ketverius metus, kai tarnavo vakarinėje Amsterdamo dalyje. Jo butas ir dabar buvo ten – ne todėl, kad jis būtų tingėjęs kraustytis, o todėl, kad negalėjo atsisakyti malonumo turėti *du* veikiančius židinius – vieną miegamajame. Didžiausios Hario silpnybės buvo žiūrėjimas į degančias malkas ir knygos; jis mėgo skaityti prie židinio ir turėjo tiek daug knygų, kad jam būtų buvusi baisi kančia *kur nors* kraustytis. Be to, jam patikdavo dviračiu važiuoti į darbą ir namo; Haris norėjo, kad tarp jo ir *de Wallen* išliktų šioks toks atstumas. Nors ir savas „raudonųjų žibintų“ rajone, iš karto atpažįstamas sausakimšose jo gatvelėse, – nes *de Wallen* buvo tikrasis jo kabinetas, „mažosios sienos“ – gerai žinomi *tikrojo* jo darbo stalo stalčiai, – Haris Hukstra jautėsi esąs vienišius.

Hario moterys reikšdavo nepasitenkinimą dar ir dėl to, kad jis visada *nutolęs*. Jam labiau patikdavo skaityti kokią knygą, negu klausytis pašnekovės. Beje, dėl pokalbių: Haris verčiau užsikurdavo židinį, atsiguldavo į lovą ir žiūrėdavo, kaip šviesa blikčioja ant sienų bei lubų. Jis mėgo ir skaityti lovoje.

Haris vis galvojo, ar tik *jo* moterys pavyduliauja knygoms. Jis manė, jog tai visiška nesąmonė. Kaip jos gali pavyduliauti *knygoms?* Dar absurdiškiau visa tai jam atrodydavo tada, kai su moterimi būdavo susipažinęs kokiame nors knygyne. Haris su moterimis dažnai susipažindavo knygynuose arba, nors pastaruoju metu jau rečiau, sporto salėje.

Haris mankštindavosi toje pačioje sporto salėje Rokino gatvėje, į kurią Rutą Koul buvo nuvedęs jos leidėjas, Maartenas Schoutenas. Penkiasdešimt septynerių metų seržantas Hukstra daugumai toje salėje besilankančių moterų buvo šiek tiek per senas. (Į dar nė trisdešimties neturinčias merginas, sakančias, kad, „kaip tokio amžiaus vyriškis", jis nepaprastai geros formos, Haris ir nesitaikė.) Tačiau neseniai jis susitikinėjo su viena iš sporto salėje dirbančių moterų, aerobikos trenere. Hariui aerobika nepatiko, jis buvo sunkiaatletis. Per dieną seržantas Hukstra nueidavo daugiau kilometrų, negu dauguma žmonių per savaitę – arba per mėnesį. Be to, jis visur važinėjo dviračiu. Tai kam jam dar ta aerobika?

Trenerė buvo patraukli ketvirtą dešimtį bebaigianti moteris, tik pernelyg pasišventusi misionieriškam tikslui; nesugebėjusi Hario įkalbėti, kad pereitų prie jos pasirinktos mankštos, ji įsižeidė, be to, ji labiau negu kitos moterys, su kuriomis Haris pastaruoju metu bendravo, piktinosi jo skaitymu. Aerobikos trenerė nemėgo skaityti ir – kaip ir visos kitos Hario moterys – netikėjo, kad Haris niekada nesimylėjo su jokia prostitute. Pasak jos, jis bent jau turėjo prisipažinti, kad jam to norėjosi.

Hariui „norėjosi" visada – nors ilgainiui pagunda vis mažėjo. Per beveik keturiasdešimt tarnybos metų jam porą kartų „norėjosi" kai ką ir nužudyti. Bet seržantas Hukstra nieko *nenužudė* ir nesimylėjo su jokia prostitute.

Tačiau buvo aišku, kad visoms Hario draugėms nerimą kelia jo santykiai su tomis moterimis, sėdinčiomis languose arba – tokių rasdavosi vis daugiau – laukiančiomis klientų gatvėse. Jis, Haris, buvo gatvių žmogus, gal todėl taip mėgo knygas ir židinius; tai, kad jis buvo gatvių žmogus beveik keturiasdešimt metų, *neabejoti-*

nai prisidėjo prie jo noro pamėginti gyventi kaime. Haris Hukstra jau buvo sotus gyvenimo mieste – *bet kokiame* mieste.

Tik viena Hario draugė mėgo skaityti taip pat kaip jis, bet ji skaitė netinkamas knygas; iš visų moterų, su kuriomis Haris miegojo, būtent ji buvo artimiausiai susijusi su prostitucija. Ji buvo savanoriškai vienai prostitučių organizacijai padedanti advokatė, liberalių pažiūrų feministė, kartą Hariui pasakiusi, jog ir pati „identifikuojasi" su prostitutėmis.

Dėl prostitučių teisių kovojančios organizacijos pavadinimas buvo „De Rode Draad" („Raudonoji gija"); tuo laiku, kai Haris susipažino su advokate, „Raudonoji gija" buvo sudariusi įtampos kupiną sąjungą su policija. Šiaip ar taip, juk ir policija, ir „Raudonoji gija" rūpinosi prostitučių saugumu. Haris visada manė, jog ta sąjunga turėjo būti sėkmingesnė.

Tačiau nuo pat pradžių „Raudonosios gijos" tarybos narės glostė jį prieš plauką: be karingesnių prostitučių bei buvusių prostitučių, ten dar buvo moterų, kurias (kaip ir Hario advokatę) galėjai pavadinti *nepraktiškomis* feministėmis, – joms labiausiai rūpėjo paversti visą organizaciją prostitučių emancipacijos šalininkų judėjimu. Tuo tarpu Haris nuo pat pradžių manė, kad „Raudonoji gija" turėtų rūpintis ne manifestais, o prostitučių saugojimu nuo joms gresiančių pavojų. Visgi prostitutės ir feministės Hariui patiko labiau negu *kitos* tarybos narės – tipiškos profsąjungų veikėjos ir, kaip Haris sakydavo, „subsidijų kaulytojos".

Advokatės vardas ir pavardė buvo Natasja Frederiks. Du trečdaliai „Raudonajai gijai" priklausančių moterų buvo prostitutės arba buvusios prostitutės; per susirinkimus neprostitutėms (tokioms kaip Natasja) jos neleisdavo nė prasižioti. „Raudonoji gija" mokėjo tik pustrečio atlyginimo keturiems žmonėms; visi kiti dirbo nemokamai, kaip savanoriai. Haris irgi buvo savanoris.

Dabar policija su „Raudonąja gija" bendradarbiavo nebe taip glaudžiai, kaip devintojo dešimtmečio pabaigoje. Pirmiausia todėl, kad organizacija nesugebėjo pritraukti iš užsienio atvykusių prostitučių – ką jau kalbėti apie „nelegales", – o *olandžių* beveik nebebuvo nei languose, nei gatvėse.

Natasja Frederiks „Raudonojoje gijoje" jau nebedirbo; ji irgi nusivylė. (Dabar Natasja sakėsi esanti „buvusi idealistė".) Su Hariu ji pirmą kartą susitiko įprastiniame ketvirtadienio popietės susirinkime pradedančioms dirbti prostitutėms. Hariui atrodė, jog tie susirinkimai – neblogas sumanymas.

Jis sėdėdavo kambario gale ir niekada nekalbėdavo, nebent turėdavo atsakyti į kieno nors tiesiai jam pateiktą klausimą; pradedančioms dirbti prostitutėms Haris būdavo pristatomas kaip „vienas iš labiau prijaučiančių policijos pareigūnų"; naujokės būdavo raginamos pasišnekėti su juo po įprastinių reikalų aptarimo. Dėl „įprastinių reikalų", tai dažniausiai ateidavo kokia vyresnė prostitutė, kuri naujokėms papasakodavo, ko reikėtų saugotis. Viena iš tokių veteranių buvo Doloresa de Ruiter, arba „Ručkė" Doloresa, kaip ją vadino Haris ir visi kiti „raudonųjų žibintų" rajone. Rojė Doloresa gaudė klientus *de Wallen* kvartale, vėliau Bergo gatvėje – prostitute ji dirbo gerokai ilgiau, negu Natasja Frederiks dirbo advokate.

Rojė naujokėms visada patardavo pirmiausia įsitikinti, kad klientui pasistojo. Ji nejuokavo. „Jeigu vyriškis jau jūsų kambaryje – noriu pasakyti, tą pačią *akimirką*, kai jis peržengia slenkstį, – jam turi pasistoti. O jeigu ne, – perspėdavo merginas Rojė, – tai gal jis atėjo ne pasimylėti. Ir niekada neužsimerkite, – sakydavo Rojė. – Kai kurie vyriškiai nori, kad užsimerktumėte. Bet jūs taip *nedarykite*".

Lytiniai santykiai su Natasja Frederiks Hariui nebuvo nemalonūs, jis nenusivylė, bet vis tiek geriausiai prisiminė ne ką kita, o ginčus dėl knygų. Natasja iš prigimties buvo linkusi ginčytis, o Haris ginčytis nemėgo; bet jam patiko turėti draugę, skaitančią tiek pat kiek jis, nors ji skaitė netinkamas knygas. Natasja skaitė negrožinę literatūrą apie tai, kaip reikėtų pakeisti pasaulį; ji skaitė *traktatus*. Dažniausiai tos knygos būdavo pagrįstos kairuoliška norų ir tikrovės atitikimo teorija, – tuo tarpu Haris nemanė, kad pasaulį (arba žmogaus prigimtį) galima pakeisti. Hario darbas buvo suprasti ir vertinti pasaulį tokį, koks jis yra; galbūt jis darė pasaulį šiek tiek saugesnį – Hariui patiko taip manyti.

Jis skaitė romanus, nes juose rasdavo geriausius žmogaus prigimties aprašymus. Hario mėgstami rašytojai niekada nepiršo minties, kad netgi blogiausią žmonių elgesį galima pakeisti. Moralės požiūriu jie gal ir nepritardavo vienam ar kitam veikėjui, bet romanų rašytojai nebuvo pasaulio tobulintojai; jie buvo tik geresnių negu vidutinės istorijų pasakotojai, o geri rašytojai pasakodavo istorijas su tikėtinais veikėjais. Hariui patinkantys romanai buvo iš daugelio dalių supintos istorijos apie tikrus žmones.

Jis nemėgo nei detektyvinių romanų, nei vadinamųjų trilerių. (Arba per greitai perprasdavo intrigą, arba veikėjai būdavo neįtikimi.) Įžengęs į knygyną, Haris niekada nereikalaudavo parodyti klasikos ar naujausios „rimtos" grožinės literatūros, bet vis tiek galų gale dažniausiai pasirinkdavo „klasikinius" ir šiaip literatūriniu požiūriu „rimtus" romanus, nors visų jų siužeto struktūra būdavo gana įprasta.

Haris mėgo ir juokingas knygas, bet jei autorius *tik* juokindavo (arba rašydavo tik satyriškai), Haris jausdavosi apviltas. Jam patiko socialinis realizmas, tačiau tik tada, kai rašytojas turėdavo *nors kiek* vaizduotės – kai siužetas būdavo pakankamai geras, kad jis galėtų spėlioti, kas atsitiks toliau. (Romanas apie išsiskyrusią moterį, kuri praleidžia savaitgalį kažkokiame kurorto viešbutyje ir pamato vyriškį, su kuriuo *įsivaizduoja* užmezganti meilės ryšį, – bet iš tikrųjų jokio ryšio neužmezga, paprasčiausiai grįžta namo, – neatitiko seržanto Hukstros reikalavimų.)

Natasja Frederiks sakė, kad Hario literatūrinis skonis – „kaip kokio eskapisto", bet Haris buvo tvirtai įsitikinęs, kad ne jis, o pati Natasja vengia tikrovės, apsikrovusi savo kvailomis negrožinėmis knygomis su tuščiais sapaliojimais, kaip *pakeisti* pasaulį.

Iš dabartinių rašytojų seržantas Hukstra labiausiai mėgo Rutą Koul. Dėl Rutos Koul Natasja su Hariu ginčydavosi dažniau negu dėl kurio nors kito autoriaus. Advokatė, pasiūliusi savo paslaugas „Raudonajai gijai", nes, kaip pati sakė, „identifikavosi" su prostitutėmis, atkakliai laikėsi nuomonės, kad Rutos Koul istorijos „pernelyg keistos"; advokatė, sėkmingai kovojusi dėl prostitučių tei-

sių, bet neturėjusi teisės kalbėti per prostitučių organizacijos susirinkimus, tolydžio tvirtino, kad Rutos Koul romanų siužetai „visiškai neįtikimi“. Negana to, Natasjai išvis nepatiko siužetai. Ji sakė, jog *tikrame* pasaulyje (kurį pati taip aistringai troško pakeisti) apskritai nėra jokio pastebimo siužeto.

Natasja, kuri (kaip ir Haris) vėliau liovėsi savanoriškai dirbusi „Raudonojoje gijoje“, nes ta organizacija atstovavo mažiau negu dvidešimtajai daliai visų Amsterdamo prostitučių, Rutą Koul kaltino tuo, kad jos kūriniai „pernelyg nerealistiški“. (Tuo laiku, kai ir Haris, ir Natasja metė darbą „Raudonojoje gijoje“, į kiekvieną ketvirtadienio popietę rengiamus susirinkimus pradedančioms prostitutėms ateidavo mažiau negu penki procentai *de Wallen* rajone dirbančių naujokių.)

„Ruta Koul – didesnė realistė negu *tu*“, – kartą pareiškė Haris, kalbėdamas su Natasja.

Jiedu išsiskyrė, nes Natasja sakė, kad Haris nepakankamai ambicingas. Jis net *nenorėjo* tapti detektyvu – buvo patenkintas dirbdamas „paprasčiausiu“ patruliuojančiu policininku. Hariui tikrai reikėjo būti gatvėse. Nevaikščiodamas po savo rajoną, po savo *tikrąjį* kabinetą, jis apskritai nesijausdavo esąs policininkas.

Šalia *oficialaus* Hario kabineto, tame pačiame aukšte, buvo ir detektyvų kabinetas, prigrūstas kompiuterių, prie kurių jie praleisdavo pernelyg daug laiko. Geriausias Hario draugas iš detektyvų buvo Nikas Jansenas. Nikas mėgo erzinti Harį sakydamas, kad paskutinę Amsterdamo prostitutės žmogžudystę – tąkart savo kambarėlyje Bergo gatvėje buvo nužudyta Doloresa de Ruiter – išaiškino detektyvų kabinete stovintis jo kompiuteris, bet Haris žinojo, kad viskas buvo ne visai taip.

Haris žinojo, kad *iš tikrųjų* prostitutės žmogžudystę išaiškino paslaptingoji liudininkė; tik gerai išnagrinėjęs tos liudininkės pranešimą, kuris, šiaip ar taip, buvo adresuotas jam, Haris galiausiai Nikui Jansenui ir pasakė, ko šis turėtų ieškoti išgirtajame savo kompiuteryje.

Bet ginčydavosi jiedu draugiškai. Žmogžudystė išaiškinta – būtent tai, pasak Niko, buvo svarbiausia. Tačiau Hariui vis dar rūpė-

jo *liudininkė*, jam nepatiko, kad liudininkė paspruko. Juo labiau Haris niršo dėl to, kad buvo visiškai įsitikinęs, jog pats ją matė – jis ją *matė*, o ji vis tiek paspruko!

Daugiau pasitikėjimo savimi seržantui Hukstrai suteikė vidurinis rašomojo stalo stalčius; jame nebuvo nieko, ką būtų reikėję išmesti. Ten gulėjo tiktai koks tuzinas senų rašiklių ir keletas raktų, kurių Haris neatpažino, bet pamanė, kad gal jį pakeisiančiam kolegai bus įdomu paspėlioti, *nuo ko* jie. Tame stalčiuje dar buvo ir butelių atidariklis su kamščiatraukiu – *tokių* daiktų net policijos nuovadoje nebūna per daug – ir arbatinis šaukštelis (nelabai švarus, bet galima gi nusišveisti). Juk nežinai, kada susirgsi ir tau prireiks šaukštelio vaistams išgerti.

Haris jau norėjo uždaryti stalčių, taip nieko iš jo ir neišėmęs, bet staiga jo dėmesį patraukė vienas ypač naudingas daiktas. Tai buvo nulūžusi apatinio stalčiaus rankenėlė; niekas kitas, be Hario, nežinojo, kad iš tikrųjų tai labai reikalingas įrankis. Ta rankenėlė buvo kaip tik tokio pločio kaip Hario sportbačių padų rievės; ja Haris nusigrandydavo nuo padų šunų išmatas, jeigu į jas įmindavo. Tačiau Harį pakeisiantis pareigūnas galėjo ir nesuvokti tikrosios nulaužtos rankenėlės vertės.

Vienu iš rašiklių Haris parašė raštelį, kurį prieš uždarydamas įdėjo į vidurinį stalčių. NETAISYKITE APATINIO STALČIAUS, BET PASILIKITE NULŪŽUSIĄ RANKENĖLĘ. PUIKIAI TINKA PRIE BATŲ PRILIPUSIOMS ŠUNŲ IŠMATOMS NUGRANDYTI. HARIS HUKSTRA.

Įkvėpimo pagautas Haris ėmėsi trijų šoninių rašomojo stalo stalčių, pradėdamas nuo viršaus. Pirmame buvo kalba, kurią jis pasirašė, bet taip ir neperskaitė „Raudonosios gijos“ narėms. Ta kalba buvo apie nepilnametes prostitutes. Haris, nors ir nenoriai, palaikė prostitučių organizacijos siekį, kad legaliai dirbti prostitutėmis merginoms būtų leidžiama ne nuo aštuoniolikos, o nuo šešiolikos metų.

„Niekas *nenori*, kad nepilnametės dirbtų prostitutėmis, – tokia buvo Hario kalbos pradžia, – bet dar labiau aš nenoriu, kad nepilnametės dirbtų pavojingose vietose. Šiaip ar taip, tos nepilna-

metės vis tiek taps prostitutėmis. Daugelis viešnamių savininkų visai nesijaudina dėl to, kad jų prostitutės – šešiolikmetės. Svarbiausia, kad tos šešiolikmetės galėtų naudotis tokiomis pačiomis socialinėmis garantijomis ir sveikatos apsaugos paslaugomis, kokiomis naudojasi vyresnės prostitutės, *nebijodamos* būti įduotos policijai".

Savo kalbos Haris neperskaitė ne iš bailumo; jis ir anksčiau kartais nepritardavo „oficialiai" policijos nuomonei. Hariui apskritai nepatiko sumanymas leisti šešiolikmetėms dirbti prostitutėmis vien todėl, kad neįmanoma jų sulaikyti. Kalbėdamas apie *susitaikymą* su tikrove bei reikšdamas protingą nuomonę, kaip galima būtų padaryti pasaulį bent kiek saugesnį, netgi toks „socialrealistas" kaip Haris Hukstra turėjo prisipažinti, kad kai kurie dalykai jį liūdina.

Savo kalbos Haris neperskaitė todėl, kad iš jos pagaliau vis tiek nebūtų buvę jokios *realios* naudos nepilnametėms prostitutėms – kaip ir iš ketvirtadienio popietėmis rengiamų susirinkimų naujokėms, kurie daugumai *jų*, ko gero, *realiai* ir nepadėjo. Naujokės į tuos susirinkimus neidavo; tikriausiai jos net nežinojo, kad tokie susirinkimai *vyksta,* – o jeigu ir *būtų* žinojusios, vargu ar joms tai būtų rūpėję.

Vis dėlto Haris pamanė, kad gal ta kalba pravers prie jo stalo dirbsiančiam kolegai, ir paliko ją kur buvusią.

O dėl *vidurinio* iš trijų šoninių stalčių, tai Haris iš pradžių išsigando, kai pamatė, kad jis tuščias. Nustėręs spoksojo į tą stalčių kaip žmogus, apiplėštas policijos nuovadoje; paskui prisiminė, jog tas stalčius visada ir buvo tuščias. Pats rašomasis stalas buvo puikiausias įrodymas, kaip retai seržantas Hukstra juo naudojosi! Tiesą sakant, tariamai sunkus darbas, „stalčių valymas", iš tikrųjų buvo tik būtinybė sutvarkyti tai, ką Haris – jau penkerius metus – laikė apatiniame stalčiuje. Hario nuomone, tai buvo *vienintelis* darbas, kurį jis, kaip policininkas, turėjo užbaigti prieš eidamas į pensiją.

Kadangi apatinio stalčiaus rankenėlė buvo nulūžusi ir naudojama kaip įrankis prie padų prilipusioms šunų išmatoms nusigran-

dyti, Hariui dabar teko atidaryti tą stalčių kišeniniu peiliu. Rojės Doloresos nužudymo liudininkės byla buvo apmaudžiai plona – vargu ar kas galėjo numanyti, kiek daug kartų ir kaip atidžiai seržantas Hukstra ją skaitė.

Haris mėgo painius siužetus, tačiau jam iš seno labiausiai patikdavo knygos, kuriose įvykiai būdavo išdėstyti nuosekliai. Istorija, kurioje žudikas randamas anksčiau negu liudininkė, Hariui atrodė be sąryšio. Juk visada pirmiausia reikia surasti liudininkus.

Rutos Koul ieškojo ne šiaip koks policininkas. Jos bylą nagrinėjo senų pažiūrų *skaitytojas*.

Prostitutės duktė

Rojė lange sėdinčia prostitute *de Wallen* rajone pradėjo dirbti tais pačiais metais, kai Haris buvo paskirtas „raudonųjų žibintų“ kvartalo įgaliotiniu. Rojė buvo penkeriais metais už Harį jaunesnė, nors jis įtarė, jog dėl amžiaus ji šiek tiek pamelavo. Pirmajame savo kambarėlyje Oudekenio take – toje pačioje gatvelėje, kur vėliau pasikorė Vratna, – įsitaisiusi Doloresa de Ruiter atrodė jaunesnė negu aštuoniolikos. Bet jai iš tikrųjų buvo aštuoniolika. Ji sakė tiesą. Hariui Hukstrai tada buvo dvidešimt treji.

Hario manymu, „Ručkė“ Doloresa paprastai *nesakydavo* tiesos arba sakydavo pusiau tiesą.

Būdavo dienų, kai Rojė savo kambarėlyje darbuodavosi dešimt ar dvylika valandų iš eilės ir per tą laiką aptarnaudavo kartais net penkiolika klientų. Ji užsidirbo pakankamai pinigų ir galiausiai nusipirko kambarį pirmame aukšte Bergo gatvėje, kurį dar nuomojo kitai prostitutei. Tada Rojė jau buvo sumažinusi sau darbo krūvį – dirbdavo tik tris dienas per savaitę, penkias valandas per dieną – ir vis tiek dar galėjo dukart per metus paatostogauti. Kalėdas ji dažniausiai praleisdavo kuriame nors slidinėjimo kurorte Alpėse, o balandžio arba gegužės mėnesį važiuodavo į šiltesnius kraštus. Kartą per Velykas nuvyko į Romą. Buvo ir Florencijoje, ir Ispanijoje, Portugalijoje, Prancūzijos pietuose.

Rojė Hario Hukstros vis klausdavo, kur jis jai patartų važiuoti. Šiaip ar taip, jis juk buvo perskaitęs daugybę knygų apie keliones. Haris niekada nesilankė nė vienoje iš tų vietų, į kurias Rojė norėjo nuvykti, bet buvo viską išsiaiškinęs apie viešbučius; Haris žinojo, kad Rojė mėgsta apsistoti „ne per brangiausiuose“ aparta-

mentuose. Žinojo ir tai, kad Rojei, nors ir kokios svarbios jai būdavo atostogos šiltuose kraštuose, daugiau malonumo suteikdavo Kalėdos slidinėjimo kurortuose; ir nors ji kiekvieną žiemą imdavo po keletą privačių slidinėjimo pamokų, toliau negu pradedantieji taip ir nepažengė. Šiek tiek pasimokiusi, pati viena ji slidinėdavo tik po pusdienį – ir tik tol, kol su kuo nors susipažindavo. Rojė visada su kuo nors susipažindavo.

Hariui Rojė pasakojo, kaip smagu susipažinti su vyrais, nežinančiais, kad ji – prostitutė. Kartais tai būdavo pasiturintys jaunuoliai, puikiai slidinėjantys ir sunkiai išgyvenantys išsiskyrimą, bet dažniau pasitaikydavo santūrūs, netgi niaurūs vyriškiai, slidinėjantys ne geriau negu vidutiniškai. Ypač Rojė mėgo išsiskyrusius tėčius, su vaikais praleidžiančius tik kas antras Kalėdas. (Apskritai kalbant, tėčius su sūnumis suvilioti būdavo lengviau negu tėčius su dukterimis.)

Rojė visada susigraudindavo, pamačiusi restorane vyrą su vaiku. Kartais jiedu net nesikalbėdavo arba pokalbis atrodydavo nelabai smagus – dažniausiai apie slidinėjimą ar maistą. Tėvų veiduose Rojė įžvelgdavo vienatvę, truputį kitokią, bet kažkuo ir panašią į tą, kuri buvo įsirėžusi jos kolegių veiduose Bergo gatvėje.

Meilės ryšys su tėvu, keliaujančiu kartu su vaiku, visada būdavo subtilus ir slaptas. Kaip moteris, kurios gyvenime *tikrų* meilės ryšių buvo nedaug, Rojė manė, kad subtilumas ir slaptumas didina seksualinę įtampą; be to, reikėdavo elgtis ypač atsargiai, kad nebūtų užgauti vaiko jausmai.

– Ar nebijai, kad tie vyrukai norės atvažiuoti pas tave į Amsterdamą? – kartą paklausė Haris. (Tais metais Rojė atostogavo Cermate.) Tačiau tik vieną kartą vienas iš Rojės draugų atkakliai siūlėsi atvykti į Amsterdamą. Paprastai jai pavykdavo juos nuo to atkalbėti.

– Ką sakai, kai jie klausia, kuo *užsiimi*? – kitąsyk pasidomėjo Haris. (Rojė buvo ką tik grįžusi iš Pontrezinos, kur susipažino su vyriškiu, su sūnumi gyvenusiu viešbutyje „Badrutt's Palace“ Sankt Morice.

„Ručkė“ Doloresa vienišiems tėčiams visada sakydavo patogią pusiau tiesą. „Visai neblogai gyvenu iš prostitucijos, – pradėdavo ji, atidžiai stebėdama stulbstantį vyriškį. – O, tai nereiškia, kad *aš* esu prostitutė! – pridurdavo. – Aš tik nelabai praktiška šeimininkė, *nuomojanti* kambarį prostitutėms...“

Primygtinai klausinėjama, Rojė meluodavo toliau. Atseit jos tėvas, urologas, mirė; ji pertvarkė jo kabinetą į kambarį prostitutei. Nuomoti kambarį prostitutėms, nors ne taip pelninga, bet „daug įdomiau“ negu kabinetą kokiems gydytojams.

Rojė mėgo Hariui Hukstrai pasakoti savo išgalvotas istorijas. Haris buvo – geriausiu atveju – „netiesioginis“ keliautojas, jis netiesiogiai mėgavosi trumpais Rojės meilės nuotykiais. Be to, jis žinojo, iš kur Rojės pasakojime atsirado urologas.

Tikrasis urologas, senokai pradėjęs devintą dešimtį, buvo ištikimas Rojės garbintojas ir nuolatinis klientas, kol vieną sekmadienio popietę staiga mirė prostitutės kambaryje Bergo gatvėje. Ištikimasis kavalierius dažnai netgi pamiršdavo pasimylėti, nors būdavo už tai užmokėjęs. Rojei labai patiko tas mielas senukas, daktaras Bosmanas, vis prisiekinėjęs, jog myli savo žmoną, vaikus bei daugybę vaikaičių, kurių nuotraukas rodė Rojei su nenuilstamu pasididžiavimu.

Tą dieną, kai mirė, jis apsirengęs sėdėjo čiulpimo krėsle ir skundėsi, jog per priešpiečius per daug prisivalgė – netgi kaip sekmadienį. Paskui paprašė, kad Rojė sutaisytų gėrimo su soda, kurio, kaip pats prisipažino, jam reikėjo (tą akimirką) netgi labiau negu, pasak jo, „neįkainojamo“ Rojės „fizinio artumo“.

Rojė dėkojo Dievui, kad buvo nusisukusi, kai senukas išleido dvasią tame krėsle. Sutaisiusi gėrimo su soda, ji atsigręžė, bet senasis daktaras Bosmanas jau buvo negyvas.

Rojės polinkis sakyti pusiau tiesą tąkart ją išdavė. Ji paskambino Hariui Hukstrai ir pranešė, kad jos kambaryje guli negyvas senukas, bet ji bent jau išgelbėjusi jį nuo mirties gatvėje. Ji aiškiai mačiusi, kad jam negera, jis tiesiog svirduliavęs Bergo gatve, todėl ji įsivedusi jį į kambarį ir pasodinusi į patogų krėslą, o jis tada paprašęs gėrimo su soda.

– „Pasakykite mano žmonai, kad ją myliu!“ – tokie buvo paskutiniai to senuko žodžiai, – pasakė Rojė Hariui. Ji *nesakė*, kad miręs urologas buvo jos seniausias nuolatinis klientas; Rojė nuoširdžiai norėjo, kad daktaro Bosmano šeima nesužinotų, jog mylimas jų patriarchas mirė būdamas su savo seniai lankoma kekše. Tačiau Haris viską suprato.

Labai jau ramus atrodė daktaras Bosmanas „Ručkės“ Doloresos čiulpimo krėsle, – be to, Rojė buvo pernelyg pastebimai nuliūdusi. Ji savotiškai *mylėjo* senąjį urologą.

– Kiek metų jis pas tave lankėsi? – iš karto paklausė Haris. Rojė apsipylė ašaromis.

– Jis visada man buvo toks *geras*! – verkė Rojė. – Niekas kitas man nebuvo toks geras. Netgi *tu*, Hari.

Haris padėjo Rojei sukurti istoriją. Iš esmės tai buvo tas pats melas, kurio Rojė griebėsi iš pradžių, Haris tik padėjo jai suderinti smulkmenas. *Kurioje* būtent Bergo gatvės vietoje Rojė pastebėjo, kad senasis daktaras, kaip ji sakė, „svirduliuoja“; *kaip* ji įsivedė jį į savo kambarį? Ar nereikėjo jo prilaikyti, kai sėdosi į krėslą? Kai mirštantis urologas prašė prostitutės pasakyti jo žmonai, kad ją myli, ar jo balsas nebuvo koks nors nenatūralus? Gal jam buvo sunku kvėpuoti? Ar buvo matyti, kad jam *skauda*? Haris neabejojo, kad daktaro Bosmano žmona norės tai žinoti.

Našlė Bosman jautėsi tokia dėkinga Rojei Doloresai, kad gailestingoji prostitutė net buvo pakviesta į pamaldas už senąjį urologą. Visi daktaro Bosmano šeimos nariai vienas per kitą reiškė Rojei nuoširdžią padėką. Ilgainiui Bosmanai, galima sakyti, priėmė prostitutę į savo šeimą. Jie įprato kviesti Roję pietų per Kalėdas bei Velykas, taip pat ir į kitus giminės susibūrimus – vestuves, visokius jubiliejus.

Haris Hukstra dažnai pagalvodavo, kad Rojės pusiau tiesa apie daktarą Bosmaną turbūt buvo geriausias melas, prie kokio tik jam teko prisidėti. „Kaip sekėsi kelionė?“ – paklausdavo Haris, kai prostitutė iš kur nors sugrįždavo. O visais kitais atvejais jis klausdavo: „Kaip sekasi Bosmanams?“

Ir kai Doloresa de Ruiter buvo nužudyta savo kambarėlyje, Haris nedelsdamas pranešė Bosmanams; niekam kitam ir nereikėjo pranešti. Be to, Haris tikėjosi, kad Bosmanai ją palaidos. Taip ir buvo: ponia Bosman viskuo pasirūpino ir užmokėjo už prostitutės laidotuves. Jose dalyvavo nemažai Bosmanų šeimos narių, keletas policininkų (vienas iš jų buvo Haris) ir neką daugiau moterų iš „Raudonosios gijos". Atėjo ir buvusi Hario draugė, Natasja Frederiks, tačiau įspūdingiausia kompanija buvo iš *kitos* Rojės šeimos – prostitučių, kurios plūdo būriais. Kolegės Roję mėgo.

Visas Doloresos de Ruiter gyvenimas buvo pusiau tiesa. O tai, kas *nebuvo* geriausias jos melas, – iš tikrųjų Haris manė, jog tai, ko gero, buvo skaudžiausias melas, prie kokio tik jam teko prisidėti, – paaiškėjo per laidotuves. Roję pažinojusios prostitutės viena po kitos vedėsi Harį į šalį ir klausė vis to paties:

– Kur duktė? – Arba, žiūrėdamos į daugybę senojo daktaro Bosmano vaikaičių, sušnibždėdavo: – Kuri? Argi čia nėra dukters?

– Rojės duktė mirusi, – turėdavo atsakyti Haris. – Tiesą sakant, ji mirė prieš daugelį metų. – *Iš tikrųjų* tik Haris žinojo, kad prostitutės duktė mirė dar prieš gimdama. Tačiau tai buvo stropiai saugoma Rojės paslaptis.

Pirmą kartą apie Rojės anglą Haris išgirdo tada, kai prostitutė grįžo iš slidinėjimo atostogų Klosteriuose. Hario patarimu ji gyveno viešbutyje „Chesa Grischuna", kur ir susipažino su tuo anglu, Ričardu Smoliu. Smolis buvo išsiskyręs ir leido Kalėdų atostogas su šešiamečiu sūnumi, nususiusiu neurasteniškų berniūkščiu, dėl kurio nervingumo bei nuolatinio išsekimo kaltino pernelyg rūpestingą motiną. Roję jiedu labai sujaudino. Berniukas nė per žingsnį nesitraukė nuo tėvo ir taip dažnai pabusdavo naktimis, kad Ričardui Smoliui pasimylėti su Roje buvo tiesiog neįmanoma. Visgi jie ištaikė, kaip Hariui sakė Rojė, „keletą bučinukų" ir „smarkokai pasiglamonėjo".

Rojė darė viską, ką galėjo, kad tik Smolis kitais metais neatvyktų pas ją į Amsterdamą. Kitas Kalėdas su nervinguoju sūneliu tu-

rėjo praleisti buvusi Smolio žmona. Ričardas Smolis vienas vėl nukeliavo į Klosterius. Per tuos metus jis laiškais bei telefono skambučiais buvo Roję įkalbėjęs prisidėti prie jo per Kalėdas tame pačiame viešbutyje – Haris Roję įspėjo, jog tai būtų pavojingas precedentas. (Rojė tada pirmą kartą praleido antras Kalėdas tame pačiame slidinėjimo kurorte.)

Grįžusi į Amsterdamą prostitutė Hariui pasakė, kad jiedu su Smoliu vienas kitą įsimylėjo. Ričardas Smolis esą nori ją vesti; jis nori, kad Rojė pagimdytų jam vaiką.

– Bet ar tas anglas žino, kad tu – prostitutė? – paklausė Haris. Paaiškėjo, kad Rojė Ričardui Smoliui pasakė esanti *buvusi* prostitutė; ji pasakė pusę tiesos ir tikėjosi, jog tiek pakaks.

Tą žiemą ji išnuomojo savo kambarį Bergo gatvėje dar dviem merginoms; iš trijų nuomininkių Rojė pinigų gaudavo beveik tiek pat, kiek uždirbdavo kaip prostitutė. Tiek jai turėjo užtekti bent jau tol, kol ištekės už Smolio, – o vėliau tai būtų buvusios daugiau negu pakankamos „papildomos pajamos“.

Tačiau ištekėjusi ir kartu su Smoliu apsigyvenusi Londone Rojė pati nebegalėjo prižiūrėti trims prostitutėms išnuomoto kambario Amsterdame; Rojė labai atsargiai rinkosi nuomininkes, kad neįsileistų narkomanių, bet negalėjo žinoti, kaip tos merginos elgiasi senajame jos kambarėlyje Bergo gatvėje. Haris vis užmesdavo akį, kas ten dedasi, tačiau Rojės nuomininkės pamažu įsismagino; netrukus viena kaip subnuomininkę priėmė ketvirtą prostitutę, gana greitai atsirado ir penkta – viena iš jų buvo narkomanė. Paskui viena iš pirmųjų Rojės nuomininkių staiga išvyko – paspruko nesumokėjusi už du mėnesius, Rojei nespėjus nė apsižiūrėti, kad jos nebėra.

Rojė jau nėščia sugrįžo į Amsterdamą įvertinti savo nekilnojamojo turto Bergo gatvėje būklės. Tikriausiai įgimta nuojauta vertė ją laikytis to kambario, nors jis buvo gerokai aptriušęs, – o kai Rojė apmokėjo sąskaitas už šiokį tokį būtiną remontą bei kruopštų valymą, tas kambarys, ko gero, pasidarė netgi nuostolingas. Anglas norėjo, kad Rojė jį parduotų. Bet Rojė susirado dvi buvusias prostitutes olandes, ketinančias vėl imtis to paties verslo; išnuo-

mojusi kambarį tik joms, Rojė tikėjosi bent jau padengti eksploatavimo išlaidas.

– Velniop tą pelną! – pasakė ji Hariui. – Aš tik noriu išlaikyti kambarį, jei kartais nieko neišeitų Anglijoje.

Turbūt Rojė jau tada, septintą mėnesį nėščia, žinojo, kad jai „nieko neišeis“ su Ričardu Smoliu. Galiausiai Londone jai prasidėjo sąrėmiai ir gimdymas nuo pat pradžių buvo nesėkmingas. Nepaisant skubiai padaryto Cezario pjūvio, kūdikis gimė negyvas. Rojė mirusios savo dukters net nematė. Būtent tada Smolis, kaip galima buvo nuspėti, pradėjo ją kaltinti. Atseit kažkas Rojei blogai, todėl vaisius ir žuvo; o tai, *kas* jai blogai, yra susiję su jos, kaip prostitutės, praeitimi – tikriausiai ji per daug dulkinosi.

Vieną dieną Rojė, niekam iš anksto nepranešusi, vėl įsitaisė savo lange Bergo gatvėje; kaip tik tada Haris ir sužinojo apie tai, kuo baigėsi Rojės santuoka, ir apie negyvą gimusią jos dukterį. (Tada Rojė, be abejo, jau puikiai kalbėjo angliškai.)

Per kitas Kalėdas ji vėl nuvyko į Klosterius ir apsistojo viešbutyje „Chesa Grischuna“, tačiau tai buvo paskutinės jos atostogos slidinėjimo kurorte. Nors nei Ričardo Smolio, nei nervingojo jo sūnelio ten nebuvo, kažkas iš kažkur, matyt, sužinojo, kas tokia yra Rojė. Įvairiomis sunkiai nuspėjamomis aplinkybėmis ji jautė, kad su ja elgiamasi kaip su buvusia prostitute, o ne kaip su buvusia žmona.

Kalbėdama su Hariu, Rojė tvirtino keltuvo vagonėlyje nugirdusi šnabždesį: „Smolio kekšė“. O viešbutyje – kur ji kas vakarą valgydavo viena – kažkoks nedidelis, plikas vyriškis, pasipuošęs aksominiu smokingu ir skaisčiai raudonos bei oranžinės spalvos kaklaskare, pateikė pasiūlymą. Padavėjas atnešė Rojei to plikio siųstą taurę šampano ir angliškai, didžiosiomis spausdintinėmis raidėmis, parašytą raštelį.

„KIEK?“ – perskaitė Rojė. Ji grąžino plikiui jo šampaną.

Netrukus po to paskutinio apsilankymo Klosteriuose Rojė liovėsi dirbusi savaitgaliais. Paskui ji liovėsi dirbusi naktimis, o dar vėliau jau išeidavo vos popietei įpusėjus, – kad spėtų pasiimti iš mokyklos savo dukterį. Taip visiems ir sakydavo.

Kitos Bergo gatvėje įsikūrusios prostitutės kartais prašydavo parodyti bent keletą nuotraukų. Jos, žinoma, suprato, kodėl niekada nemato tariamosios dukters Bergo gatvės rajone; dauguma prostitučių nuo savo vaikų, kol maži, stengiasi nuslėpti, kur dirba.

Prostitutė, pakaitomis su Roje dirbanti jos kambaryje, buvo pati smalsiausia, bet Rojė turėjo nuotrauką, kurią mėgo rodyti. Mergytė toje nuotraukoje atrodė maždaug penkerių ar šešerių metų; ji patenkinta sėdėjo Rojei ant kelių lyg ir per kokius šeimyninius pietus. Tai, be abejo, buvo viena iš daktaro Bosmano anūkių; tik Haris Hukstra žinojo, jog ta nuotrauka daryta Bosmanų namuose per kažkurias Velykas.

Tai ir buvo prostitutės duktė, kurios nebuvimas dar niekada taip nekrito visiems į akis, kaip per Rojės laidotuves. Sumišai susistojusių žmonių būryje kai kurios prostitutės prašė Hario priminti joms nesančios Rojės dukters vardą; jos vardas buvo neįprastas. Ar Haris jį prisimena?

Haris, žinoma, prisiminė. Jos vardas buvo Česa.

Ir po Rojės laidotuvių, per savotiškus gedulingus pietus, – senoji ponia Bosman, kuri už viską mokėjo, manė, kad gedulingų pietų reikia, – mirusios dukters vardas prostitučių buvo minimas taip dažnai, kad net pati senoji našlė priėjo prie Hario. (Jis kaip tik tuo metu nelabai vikriai mėgino atsikratyti kietai virto kiaušinio, kurio nenorėjo valgyti; ant to kiaušinio dar buvo užkrauta kažkokių ikrų.)

– Kas ta Česa? – paklausė senoji ponia Bosman.

Tada Haris papasakojo jai visą istoriją. Senoji ponia susigraudinusi net pravirko, bet ji nebuvo kvaila.

– Aš, be abejo, supratau, kad mielasis mano vyras lankėsi pas tą prostitutę, – prisipažino ponia Bosman Hariui. – Bet ji, galima sakyti, padarė man paslaugą... be to, ji *iš tikrųjų* išgelbėjo jį nuo mirties gatvėje!

Prieš kelerius metus iki nužudymo Rojė Doloresa pradėjo atostogauti tik po vieną kartą kasmet, kai šilta, balandžio arba gegužės mėnesį. Nuo to laiko Kalėdas ji švęsdavo pas Bosmanus; ten bū-

davo daugybė vaikaičių, todėl Rojė turėdavo pirkti krūvas dovanų. „Tai vis tiek pigiau, negu važiuoti slidinėti", – sakė ji Hariui. O vieną tamsią žiemą – tai buvo paskutinė žiema prieš jos mirtį – Rojė pakvietė Harį kartu vykti atostogauti į šiltesnius kraštus ir pasidalyti išlaidas pusiau.

– *Tu* čia apsikrovęs knygomis apie keliones, – erzino ji Harį. – *Tu* pasirink vietą, o aš keliausiu su tavimi. – Kad ir kokie žavūs buvo išsiskyrę tėčiai, amžinai atostogaujantys su paniurusiais savo vaikučiais, galiausiai jų kerai Rojei atsibodo.

Nors Haris daugybę metų *įsivaizdavo*, kad keliauja kartu su Roje, jos kvietimas jį ne tik nustebino, bet ir sutrikdė. Mąstydamas apie buvimą su ja, jis pirmiausia pagalvojo apie Paryžių. (Įsivaizduokite viešnagę Paryžiuje su prostitute!)

Haris pradėjo kai ką užsirašinėti savo knygų paraštėse, skaitydamas pasibraukdavo svarbiausius sakinius apie tinkamus viešbučius. Vienas iš pirmųjų viešbučių, kuriame Haris ketino apsistoti, buvo „Hôtel du Quai Voltaire" – tas pats, kuriame Tedas nufotografavo Merion su Tomo ir Timočio *kojomis*. Tačiau „Hôtel du Quai Voltaire" nebuvo taip išgirtas kaip „Hôtel de L'Abbaye" arba „Duc de Saint-Simon". Haris nusprendė, kad norėtų pagyventi kuriame nors „Saint-Germain-des-Prés" numeryje, bet paskui pamanė, kad viešbutį turėtų pasirinkti Rojė.

Knygas apie Paryžių – su daugybe pabraukimų bei pastabų paraštėse – Haris nunešė Rojei į kambarį Bergo gatvėje. Jam dar teko palaukti lauke, kol Rojė aptarnavo klientą.

– O, Hari! – sušuko Rojė. – Tu nori vežtis seną kekšę į *Paryžių*? Balandis Paryžiuje!

Nė vienas iš jų dar nebuvo lankęsis Paryžiuje. Iš to vis tiek nieko nebūtų išėję. Hario manymu, Rojei turėjo patikti Notr Damo katedra ir Tiuilri, ir antikvarinės krautuvėlės, apie kurias jis buvo tik skaitęs; jis jau matė ją patenkintą už parankių su juo vaikštinėjančią Liuksemburgo sode. Bet Haris niekaip neįsivaizdavo Rojės Luvre. Šiaip ar taip, ji juk gyveno Amsterdame ir nė karto nebuvo Valstybiniame muziejuje! Kaip Haris galėjo vežtis ją į Paryžių?

– Tiesą sakant, nemanau, kad galėčiau ištrūkti, – išsisukinėjo Haris. – Balandžio mėnesį čia būna daug darbo.

– Tada važiuojam kovo mėnesį, – pasakė Roję. – Arba *gegužės*! Tai juk nesvarbu!

– Manau, kad visgi negalėsiu važiuoti, Roje, – prisipažino Haris.

Prostitutėms gana dažnai tenka išgirsti atsisakymus; jos moka elgtis tokiais atvejais.

Telefonu gavęs žinią, kad Roję nužudyta, Haris apsidairė jos kambaryje Bergo gatvėje, ieškodamas knygų apie Paryžių, kurių Roję nespėjo grąžinti. Knygos buvo sukrautos ant siauro žurnalinio stalelio tualete.

Haris pastebėjo, kad žudikas Rojei įkando, be to, matydamas nerūpestingai nuo lovos nustumtą kūną, jis suprato, kad nužudymas nebuvo ritualinis. Tikriausiai Roję buvo pasmaugta, tačiau ant jos kaklo Haris neįžiūrėjo jokių pamėlynavusių žudiko nykščio ar kitų pirštų atspaudų; „beveik seržantas" Hukstra pagalvojo, jog tai reiškia, kad Rojės gerklė buvo užspausta dilbiu.

Kaip tik tą akimirką jis pamatė, kad batai sieninės spintos apačioje sustatyti nosimis į priekį; viena pora buvo nuspirta toliau, o eilės viduryje paliktas tarpas, kuriame galėjo tilpti dar viena batų pora.

„Velniai griebtų! Čia buvo *liudininkė*!" – iš karto suprato Haris. Jis žinojo, kad Roję buvo viena iš nedaugelio prostitučių, nesavanaudiškai padedančių naujokėms. Jis žinojo ir *kaip* ji tai darė: Roję leisdavo naujokėms stebėti ją su klientu, kad šios pamatytų, kaip reikia dirbti. Savo spintoje ji buvo paslėpusi daugybę merginų. Apie tą Rojės metodą Haris pirmąkart išgirdo viename „Raudonosios gijos" susirinkime pradedančioms dirbti prostitutėms. Tačiau Roję jau seniai nebevaikščiojo į tuos susirinkimus; Haris netgi nežinojo, ar „Raudonoji gija" *teberengia* tokius susirinkimus naujokėms.

Atvirame kambario tarpduryje atsisėdusi kūkčiojo Rojės kūną radusi mergina. Tai buvo Anekė Smets, kadaise heroiną vartojusi, bet jau pasveikusi narkomanė, – bent jau Roję jai pavyko įtikinti,

kad jau pasveiko. Anekė Smets nebuvo apsirengusi darbui lange; paprastai ji dėvėdavo odinę liemenėlę, kurią Haris matė kabančią spintoje.

Anekė tarpduryje atrodė visai negraži ir susitaršiusi. Ji vilkėjo apsmukusiu juodu megztiniu išsišovusiomis alkūnėmis ir ties abiem keliais praplėštais džinsais. Buvo be jokio makiažo, net nepasidažiusi lūpų, o nešvarūs plaukai styrojo į šalis. Vienintelė akiplėšiškesnė šiaip jau neįsidėmėtinos Anekės Smets išvaizdos detalė buvo vidinėje dešinio riešo pusėje ištatuiruotas žaibas (nors ir nedidelis).

– Atrodo, kažkas *žiūrėjo* iš spintos, – pasakė Haris.

Tebekūkčiodama mergina linktelėjo galvą:

– Panašu į tai, – pritarė.

– Gal ji padėjo kokiai naujokei? – paklausė Haris Anekės.

– Kiek žinau, ne! – atsakė apsiraudojusi mergina.

Taigi Haris Hukstra įtarė, – dar anksčiau, negu Varmustrato nuovada gavo Rutos Koul pranešimą, – kad prostitutės kambaryje slėpėsi liudininkė.

– O Dieve! – staiga sušuko Anekė. – Niekas iš mokyklos nepaėmė jos dukters! Kas praneš dukteriai?

– Kas nors ją jau paėmė, – pamelavo Haris. – Kas nors pranešė.

Tiesą Haris pasakė po kelių dienų, kai geriausias jo draugas iš detektyvų, Nikas Jansenas, panoro su juo pasikalbėti – konfidencialiai. Haris žinojo, apie ką bus tas „pokalbis“.

Ant Jenseno stalo gulėjo knygos apie Paryžių. Haris Hukstra visų įsigytų knygų priešlapiuose užrašydavo savo vardą. Nikas Jansenas atvertė vieną turisto vadovą ties tuo puslapiu, kuriame buvo pasakojama apie viešbutį „Duc de Saint-Simon“. Paraštėje Haris buvo parašęs: „Pačiame Sen Žermeno priemiesčio centre, puiki vieta“.

– Ar čia ne tavo rašysena, Hari? – paklausė Jansenas.

– Priešlapyje užrašytas mano vardas, Nikai. Argi nematei mano *vardo*? – atsakė draugui Haris.

– Ketinai keliauti su ja? – paklausė detektyvas Jansenas. Haris jau ilgiau negu tris dešimtmečius dirbo policininku; pagaliau jis suprato, kaip jaučiasi įtariamasis.

Haris paaiškino, kad Rojė keliaudavo dažnai, o jis tik skaitydavo knygas apie keliones. Dar pasakė, kad nuo senų laikų skolino savo knygas Rojei. Ji vis prašydavusi jo patarimo, kur reikėtų apsistoti ir ką pamatyti.

– Tačiau tu juk nebuvai užmezgęs *santykių* su Roje, ar ne, Hari? – paklausė Nikas. – Iš tikrųjų su ja nekeliavai?

– Ne, nė karto, – atsakė Haris.

Sakyti policininkams tiesą apskritai atrodė neblogas sumanymas. Haris *nebuvo* užmezgęs santykių su Roje; jis nė karto su ja nekeliavo. Tai buvo tiesa. Tačiau policininkai neturėjo žinoti *visko*. Nikui Jansenui tikrai nereikėjo žinoti, kad Harį ėmė pagunda. O, kokia jį ėmė pagunda!

Seržantas Hukstra randa savo liudininkę

Dabar seržantas Hukstra policininko uniformą vilkėdavo tik tada, kai „raudonųjų žibintų" rajone būdavo ypač daug turistų ar šiaip kokių atvykėlių. (Jis apsivilko ją ir eidamas į Rojės laidotuves.) Kai reikėdavo surengti kam nors ekskursiją, iš visų Antrosios apygardos policininkų būdavo pasirenkamas būtent Haris – ne tik dėl to, kad jis geriau negu bet kuris kitas Varmustrato nuovados pareigūnas kalbėjo angliškai (ir vokiškai), bet ir todėl, kad buvo pripažintas „raudonųjų žibintų" rajono žinovas, be to, mėgo vedžioti ten žmones.

Kartą jis rodė *de Wallen* rajoną grupei vienuolių. Dažnokai „mažąsias sienas" rodydavo ir moksleiviams. Languose sėdinčios prostitutės ramiai nusukdavo akis į šalį, kai pamatydavo ateinančius vaikus, bet vienąsyk viena moteris netikėtai užtraukė užuolaidą; vėliau ji Hariui pasakė, kad moksleivių grupėje atpažino savo pačios vaiką.

Iš visų Antrosios apygardos policininkų būtent seržantas Hukstra būdavo pasirenkamas ir tada, kai reikėdavo kalbėtis su žiniasklaidos darbuotojais. Kadangi melagingi prisipažinimai buvo gana įprastas dalykas, Haris greitai išmoko jokiu būdu nepateikti spaudai tikslių nusikaltimo detalių; priešingai, jis dažnai pateikdavo žurnalistams daugybę *išgalvotų* detalių – tada lengviau būdavo demaskuoti visokius pamišėlius. Po „Ručkės" Doloresos nužudymo Haris porą melagingų prisipažinimų galėjo atmesti iš karto, nes buvo žurnalistams pasakęs, kad Rojė prieš pasmaugiama „įnirtingai grūmėsi".

Abu melagingai prisipažinę vyrai pasakojo, kad pasmaugė Roję pirštais. Vienas netgi buvo paprašęs žmoną apdraskyti jam veidą

ir išorines plaštakų puses; kitam šiaip taip įkalbėta draugė suspardė blauzdas. Abu vyrai *atrodė* ką tik su kažkuo įnirtingai grūmęsi.

O dėl to, kaip iš tikrųjų buvo nužudyta Rojė, tai detektyvai prie savo kompiuterių laiko veltui negaišo; jie nusiuntė būtinus duomenis Vysbadene, Vokietijoje, įsikūrusiam Interpolui ir netrukus sužinojo, kad maždaug prieš penkerius metus viena prostitutė panašiai buvo nužudyta ir Ciuriche.

Rojė sugebėjo tik nusispirti batelį. Anoji prostitutė Ciuriche, Lengo gatvės rajone, pasipriešino labiau; ji nusilaužė nagą – tikriausiai per trumpas grumtynes. Po nulūžusiu prostitutės nagu policininkai rado kelis audinio siūlelius, turbūt išpeštus iš kostiuminių žudiko kelnių; audinys buvo labai geros kokybės, tačiau kas iš to?

Įtikimiausias ryšys tarp žmogžudystės Ciuriche ir Rojės nužudymo Amsterdame atrodė tas, kad ir Ciuriche nusikaltimo vietoje stovėjo toršeras su nuimtu, bet nesugadintu gaubtu ir išsukta lempute. Ciuricho policija nežinojo, kad žudikas auką fotografavo. Ciuriche nebuvo liudininkės; niekas Ciuricho policijai neatsiuntė poliaroidinio tepalo tūbelės su puikiausiu numanomo žudiko dešinio nykščio atspaudu.

Tačiau nė vienas iš atspaudų, rastų prostitutės kambaryje Ciuriche, neatitiko Amsterdamo policijai atsiųsto nykščio atspaudo; tokio nykščio atspaudo nebuvo ir Interpolo bylose Vysbadene. Ant tepalo tūbelės policininkai rado ir labai aiškų, *mažą* dešinio smiliaus atspaudą. Tai reiškė, kad galima liudininkė ėmė tūbelę už abiejų galų, nykščiu ir smiliumi. (Visi nusprendė, kad nusikaltimo vietoje slėpėsi *moteris*, nes smiliaus atspaudas buvo gerokai mažesnis negu numanomo žudiko nykščio.)

Kitą mažą, bet aiškų liudininkės dešinio smiliaus atspaudą policininkai aptiko ant vieno iš Rojės spintoje nosimis į priekį surikiuotų batų. Tas pats dešinys smilius buvo iš vidaus prisilietęs ir prie durų rankenos bumbulo – tikriausiai tada, kai liudininkė, žudikui pasišalinus, ėjo iš Rojės kambario. Kad ir kas ta liudininkė buvo, ji buvo dešiniarankė ir turėjo plonutėlį randelį ant dešinio smiliaus pagalvėlės, per patį vidurį.

Bet Interpolo pareigūnai savo bylose nerado ir galimos liudininkės dešinio smiliaus atspaudo atitikmens – Haris ir nesitikėjo, kad jie jį ras. Jis buvo įsitikinęs, kad jo liudininkė – ne nusikaltėlė. O po savaitės, pasikalbėjęs su daugeliu to rajono prostitučių, Haris jau neabejojo ir tuo, kad jo liudininkė – ne prostitutė. Tikriausiai tai buvo kokia suknista sekso turistė!

Per labai trumpą laiko tarpą, mažiau negu per savaitę, visos Bergo gatvės prostitutės galimą liudininkę spėjo pamatyti po kokį pustuzinį kartų! Anekė Smets su ja netgi *kalbėjosi*. Paslaptingoji moteris vieną vakarą ieškojusi Rojės, o Anekė – su savo odine liemenėle, mosikuodama vibratoriumi – tai turistei paaiškinusi, kodėl Rojė negalinti dirbti naktį. Anekė jai pasakiusi, kad Rojė turinti būti su savo dukterimi.

Korsjesporto tako prostitutės irgi matė tą paslaptingą moterį. Viena iš jaunesnių Hariui sakė, kad jo liudininkė – lesbietė, bet kitos jos nuomonei nepritarė; jos į tą moterį žiūrėjusios atsargiai, nes nesupratusios, ko ji nori.

Vyrai, daugybę kartų praeinantys pro languose sėdinčias prostitutes, – visada spoksantys, visada su stačiais, bet niekada nesiryžtantys, – pasak prostitučių, buvo *hengsten* („eržilai“), o Rutą Koul ją mačiusios prostitutės vadino moterimi *hengst*. Tačiau tokio sutvėrimo, kaip moteriškos lyties eržilas, be abejo, nėra, todėl prostitutės ir sunerimdavo, išvydusios tą paslaptingą moterį.

Viena prostitutė Hariui pasakė: „Ji atrodė kaip reporterė“. (Išvydusios reporterius, prostitutės *labai* sunerimdavo.)

„Žurnalistė iš užsienio?“ – tokią galimybę seržantas Hukstra buvo atmetęs. Daugumai į Amsterdamą atvykstančių prostitucija besidominčių užsienio žurnalistų būdavo patariama pasikalbėti su *juo*.

Iš *de Wallen* prostitučių Haris sužinojo, kad paslaptingoji moteris ne visada būdavo viena. Kartais su ja vaikščiodavo jaunesnis vyriškis, gal koks universiteto studentas. Hario ieškoma liudininkė atrodė jau pradėjusi ketvirtą dešimtį ir kalbėjo tik angliškai, o vaikinas tikrai buvo olandas.

Dabar paaiškėjo vienas seržantui Hukstrai rūpėjęs dalykas: jeigu dingusi liudininkė yra angliškai kalbanti užsienietė, tai kas olandų kalba parašė pranešimą policijai? Be to, papildomai paklausinėjęs, Haris sužinojo ir dar kai ką apie tą spausdintinėmis raidėmis liudininkės parašytą ir jam atsiųstą raštelį. Tatuiruočių meistras, kurį Haris laikė rašysenų ekspertu, pažvelgęs į kruopščiai išvedžiotas raides, padarė išvadą, jog tekstas *nukopijuotas*.

Tas tatuiruočių meistras buvo vardu Henkas; dažniausiai būtent jis tatuiruodavo žmonėms įvairius užrašus Tatuiruočių muziejuje „raudonųjų žibintų" rajone, vadinamuosiuose Skausmo namuose. (Labiausiai jis mėgo tatuiruoti eilėraščius – kokių tik kas pageidaudavo – suteikdamas tatuiruotei moters figūros formą.) Jo manymu, liudininkės plunksna buvo per ilgai užlaikoma ties kiekviena raide; tik žmogus, kopijuojantis svetimos kalbos žodžius, galėjo rašyti taip lėtai.

– Kas turi taip stengtis, kad nepadarytų rašybos klaidų? – paklausė Hario Henkas. – Žmogus, nemokantis kalbos, – štai kas.

„Raudonųjų žibintų" rajono prostitutės nemanė, kad Hario liudininkė ir jaunasis olandas – meilužių pora.

– Ne tik dėl amžiaus skirtumo, – pasakė tailandietė, pas kurią Ruta su Vimu buvo apsilankę Barndo take. – Iš karto supratau, kad jiedu niekada nesimylėjo.

– Gal jie dar tik artėjo prie to, – garsiai mąstė Haris. – Gal *ketino* mylėtis.

– Man taip nepasirodė, – tarė tailandietė. – Jie net negalėjo paaiškinti, ko nori. Jie tik norėjo *stebėti*, bet ir patys nežinojo, *ką* stebėti!

Kita tailandietė, prisiminusi tą keistą porą, buvo senoji sadistė, apie kurią visi šnekėjo, kad ji gąsdina savo klientus.

– To olanduko buvo dyyydelis, – pareiškė ji. – Jis tikrai norėjo. Bet *mamytė* neleido.

– Tas berniūkštis buvo pasirengęs išturkšti bet ką, tik ne mane, – pasakė Hariui transvestitas iš Ekvadoro. – O moteris tik smalsavo. Ji neketino santykiauti. Ji tik norėjo viską apie tai *žinoti*.

Haris neabejojo, kad jeigu jaunasis olandas būtų kartu su paslaptingąja moterimi lindėjęs Rojės spintoje, jiedu būtų mėginę sukliudyti žudikui. Beje, Haris nuo pat pradžių nemanė, kad nusikaltimo liudininkė galėjo būti pradedanti dirbti prostitutė; netgi naujokė būtų atėjusi į nuovadą, nebent ji būtų buvusi kokia „nelegalė“. O „nelegalė“ argi būtų susiradusi žmogų, sugebantį tokia taisyklinga olandų kalba surašyti jos, kaip liudininkės, parodymus?

Viena Slaperio take įsikūrusi prostitutė iš Jamaikos irgi prisiminė Rutą Koul.

– Ji buvo nedidelė. Sakėsi pasiklydusi, – pasakojo ta jamaikietė Hariui. – Išvedžiau ją iš skersgatvio paėmusi už parankės. Keista, kad dešinė jos ranka buvo tokia stipri.

Kaip tik tą akimirką seržantas Hukstra suvokė, kad ir pats matė paslaptingąją liudininkę! Staiga jis prisiminė moterį, paskui kurią vieną ankstų rytą ėjo per visą „raudonųjų žibintų“ rajoną; ji žingsniavo kažkaip sportiškai. Buvo nedidelė, bet atrodė stipri. Tikrai ne „pasiklydusi“. Ji atrodė ryžtinga; Haris ją sekė ne tik todėl, kad ji vaikščiojo lyg ir ne ten, kur jai derėjo vaikščioti, bet ir dėl to, kad ji buvo stulbinamai patraukli. (Ir dar tarytum pažįstama! Keista, kad Haris neprisiminė matęs jos nuotraukas ant knygų aplankų.) Supratęs, jog ji pastebėjo, kad jis seka iš paskos, Haris grįžo į Varmustrato nuovadą.

Paskutinės, su kuriomis Haris kalbėjosi, buvo dvi storulės iš Ganos. Ta nepažįstama turistė stabtelėjusi Štofo take ir paklaususi, iš kur jos atvykusios; jos savo ruožtu irgi pasidomėjusios, iš kur *ji*, ir ji atsakiusi, kad iš Jungtinių Valstijų. (Netrukus paaiškės, jog tai, ką Haris sužinojo iš tų dviejų storulių, – kad jo liudininkė yra amerikietė, – yra daug svarbiau, negu jis manė iš pradžių.)

Nikas Jansenas prie savo kompiuterio atsidūrė aklavietėje. Poliaroidinio tepalo tūbelė su žydru dangteliu galėjo būti pirkta ir Amsterdame, ir Ciuriche. O tai, kad žudikas (pasak paslaptingosios liudininkės) atrodo kaip kurmis, kad jis švokščia, kad jo akys „žvairos, primerktos“... kokia iš to nauda, jei nėra nė vieno pirš-

to atspaudo Ciuriche, atitinkančio nykščio atspaudą ant poliaroidinio tepalo tūbelės, rastą Amsterdame?

Informacija, kad žudikas, liudininkės nuomone, dirba SAS, Skandinavijos oro linijose, pasirodė esanti neteisinga. Nors buvo ištyrinėti visų SAS apsaugos sistemose dirbančių vyrų pirštų atspaudai, tokio nykščio atspaudo nerasta.

Galima sakyti, jog žudiką apskritai pavyko sučiupti tik todėl, kad Haris Hukstra puikiai mokėjo anglų ir šiek tiek vokiečių kalbą. Paaiškėjo, jog svarbiausia liudininkės pranešime buvo pastaba, kad žudikas kalbėjo angliškai su lyg ir *vokišku* akcentu.

Tai paaiškėjo kitą dieną po to, kai Nikas Jansenas Hariui pasakė, jog detektyvai, ieškantys Rojės žudiko, atsidūrė aklavietėje. Haris vėl grįžo prie liudininkės pranešimo. Staiga jis suvokė, į ką nebuvo atkreipęs dėmesio anksčiau. Jeigu žudiko gimtoji kalba yra vokiečių, tai gal SAS *iš tikrųjų* visai ne SAS? Vokiečių abėcėlėje, kaip ir olandų, raidė „a“ tariama kaip *a*. „E“ vokiečių abėcėlėje tariama kaip *e*. O *amerikietė*, be abejo, pamanė, kad *SES* rašoma SAS. Taigi žudikas visai nesusijęs su Skandinavijos oro linijomis. Žudikas susijęs su kažkokios bendrovės, vadinamos SES, apsaugos sistemomis!

Hariui neprireikė Niko Janseno kompiuterio, kad išsiaiškintų, kas yra SES. Tarptautiniai prekybos rūmai mielai jam padėjo mieste, kuriame kalbama vokiškai, rasti bendrovę su tokiais inicialais; mažiau negu per dešimt minučių Haris sužinojo, kur dirba žudikas. Didžiai gerbtina *Schweizer Elektronik- und Sicherheitssysteme* (SES) buvo įsikūrusi Ciuriche; ta bendrovė projektavo ir montavo apsaugos sistemas bankams bei muziejams visoje Europoje.

Haris apsidžiaugė, radęs Niką Janseną detektyvų kabinete, kuriame kompiuteriai nenatūralia šviesa nuolat tvieskė policininkams į veidus ir bombardavo juos nenatūraliais garsais.

– Turiu šiek tiek peno tavo kompiuteriui, Nikai, – pasakė Haris. – Jei nori, galiu pats pasikalbėti su tavo kolega Ciuriche, aš vokiškai kalbu geriau negu tu.

Tas Ciuriche dirbantis detektyvas buvo vardu Ernstas Hechtas. Jis jau rengėsi į pensiją ir manė niekada nesužinosiąs, kas beveik

prieš šešerius metus Lengo gatvės rajone nužudė iš Brazilijos atvykusią prostitutę. Tačiau *Schweizer Elektronik- und Sicherheitssysteme* buvo nors ir nedidelė, bet svarbi apsaugos sistemas kurianti bendrovė; joje dėl saugumo būdavo imami visų bent kartą apsaugos sistemas kokiam nors bankui ar muziejui projektavusių ar montavusių darbuotojų pirštų atspaudai.

Nykštys, kurio atspaudas atitiko rastąjį ant poliaroidinio tepalo tūbelės, pasirodė esąs buvusio tos bendrovės darbuotojo, apsaugos sistemų inžinieriaus Urso Meserlio. Meserlis tūkstantis devyni šimtai devyniasdešimtųjų metų rudenį buvo Amsterdame – viename dailės muziejuje sudarė sąmatą gaisro bei judesio detektorių sistemai įrengti. Paprastai jis visur vežiodavosi seną poliaroidinį fotoaparatą, į kurį dedama 55-o tipo, 4 x 5 dydžio juosta; tokiu fotoaparatu padarytas nespalvotas nuotraukas ypač vertino visi SES inžinieriai. Nuotraukos būdavo didelio formato, su negatyvais. Meserlis tąkart padarė daugiau kaip šešis tuzinus to dailės muziejaus vidaus nuotraukų, kad žinotų, kiek gaisro bei judesio detektorių reikės ir kuriose būtent vietose juos įtaisyti.

SES Ursas Meserlis nebedirbo dėl sunkios ligos. Jis gulėjo ligoninėje ir tikriausiai jau merdėjo nuo kažkokios plaučių infekcijos, susijusios su penkiolika metų jį kankinusia emfizema. (Haris Hukstra pagalvojo, kad plaučių emfizema sergančio žmogaus kvėpavimas *galėjo* būti labai panašus į astmatiko.)

Ciuricho universitetinė ligoninė buvo garsus emfizemų gydymo centras. Ernstas Hechtas su Hariu galėjo nesibaiminti, kad Ursas Meserlis paspruks jiems nespėjus su juo pasikalbėti, nebent Meserlis būtų paspukęs į aną pasaulį; tas pacientas beveik visą laiką kvėpavo deguonimi.

Be to, Meserlį neseniai buvo ištikusi ir kita nelaimė. Žmona, su kuria jis išgyveno maždaug trisdešimt metų, dabar norėjo su juo skirtis. Jis merdėjo, tiesiogine prasme gaudė orą, o ji dar reikalavo, kad *nebūtų* išbraukta iš vyro testamento. Namuose esančiame jo darbo kambaryje ji rado keletą nuogų moterų nuotraukų. Netrukus po to, kai buvo paguldytas į ligoninę, jis paprašė jos

paieškoti kai kurių svarbių dokumentų – testamento prierašo. Ponia Meserli nuotraukas aptiko visiškai atsitiktinai.

Kai Haris atskrido į Ciurichą, ponia Meserli dar nežinojo, kas yra svarbiausia tose nuogų moterų nuotraukose, kurias ji buvo atidavusi savo advokatui. Nei ji pati, nei advokatas nesuprato, jog tai negyvų prostitučių nuotraukos; jiems rūpėjo tik tai, kad tos moterys *nuogos*.

Haris Ernsto Hechto kabinete iškart pamatė Rojės nuotrauką, o Hechtas taip pat lengvai atpažino Lengo gatvės rajone nužudytą brazilę. Abu policininkus labiausiai nustebino tai, kad krūvelėje buvo pustuzinis *kitų* nuotraukų.

Bendrovė *Schweizer Elektronik- und Sicherheitssysteme* siuntinėjo Ursą Meserlį po visą Europą; jis žudė prostitutes Frankfurte ir Briuselyje, Hamburge ir Hagoje, Vienoje ir Antverpene. Ne visada žudydavo tuo pačiu meistrišku būdu, ne visada apšviesdavo didžiuliame odiniame portfelyje atsineštu prožektoriumi, bet *visada* negyvas merginas guldydavo panašia poza: ant šono, užmerktomis akimis, ir dar kad keliai būtų pritraukti prie krūtinės, kaip drovių mažų mergaičių, – kaip tik todėl Meserlio žmona (ir jo žmonos advokatas) nė neįtarė, jog tos nuogos moterys *negyvos*.

– Turite pasveikinti savo liudininkę, – pasakė Ernstas Hechtas Hariui. Jie kaip tik važiavo į Ciuricho universitetinę ligoninę pasimatyti su Ursu Meserliu prieš jam numirštant – Meserlis jau buvo prisipažinęs.

– O, aš *tikrai* jai padėkosiu, – tarė Haris. – Kai ją rasiu.

Ursas Meserlis angliškai kalbėjo būtent taip, kaip buvo nupasakojusi paslaptingoji liudininkė: gerai, bet su vokišku akcentu. Haris nusprendė su Meserliu kalbėtis angliškai – juo labiau kad ir Ernstas Hechtas angliškai kalbėjo neblogai.

– Amsterdame, Bergo gatvėje... – pradėjo Haris. – Jos plaukai buvo kaštoniniai, figūra gera, kaip tokio amžiaus moters, tiktai krūtys mažokos...

– Taip, taip – žinau! – pertraukė jį Ursas Meserlis.

Slaugytoja turėdavo nuimti deguonies kaukę, kad Meserlis galėtų kalbėti; paskui jis išsižiodavo – pasigirsdavo lyg koks siurbtelėjimas – ir slaugytoja kauke vėl uždengdavo jam burną bei nosį.

Meserlis atrodė dar labiau papilkėjęs nuo to laiko, kai Ruta Koul, jį pamačiusi, palygino su kurmiu; dabar jo oda buvo pelenų spalvos. Iš padidėjusių jo plaučiuose esančių oro ertmių sklido kažkoks atskiras garsas, prie kurio dar prisidėjo ir nelygus kvėpavimas; tarytum girdėjai, kaip plyšinėja pažeistos alveolių sienelės.

– Amsterdame buvo *liudininkė*, – pasakė žudikui Haris. – Tikriausiai jos nepastebėjote.

Rudimentinės akutės pirmą kartą prasivėrė plačiau – kaip praregėjusio kurmio. Slaugytoja nuėmė deguonies kaukę.

– Taip, taip – aš ją *girdėjau*! Kažkas ten *buvo*! – Ursas Meserlis žioptelėjo. – Ji sukėlė kažkokį garsą. Aš ją *beveik* girdėjau. – Jis užsikosėjo. Slaugytoja turėjo vėl uždengti jam burną bei nosį deguonies kauke.

– Ji stovėjo sieninėje spintoje, – pasakė Haris Meserliui. – Visi batai buvo pasukti nosimis į priekį – ji stovėjo tarp batų. Tikriausiai būtumėte matęs jos kulkšnis, jei būtumėte pažiūrėjęs.

Tai išgirdęs Ursas Meserlis neapsakomai nusiminė, tarytum būtų norėjęs bent jau *susipažinti* su ta liudininke, – jeigu ne ją nužudyti.

Visa tai vyko devyniasdešimt pirmųjų balandį, praėjus šešiems mėnesiams po Rojės mirties – ir vieneriems metams nuo to laiko, kai Haris Hukstra vos nenusivežė Doloresos de Ruiter į Paryžių. Tą naktį Ciuriche Haris *gailėjosi*, kad nenusivežė Rojės į Paryžių. Hariui nebūtinai reikėjo nakvoti Ciuriche; jis galėjo vakare lėktuvu grįžti į Amsterdamą, tačiau panoro bent kartą padaryti tai, apie ką buvo tik skaitęs turisto vadove.

Jis atsisakė Ernsto Hechto kvietimo pietauti. Haris norėjo pabūti vienas. Galvodamas apie Roję jis nesijautė *visiškai* vienas. Netgi pasirinko viešbutį, kuris, jo manymu, būtų patikęs Rojei. Tas viešbutis, nors ir ne pats brangiausias Ciuriche, visgi buvo per brangus policininkui. Bet Haris, mažai keliavęs, turėjo nemažai santaupų. Jis nesitikėjo, kad Antroji apygarda sumokės už kambarį

viešbutyje „Zum Storchen“, netgi už vieną naktį, tačiau būtent jame norėjo apsistoti. Tai buvo žavus, romantiškas viešbutis ant Limato kranto; Haris pasirinko kambarį, pro kurio langus galėjo matyti kitapus upės ryškiai apšviestą rotušę.

Pietauti Haris save pasikvietė į „Kronenhalę“, kitapus Limato. Kadaise ten valgė Tomas Manas ir Džeimsas Džoisas. Dviejų valgomųjų sienos buvo papuoštos Klė, Šagalo, Matiso, Miro, Pikaso paveikslų originalais. Rojei tie paveikslai nebūtų rūpėję, bet jai tikrai būtų patikusi *Bündnerfleisch* ir mažais gabaliukais supjaustytos veršiukų kepenys su *Rösti*.

Paprastai Haris negerdavo nieko stipresnio už alų, tačiau tą vakarą „Kronenhalėje“ vienas išgėrė keturis bokalus alaus ir visą butelį raudono vyno. Į viešbučio kambarį grįžo girtas. Užmigo su batais, ir tik Niko Janseno skambutis privertė jį pabusti ir normaliai nusirengti.

– Na, pasakok, – tarė Jansenas. – Viskas baigta, ar ne?

– Aš girtas, Nikai, – atsakė Haris. – Jau miegojau.

– Vis tiek pasakok, – neatstojo Nikas Jansenas. – Tas išpera nužudė aštuonias prostitutes – visas skirtinguose miestuose, taip?

– Taip. Jis nusibaigs per porą savaičių – man sakė jo gydytojas, – tarė Haris. – Jam kažkokia plaučių infekcija. Penkiolika metų sirgo emfizema. Garsas, manau, kaip astmos.

– Tu lyg ir linksmai nusiteikęs, – pasakė Jansenas.

– Aš girtas, – pakartojo Haris.

– Turėtum būti girtas ir *patenkintas*, Hari, – tarė Nikas. – Juk viskas baigta?

– Liko tik liudininkė, – pasakė Haris Hukstra.

– Tu su savo ta liudininke! – tarė Jansenas. – Nebegalvok apie ją. Mums jos nebereikia.

– Bet aš ją *mačiau*, – pasakė Haris. Kol nebuvo to pasakęs, jis ir pats nesuprato, jog kaip tik todėl, kad ją *matė*, ir negali liautis apie ją galvojęs. „Ką ji ten *darė*? Ji buvo geresnė liudininkė, negu pati tikriausiai manėsi esanti“, – pagalvojo Haris. Bet užuot pasakęs tai Nikui Jansenui, jis tarė: – Aš tik noriu ją pasveikinti.

– Dievulėliau, tu *tikrai* girtas! – šūktelėjo Jansenas.

Haris lovoje dar mėgino skaityti, tačiau buvo per girtas, kad suvoktų, ką skaito. Romanas, visai tinkamas paskaityti lėktuve, pasirodė esąs pernelyg sudėtingas pagėrusiam. Tai buvo naujausias, ketvirtasis, Alisos Somerset romanas – paskutinis detektyvinis romanas apie Margaret Makdermid, pavadintas *Makdermid, išėjusi į pensiją*.

Apskritai Haris į detektyvinius romanus žiūrėjo su panieka, tačiau tos senyvos kanadiečių rašytojos kūriniai jam labai patiko. (Nors Edis O'Hara septyniasdešimt dvejų metų moters tikrai nebūtų pavadinęs „senyva“, būtent tokio amžiaus buvo Alisa Somerset, dar žinoma kaip Merion Koul, devyniasdešimt pirmųjų balandžio mėnesį.)

Hariui detektyviniai romanai apie Margaret Makdermid patiko todėl, kad, jo nuomone, ta dingusių asmenų skyriaus detektyvė, kaip policininkė, atrodė labai įtikimai melancholiška. Be to, Alisos Somerset romanai nebuvo grynai detektyviniai; tai buvo psichologinis vienišos policininkės sielos tyrinėjimas. Haris manė, jog tuose romanuose aiškiai parodytas dingusių asmenų *poveikis* seržantei Makdermid – be abejo, tų, kurių jai taip ir nepavyko surasti.

Nors tada Hariui buvo likę mažiausiai ketveri su puse metų iki pensijos, jį nelabai maloniai nuteikė skaitymas apie policininkę, *jau* išėjusią į pensiją, – ypač todėl, kad romane buvo rašoma, jog ir išėjusi į pensiją seržantė Makdermid toliau mąsto kaip policininkė.

Margaret tampa dingusių jaunųjų amerikiečių nuotraukų belaisve. Ji negali prisiversti sunaikinti tų nuotraukų, nors ir žino, jog berniukų niekada neras. „Ji tikėjosi, kad kada nors ryšis jas sunaikinti“. (Tokia buvo romano pabaiga.)

„Ji *tikėjosi*? – galvojo Haris. – Ir tai viskas? Ji tik *tikėjosi*? Po velnių! Kokia čia pabaiga?“ Visiškai prislėgtas ir vis dar negalėdamas užmigti, Haris žvilgtelėjo į autorės nuotrauką. Jį nervino tai, kad neįmanoma buvo suprasti, kaip iš tikrųjų atrodo Alisa Somerset. Veidas nusuktas į šoną; be to, ji visada su skrybėle. Ta skrybėlė Harį *tikrai* užkniso. Slapyvardis tai jau tiek to, bet kas ji tokia – gal nusikaltėlė?

Kaip tik todėl, kad Haris negalėjo gerai įsižiūrėti į Alisos Somerset veidą, tas slepiamas veidas jam priminė dingusią liudininkę. Jis gerai nematė ir *jos* veido. Savaime suprantama, iš karto atkreipė dėmesį į jos krūtis; visas jos kūnas atrodė neįprastai budrus, tačiau ne mažesnį įspūdį Hariui padarė tai, kad ji tarytum viską *tyrinėjo*. Iš dalies dėl to ir jam parūpo patyrinėti *ją*. Haris suprato, jog nori pamatyti ją dar kartą ne tik todėl, kad ji – *liudininkė*; kad ir kas ji buvo tokia, ji buvo moteris, su kuria jis norėjo susipažinti.

Devyniasdešimt pirmųjų metų balandžio mėnesį, kai Amsterdamo laikraščiuose pasirodė pranešimai, kad sugautas prostitučių žudikas, žinia apie mirtiną žudiko ligą savotiškai mažino įtampą. Ursas Meserlis niekada neišeis iš Ciuricho universitetinės ligoninės – jis mirs nepraėjus nė mėnesiui. Maniakas, nužudęs net aštuonias prostitutes, turėjo sukelti didesnį susidomėjimą, tačiau ta istorija tarp svarbiausių žinių išsilaikė trumpiau negu savaitę; gegužės pabaigoje išvis niekas apie tai neberašė.

Maartenas Schoutenas, Rutos Koul leidėjas Olandijoje, kaip tik tomis dienomis, kai laikraščiuose pasirodė straipsniai apie sugautą žudiką, lankėsi Bolonijos vaikiškų knygų mugėje Italijoje. (Italijoje ta istorija niekam nerūpėjo, nes nė viena iš nužudytų prostitučių nebuvo italė.) Iš Bolonijos Maartenas kasmet keliaudavo į Niujorką; tąkart, kadangi sūnūs jau buvo suaugę, kartu su juo ir į Boloniją, ir į Niujorką keliavo ir Silvija. Taigi Maartenas su Silvija pražiopsojo pranešimus apie sugautą Rojės žudiką, todėl apie tai nesužinojo ir Ruta. Ji ir toliau manė, kad kurmiažmogiui pavyko išsisukti, – kad jis kur nors *tebetyko*.

Po ketverių su puse metų, tūkstantis devyni šimtai devyniasdešimt penktųjų rudenį, Haris Hukstra, jau beveik sulaukęs penkiasdešimt aštuonerių ir *beveik* išėjęs į pensiją, knygyno Špajaus gatvėje, „Atenėjaus“, vitrinoje pamatė naują Rutos Koul romaną ir iškart jį nusipirko.

– Jai jau seniai buvo laikas parašyti dar vieną romaną, – pasakė seržantas Hukstra pardavėjai.

Visi „Atenėjaus“ knygų pardavėjai pažinojo Harį. Tai, kad jam patinka Rutos Koul romanai, jiems nebuvo naujiena, kaip ir paskalos, kad seržantas Hukstra daugiau merginų susirado „Atenėjuje“, vartydamas knygas, negu kur nors kitur. „Atenėjaus“ pardavėjai mėgo Harį paerzinti. Jie neabejojo, kad jam patinka skaityti romanus ir knygas apie keliones, bet vis tiek sakydavo, jog įtaria, kad seržantas į jų knygyną ateina ne tik *skaityti*.

Knygos *Mano paskutinis netikęs vaikinas*, kurią Haris nusipirko išleistą anglų kalba, pavadinimas olandiškai skambėjo pasibaisėtinai – *Mijn laatste slechte vriend*. Harį aptarnavusi jauna pardavėja, neblogai nusimananti apie knygas, jam paaiškino, dėl kokių priežasčių Rutai Koul prireikė net penkerių metų, kad parašytų ne tokią jau storą knygą.

– Tai pirmas jos romanas, parašytas pirmuoju asmeniu, – tarė jaunoji pardavėja. – Be to, prieš keletą metų ji berods pasigimdė vaiką.

– Nežinojau, kad ji ištekėjusi, – pasakė Haris, atidžiau įsižiūrėdamas į Rutos nuotrauką ant knygos aplanko. „Ji *neatrodo* ištekėjusi“, – pagalvojo.

– Paskui jos vyras mirė, maždaug prieš metus, – tarė pardavėja.

„Vadinasi, Ruta Koul – našlė“, – galvojo seržantas Hukstra. Jis tyrinėjo autorės nuotrauką. Taip, ji iš tikrųjų panašesnė į našlę negu į ištekėjusią. Viena jos akis atrodė kažkokia liūdna, o gal joje buvo kažin koks plyšelis. Ruta nepatikliai žiūrėjo į objektyvą, tarytum nerimas būtų buvęs dar sunkiau atsiejamas nuo jos negu sielvartas.

„Tik pamanykit – ankstesnis Rutos Koul romanas buvo *apie* našlę, o dabar ji *pati* našlė!“ – galvojo seržantas Hukstra.

Haris mąstė apie tai, kodėl knygų autorių pozos nuotraukose visada būna tokios nenatūralios. Autoriai tarytum nežino, kur dėti rankas. Dažnai rankos būna sunertos arba sukryžiuotos, arba sugrūstos į kišenes; kartais rankomis paremiamas smakras arba pirštai sukišami į plaukus. Hario manymu, rankas reikėjo tiesiog laikyti prie šonų arba ant kelių.

Hariui atrodė, jog blogai ir tai, kad autorių nuotraukose dažniausiai nebūna nieko daugiau, tik galvos ir pečiai. Jis norėjo matyti ir rašytojų kūnus. Rutos nuotraukoje nebuvo matyti net krūtų.

Laisvadieniais, išėjęs iš „Atenėjaus", Haris dažnai prisėsdavo paskaityti kurioje nors Špajaus gatvės kavinėje, tačiau Rutos Koul romaną jis norėjo skaityti namuose.

Kas gali būti geriau? Naujas Rutos Koul romanas ir dvi laisvos dienos!

Priėjęs tą knygos vietą, kurioje aprašoma vyresnė moteris su jaunesniu vyriškiu, Haris nusivylė. Jam buvo beveik penkiasdešimt aštuoneri; jis nenorėjo skaityti apie trisdešimt kelerių metų moterį su *jaunesniu* vyriškiu. Tačiau Harį sudomino tai, kad veiksmas vyko Amsterdame. O kai jis priėjo tą vietą, kur jaunasis vyriškis prikalbina vyresnę moterį užmokėti prostitutei, kad ši leistų stebėti ją su klientu... aha, galima įsivaizduoti, kaip nustebo seržantas Hukstra. „Visas kambarys buvo raudonas, o ryškus stiklinis lempos gaubtas darė jį dar raudonesnį", – rašė Ruta Koul. Haris žinojo, kieno kambarį ji turėjo omenyje.

„Aš taip jaudinausi, kad iš manęs nebuvo jokios naudos, – toliau rašė Ruta Koul. – Net negalėjau padėti prostitutei pasukti batų nosimis į priekį. Paėmiau tik vieną batelį ir tuoj pat išleidau jį iš rankų. Prostitutė apibarė mane už trukdymą. Ji liepė man slėptis už užuolaidos; paskui surikiavo likusius batus abipus mano kojų. Tikriausiai mano batai virpėjo, nes mane purtė drebulys".

Haris puikiai įsivaizdavo ją drebančią. Jis pasižymėjo vietą romane, iki kurios buvo perskaitęs; pabaigs skaityti rytoj. Buvo jau vėlus vakaras, bet argi tai svarbu? Rytoj juk visą dieną galės ilsėtis.

Seržantas Hukstra iš vakarinės Amsterdamo dalies į *de Wallen* dviračiu atlėkė per išties rekordinį laiką. Sugaišo tik kol paėmė žirkles ir iškirpo iš knygos aplanko Rutos Koul nuotrauką; nebuvo jokio reikalo dar kam nors žinoti, kas tokia yra jo liudininkė.

Pirmiausia Haris susirado tas dvi storules iš Ganos. Parodęs nuotrauką, turėjo joms dar priminti paslaptingąją moterį iš Jungtinių Valstijų, stabtelėjusią Štofo take ir paklaususią, iš kur jos atvykusios.

– Tai buvo taip seniai, Hari, – pasakė viena iš tų moterų.

– Prieš penkerius metus, – tarė Haris. – Ar čia ji?

Prostitutės iš Ganos įdėmiai žiūrėjo į nuotrauką.

– Nematyti krūtų, – tarstelėjo viena.

– Aha, jos buvo labai gražios krūtys, – pasakė kita.

– Ar čia ji? – dar kartą paklausė Haris.

– Praėjo penkeri metai, Hari! – tarė pirmoji prostitutė.

– Aha, pernelyg daug laiko, – pridūrė kita.

Paskui Haris susirado Barndo take įsikūrusią jauną stambaus sudėjimo tailandietę. Vyresnioji, sadistė, miegojo, bet Haris, šiaip ar taip, labiau pasitikėjo jaunesniosios prostitutės nuomone.

– Ar čia ji? – vėl paklausė Haris.

– *Gal* ir ji, – iš lėto atsakė tailandietė. – Aš geriau prisimenu tą vaikiną.

Du jauni policininkai, uniformuoti, Gordeineno take kaip tik mėgino nutraukti triukšmingas peštynes prie vieno ekvadoriečio kambario. Transvestitai iš Ekvadoro amžinai su kuo nors mušdavosi. Kitais metais jie visi turėjo būti deportuoti. (Prancūzija jų buvo atsikračiusi jau prieš keletą metų.)

Jaunieji policininkai lyg ir nustebo, pamatę seržantą Hukstrą; jie žinojo, jog tas vakaras jam turėjo būti laisvas. Tačiau Haris pasakė atėjęs apie kai ką pasikalbėti su vyruku, kurio krūtys kietos ir mažos kaip beisbolo kamuoliukai. Žvilgtelėjęs į Rutos Koul nuotrauką, transvestitas iš Ekvadoro giliai atsiduso.

– Gaila, kad nematyti krūtų – jos buvo labai gražios krūtys, – pasakė jis Hariui.

– Tai čia ji? Ar tu įsitikinęs? – paklausė Haris.

– Atrodo vyresnė, – aiškiai nusivylęs tarė transvestitas.

Haris žinojo, kad ji ir *yra* vyresnė. Be to, pasigimdė vaiką, paskui mirė vyras; buvo daugybė priežasčių, dėl kurių Ruta Koul atrodė vyresnė.

Haris niekur nerado jamaikietės, už parankės išvedusios Rutą iš Slaperio tako; būtent ta prostitutė sakė, kad Hario liudininkės, kaip tokios nedidelės moters, buvo labai stipri dešinė ranka. „Gal ji kokia *sportininkė?*“ – galvojo apie Rutą Haris.

Tos jamaikietės kartais nebūdavo bent savaitę ar ilgiau. Tikriausiai ji gyveno ir kitą gyvenimą, kuriame ne viskas ėjosi sklandžiai, galbūt Jamaikoje. Tačiau tai nebuvo labai svarbu – Haris nebūtinai turėjo su ja susitikti.

Galiausiai jis dviračiu numynė į Bergo gatvę. Dar turėjo palaukti, kol Anekė Smets aptarnavo klientą. Rojės testamente buvo parašyta, kad ji palieka savo kambarį Anekei. Turbūt tai apsaugojo antsvorio turinčią jauną moterį nuo heroino, bet malonumas būti Rojės kambario *savininke* labai pakenkė Anekės figūrai. Ji dabar buvo tokia stora, kad net nebegalėjo įsisprausti į savo odinę liemenėlę.

– Noriu užeiti, – pasakė Haris Anekei, nors paprastai mieliau kalbėdavosi su ja atvirame ore, gatvėje; jam nepatiko Anekės kvapas. O dabar buvo jau labai vėlus vakaras; į darbo pabaigą, kai jau rengdavosi eiti namo, Anekė dvokdavo baisiai.

– Ar tai susiję su darbu, Hari? – paklausė jaunoji storulė. – Tavo darbu ar mano?

Seržantas Hukstra parodė jai rašytojos nuotrauką.

– Čia ji. Kas ji tokia? – paklausė Anekė.

– Ar tu įsitikinusi?

– Žinoma – čia ji. Bet kam tau jos reikia? Juk sugavai žudiką.

– Labanakt, Aneke! – pasakė Haris. Tačiau išėjęs į Bergo gatvę, jis pamatė, kad kažkas nukniso jo dviratį. Šis menkas nemalonumas buvo šiek tiek panašus į eilinį nuolat dingstančios jamaikietės dingimą. Kas čia tokio? Juk rytoj Hariui laisva diena: galės neskubėdamas pabaigti skaityti naująjį Rutos Koul romaną ir nusipirkti naują dviratį.

Per metus Amsterdame būdavo nužudoma ne daugiau kaip dvidešimt ar trisdešimt žmonių, dažniausiai ne namuose, bet kiekvieną kartą, grebodami kokio kanalo dugną (ieškodami lavono), policininkai rasdavo *šimtus* dviračių. Taigi Haris visai nesijaudino dėl pavogto savo dviračio.

Netoli „Brajano“ viešbučio, Singelio gatvėje, languose sėdėjo merginos, kurių anksčiau ten nebuvo. Tikriausiai vėl „nelegalės“, tačiau Haris juk nedirbo; nekreipdamas dėmesio į tas

merginas, jis užsuko į viešbutį ir paprašė registratoriaus iškviesti jam taksi.

Maždaug po metų policija kaip reikiant prispaus „nelegales“; netrukus aplinkui „raudonųjų žibintų“ rajoną bus nemažai tuščių kambarių. Galbūt languose vėl pradės dirbti *olandės*. Bet Haris tada jau bus išėjęs į pensiją – taigi jam visa tai nebeatrodė svarbu.

Grįžęs į savo butą, Haris miegamajame užsikūrė židinį. Nekantravo iki galo perskaityti Rutos Koul romaną. Autorės nuotrauką seržantas Hukstra lipniąja juostele prisiklijavo prie sienos šalia lovos. Ant tos sienos blikčiojo liepsnos atšvaitai, o Haris vis skaitė, nors buvo jau vėlyva naktis; tik retkarčiais jis išlipdavo iš lovos ir pakurstydavo ugnį. Mirgančioje šviesoje nerimastingas Rutos veidas Hariui atrodė gyvesnis negu anksčiau, kai buvo ant knygos aplanko. Haris matė ryžtingą, sportišką Rutos eiseną, jos budrią laikyseną „raudonųjų žibintų“ rajone, kur sekė ją iš pradžių tik šiaip sau, o paskui jau tikrai susidomėjęs. Jos buvo labai gražios krūtys, Haris tai puikiai prisiminė.

Pagaliau, praėjus penkeriems metams po to, kai buvo nužudyta jo draugė, seržantas Hukstra rado savo liudininkę.

Skyrius, kuriame Edis O'Hara vėl įsimyli

Apie ketvirtąjį ir, matyt, paskutinį detektyvinį Alisos Somerset romaną – *Makdermid, išėjusi į pensiją* – galima pasakyti, kad Haris Hukstra jo pabaiga nusivylė, o Edis O'Hara pasijuto visiškai sugniuždytas. Ne tik dėl to, ką Merion rašė apie savo prarastų sūnų nuotraukas: „Ji tikėjosi, kad kada nors ryšis jas sunaikinti". Dar labiau Edį liūdino viską užgožiantis į pensiją išėjusios detektyvės fatalizmas. Seržantė Makdermid buvo nustojusi vilties, kad berniukus kada nors pavyks rasti. Netgi Merion pastangos *beletrizuoti* sūnų mirtį galiausiai žlugo. Alisa Somerset rašė taip, lyg tai būtų paskutinė jos knyga; *Makdermid, išėjusi į pensiją* Edžiui O'Harai atrodė tarsi koks pranešimas, kad Merion, kaip *rašytoja*, irgi išėjo į pensiją.

Tąkart Ruta Edžiui pasakė tik tai, kad „daugybė žmonių išeina į pensiją nesulaukę septyniasdešimt dvejų".

Tačiau ir dabar, praėjus ketveriems su puse metų, devyniasdešimt penktųjų rudenį, iš Merion nebuvo jokių žinių – Alisa Somerset daugiau neparašė, bent jau neišleido, nė vienos knygos – ir nei Edis, nei Ruta nebegalvojo apie Merion taip dažnai kaip anksčiau. Kartais Edžiui atrodydavo, kad Ruta motiną tiesiog *nurašė*. Ir kas galėjo ją dėl to kaltinti?

Ruta neabejotinai (ir pelnytai) pyko ant motinos už tai, kad ji nepasirodė nei tada, kai gimė Grehemas, nei per kurį nors vėlesnį jo gimtadienį. Alano mirtis prieš metus irgi *galėjo* paskatinti Merion atvykti ir pareikšti užuojautą, bet ir tada ji nepasirodė.

Alanas, nors niekada nebuvo religingas, paliko labai tikslius ir aiškius nurodymus, ką daryti jam mirus. Jis norėjo būti kremuo-

tas ir prašė išbarstyti jo pelenus Kevino Mertono javų lauke. Kevinas, Rutos kaimynas Vermonte, prižiūrėdavęs jos namus, kai ji būdavo išvykusi, turėjo gražų, kalvotą javų lauką – tas laukas buvo matyti iš Rutos miegamojo.

Alanui turbūt nė į galvą neatėjo, kad Kevinas ir jo žmona galėtų nesutikti; javų laukas nebuvo Rutos nuosavybė. Tačiau Mertonai neprieštaravo. Kevinas filosofiškai pareiškė, kad Alano pelenai bus *naudingi* jo laukui. Be to, Kevinas Rutai pasakė, kad jeigu jam kada tektų ūkį parduoti, jis pirmiausia jai arba Grehemui pasiūlytų pirkti tą lauką. (Alanas, kaip paprastai, pasikliovė Kevino gerumu.)

O dėl namo Sagaponake, tai per metus, praėjusius po Alano mirties, Ruta ne kartą pagalvojo, kad reikėtų jį parduoti.

Alano atminimas buvo pagerbtas Niujorko etinės kultūros draugijoje, Vakarinėje Šešiasdešimt ketvirtojoje gatvėje. Viską suorganizavo jo kolegos iš „Random House". Pirmiausia kalbėjo vienas redaktorius – pasidalijo labai mielais prisiminimais apie dažnai kai ką netgi bauginusį Alano buvimą garbiojoje leidykloje. Paskui pasisakė keturi Alano globoti rašytojai; Rutai, kaip jo našlei, kalbėti nereikėjo.

Ji buvo užsidėjusi neįprastą skrybėlaitę su dar neįprastesniu šydu. Grehemas to šydo išsigando; Rutai teko maldauti trimečio sūnaus leidimo prisidengti veidą. Ji būtinai norėjo būti su šydu – ne iš pagarbos velioniui ar todėl, kad tokia tradicija, o kad paslėptų ašaras.

Dauguma Alano atminimo pagerbti atėjusių draugų bei laidotuvių dalyvių manė, kad per visas apeigas vaikas glaudėsi prie motinos, bet iš tiesų tai greičiau motina glaudėsi prie vaiko. Ruta laikė berniuką ant kelių. Tikriausiai jį labiau trikdė jos ašaros negu tai, kad mirė jo tėvas, – trejų metų Grehemas dar nelabai suvokė, kas yra mirtis. Kai visi keletą kartų patylėjo, jis pašnibždomis motinos paklausė: „Kur tėtis *dabar?*" (Tarytum vaikui būtų atrodę, kad jo tėvas išvyko į kokią kelionę.)

– Viskas bus gerai, vaikeli, – vis šnibždėjo šalia Rutos sėdėjusi Hana. Keista, tačiau ta jos pasaulietiška litanija buvo būtent toks

dirgiklis, kokio Rutai reikėjo. Tai atitraukė jos dėmesį nuo širdgėlos. Girdėdama beprasmiškai Hanos kartojamus žodžius, Ruta galvojo, ar Hana manosi guodžianti tėvo netekusį vaiką, ar vyrą praradusią moterį.

Paskutinis kalbėjo Edis O'Hara. Jį pasirinko ne Alano kolegos ir ne Ruta.

Kadangi Alano nuomonė apie Edį, kaip apie rašytoją ir oratorių, buvo prasta, Ruta nuoširdžiai nustebo sužinojusi, kad Alanas, nurodydamas, kokios turėtų būti jo laidotuvių apeigos, paskyrė vaidmenį Edžiui. Alanas pats pasirinko muziką ir vietą, – pastarąją todėl, kad ji nebuvo susijusi su religija, – ir taip pat kategoriškai, kaip reikalavo, kad nebūtų *jokių gėlių* (jis visada nekentė gėlių kvapo), pareiškė norą, kad Edis kalbėtų paskutinis. Alanas Edžiui netgi pasakė, ką sakyti.

Edis, kaip visada, kalbėjo nelabai sklandžiai. Šiaip taip išlemeno lyg ir kažkokią įžangą, iš kurios buvo aišku, jog Alanas pasakė jam *ne viską*, ką reikėtų sakyti, – Alanas nenujautė, kad mirs toks jaunas.

Edis paaiškino, kad, būdamas penkiasdešimt dvejų, yra tik šešeriais metais jaunesnis, negu buvo Alanas. Šitaip Edis mėgino pasakyti, jog amžius labai svarbus, nes jam Alanas buvo nurodęs perskaityti eilėraštį – Jeitso „Kai tu pasensi". Didžiausias keblumas buvo tas, kad Alanas veikiausiai manė, jog Ruta bus jau sena, kai jis numirs. Atsižvelgdamas į aštuoniolikos metų amžiaus skirtumą, Alanas visai teisingai numatė, kad mirs pirmas. Tačiau jam, be abejo, nė mintis neatėjo į galvą, kad mirs taip greit ir jo našlė bus dar *jauna*.

– Dievulėliau, kokia kankynė, – sušnibždėjo Rutai Hana. – Greičiau Edis skaitytų tą suknistą eilėraštį!

Ruta jau žinojo, koks tai eilėraštis; ji tikėjosi *niekada* jo neišgirsti. Skaitydama tą eilėraštį Ruta visada apsiverkdavo – netgi negalvodama apie tai, kad Alanas kada nors numirs ir ji liks našlė. Ji neabejojo, kad apsiverks ir dabar.

– Viskas bus gerai, vaikeli, – vėl sušnibždėjo Hana, kai Edis galiausiai ėmė skaityti Jeitso eilėraštį.

Kai tu pasensi ir žila, apsnūdusi
Knapsėsi priešais židinį, paimk šią knygą
Ir lėtai skaityk, ir prisimink akis savas, kadai švelnias,
Tamsių šešėlių sklidinas.

Daugybė buvo tų, kurie mylėjo tavo grakštų stotą,
Mylėjo tavo grožį meile gal tikra,
Bet vienas tik mylėjo tavo liūdną veidą,
Mylėjo ir klajoklę sielą tavyje.

Paskui, palinkusi prie švytinčių žarijų,
Tu sumurmėki, gal liūdnokai, kurgi Meilė dingo.
Nutolo ji per kalnus virš galvų mums
Ir žvaigždės jau susispietė aplink ją.

Savaime suprantama, visi susirinkusieji manė, jog Ruta taip graudžiai verkia todėl, kad labai mylėjo savo vyrą. Taip, ji *mylėjo* Alaną, bent jau buvo išmokusi jį mylėti. Bet dar labiau Ruta mylėjo savo *gyvenimą* su juo. Nors jai buvo skaudu, kad Grehemas neteko tėvo, ji džiaugėsi, kad berniukas dar toks mažas ir jo sieloje neliks rando visam laikui. Praėjus keleriems metams, Grehemas vargu ar išvis prisimins Alaną.

Ruta pyko ant Alano už tai, kad jis numirė, ir kai Edis skaitė Jeitso eilėraštį, ji supyko dar labiau, nes Alanas aiškiai *manė*, kad ji bus sena, kai jis numirs! Ruta, žinoma, ir pati *tikėjosi*, kad bus sena, kai Alanas numirs. O dabar jai ką tik suėjo keturiasdešimt – ir ji liko su trejų metų sūnumi.

Buvo ir dar niekingesnė, egoistiškesnė priežastis, dėl kurios Ruta verkė. Kaip tik todėl, kad skaitė Jeitso eilėraščius, ji nė *nemėgino* tapti poete; taigi dabar ji verkė, kaip verkia visi *rašytojai*, girdėdami kūrinį, daug geresnį už tai, ką jie patys galėtų parašyti.

– Kodėl mamytė verkia? – paklausė Grehemas Hanos – jau gal šimtąjį kartą, nes Ruta priepuoliais verkė ir buvo tiesiog nepaguodžiama nuo pat Alano mirties akimirkos.

– Mamytė verkia, nes ilgisi tavo tėčio, – pašnibždomis atsakė vaikui Hana.

– O kur tėtis *dabar*? – paklausė Grehemas Hanos; jis dar nebuvo sulaukęs pakankamai aiškaus atsakymo iš motinos.

Po apeigų žmonės ėmė grūstis aplink Rutą; ji net pati nebežinojo, kiek kartų jie spaudė jai rankas. Ruta laikė rankas sunėrusi ant juosmens; dauguma užjaučiančių nesistengė pasiekti jos plaštakų – spaudė riešus, dilbius ir žastus.

Hana nešė Grehemą, Edis lėtai slinko šalia jų. Jis atrodė ypač suglumęs, turbūt gailėjosi, kad perskaitė tą eilėraštį, – o gal tyliai save keiksnojo, tvirtai įsitikinęs, kad jo įžanga turėjo būti ilgesnė ir aiškesnė.

– Nusiimk skydą, mamyte, – pasakė Grehemas.

– Čia *šydas*, vaikeli, – ne skydas, – paaiškino berniukui Hana. – Ir mamytė nori dar pabūti su juo.

– Ne, dabar jau nusiimsiu, – tarė Ruta, galiausiai nustojusi verkti. Jos veidas buvo lyg sustingęs; ji jautėsi pajėgsianti nebelieti ašarų ir niekaip kitaip neišsiduoti, kokia yra prislėgta. Paskui prisiminė baisiąją senę, pasivadinusią našle visam gyvenimui. Kur ji dabar? Juk apeigos Alano atminimui pagerbti galėjo būti puikiausia proga jai vėl pasirodyti!

– Ar prisimenat tą baisią seną našlę? – paklausė Ruta Hanos ir Edžio.

– Seniai jos dairausi, vaikeli, – atsakė Hana. – Bet ji tikriausiai jau mirusi.

Jeitso eilėraščio sujaudintą Edį tebekamavo kūrybos kančios, tačiau jis nė akimirką nesiliovė viską akylai stebėjęs. Ruta irgi akimis ieškojo Merion; staiga ji pamanė, jog mato savo motiną.

Ta moteris neatrodė tokia sena, kad galėtų būti Merion, bet Ruta išsyk to nesuprato. Jos dėmesį patraukė tos moters elegancija ir, sakytum, nuoširdi užuojauta bei susirūpinimas. Į Rutą ta moteris žiūrėjo ne grasinamai ar priešiškai, o tarsi jos gailėdamasi ir apimta smalsumo. Ji buvo gana patraukli pagyvenusi dama, Alano amžiaus – dar nesulaukusi šešiasdešimties. Į Rutą, beje, ji žiūrėjo *ne taip* atidžiai kaip į *Haną*. Paskui Ruta suvokė,

kad ta moteris iš tikrųjų žiūri ir ne į Haną, – kad jai labiausiai rūpi *Grehemas*.

Ruta palietė tos moters ranką ir paklausė:

– Atsiprašau... ar mudvi pažįstamos?

Moteris staiga nukreipė žvilgsnį į šalį. Bet kad ir dėl ko buvo susigėdusi, netrukus susitvardė ir spustelėjo Rutai dilbį.

– Atleiskite. Žinau, kad spoksojau į jūsų sūnų. Man tik pasirodė, kad jis visai nepanašus į Alaną, – jaudindamasi pasakė.

– Kas jūs *tokia*, poniute? – paklausė jos Hana.

– O, atleiskite! – tarė moteris Rutai. – Aš esu *kita* ponia Olbrait. Norėjau pasakyti, *pirmoji*.

Ruta nenorėjo, kad Hana šiurkščiai kalbėtų su buvusia Alano žmona, o Hana atrodė pasirengusi klausti: „Kas jus čia kvietė?"

Edis O'Hara rado išeitį iš padėties.

– Labai malonu su jumis susipažinti, – tarė Edis, spausdamas buvusiai Alano žmonai ranką virš alkūnės. – Alanas visada taip gražiai apie jus šnekėdavo.

Buvusi ponia Olbrait apstulbo; Edis sujaudino ją taip pat lengvai, kaip pats buvo sujaudintas Jeitso eilėraščio. Ruta nė karto negirdėjo, kad Alanas būtų „gražiai" šnekėjęs apie pirmąją savo žmoną; kartais jis šnekėdavo apie ją *su gailesčiu* – ypač todėl, kad buvo įsitikinęs, jog ji dar sielvartaus dėl savo apsisprendimo niekada neturėti vaikų. Ir štai ji čia, spokso į Grehemą! Ruta neabejojo, kad pirmoji ponia Olbrait atėjo ne pagerbti Alano atminimo, o žvilgtelėti į jo vaiką!

Bet ji tik pasakė:

– Ačiū, kad atėjote. – Būtų ir toliau ką nors taip pat nenuoširdžiai veblenusi, bet Hana ją nutildė.

– Vaikeli, tu geriau atrodai su šydu, – sušnibždėjo Hana. – Čia sena tavo tėčio draugė, Grehemai, – tarė Hana berniukui. – Pasakyk: „Labas".

– Labas, – pasakė Grehemas buvusiai Alano žmonai. – Bet *kur* tėtis? Kur jis *dabar*?

Ruta prisidengė šydu; jos veidas buvo toks sustingęs, kad net pati nejautė, jog vėl verkia. Ji pagalvojo, kad rojaus labiausiai rei-

kia dėl vaikų – tik tam, kad galima būtų pasakyti: „Tėtis *rojuje*, Grehemai". Taip Ruta ir pasakė.

– O rojuje gražu, ar ne? – pradėjo berniukas. Po Alano mirties jiedu jau ne kartą buvo kalbėję apie rojų, kaip ten viskas atrodo. Galbūt rojus vaikui ypač rūpėjo todėl, kad anksčiau niekas su juo apie tai nešnekėdavo; kadangi nei Ruta, nei Alanas Dievą netikėjo, rojus pirmus trejus metus nebuvo Grehemo gyvenime minimas.

– Aš tau pasakysiu, kaip atrodo rojus, – tarė berniukui buvusi ponia Olbrait. – Jis kaip gražiausi tavo sapnai.

Tačiau Grehemas buvo kaip tik tokio amžiaus, kai vaikai dažniau sapnuoja košmarus. Ne visi jo sapnai būdavo dangiški. Bet jei berniukas tikėjo tuo, ką sužinojo iš Jeitso eilėraščio, tai turėjo įsivaizduoti, kaip jo tėtis *nutolsta per kalnus virš galvų* ir kaip *žvaigždės susispiečia aplink jį*! („Ar tai rojus, ar košmaras?" – dažnai galvos Ruta.)

– Jos čia nėra, ar ne? – Ruta pro savo šydą staiga pasakė Edžiui.

– Nematau, – prisipažino Edis.

– Žinau, kad nėra, – tarė Ruta.

– Ko nėra? – paklausė Edžio Hana.

– Jos motinos, – atsakė Edis.

– Viskas bus gerai, vaikeli, – sušnibždėjo Hana savo geriausiai draugei. – Tegu ją velniai dulkina.

Hanos Grant nuomone, *Aš dulkinau tavo motiną* būtų buvęs tinkamesnis pavadinimas penktajam Edžio O'Haros romanui, *Sunkaus būdo moteris*, išėjusiam tą patį devyniasdešimt ketvirtųjų rudenį, kai mirė Alanas. Tačiau Hana seniai nebegalvojo apie Rutos motiną, be to – kadangi Hana dar nebuvo pagyvenusi moteris, bent jau pati taip nemanė, – ją tiesiog vemti vertė Edžio mėgstama jauno vyriškio ir pagyvenusios moters tema. Hanai buvo trisdešimt devyneri – kaip pabrėžtinai pasakė Edis, būtent tiek metų, kiek buvo Merion, kai jis ją įsimylėjo.

– Taigi, tačiau tau tada buvo šešiolika, Edi, – priminė jam Hana. – *Šią* amžiaus grupę aš išbraukiau iš savo seksualinio leksikono – su paaugliais nesidulkinu.

Nors Hana apsiprato su mintimi, kad Edis yra naujas Rutos draugas, be visai suprantamo pavydo, kurį draugai dažnai jaučia draugų draugams, buvo ir dar šis tas, dėl ko jai darėsi neramu. Hana turėjo ir Edžio amžiaus, ir vyresnių meilužių, – Edžiui devyniasdešimt ketvirtųjų rudenį buvo penkiasdešimt dveji, – ir nors Edis neatrodė jos skonio, jis, šiaip ar taip, buvo fiziškai patrauklus pagyvenęs vyriškis, tikrai ne homoseksualus, bet nė karto nemėgino jos „pakabinti“. Hana manė, jog tai daugiau negu nenormalu.

– Klausyk – man *patinka* Edis, – sakė ji Rutai, – tačiau turi pripažinti, kad jam kažkas negerai. – „Negerai“ Hanai atrodė tai, kad Edis buvo išbraukęs jaunesnes moteris iš *savo* seksualinio leksikono.

Visgi Ruta labiau jaudinosi dėl Hanos „seksualinio leksikono“ negu dėl Edžio. Nepaliaujamas Edžio žavėjimasis pagyvenusiomis moterimis, be abejo, atrodė keistas, tačiau jis bent jau buvo išrankus.

– Tikriausiai manai, kad aš kokia seksbomba, ar ne? – kartą paklausė Rutos Hana.

– Kaip kas išmano, taip ir gyvena, – taktiškai atsakė Ruta.

– Klausyk, vaikeli, mačiau Edį prie Parko aveniu ir Aštuoniasdešimt devintosios sankryžos – stūmė kažkokią senę invalido vežimėlyje, – tarė Hana. – Ir dar vieną vakarą mačiau „Rusų arbatinėje“ – jo dama buvo su *kaklo įtvaru*!

– Gal jos buvo susižeidusios. Nebūtinai gi suzmekusios nuo senatvės, – pasakė Ruta. – Kartais ir *jaunos* moterys susilaužo kojas. Ta dama vežimėlyje – gal ji slidinėjo? Be to, galėjo patekti į kokią avariją. Kaklo sužalojimas...

– Vaikeli... – maldaujamai tarė Hana. – Ta senė buvo *prikaustyta* prie vežimėlio. O anoji, su kaklo įtvaru, atrodė kaip vaikštantis *skeletas* – jos kaklas buvo per *plonas*, kad nulaikytų galvą!

– Mano nuomone, Edis labai mielas, – pasakė Ruta. – Tu irgi pasensi, Hana. Ar *tada* nenorėsi, kad su tavimi būtų toks žmogus kaip Edis?

Tačiau netgi Ruta turėjo prisipažinti, kad kai perskaitė *Sunkaus būdo moterį*, jai pasidarė nebe taip lengva geranoriškai atmesti vi-

sas abejones. Tame romane neseniai šeštą dešimtį pradėjęs vyriškis, labai panašus į Edį, beprotiškai įsimyli moterį, kuriai jau tuoj bus aštuoniasdešimt. Nors ir įsibaiminę, turėdami atsižvelgti į daugybę medikų perspėjimų, jie vis tiek mylisi. Nenuostabu, kad ir susipažįsta gydytojo laukiamajame, kur sėdėdamas vyriškis labai nervinasi, nes jam pirmą kartą turi būti daroma sigmoidoskopija.

„Ko čia atėjote? – klausia pagyvenusi moteris jaunesnio vyriškio. – Atrodote visai sveikas". Vyriškis prisipažįsta, kad nerimauja dėl būsimos procedūros. „O, nebūkite kvailas! – sako moteris. – Heteroseksualūs vyrai taip bijo įsiskverbimo! Iš tikrųjų tai vieni niekai. Man sigmoidoskopiją darė gal pustuzinį kartų. Tik žinokite, kad paskui šiek tiek pūs vidurius".

Po kelių dienų jie netikėtai susitinka kokteilių vakarėlyje. Ta pagyvenusi moteris taip gražiai apsirengusi, kad vyriškis jos net neatpažįsta. Negana to, ji labai koketiškai į jį kreipiasi: „Anąkart mačiau jus prieš įsiskverbimą, – šnibžteli. – Kaip sekėsi?"

Jis šiaip taip išlemena: „O, labai gerai, ačiū. Jūs buvote teisi. Tikrai nereikėjo bijoti!"

„Aš jums parodysiu, ko *reikia* bijoti", – sušnibžda moteris. Taip ir prasideda jų bauginamai aistringa meilės istorija, kuri baigiasi tik tada, kai moteris numiršta.

– Dėl Dievo meilės, – pasakė Alanas Rutai, kalbėdamas apie penktąjį Edžio romaną. – Reikia pripažinti – niekas nesutrikdys O'Haros!

Nors Alanas iš papratimo ir toliau vadino Edį pavarde, o Edžiui tai labai nepatiko, ilgainiui Alanas vis dėlto nuoširdžiai pamėgo Edį, – bet ne jo *kūrinius*, – o Edis, nors Alanas Olbraitas buvo visiška jo priešybė, pajuto jam daug didesnę simpatiją, negu pats galėjo tikėtis. Jiedu jau buvo artimai susidraugavę, kai Alanas mirė, todėl Edis labai rimtai žiūrėjo į savo pareigas per Alano laidotuves.

Edžio santykiai su Ruta – ypač todėl, kad jis nesuprato, ką ji jaučia motinai, – buvo visai kas kita. Edis pastebėjo, kaip smarkiai pasikeitė Ruta, tapusi motina, bet niekaip nesuvokė, kodėl nuo to laiko ji ėmė dar labiau smerkti Merion.

Paprastai tariant, Ruta buvo gera motina. Kai mirė Alanas, Grehemas buvo tik vieneriais metais jaunesnis už Rutą, kai Merion ją paliko. Rutai tiesiog į galvą netilpo, kaip motina galėjo *nemylėti* dukters. Ji pati būtų verčiau mirusi, negu palikusi Grehemą.

Perskaitęs *Makdermid, išėjusi į pensiją*, Edis labai sunerimo dėl dvasinės Merion būsenos, o Ruta ketvirtąjį motinos romaną skaitė nekantriai ir su panieka. (Ji manė, kad anksčiau ar vėliau ateina akimirka, kai sielvartas virsta nuolaidžiavimu savo silpnybėms.)

Kaip leidėjas, Alanas pasidomėjo Merion; jis išsiaiškino viską, kas tik buvo žinoma apie Kanadoje įsikūrusią detektyvinių romanų rašytoją, pasivadinusią Alisa Somerset. Jos leidėjo žodžiais tariant, Alisa Somerset nebuvo tokia populiari Kanadoje, kad galėtų pragyventi iš čia parduodamų knygų; daug mieliau buvo perkami jos romanų vertimai į prancūzų ir vokiečių kalbas. Rutos motina gana pasiturimai gyveno iš vertimų. Ji išlaikė kuklų butą Toronte ir dar galėjo bjauriausius Kanados žiemos mėnesius praleisti Europoje. Leidėjai Vokietijoje ir Prancūzijoje mielai surasdavo jai tinkamus išsinuomoti butus.

– Maloni moteris, bet kažkokia nuo visko atitolusi, – pasakė Alanui Merion leidėjas Vokietijoje.

– Žavinga, bet labai jau santūri. – Tokia buvo jo kolegos prancūzo nuomonė.

– Nežinau, kam jai reikia to slapyvardžio – ji man atrodo labai užsisklendusi, – pasakojo Merion leidėjas Kanadoje; jis davė Alanui Alisos Somerset adresą Toronte.

– Dėl Dievo meilės, – ragino Alanas Rutą; tiesą sakant, paskutinį kartą jie apie tai kalbėjosi, kai buvo likusios vos kelios dienos iki jo mirties. – Štai tavo motinos adresas. Tu gi rašytoja – parašyk jai laišką! Gali netgi nuvažiuoti su ja pasimatyti, jei nori. Mielai tave palydėsiu, arba važiuok viena. Gali pasiimti Grehemą – jai tikrai būtų įdomu pamatyti *Grehemą*!

– *Aš* nenoriu matyti *jos*! – pasakė Ruta.

Ruta su Alanu į Niujorką atvyko dalyvauti Edžio knygos pristatyme, kuris buvo surengtas vieną vakarą spalio mėnesį, ne-

trukus po to, kai Grehemui suėjo treji metai. Šilta, saulėta, beveik vasariška diena ir į naktį plūstelėjęs šaltukas tarytum vainikavo puikų rudenį. „Neprilygstama diena!“ – Ruta prisimins šiuos Alano žodžius.

„Stanhopo“ viešbutyje jie buvo užsisakę liukso numerį su dviem miegamaisiais; savajame Ruta su Alanu spėjo ir pasimylėti, kol Končita Gomes maitino Grehemą restorane, kur su berniuku buvo elgiamasi kaip su kokiu princu. Jie visi atvažiavo iš Sagaponako, nors Končita ir sakė, jog jiedu su Eduardu jau per seni, kad bent vieną naktį praleistų atskirai; esą kuris nors iš jų gali numirti, o laimingai santuokoje gyvenusiam žmogui juk būtų baisu mirti vienam.

Nuostabus oras – ką jau kalbėti apie pasimylėjimą – taip gerai paveikė Alaną, kad jis užsigeidė penkiolika kvartalų iki tos vietos, kur turėjo būti Edžio knygos pristatymas, eiti pėsčiomis. Vėliau Ruta prisimins, kad Alanas atrodė šiek tiek paraudęs, kai jie pagaliau atėjo, tačiau tada ji manė, jog tai geros sveikatos požymis.

Edis per pristatymą kaip visada save menkino: perskaitė kvailą kalbą, kurioje dėkojo seniems draugams už tai, kad jie tą vakarą galbūt atsisakė įdomesnių sumanymų; pateikė puikiai visiems žinomo naujojo romano siužeto santrauką, o paskui klausytojus dar patikino, kad nebūtina skaityti tą knygą, nes jis jau viską papasakojo.

– Pagrindinius veikėjus tikrai atpažinsite... na... iš ankstesnių mano romanų, – vapėjo Edis. – Tik dabar jie šiek tiek vyresni.

Hana į Edžio pristatymą atėjo su neabejotinai baisiu vyriškiu, buvusiu ledo ritulio profesionalų komandos vartininku, ką tik memuaruose aprašiusiu savo seksualinius žygdarbius ir atgrasiai besididžiuojančiu niekam jokio įspūdžio nedarančiu faktu, kad jis nė karto nebuvo vedęs. Šlykščios jo knygos pavadinimas buvo *Ne mano vartuos*, o humoro esmė ta, kad visas moteris, su kuriomis miegojo, jis vadino „šaibomis“, todėl galėjo labai sąmojingai pasakyti: „Tai bent buvo šaiba!“

Hana su juo susipažino, kai vienam žurnalui rašė straipsnį apie tai, ką veikia iš sporto pasitraukę sportininkai. Rutai atrodė, kad

jie paprastai mėgina tapti arba aktoriais, arba rašytojais; ji Hanai pasakė, jog būna daug geriau, kai jie mėgina tapti aktoriais.

Tačiau dabar, kai tik Ruta kaip nors užsimindavo apie netikusius Hanos meilužius, Hana vis dažniau būdavo nusiteikusi gintis.

– Ką apie tai gali žinoti tokia sena ištekėjusi ponia kaip tu? – klausdavo Hana draugės.

Ruta iškart prisipažindavo, kad nieko. Ji tik žinojo, kad yra laiminga. (Ir kad jai labai pasisekė, kad yra laiminga.)

Netgi Hana neneigė, kad Rutos santuoka su Alanu jai atrodo vykusi. Ruta nieku gyvu nebūtų prisipažinusi, kad iš pradžių jų lytiniai santykiai buvo tik pakenčiami, o vėliau jau galėjo sakyti, kad išmoko mėgautis ir šia savo gyvenimo su Alanu puse. Ruta dabar turėjo draugą, kuriam mielai išsipasakodavo ir kurio jai būdavo malonu klausytis; be to, jis buvo geras tėvas vieninteliam jos vaikui. O vaikas... visas jos gyvenimas pasikeitė, kai gimė Grehemas, ir už tai ji visada mylės Alaną.

Kaip vyresnio amžiaus motina, – kai gimė Grehemas, jai buvo trisdešimt septyneri, – Ruta dėl savo kūdikio saugumo jaudinosi labiau, negu paprastai jaudinasi jaunos mamytės. Ji, žinoma, lepino Grehemą, bet juk pati norėjo turėti tik vieną vaiką. Vienturčiai tam ir yra, kad juos lepintum! Beprotiška meilė Grehemui buvo Rutos gyvenimo esmė. Tik tada, kai berniukui suėjo dveji, Ruta vėl ėmėsi rašymo.

Dabar Grehemui buvo treji. Jo motina galų gale pabaigė ketvirtąjį romaną, nors ir toliau visiems sakė, kad jis *ne*baigtas – atseit dar ne toks, kad būtų galima rodyti rankraštį Alanui. Ruta nenoromis visus apgaudinėjo, netgi save. Ji nerimavo, nes nežinojo, kaip Alanas reaguos į tą romaną, – ir svarbu buvo ne tai, ar knyga baigta rašyti, ar ne.

Ruta su Alanu seniai buvo susitarusi, jog nerodys jam savo rankraščių, kol *pati* nebus įsitikinusi, kad jau užbaigė viską taip, kaip norėjo. Alanas patardavo taip elgtis visiems rašytojams, kurių knygas redagavo.

– Geras redaktorius aš būsiu tik tada, kai *jūs* neabejosite, jog padarėte viską, ką galėjote, – sakydavo jis. („Kaipgi aš raginsiu

autorių žengti dar vieną žingsnį, jeigu jis tebeeina?“ – klausdavo Alanas Rutos.)

Ruta gal ir įtikino Alaną, kad jam dar negalima skaityti naujojo romano, nes jis dar nebaigtas, bet savęs ji neapgavo. Jau buvo perrašiusi viską, ką norėjo; kartais jai atrodydavo, kad negalėtų daugiau nė karto net *perskaityti* tos knygos – ir juo labiau apsimesti, kad ją dar *perrašinėja*. Ruta neabejojo, kad romanas išėjo geras; tiesą sakant, ji buvo įsitikinusi, jog tai geriausias jos kūrinys.

Tiesą sakant, dėl naujojo romano, *Mano paskutinis netikęs vaikinas*, Ruta nerimavo tik todėl, kad bijojo ta knyga įžeisti savo vyrą. Pagrindinė romano veikėja vienu požiūriu atrodė pernelyg panaši į pačią Rutą, kokia ji buvo prieš ištekėdama už Alano: linkusi susidėti su netikusiais vyriškiais. Negana to, netikusiu vaikinu vadinamas romano veikėjas buvo nelabai įtikimas ir tikrai pasišlykštėtinas Skoto Sonderso ir Vimo Jongbludo derinys. Kad šis lytinis prasčiokas prikalbina *Rutos* veikėją (kaip ją tikrai pavadins Hana) užmokėti prostitutei, kad ši leistų stebėti ją su klientu, Alanui galėjo pasirodyti dar ne taip blogai, kaip tai, kad vadinamoji *Rutos* veikėja pajunta nesuvaldomą lytinį potraukį. O paskui, baisiai susigėdusi, kad šitaip prarado savitvardą, ji nusprendžia ištekėti už neseniai pasipiršusio lytiškai jai visai nepatrauklaus vyriškio.

Kaip galėjo Alanas *ne*įsižeisti, iš naujojo Rutos romano sužinojęs, kodėl romano *autorė* ištekėjo už *jo*? Nors Alanas tikriausiai neabejojo, kad ketveri santuokos su juo metai – laimingiausi Rutos gyvenime, vargu ar tai būtų sušvelninę, Rutos nuomone, gana cinišką pagrindinę romano mintį.

Ruta labai aiškiai įsivaizdavo, kokias išvadas iš *Mano paskutinio netikusio vaikino* padarys Hana: kad paprastai rizikuoti nelinkusi jos draugė kaip reikiant pasiautėjo su jaunu olandu, kuris išdulkino jai smegenis, o kažkokia prostitutė *žiūrėjo*, kaip jie tai daro! Tokia scena galėjo pasirodyti pakankamai šlykšti ir žeminanti *bet kuriai* moteriai, netgi Hanai. Bet Rutai nerūpėjo, kaip į tai reaguos Hana; Ruta jau seniai buvo įpratusi nekreipti dėmesio į Hanos nuomonę apie jos romanus ir atmesti visas interpretacijas.

Taigi Ruta parašė romaną, neabejotinai supykdysiantį ir įžeisiantį daugelį skaitytojų bei kritikų – ypač *moterų*, – tačiau kas iš to? *Vienintelis* žmogus, kurio ji nenorėjo įžeisti, Alanas, kaip tik ir buvo tas, kurį *Mano paskutinis netikęs vaikinas* galėjo įžeisti labiausiai!

Edžio knygos pristatymo vakaras, Rutos supratimu, buvo tinkamiausias laikas prisipažinti Alanui, dėl ko ji baiminasi. Ji netgi tikėjosi išdrįsianti Alanui pasakyti, kas jai atsitiko Amsterdame. Ruta manė, kad jos santuoka pakankamai tvirta.

– Nenoriu pietauti su Hana, – pašnibždėjo ji vyrui į ausį per Edžio pristatymą.

– Argi nepietaujame su O'Hara? – paklausė Alanas.

– Ne, nenoriu ir su Edžiu – net jeigu pakviestų, – atsakė Ruta.– Noriu pietauti su tavimi, Alanai, – tik su tavimi.

Jie taksi nuvažiavo į miesto pakraštį, į tą patį restoraną, kuriame Alanas kadaise galantiškai paliko Rutą vieną su Edžiu O'Hara – tą taip seniai buvusį vakarą po Rutos romano pristatymo koncertų salėje Devyniasdešimt antrojoje gatvėje ir, atrodė, niekada nesibaigsiančios įžanginės Edžio kalbos.

Nebuvo jokios priežasties, dėl kurios Alanas būtų *negalėjęs* gerti daug vyno; jie buvo jau pasimylėję ir nė vienam nereikėjo vairuoti. Tačiau Ruta, nors nieko nesakė, labai norėjo, kad vyras nepasigertų, – kad nebūtų apsvaigęs, kai ji pasakos apie Amsterdamą.

– Man knieti greičiau tau duoti perskaityti savo knygą, – pradėjo Ruta.

– Man irgi knieti greičiau ją perskaityti – kai tik būsi pasirengusi, – pasakė Alanas. Jis atrodė visiškai ramus. Tai tikrai buvo tinkamiausias laikas viską jam išpažinti.

– Žinai, kaip aš myliu tave ir Grehemą, – tarė Ruta. – Ir amžinai būsiu tau dėkinga, kad *apsaugojai* mane nuo *gyvenimo*, kurį...

– Žinau – tu man jau sakei. – Alanas tarytum nenorėjo daugiau nieko girdėti apie tai, kaip ji vis prisidarydavo bėdų, kol buvo netekėjusi, ir kaip prieš susipažindama su juo negalėjo pasikliauti savo nuomone apie vyrus.

– Amsterdame... – buvo besakanti Ruta, tačiau tuoj pat nutilo, nes pamanė, kad jeigu jau pasiryžo pasakoti viską nuoširdžiai, tai turi pradėti nuo Skoto Sonderso ir skvošo – ką jau kalbėti apie žaidimėlius *po to*. – Tiesiog man sunkiau parodyti tau šitą romaną, – vėl pradėjo ji, – nes tavo nuomonė šįkart bus dar svarbesnė, nors ji visada buvo labai svarbi. – Ruta jau mėgino išsisukti! Baimė ją paralyžiavo taip pat kaip Rojės spintoje.

– *Nesijaudink*, Ruta, – tarė Alanas, paėmęs ją už rankos. – Jei manai, kad tau reikėtų *kito* redaktoriaus – na, dėl mūsų santykių...

– Ne! – sušuko Ruta. – Aš ne *tai* turėjau galvoje! – Ji nenorėjo ištraukti rankos, bet ištraukė. Dabar mėgino pati pasiekti Alano ranką, tačiau jis buvo pasidėjęs ją ant kelių. – Norėjau pasakyti, kad tik tavo dėka *aš* nusprendžiau daugiau nesusidėti su netikusiais vaikinais – žinai, tai ne tik *pavadinimas*.

– Žinau – tu man jau sakei, – vėl tarė Alanas.

Galiausiai jie kaip visada ėmė kalbėtis apie tai, kas turėtų tapti Grehemo globėju, jeigu jiems abiem kas nors atsitiktų. Atrodė vargiai tikėtina, kad kas nors galėtų atsitikti abiem iš karto ir Grehemas liktų našlaitis; Grehemas visur keliaudavo su jais. Buvo aišku, kad jei, pavyzdžiui, nukristų lėktuvas, tai žūtų ir vaikas.

Tačiau Rutai vis tiek labai rūpėjo ta tema. Grehemo krikštatėvis buvo Edis, o krikštamotė – Hana. Nei Ruta, nei Alanas neįsivaizdavo Hanos kieno nors motina. Nors ir nuoširdžiai atsidavusi Grehemui, ji gyveno taip, kad tikrai nebūtų galėjusi juo rūpintis. Hana darė gerą įspūdį ir Rutai, ir Alanui, nes buvo uoli krikštamotė – kaip ir daugelis moterų, kurios, nusprendusios neturėti savų vaikų, būna ypač dėmesingos svetimiems, – bet Hana *neatrodė* tinkama būti Grehemo globėja.

O Edis, visada vengęs jaunesnių moterų, tarytum išvis neturėjo supratimo (nė menkiausio), ką daryti su vaikais. Su Grehemu jis jausdavosi nesmagiai ir elgdavosi, galima sakyti, kvailai. Bendraudamas su Grehemu, Edis taip nervindavosi, kad sunervindavo ir Grehemą, nors šiaip Grehemas nebuvo nervingas vaikas.

Į „Stanhopą“ Ruta su Alanu grįžo girti. Jie pabučiavo savo mažylį, linkėdami jam labos nakties. (Grehemas miegojo ant sulanks-

tomos lovelės su ratukais jų miegamajame.) Paskui jie palinkėjo labos nakties ir Končitai Gomes. Kai Ruta atėjo išsivaliusi dantis ir persirengusi, Alanas jau buvo kietai įmigęs.

Ruta pastebėjo, kad jis palikęs atvirą langą. Nors oras tą naktį buvo nuostabus, vis tiek nereikėjo palikti atviro lango Niujorke – eismas paryčiais galėjo prikelti ir mirusį. (Alano neprikėlė.)

Visi sutuoktiniai pasiskirsto pareigomis; vienas visada privalo išnešti šiukšles, kitas gal dažniausiai rūpinasi, kad nepritrūktų kavos, pieno, dantų pastos ar tualetinio popieriaus. Alanas buvo atsakingas už *temperatūrą*: jis atidarydavo ir uždarydavo langus, reguliuodavo termostatą, užkurdavo židinį arba leisdavo jam išblėsti. Taigi Ruta neuždarė lango miegamajame „Stanhopo" viešbutyje. O kai penktą valandą ryto ją prižadino triukšmas iš gatvės ir kai Grehemas atėjęs įsirangė tarp tėvų, nes jam buvo šalta, Ruta tarė:

– Alanai, jei uždarytum langą, gal *visi* dar truputį pamiegotume.

– Man šalta, tėti, – pasakė Grehemas. – Tėčiui *tikrai* šalta, – dar pridūrė berniukas.

– Mums *visiems* tikrai šalta, Grehemai, – tarė Ruta.

– Tėčiui šalčiau, – pareiškė Grehemas.

– Alanai? – buvo besakanti Ruta. Ji suprato. Atsargiai ištiesė ranką virš į kamuoliuką šalia jos susirietusio Grehemo ir nežiūrėdama palietė šaltą Alano veidą. Paskui pakišo ranką po antklode, kur šilumą skleidė jos pačios ir Grehemo kūnai, bet netgi po antklode Alanas buvo šaltas – kaip vonios kambario grindys Vermonte ankstų žiemos rytą.

– Meiluti, – tarė Ruta Grehemui, – gal eime į kitą kambarį? Tegu tėtis dar truputį pamiega.

– Aš irgi noriu dar truputį pamiegoti, – pasakė Grehemas.

– Eime į kitą kambarį, – pakartojo Ruta. – Galėsi pamiegoti su Končita.

Jiedu perėjo liukso numerio svetainę – Grehemas iš paskos tempdamas savo antklodę ir meškutį, Ruta tik su marškinėliais ir kelnaitėmis; net ištekėjusi ji lovoje nevilkėdavo nieko kito. Ruta pažadino Končitą pabeldusi į jos miegamojo duris.

– Atsiprašau, Končita, bet Grehemas norėtų pamiegoti su jumis, – pasakė Ruta.

– Žinoma, mielasis, – ateik, – tarė Končita Grehemui, ir šis nužygiavo į jos lovą.

– Čia ne taip šalta, – pasakė vaikas. – Mūsų kambaryje labai šalta – tėtis sušalęs.

– Alanas mirė, – pašnibždėjo Ruta Končitai.

Likusi viena svetainėje, ji sukaupė drąsą ir grįžo į miegamąjį. Uždariusi ten langą, nuėjo į vonią, paskubomis nusiprausė rankas ir veidą, išsivalė dantis, bet nekreipė dėmesio į plaukus. Paskui greitai įlindo į drabužius, daugiau nė karto nežvilgtelėjusi į Alaną ir jo nepalietusi. Ruta nenorėjo matyti jo veido. Visą likusį gyvenimą ji mieliau prisimins jį tokį, koks jis buvo gyvas; pakankamai blogai jai atrodė jau tai, kad iki mirties nepamirš nenormalaus jo šaltumo.

Dar nebuvo nė šešių ryto, kai Ruta paskambino Hanai.

– Tikiuosi, kad bent jau esate mano draugas, – tarė Hana, pakėlusi ragelį.

– Po velnių, kas čia? – išgirdo Ruta buvusio vartininko balsą.

– Čia aš. Alanas mirė. Nežinau, ką daryti, – pasakė Ruta Hanai.

– O, vaikeli, vaikeli, – aš tuoj atvažiuosiu! – tarė Hana.

– Po velnių, *kas* čia? – vėl paklausė buvusi ledo ritulio žvaigždė.

– Oi, eik tu, susirask sau kitą *šaibą*! – pasakė jam Hana. – Ne tavo sušiktas reikalas, *kas* čia...

Kol Hana atvažiavo į „Stanhopą“, Ruta paskambino „Niujorko sporto klube“ apsistojusiam Edžiui. Edis su Hana viskuo pasirūpino. Rutai nereikėjo šnekėtis su Grehemu, nes vaikas, laimė, buvo vėl užmigęs Končitos lovoje; jis pabudo tik po aštuonių, o tada Alano kūnas jau buvo išneštas iš viešbučio. Hana nusivedė berniuką papusryčiauti ir labai išradingai atsakinėjo į jo klausimus, kur yra tėtis. Ruta buvo nusprendusi, jog dar per anksti sakyti, kad Alanas rojuje; jos nuomone, išvis dar nereikėjo pradėti pokalbių apie rojų, kurių vėliau bus tiek daug. Taigi Hana griebėsi kasdieniškesnio melo: „Tavo tėtis nuvažiavo į leidyklą, Grehemai“ ir „Tavo tėčiui galbūt reikės išvykti“.

– *Kur* išvykti? – klausė Grehemas.

Končita Gomes atrodė visai sugniužusi. Rutai tarytum atbuko visi pojūčiai. Edis pasisiūlė parvežti jas į Sagaponaką, tačiau Tedas Koulas juk ne veltui mokė dukterį vairuoti. Ruta visada žinojo, kad galės įvažiuoti į Manhataną arba išvažiuoti iš jo, kai tik jai prireiks. Jau gana buvo ir to, kad Edis su Hana už ją pasirūpino Alano *kūnu*.

– Aš *galiu* vairuoti, – pasakė Ruta. – Kad ir kas atsitiktų, aš galiu vairuoti.

Bet jai buvo pernelyg sunku Alano kišenėse ieškoti automobilio raktelių. Raktelius surado Edis. Hana supakavo Alano drabužius.

Automobilyje Hana sėdėjo ant užpakalinės sėdynės su Grehemu ir Končita. Hana turėjo kalbėtis su Grehemu – tai buvo jos vaidmuo. Edis atsisėdo šalia Rutos. Niekas, netgi pats Edis, nežinojo, koks turėtų būti *jo* vaidmuo, taigi jis tiesiog spoksojo į Rutos profilį; Ruta neatitraukė akių nuo kelio, tik retkarčiais žvilgčiojo į šoninį arba užpakalinio vaizdo veidrodėlį.

„Vargšas Alanas – jam tikriausiai sustojo širdis“, – galvojo Edis. Taip ir buvo; jis suprato teisingai. Bet įdomiau buvo tai, ką Edis suprato *ne*teisingai. Jis suklydo, kai pamanė, kad įsimylėjo Rutą bežiūrėdamas į iš sielvarto sustingusį jos profilį; Edis nesuvokė, jog tą akimirką Ruta jam atrodė labai panaši į nelaimingą savo motiną.

Vargšas Edis O'Hara! Tai, ką jam teko patirti, buvo tikrai baisu: jis pasijuto galutinai išmuštas iš vėžių, kai įsivaizdavo, jog dabar myli vienintelės mylėtos moters dukterį! Tačiau kas gali atskirti, kada žmogus įsimyli iš tikrųjų, o kada tik *įsivaizduoja*, jog įsimylėjo? Netgi *nuoširdus* įsimylėjimas yra vaizduotės padarinys.

– Kur tėtis *dabar*? – pradėjo klausinėti Grehemas. – Ar jis dar leidykloje?

– Tikriausiai jis pas gydytoją, – pasakė vaikui Hana. – Jam reikėjo nueiti pas gydytoją, nes jis nelabai gerai jautėsi.

– Ar jam dar šalta? – paklausė berniukas.

– Galbūt, – atsakė Hana. – Gydytojas pasakys, kas jam atsitiko.

Nešukuoti Rutos plaukai atrodė susiploję nuo pagalvės, išblyškęs veidas buvo be jokio makiažo, lūpos sausos. Edis tik dabar pastebėjo paryškėjusias raukšleles jos akių kampučiuose. Merion akių kampučiuose irgi buvo tokių raukšlelių, bet Edis jau nebematė Merion; jo dėmesį užvaldė į Rutos veidą įsismelkęs liūdesys.

Keturiasdešimtmetė Ruta buvo ką tik apmirusi iš skausmo. Trisdešimt devynerių metų Merion, kai Edis paskutinį kartą ją matė, gedėjo jau šeštus metus; *jos* veide, į kurį dabar buvo labai panašus jos dukters veidas, atsispindėjo beveik amžinas sielvartas.

Šešiolikmetis Edis įsimylėjo Merion liūdesį, kuris atrodė pastovesnis už jos grožį. Vis dėlto grožis prisimenamas ir tada, kai išnyksta; tai, ką Edis įžvelgė Rutos veide, buvo *išnykęs* grožis – dar vienas meilės, kurią Edis iš tikrųjų jautė Merion, matas.

Bet Edis nežinojo, jog tebemyli Merion; jis nuoširdžiai manė, kad įsimylėjo Rutą.

„Kas, po velnių, atsitiko Edžiui? – galvojo Ruta. – Jeigu jis nesiliaus į mane spoksojęs, tikrai nuvažiuosiu nuo kelio!“

Hana irgi pastebėjo, kad Edis neatitraukia akių nuo Rutos. „Kas, po velnių, atsitiko Edžiui? – galvojo Hana. – Nuo kada tam žiopliui parūpo *jaunesnės* moterys?“

Ponia Koul

„Nuo to laiko, kai ji tapo našle, buvo praėję vieneri metai“, – kadaise rašė Ruta Koul. (Tada buvo likę tik ketveri metai iki jos pačios našlystės!) O dabar, praėjus vieneriems metams po Alano mirties, Ruta – kaip ir ta jos išgalvota našlė – vis dar stengėsi „suvaldyti prisiminimus, kaip turi padaryti visos našlės“.

Rašytoja ir pati nesuprato, iš kur galėjo beveik viską apie tai žinoti. Nors Ruta visada tvirtino, kad geras rašytojas gali įsivaizduoti *viską* (ir įsivaizduoti teisingai), nors dažnai sakydavo, kad asmeninė patirtis gerokai pervertinama, dabar ji nuoširdžiai stebėjosi, kaip *tiksliai* įsivaizdavo našlystę.

Ištisus metus po Alano mirties, *būtent taip*, kaip ji rašė apie savo išgalvotą našlę, Rutą „prisiminimai kasdien užplūsdavo taip pat, kaip ir tą rytą, kai atsibudusi pamatė, kad vyras guli šalia numiręs“.

O kurgi piktoji našlė, tada Rutą užsipuolusi, kad ji esą *neteisingai* rašo apie našlystę? Kur ta harpija, pasivadinusi našle visam gyvenimui? Dabar Ruta jautėsi netgi nusivylusi, kad senoji ragana nepasirodė per Alano laidotuves. Pati tapusi našle, Ruta *norėjo* pamatyti tą niekingą pikčiurną – bent jau kad galėtų išrėkti jai į akis, jog viskas, ką rašė apie našlystę, buvo *tiesa*!

Nelemta senė, šlykščiais grasinimais mėginusi sugadinti vestuves, apmaudo pritvinkusi bobšė, davusi valią savo pykčiui... kur ji? Gal jau mirusi, kaip pareiškė Hana? Jeigu taip, Ruta jautėsi apgauta; dabar, kai tradiciškai mąstanti visuomenė lyg ir suteikė jai teisę kalbėti, Ruta mielai būtų tai bjaurybei išsakiusi savo nuomonę.

Argi ta ragana nesigyrė, kad *jos* meilė vyrui – viršesnė? Jau vien mintis, kad koks nors žmogus kitam galėtų sakyti: „Tu nežinai, kas yra sielvartas", arba: „Tu nežinai, kas yra meilė", Rutai atrodė įžeidžiama.

Netikėtas pyktis, kurį Ruta jautė bevardei senajai našlei, teikė jai neišsenkamos energijos pirmaisiais našlystės metais. Tais pačiais metais, ir taip pat netikėtai, Ruta pasidarė atlaidesnė motinai. Ruta neteko Alano, tačiau turėjo Grehemą. Dar skaudžiau suvokdama, kaip myli vienintelį savo vaiką, ji pajuto gailestį Merion, kuri stengėsi *nemylėti* kito vaiko, – nes buvo jau *du* praradusi.

Tai, kad motina nenusižudė ir kad ji *galėjo* pasigimdyti dar vieną vaiką, Rutai atrodė tiesiog neįtikima. Staiga ji lyg ir suprato, kodėl motina ją paliko. Merion nenorėjo mylėti Rutos, nes negalėjo pakęsti minties, kad neteks ir trečio vaiko. (Ruta jau buvo visa tai girdėjusi iš Edžio, prieš penkerius metus, tačiau kol neturėjo vaiko ir nebuvo praradusi vyro, jai nepakako arba patirties, arba vaizduotės, kad tuo patikėtų.)

Vis dėlto Merion adresas Toronte visus metus išgulėjo gerai matomoje vietoje ant Rutos rašomojo stalo. Išdidumas ir baimė – puikus pavadinimas ilgam romanui! – neleido Rutai parašyti laiško. Ruta vis dar manė, kad pati Merion turi pasirodyti dukteriai, nes išvyko juk ne duktė, o Merion. Palyginti neseniai tapusi motina ir dar vėliau našle, Ruta gal ne visai suvokė, kas yra sielvartas ir dar didesnės netekties baimė.

Hana Rutai patarė duoti Merion adresą Toronte Edžiui.

– Tegu *Edis* dėl jos kankinasi, – pasakė Hana. – Tegu *jis* suka galvą, rašyti jai ar nerašyti.

Edis *tikrai* kankinosi, negalėdamas apsispręsti, rašyti Merion ar nerašyti. Negana to, jis keletą kartų *mėgino* jai rašyti, bet nė vienas iš jo mėginimų netapo laišku.

Mieloji Alisa Somerset, – rašė jis. – *Turiu pagrindą manyti, kad jūs esate Merion Koul, svarbiausia moteris mano gyvenime*... Tačiau toks stilius Edžiui pasirodė pernelyg manieringas, ypač po beveik keturiasdešimties metų, todėl jis pradėjo iš naujo ir kreipėsi paprasčiau: *Mieloji Merion*, – *nes Alisa Somerset tikrai esi tu*, – *aš perskai-*

čiau tavo romanus apie Margaret Makdermid ir ... „Ir *ką*? – pagalvojo Edis ir liovėsi rašęs. – Ir buvau sužavėtas? Pakerėtas? Nuliūdau? Netekau vilties? O gal pajutau visa tai iš karto?“ Jis ir pats nežinojo, ką pajuto.

Be to, Edis, trisdešimt šešerius metus graužęsis dėl nelaimingos meilės Merion, dabar manė, jog myli Rutą. Jis ištisus metus vaizdavosi mylįs Merion dukterį ir nesuvokė, jog niekada nesiliovė mylėjęs Merion. Taigi Edžio pastangos parašyti Merion buvo tikra kankynė: *Mieloji Merion, mylėjau tave trisdešimt šešerius metus, o dabar įsimylėjau tavo dukterį.* Tačiau Edis net neprisivertė pasakyti to *Rutai*!

Ruta per tuos gedulo metus ne kartą galvojo, kas galėjo atsitikti Edžiui O’Harai. Bet apimta sielvarto ir nuolat susirūpinusi dėl mažojo Grehemo, ji nepastebėjo aiškiai matomų, nors ir nesuprantamų, Edžio kančių. Rutai Edis visada atrodė mielas, keistokas vyriškis. Gal tas keistokas vyriškis tiesiog senstelėjo? Kartais per visus pietus su ja jis ištardavo vos keletą vienskiemenių žodžių, tačiau kai tik ji žvilgtelėdavo į jį, sutikdavo įdėmų jo žvilgsnį. Tuomet jis iš karto nusukdavo akis į šalį.

– Kas *yra*, Edi? – kartą paklausė Ruta.

– O, nieko, – atsakė Edis. – Aš tik galvojau, kaip tu laikaisi.

– Na, neblogai... ačiū, – tarė Ruta.

Hana apie visa tai turėjo savo nuomonę, kurią Ruta atmetė kaip visišką kvailystę.

– Jis atrodo tave įsimylėjęs, bet nemoka kabinti *jaunesnių* moterų, – pareiškė Hana. Per visus tuos metus Rutai nė mintis nebuvo atėjusi į galvą, kad *kas nors* galėtų ją „kabinti“.

Tačiau devyniasdešimt penktųjų rudenį Hana pasakė:

– Jau praėjo metai, vaikeli, – laikas tau grįžti į apyvartą.

Rutai buvo bjauru net pagalvoti apie „grįžimą į apyvartą“. Ji ne tik tebemylėjo Alaną bei savo atsiminimus apie gyvenimą su juo, bet ir baiminosi, kad *vėl* daugybę kartų suklys, vertindama vyrus.

Kaip pati rašė romano *Ne vaikams* pirmame skyriuje, kas gi galėjo žinoti, kad našlei jau laikas sugrįžti į visuomenę? Vargu ar našlės išvis gali „saugiai“ sugrįžti į visuomenę.

Ketvirtojo Rutos Koul romano, *Mano paskutinis netikęs vaikinas*, leidimas buvo atidėtas iki tūkstantis devyni šimtai devyniasdešimt penktųjų rudens, nes tik tada Ruta tikėjosi jau galėsianti pirmąkart išeiti į viešumą po vyro mirties, – bet nebuvo nusiteikusi rodytis taip dažnai, kaip norėjo leidėjai. Jiems pavyko su ja susitarti dėl knygos pristatymo koncertų salėje Devyniasdešimt antrojoje gatvėje, kur ji nebuvo skaičiusi savo kūrinių ištraukų nuo ano atmintino Edžio O'Haros įžangos maratono devyniasdešimtaisiais, tačiau Ruta nesutiko kalbėtis su žurnalistais Jungtinėse Valstijose – pasakė, jog pakeliui į Europą praleis tik vieną naktį Niujorke, o namuose Vermonte *niekada* nebendraus su jokiais spaudos darbuotojais. (Nuo rugsėjo pirmos namas Sagaponake buvo parduodamas.)

Hana tvirtino, kad Ruta daro kvailystę, užsisklęsdama nuo visų Vermonte; Hanos nuomone, būtent namą Vermonte reikėjo parduoti. Tačiau Alanas su Ruta jau seniai buvo sutarę: Grehemas augs Vermonte.

Be to, gerokai pasenusi Končita Gomes nebeįstengė būti pagrindinė Grehemo auklė. O Eduardas nebepajėgė tvarkyti kiemo bei sodo. Vermonte Ruta turėjo pakankamai auklių prie pat namų. Trys Kevino Mertono dukterys buvo jau tokio amžiaus, kad galėjo prižiūrėti vaikus; vienai iš jų, Amandai, vidurinės mokyklos vyresniųjų klasių moksleivei, kartais buvo leidžiama pakeliauti. (Mokyklos vadovybė pripažino, kad turnė po Europą su rašytoja Ruta Koul galima vadinti mokomąja kelione; taigi Ruta vežėsi Grehemą ir Amandą Merton į Niujorką ir į Europą.)

Ne visi Rutos leidėjai Europoje buvo patenkinti tuo, kaip ji ketino reklamuoti romaną *Mano paskutinis netikęs vaikinas*. Tačiau Ruta sąžiningai visus įspėjo: ji dar gedi ir niekur nekeliaus be ketverių metų sūnaus; be to, nei jos sūnui, nei jo auklei nederėtų nelankyti mokyklos ilgiau negu dvi savaites.

Ruta viską suplanavo taip, kad kelionė būtų kuo lengvesnė jai pačiai ir Grehemui. Ji „Konkordu" skris į Londoną, o atgal į Niujorką grįš iš Paryžiaus – irgi „Konkordu". Tarp Londono ir Paryžiaus Ruta nusprendė su Grehemu bei aukle dar užsukti į Ams-

terdamą; ji *negalėjo* nevažiuoti į Amsterdamą. Kadangi dalis romano veiksmo vyko kaip tik ten – ta žeminanti scena „raudonųjų žibintų“ rajone, – knyga ypač domėjosi olandai; be to, Maartenas buvo Rutos mėgstamiausias leidėjas Europoje.

Ne Amsterdamas buvo kaltas dėl to, kad Ruta dabar bijojo ten važiuoti. Ji tikėjosi, kad galės padėti Maartenui reklamuoti naująjį romaną nė kojos nekeldama į „raudonųjų žibintų“ rajoną. Be abejo, visi originalumo stokojantys Rutą klausinėsiantys žurnalistai – ką jau kalbėti apie ją fotografuoti turėsiančius fotografus – primygtinai prašys, kad ji dar kartą nueitų į *de Wallen* – didžiausią įspūdį skaitytojams padariusios scenos veiksmo vietą, – bet Ruta visada mokėjo atsilaikyti prieš tokius neišradingus fotografus bei žurnalistus.

Rašytoja vis galvojo, kad būtinybė sugrįžti į Amsterdamą galbūt jai yra savotiška bausmė – nes baimė juk yra bausmė? Būdama Amsterdame, ji bijos kiekvieną akimirką – argi gali tas miestas jai *nepriminti* ištisos amžinybės Rojės spintoje? Ar miegodama ji negirdės kurmiažmogio švokštimo? *Jeigu* išvis užmigs...

Be Amsterdamo, vienintelis kitas turnė etapas, kurio Ruta bijojo, buvo vakaras Niujorke; to vakaro ji bijojo tik todėl, kad prieš knygos pristatymą koncertų salėje Devyniasdešimt antrojoje gatvėje įžanginę kalbą vėl turėjo sakyti Edis O'Hara.

Ruta gal nelabai protingai nusprendė apsistoti „Stanhopo“ viešbutyje; jiedu su Grehemu nė sykio ten nesilankė po Alano mirties, tačiau Grehemas vietą, kur paskutinį kartą matė tėtį, prisiminė geriau, negu galima buvo manyti. Jie įsikūrė ne tame pačiame liukso numeryje su dviem miegamaisiais, bet kambarių išdėstymas bei baldai buvo stulbinamai panašūs.

– Tėtis miegojo *šitoje* lovos pusėje, mamytė *toje*, – paaiškino berniukas savo auklei, Amandai Merton. – Langas buvo atviras, – toliau pasakojo Grehemas. – Tėtis paliko atvirą, ir aš sušalau. Aš išlipau iš lovos... – Staiga vaikas nutilo. *Kur* jo lova? Kadangi Alano nebebuvo, Ruta viešbutyje neprašė sulankstomos lovelės su ratukais Grehemui; didžiulėje dvigulėje lovoje tikrai pakako vie-

tos jai ir mažam jos sūneliui. – Kur *mano* lova? – dabar klausė berniukas.

– Tu miegosi su manimi, meiluti, – tarė jam Ruta.

– Arba *mano* kambaryje, su *manimi*, – paslaugiai pasiūlė Amanda, – kad tik Grehemas nebegalvotų apie tėvo mirtį.

– Taip. Gerai, – pasakė Grehemas tokiu balsu, kokiu kalbėdavo, kai kas nors būdavo negerai. – Bet kur tėtis *dabar*? – Iš berniuko akių papliupo ašaros. Jau gal pusę metų jis nebuvo to klausęs.

„Kokia aš *kvaila*, kad atsivežiau jį *čia*!“ – galvojo Ruta, laikydama glėbyje verkiantį vaiką.

Ruta dar maudėsi vonioje, kai į viešbučio numerį atėjo Hana ir atnešė Grehemui daugybę dovanų, *netinkamų* pasiimti į lėktuvą: didžiulį sujungiamų kubiukų miestą ir ne vieną minkštą žaislą, o visą beždžionių šeimą. Buvo aišku, jog reikės „Stanhopo“ darbuotojų prašyti, kad palaikytų kur nors tą miestą ir beždžiones, ir dėl to susidarys keblumų, jei Ruta grįždama nuspręs apsistoti kitame viešbutyje.

Tačiau Grehemas lyg ir nebegalvojo apie tėvo mirtį, kurią taip skaudžiai prisiminė įėjęs į viešbučio kambarį. Vaikai visada taip – staiga baisiausiai susisieloja ir netrukus taip pat greitai viską pamiršta, tuo tarpu Ruta ilgam paniro į „Stanhopo“ sužadintus prisiminimus. Ji pabučiavo Grehemą, linkėdama jam labos nakties; vaikas su Amanda jau aptarinėjo į kambarį atnešamų valgių sąrašą, kai Ruta su Hana išėjo į knygos pristatymą.

– Tikiuosi, skaitysi *gerąją* vietą, – tarė Hana.

„Geroji vieta“, Hanos manymu, buvo nerimą kelianti mylėjimosi su jaunuoju olandu scena prostitutės kambaryje. Ruta neketino skaityti tos vietos, *niekada*.

– Kaip manai, ar jį dar pamatysi? – paklausė Hana Rutos pakeliui į koncertų salę. – Na, jis perskaitys knygą...

– *Ką* dar pamatysiu? – apsimetė nesuprantanti Ruta, nors puikiai žinojo, kokį „jį“ Hana turi galvoje.

– Tą jauną olandą, kad ir kas jis toks, – tarė Hana. – Tik jau nesakyk, kad nebuvo jokio olando!

– Hana, aš nesimylėjau su jokiu jaunu olandu.

– Galiu lažintis, kad jis perskaitys šitą knygą, – toliau kalbėjo Hana.

Kai jodvi priėjo Devyniasdešimt antrosios ir Leksingtono sankryžą, Ruta jau beveik nekantraudama laukė Edžio O'Haros įžangos – bent jau nebeturės klausytis Hanos plepalų.

Žinoma, Ruta neabejojo, kad Vimas Jongbludas perskaitys jos romaną *Mano paskutinis netikęs vaikinas*; ji buvo pasirengusi elgtis su juo taip abejingai, kaip tik reikės. *Jeigu* jis prie jos prieis... Tačiau labiausiai Ruta nustebo ir didžiausią palengvėjimą, nors ir ne iš karto, pajuto iš Maarteno sužinojusi, kad Rojės žudikas buvo sugautas Ciuriche. Netrukus po sugavimo žudikas *mirė*!

Maartenas su Silvija Rutai apie tai užsiminė visai atsitiktinai.

– Tikriausiai tos prostitutės žudiko niekas taip ir nesučiupo? – dėdamasi abejinga paklausė jų Ruta. (Ji skambino jiems vieną neseniai praėjusį savaitgalį, norėdama kaip visada pasikalbėti apie būsimos kelionės maršrutą.) Maartenas su Silvija paaiškino, kaip pražiopsojo naujieną: jie buvo išvykę iš Amsterdamo, taigi tą istoriją išgirdo tik vėliau, iš antrų lūpų, – o kai sužinojo visas smulkmenas, jau buvo pamiršę, kad Ruta tuo domėjosi.

– Ciuriche? – paklausė Ruta. *Štai* kodėl kurmiažmogis kalbėjo lyg ir su vokišku akcentu – jis buvo šveicaras!

– Atrodo, kad Ciuriche, – atsakė Maartenas. – Tas tipas nužudė ir daugiau prostitučių, visoje Europoje.

– Tačiau tik vieną Amsterdame, – tarė Silvija.

„Tik vieną!" – pagalvojo Ruta. Ji stengėsi ir toliau apie tą žmogžudystę klausinėti lyg tarp kitko. – Įdomu, kaip jį sugavo? – garsiai pamąstė.

Bet nei Maartenas, nei Silvija nebeprisiminė visų smulkmenų, žinojo tik tai, kad žudikas buvo sučiuptas, paskui mirė, prieš keletą metų.

– Prieš keletą *metų*! – pakartojo Ruta.

– Berods buvo kažkokia liudininkė, – tarė Silvija.

– Girdėjau, kad ten rado ir pirštų atspaudų – ir kad tas tipas sunkiai sirgo, – pridūrė Maartenas.

– Astma? – paklausė Ruta; jai jau neberūpėjo, kad gali išsiduoti.

– Berods emfizema, – atsakė Silvija.

„Taip, galėjo būti ir emfizema!“ – pagalvojo Ruta, bet iš tikrųjų jai buvo svarbu tik tai, kad kurmiažmogis sugautas. Kurmiažmogis miręs! Sužinojusi apie jo mirtį, Ruta galėjo ramesne širdimi vėl važiuoti į Amsterdamą – į nusikaltimo vietą. Kiek ji atsiminė, tai buvo ir *jos* nusikaltimas.

Edis O'Hara ne tik nepavėlavo į Rutos romano pristatymą, bet ir atėjo taip anksti, kad turėjo dar ilgiau negu valandą sėdėti poilsio kambaryje, vienas. Sėdėdamas mąstė apie kelias neseniai praėjusias savaites, per kurias mirė abu jo tėvai – motina nuo vėžio (laimė, ūmaus), o tėvas (ne taip netikėtai) nuo insulto, jau ketvirto per trejus pastaruosius metus.

Vargšas Mėtinis po trečio insulto beveik apako, jo regėjimo laukas taip susiaurėjo, kad jis sakėsi knygos puslapį matąs „lyg žiūrėdamas į pasaulį pro jūrinį žiūroną iš kito galo“. Jam garsiai skaitydavo Dot O'Hara, kol jos dar nebuvo pasiglemžęs vėžys, o vėliau Edis, nors tėvas vis skundėsi, kad sūnaus dikcija prastesnė negu velionės žmonos.

Edžiui nekilo jokių abejonių, *ką* skaityti tėvui. Mėtinio knygos buvo rūpestingai sužymėtos, reikiamos ištraukos pabrauktos raudonai, be to, senasis mokytojas taip gerai žinojo visų romanų siužetus, kad jam nė karto neprireikė turinio santraukos. Edis paprasčiausiai versdavo lapus ir skaitydavo tik pabrauktas vietas. (Taigi galiausiai sūnus vis dėlto *neišvengė* migdomai veikiančio tėvo mokymo metodo.)

Ilga įžanginė *Moters portreto* pastraipa, kurioje Henris Džeimsas aprašo „ceremoniją, vadinamą popiečio arbatos gėrimu“, Edžiui visada atrodė pernelyg ceremoninga, bet Mėtinis pareiškė, jog ta ištrauka verta skaityti daugybę kartų, taigi Edis ir skaitė, atjungęs dalį smegenų, kaip ir prieš pirmąją sigmoidoskopiją.

Negana to, Mėtinis garbino Trolopą, kuris, Edžio nuomone, buvo tik nuolat moralizuojantis nuoboda. Labiausiai Mėtiniui patiko viena ištrauka iš Trolopo autobiografijos: „Tikrai manau, kad

jokia mergaitė, baigusi skaityti mano knygą, nepasidarė ne tokia kukli, kokia buvo anksčiau, o kai kurios gal sužinojo, kad kuklumas yra žavesys, kurį verta saugoti".

Edis manė, kad išvis jokia mergaitė niekada *nebaigė* skaityti jokios Trolopo knygos; jis buvo įsitikinęs, jog mergaitės, įklimpusios į Trolopą, iš jo neišsikapstydavo. *Daugybė* mergaičių žuvo skaitydamos jo knygas – ir visos mirė *miegodamos*!

Edis visada prisimins, kaip vesdavo tėvą į vonios kambarį ir atgal, kai tėvas jau nieko nematė. Po trečio insulto pūkuotos Mėtinio šlepetės prie nejautrių, suplokštėjusių pėdų būdavo pritvirtinamos gumelėmis; sulig kiekvienu žingsniu tos gumelės cypčiojo. Rausvos šlepetės iš tiesų buvo Edžio mamos, bet Mėtinio pėdos taip susitraukė, kad jo paties šlepetės niekaip nesilaikė ant kojų – netgi su gumelėmis.

Senojo mokytojo raudonai pabrauktą paskutinį *Midlmarčo* keturiasdešimt ketvirto skyriaus sakinį sūnus perskaitė ypač liūdnu balsu. Edis kaip tik galvojo, jog tas Džordžo Elioto sakinys, ko gero, tinka jo jausmams Merion arba Rutai – ir tariamiems jų jausmams *jam* – nusakyti. „Jis nepasitikėjo jos meile; o kokia vienatvė kelia didesnį liūdesį negu nepasitikėjimas?"

Na ir kas, kad jo tėvas buvo nuobodus mokytojas? Jis bent jau pažymėjo svarbiausias vietas. Kai kuriems mokiniams Mėtinio O'Haros dėstomas kursas gal buvo visai ne pro šalį.

Pamaldose už Edžio tėvą, kurios vyko visuotinėje mokyklos miestelio bažnyčioje, dalyvavo daugiau žmonių, negu Edis tikėjosi. Atėjo ne tik Mėtinį pergyvenę kolegos – labai mieli, jau kretantys nusipelnę mokytojai, – bet ir dvi mokyklos žinioje esančios eksoniečių kartos. Galbūt jie *visi* kadaise nuobodžiavo, klausydamiesi Mėtinio, bet matydamas juos nuolankiai susirinkusius pagerbti velionio, Edis suprato, kad jo tėvas užėmė svarbią vietą jų gyvenime.

Edis apsidžiaugė tarp daugybės tėvo pabrauktų ištraukų radęs vieną tokią, kuri berods patiko buvusiems Mėtinio mokiniams. Jis pasirinko paskutinę *Tuštybės mugės* pastraipą, nes Mėtinis visada garbino Tekerėjų. „Ak, *Vanitas vanitatum!* Kas iš mūsų yra lai-

mingas šiame pasaulyje. Kas iš mūsų gauna tai, ko trokšta širdis, arba gavęs netrokšta daugiau?.. Eime, vaikai, sukraukime lėles ir uždarykime dėžę, nes mūsų vaidinimas pasibaigė".

Sėdėdamas poilsio kambaryje Edis galvojo ir apie namuką, kurį tėvai nusipirko, kai Mėtinis išėjo į pensiją, – kai jiedu su Dot (pirmą kartą gyvenime) turėjo išsikraustyti iš mokyklai priklausančio būsto. Tas niekuo iš kitų neišsiskiriantis namukas buvo Edžiui nežinomoje miesto dalyje – siauroje, klaustrofobiškoje gatvelėje, tokioje kaip visos mažos gatvelės visuose nedideliuose miestuose. Tėvai ten tikriausiai jautėsi vieniši, nematydami įspūdingų mokyklos pastatų ir erdvių kiemų. Artimiausių kaimynų pievelė amžinai būdavo nenupjauta, joje mėtėsi seni vaikų žaislai; be to, į žemę buvo įsuktas didžiulis surūdijęs kamščiatraukis, prie kurio tie kaimynai, matyt, rišdavo šunį. Edis nė karto nematė šuns.

Edžiui atrodė žiauru, kad tėvai savo gyvenimo saulėlydį turėjo praleisti tokioje aplinkoje – vargu ar jų kaimynai buvo eksoniečiai. (Tiesą sakant, žiūrėdamas į prišnerkštą pievelę, Mėtinis O'Hara dažnai pagalvodavo, kad kaimynų apsileidimas turbūt yra visada jam, senam anglų kalbos mokytojui, didžiausią pasibjaurėjimą kėlusio nepakankamo mokinių lavinimo žemo lygio vidurinėse mokyklose pasekmė.)

Pakuodamas tėvo knygas, – nes namą jau buvo nusprendęs parduoti, – Edis rado ir savo romanus, be jokių įrašų; jis net nepasirašė tėvams dovanojamų knygų! Visos penkios buvo sudėtos iš eilės; Edis nuliūdo pamatęs, kad tėvas jose nepasibraukė nė vienos pastraipos. Be to, šalia viso savo gyvenimo kūrybos, toje pačioje lentynoje, Edis pastebėjo O'Harų šeimai priklausiusią Tedo Koulo knygą *Pelė, rėpliojanti tarp sienų* su moliuskų sunkvežimio vairuotojo kuo puikiausiai padirbtu autoriaus parašu.

Nenuostabu, kad į Niujorką dalyvauti Rutos romano pristatyme Edis atvažiavo visai susibaigęs. Nemaža našta jam buvo ir Rutos duotas Merion adresas. Savaime suprantama, galiausiai Edis pamėgino užmegzti su ja ryšį. Nusiuntė visus penkis savo romanus, kurių nebuvo užrašęs tėvams; dabar užrašė *jai*: „Merion – su

meile, Edis". Prie siuntinio, kartu su nedideliu žaliu blanku, kurį užpildė Kanados muitinei, dar pridėjo laiškelį.

„Miela Merion, – parašė Edis, tarytum būtų jai rašęs visą gyvenimą, – nežinau, ar skaitei mano knygas, bet aš – kaip matai – niekada nesiliovių apie tave galvojęs". Tokiomis aplinkybėmis (kadangi manė, jog myli Rutą) Edis tik tiek ir išdrįso pasakyti – šiaip ar taip, gerokai daugiau, negu buvo pasakęs per trisdešimt septynerius metus.

Vos įžengęs į koncertų salės užkulisyje esantį poilsio kambarį, Edis – neseniai netekęs tėvų ir beviltiškai mėginęs susisiekti su Merion – staiga pajuto, kad beveik negali kalbėti. Jis jau gailėjosi, kad nusiuntė Merion savo knygas; manė, jog būtų pakakę nusiųsti tik pavadinimus. (Ir tie pavadinimai dabar jam atrodė baisiausias išsišokimas.)

Vasaros darbas

Kava ir spurgos

Išvykimas iš Long Ailando

Šešiasdešimt kartų

Sunkaus būdo moteris

Galų gale priėjęs prie scenoje stovinčio mikrofono ir kreipęsis į perpildytą Kaufmano koncertų salę, Edis O'Hara iš karto susivokė, ko nori pagarbiai pritilę klausytojai. Jie dievino Rutą Koul ir sutartinai manė, kad *ši* jos knyga – geriausia. Be to, visi žinojo, jog čia pirmas viešas Rutos pasirodymas po vyro mirties. Tačiau tai dar buvo ne viskas: Edis suprato, jog publika *sunerimusi* – didžiulėje salėje tikriausiai sėdėjo nemažai vargšų skaitytojų, puikiai žinančių, kaip ilgai gali kalbėti Edis O'Hara.

Taigi Edis tarė:

– Rutos Koul nereikia pristatyti.

Jis nejuokavo. Tuojau pat nulipo nuo scenos ir atsisėdo į jam paliktą vietą šalia Hanos. Kol Ruta skaitė ištraukas iš knygos, Edis stojiškai žiūrėjo į vieną tašką per dvylika ar penkiolika pėdų į kairę nuo pakylos, tarsi jam būtų buvę pernelyg sunku pažvelgti tiesiai į Rutą, lengviau laikyti ją regėjimo lauko krašte.

Vėliau Hana sakė, kad Edis nesiliovė verkęs; Hanai sudrėko dešinys kelis, nes ji laikė Edį už rankos. Jis verkė tyliai – tarytum kiekvienas Rutos ištartas žodis būtų buvęs lyg smūgis jam tiesiai į širdį, jo manymu, pelnytas.

Edis neužsuko į poilsio kambarį po pristatymo; Ruta su Hana išėjo pietauti vienos.

– Edis atrodė kaip koks savižudis, – tarė Ruta.

– Jis galvą pametęs dėl tavęs – tuoj visai pakvaiš, – pasakė jai Hana.

– Nebūk kvaila – jis myli mano motiną.

– Jėzau! Kiek *metų* tavo motinai? – paklausė Hana.

– Septyniasdešimt šešeri, – atsakė Ruta.

– Būtų tiesiog nepadoru mylėti septyniasdešimt šešerių metų moterį! – tarė Hana. – Jis myli *tave*, vaikeli. Edis pakvaišęs dėl tavęs – patikėk!

– *Tai* jau būtų *tikrai* nepadoru, – pasakė Ruta.

Kažkoks vyriškis, pietaujantis lyg ir su žmona, vis žvilgčiojo į jų staliuką. Ruta sakė, kad jis spokso į Haną, bet Hana manė, kad į Rutą. Šiaip ar taip, jųdviejų nuomone, vyriškiui nederėjo taip elgtis žmonai matant.

Kai jodvi jau rengėsi apmokėti sąskaitą, vyriškis nedrąsiai prisiartino. Jis buvo trisdešimt kelerių metų, jaunesnis už Haną ir Rutą, be to, gana patrauklus, nors iš veido išraiškos ir iš visos laikysenos atrodė baisiai susigėdęs. Eidamas artyn vis labiau kūprinosi. Jo žmona susiėmusi galvą tebesėdėjo prie staliuko.

– Jėzau! Jis tave kabins suknistos žmonos akivaizdoje! – pašnibždėjo Rutai Hana.

– Atleiskite, – tarė tas apgailėtinas tipelis.

– Ko norėtumėte? – paklausė jo Hana. Ji po stalu spirtelėjo Rutai į koją – atseit „aš gi sakiau“.

– Ar jūs – Ruta Koul? – kreipėsi vyriškis į Rutą.

– Velniai griebtų! – tarė Hana.

– Taip, – atsakė Ruta.

– Man labai nesmagu jums trukdyti, – vebleno vyriškis, – bet

šiandien mūsų su žmona vestuvių metinės, o jūs esate mano žmonos mėgstamiausia rašytoja. Žinau, kad niekada nepasirašinėjate knygų, bet ką tik padovanojau žmonai naują jūsų romaną, ir mes kaip tik turime jį čia. Atleiskite, kad prašau, tačiau gal pasirašytumėte? (Žmona, palikta viena prie stalelio, atrodė apmirusi iš gėdos.)

– O, dėl Dievo meilės… – buvo besakanti Hana, bet Ruta staiga atsistojo. Ji norėjo paspausti ranką tam vyriškiui – ir jo žmonai. Ruta netgi šypsojosi, pasirašydama knygą. Atrodė visai nepanaši į save, Tačiau kai jodvi su Hana taksi važiavo į viešbutį, Hana kai ką pasakė – ir Ruta vėl pasijuto nepasirengusi grįžti į normalų gyvenimą.

– Gal jis ir švenčia metines, bet vis tiek žiūrėjo į tavo krūtis, – tarė Hana.

– Nežiūrėjo! – pasipiktino Ruta.

– Visi žiūri, vaikeli. Verčiau prie to priprastum.

Vėliau, savo numeryje „Stanhopo“ viešbutyje, Ruta jau norėjo skambinti Edžiui, bet susilaikė. Dar pamanė, kad „Niujorko sporto klube“ po tam tikros valandos gal niekas nebekelia ragelio. Arba kiekvieno skambinančio klausia, ar jis su švarku ir kaklaraiščiu.

Užuot skambinusi Edžiui, Ruta parašė laišką motinai, kurios adresą Toronte žinojo atmintinai. *Miela mamyte,* – rašė Ruta, – *Edis O'Hara tave tebemyli. Tavo duktė Ruta.*

Parašytas ant „Stanhopo“ popieriaus, laiškas atrodė oficialesnis, ar bent jau santūresnis, negu Ruta norėjo. Tokio laiško kreipinys, Rutos manymu, turėjo būti „Miela mama“, bet ji savo motiną visada vadino „mamyte“; be to, šitaip Rutą vadino Grehemas, o tai Rutai buvo svarbiau už viską pasaulyje. Ji pasijuto sugrįžusi į gyvenimą tą pačią akimirką, kai padavė laišką „Stanhopo“ konsjeržui – prieš išvykdama į Europą.

– Čia į *Kanadą*, – paaiškino Ruta. – Nepamirškite reikiamo ženklo.

– Žinoma, – tarė konsjeržas.

Ruta su vaiku bei aukle buvo „Stanhopo" vestibiulyje, kur labiausiai dėmesį traukė puošnus senoviškas ant grindų stovintis laikrodis; būtent tą laikrodį Grehemas pirmiausia atpažino, kai atvažiavę jie įėjo į viešbutį iš Penktosios aveniu. Dabar durininkas, vardu Melas, pro tą įspūdingą laikrodį ant ratukų tempė jų lagaminus. Melas visada buvo ypač atidus Grehemui; be to, kaip tik jis budėjo tą rytą, kai Alano kūnas buvo nešamas iš viešbučio. Gal netgi padėjo nešti, bet Ruta tikrai nenorėjo prisiminti *visko*.

Grehemas, įsikibęs į Amandos ranką, paskui lagaminus iš „Stanhopo" išėjo į Penktąją aveniu, kur jų jau laukė limuzinas.

– Viso gero, laikrodi! – pasakė Grehemas.

Kai automobilis pajudėjo iš vietos, Ruta šūktelėjo „viso gero" Meliui.

– Viso gero, ponia Koul, – atsakė Melas.

„Tai *štai* kas aš esu!" – pagalvojo Ruta Koul. Ji, be abejo, nekeitė pavardės – buvo pernelyg garsi, kad keistų. Iš tikrųjų Ruta niekada ir netapo ponia Olbrait. O dabar ji buvo našlė, bet vis dar jautėsi ištekėjusi; ji buvo *ponia* Koul. „Visada ir būsiu ponia Koul", – galvojo Ruta.

– Viso gero, Melo viešbuti! – šūktelėjo Grehemas.

Jie važiavo tolyn nuo „Metropoliteno" operos fontanų, nuo besiplaikstančių vėliavų ir tamsiai žalio „Stanhopo" skėčio, po kuriuo padavėjas skubėjo aptarnauti vienintelę tokią vėsią dieną prie stalelio lauke įsitaisiusią porą. Grehemui, nugrimzdusiam į minkštą tamsaus limuzino galinę sėdynę, tikriausiai atrodė, kad „Stanhopo" viešbutis siekia dangų – gal netgi rojų.

– Viso gero, tėti! – šūktelėjo berniukas.

Geriau, negu būti Paryžiuje su prostitute

Kai keliauji į užsienį su ketverių metų vaiku, tenka nuolat rūpintis papraščiausiais dalykais, kurie buvo savaime suprantami namuose. Reikia aiškinti, kodėl apelsinų sultys kitokio skonio (netgi kitokios spalvos), o raguolis ne visada būna *geras* raguolis. Įtaisas vandeniui tualete nuleisti – ką jau kalbėti apie tai, *kaip* tas vanduo nubėga ir kokį garsą sukelia, – netikėtai tampa rimtų diskusijų objektu. Rutai labai pasisekė, kad sūnus jau mokėjo naudotis klozetu, tačiau kartais ji susinervindavo, nes buvo ir tokių klozetų, ant kurių berniukas bijodavo sėstis. Grehemas nesuvokė, kas yra laiko juostų skirtumas, bet jautėsi prastai; vaikui užkietėjo viduriai, tačiau jis nesuprato, jog taip yra todėl, kad nieko nevalgo ir negeria.

Londone, kadangi automobiliai važinėjo ne ta kelio puse, Ruta neleido Amandai su Grehemu net pereiti per gatvę; jie galėjo tik pasivaikščioti čia pat esančiame nedideliame parke; be šių nenuotykingų išvykų, daugiau nebuvo jokių pramogų – berniukas su aukle beveik visą laiką tupėjo viešbutyje. Viešbučio paklodėse Grehemas aptiko krakmolo. „Ar krakmolas *gyvas*? – klausė vaikas. – Kai *čiupinėju*, atrodo gyvas“.

Išvykdama iš Londono į Amsterdamą, Ruta gailėjosi, kad Londone nebuvo bent perpus tokia ryžtinga kaip Amanda Merton. Tai tiesaus būdo merginai pavyko išties nemažai nuveikti: Grehemas nebejautė laiko skirtumo, jo viduriai nebebuvo užkietėję, be to, jis nebebijojo svetimų klozetų, – tuo tarpu Ruta turėjo pagrindo abejoti, ar sugrįžusi į normalų gyvenimą dar sugeba pasirodyti kaip autoritetinga rašytoja.

Anksčiau ji išbardavo žurnalistus už tai, kad šie prieš interviu net neperskaito jos knygų, o dabar kentė pažeminimą tylėdama. Trejus ar ketverius metus rašyti romaną ir paskui dar kokią valandą ar ilgiau kalbėtis su žurnalistu, kuris pagailėjo laiko to romano *skaitymui*... na, jeigu *tai* nereiškia, kad rašytojai gerokai trūksta savigarbos, tai kas reiškia? (Juo labiau kad *Mano paskutinis netikęs vaikinas* – ne toks jau ilgas romanas.)

Neįprastai nuolankiai Ruta pakentė ir vieną dažnai pateikiamą bei lengvai nuspėjamą klausimą, visiškai nesusijusį su naujuoju romanu: kaip ji „susidoroja" su našlyste, ar kas nors, ką patiria būdama našlė, yra kitaip, negu aprašyta ankstesnėje jos knygoje?

– Ne, – atsakydavo ponia Koul (ji jau ir mintyse save taip vadino). – Viskas ir yra taip blogai, kaip įsivaizdavau.

Amsterdame, savaime suprantama, olandų žurnalistai turėjo parengę *kitą* „dažnai pateikiamą bei lengvai nuspėjamą klausimą". Jiems buvo įdomu, kaip Ruta atliko tiriamąjį darbą „raudonųjų žibintų" rajone. Ar ji iš tikrųjų slėpėsi sieninėje spintoje ir stebėjo prostitutę, santykiaujančią su klientu? („Ne", – atsakydavo Ruta.) Ar *jos* „paskutinis netikęs vaikinas" buvo olandas? („*Tikrai* ne", – pareikšdavo rašytoja. Tačiau net kalbėdamasi su žurnalistais ji dairydavosi Vimo – buvo įsitikinusi, kad jis pasirodys.) Ir kodėl tokia „literatūriniu požiūriu rimta" autorė apskritai susidomėjo prostitutėmis? („Nebuvau *asmeniškai* susidomėjusi prostitutėmis", – sakė Ruta.)

Dauguma Rutą kalbinusių žurnalistų apgailestavo, kad tokiam kruopščiam tyrimui ji pasirinko būtent *de Wallen* rajoną. Argi daugiau niekas mieste nepatraukė jos dėmesio?

– Nebūkite provincialai, – sakydavo Ruta. – *Mano paskutinis netikęs vaikinas* nėra knyga apie Amsterdamą. Pagrindinė veikėja – ne olandė. Tik viena veiksmo dalis vyksta čia. Tai, kas pagrindinei veikėjai atsitinka Amsterdame, priverčia ją pakeisti savo gyvenimą. Mane domino jos gyvenimo istorija, ypač jos noras pradėti gyventi *kitaip*. Daugelis žmonių patiria tokių akimirkų, po kurių norisi gyventi kitaip.

Kaip galima buvo tikėtis, tai išgirdę žurnalistai klausdavo, ar pati Ruta yra išgyvenusi bent vieną tokią akimirką ir kaip *ji* pakeitė savo gyvenimą.

– Aš – romanų rašytoja, – sakydavo jiems ponia Koul. – Nerašiau atsiminimų knygos – rašiau *romaną*, todėl prašyčiau ir klausinėti apie romaną.

Skaitydamas tuos interviu laikraščiuose, Haris Hukstra nesuprato, kodėl Ruta Koul atsakinėja į tokius nuobodžius ir smulkmeniškus klausimus. Kodėl išvis sutinka kalbėtis su žurnalistais? Juk jos knygoms *nereikia* reklamos. Kodėl ji, užuot visur važinėjusi, nebūna namuose ir nepradeda rašyti kito romano? „Tikriausiai ji mėgsta keliauti“, – galvojo Haris.

Jis jau buvo girdėjęs ją skaitančią ištraukas iš naujojo romano; be to, buvo matęs vietos televizijos laidoje ir stebėjęs pasirašinėjančią knygas „Atenėjuje“ – ten Haris labai apdairiai lindėjo už lentynos. Išėmęs tik kokį pustuzinį knygų, galėjo iš arti žiūrėti, kaip Ruta Koul bendrauja su savo garbintojais. Uoliausi jos knygų skaitytojai laukė autografų susirikiavę į eilę, ir kai Ruta prie stalelio be perstojo pasirašinėjo, Hariui beveik niekas neužstojo jos profilio. Pro lentynoje pasidarytą langelį Haris matė, kad dešinėje Rutos akyje *tikrai* yra plyšelis, kurį buvo pastebėjęs jos nuotraukoje ant knygos aplanko. Ir jos krūtys *tikrai* buvo puikios.

Nors Ruta nesiskųsdama pasirašinėjo knygas ilgiau negu valandą, vienas įvykis Harį vis dėlto gerokai nustebino. Jis suprato, kad Ruta ne tokia jau draugiška, kokia atrodė iš pradžių; tiesą sakant, tam tikra prasme Ruta buvo, ko gero, viena iš pikčiausių Hario matytų žmonių.

Harį visada traukė žmonės, sukaupę savyje daug pykčio. Kaip policininkas, jis seniai žinojo, kad pavojų paprastai kelia *ne*kaupiamas pyktis. O *sukauptas* pyktis Hariui labai patiko, be to, jis manė, kad niekada nepykstantys žmonės iš esmės yra nepastabūs.

Ramybę sudrumstusi moteris kartu su visais laukė autografo; ji buvo jau senyva ir iš pradžių atrodė lyg ir niekuo nenusikaltusi, kitaip tariant, Haris *nematė*, kad ji būtų dariusi ką blogo. Sulaukusi savo eilės, ji ant stalo padėjo angliškai išleistą Rutos knygą *Mano*

paskutinis netikęs vaikinas. Šalia jos stovėjo iš pažiūros drovus (ir toks pat senyvas) vyriškis. Jis šypsojosi Rutai – moteris irgi šypsojosi Rutai. Keblumas berods buvo tas, kad Ruta jos nepažino.

– Ar užrašyti *jums*, ar kam nors kitam iš jūsų šeimos? – paklausė Ruta senosios ponios, kurios šypsena pastebimai priblėso.

– Prašyčiau *man*, – tarė moteris.

Ji kalbėjo su nežymiu amerikietišku akcentu. Bet jos „prašyčiau" nuskambėjo kažkaip pernelyg saldžiai. Ruta mandagiai... ne, gal jau *nekantriai*... laukė, kad moteris pasakytų, kuo ji vardu. Jodvi ilgokai žiūrėjo viena į kitą, tačiau Ruta Koul tos moters vis tiek nepažino.

– Aš – Miurielė Reardon, – galiausiai tarė senoji ponia. – Jūs turbūt manęs neprisimenate?

– Ne, atsiprašau, – pasakė Ruta. – Neprisimenu.

– Paskutinį kartą su jumis kalbėjausi per jūsų vestuves, – tarė Miurielė Reardon. – Atleiskite už tai, ką tada pasakiau. Tikriausiai buvau visiškai išmušta iš vėžių.

Ruta toliau žiūrėjo į ponią Reardon, dešinės jos akies spalva pamažu keitėsi – darėsi nebe ruda, o gintarinė. Baisiosios našlės, taip aršiai ją puolusios prieš penkerius metus, Ruta nepažino dėl dviejų visai suprantamų priežasčių: ji nemanė, kad gali sutikti tą harpiją *Amsterdame*, be to, senoji ragana dabar daug geriau atrodė. Rūstingoji našlė buvo ne tik kad nemirusi, kaip skelbė Hana, bet dar ir pagražėjusi.

– Čia vienas iš tų atsitiktinumų, kurie iš tiesų gal nėra tik atsitiktinumai, – šnekėjo ponia Reardon, taigi galima buvo suprasti, kad ji neseniai tapo religinga. Per penkerius metus, praėjusius po to, kai užsipuolė Rutą, Miurielė spėjo susipažinti su šalia jos džiugiai tebesišypsančiu ponu Reardonu ir už jo ištekėti; dabar abu – Miurielė ir naujasis jos vyras – buvo uolūs krikščionys.

Ponia Reardon šnekėjo toliau:

– Kai mudu su vyru atvykom į Europą, kažkodėl vis galvojau, kad reikia prašyti jūsų atleidimo – ir štai, būtent čia, randu jus! Tai tikras stebuklas!

Ponas Reardonas, nugalėjęs drovumą, tarė:

– Buvau našlys, kai susipažinau su Miuriele. Dabar abu keliaujam po Europą, apžiūrinėjam gražiausias bažnyčias ir katedras.

Ruta, kaip pasirodė Hariui Hukstrai, vis *ne*draugiškiau žiūrėjo į ponią Reardon. Pats Haris manė, kad krikščionys visada ko nors nori. Ponia Reardon norėjo nurodinėti, kada kas turi jai atleisti!

Ruta taip prisimerkė, kad jau niekas negalėjo įžiūrėti geltono šešiakampio dešinėje jos akyje.

– Ištekėjote antrą kartą, – pasakė. Tokiu bejausmiu balsu ji skaitydavo ištraukas iš romanų.

– Prašau man atleisti, – tarė Miuriele Reardon.

– Tai jau nebūsite našlė visą likusį apgailėtiną savo gyvenimą? – paklausė Ruta.

– Prašau...

Ponas Reardonas, pasigrabinėjęs sportinės striukės kišenėje, išsitraukė keletą kortelių su ranka rašytomis citatomis, bet lyg ir nerado tos, kurios ieškojo. Nesutrikęs ėmė skaityti iš eilės: „Atpildas už nuodėmę – mirtis, o Dievo malonės dovana – amžinasis gyvenimas..."

– Ne *tą*! – sušuko ponia Reardon. – Perskaityk jai apie *atleidimą*!

– Aš jums *neatleidžiu*, – tarė Ruta. – Tai, ką tada sakėte, buvo niekinga, žiauru ir neteisinga.

„Kūno siekimai veda į mirtį, o dvasios siekimai – į gyvenimą ir ramybę", – skaitė ponas Reardonas iš kitos kortelės. Nors ir ši citata buvo ne ta, kurios reikėjo, jis jautėsi turįs pasakyti, iš kur ji:

– Iš Pauliaus laiško romiečiams.

– Eik tu su savo *romiečiais*! – sušnypštė ponia Reardon.

– Prašom! – Ruta pasikvietė kitą eilėje stovėjusį žmogų, kuris, be abejo, jau piktinosi tokiu gaišinimu.

– Aš neatleidžiu jums už tai, kad man neatleidžiate! – nekrikščioniškai įtūžusi riktelėjo Miurielė Reardon.

– Velniop jus ir *abu* jūsų vyrus! – sušuko Ruta buvusiai našlei, kurią naujasis vyras jau tempė tolyn. Citatas iš Biblijos ponas Reardonas vėl susikišo į sportinės striukės kišenę – visas, išskyrus vieną. Gal tai buvo ta, kurios jis ieškojo, bet niekas jau nesužinos.

Hario manymu, šalia Rutos sėdėjęs iš pažiūros šiek tiek priblokštas vyriškis buvo jos leidėjas. Dabar Maartenui Ruta nusišypsojo jau ne taip, kaip Haris matė ją besišypsančią iki tol, bet jis teisingai suprato, jog ta šypsena reiškia, kad ji atgavo pasitikėjimą savimi. Iš tiesų tai buvo įrodymas, jog Ruta sugrįžo į gyvenimą *beveik* tokia pat užsispyrusi kaip anksčiau.

– Kas buvo ta šiknė? – paklausė Maartenas.

– Neverta apie ją kalbėti, – atsakė Ruta. Jau įpusėjusi parašą ji staiga stabtelėjo ir apsidairė, lyg norėdama pažiūrėti, kas galėjo nugirsti užgaulią jos repliką – tikriau, *visas* užgaulias jos replikas. („Ar ne Brechtas pasakė, kad anksčiau ar vėliau tampame panašūs į savo priešus?" – galvojo Ruta.)

Pastebėjęs, kad Ruta žiūri į jį, Haris atsitraukė nuo savo langelio, bet ji spėjo jį pamatyti.

„Velniai griebtų! Tuoj ją įsimylėsiu!" – galvojo Haris. Jis dar niekada nebuvo įsimylėjęs, todėl iš pradžių pamanė, kad jį ištiko širdies priepuolis, ir tuoj pat išėjo iš „Atenėjaus"; verčiau norėjo numirti gatvėje.

Kai eilėje prie Rutos Koul stalelio liko tik du ar trys atkaklūs skaitytojai, viena iš pardavėjų paklausė:

– Kur Haris? Ką tik buvo čia. Ar jam nereikia autografų?

– Kas tas Haris? – susidomėjo Ruta.

– Jis – didžiausias jūsų romanų mėgėjas, – pasakė pardavėja. – Ir dar policininkas. Bet, ko gero, jau išėjo. Pirmą kartą mačiau jį knygų pasirašyme, į pristatymus išvis niekada neina.

Ruta prie stalelio ramiai pasirašė kelis likusius savo naujojo romano egzempliorius.

– Net *policininkai* skaito tavo knygas! – tarė jai Maartenas.

– Na... – numykė Ruta. Nieko daugiau ji negalėjo pasakyti. Kai vėl pažvelgė į lentyną, kur neseniai matė Hario veidą, tarpo ten nebebuvo. Kažkas, matyt, sudėjo knygas į vietą. Veidas pradingo, bet Ruta jį puikiai prisiminė – ją vis dar sekė civilio drabužius dėvintis policininkas, ėjęs iš paskos „raudonųjų žibintų" rajone!

Viešbutis, kuriame Ruta šįkart įsikūrė, atvykusi į Amsterdamą, jai ypač patiko todėl, kad iš jo galėjo greitai nueiti į sporto salę Rokino gatvėje. *Ne*patiko jai tik tai, kad tas viešbutis buvo prie pat „raudonųjų žibintų“ rajono – vos už pusės kvartalo nuo *de Wallen*.

Ruta šiek tiek sutriko, kai Amanda Merton paklausė, ar galėtų nusivesti Grehemą į Oude Kerką. (Seniausia Amsterdamo bažnyčia, pastatyta, kaip manoma, maždaug tūkstantis trišimtaisiais metais, yra pačiame „raudonųjų žibintų“ rajono centre.) Amanda turisto vadove buvo skaičiusi, kad vaikams patinka kopti į Oude Kerko bokštą – iš ten puikiai matyti visas miestas.

Ruta atidėjo interviu, kad palydėtų Amandą su Grehemu iš viešbučio į tą bažnyčią; be kita ko, ji norėjo pati pažiūrėti, ar vaikui nepavojinga kopti į bokštą. Bet dar labiau Ruta norėjo pervesti Amandą su Grehemu per *de Wallen* taip, kad ketverių metų sūnui pasitaikytų *kuo mažiau* progų pamatyti lange sėdinčią prostitutę.

Ji manėsi žinanti, kaip tai padaryti. Jei pereitų kanalą ties Štofo taku ir paskui laikytųsi arčiau vandens, per daug nesiartintų prie pastatų, Grehemas gal net nepastebėtų siaurų šalutinių gatvelių, kuriose moterys sėdi taip arti, kad galima jas paliesti. Tačiau Amanda užsigeidė atminimui nusipirkti marškinėlius, kuriuos pamatė „Buldogo“ kavinės vitrinoje; taigi Grehemas gerai apžiūrėjo vieną prostitutę, iš kambarėlio Trompeterio take atbėgusią į kavinę nusipirkti cigarečių. (Labai nustebusi Amanda Merton netyčia irgi užsispoksojo į tą merginą.) Smulkutė tamsiaplaukė prostitutė vilkėjo gelsvai žalsvą vientisą apatinį drabužėlį su spaustukais tarpukojyje; aukštakulniai jos bateliai buvo tamsesnės žalios spalvos.

– Žiūrėk, mamyte, – pasakė Grehemas. – Ta ponia dar neapsirengusi.

„Raudonųjų žibintų“ rajonas iš Oude Kerko bokšto atrodė tikrai nuostabus. Languose sėdinčios prostitutės buvo per toli, kad Grehemas įžiūrėtų, jog jos tik su apatiniais, tačiau net iš tokios aukštybės Ruta matė nuolat gatvėmis slampinėjančius vyrus. Paskui, kai Ruta su Amanda bei Grehemu jau ėjo iš senosios bažnyčios, Amanda pasuko ne į tą pusę. Pasagos formos aikštėje prie savo kambarėlių šnekučiavosi keletas prostitučių iš Pietų Amerikos.

– Ir šitos ponios dar neapsirengusios, – išsiblaškęs tarė Grehemas; jo nėmaž nedomino beveik visiškas tų moterų nuogumas. Ruta nustebo pamačiusi, kad jis nekreipia į jas dėmesio; ketverių metų sūnus Rutai atrodė jau per didelis, kad vonioje praustųsi kartu su ja.

– Grehemui vis rūpi mano krūtys, – kartą pasiskundė Ruta Hanai.

– Kaip ir visiems, – tarė Hana.

Tris rytus iš eilės savo sporto salėje Rokino gatvėje Haris žiūrėjo, kaip Ruta mankštinasi. Jau atpažintas knygyne, sporto salėje jis elgėsi atsargiau. Haris kilnojo svarmenis. Ir sunkesnės štangos, ir hanteliai buvo tame pačiame pailgos salės gale, bet Haris stebėjo Rutą veidrodžiuose; jis žinojo, ką kada ji darys.

Pirmiausia ji ant kilimėlio padarydavo keletą pratimų pilvo raumenims stiprinti, labai mėgo lenkimosi pratimus. Haris negalėjo jų pakęsti. Paskui, apsivyniojusi kaklą rankšluosčiu, Ruta pusę valandos mindavo dviračio pedalus ir gerai išprakaituodavo. Nulipusi nuo dviračio, pakilnodavo hantelius – ne sunkesnius negu dviejų ar trijų kilogramų. Vieną dieną mankštindavo pečių bei rankų raumenis, o kitą – krūtinės bei nugaros.

Iš viso Rutos mankšta – vidutinio intensyvumo, kaip tik tinkama tokio amžiaus moteriai – trukdavo maždaug pusantros valandos. Net nežinodamas, jog Ruta seniau žaidė skvošą, Haris iš karto pastebėjo, kad dešinė jos ranka daug stipresnė už kairę. Tačiau didžiausią įspūdį jam darė tai, kad mankštindamasi Ruta į nieką nekreipė dėmesio – net į pasibaisėtiną muziką. Mindama dviračio pedalus ji kone pusę laiko būdavo užsimerkusi, o kilnodama svarmenis arba darydama pratimus ant kilimėlio tarytum išvis apie nieką negalvodavo – net apie kitą romaną, – tik mintyse skaičiuodama be garso krutindavo lūpas.

Mankštindamasi Ruta išgerdavo litrą mineralinio vandens. Kai plastmasinis butelis jau būdavo tuščias, niekada jo neišmesdavo neužsukusi dangtelio – iš to galima buvo suprasti, kokia ji gal net liguistai tvarkinga. Haris be vargo paėmė aiškų dešinio jos smi-

liaus atspaudą nuo vieno išmesto butelio. Ir štai jis: visiškai tiesus statmenas brūkšnelis. Joks peilis negalėjo įpjauti taip lygiai; veikiausiai ji persirėžė pirštą stiklu. Iš to, kad randelis atrodė labai mažas ir plonas, beveik išnykęs, Haris padarė išvadą, jog Ruta susižeidė seniai, kai buvo daug jaunesnė.

Keturiasdešimt vienerių metų Ruta buvo dešimčia ar netgi daugiau metų vyresnė už visas kitas Rokino gatvės salėje sportuojančias moteris – ji nevilkėjo tokios kūną aptempiančios sportinės aprangos, kokią mėgo jaunos merginos. Mankštindavosi apsirengusi teniso marškinėliais, sukištais į gana plačius, lyg ir vyriškus, šortus. Ruta pati matė, kad dabar jos pilvas didesnis, negu buvo prieš Grehemo gimimą, krūtys šiek tiek nukarusios, nors svėrė ji tiek pat kiek ir tada, kai dar žaidė skvošą.

Dauguma Rokino gatvės salėje sportuojančių vyrų irgi buvo bent dešimčia metų jaunesni už Rutą. Tik vienas atrodė vyresnis – sunkumų kilnotojas, tačiau jis dažniausiai mankštindavosi nuo jos nusisukęs; ryžtingą jo veidą Ruta matė tik neaiškiai atsispindintį veidrodžiuose. Tas vyriškis iš pažiūros buvo labai stiprus, bet jam tikrai reikėjo nusiskusti. Trečią rytą, jau eidama iš salės, Ruta jį atpažino. Juk čia jos policininkas! (Nuo to laiko, kai pamatė Harį „Atenėjuje“, Ruta mintyse jį vadino savo policininku.)

Taigi viešbučio vestibiulyje, ką tik grįžusi iš sporto salės, Ruta anaiptol nesijautė pasirengusi susitikti su Vimu Jongbludu. Jau tris paras praleidusi Amsterdame, ji apie Vimą beveik nebegalvojo – manė, kad jis jos nebepersekios. Tačiau dabar jis laukė čia, su žmona ir kūdikiu, ir toks *nusipenėjęs*, kad Ruta jį atpažino tik iš balso. Ji nesileido jo pabučiuojama, tik paspaudė jam ranką.

Vimo kūdikis, vardu Klasas, buvo dar visai mažas, kaip koks gniutulėlis, papurtęs jo veidukas atrodė lyg išmirkęs vandenyje. Žmona, Rutai pristatyta kaip „Harijeta, rašoma su umliautu“, irgi buvo panašiai išpurtusi, nespėjusi atsikratyti per nėštumą susikaupusių riebalų. Iš dėmių ant jaunosios motinos palaidinukės Ruta suprato, kad ji dar žindo kūdikį ir jai iš krūtų sunkiasi pienas. Be to, Ruta iškart pastebėjo, kad Vimo žmona labai nemalo-

niai jaučiasi ją matydama. „Kodėl? Ką Vimas jai apie mane pasakė?“ – galvojo Ruta.

– Koks gražus jūsų kūdikis! – pamelavo Ruta nusiminusiai Vimo žmonai. Ji prisiminė, kad ir pati ištisus metus po Grehemo gimimo manėsi esanti tiesiog pasigailėtina. Ruta nuoširdžiai užjautė visas neseniai pagimdžiusias moteris, tačiau jos pastaba apie tariamą Klaso Jongbludo grožį lyg ir nepadarė jokio įspūdžio nelaimingai jo motinai.

– Harijeta nesupranta angliškai, – pasakė Rutai Vimas. – Bet ji jau skaitė naująjį jūsų romaną olandiškai.

„*Štai* kas!“ – pagalvojo Ruta. Buvo aišku, kad Vimo žmona perskaičiusi Rutos knygą pamanė, jog tas netikęs vaikinas yra *Vimas*, o Vimas nė nesistengė to paneigti. Kadangi romane vyresnio amžiaus rašytoja pajunta nenugalimą aistrą jaunajam olandui, gal Vimas ir *norėjo*, kad jo žmona taip manytų? O dabar aptukusi Harijeta „su umliautu“, iš kurios krūtų sunkiasi pienas, stovi šalia tvarkingai apsirengusios ir puikiai atrodančios Rutos Koul – labai *patrauklios* vyresnės moters, kurią mano esant buvusią vyro meilužę!

– Tu jai pasakei, kad mes buvome meilužiai, ar ne? – paklausė Ruta Vimo.

– Na... tam tikra prasme juk ir buvome? – gudravo Vimas. – Miegojome vienoje lovoje. Jūs leidote man kai ką daryti...

– Mes niekada nesimylėjome, Harijeta, – pasakė Ruta nieko nesuvokiančiai žmonai.

– Juk *sakiau* – ji nesupranta angliškai, – tarė Vimas.

– Tai *išversk* jai, velniai tave griebtų! – paragino jį Ruta.

– Jau papasakojau savo versiją, – šypsodamasis atsakė Vimas. Tvirtindamas, jog mylėjosi su Ruta Koul, Vimas turbūt jautėsi viršesnis už Harijetą „su umliautu“. Rutai atrodė, jog nežmoniškai prislėgta Harijeta tuoj nusižudys.

– Klausykite, Harijeta – mes niekada nebuvome meilužiai, – vėl pamėgino Ruta. – Aš *nesimylėjau* su jūsų vyru – jis meluoja.

– Jums reikia vertėjo, kuris išvertė jūsų knygą, – pasakė Rutai Vimas; jis jau atvirai iš jos juokėsi.

Kaip tik tada į Rutą kreipėsi Haris Hukstra. Iki tol ji net nematė, kad jis – kaip ir kiekvieną rytą – atsekė paskui ją į viešbučio vestibiulį.

– Aš galiu išversti, – pasisiūlė Haris. – Tik sakykite, ką norite pasakyti.

– O, čia *tu*, Hari! – tarė Ruta, lyg būtų seniai jį pažinojusi ir jis būtų buvęs geriausias jos draugas. Jo vardą ji ne tik girdėjo minimą knygyne, bet ir prisiminė iš laikraščių straipsnių apie Rojės nužudymą. Be to, ji juk *rašė* jo vardą (stengdamasi nepadaryti klaidos) ant voko, kuriame siuntė savo, kaip liudininkės, pranešimą policijai.

– Sveika, Ruta, – pasakė Haris.

– Pasakyk jai, kad aš niekada nesimylėjau su tuo melagiu jos vyru, – tarė Ruta Hariui, ir šis olandiškai kreipėsi į labai nustebusią Harijetą. – Pasakyk jai, kad leidau jos vyrui šalia manęs masturbuotis – ir tai viskas, – kalbėjo Ruta. – O paskui jis plakėsi dar kartą, kai manė, kad aš miegu.

Hariui tai verčiant, Harijeta lyg ir pralinksmėjo. Ji padavė kūdikį Vimui ir išeidama kažką olandiškai jam pasakė. Kai Vimas nusekė paskui ją, ji vėl kažką pasakė.

– Ji pasakė: „Palaikyk vaiką – šlapias", – išvertė Haris Rutai. – O paskui dar paklausė: „Kodėl norėjai, kad su ja susipažinčiau?"

Kai jaunoji pora su kūdikiu jau ėjo iš viešbučio, Vimas graudžiu balsu kažką šnekėjo supykusiai žmonai.

– Tas vyras sakė: „Aš buvau jos knygoje!" – išvertė Haris.

Vimui su žmona bei kūdikiu išėjus iš vestibiulio, Ruta liko viena su Hariu – tik prie registravimo stalo stovėjo keli japonų verslininkai ir tarytum užhipnotizuoti klausėsi keisto vertimo. Neaišku, ką jie suprato, bet į Rutą ir Harį žiūrėjo pagarbiai – lyg ką tik išvydę svetimos kultūros reiškinį, kurio esmę bus sunku paaiškinti kitiems japonams.

– Vadinasi... *vis dar* mane seki, – tarė Ruta savo policininkui. – Gal pasakytum, ką aš padariau?

– Manau, kad žinai, ką padarei. Ne taip jau blogai, – pasakė Haris. – Gal pasivaikščiokime?

Ruta žvilgtelėjo į laikrodėlį.

– Po keturiasdešimt penkių minučių čia turiu kalbėtis su žurnalistais, – tarė.

– Grįšime laiku, – patikino ją Haris. – Tik truputį paėjėsime.

– *Kur* paėjėsime? – paklausė Ruta, nors ir taip jau žinojo.

Jie paprašė, kad konsjeržas pasaugotų jų sportinius krepšius. Kai pasuko į Štofo taką, Ruta instinktyviai įsikibo Hariui į parankę. Buvo dar gana ankstus rytas, taigi Štofo take dirbo abi storulės iš Ganos.

– Čia ji, Hari, – tu ją radai, – pasakė viena prostitutė.

– Taip, ji, – pritarė kita.

– Prisimeni *jas*? – paklausė Haris Rutos. Ji tebebuvo įsikibusi jam į parankę, kai perėjo kanalą ir toliau žingsniavo Oudezeids Achterburgvalio link.

– Taip, – tyliai tarė Ruta.

Po mankštos ji buvo nusipraususi duše ir išsitrinkusi galvą. Dabar jautė, kad plaukai dar drėgnoki, o medvilniniai marškinėliai nepakankamai šilti tokiam orui; išeidama niekuo daugiau neapsivilko, nes manė iš Rokino gatvės greitai parbėgsianti į viešbutį.

Jie pasuko į Barndo taką, kur Rutos jau matyta jauna apskritaveidė tailandietė drebėjo savo tarpduryje, apsitempusi siaura oranžine berankove suknele; per penkerius metus ji buvo dar pastambėjusi.

– O *ją* prisimeni? – paklausė Haris Rutos.

– Taip, – vėl tarė Ruta.

– Čia ta moteris, – pasakė Hariui tailandietė. – Norėjo tik žiūrėti.

Transvestitas iš Ekvadoro, išsikraustęs iš Gordeineno tako, dabar sėdėjo lange Bludo gatvėje. Ruta iškart prisiminė, kokios kietos buvo jo krūtys, ne didesnės už beisbolo kamuoliukus. Tačiau šįkart jo išvaizda atrodė tokia vyriška, jog Ruta net negalėjo patikėti, kad kadaise palaikė jį moterimi.

– Sakiau, kad jos labai gražios krūtys, Hari, – tarė transvestitas. – Negreit ją suradai.

– Keletą metų neieškojau, – atsakė Haris.

– Ar aš suimta? – pašnibždomis paklausė Hario Ruta.

– Žinoma, kad ne! – tarė jis. – Mes tik išėjome pasivaikščioti.

Pasivaikščiojimas buvo greitas – Ruta nebesijautė sušalusi. Ji pirmą kartą ėjo su vyriškiu, žingsniuojančiu sparčiau už ją, todėl kartais turėdavo net pabėgėti, kad neatsiliktų. Varmustrato policijos nuovados tarpduryje stovėjęs pareigūnas kažką šūktelėjo Hariui, šis atsakė – ir netrukus jie jau abu šūkaliojo olandiškai. Ruta nesuprato, ar jie šnekasi apie ją, ar ne, bet pamanė, kad greičiausiai ne, nes Haris per visą pokalbį net nesulėtino žingsnių.

Tas nuovados tarpduryje stovėjęs pareigūnas buvo senas Hario draugas Nikas Jansenas.

– Ei, Hari! – pašaukė Jansenas. – Tai taip ir leisi laiką išėjęs į pensiją, su drauge vaikščiosi po buvusią darbovietę?

– Ji ne mano draugė, Nikai, – atsiliepė Haris. – Ji mano *liudininkė*!

– Velniai griebtų – tu ją radai! – šūktelėjo Nikas. – Ką dabar su ja *darysi*?

– Galbūt ją vesiu, – atsakė Haris.

Paėmęs už rankos, Haris pervedė Rutą per Damraką, o Singelio gatvėje ji vėl įsikibo jam į parankę. Jie jau buvo netoli Bergo gatvės, kai Ruta įsidrąsinusi tarė:

– Vieną praleidai. Tame rajone aš kalbėjausi su dar viena moterimi.

– Taip, žinau – Slaperio take, – pasakė Haris. – Su jamaikiete. Bet ji turėjo kažkokių bėdų. Sugrįžo į Jamaiką.

– O, – tarstelėjo Ruta.

Bergo gatvėje Rojės kambario užuolaida buvo užtraukta; nors atrodė dar gana anksti, Anekė Smets, matyt, jau dirbo. Haris su Ruta laukė prie durų.

– Kaip persipjovei pirštą? – paklausė Haris. – Stiklu?

Ruta jau buvo bepasakojanti jam visą istoriją, bet staiga nutilo.

– Tas randas toks mažas! Kaip tu pamatei? – nusistebėjo.

Haris paaiškino, kad pirštų atspauduose randai labai išryškėja ir kad Rutos pirštų atspaudų buvo ne tik ant poliaroidinio tepalo

tūbelės, bet ir ant vieno Rojės bato, ir ant durų rankenos, ir ant tuščio vandens butelio sporto salėje.

– O, – tarė Ruta. Pasakodama, kaip įsipjovė tą vasarą, kai buvo ketverių, ji Hariui parodė savo dešinį smilių su mažyčiu randeliu. Kad gerai įsižiūrėtų, jis turėjo abiem rankom suimti jos plaštaką – ji visa virpėjo.

Hario Hukstros pirštai buvo ploni, tiesūs; jis nemūvėjo jokio žiedo. Ant viršutinių raumeningų jo plaštakų pusių Ruta nepastebėjo nė vieno plaukelio.

– Tai manęs *nesuimsi?* – vėl paklausė Ruta.

– Žinoma, kad ne! – pasakė Haris. – Aš tik norėjau tave pasveikinti. Buvai labai gera liudininkė.

– Galėjau ją išgelbėti, jei tik būčiau ką nors dariusi, – tarė Ruta, – bet bijojau net pajudėti. Galėjau bėgti, arba kuo nors jam suduoti – kad ir toršeru. Bet aš nedariau nieko. Bijojau pajudėti – negalėjau *pajudėti*, – pakartojo Ruta.

– Gerai, kad nepajudėjai, – pasakė Haris. – Jis būtų nužudęs jus abi – bent jau būtų pamėginęs. Jis nužudė aštuonias prostitutes. Ir ne visas taip lengvai kaip Roję. O jei būtų nužudęs ir tave, mes nebūtume turėję liudininkės.

– Nežinau... – tarė Ruta.

– Užtat *aš* žinau, – patikino ją Haris. – Pasielgei teisingai. Išlikai gyva. Buvai liudininkė. Beje, jis tave *beveik* girdėjo – sakė, kad vieną akimirką *kažką* išgirdo. Gal krustelėjai.

Rutai net gyvaplaukiai pasišiaušė ant rankų, kai ji prisiminė, kaip kurmiažmogis sustingo, pamanęs, kad kažką išgirdo, – jis *tikrai* ją girdėjo!

– Tu su juo kalbėjaisi? – tyliai paklausė Ruta.

– Taip, prieš pat jo mirtį, – atsakė Haris. – Patikėk manimi. Gerai, kad bijojai.

Rojės kambario durys prasivėrė, ir kažkoks susigėdęs vyriškis, vogčiomis dirstelėjęs į juos, išėjo į gatvę. Anekei Smets prireikė dar kelių minučių, kad atsigautų ir apsitvarkytų. Ruta su Hariu palaukė, kol ji vėl įsitaisė lange. Juos pamačiusi Anekė atidarė duris.

– Mano liudininkė jaučiasi kalta, – olandiškai paaiškino Haris Anekei. – Ji mano, kad gal būtų galėjusi išgelbėti Roję, jei nebūtų bijojusi išlįsti iš spintos.

– Tavo liudininkė būtų galėjusi išgelbėti Roję tik tuo atveju, jei būtų buvusi jos *klientė*, – irgi olandiškai atsakė Anekė. – Na, jei būtų buvusi *vietoj* to kliento, kurį Rojė pasirinko.

– Suprantu, ką turi galvoje, – tarė Haris, bet nusprendė, kad nereikia to versti Rutai.

– Maniau, kad jau išėjai į pensiją, Hari, – pasakė Anekė. – Kaip čia yra, kad vis dar dirbi?

– Aš nedirbu, – tarė jai Haris. Ruta nė nenutuokė, apie ką jie šneka.

Pakeliui į viešbutį Ruta Hariui pasakė:

– Ji gerokai sustorėjo, ta mergina.

– Maistas labiau eina į kūną negu heroinas, – tarė Haris.

– Ar pažinojai Roję? – paklausė Ruta.

– Mudu su Roje buvome draugai, – atsakė Haris. – Kartą ketinome kartu keliauti, į Paryžių, bet taip ir nenukeliavome.

– Ar kada nors su ja mylėjaisi? – išdrįso paklausti Ruta.

– Ne. Bet *norėjau*! – prisipažino Haris.

Jie vėl perėjo Varmustratą ir sugrįžo į „raudonųjų žibintų" rajoną ties senąja bažnyčia. Vos prieš kelias dienas prostitutės iš Pietų Amerikos dar šildėsi saulėkaitoje, o dabar, orui šiek tiek atvėsus, tik viena moteris stovėjo savo tarpduryje. Pečius ji buvo apsigaubusi didele skara, bet po ja nevilkėjo daugiau nieko, tik liemenėlę ir kelnaites. Ta prostitutė buvo iš Kolumbijos ir kalbėjo dažniausiai *de Wallen* rajone girdima darkyta anglų kalba.

– Motina švenčiausia, Hari! Tu suimi ta moteris? – nustebo kolombietė.

– Mes tik išėjome pasivaikščioti, – nesustodamas pasakė Haris.

– Tu sakai, kad išeini į *pensiją*! – pavymui dar sušuko prostitutė.

– Aš ir *išėjau* į pensiją! – riktelėjo jai Haris. Ruta paleido jo ranką.

– Išėjai į pensiją, – pasakė Ruta tokiu balsu, kokiu skaitydavo ištraukas iš romanų.

– Taip, – tarė buvęs policininkas. – Po keturiasdešimties metų...

– Nesakei, kad išėjai į pensiją, – papriekaištavo Ruta.

– Tu neklausei, – pasakė buvęs seržantas Hukstra.

– Jei mane kvotei *ne kaip policininkas*, tai kaip *kas*? – paklausė Ruta. – Kokią išvis turėjai teisę mane kvosti?

– Jokios, – atsakė linksmai nusiteikęs Haris. – Aš tavęs nekvočiau. Mes tik pasivaikščiojome.

– Išėjai į pensiją, – pakartojo Ruta. – Atrodai per jaunas, kad eitum į pensiją. Beje, kiek tau metų?

– Penkiasdešimt aštuoneri.

Rutai vėl visi gyvaplaukiai pasišiaušė ant rankų, nes kaip tik tokio amžiaus buvo Alanas, kai mirė; tačiau Haris atrodė daug jaunesnis. Ruta iš pradžių manė, kad jam dar nėra nė penkiasdešimties, be to, ji žinojo, kokios jis geros formos.

– Tu mane apgavai, – tarė Ruta.

– Kai stovėjai spintoje ir žiūrėjai pro užuolaidos tarpą, ar tuo, ką matei, domėjaisi *kaip rašytoja* ar kaip moteris? – paklausė Haris.

– Ir kaip rašytoja, ir kaip moteris, – atsakė Ruta. – Vis dar mane kvoti?

– Aš tik norėjau pasakyti, kad iš pradžių sekiau tave *kaip policininkas*, – tarė Haris. – O vėliau susidomėjau ir kaip policininkas, ir kaip vyras.

– Kaip *vyras*? Ar tik nemėgini manęs *kabinti*? – paklausė Ruta.

– Ir dar kaip *skaitytojas*, – toliau kalbėjo Haris, nekreipdamas dėmesio į jos klausimą. – Skaičiau visas tavo knygas.

– Bet kaip sužinojai, kad aš ir esu ta liudininkė?

– „Visas kambarys buvo raudonas, o ryškus stiklinis lempos gaubtas darė jį dar raudonesnį...“ – pacitavo Haris eilutę iš naujojo jos romano. – „Aš taip jaudinausi, kad iš manęs nebuvo jokios naudos. Net negalėjau padėti prostitutei pasukti batų nosimis į priekį. Paėmiau tik vieną batelį ir tuoj pat išleidau jį iš rankų“.

– Gerai, gerai, – tarė Ruta.

– Tavo pirštų atspaudų buvo tik ant vieno Rojės batelio, – pridūrė Haris.

Kai jie sugrįžo į viešbutį, Ruta paklausė:

– Na, tai ką *dabar* su manimi darysi?

Haris lyg ir nustebo.

– Dar nesugalvojau, – prisipažino.

Vestibiulyje Ruta iš karto pamatė žurnalistą, su kuriuo buvo susitarusi dėl paskutinio interviu Amsterdame. Vėliau ji ketino nusivesti Grehemą į zoologijos sodą, o vakare galbūt papietauti su Maartenu ir Silvija – nelabai vėlai, nes kitą rytą turėjo išvykti į Paryžių.

– Ar tau patinka zoologijos sodas? – paklausė Ruta Hario. – Ar kada nors buvai Paryžiuje?

* * *

Paryžiuje Haris pasirinko viešbutį „Duc de Saint-Simon"; per daug buvo apie jį skaitęs, kad apsistotų kur nors kitur. Be to, jis Rutai prisipažino, kad kadaise įsivaizdavo gyvenąs tame viešbutyje su Roje. Haris suprato, jog Rutai gali sakyti viską – netgi kad už Lotaringijos kryželį (dabar padovanotą jai) sumokėjo visai nedaug ir kad pirko jį prostitutei, kuri pasikorė. Ruta Harį patikino, kad kryželis jai *dar labiau* patinka dėl jo papasakotos istorijos. (Ji dieną naktį nešiojo tą kryželį, kol jie buvo Paryžiuje.)

Paskutinį vakarą Amsterdame Haris parodė Rutai savo butą vakarinėje miesto dalyje. Ji labai nustebo pamačiusi, kiek daug Haris turi knygų, ir sužinojusi, kad jis mėgsta virti valgį ir pirkti maisto produktus, ir vakarais užsikurti židinį miegamajame – netgi kai taip šilta, kad galima miegoti prie atdaro lango.

Jie gulėjo lovoje, o ant knygų lentynų blikčiojo ugnies atšvaitai. Iš lauko besiveržiantis oras judino užuolaidą; vėjelis buvo vėsokas, bet švelnus. Haris paklausė, kodėl dešinė Rutos ranka didesnė ir stipresnė už kairę; Ruta papasakojo jam viską apie skvošą – ir kaip vis pasirinkdavo netikusius vaikinus, ir apie Skotą Sondersą, ir apie tai, koks žmogus buvo jos tėvas ir kaip jis mirė.

Haris jai parodė olandiškai išleistą *Pelę, repliojančią tarp sienų*. *De muis achter het behang* vaikystėje buvo mėgstamiausia jo knyga – kol jis dar nemokėjo anglų kalbos taip gerai, kad beveik visų *ne* olandų rašytojų knygas skaitytų angliškai. *Garsą, tarsi kažkas stengtųsi nesukelti jokio garso* jis irgi buvo skaitęs olandiškai. Lovoje Haris Rutai garsiai skaitė tos knygos vertimą į olandų kalbą, o ji atmintinai sakė tą patį angliškai. (Ruta viską apie kurmiažmogį mokėjo atmintinai.)

Ji papasakojo Hariui apie savo motiną ir Edį O'Harą ir nė kiek nenustebo sužinojusi, kad Haris yra skaitęs visus detektyvinius romanus apie Margaret Makdermid, – beje, anksčiau Ruta manė, kad policininkai *tik* detektyvinius romanus ir skaito, – bet paskui Haris apstulbino ją pasakęs, kad skaitė ir visas Edžio O'Haros knygas.

– Berods perskaitei viską, ką parašė mūsų šeima! – tarė Ruta.

– Ar visi tavo pažįstami yra *rašytojai*? – paklausė Haris.

Tą naktį vakarinėje Amsterdamo dalyje Ruta užmigo padėjusi galvą Hariui ant krūtinės – vis prisimindama, kaip jis žaidė su Grehemu zoologijos sode. Iš pradžių jie mėgdžiojo gyvūnų snukių išraiškas ir paukščių balsus; paskui mėgino nusakyti, kuo skiriasi žvėrių kvapai. Bet netgi jaukiai prisiglaudusi prie Hario, Ruta pabudo dar neišaušus; ji norėjo būti savo lovoje, kai Grehemas atsikėlęs atlėks iš Amandos kambario.

Paryžiuje Hario „Duc de Saint-Simon“ buvo visai netoli nuo Raspajaus bulvare esančio viešbučio „Lutetia“, kuriame oficialiai įsikūrė Ruta. Kiekvieną rytą, labai anksti, „Duc de Saint-Simon“ kieme kažkas atsukdavo laistymo žarną; vandens teškenimas pažadindavo Rutą su Hariu. Jie tyliai apsirengdavo, ir Haris palydėdavo Rutą į jos viešbutį.

Kol Ruta savo viešbučio vestibiulyje beveik be jokių pertraukų kalbėdavosi su žurnalistais, Haris nusivesdavo Grehemą į žaidimų aikštelę Liuksemburgo sode, o Amanda iki vidurdienio galėdavo pailsėti – pasivaikščioti po parduotuves, nueiti į Luvrą (ji ten ėjo du kartus), apžiūrėti Tiuilri, Notr Damo katedrą ar Eifelio bokštą. Šiaip ar taip, Amandai dvi savaites nelankyti pamokų

mokyklos vadovybė juk leido tik todėl, kad turnė po Europą su rašytoja Ruta Koul buvo galima vadinti mokomąja kelione. (O dėl to, ką Amanda manė apie Rutą, kai ši negrįždavo visą naktį, tai Ruta tikėjosi, jog tokia patirtis jai irgi bus „pamokoma“.)

Su prancūzų žurnalistais Rutai buvo malonu kalbėtis ne tik todėl, kad jie *visi* buvo skaitę *visas* jos knygas – ir jiems *neatrodė* labai keista (arba nenormalu, ekscentriška), kad pagrindinė romano veikėja slapta stebi prostitutę su klientu, – bet dar ir dėl to, kad Ruta jautė, jog Grehemas su Hariu yra saugesnis negu su kuo nors kitu. (Vienintelis Grehemo nusiskundimas Hariu buvo tas, kad jeigu Haris policininkas, tai kur jo ginklas?)

Vieną šiltą, drėgną vakarą Ruta su Hariu ėjo pro baltą akmeninį „Hôtel du Quai Voltaire“ fasadą su lauko duris dengiančiu raudonu stogeliu. Mažytėje kavinėje-bare nebuvo nė vieno žmogaus, o lauke šalia geležinio žibinto pritvirtintoje lentelėje su neilgu žymiausių viešbutyje gyvenusių svečių sąrašu Ruta nerado Tedo Koulo pavardės.

– Ką dabar *darysi*, išėjęs į pensiją? – paklausė Ruta buvusio seržanto Hukstros.

– Norėčiau vesti turtingą moterį, – tarė Haris.

– Ar aš pakankamai turtinga? – paklausė Ruta. – Argi tai ne geriau, negu būti Paryžiuje su prostitute?

Skyrius, kuriame Edžiui ir Hanai nepavyksta susitarti

Karališkųjų Olandijos oro linijų lėktuvu atskridęs į Bostoną, buvęs seržantas Hukstra svajojo greičiau bent kiek atitolti nuo vandenyno. Visą laiką gyvenęs šalyje, esančioje žemiau jūros lygio, Haris manė, kad Vermonto kalnai bus maloni permaina.

Buvo praėjusi tik savaitė nuo to laiko, kai Haris su Ruta atsisveikino Paryžiuje. Kaip ypač populiarių romanų autorė, Ruta galėjo užsimokėti už tuziną ar daugiau transatlantinių skambučių – tiek kartų ji skambino Hariui; bet jų pokalbiai būdavo labai ilgi, todėl toks ryšys jau darėsi per brangus – netgi Rutai. O Harį, nors jis iš Olandijos į Vermontą skambino tik kokius šešis kartus, intensyvus bendravimas telefonu tuoj būtų nuvaręs į bankrotą; jis jau baiminosi, kad neilgai pabus atsistatydinęs – teks grįžti į darbą. Taigi dar prieš atvykdamas į Bostoną Haris Rutai pasipiršo – gana savotiškai. Haris piršosi pirmą kartą; neturėjo reikiamos patirties.

– Manau, mums reikėtų susituokti, – tarė jis Rutai, – kol aš galutinai nebankrutavau.

– Gerai, – jeigu nejuokauji, – atsakė Ruta. – Tik neparduok savo buto, kad turėtum, jei kartais nieko neišeitų čia.

Hario nuomone, tai buvo protinga mintis. Juk jis galėjo nuomoti savo butą kokiam kolegai policininkui; pats nusprendęs gyventi kitur, buvęs seržantas Hukstra tikėjosi, kad policininkai bus patikimesni negu dauguma kitų nuomininkų.

Bostone Hariui reikėjo pereiti Jungtinių Valstijų muitinę; ištisą savaitę nematiusį Rutos ir dabar dar turintį atlikti visokius formalumus svetimoje šalyje, jį staiga nusmelkė abejonė. Net *jauni* žmonės nesituokia iki pakvaišimo pasimylėję tik keturias ar pen-

kias dienas ir paskui tik savaitę vienas kito ilgėjęsi! Ir jeigu *jis* abejoja, tai kaip jaučiasi *Ruta*?

Netrukus pasas, jau su antspaudu, buvo atiduotas Hariui. Pasisukęs eiti, Haris pamatė užrašą, kad automatinės durys neveikia, bet jos vis dėlto atsidarė ir įleido jį į Naująjį Pasaulį, kur laukė Ruta. Vos ją išvydęs, Haris pamiršo visas abejones, o ji automobilyje tarė:

– Šiek tiek abejojau, kol pamačiau tave.

Ruta vilkėjo kūną aptempusia žalsva glaustinuke, panašia į polo marškinius ilgomis rankovėmis, tik iškirptė buvo didesnė – virš jos Haris matė savo dovanotą Lotaringijos kryželį: du skersiniai spindėjo skaisčios rudens saulės šviesoje.

Kokias tris valandas jie važiavo į vakarus, beveik per visą Masačusetsą, paskui pasuko į šiaurę – į Vermontą. Kadangi buvo spalio vidurys, medžių lapai Masačusetse dar žėrėjo visais atspalviais, o truputį šiauriau jau atrodė priblėsę – nebe tokie ryškūs. Hariui dingtelėjo mintis, kad žemi, miškais apaugę kalnai atspindi besibaigiančio rudens liūdesį. Iš prigesusių tonų galima buvo suprasti, kad netrukus aplinkui styros plikos medžių šakos, visžaliai augalai bus vienintelės spalvotos dėmės pilko dangaus fone, o po kokių šešių savaičių, gal netgi greičiau, viskas vėl pasikeis – pasirodys sniegas. Kartais beribiame baltume bus matyti tik pilki atspalviai po permainingo rausvai violetinio ar melsvai pilko dangaus skliautu.

– Nekantrauju pamatyti čionykštę žiemą, – pasakė Haris Rutai.

– Jau greit pamatysi, – atsakė ji. – Žiema čia atrodo amžina.

– Aš niekada tavęs nepaliksiu, – tarė jis.

– Tik nemirk mano lovoje, Hari, – paprašė Ruta.

Hana Grant nemėgo vairuoti, todėl dažnai užmegzdavo santykius su visokiais neaiškiais tipais. Ji taip pat nemėgo ir būti viena savaitgaliais, taigi iš Manhatano vis atvažiuodavo pas Rutą į Vermontą su vienu ar kitu apskritai niekam tikusiu, bet automobilį vairuojančiu vyruku.

Dabar Hana neturėjo draugo (tokia padėtis dažniausiai netrukdavo ilgai), todėl paprašė Edžio O'Haros savaitgalį pabūti jos vairuotoju, nors jam reikėjo specialiai užvažiuoti į Manhataną, kad ją paimtų. Hana manėsi turinti teisę prašyti Edžio, kad nuvežtų ją į Vermontą, – Hana *visada* jausdavosi teisi. Tačiau šįkart Ruta savaitgaliui pasikvietė ir ją, ir Edį, o Hana niekada net nepagalvodavo, jog daryti didelį lankstą žmogui gali būti nepatogu.

Ji šiek tiek nustebo be jokio vargo įkalbėjusi Edį, bet Edis turėjo savų priežasčių tikėtis, kad keturių valandų kelionė viename automobilyje su Hana bus naudinga – netgi išganinga – ir jam pačiam. Savaime suprantama, abu draugai (jeigu Haną ir Edį galima vadinti draugais) norėjo pasikalbėti apie tai, kas nutiko *bendrai* jų draugei, nes Ruta gerokai pribloškė ir Haną, ir Edį, netikėtai pranešusi, kad įsimylėjo olandą, už kurio ketina ištekėti, – ką jau kalbėti apie tai, kad tas olandas – buvęs policininkas ir ji su juo susipažino mažiau negu prieš mėnesį!

Kai neturėdavo draugo, Hana rengdavosi, kaip pati sakydavo, „paprasčiau", tai yra beveik taip pat paprastai kaip Ruta, nors Rutai vis tiek atrodydavo, kad Hana pernelyg išsipuošusi. Šįkart Edis pastebėjo, kad nutįsę Hanos plaukai netrinkti, riebaluoti, be to, ji buvo nė kiek nepasidažiusi, o tai jau tikrai reiškė, kad neturi draugo. Edis žinojo, kad Hana nieku gyvu nebūtų jam skambinusi ir prašiusi pavėžėti, jei būtų turėjusi draugą – *bet kokį*.

Keturiasdešimtmetė Hana beveik nebuvo praradusi nežaboto seksualumo; tai galėjai matyti iš pavargusių jos akių. Gelsvai rudi – gintaro spalvos – Hanos plaukai dabar buvo papilkėję (ne be jos pačios pagalbos), o blyškūs, įdubę skruostai po išsikišusiais skruostikauliais Edžiui atrodė neabejotinas nuolatinio grobuoniško alkio požymis. „Tai tikrai *lytinis* alkis", – galvojo Edis, akies karšteliu žvilgčiodamas į šalia sėdinčią Haną. Senokai nuo viršutinės lūpos nešalinti šviesūs plaukeliai, kuriuos Hana nuolat lietė liežuvio galiuku, tik paryškino jos seksualumą ir suteikė tokios gyvuliškos galios, kad Edis netikėtai ir visai to nenorėdamas susijaudino.

Hana Grant Edžiui O'Harai nei kada nors anksčiau, nei dabar neatrodė lytiškai patraukli, bet kai ji mažiau rūpindavosi savo iš-

vaizda, jos seksualumas labiau krisdavo į akis. Hanos liemuo visada buvo ilgas ir lieknas, krūtys nedidelės, bet dailios formos, ir kai ji apsileisdavo, ypač išryškėdavo vienas jos bruožas, kuriuo ji (bent jau pastaruoju metu) nesididžiavo: būtent tai, kad Hana *iš prigimties* atrodė visada pasirengusi gultis su kuo nors į lovą – ir dar su kuo nors, ir dar – be paliovos. (Apskritai galima sakyti, kad Edis jos seksualumo bijojo – ypač tada, kai ji neturėdavo draugo.)

– Suknistas olandas! Policininkas! Tu tik įsivaizduok! – tarė Hana Edžiui.

Ruta jiedviem nebuvo sakiusi nieko daugiau, tik kad pirmą kartą Harį pamatė pasirašinėdama knygas, o paskui jis pats jai prisistatė viešbučio vestibiulyje. Hana nesitvėrė iš piktumo, nes Rutai berods nė kiek nerūpėjo tai, kad Haris – į pensiją išėjęs policininkas. (Ruta apie jį daugiau pasakojo kaip apie *skaitytoją*.) Jis keturiasdešimt metų dirbo „raudonųjų žibintų" rajono įgaliotiniu, o Ruta tik pasakė, kad dabar jis yra *jos* policininkas!

– Įdomu, kokie būna tokių vyrukų santykiai su tomis kekšėmis? – paklausė Hana Edžio, kuris stengėsi kuo geriau vairuoti, nors nežvilgčioti į Haną jam atrodė neįmanoma. – Negaliu pakęsti, kai Ruta man meluoja ar tiesiog nesako tiesos, nes ji *tokia gera melagė*, – tarė Hana. – Juk jos darbas ir yra meluoti, argi ne?

Edis vėl slapčia žvilgtelėjo į Haną, bet nenorėjo jos pertraukti, kai ji tokia pikta, – jam patiko žiūrėti į supykusią Haną.

Hana sėdėjo sudribusi ant sėdynės, saugos diržas buvo pastebimai perskyręs jos krūtis, o dešinę dar ir visiškai suplojęs. Akies krašteliu Edis matė, kad Hana be liemenėlės. Ji vilkėjo iš pažiūros švelniu, prie kūno prigulusiu šilkiniu per galvą užsivelkamu megztiniu atspurusiais rankogaliais ir išsitampiusia atlenkiama apykakle. Ta nukabusi apykaklė dar labiau išryškino Hanos liesumą. Virš į megztinį įsirėžusio saugos diržo buvo aiškiai matyti kairio jos spenelio kontūrai.

– Dar niekada negirdėjau tokio linksmo Rutos balso, – liūdnai tarė Edis. Prisiminęs, kokios ekstazės pagauta Ruta jam skambino, jis vos neužsimerkė iš skausmo, bet laiku susigriebė, kad vairuoja. Negyvi, sudžiūvę tamsios ochros spalvos lapai jam atrodė

tarsi nemaloni užuomina, kad spalvingasis metų laikas baigiasi. Ar jo meilė Rutai irgi baigiasi?

– Ji visai pakvaišo dėl to vyruko – čia tai jau aišku, – pasakė Hana. – Bet ką mes apie jį žinom? Ką *Ruta* apie jį žino?

– Gal jis koks pasipelnyti sumanęs avantiūristas? – pakišo mintį Edis.

– Velniai griebtų! – sušuko Hana. – *Žinoma*, taip gali būti! Policininkai daug neuždirba, nebent korumpuoti.

– Jam tiek pat metų, kiek buvo Alanui, – pasakė Edis. Išgirdęs neįprastai linksmą Rutos balsą, Edis pradėjo manyti, kad jos *nemyli* arba jau liovėsi mylėjęs, ir dėl to gerokai sutriko. Jis suprato, kad iš tikrųjų nežinos, ką jaučia Rutai, kol nepamatys jos su tuo olandu.

– Niekada nedraugavau su jokiu *Hariu*, – tarė Hana. – Taigi negali sakyti, kad nieko nepaisau.

– Ruta sakė, kad Haris puikiai bendrauja su Grehemu, – atrėmė jos pastabą Edis. – Kad ir ką tai reiškia. – Edis žinojo, kad nuvylė Rutą, nes nedaug dėmesio skyrė Grehemui, neatliko savo pareigų kaip krikštatėvis. (Nuo to laiko, kai visą dieną praleido su ketverių metų Ruta, – be abejo, tik todėl, kad tądien išvyko jos motina, – Edis su vaikais jausdavosi bejėgis.)

– Rutą galėtų sugundyti *bet kas*, kas „puikiai bendrauja" su Grehemu, – atšovė Hana, bet Edis abejojo, ar tokia taktika būtų padėjusi jam, net jeigu jis būtų ją įvaldęs.

– Kaip suprantu, Haris išmokė Grehemą spardyti futbolo kamuolį, – lyg ir girdamas olandą pasakė Edis.

– Amerikoje vaikai turėtų mokytis *mėtyti* kamuolius, – tarė Hana. – Tik suknisti europiečiai juos *spardo*.

– Ruta sakė, kad Haris labai apsiskaitęs, – priminė jai Edis.

– Žinau, – pasakė Hana. – *Ką* – jis garbina ją kaip *rašytoją*? Jos amžiaus moteris neturėtų būti taip lengvai pažeidžiama!

„*Jos* amžiaus?" – galvojo Edis O'Hara. Jis buvo penkiasdešimt trejų, bet atrodė vyresnis – gal dėl aukšto ūgio, tikriau, laikysenos, nes šiek tiek kūprinosi. Ir raukšlės nuo jo akių kampučių ėjo iki pat blyškių, įdubusių smilkinių; Edžio kakta nebuvo prapliku-

si, bet plaukai jau visai nužilę, sidabriškai pilki. Po kelerių metų jie turėjo pabalti.

Hana šnairomis žiūrėjo į Edį; dėl raukšlių akių kampučiuose galėjai pamanyti, kad jis nuolat prisimerkęs. Edis stengėsi nenutukti, tačiau liesumas jį sendino. Jis buvo kažkaip nervingai, nesveikai liesas. Atrodė per daug susirūpinęs, kad valgytų. Be to, Edis dar ir negėrė, todėl Hana manė, kad jis tikras nuoboda.

Vis dėlto ji būtų buvusi patenkinta, jeigu jis bent *retkarčiais* būtų prie jos lindęs; bet jis nelindo, taigi Hana padarė išvadą, kad jis lytiškai abejingas. „Tikriausiai man protas buvo susisukęs, kai maniau, kad Edis myli Rutą! – galvojo Hana. – Gal jis, vargšelis, tiesiog įsimylėjęs senyvą amžių? Kiek jau metų garbina Rutos motiną?“

– Kiek dabar metų Merion? – tarytum nei iš šio, nei iš to paklausė Hana.

– Septyniasdešimt šešeri, – atsakė Edis; jam nereikėjo net pagalvoti.

– Gal ji jau mirusi, – negailestingai tarė Hana.

– Tikrai ne! – atkirto Edis. Paprastai jis taip jausmingai nekalbėdavo.

– Suknistas olandas! Policininkas! – vėl sušuko Hana. – Kodėl Ruta nenori kurį laiką *šiaip* su juo pagyventi? Ar būtinai reikia už jo *tekėti*?

– Iš kur aš galiu žinoti! – atsakė Edis. – Gal ji nori susituokti su Hariu dėl Grehemo?

Ruta beveik dvi savaites, – kai Haris jau gyveno jos namuose Vermonte, – neleido jam užmigti jos lovoje. Ji nežinojo, kaip reaguos Grehemas, iš ryto radęs ten Harį. Ruta norėjo, kad jiedu pirma geriau susipažintų. Bet galiausiai radęs Harį mamos lovoje, Grehemas kaip niekur nieko įsitaisė per vidurį.

– Sveiki, mamyte ir Hari! – pasakė Grehemas. (Rutai net širdį suspaudė, nes ji, be abejo, prisiminė tą rytą, kai berniukas pasakė: „Sveiki, mamyte ir tėti!“) Paskui Grehemas palietė Harį ir pranešė gerą žinią Rutai: – Hariui nešalta, mamyte.

Hana, žinoma, iš anksto pavydėjo Hariui, atseit puikiai sugebančiam bendrauti su Grehemu; galima sakyti, kad ji irgi mokėjo

žaisti su vaiku. O į tą olandą ji ne tik žiūrėjo įtariai, bet ir jautė savotišką konkurenciją. Tik pamanykit – kažkoks *policininkas* mėgina iš jos paveržti krikštasūnio meilę ir pasitikėjimą – ką jau kalbėti apie tai, kad jis paveržė *Rutos* meilę ir pasitikėjimą!

– O tu Dieve, ar mes kada nors ten *nuvažiuosime*? – paklausė Hana.

Edis, kelionę pradėjęs Hamptonuose, jau norėjo sakyti, kad važiuoja pustrečios valandos *ilgiau* negu ji, bet susitvardęs tarė:

– Aš kai ką sugalvojau.

Edis tikrai buvo kai ką sugalvojęs! Jis seniai svarstė, kaip čia nusipirkus Rutos namą Sagaponake. Daugelį metų, kol ten gyveno Tedas Koulas, Edis skrupulingai vengė Pasanidžo alėjos; jis nė karto nepravažiavo pro namą, kuris buvo tarsi karščiausios jo gyvenimo vasaros gairė. Bet po Tedo mirties Edis jau tyčia išsukdavo iš kelio, kad važiuotų būtent Pasanidžo alėja, o nuo to laiko, kai pasirodė skelbimai, kad Koulų namas parduodamas, ir Ruta užrašė Grehemą į parengiamąją mokyklą Vermonte, Edis, kiekviena proga važiuodamas Pasanidžo alėja, visai sulėtindavo greitį, be to, ėmė važinėti ten ir dviračiu.

Tai, kad Rutai namo Sagaponake dar nepavyko parduoti, Edžiui buvo menka paguoda. Mažai kas galėjo įpirkti tokį nekilnojamąjį turtą. Namas į vandenyno pusę nuo Montoko greitkelio buvo per brangus Edžiui, išgalinčiam gyventi tik *kitoje* Hamptonų pusėje. Negana to, dviaukštis pilkomis malksnomis dengtas Edžio namas Meiplo alėjoje buvo vos už dviejų šimtų jardų nuo Bridžhamptono geležinkelio stoties griuvėsių. (Nors traukiniai dar važinėjo, iš stoties pastato buvo likę tik pamatai.)

Pro savo langus Edis matė kaimynų prieangius ir nurudusias pieveles, jų vaikų dviračius ir kiemuose kepamus kepsnius; vargu ar galima buvo tai pavadinti vaizdu į vandenyną. Meiplo alėjoje Edis negirdėjo bangų mūšos. Jis girdėjo durų trinksėjimą, besipešančių vaikų ir ant jų piktai šaukiančių tėvų balsus, šunų lojimą. (Edžio nuomone, Bridžhamptone buvo per daug šunų.) Bet geriausiai Edis girdėjo traukinius.

Traukiniai dundėdavo pro pat šiaurinėje Meiplo alėjos pusė-

je stovintį jo namą, todėl jis išvis nebesinaudojo užpakaliniu kiemu. Kepsnius ant grotelių Edis kepdavosi prie gatvės esančioje verandoje; ten nuo krosnelės vienoje vietoje apdegė malksnos ir aprūko žibintas. Traukiniai dundėdavo taip arti, kad netgi tais retais atvejais, kai pavykdavo kietai įmigti, Edis jausdavo, kaip dreba visa lova. Indauja, kurioje jis laikė taures, iš pradžių buvo be durelių, tačiau teko jas pritaisyti, nes nuo vibracijos taurės vis krisdavo ant grindų. (Edis negėrė nieko daugiau, tik dietinę kolą, bet ir jos mėgdavo įsipilti į vyno taurę.) Traukinių bėgiai buvo prie pat Meiplo alėjos, ant jų nuolat žūdavo Edžio kaimynų šunys, tačiau juos tuoj pat pakeisdavo kiti, tarytum dar piktesni ir dar garsiau reiškiantys nepasitenkinimą traukiniais negu anie, žuvusieji.

Palyginti su Rutos namu, Edžio namas buvo tik šuns būda šalia geležinkelio. Edis sielojosi ne vien todėl, kad Ruta nusprendė išsikraustyti, bet dar ir dėl to, kad jo lytinio gyvenimo zenitą simbolizuojantis paminklas dabar buvo parduodamas, bet jam per brangus. Edis nieku gyvu nenorėjo piktnaudžiauti Rutos draugiškumu ar užuojauta, jam nė į galvą neatėjo, kad galėtų jos prašyti sumažinti kainą.

Pastaruoju metu – ypač naktimis, kai niekaip neužmigdavo, – Edis O'Hara vis mąstė apie kitokią išeitį: jis ketino siūlyti Hanai kartu pirkti Rutos namą. Toks pavojingas svajonių ir nevilties derinys, deja, kaip tik atitiko Edžio būdą. Jis nemėgo Hanos, Hana jo irgi; bet Edis taip norėjo to namo, kad buvo pasiryžęs gyventi jame su ja!

Vargšas Edis. Jis žinojo, kad Hana tikra nevala. Edis negalėjo pakęsti nešvaros; jis samdėsi valytoją ne tik tam, kad ji kartą per savaitę švarintų kuklų jo namelį, bet ir kad *pakeistų* (o ne tik išskalbtų) susitepusias puodkėles. Be to, valytojai buvo liepta skalbti *ir lyginti* virtuvinius rankšluosčius.

Priešiškumą Hanos meilužiams Edis pajusdavo daug anksčiau, negu jų imdavo nekęsti pati Hana. Edis jau įsivaizdavo Hanos drabužius (ir *apatinius*), išmėtytus po visą namą. Hana nuoga plaukiotų baseine ir praustųsi lauko dušo kabinoje neužsidariusi du-

rų. Hana išmestų arba suvalgytų šaldytuve paliktus Edžio maisto likučius, o jos pačios maisto likučiai apaugtų pelėsiais, kol Edis ryžtųsi jų atsikratyti. Edis kaskart pašiurptų pamatęs, kiek Hana prakalbėjo telefonu, bet turėtų vienas apmokėti visą sąskaitą, nes Hana kaip tik būtų išsiųsta į Dubajų (arba kur nors kitur). (Be to, Hanos čekius bankai grąžintų kaip negaliojančius.)

Hana, be abejo, kovotų su Edžiu dėl buvusio Tedo ir Merion miegamojo – ir laimėtų, pasakiusi, kad jai reikia didesnės spintos drabužiams ir plačios lovos, kad išsitektų su savo vaikinais. (Geriau pamąstęs, Edis suprato, jog būtų patenkintas ir didžiuoju svečių miegamuoju viršutinio koridoriaus gale. Šiaip ar taip, juk ten jis miegojo su Merion.)

Kadangi dauguma Edžio draugių buvo senyvo amžiaus, jis dar pagalvojo, jog Tedo Koulo (o vėliau Alano) darbo kambarį, ko gero, tektų pertvarkyti į miegamąjį *pirmame aukšte,* – kad silpnesnės sveikatos moterims nereikėtų laipioti laiptais.

Edis žinojo, kad Hana mielai leistų jam dirbti buvusioje skvošo salėje; jam patiko tai, kad ten buvo Rutos darbo kambarys. Po Tedo savižudybės Hana nė kojos nekeldavo į daržinę. Ne dėl to, kad ją būtų graužusi sąžinė; Hana tiesiog jautė prietaringą baimę. Edis tikėjosi, kad Hana į Sagaponaką atvažiuos tik savaitgaliais arba vasarą, o jis pats ten gyvens visą laiką. Mintimi, kad Hanos *labai dažnai* nebus, ir buvo paremtos Edžio iliuzijos, kad jis galės gyventi viename name su ja. Bet kaip jis rizikavo!

– Aš kai ką sugalvojau, – vėl pasakė Edis. Hana nesiklausė.

Žiūrėdama į pro šalį slenkantį gamtovaizdį, ji iš pradžių atrodė viskam abejinga, o paskui jau aiškiai nusiteikusi priešiškai. Įvažiavusi į Vermontą, Hana piktai užsimąstė apie ketverius Midlberyje praleistus metus, tarsi ir koledžas, ir visa Vermonto valstija būtų nedovanotinai jai pakenkę, – nors Ruta manė, kad pagrindinė Hanos blaškymosi ir depresijos priežastis buvo jos ištvirkavimas.

– Suknistas Vermontas! – tarė Hana.

– Aš kai ką sugalvojau, – pakartojo Edis.

– Aš irgi, – atšovė Hana. – O gal manei, kad snaudžiu?

Edžiui dar nespėjus nieko atsakyti, jie tolumoje pamatė Beningtono memorialą; kaip apverstas smaigas, jis buvo aukštai iškilęs virš miesto pastatų bei aplinkinių kalvų. Į lygiašonį gražiai nušlifuotą spyglį panašus paminklas Beningtono mūšiui atminti simbolizavo Žaliojo kalno kovotojų pergalę prieš britus. Hana visada jo nekentė.

– Kas gali gyventi šitame suknistame miesteliūkštyje? – paklausė ji Edžio. – Kur tik pasisuki, visur tas milžiniškas falas! Čionykščiai vyrai turbūt labai graužiasi dėl savo strykų.

„Graužiasi dėl savo strykų?" – galvojo Edis. Jį įžeidė tokia kvaila ir vulgari Hanos pastaba. Kaip jis išvis galėjo mąstyti apie gyvenimą viename name su ja?

Pagyvenusi moteris, su kuria Edis dabar bendravo – kol kas platoniškai, – buvo ponia Artur Baskom. Manhatane visi ją tebevadino ponia Artur Baskom, nors jos vyras, filantropas Arturas Baskomas, buvo miręs prieš daugelį metų. Ponia Artur Baskom, – o Edžiui bei kitiems slapčiausiems draugams tiesiog „Magė", – toliau dirbo filantropiškus velionio vyro darbus, bet niekas jokiame oficialiame pobūvyje (kur būdavo renkamos lėšos labdarai) nė karto jos nematė be kokio nors daug jaunesnio nevedusio vyriškio.

Jau kelis mėnesius Magės Baskom palydovas buvo Edis. Anksčiau jis manė, kad ponia Baskom jį pasirinko dėl lytinio jo pasyvumo, tačiau pastaruoju metu ėmė tuo abejoti. Gal ponia Artur Baskom juo susidomėjo todėl, kad jis jai pasirodė *lengvai prieinamas*, nes Edis O'Hara – ypač naujausiame romane *Sunkaus būdo moteris* – labai meiliai ir detaliai rašė apie palyginti jauno vyriškio asistavimą vyresnei moteriai. (Magei Baskom buvo aštuoniasdešimt vieneri.)

Kad ir kuo Edis patraukė ponią Artur Baskom, kaip jis galėjo įsivaizduoti kada nors pasikviesiąs ją į savo *ir Hanos* namus? Juk Hana, jei tik būtų *ten*, ne tik plaukiotų nuoga, bet, ko gero, dar pradėtų pokalbį apie tai, kuo skiriasi pilkšvi plaukai ant jos gal-

vos nuo gelsvai rudų jos gaktos plaukų – pastarųjų Hana kol kas nedažė.

– Gal reikėtų nusidažyti ir suknistus gaktiplaukius? – įsivaizdavo Edis Haną sakančią poniai Artur Baskom.

Ir ką jis sau manė? Su vyresnėmis damomis Edis labiau mėgo bendrauti iš dalies todėl, kad jos dažniausiai būdavo rafinuotesnių manierų negu jo – ir juo labiau *Hanos* – amžiaus moterys. (Net Ruta neatitiko Edžio reikalavimų.)

– Tai ką gi *tu* sugalvojai? – paklausė Hana. Maždaug po pusvalandžio, o gal ir greičiau, jie turėjo pamatyti Rutą ir susipažinti su jos policininku.

„Gal reikėtų geriau visa tai apmąstyti", – galvojo Edis. Šiaip ar taip, jis žinojo, kad savaitgaliui pasibaigus su Hana keturias valandas važiuos atgal į Manhataną, taigi turės laiko pasikalbėti apie galimybę kartu pirkti namą.

– Jau pamiršau, ką buvau sugalvojęs, – pasakė Edis Hanai. – Tikriausiai vėliau prisiminsiu.

– Ką gi, turbūt tai nebuvo visas tavo mintis užvaldęs beprotiškas sumanymas, – paerzino jį Hana, nors pačiam Hariui sumanymas gyventi viename name su Hana atrodė pats beprotiškiausias, kokį tik galima įsivaizduoti.

– O gal ir *ne*prisiminsiu, – pridūrė Edis.

– Veikiausiai galvojai apie naują romaną, – mėgino atspėti Hana. Liežuvio galiuku ji vėl palietė rusvus plaukelius ant viršutinės lūpos. – Apie jauną vyriškį su vyresne moterimi...

– Labai juokinga, – tarė Edis.

– Tik nepradėk gintis, Edi, – pasakė jam Hana. – Akimirką pamirškim, kad tave traukia vyresnės moterys...

– Gerai, – pritarė Edis.

– Mane domina kas kita, – toliau kalbėjo Hana. – Norėčiau žinoti, ar tos moterys, su kuriomis bendrauji... na, tos, kurioms jau daugiau negu *septyniasdešimt* ar *aštuoniasdešimt*... ar jos tebėra lytiškai aktyvios? Turiu galvoje, ar jos *nori*?

– *Kai kurios* tebėra lytiškai aktyvios. Kai kurios norėtų tokios būti, – apdairiai atsakė Edis.

– Aš ir bijojau, kad taip atsakysi. Tai mane nervina! – tarė Hana.

– Nejaugi manai, kad nebūsi lytiškai aktyvi, kai *tau* bus daugiau negu septyniasdešimt ar aštuoniasdešimt, Hana? – paklausė Edis.

– Nenoriu apie tai net galvoti, – pareiškė Hana. – Geriau pakalbėkim apie *tavo* potraukį. Kai būni su tomis merguželėmis... sakykime, su ponia Artur Baskom...

– Aš nesimylėjau su ponia Baskom! – pertraukė ją Edis.

– Gerai, gerai – dar ne, dar nespėjai, – tarė Hana. – Bet sakykime, kad mylėjaisi, arba *mylėsies*. Arba, sakykime, darai tai su kita sena ponia, kokia nors dama, kuriai jau daugiau negu septyniasdešimt ar aštuoniasdešimt. Norėjau paklausti, apie ką tu *galvoji*? Ar tikrai *žiūri* į ją ir ji tau atrodo *patraukli*? O gal, būdamas su ja, galvoji apie kitą moterį?

Edžiui net pirštai įskaudo; jis laikė vairą tvirčiau, negu reikėjo. Galvojo apie prabangų ponios Artur Baskom butą ties Penktosios aveniu ir Devyniasdešimt trečiosios gatvės kampu, prisiminė visas jos nuotraukas: kai ji buvo maža mergaitė, vėliau mergina, jauna nuotaka, ką tik pagimdžiusi motina, nelabai jauna nuotaka (ji tekėjo tris kartus) ir jaunatviškai atrodanti močiutė. Edis negalėjo žiūrėti į Magę Baskom ir *neįsivaizduoti* jos tokios, kokia ji buvo įvairiais savo ilgo gyvenimo tarpsniais.

– Stengiuosi matyti *visą* moterį, – pasakė Edis Hanai. – Žinoma, pastebiu, kad ji sena, bet juk būna nuotraukų – arba galima mintyse atkurti jos gyvenimą. Turiu galvoje, *visą* gyvenimą. Galiu įsivaizduoti ją, kai ji buvo daug jaunesnė už mane, nes kai kurie judesiai, veido išraiška juk nekinta. Sena moteris ne visada manosi esanti sena, aš irgi ne visada taip manau. Mėginu joje įžvelgti visą jos gyvenimą. Visas žmogaus gyvenimas mane iš tikrųjų jaudina.

Edis nutilo – ne tik todėl, kad susidrovėjo, bet ir dėl to, kad Hana verkė.

– Niekas niekada taip nežiūrės į *mane*, – tarė Hana.

Tai buvo viena iš tų akimirkų, kai Edžiui *reikėjo* pameluoti, bet jis negalėjo ištarti nė žodžio. Niekas niekada taip nežiūrės į Haną. Edis

mėgino įsivaizduoti ją sulaukusią šešiasdešimties, ir septyniasdešimties, ir aštuoniasdešimties metų, kai nežabotas jos seksualumas jau bus... *koks*? Hanos seksualumas *visada* bus nežabotas!

Edis atitraukė vieną ranką nuo vairo ir palietė ant kelių grąžomas Hanos rankas. Pajutusi jo prisilietimą, Hana tarė:

– Laikyk tą suknistą vairą *abiem* rankom, Edi. Tiesiog aš dabar neturiu draugo, tai ilgai netruks...

Kartais per savo gailestingumą Edis prisidarydavo rūpesčių. Pavojingai minkšta širdimi jis jautė, kad iš tikrųjų Hanai reikia ne dar vieno „draugo“, o *gero* draugo.

– Galvojau apie tai, kad galėtume pamėginti gyventi kartu, viename name, – pasiūlė Edis. (Gerai, kad vairavo jis, o ne Hana, nes ji būtų nuvažiavusi nuo kelio.) – Gal kartu galėtume nusipirkti Rutos namą Sagaponake. Žinoma, nemanau, kad ten dažnai... e... *susieitume*...

Hana, be abejo, nelabai nesuprato, *ką* Edis jai siūlo. Tą akimirką ji buvo tikrai pažeidžiama, todėl iš pradžių pamanė, jog Edis ne tik prie jos lenda, bet ir nori *vesti*. Klausydamasi tolesnių jo aiškinimų, ji visiškai sutriko.

– „Susieitume“? – paklausė Hana. – Ką, po galais, reiškia tas tavo „susieitume“?

Matydamas, kokia ji sutrikusi, Edis pasidavė panikai:

– Galėtum sau turėti didįjį miegamąjį! – išpyškino. – Man būtų gerai ir svečių miegamajame, koridoriaus gale. O Tedo darbo kambarį, ir Alano, galėtume pertvarkyti į miegamąjį *pirmame aukšte*. Man tai irgi būtų gerai. – Edis tik įkvėpė oro ir kalbėjo toliau: – Žinau, kaip nemėgsti daržinės, buvusios skvošo salės. Aš galėčiau ten dirbti – na, ten būtų mano darbo kambarys. O šiaip, visame name, gyventume kartu. Žinoma, vasarą turėtume susitarti, kuris kurį savaitgalį kviesimės svečių. Supranti, arba tavo draugus, arba mano! Bet jeigu tau iš esmės patinka sumanymas pirkti namą Hamptonuose, manau, kad – dviese – galėtume jį įsigyti. Ir *Ruta* būtų patenkinta, – neaiškiai vapaliojo Edis. – Ji su Grehemu kartais galėtų pas mus pasisvečiuoti. Tai reikštų, kad ji, *Ruta*, neturėtų visiškai atsisakyti to namo. Na,

Ruta, ir Grehemas, ir tas policininkas, – pridūrė Edis, nes iš persimainiusio Hanos veido nesuprato, ar ji tebėra sutrikusi, ar jai bevažiuojant pasidarė bloga.

– Nori pasakyti, kad būtume kaip kokie *kambario draugai*? – paklausė Hana.

– Pasidalytume išlaidas pusiau! – riktelėjo Edis.

– Tačiau tu ten gyventum visą laiką, ar ne? – paklausė Hana. Edis nesitikėjo tokio įžvalgumo. – Kaip gali sakyti „pusiau“, jeigu aš atvažiuočiau tik vasarą, ir kartais dar savaitgaliais, o tu gyventum visą laiką?

„Turėjau pats susiprasti! – galvojo Edis. – Mėginau elgtis su ja kaip su drauge, o ji jau *derasi*! Nieko iš to neišeis! Geriau būčiau išvis neprasižiojęs“. Susitvardęs jis tarė:

– Neįpirkčiau to namo, jei tu nesumokėtum pusės jo kainos. Gal ir *abu* neįpirktume.

– Nejaugi tas suknistas namas *toks* brangus! – sušuko Hana. – Kiek jis kainuoja?

– Daug, – tarė Edis, bet iš tikrųjų negalėjo atsakyti. Žinojo tik tai, kad vienas neturėtų tiek pinigų.

– Nori pirkti, bet nežinai, kiek kainuoja? – paklausė Hana.

Ji bent jau nebeverkė. Edis pagalvojo, kad Hana tikriausiai uždirba gerokai daugiau negu jis. Ji buvo vis populiarėjanti žurnalistė, gal netgi garsi, nors daugelis jos temų atrodė pernelyg niekingos, kad per jas išgarsėtum. Neseniai ji rašė vedamąjį straipsnį rimtam žurnalui (Edis, žinoma, nemanė, kad žurnalai gali būti „rimti“) apie nesėkmingus mėginimus perauklėti kalinius valstijų bei federaliniuose kalėjimuose. Straipsnis išėjo gana prieštaringas, be to, Hana kurį laiką bendravo su buvusiu kaliniu; tiesą sakant, tas kalinys ir buvo *Hanos* paskutinis netikęs vaikinas – gal todėl ji dabar taip šlykščiai jautėsi.

– *Tu* gal ir viena galėtum nusipirkti tą namą, – nusiminęs pasakė Edis Hanai.

– Kuriam galui aš jį pirksiu? – pasipiktino Hana. – *Man* tas namas ne koks atminų lobis!

„Niekada neturėsiu to namo, tačiau bent jau nereikės gyventi su *ja*!“ – galvojo Edis.

– Dievulėliau, tu tikrai trenktas, Edi, – tarė Hana.

Buvo dar tik pirmas lapkričio savaitgalis, bet palei žvyruotą kelią, pro Kevino Mertono sodybą vingiuojantį aukštyn, Rutos namų link, visi medžiai stovėjo pliki. Atrodė, kad nuogos pilkšvų klevų ir baltų beržų šakos drebėdamos laukia sniego. Jau spaudė šaltukas. Išlipusi iš automobilio Rutos kieme ir visa susigūžusi, Hana kaleno dantimis, kol Edis atidarė bagažinę. Bagažinėje buvo ne tik jų lagaminai, bet ir paltai; Niujorke paltų nereikėjo.

– Suknistas Vermontas! – vėl pasakė Hana.

Netrukus jie išgirdo, kad kažkas skaldo malkas. Prie užpakalinių namo durų buvo išversti kokie septyni ar netgi dešimt kubinių metrų kietmedžio, o šalia kraunama tvarkinga jau suskaldytų pliauskų rietuvė. Edis pamanė, kad malkas skaldantis vyriškis yra Rutos namų prižiūrėtojas, Kevinas Mertonas; Hanai iš pradžių irgi taip pasirodė, bet paskui ji įsižiūrėjo geriau.

Vyriškis dirbo taip susikaupęs, kad net nepastebėjo prie namo privažiavusio Edžio automobilio. Apsirengęs tik džinsais ir marškinėliais, jis, matyt, nejautė šalčio; tiesą sakant, netgi prakaitavo. Malkas skaldė bei krovė sparčiai ir metodiškai. Jei rąstgalys būdavo palyginti plonas, dėdavo jį stačią ant trinkos ir išilgai perskeldavo kirviu, o jei per storas, – tai matydavo iš pirmo žvilgsnio, – skeldavo pleištu ir tvokle. Galėjai pamanyti, kad Haris Hukstra iš prigimties moka naudotis tais įrankiais, nors malkas jis skaldė gal tik porą savaičių; anksčiau niekada nebuvo to daręs.

Hariui patiko skaldyti malkas. Smarkiai užsimodamas kirviu ar tvokle, jis įsivaizduodavo, kaip kurs židinį. Hanai ir Edžiui jis atrodė toks stiprus ir taip įsijautęs į darbą, lyg būtų skaldęs malkas visą dieną. Hana dar pagalvojo, kad jis tikriausiai *bet ką* galėtų daryti visą dieną – arba visą naktį. Ji staiga ėmė gailėtis, kad nepašalino plaukelių nuo viršutinės lūpos, neišsitrinko galvos, nepasidažė, kad atvažiavo be liemenėlės ir taip prastai apsirengusi.

– Čia turbūt tas olandas, Rutos policininkas! – pašnibždėjo Hanai Edis.

– Velniai griebtų, – taip pat pašnibždomis atsakė Hana. Ji akimirką pamiršo, kad Edis nieko nežino apie slaptą jųdviejų su Ruta žaidimą. – Ar girdėjai tą garsą? – paklausė kaip visada suglumusio Edžio. – A, man kelnaitės slysta ant žemės, – pridūrė. – *Štai* koks čia garsas!

– O, – tarė Edis. „Kokia vulgari moteris ta Hana! – pagalvojo. – Ačiū Dievui, nereikės su ja gyventi!“

Haris Hukstra išgirdo jų balsus. Jis padėjo kirvį ir žengė artyn; jie stovėjo kaip vaikai, bijantys atsitraukti nuo automobilio, kai buvęs policininkas priėjęs paėmė lagaminą iš drebančios Hanos rankos.

– Sveikas, Hari, – šiaip taip išstenėjo Edis.

– Jūs tikriausiai Edis ir Hana, – pasakė Haris.

– Velniai griebtų, – tarė Hana, bet kažkodėl labai plonu, kaip mažos mergytės, balseliu.

– Ruta sakė, kad taip pasakysite! – šyptelėjo Haris.

„Gerai, *dabar* aš suprantu – kas nesuprastų? – galvojo Hana. – Gaila, kad nesusipažinau su juo pirma!“ – Hana *tikrai* taip galvojo. Tačiau kažin koks vidinis balsas, amžinai mėginantis palaužti išorinį ir tik *tariamą* jos pasitikėjimą savimi, Hanai sakė, kad net jeigu ji *būtų* susipažinusi su Hariu pirma, jis nebūtų ja domėjęsis – bent jau ne ilgiau negu vieną naktį.

– Labai malonu su tavimi susipažinti, Hari, – tik tiek pasakė Hana.

Edis pamatė jų pasitikti ateinančią nuo šalčio susigūžusią Rutą. Ji buvo miltais apsibarsčiusi džinsus ir išsitepusi kaktą – tikriausiai atgalia ranka braukė nuo veido plaukus.

– Sveiki! – šūktelėjo Ruta.

Hana pirmą kartą matė ją tokią; Ruta atrodė daugiau negu laiminga.

„Tai štai kas yra meilė“, – pagaliau suvokė Edis; jis dar niekada nesijautė toks prislėgtas. Žiūrėdamas į Rutą, Edis niekaip nesu-

prato, kodėl jam kadaise pasirodė, kad ji panaši į Merion, – ir kaip jis galėjo manyti, kad ją myli?

Hana žvilgčiojo tai pirmyn, tai atgal; iš pradžių geidulingai – į Harį, paskui pavydžiai – į Rutą. „Velniai griebtų, jie įsimylėję!“ – nekęsdama savęs galvojo Hana.

– Tavo kakta miltuota, vaikeli, – bučiuodama Rutą pasakė Hana. – Ar girdėjai tą garsą? – sušnibždėjo senai draugei į ausį. – Man kelnaitės slysta ant žemės – ne, jau *nuslydo*!

– Man irgi, – rausdama tarė Ruta.

„Rutai pasisekė, – galvojo Hana, – ji gyvena taip, kaip visada norėjo. Jai pasisekė“. Bet užuot taip ir pasakiusi, Hana draugei tarė:

– Man reikia išsitrinkti plaukus, vaikeli. Ir gal pasidažyti.

(Į Harį ji nebežiūrėjo – negalėjo žiūrėti.)

Staiga pro virtuvės duris išlėkė Grehemas ir apkabino Haną per klubus – vos neparvertė; Hana apsidžiaugė, turėdama į ką nukreipti dėmesį.

– Koks čia bernas? – sušuko ji. – Čia negali būti mano *krikštasūnis* – jis per didelis! Koks čia bernas?

– Čia aš! *Grehemas*! – spiegė Grehemas.

– *Tu* negali būti Grehemas – tu *per didelis*! – pasakė Hana, imdama vaiką ant rankų ir bučiuodama.

– Aha, čia aš – Grehemas! – šaukė Grehemas.

– Sakyk „taip“, ne „aha“, vaikeli, – sušnibždėjo Hana berniukui.

– Taip, čia aš – Grehemas! – pakartojo vaikas.

– Nuvesk mane į kambarį, Grehemai, – tarė jam Hana. – Ir padėk atsukti vandenį duše arba prisileisti vonią – man reikia išsitrinkti plaukus.

– Ar tu verkei, Hana? – paklausė berniukas. Ruta žvilgtelėjo į Haną, o ši nusuko akis. Haris su Edžiu prie virtuvės durų grožėjosi malkų rietuve.

– Kas nors atsitiko? – paklausė Ruta Hanos.

– Ne, nieko. Tik Edis ką tik pasiūlė gyventi kartu, bet ne ta prasme, – paaiškino Hana. – Norėjo, kad būčiau lyg ir jo kambario draugė.

– Keista, – tarė Ruta.

– O, tai dar ne viskas! – pasakė Hana, vėl bučiuodama Grehemą.

Vaikus nedažnai nešiojančiai Hanai buvo sunku laikyti ketverių metų Grehemą. Ji norėjo greičiau eiti į savo kambarį, kad galėtų palįsti po dušu arba išsimaudyti vonioje, pasinerti į naujausius atsiminimus apie tai, kaip atrodo meilė, – kad atpažintų, jeigu kada nors taip nutiktų ir jai.

Hana žinojo, kad taip nenutiks.

Laiminga pora, du nelaimingi jų draugai

Ruta Koul su Hariu Hukstra susituokė Padėkos dienos rytą Rutos namuose Long Ailande – svetainėje, į kurią šiaip beveik niekas ir neužsukdavo. Ruta manė, kad geriausiai atsisveikins su namu jame susituokdama. Prieškambario bei antro aukšto koridoriaus pasieniuose stovėjo krūvos kartoninių dėžių su priklijuotais nurodymais daiktų gabentojams. Visi baldai buvo su pritvirtintomis raudonomis arba žaliomis kortelėmis; raudona kortelė reiškė, jog tą baldą reikia palikti, o žalia – vežti į Vermontą.

Jeigu iki vasaros namo Sagaponake nebūtų pavykę parduoti, Ruta būtų jį nuomojusi. Daugumą baldų ji pažymėjo raudonomis kortelėmis; jie jai *nepatiko*. Namas Hamptonuose Rutai niekada nebuvo laimingas, išskyrus tuos metus, kai gyveno jame su Alanu. (Alanas jai neatrodė susijęs su namu Vermonte – ir gerai.)

Edis pastebėjo, kad nuo sienų nukabintos visos nuotraukos – tikriausiai sudėtos į keletą kartoninių dėžių. Tačiau ne taip kaip aną kartą, kai dingo nuotraukos, šįkart buvo nuimti ir jas laikę kabliukai; likusios skylės buvo užglaistytos, sienos ką tik perdažytos arba išklijuotos naujais tapetais. Galimi namo pirkėjai nebūtų nė įtarę, kiek nuotraukų kadaise kabojo ant tų sienų.

Ruta Edžiui ir Hanai pasakė, kad sutuoktuvių apeigoms „pasiskolino“ pastorių iš vienos Bridžhamptono bažnyčios. Tas stambus, iš pažiūros kiek suglumęs vyriškis širdingai spaudė visiems rankas ir griaudėjo garsiu, visame pirmame aukšte rezonuojančiu baritonu, nuo kurio žvangėjo valgomajame išdėlioti indai. Končita Gomes jau buvo padengusi stalą Padėkos dienos pietums.

Nuotaką už vyro išleido Eduardas. Edis buvo Hario pabrolys. Hana – Rutos pamergė, jau antrą kartą. Per pirmąsias Rutos vestuves ją už vyro leido Edis; šįkart jis apsidžiaugė, sužinojęs, kad nebereikės to daryti. Edis labiau norėjo būti pabroliu; nors su Hariu jis susipažino mažiau negu prieš mėnesį, olandas jam tikrai patiko. Hanai irgi patiko Haris, bet ji vis dar negalėjo į jį žiūrėti.

Haris per sutuoktuvių apeigas ketino skaityti eilėraštį. Nežinodamas, kad būtent Jeitso eilėraštį Alanas buvo Edžiui nurodęs perskaityti per jo laidotuves, jis Jeitso eilėraštį pasirinko savo vestuvėms. Nors jo beklausydami visi – Ruta, ir Hana, ir netgi Edis – apsiverkė, Ruta pajuto, jog dėl to dar labiau myli Harį. Eilėraštį apie „vargšą" Haris (palyginti su Ruta, jis ir buvo vargšas) skaitė entuziazmo kupinu balsu – tikriausiai taip jauni policininkai pirmą kartą perskaito nusikaltėliams jų teises.

Eilėraščio pavadinimas buvo „Jei jis turėtų dangiškąją skraistę"; Eduardas su Končita jo klausėsi susiėmę rankomis – lyg vėl tuokdamiesi.

Jei aš turėčiau dangiškąją skraistę,
Apsiūtą auksu, puoštą sidabru,
Ir mėlyną, ir blankią, ir tamsiausią skraistę,
Išaustą iš nakties ir iš dienos, su švytinčiu rūku,
Aš tau po kojom skraistę tą paskleisčiau:
Tačiau aš, vargšas, turiu tik svajones;
Taigi aš jas po kojom tau paskleisiu;
Ženki atsargiai, nes žengi per mano svajones.

Grehemas laikė žiedus – buvo žiedų laikytojas, bet jam pasigirdo, jog *laidotojas*. Taigi kai reikėjo paduoti žiedus, vaikas labai įsižeidė, kad visi pamiršo tokią svarbią vestuvių dalį. Kada jis *laidos* žiedus ir kur? Po apeigų, kadangi Grehemas puolė į neviltį dėl, jo nuomone, netinkamo elgesio su žiedais, Ruta leido jam palaidoti žiedus prie baseino, po aukštai iškilusiais ligustrais. Haris gerai įsidėmėjo laidojimo vietą, kad po kurio laiko galėtų Grehemui parodyti, iš kur žiedus iškasti.

Šiaip antrosios Rutos vestuvės praėjo sklandžiai. Tik Hana pastebėjo, kad nei Ruta, nei Edis lyg ir nesidairo Rutos motinos. Gal jie ir galvojo apie Merion, bet neišsidavė. Pati Hana dėl Merion per daug galvos nesuko; ji Rutos motinos, be abejo, nepažinojo.

Padėkos dienos kalakuto, kurį Ruta su Hariu atsivežė iš Vermonto, būtų pakakę ir dar vienai šeimai, ne tik Rutai, Hariui, Hanai, Edžiui, Eduardui ir Končitai; pusę to, kas liko, Ruta sukrovė Eduardui ir Končitai, kad parsineštų namo. Grehemas, į kalakutą žiūrėjęs įtariai, pareikalavo karšto sumuštinio su sūriu.

Per gana ilgai trukusius pietus Hana lyg tarp kitko Rutos paklausė, kiek ji prašo už namą. Kaina buvo tokia, kad ją išgirdęs Edis šliūkštelėjo spanguolių padažo sau ant kelnių, tuo tarpu Hana ramiai tarė:

– Tikriausiai todėl iki šiol ir nepardavei. Gal tau reikėtų sumažinti kainą, vaikeli?

Edis jau buvo praradęs viltį, kad kada nors tas namas bus jo; jis tikrai nebenorėjo gyventi jame su Hana, dar neturinčia draugo, bet vis tiek gražiai pasipuošusia Padėkos dienos savaitgaliui. (Ruta seniai buvo pastebėjusi, kad Hana labai stengiasi patikti Hariui.)

Dabar, kai Hana vėl rūpinosi savo išvaizda, Edis nebekreipė į ją dėmesio – jos grožis jo nejaudino. Be to, neabejotina Rutos laimė nuslopino vienerius metus trukusią Edžio aistrą *jai*; Edis vėl, kaip ir seniau, mylėjo Merion. Bet ar galėjo tikėtis kada nors ją pamatyti ar bent jau gauti kokią žinią iš jos? Buvo praėję beveik du mėnesiai nuo to laiko, kai jis nusiuntė jai savo knygas – ir nesulaukė jokio atsakymo. Edis, kaip ir Ruta, nebepuoselėjo vilties, kad Merion kada nors atsilieps. (Merion neatsakė ir į Rutos laišką.)

Ko galima buvo tikėtis po beveik keturiasdešimties metų? Kad Merion pateiks ataskaitą apie savo elgesį Toronte? Kad atsiųs apybraižą, kurioje bus aprašyti jos, emigrantės, išgyvenimai? Net Edis su Ruta nemanė, kad Merion pasirodys per antrąsias Rutos vestuves.

– Šiaip ar taip, – pašnibždėjo Hana Hariui, kai jis pylė jai dar vyno, – per pirmąsias ji nepasirodė.

Haris jautė, apie ką nereikia šnekėti. Dabar jis ėmė neužsičiaupdamas šlovinti malkas. Niekas nežinojo, kaip į tai reaguoti. Visi tik sėdėjo ir klausėsi. Tiesą sakant, Haris buvo pasiskolinęs Kevino Mertono pikapą ir atsivežęs porą kubinių metrų kietmedžio malkų iš Vermonto į Long Ailandą.

Edžiui atrodė, kad Haris pernelyg žavisi savo malkomis. Apskritai tas pokalbis apie malkas Edžiui nebuvo įdomus, bet Haris vis pasakojo apie jas, labai išsamiai, kol baigėsi Padėkos dienos pietūs. (Haris tebešnekėjo apie malkas ir tada, kai Eduardas su Končita išėjo namo.) Edžiui tikrai labiau patikdavo, kai Haris kalbėdavo apie knygas. Beveik niekas iš Edžio pažįstamų nebuvo skaitęs tiek knygų kiek Haris – gal tik velionis Edžio tėvas, Mėtinis.

Po pietų, kai Haris su Edžiu plovė indus, o Hana guldė Grehemą ir rengėsi prieš miegą paskaityti jam kokią knygutę, Ruta stovėjo po žvaigždėtu dangumi šalia baseino; baseinas prieš žiemą buvo uždengtas, dalis vandens nuleista. Puslankiu susodinti ligustrai tamsoje atrodė tarsi didžiulis žvaigždes apjuosęs rėmas.

Ruta beveik nebeprisiminė to laiko, kai kieme dar nebuvo nei baseino, nei jį supančios gyvatvorės, kai vietoje pievelės buvo nešienautas laukas, dėl kurio ginčijosi jos tėvai. Staiga Ruta pagalvojo, kad kadaise, tokiomis šaltomis naktimis, – kai kažkas kitas plaudavo indus, o tėvas arba auklė *jai* prieš miegą skaitydavo knygutę, – motina tikriausiai stovėdavo šitame kieme, po tomis pačiomis negailestingomis žvaigždėmis. Merion turbūt nežiūrėdavo į dangų ir nemanydavo, kad jai pasisekė, kaip dabar manė jos duktė.

Ruta žinojo, kad jai pasisekė. Ji nusprendė kitą knygą rašyti apie sėkmę: apie tai, kaip sėkmė ir nelaimės nevienodai padalijamos, jei ne gimimo akimirką, tai vėliau, kai atsiranda įvairių nuo mūsų nepriklausančių aplinkybių, kai didelę įtaką mums ima daryti visokie, regis, atsitiktiniai įvykiai – ir žmonės, su kuriais susipažįstame, ir laikas, kada susipažįstame, ir netgi tai, ar tie mums svarbūs žmonės nesusipažįsta su kuo nors kitu. Rutai teko patirti tik *šiek tiek nelaimių*. Kodėl jos motina jų išgyveno tiek *daug*?

– Mamyte, – tarė Ruta šaltoms žvaigždėms, – sugrįžk pasidžiaugti savo anūku, kol dar gali.

Antrame namo aukšte, Rutos miegamajame, – tiesą sakant, toje pačioje didžiulėje lovoje, kurioje mylėjosi su velioniu Tedu Koulu, – Hana Grant vis dar *mėgino* skaityti knygelę jo niekada nepažinotam anūkui. Hanai nesisekė; dantų valymosi bei pižamos rinkimosi ritualas užtruko ilgiau, negu ji tikėjosi. Ruta jai buvo sakiusi, kad Grehemui labai patinka knygos apie Madliną, bet pats Grehemas neatrodė tuo įsitikinęs.

– Kuri man labai patinka? – paklausė Grehemas.

– Visos, – tarė Hana. – Išsirink, kurią nori, ir aš tau paskaitysiu.

– Man nepatinka *Madlina ir čigonai*, – pareiškė Grehemas.

– Gerai. Tada šitos neskaitysim, – pasakė Hana. – Man ji irgi nepatinka.

– Kodėl? – paklausė Grehemas.

– Dėl tos pačios priežasties, kaip ir tau, – atsakė Hana. – Išsirink, kurią nori. Išsirink knygelę, bet kurią.

– *Madlinos gelbėjimas* man atsibodo, – tarė Grehemas.

– Gerai. Man irgi, – pasakė Hana. – Išsirink, kuri tau patinka.

– Man patinka *Madlina ir netikusi skrybėlė*, – nusprendė berniukas, – bet nepatinka Pepitas – labai nepatinka.

– Argi Pepito nėra *Madlinoje ir netikusioje skrybėlėje*? – paklausė Hana.

– Yra, todėl aš jos ir nemėgstu, – atsakė Grehemas.

– Grehemai, išsirink knygelę, kurią *mėgsti*, – tarė Hana.

– Ar tu nerviniesi? – paklausė Grehemas.

– Aš? Ne, – pasakė Hana. – Galiu laukti nors ir visą dieną.

– Jau naktis, – atkreipė jos dėmesį berniukas. – Diena pasibaigė.

– O *Madlina Londone*? – pasiūlė Hana.

– Ten irgi yra Pepitas, – tarė Grehemas.

– Tai gal skaitom tiesiog *Madliną*, originalią *Madliną*?

– Ką reiškia „originalią“? – paklausė Grehemas.

– Pirmąją.

– Tą jau daug kartų girdėjau, – pasakė Grehemas.

Hana nukorė galvą. Per pietus buvo išgėrusi daug vyno. Ji nuoširdžiai mylėjo Grehemą, vienintelį savo krikštasūnį, bet kartais

bendraudama su juo džiaugdavosi, kad nusprendė niekada neturėti vaikų.

– Noriu *Madlinos Kalėdų*, – galiausiai pareiškė Grehemas.

– Tačiau dabar tik Padėkos diena, – tarė Hana. – Nori klausytis istorijos apie Kalėdas per Padėkos dieną?

– Sakei, kad galiu išsirinkti bet kurią.

Jų balsai girdėjosi ir pirmame aukšte, virtuvėje, kur Haris grandė kepamąją skardą. Edis užsimiršęs džiovino mentelę, mosuodamas ja ore. Jis Hariui ką tik kažką sakė apie pakantumą, bet lyg ir pametė mintį. Iš pradžių jiedu šnekėjosi apie *ne*pakantumą (daugiausia rasinį bei religinį) Jungtinėse Valstijose, tačiau Haris jautė, kad Edis kreipia pokalbį į asmeniškesnius dalykus; tiesą sakant, Edis jau buvo beprisipažįstąs, jog negali pakęsti *Hanos*, kai ta pati Hana, kalbėdama su Grehemu, jį išblaškė.

Haris žinojo, kas yra pakantumas. Jis nesirengė įtikinėti nei Edžio, nei kurio nors kito Amerikos piliečio, jog olandai pakantesni už daugumą amerikiečių, bet iš tikrųjų taip manė. Haris jautė, kad Hana negali pakęsti Edžio, *ne tik* todėl, kad jis (jos nuomone) pernelyg jausmingas ir nuolat susižavi pagyvenusiomis moterimis, bet ir dėl to, kad Edis nėra garsus rašytojas.

„Joks nepakantumas Amerikoje neprilygsta ypatingam amerikiečių nepakantumui tiems, kuriems nesiseka“, – galvojo Haris. Nors jis nesižavėjo Edžio kūriniais, pats Edis jam labai patiko, ypač todėl, kad buvo nuoširdžiai prisirišęs prie Rutos. Reikia pripažinti, kad Haris seniai suko galvą, *kodėl* Edis taip garbina Rutą; jis manė, jog veikiausiai tai susiję su dingusia Rutos motina, – buvęs policininkas suprato, kad Rutą su Edžiu labiausiai suartina Merion nebuvimas. Jos nebuvimas buvo svarbiausia jų gyvenimo dalis, kaip Rojei jos duktė.

O dėl Hanos, tai net prie visko pripratęs olandas vos galėjo ją pakęsti. Hanos meilė Rutai nebuvo tokia besąlygiška kaip Edžio. Be to, žvilgsniai, kuriais Hana varstė buvusį seržantą Hukstrą, jam atrodė kažkur matyti. Hanos širdis buvo kaip prostitutės, o prostitutės širdis, kad ir ką sakytų žmonės, tikrai ne auksinė – Haris

tai žinojo. Prostitutė dažniausiai myli tik dėl išskaičiavimo. Meile, kuri pagrįsta išskaičiavimu, pasitikėti neverta.

Be abejo, ne taip jau lengva susidraugauti su mylimojo ar mylimosios draugais, bet Haris mokėjo kartais patylėti ir žinojo, kada geriau tik stebėti viską iš šalies.

Kai Haris ant viryklės užstatė puodą sultiniui virti, Edis paklausė, kaip jis ketina leisti laiką išėjęs į pensiją, – nes Edis (ir Hana) vis galvojo, ką buvęs policininkas dabar *veiks*. Gal jį sudomins Vermonto teisėtvarka? Haris toks uolus, bet išrankus skaitytojas – gal pats mėgins rašyti kokį romaną? Be to, juk aišku, kad jam patinka fizinis darbas. Gal ieškosis tokio, kad galėtų dirbti atvirame ore?

Tačiau Haris Edžiui pasakė, jog pirma laiko į pensiją išėjo ne tam, kad ieškotųsi kito darbo. Jis norėjo daugiau skaityti, keliauti, – bet tik tada, kai Ruta bus laisva ir galės keliauti su juo. Nors Ruta buvo, kaip pati sakė, pusėtina virėja, Hariui virtuvėje sekėsi geriau, jis turėjo pakankamai laiko maisto produktams pirkti. Be to, Haris ketino daug ką nuveikti su Grehemu.

Kaip tik tai Hana anksčiau ir buvo pašnibždėjusi Edžiui: Ruta ištekėjo už namų šeimininkės! Kiekvienai rašytojai praverstų toks namų ruošą atliekantis vyras! Ruta Harį vadino savo policininku, bet, Hanos nuomone, Haris buvo Rutos *namų šeimininkė*.

Atėjusi iš lauko, Ruta šildėsi veidą bei rankas prie jau burbuliuojančio sultinio puodo.

– Visą savaitgalį valgysim kalakutienos sriubą, – pasakė jai Haris.

Kai indai buvo suplauti, Edis su Ruta ir Hariu įsitaisė svetainėje, kur pora tik tą rytą susituokė, bet žiūrėdamas į Rutą ir Harį, Edis galvojo, kad jie atrodo taip, lyg visada būtų vienas kitą pažinoję. „Jie ir bus tokie artimi per amžius“, – neabejojo Edis. Jaunavedžiai sėdėjo ant sofos – Ruta gurkšnojo vyną, Haris gėrė alų. Visi girdėjo, kaip Hana antrame aukšte skaito Grehemui:

Buvo naktis prieš Kalėdas,
Ir nė vienoj pašalėj
Nekrusčiojo visiškai niekas,
Netgi pelė.

Nes kaip ir visi tam senam name
Pelė buvo lovoj – ją kankino sloga.
Tik mūsų
Mažoji Madlina
Atsikėlus seniai
Jautėsi
Puikiai.

– Aš irgi taip jaučiuosi, – pasakė Haris. – Puikiai.

– Ir aš, – tarė Ruta.

– Už laimingąją porą! – pasiūlė tostą Edis O'Hara, įsipylęs dietinės kolos.

Visi trys draugai pakėlė taures. Iš viršaus ir toliau maloniai skambėjo Grehemui knygelę skaitančios Hanos balsas. Ruta vėl pagalvojo, kaip jai pasisekė, kad teko patirti tik *šiek tiek nelaimių*.

* * *

Per tą ilgą Padėkos dienos savaitgalį laimingoji pora su Hana ir Edžiu, dviem nelaimingais savo draugais, pietavo tik du kartus.

– Jie visą savaitgalį dulkinosi – aš nejuokauju, – pašnibždėjo Hana Edžiui, atvažiavusiam pietų šeštadienio vakare. – Mane pasikvietė tik tam, kad prižiūrėčiau Grehemą, kol patys kur nulindę *smaginsis*! Nenuostabu, kad niekur neišvyko medaus mėnesio, juk jiems ir *nereikia*! Todėl ir prašė manęs būti pamerge!

– Gal tau tik taip atrodo, – tarė Edis, bet Hana tikrai buvo patekusi į neįprastą padėtį – neįprastą *jai*. Ji gyveno Rutos namuose be „draugo" ir aiškiai jautė, kad Ruta su Hariu, jeigu ir nesimyli kiekvieną akimirką, tai bent jau *norėtų* mylėtis.

Haris svečius vaišino burokėlių mišraine ir iš tiesų puikia kala-

kutienos sriuba; be to, dar buvo iškepęs kukurūzinės duonos. Visi labai nustebo, kai Haris ir Grehemą įkalbėjo paragauti sriubos; berniukas ją valgė užsikąsdamas karštu sumuštiniu su sūriu. Jie dar nebuvo pakilę nuo stalo, kai į duris pasibeldė iš kailio besinerianti Rutos nekilnojamojo turto agentė su kažkokia iš pažiūros pikta moterimi, kurią pristatė kaip galimą pirkėją.

Agentė Rutos atsiprašė, kad nepaskambino iš anksto ir nesusitarė dėl apsilankymo; „galima pirkėja" atseit ką tik sužinojusi, kad namas parduodamas, ir būtinai norėjusi jį apžiūrėti prieš grįždama į Manhataną.

– Noriu išvažiuoti dar šįvakar, kad nepakliūčiau į spūstį, – tarė galima pirkėja, vardu Kandida. Jos veido išraiška buvo rūgšti, lūpos taip kietai sučiauptos, kad galėjai pamanyti, jog šypsodamasi ji kenčia baisius skausmus – ką jau kalbėti apie juoką. Kadaise Kandida, matyt, buvo tokia pat graži kaip Hana – ir dabar atrodė tokia pat liekna ir taip pat madingai apsirengusi, bet, ko gero, jau Hario amžiaus, jeigu ne vyresnė. Jai labiau rūpėjo įvertinti valgomajame prie stalo susėdusius žmones negu namą.

– Kas nors skiriasi? – paklausė Kandida.

– Ne. Jie, beje, ką tik susituokė, – tarė Hana, rodydama į Rutą ir Harį. – O mes niekada nebuvome nei išsiskyrę, nei susituokę, – pasakė apie save ir Edį.

Kandida klausiamai žvilgtelėjo į Grehemą. Hana jai nepaaiškino, iš kur atsirado *Grehemas*. „Ir neaiškinsiu", – nusprendė Hana, mėgindama žvilgsniu sugluminti tą pikčiurną.

Ant valgomojo indaujos, šalia Kandidos rūsčiai nužvelgto dubens su mišrainės likučiais, gulėjo ir *Mano paskutinio netikusio vaikino* vertimas į prancūzų kalbą. Rutai ir Hariui ta knyga – *Mon dernier voyou* – buvo brangus prisiminimas apie meilę Paryžiuje. Iš Kandidos žvilgsnio galima buvo suprasti, kad prancūzų kalba jai kelia pasibjaurėjimą. Rutai nepatiko ta moteris. Tikriausiai ji nepatiko ir gerokai sutrikusiai nekilnojamojo turto pardavimo agentei.

Stambaus sudėjimo, meiliai pačiulbėti mėgstanti agentė dar kartą atsiprašė, kad įsibrovė per pietus. Ji buvo viena iš tų moterų,

kurios griebiasi prekybos nekilnojamuoju turtu, kai jų vaikai palieka gimtąjį lizdą. Atrodė, kad ji jaučia erzinantį ir gana pavojingą poreikį visiems įtikti, bet jai turbūt labiau sekėsi kasdien tepti sumuštinius su riešutų sviestu ir marmeladu negu pirkti ir parduoti namus; vis dėlto jos įkarštis, nors ir lengvai nuslopinamas, buvo nuoširdus. Ji tikrai norėjo, kad visiems viskas patiktų, tačiau taip būdavo retai, todėl nekilnojamojo turto pardavimo agentė dažnokai apsipildavo ašaromis.

Haris pasisiūlė uždegti šviesas daržinėje, kad galima pirkėja galėtų žvilgtelėti į antrame aukšte esantį darbo kambarį, bet Kandida pareiškė namo Hamptonuose ieškanti ne tam, kad sėdėtų daržinėje. Jai labiausiai rūpėjo apžiūrėti miegamuosius, taigi agentė nenoromis užlipo su ja į viršų. Neturintis ką veikti Grehemas nusekė joms iš paskos.

– Mano apatiniai išmėtyti po visą kambarį, – sušnibždėjo Hana Edžiui, kuris puikiai galėjo tai įsivaizduoti – *jau* įsivaizdavo.

Kai Haris su Ruta nuėjo į virtuvę atnešti deserto, Hana Edžiui pašnibždomis tarė:

– Žinai, ką jie daro lovoje?

– Aš *įsivaizduoju*, ką Ruta su Hariu daro lovoje, – šnipštelėjo jai Edis. – Gali ir *nesakyti*.

– Jis jai *skaito*, – tyliai tarė Hana. – Tai trunka *valandų valandas*. Kartais ir ji jam skaito, bet jo balsą girdžiu geriau.

– Juk sakei, kad jie visą laiką dulkinasi.

– *Dieną*. O naktį jis jai *skaito* – tai nenormalu, – pridūrė Hana.

Edį vėl apėmė pavydas ir ilgesys.

– Namų šeimininkės paprastai taip nedaro, – sušnibždėjo jis Hanai ir buvo pervertas rūsčiu žvilgsniu.

– Apie ką ten šnibždatės? – šūktelėjo Ruta iš virtuvės.

– Gal mes užmezgėme romaną... – atsakė Hana; Edis iš drovumo net susigūžė.

Jie valgė obuolių pyragą, kai nekilnojamojo turto pardavimo agentė vėl atvedė Kandidą į valgomąjį, – Grehemas kaip piktas pinigas vilkosi iš paskos.

– Toks namas man per didelis, – pareiškė Kandida. – Aš išsiskyrusi.

Agentė, skubėdama paskui išeinančią klientę, žvilgtelėjo į Rutą ašarų priplūdusiomis akimis.

– Ar dar reikėjo *sakyti*, kad išsiskyrusi? – tarė Hana. – Juk ir taip visiems aišku!

– Ji apžiūrėjo vieną Hario knygą, – raportavo Grehemas. – Ir spoksojo į tavo liemenėlę ir kelnaites, Hana.

– Kai kurie žmonės taip daro, vaikeli, – pasakė Hana.

Tąnakt Edis O'Hara kaip reikiant įmigo kukliame savo namelyje šiaurinėje Meiplo alėjos pusėje, nors Long Ailando geležinkelio bėgiai buvo ne daugiau kaip už dviejų šimtų pėdų nuo jo lovos galvūgalio. Edis jautėsi toks pavargęs, – kaip beveik visada, kai dėl ko nors nusimindavo, – kad jo nepažadino netgi traukinys, trečią valandą dvidešimt viena minutė lekiantis į rytus. Tokiu laiku Edis paprastai pabusdavo, išgirdęs dundėjimą, tačiau tą sekmadienį miegojo kaip užmuštas... kol septintą valandą septyniolika minučių kitas traukinys nulėkė į vakarus. (Šiokiadieniais Edis būdavo prikeliamas anksčiau – pirmas traukinys į vakarus važiuodavo šeštą dvylika.)

Kai paskambino Hana, Edis dar tik virėsi kavos.

– Turiu iš čia dingti, – sušnibždėjo Hana. Ji jau mėgino nusipirkti bilietą į maršrutinį autobusėlį, bet visi buvo išparduoti. Iš pradžių Hana ketino važiuoti vakare, šeštą valandą viena minutė išvykstančiu traukiniu tiesiai į Pensilvanijos stotį. – Bet dabar noriu išsikapstyti kuo greičiau, – pasakė ji Edžiui. – Tie balandėliai varo mane iš proto. Pamaniau, kad tu žinosi, kada važiuoja traukiniai.

O, taip – Edis žinojo, kada važiuoja traukiniai. Po pietų šeštadieniais, sekmadieniais ir per šventes traukinys į vakarus išvykdavo ketvirtą valandą viena minutė. Beveik visada būdavo galima įsėsti į jį Bridžhamptone. Tačiau dėl viso pikto Edis Haną perspėjo, kad jeigu tas traukinys kartais būtų perpildytas, jai, ko gero, tektų pastovėti.

– Ar nemanai, kad koks nors vyrukas užleistų man vietą ar bent jau pasisodintų ant kelių? – paklausė Hana. Tai išgirdęs Edis pasijuto dar labiau prislėgtas, bet sutiko paimti Haną ir nuvežti į Bridžhamptono stotį. Be priežiūros paliktos stoties pamatai buvo prie pat Edžio namų. Be to, Hana Edžiui pasakė, kad Haris jau pažadėjo po pietų su Grehemu pasivaikščioti paplūdimiu – kaip tik tuo metu, kai Ruta, kaip seniai visiems paskelbė, ilgai prausis vonioje.

Tą sekmadienį, besibaigiant Padėkos dienos savaitgaliui, lijo šaltas lietus. Gulėdama vonioje Ruta prisiminė, kad kaip tik tokį vakarą prieš daugelį metų tėvas liepė jai vežti jį į „Stanhopą“, kur jau buvo nusivežęs daugybę moterų. Važiuodamas jis pasakojo, kas atsitiko Tomui ir Timočiui, o Ruta neatitraukė akių nuo kelio. Dabar Ruta išsitiesė vandenyje, tikėdamasi, kad Haris šiltai apsirengė pats ir aprengė Grehemą, prieš veždamasis jį per lietų pasivaikščioti paplūdimiu.

Kai Edis paėmė Haną, olandas su berniuku jau lipo į Kevino Mertono pikapą, apsirengę neperšlampamais apsiaustais ir užsidėję plačiakraštes ziuidvestes. Grehemas dar avėjo guminiais aulinukais, o Haris kaip visada buvo su savo sportbačiais, kurių nebijojo sušlapinti. (Batai, tikę tarnybai „raudonųjų žibintų“ rajone, turėjo atlaikyti ir pasivaikščiojimą paplūdimiu.)

Kadangi oras buvo prastas, palyginti mažai niujorkiečių važiavo namo popietiniu traukiniu; dauguma buvo išlėkę anksčiau. Ketvirtą valandą viena minutė iš Bridžhamptono į vakarus išvykstantis traukinys į stotį atidundėjo pustuštis.

Hana tarė:

– Bent jau neturėsiu paaukoti nekaltybės ar dar ko nors, kad gaučiau suknistą vietą.

– Saugok save, Hana, – pasakė jai Edis, gal ir ne meiliai, bet nuoširdžiai susirūpinęs.

– Tai tu turėtum labiau save saugoti, Edi.

– Aš nepražūsiu, – pareiškė Edis.

– Paklausyk manęs, keistuoli, – tarė Hana. – Laiko nesustabdysi. – Ji suėmė Edį už rankų ir pabučiavo į abu skruostus. Hana

visada taip darydavo, užuot paprasčiausiai paspaudusi ranką. Neretai ji su vienu ar kitu vyru ir permiegodavo, užuot paprasčiausiai paspaudusi jam ranką.

– Ką turi galvoje? – paklausė Edis.

– Praėjo beveik keturiasdešimt metų, Edi. Jau laikas tau atsikvošėti!

Paskui traukinys pajudėjo, ir Hana išvažiavo. Edis liko stovėti lietuje, tarytum suakmenėjęs nuo jos pasakytų žodžių. Tie žodžiai jam priminė taip ilgai užsitęsusį sielvartą, kad jis jų nepamiršo ir atsainiai taisydamasis sekmadienio vakarienę, ir vėliau ją valgydamas.

„Laiko nesustabdysi“, – skambėjo Edžiui ausyse dar ilgai po to, kai jis tėkštelėjo ant grotelių marinuotą tuno gabalą. (Dujinė krosnelė prie gatvės esančioje neįspūdingo Edžio namo verandoje buvo bent jau apsaugota nuo lietaus.) „Praėjo beveik keturiasdešimt metų, Edi“. Edis mintyse kartojo tuos žodžius, valgydamas tuno kepsnį su virta bulve ir saujele virtų šaldytų žirnių. „Jau laikas tau atsikvošėti!“ – ištarė jis garsiai, plaudamas savo lėkštę ir taurę. Paskui užsinorėjo dar dietinės kolos, bet buvo toks prislėgtas, kad nejučia ėmė gerti tiesiai iš skardinės.

Visas namas drebėjo, kai pro šalį lėkė sekmadieniais šeštą valandą viena minutė iš Bridžhamptono stoties į vakarus išvykstantis vėlesnis, bet dar ne paskutinis traukinys. „Nekenčiu traukinių!“– šaukė Edis, nes niekas, netgi artimiausias kaimynas, per tą bildesį negalėjo jo išgirsti.

Namas vėl ėmė drebėti aštuntą valandą keturios minutės – tada į vakarus nulėkė jau paskutinis sekmadienio traukinys. „Velniop!“ – be jokios prasmės riktelėjo Edis.

Tikrai – jam seniai buvo laikas atsikvošėti. Bet jis niekada nepamirš Merion. Edis žinojo, kad niekada jos nepamirš.

Merion septyniasdešimt šešerių

Meiplo alėja, kaip ir dera, iki pusės apsodinta senais klevais. Pramaišiui su jais auga ir kitų rūšių medžiai – pora ąžuolų, keletas dekoratyvinių Bradfordo kriaušių. Jei eini ar važiuoji iš rytų, pirmas įspūdis būna neblogas. Meiplo alėja atrodo gana jauki, pavėsinga mažo miestelio gatvė.

Dauguma Meiplo alėjos gyventojų automobilius laiko prie paradinių savo namų durų, bet kai kurie stato juos ir gatvėje, po medžiais; iš kiemuose paliktų dviračių, triratukų ar riedlenčių galima suprasti, kad tuose namuose yra vaikų. Trumpai tariant, iš visko, ką matai Meiplo alėjoje, susidaro nuomonė, jog čia gyvena gal ir ne prabangiai, bet patogiai įsitaisę vidutiniokai. Šunys, deja, savo nuomonę reiškia patys – ir labai garsiai. Edžio O'Haros kaimynų valdas šunys saugo taip budriai, kad koks atsitiktinai užklydęs pašalietis gali pamanyti, jog į tuos kuklius namukus sukišta gerokai daugiau turtų, negu atrodo iš šalies.

Šiek tiek toliau į vakarus Meiplo alėja susikerta su pietų link vedančia Česterio gatve, kurioje žvilgsnį traukia gražesni, žaviame šešėlyje skendintys namai. Bet netrukus, maždaug ties Meiplo alėjos viduriu, – toje vietoje, kur į pietus, iki pat Didžiosios gatvės, veda Korvito aveniu, – vaizdas staiga pasikeičia.

Šiaurinė Meiplo alėjos pusė toliau jau vien prekybinė. Iš Edžio verandos matyti ir „NAPA automobilių detalės", ir Džono Diro parduotuvė – abi įsikūrusios ilgame atgrasiame angare, panašiame į universalų sandėlį. Čia pat ir „Gregorio elektros prekės", neabejotinai dailesniame karkasiniame name, ir „Geležinio žirgo grafika" – gana patraukliame šiuolaikiniame pastate. Nedidelis iš

plytų sumūrytas namelis („Grūdinto plieno ir bronzos dirbiniai") tikrai gražus, tik gaila, kad priešais jį – kaip ir priešais visus kitus pastatus – plyti netvarkinga, kažin kur nusidriekusi žvyruota automobilių stovėjimo juosta. Už prekybinių įstaigų, visai netoli, matyti ir skiriamoji Meiplo alėjos žymė: Long Ailando geležinkelio bėgiai, einantys lygiagrečiai su pačia alėja.

Vienoje atviroje aikštelėje riogso iš pažiūros netvirtai sukrautos bėgių atkarpos, o už jų dar supiltos kelios smėlio, žemių ir žvyro krūvos – aiškiai matomoje iškaboje parašyta, jog tai akcinės bendrovės „Hamptonų statybinės medžiagos" saugykla.

Pietinėje Meiplo alėjos pusėje stovi vos keli privatūs namai, suspausti tarp visokių parduotuvių bei kontorų, – ten įsikūrusi ir „Hamptonų benzino ir dujų tarnyba". Toliau pietinėje alėjos pusėje išvis nebėra jokių pastatų. Matyti tik nusmurgę krūmai, purvas, žvyras ir – ypač vasaros mėnesiais arba per šventes – statmenai į gatvę sustatytų automobilių eilė. Kartais, nors ir nedažnai, ta eilė būna šimto ar netgi daugiau jardų ilgumo, tačiau dabar – nykų sekmadienio vakarą po ilgo Padėkos dienos savaitgalio – ten stovi tik keli automobiliai. Gali pamanyti, jog tai apleista senų automobilių saugojimo aikštelė. Bet ištuštėjusi ta gatvės dalis atrodo dar blogiau negu apleista – ji atrodo beviltiška. Juo labiau kad visai netoli, šiaurinėje skurdesnio alėjos galo pusėje, akis bado nelemti griuvėsiai – jau minėtos *buvusios* Bridžhamptono geležinkelio stoties liekanos.

Pamatai gerokai sutrūkinėję. Dvi nedidelės tarsi pasityčiojimui iš surenkamųjų dalių suręstos būdelės stovi toje vietoje, kur anksčiau buvo stoties pastatas. Yra ir du suoliukai. (Šį šaltą, drėgną vėlyvo lapkričio sekmadienio vakarą niekas ant jų nesėdi.) Prastai prižiūrimų ligustrų gyvatvorė pasodinta tam, kad pridengtų kadaise klestėjusio geležinkelio išsigimimą. Apleisti griuvėsiai, po atviru dangumi įrengta telefono kabina ir degutuotas penkiasdešimties jardų ilgumo peronas – deja, tokia dabar Bridžhamptono miestelio, kuriame gyvena gana pasiturintys žmonės, geležinkelio stotis.

Asfaltas šioje apgailėtinoje Meiplo alėjos dalyje sudurstytas iš atskirų lopų, užlietas ant anksčiau buvusio betono. Kelkraščiai žvyruoti, beveik nežymūs; šaligatvių nėra. Šį lapkričio vakarą nėra ir jokio eismo. Meiplo alėjoje intensyvaus eismo, galima sakyti, ir nebūna – ne tik todėl, kad per Bridžhamptono miestelį važiuoja labai nedaug keleivinių traukinių, bet ir dėl to, kad tie traukiniai – tik suodžiais aprūkusios atgyvenos. Keleiviai turi išlipti kaip seniau – nusiropšti kiekvieno vagono gale pritaisytais surūdijusiais laipteliais.

Ruta Koul – ir dauguma žmonių, atvykstančių iš Niujorko, kurių pajamos buvo maždaug tokios kaip jos, – traukiniais nevažinėjo; Ruta važinėjo maršrutiniais autobusėliais. Edis, nors jo pajamos *toli gražu* nebuvo tokios kaip Rutos, į Niujorką ir atgal dažniausiai irgi važiuodavo autobusėliais.

Bridžhamptone traukinių, iš kurių gali išlipti daugiau negu vienas ar du keleiviai, – pavyzdžiui, penktadienio vakare, šeštą valandą septynios minutės, atvykstančio Kenonbolo ekspreso (ketvirtą valandą viena minutė išvykstančio iš Pensilvanijos stoties) – laukia vos keli vietos taksi. Apskritai kalbant, vakarinis Meiplo alėjos galas yra apleistas ir nykus. Ir taksi, ir visi kiti automobiliai, po traukinio atvykimo lekiantys ta alėja į rytus arba sukantys į pietų link einančią Korvito aveniu, tarytum skuba iš ten paspukti.

Taigi nėra ko stebėtis, kad ir Edis O'Hara norėjo iš ten paspukti.

Iš visų sekmadienių vakarų – ypač Hamptonuose – sekmadienio vakaras po ilgo Padėkos dienos savaitgalio yra pats nykiausias. Net Haris Hukstra, šiaip jau visiškai laimingas, jautė tą nykumą. Buvo penkiolika minučių po vienuolikos, kai Haris mėgavosi nauja pramoga. Į pensiją išėjęs policijos pareigūnas šlapinosi ant pievelės už Rutos namo Sagaponake. Buvęs seržantas Hukstra ne kartą matė „raudonųjų žibintų“ rajono gatvėse besišlapinančias prostitutes bei narkomanus, tačiau kol pats nebuvo išmėginęs, ar tam tinka Vermonto miškai ir pievos, ir Long Ailando pievelės, iš tikrųjų nė neįtarė, kaip malonu šlapintis lauke.

– Vėl šlapiniesi kieme, Hari? – šūktelėjo Ruta.

– Žiūriu į žvaigždes, – pamelavo Haris.

Nebuvo nė vienos žvaigždės, į kurią jis būtų galėjęs žiūrėti. Nors jau nebelijo, dangus buvo juodas, be to, gerokai atšalo. Audra virš vandenyno aprimo, tačiau šaižus šiaurės vakarų vėjas pūtė kaip reikiant; nežinia, kokį orą tas vėjas nešė, bet debesys dar nesisklaidė. Naktis buvo niūri, kad ir ką sakytum. Šiaurės pusėje horizontas vos pastebimai švytėjo: ten blykčiojo susivėlinusių išvažiuoti niujorkiečių automobilių žibintai; palyginti su *kitais* sekmadienių vakarais, Montoko greitkelyje, netgi į vakarus vedančioje juostoje, eismas buvo nedidelis. Šlykštus oras šįkart anksti parginė visus namo. „Lietus – geriausias policininkas“, – pagalvojo Haris.

Graudžiai sušvilpė traukinys – jau paskutinis, vienuoliktą valandą septyniolika minučių pro Bridžhamptoną važiuojantis tolyn į rytus. Haris nusipurtė ir grįžo į vidų.

Kaip tik dėl vienuoliktą septyniolika į rytus važiuojančio traukinio Edis O'Hara ir neskubėjo gulti; jis nenorėjo atmerktomis akimis tysoti drebančioje lovoje ir laukti, kol tas traukinys pralėks. Edis visada guldavo *po* vienuolikos septyniolika.

Kadangi nebelijo, šiltai apsirengęs Edis stovėjo savo verandoje. Atvykęs traukinys patraukė visos apylinkės šunų dėmesį, pasigirdo nelabai darnus lojimas, bet gatve nepravažiavo joks automobilis. „Kas tau važiuos į Hamptonus sekmadienio vakare po Padėkos dienos? Niekas!“ – galvojo Edis, nors ir girdėjo vakariniame Meiplo alėjos gale iš stovėjimo aikštelės išriedančio automobilio burzgimą; automobilis nulėkė Baterio alėjos link – ne pro Edžio namą.

Edis vis dar stovėjo šaltoje verandoje, klausydamasis tolstančio dundėjimo. Kai šunys pagaliau liovėsi loję ir nebebuvo girdėti traukinio triukšmo, Edis mėgavosi trumpa ramybe ir labai neįprasta tyla.

Buvo aišku, kad šiaurės vakarų vėjas atneša žiemą. Šaltas oras sūkuriavo virš šiltesnių Meiplo alėjoje telkšančių balų. Kylančia-

me rūke Edis staiga išgirdo tarsi žaislinės mašinytės ratukų girgždėjimą – labai tylų, bet jau sudominusį porą kaimynų šunų.

Per rūką ėjo moteris. Paskui save ji tempėsi lagaminą, kokius dažnai matome oro uostuose, – su mažais ratukais. Kadangi gatvės danga buvo nelygi, – asfaltas sutrūkinėjęs, kelkraščiai žvyruoti, ką jau kalbėti apie balas, – moteris su tuo lagaminu, labiau pritaikytu oro uostams negu apleistam vakariniam Meiplo alėjos galui, vos judėjo į priekį.

Tamsoje ir rūke iš pradžių nebuvo matyti, kokio amžiaus ta moteris. Ji atrodė aukštoka, liekna, bet ne trapi, neabejotinai dailios figūros, kad ir įsisupusi į beformį lietpaltį. Jos figūra buvo ne kaip *pagyvenusios* moters, nors Edis jau įžiūrėjo, jog ji pagyvenusi, – bet labai graži.

Nežinodamas, ar ta moteris mato, kad jis stovi tamsioje verandoje, ir stengdamasis jos neišgąsdinti, Edis tarė:

– Atleiskite. Gal galėčiau jums padėti?

– Sveikas, Edi, – pasakė Merion. – Žinoma, būtų *gerai*, jei padėtum. Jau seniai galvoju apie tai, kaip man reikia tavo pagalbos.

Apie ką jie kalbėjosi, po trisdešimt septynerių metų? (Jei taip atsitiktų jums, apie ką jūs *pirmiausia* kalbėtumėtės?)

– Sielvartas kartais būna užkrečiamas, Edi, – tarė Merion, kai Edis paėmė jos lietpaltį ir pakabino prieškambario sieninėje spintoje. Jo namelyje buvo tik du miegamieji. Į mažą, tvankų svečių miegamąjį reikėjo lipti laiptais – jis buvo viršuje, šalia tokio pat mažo Edžio darbo kambario. Paties Edžio miegamasis buvo pirmame aukšte, puikiai matomas iš svetainės, kur dabar ant sofos sėdėjo Merion.

Edis jau norėjo nešti Merion lagaminą į viršų, bet Merion jį sustabdė sakydama:

– Miegosiu su tavimi, Edi... jei neprieštarausi. Man nelabai sekasi laipioti laiptais.

– Žinoma, neprieštarausiu, – tarė Edis ir nunešė jos lagaminą į savo miegamąjį.

– Sielvartas užkrečiamas, – vėl pasakė Merion. – Nenorėjau, kad tu užsikrėstum mano sielvartu, Edi. *Tikrai* nenorėjau, kad užsikrėstų *Ruta*.

Ar jos gyvenime buvo kitų jaunų vyrų? Negalima kaltinti Edžio už tai, kad to paklausė. Merion visada traukė jaunus vyrus. Tačiau argi bent vienas iš jų galėjo prilygti jos atsiminimams apie tuos du jaunuolius, kuriuos ji prarado? Nė vienas neprilygo net jos atsiminimams apie *Edį*! Tai, ką Merion pradėjo su Edžiu, su juo ir baigėsi.

Negalima kaltinti Edžio ir už tai, kad paklausė, ar ji buvo užmezgusi pažinčių su *vyresniais* vyrais. (Šiaip ar taip, toks potraukis jam atrodė suprantamesnis.) Tačiau ėmusi bendrauti su vyresniais vyrais – dažniausiai našliais, nors pasitaikė ir išsiskyrėlių, ir bebaimių senbernių, – Merion netrukus sužinodavo, kad netgi senukams paprasčiausios „draugystės" nepakanka; be abejo, jie norėdavo ir sekso. O Merion sekso *nenorėjo* – po Edžio ji tikrai to nenorėjo.

– Nesakau, kad šešiasdešimties kartų užteko, – tarė ji Edžiui, – bet tu *aukštai* iškėlei kartelę.

Iš pradžių Edis pamanė, jog Merion iš Kanados galiausiai parvyko todėl, kad išgirdo gerą naujieną apie antrąsias Rutos vestuves, tačiau Merion, nors nuoširdžiai džiaugėsi dukters sėkme, prisipažino nieko nežinojusi apie Harį Hukstrą, kol Edis jai nepasakė.

Tada Edžiui atėjo į galvą Merion paklausti, kodėl ji į Hamptonus sugrįžo *dabar*. Po daugybės kartų, kai ir jis, ir Ruta beveik tikėjosi ją pamatyti... kodėl *dabar*?

– Sužinojau, kad Ruta parduoda namą, – pasakė Merion. – Ne nuo to *namo* aš bėgau, ir ne nuo tavęs, Edi.

Merion sėdėjo nusispyrusi šlapius batus; pro glotnias rusvas jos pėdkelnes buvo matyti ryškiai rožine spalva nulakuoti kojų nagai – kaip tik tokios spalvos buvo laukinės rožės, augusios baisiosios ponios Von kiemo gale Sauthamptone.

– Buvęs tavo namas dabar labai brangus, – ryžosi ištarti Edis. Jis niekaip negalėjo prisiversti pasakyti tikslios Rutos užsiprašytos kainos.

Edžiui kaip visada patiko Merion drabužiai. Ji segėjo ilgu tamsiai pilku sijonu ir vilkėjo rausvai oranžinės, beveik tropinės spalvos kašmyro megztiniu su nedidele iškirpte, labai panašiu į tą rausvą kašmyro megztinį, kuriuo buvo apsirengusi, kai Edis pirmą kartą ją pamatė, ir kuris Edžiui taip rūpėjo, kol motina galiausiai jį atidavė kažkokiai mokytojo žmonai.

– *Kiek* kainuoja tas namas? – paklausė Merion.

Kai Edis pasakė, Merion atsiduso. Ji per ilgai buvo išvykusi; nė nenumanė, kad Hamptonuose taip pabrango nekilnojamasis turtas.

– Aš nemažai užsidirbau, – tarė Merion. – Man sekėsi geriau, negu galima pamanyti, atsižvelgiant į tai, ką parašiau. Tačiau *tiek* pinigų neturiu.

– Aš iš savo rašymo išvis nieką tepelniau, – prisipažino Edis, – bet galiu nors ir dabar parduoti šitą namą. – Merion buvo mandagi – per daug neapžiūrinėjo aptriušusio kambarėlio. (Meiplo alėja yra Meiplo alėja, be to, per daugelį vasarų, kai Edis namelį išnuomodavo, gerokai nukentėjo ir jo *vidus*.)

Merion ant sofos sėdėjo manieringai sukryžiavusi ilgas, vis dar grakščias kojas; dailus melsvai pilkas – austrių spalvos – šalikėlis vieną nuo kitos skyrė jos krūtis, kurios Edžiui atrodė visai nepraradusios formos. (Gal dėl to, kad ji dėvėjo gerą liemenėlę.)

Edis giliai įkvėpė ir išpyškino:

– O gal perkam Rutos namą kartu ir pasidalijam išlaidas pusiau? Tiesą sakant, – greitai pridūrė, – jei galėtum sumokėti du trečdalius, manau, likusį trečdalį sukrapštyčiau lengviau negu pusę kainos.

– *Galiu* sumokėti du trečdalius, – tarė Merion. – Be to, aš mirsiu ir tave paliksiu, Edi. Po kurio laiko savo du trečdalius paliksiu *tau*!

– Juk tu dar *nemiršti*? – paklausė Edis; jį apėmė panika, kai pagalvojo, jog Merion, ko gero, sugrįžo todėl, kad serga kokia nors mirtina liga ir nori atsisveikinti.

– Viešpatie, ne! Jaučiuosi puikiai. Kol kas nesirengiu mirti nuo jokios man žinomos ligos, nebent nuo senatvės...

Tai buvo neišvengiamas pokalbis; Edis seniai jo laukė. Pagaliau jis buvo tiek daug kartų tą pokalbį užrašęs, kad jau mokėjo visą dialogą atmintinai. O Merion buvo skaičiusi visas jo knygas; ji žinojo, ką aistringai įsimylėjęs jaunas vyriškis sako vyresnei moteriai *visuose* Edžio O'Haros romanuose. Jaunasis vyriškis amžinai stengiasi moterį nuraminti.

– Tu ne sena, tik jau ne *man*, – pradėjo Edis. Šitiek metų – rašydamas penkias knygas! – jis repetavo, ką sakys šią akimirką. Tačiau dabar vis tiek jaudinosi.

– Tau teks mane prižiūrėti, galbūt greičiau, negu manai, – perspėjo jį Merion.

Tačiau ištisus trisdešimt septynerius metus Edis *vylėsi*, kad Merion jam leis ją prižiūrėti. Jis nustebo tik dėl to, jog buvo teisus iš pat pradžių – *neklydo*, mylėdamas Merion. Dabar Edis turėjo tikėti, kad ji grįžo pas jį, kai tik galėjo. Nesvarbu, kad užtruko trisdešimt septynerius metus. Galbūt tiek daug laiko jai reikėjo, kad apsiprastų su sielvartu dėl Tomo ir Timočio – ir su šmėkla, kuria Tedas neabejotinai tapo, kad jai vaidentųsi.

Štai visa moteris! Merion, kaip ir galima buvo iš jos tikėtis, atskleidė Edžiui visą savo gyvenimą, kad jis atidžiai pažvelgtų ir mylėtų. Ar kas nors kitas būtų taip galėjęs? Penkiasdešimt trejų metų rašytojas visą tą laiką mylėjo ją ir tiesiogine, ir literatūrine prasme!

Negalima kaltinti Merion už tai, kad ji Edžiui pasakė, kurių savaitės dienų ir kurio paros meto visada vengė. Pavyzdžiui, to laiko, kai vaikai pasipila iš mokyklų, – ką jau kalbėti apie muziejus ir zoologijos sodus, ir parkus padoriu oru, kai vaikai ten sueina su tėvais arba auklėmis, ir dieną vykstančias beisbolo rungtynes, ir parduotuves prieš Kalėdas.

Ko ji nepaminėjo? Visų vasaros ir žiemos kurortų, pirmųjų šiltų pavasario dienų, paskutinių šiltų rudens dienų, visų Helovino švenčių... Be to, Merion Edžiui pasakė, ko niekada nedarė: nepusryčiavo kavinėse, nevalgė ledų... Elegantiškai apsirengusi Merion į restoranus visuomet eidavo viena, prieš pat uždarymą. Užsisakydavo taurę vyno ir valgydavo skaitydama kokį romaną.

– Nemėgstu valgyti vienas, – užjautė ją Edis.

– Kai valgai skaitydamas romaną, nesi vienas, Edi. Maniau, kad tu žinai, – tarė Merion.

Jis negalėjo nepaklausti, ar jai niekada nekilo mintis paskambinti.

– Daugybę kartų, – atsakė Merion.

Ji nesitikėjo, kad galės, nors ir kukliai, gyventi vien iš savo romanų.

– Tai buvo tik psichoterapija, – paaiškino Merion. Kol dar nerašė, ji iš Tedo gaudavo tiek, kiek buvo išreikalavęs jos advokatas: pakankamai, kad pragyventų. Mainais Tedas nenorėjo nieko daugiau, tik kad ji paliktų jam Rutą.

Kai Tedas mirė, pasidarė *ypač* sunku atsispirti pagundai paskambinti. Merion paprašė, kad jai atjungtų telefoną.

– Taigi aš atsisakiau telefono, – tarė ji Edžiui. – Tai nebuvo sunkiau, negu atsisakyti savaitgalių.

Ji jau seniai niekur neidavo savaitgaliais. (Per daug vaikų.) Kad ir kur keliaudavo, visur stengėsi atvykti jau sutemus – net ir į Meiplo alėją.

Prieš miegą Merion norėjo ko nors išgerti. Tikrai ne dietinės kolos – jos skardinę, nors jau tuščią, Edis tebelaikė rankoje. Edžio šaldytuve stovėjo atkimštas balto vyno butelis ir trys buteliai alaus (jei kartais kas užsuktų). Po virtuvės kriaukle Edis buvo užkišęs ir geresnio gėrimo – salyklinio škotiško viskio – butelį, nupirktą ypatingiems svečiams ir retkarčiais užeinančioms moterims. Pirmą ir paskutinį kartą tokio gero gėrimo Edis ragavo Rutos namuose Sagaponake, po pamaldų už Tedą; tada viskio skonis jį maloniai nustebino. (Edis turėjo ir šiek tiek džino, nors vos jo pauostęs imdavo žiaukčioti.)

Šiaip ar taip, Edis Merion į vyno taurę, – tai buvo vienintelės jo taurės, – įpylė salyklinio škotiško viskio. Išgėrė ir pats. Paskui, kai Merion pirma nuėjo į vonią pasirengti nakčiai, Edis šiltu vandeniu su indų plovikliu kruopščiai išplovė abi taures (prieš padėdamas jas, visai be reikalo, į indų plautuvą).

Merion, tik su dramblio kaulo spalvos apatinuku, palaidais plaukais, – jos plaukai buvo iki pečių, baltesni negu Edžio, – staiga įėjo į virtuvę ir iš užpakalio apglėbė Edį per liemenį.

Kurį laiką ir lovoje jie gulėjo taip nekaltai apsikabinę, kol Merion ranka užčiuopė Edžio erekciją.

– Vis dar berniukas! – sušnibždėjo Merion, suėmusi Edį už to, ką Peni Pirs kadaise vadino „bebaimiu peniu“, o dar anksčiau ir „didvyrišku strypu“. Merion nieku gyvu nebūtų kalbėjusi taip netaktiškai ir kvailai.

Paskui jie tamsoje atsisuko vienas į kitą, ir Edis gulėjo – kaip seniau – įsikniaubęs į Merion krūtis; ji pirštais braukė jam per plaukus ir laikė tvirtai apglėbusi. Taip abu ir užmigo, bet netrukus atlėkė pirmą dvidešimt šešios į vakarus išvykstantis traukinys.

– Dievulėliau tu šventas! – sušuko Merion, nes tas naktinis traukinys, ko gero, buvo pats triukšmingiausias. Ne tik todėl, kad dvidešimt šešios minutės po pirmos žmonės paprastai miega kaip *užmušti*, bet ir dėl to, kad pro Edžio namą tas traukinys pralėkdavo prieš įvažiuodamas į stotį. Taigi gulėdamas drebančioje lovoje girdėdavai ne tik įprastą dundėjimą, bet ir stabdžių žviegimą.

– Čia tik traukinys, – ramino Edis Merion, laikydamas ją glėbyje. Na ir kas, kad jos krūtys susiraukšlėjusios ir nukabusios? Nelabai! Ji bent jau *tebeturi* krūtis, minkštas ir šiltas.

– Nejaugi tikiesi kiek nors gauti už šitą namą, Edi? Ar tikrai žinai, kad galėsi jį parduoti? – paklausė Merion.

– Šiaip ar taip, čia Hamptonai, – priminė jai Edis. – Čia viską galima parduoti.

Nakties tamsoje, kai išlakstė visi miegai, Merion ėmė nuogąstauti dėl susitikimo su Ruta.

– Ar Ruta manęs nekenčia? – paklausė ji Edžio. – Ji tikrai turi pakankamai priežasčių...

– Nemanau, kad Ruta tavęs nekenčia, – pasakė Edis. – Man atrodo, kad ji tik pyksta.

– Jei tik pyksta, tai gerai, – tarė Merion. – Pyktį pamiršti lengviau negu kai kuriuos kitus dalykus. O jeigu Ruta nenorės mums parduoti to namo?

– Šiaip ar taip, čia Hamptonai, – vėl pasakė Edis. – Nesvarbu, kas tokia ji ir kas tu, Ruta vis tiek ieško pirkėjo.

– Ar aš knarkiu, Edi? – tarytum nei iš šio, nei iš to paklausė Merion.

– Kol kas dar negirdėjau, – atsakė Edis.

– Būk geras, pasakyk, jei knarksiu... ne, geriau *spirk* man. Iki šiol nebuvo nieko, kas galėtų pasakyti, – priminė jam Merion.

Merion tikrai knarkė. Edis, be abejo, nieko jai nesakė *ir nespyrė*. Jis palaimingai miegojo, užliūliuotas jos knarkimo, kol juos pažadino kitas traukinys, trečią dvidešimt dvi važiuojantis į rytus.

– Dievulėliau, jei Ruta neparduos mums to namo, išsivešiu tave į Torontą. Bet kur, tik toliau nuo čia, – tarė Merion. – Net meilė manęs čia nesulaikytų, Edi. Kaip tu tai pakenti?

– Mintimis visada buvau kitur, – prisipažino Edis. – Iki šiol. – Įsikniaubęs į Merion krūtis, jis stebėjosi, kad jos kvapas visai nepasikeitęs – toks pat, kokį prisimena; to kvapo buvo prisigėręs prarastasis rausvas kašmyro megztinis ir Merion apatiniai, kuriuos Edis vežėsi ir į koledžą.

Jie vėl kietai miegojo – iki šeštos valandos dvylikos minučių.

– Šitas į vakarus, ar ne? – paklausė Merion.

– Taip. Galima suprasti iš stabdžių.

Po šeštos valandos dvylikos minučių jie labai atsargiai pasimylėjo. Paskui dar pamiegojo, kol dešimtą dvidešimt viena į rytus lekiantis traukinys pasveikino sulaukusius saulėtos, vėsios, giedros dienos.

Buvo pirmadienis. Ruta su Hariu turėjo užsisakę bilietus į keltą, antradienio rytą išplaukiantį iš Orient Pointo. Nekilnojamojo turto pardavimo agentė – ta stambi moteris, dėl kiekvienos nesėkmės tuoj apsipilanti ašaromis, – buvo pažadėjusi įleisti daiktų gabentojus ir paskui užrakinti namą, kai Ruta, Haris ir Grehemas jau bus Vermonte.

– Dabar arba niekada, – pusryčiaudamas pasakė Edis Merion. – Rytoj jie išvažiuos. – Matydamas, kaip ilgai Merion rengiasi, jis suprato, kad ji labai jaudinasi.

– Į ką jis panašus? – paklausė Merion; Edis pamanė, kad ji kalba apie *Harį*, bet iš tikrųjų Merion klausė, į ką panašus Grehemas. Edis žinojo, kad ji bijo susitikti su Ruta, tačiau Merion taip pat bijojo ir susitikti su Grehemu.

Laimė (Edžio nuomone), Grehemas nepaveldėjo vilkiškos Alano išvaizdos; berniukas atrodė panašesnis į Rutą.

– Grehemas panašus į savo mamą, – tarė Edis, bet ir dabar dar nesuprato, ką Merion turi galvoje. Ji norėjo sužinoti, į kurį iš *jos* berniukų Grehemas panašus, o gal nepanašus nė į vieną? Iš tiesų ne Grehemą Merion bijojo pamatyti, o persikūnijusį Tomą arba Timotį.

Sielvartas dėl prarastų vaikų niekada nepraeina; toks sielvartas tik truputį prislopsta. Ir tik po daugelio metų.

– Būk geras, sakyk aiškiai, Edi. Kaip manai, ar Grehemas panašesnis į Tomą, ar į Timotį? Noriu būti pasirengusi, – tarė Merion.

Edis labai norėjo pasakyti, kad Grehemas nepanašus nei į Tomą, nei į Timotį, bet jis geriau prisiminė žuvusių Rutos brolių nuotraukas negu pati Ruta. Apskritame Grehemo veidelyje, plačiai įsodintose tamsiose jo akyse galima buvo įžvelgti kūdikišką jaunesniojo Merion sūnaus nuostabą ir viltį.

– Grehemas panašus į Timotį, – turėjo pripažinti Edis.

– Tikriausiai nelabai, tik *truputį*, – tarė Merion, bet Edis suprato, jog tai dar vienas klausimas.

– Labai. Jis *labai* panašus į Timotį, – pasakė Edis.

Merion segėjo tuo pačiu ilgu pilku sijonu, bet buvo apsivilkusi kitą kašmyro megztinį, burgundiško vyno spalvos, o vietoj šalikėlio pasikabinusi paprastą pakabutį – ploną platininę grandinėlę su ryškiai mėlynu safyru, derančiu prie jos akių.

Iš pradžių ji sukėlė plaukus aukštyn, paskui paleido ant pečių ir prispaudė vėžlio kiauto lankeliu, kad nelįstų į akis. (Diena buvo vėjuota, šalta, bet graži.) Galiausiai, jau pasirengusi susitikimui, Merion atsisakė vilktis paltą.

– Manau, kad ilgai lauke nestovėsim, – tarė.

Kad atitrauktų jos dėmesį nuo reikšmingojo susitikimo, Edis ėmė kalbėti apie tai, kaip jie galėtų rekonstruoti Rutos namą.

– Kadangi nemėgsti laiptų, buvusį Tedo darbo kambarį pertvarkysime į miegamąjį pirmame aukšte, – pradėjo pasakoti Edis. – Vonios kambarį kitapus prieškambario galima padidinti, ir jei vaikščiotume pro užpakalines duris, miegamasis būtų gana nuošalus. – Edis suko galvą, ką čia dar pasakius, kad tik Merion negalvotų apie Grehemo panašumą į Timotį.

– Jei reikia rinktis, ar laipioti laiptais, ar miegoti Tedo *darbo* kambaryje... na, teks gerai pamąstyti, – tarė Merion. – Kita vertus, gal tai būtų savotiškas triumfas, jei miegočiau ten, kur buvęs mano vyras suviliojo tiek daug vargšių moterėlių, kur jas piešė ir fotografavo. Gal tai būtų *malonu*. – Nuo tos minties Merion staiga net nušvito. – Būti *mylimai* tame kambaryje, o vėliau gal ir *slaugomai*. Taip, kodėl gi ne? Netgi *mirti* tame kambaryje man patiktų. Bet ką darysime su nelemta skvošo sale? – paklausė.

Merion nežinojo, kad antrą daržinės aukštą Ruta jau pertvarkė, – nežinojo ir to, kad būtent skvošo salėje mirė Tedas. Ji tik buvo girdėjusi, kad jis nusižudė daržinėje, nusinuodijo anglies monoksido dūmais; Merion manė, jog Tedas buvo *automobilyje*, o ne skvošo salėje.

Taip apie šį bei tą kalbėdamiesi Edis su Merion išvažiavo iš Bridžhamptono; Sagaponako keliu jie pasuko į Sag Meino gatvę. Buvo beveik vidurdienis, saulė apšvietė blyškią, vis dar nuostabiai lygią Merion odą; pamatęs, kad ji ranka prisidengė akis, Edis nulenkė saulės skydelį. Dešinėje Merion akyje spindėjo ryškiai geltonas šešiakampis; dėl tos mažytės auksinės dėmelės dešinė jos akis atrodė ne mėlyna, o žalia; Edis suprato, kad nuo šiol visada bus su Merion.

– Kol mirtis mus išskirs, – tarė jis.

– Ir aš kaip tik apie tai galvojau, – pasakė Merion. Ji uždėjo ploną kairę ranką Edžiui ant dešinės šlaunies ir neatitraukė, kol jis iš Sag Meino gatvės pasuko į Pasanidžo alėją.

– Dievulėliau! – sušuko Merion. – Kiek naujų namų!

Daugelis tų namų buvo ne tokie jau „nauji“, bet Edis negalėjo nė suskaičiuoti, kiek jų pristatyta Pasanidžo alėjoje nuo tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt aštuntųjų. Kai jis pristabdė automobilį prie įvažiavimo į Rutos kiemą, Merion apstulbo, išvydusi aukštus ligustrus; tanki gyvatvorė augo už namo ir aplink baseiną; baseino Merion nuo kelio nematė, bet numanė, kad jis ten yra.

– Tas išpera įsirengė baseiną, ar ne? – paklausė ji Edžio.

– Tiesą sakant, baseinas neblogas – be tramplino.

– Ir, žinoma, dušą lauke, – tarė Merion. Jos ranka ant Edžio šlaunies virpėjo.

– Viskas bus gerai, – ramino ją Edis. – Myliu tave, Merion.

Merion pati nelipo iš automobilio – laukė, kol Edis atidarys jai dureles; kadangi buvo skaičiusi visus jo romanus, žinojo, kad tai jam patinka.

Prie virtuvės durų patrauklus, bet iš pažiūros šiurkštokas vyriškis skaldė malkas.

– Dievulėliau, jis atrodo toks stiprus! – tarė Merion, išlipusi iš automobilio ir įsikibusi Edžiui į parankę. – Ar čia Rutos policininkas? Kuo jis vardu?

– Haris, – priminė jai Edis.

– A, taip – *Haris*. Vardas lyg ir ne olandiškas, bet pasistengsiu prisiminti. O berniukas? Juk jis mano anūkas, o aš vis pamirštu jo vardą! – susinervino Merion.

– Grehemas, – pasakė Edis.

– Taip, *Grehemas* – žinoma.

Vis dar tobulas Merion veidas – tarsi marmurinės graikų ar romėnų statulos – persimainė iš skausmo. Edis žinojo, kurią nuotrauką ji prisimena. Ketverių metų Timotis prie Padėkos dienos pietų stalo laikė rankoje nesuvalgytą kalakuto kulšį ir žiūrėjo į ją taip pat nepatikliai, kaip *Grehemas* vos prieš keturias dienas žiūrėjo į Hario patiektą keptą kalakutą.

Matydamas tyrą Timočio veidelį, nieku gyvu negalėjai nuspėti, kad po vienuolikos metų berniukas žus, – ką jau kalbėti apie tai, kad nupjautą jo koją motina ras norėdama paimti sūnaus batą.

– Eime, Merion, – pašnibždomis tarė Edis. – Lauke šalta. Eime į vidų su jais susitikti.

Edis su olandu vienas kitam pamojavo. Paskui Haris lyg ir sutriko. Buvęs policininkas, be abejo, nepažinojo Merion, bet iš Rutos buvo girdėjęs apie Edžio santykius su pagyvenusiomis moterimis. Be to, Haris buvo skaitęs visus Edžio romanus. Taigi dabar jis dėl visa ko pamojavo ir į Edžio parankę įsikibusiai damai.

– Atvežiau pirkėją! – šūktelėjo jam Edis. – *Tikrą* pirkėją!

Buvęs seržantas Hukstra aiškiai susidomėjo. Jis įkirto kirvį į trinką, – kad Grehemas netyčia neįsipjautų. Paskui paėmė pleištą, kuris irgi buvo aštrus; Haris bijojo, kad Grehemas gali įsipjauti ir pleištu. Tvoklę paliko ant žemės. Ketverių metų berniukas tikrai nebūtų jos pakėlęs.

Tačiau Edis su Merion jau ėjo į vidų – jie Hario nelaukė.

– Sveiki! Čia aš! – šūktelėjo Edis prieškambaryje.

Merion žiūrėjo į Tedo darbo kambarį apimta naujo įkvėpimo – tikriau tariant, tokio įkvėpimo, kokio dar niekada nejautė. Bet ji atkreipė dėmesį ir į plikas prieškambario sienas; Edis žinojo, kad Merion prisimena visas *kadaise* ten kabojusias nuotraukas. Dabar ant sienų nebuvo nė vienos nuotraukos, nė vieno kabliuko, *nieko*. Merion matė ir pasieniuose sukrautas kartonines dėžes – turbūt panašiai namas atrodė tada, kai ji paskutinį kartą jį apžvelgė, išeidama su *savo* daiktų gabentojais.

– Sveiki! – pasigirdo Rutos balsas iš virtuvės.

Į prieškambarį pasitikti svečių įbėgo Grehemas. Merion buvo sunku pažvelgti į Grehemą, bet, Edžio manymu, ji puikiai tvardėsi.

– Tu tikriausiai Grehemas, – tarė Merion. Vaikas drovėjosi svetimų žmonių; jis užlindo už Edžio – Edis, šiaip ar taip, buvo savas.

– Čia tavo močiutė, Grehemai, – pasakė berniukui Edis.

Merion ištiesė ranką. Grehemas labai oficialiai ją paspaudė. Edis neatitraukė akių nuo Merion; kol kas ji laikėsi neblogai.

Grehemas, deja, nepažinojo savo senelių. Visos jo žinios apie močiutes buvo iš knygų, o knygose močiutės visada labai senos.

– Ar tu labai sena? – paklausė berniukas savo močiutės.

– O, taip – tikrai sena! – pasakė jam Merion. – Man septyniasdešimt šešeri!

– Žinai ką? – tarė Grehemas. – Man tik ketveri, bet aš jau sveriu trisdešimt penkis svarus.

– Vajetau! – nusistebėjo Merion. – O aš kadaise svėriau *šimtą* trisdešimt penkis svarus, tačiau tai buvo seniai. Dabar jau netekau šiek tiek svorio...

Durys jiems už nugarų atsivėrė, ir su mėgstamu pleištu rankoje įėjo visas suprakaitavęs Haris. Edis jau norėjo pristatyti jam Merion, bet kaip tik tą akimirką iš virtuvės į prieškambarį atskubėjo Ruta. Ji buvo ką tik išsitrinkusi plaukus.

– Sveikas! – tarė Ruta Edžiui. Ir pamatė motiną.

Haris iš tarpdurio pasakė:

– Čia namo pirkėja. *Tikra* pirkėja. – Bet Ruta negirdėjo, ką jis sako.

– Sveika, mieloji, – tarė Rutai Merion.

– Mamyte... – sušnibždėjo Ruta.

Grehemas pripuolė prie Rutos. Ketverių metų berniukas buvo dar mažas, todėl apkabino ją per klubus; Ruta instinktyviai pasilenkė, norėdama paimti jį ant rankų, bet staiga tarytum sustingo, visiškai neteko jėgų. Viena ranka Ruta atsirėmė į mažą Grehemo petuką, o kita lyg ir mėgino nusišluostyti ašaras. Paskui nebemėgino – ašaros riedėjo jai per skruostus.

Nagingasis olandas tarpduryje nė nekrustelėjo. Haris suprato, jog dabar geriausia ramiai pastovėti.

Edis žinojo, kad Hana suklydo. Kartais laikas vis dėlto sustoja. Turime būti budrūs, kad tokias akimirkas pastebėtume.

– Neverk, mieloji, – pasakė Merion vienintelei savo dukteriai. – Čia tik Edis ir aš.

TURINYS

PADĖKA

Per ketverius metus, kol rašiau šį romaną, daug kartų apsilankiau Amsterdame; už kantrybę ir kilnumą esu ypač dėkingas Amsterdamo policijos Antrosios apygardos brigados vadui Jupui de Grotui; be Jupo patarimų nebūčiau parašęs šios knygos. Už nuoširdžią pagalbą norėčiau padėkoti ir Margo Alvarez, anksčiau dirbusiai organizacijoje „De Rode Draad", kovojančioje dėl Amsterdamo prostitučių teisių. O labiausiai – už rūpestį ir laiką, praleistą prie mano rankraščio, – jaučiuosi dėkingas Robertui Amerlanui, savo leidėjui Olandijoje. Už visus knygos skyrius, kuriuose rašau apie Amsterdamą, širdingai dėkoju šiems trims amsterdamiečiams. Tik jų dėka man, tikiuosi, pavyko kai kuriuos dalykus pavaizduoti teisingai, o jei kur suklydau, kaltas esu aš pats.

Rašydamas daugelį kitų šios knygos skyrių, kurių veiksmas vyksta *ne* Amsterdame, pasiklioviau Ženevoje gyvenančios Anos fon Planta, paryžietės Anės Freyer, Rut Geiger iš Ciuricho, Harvio Lumiso iš Sagaponako ir Elison-Gordon iš Toronto kompetencija. Be to, už nepaprastą kruopštumą reiškiu padėką trims gabiems savo padėjėjams: Luisui Robinsonui, Danai Vagner ir Chlojei Blend; noriu pagirti Luisą, Daną ir Chloję už nepriekaištingą darbą.

Beje, turiu pasakyti, kad skyrius *Raudonos ir mėlynos spalvos pripučiamas čiužinys*, – tiesa, ne visai toks, koks yra dabar, ir vokiečių kalba, – tūkstantis devyni šimtai devyniasdešimt ketvirtų metų liepos dvidešimt septintą dieną jau buvo spausdintas laikraštyje „Süddeutsche Zeitung", pavadintas *Die blaurote Luftmatratze.*

J. I.

Šioje serijoje numatoma išleisti:

STEFAN ŽEROMSKI	Pelenai
STIG DAGERMAN	Ugnies palytėtas
BEN JELLOUN	Vargšų smuklė
ALESSANDRO BARICCO	City
ROBERT GRAVES	Aš, Klaudijus
WILLIAM STYRON	Sofijos pasirinkimas
JOHN IRVING	Ketvirtoji ranka
LAWRENCE DURRELL	Aleksandrijos kvartetas: Džastina, Montolivas, Klėja
SALMAN RUSHDIE	Žemė po tavo kojom
JAVIER MARIAS	Rytojaus mūšyje galvok apie mane

Šioje serijoje jau išleista:

MAJGULL AXELSSON	Balandžio ragana
JOHN FOWLES	Vikšras
OSKARAS MILAŠIUS	Meilės įšventinimas. Zborovskiai
URS FAES	Ombra
TORGNY LINDGREN	Tapytojas Margalapis
KAZUO ISHIGURO	Dienos likučiai
ISABEL ALLENDE	Dvasių namai
THOMAS WOLFE	Žvelk, angele, į savo būstą
HERBJØRG WASSMO	Karnos kraitis
ALESSANDRO BARICCO	Aistrų pilis
SALMAN RUSHDIE	Paskutinis Mauro atodūsis
	Vidurnakčio vaikai
	Gėda
ARUNDHATI ROY	Mažmožių dievas
LAWRENCE DURRELL	Aleksandrijos kvartetas: Baltazaras
DONNA TARTT	Slapta istorija
SIGRID UNDSET	Ulavas, Auduno sūnus
CARSON McCULLERS	Vestuvininkė
WALTER WANGERIN	Dievo knyga
KATE ATKINSON	Anapus fotografijų
BEN OKRI	Pavojinga meilė
THOMAS BERNHARD	Grimzdėjas
PHILIP ROTH	Amerikietiška pastoralė
JAVIER MARIAS	Tokia blyški širdis

Irving, John

Ir 32 Našlė vieneriems metams: romanas / John Irving; iš anglų kalbos vertė Daiva Daugirdienė. – Vilnius: Alma littera, 2002. – 640 p. – (XX a. aukso fondas)

ISBN 9955–08–097–3

Žinomas visame pasaulyje Amerikos rašytojas Johnas Irvingas kritikų lyginamas su didžiaisiais romanistais C. Dickensu, G. Flaubert'u, Levu Tolstojumi, S. Rushdie ir G. Grassu.

„Našlė vieneriems metams" — „įdomiausias ir įtikimiausias kūrinys po „Pasaulio pagal Garpą" („New York Times"). Pirmą kartą pagrindinė J. Irvingo romano veikėja – moteris, Rut Koul. Ji yra rašytoja, pasaulyje pripažinta bestselerių kūrėja. Autorius meistriškai pasakoja apie įtampos kupiną jos gyvenimą, kuris rutuliojasi per 37 metus keliose šalyse ir žemynuose. Gyvenimą, kuriame neapsieita be išsiskyrimų, vienatvės ir atsižadėjimų. „Našlė vieneriems metams" – tikrasis Johnas Irvingas. Storoje knygoje rasime visko: romantiškos ir šiurkščios meilės istorijų, skaudžių, nepermaldaujamų, lemtingų mirčių, groteskiškų scenų, stulbinančių ir šokiruojančių minčių – žodžiu, gyvenimo. Tai knyga apie meilės troškimą ir ilgesį, netgi „pasaulyje pagal Garpą".

Po „garpomanijos" užsienio skaitytojus krečia „našlės karštligė", o knyga nuolat figūruoja JAV ir Anglijos bestselerių sąrašuose.

Naujausias J. Irvingo romanas „Ketvirtoji ranka" (2001) taip pat jau verčiamas į lietuvių kalbą.

UDK 820(73)–3

JOHN IRVING
NAŠLĖ VIENERIEMS METAMS
Romanas

Iš anglų kalbos vertė
DAIVA DAUGIRDIENĖ

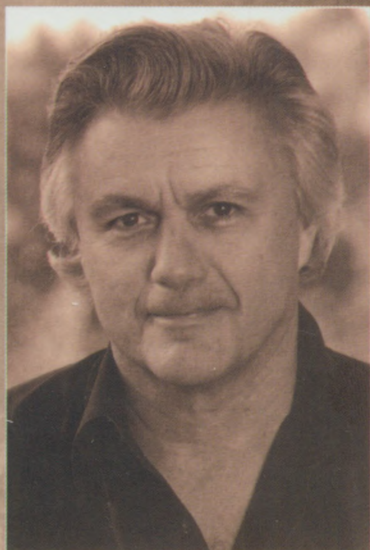
Serijos dailininkas JOKŪBAS JACOVSKIS
Viršelio dailininkas EDVARDAS JAZGEVIČIUS
Techninė redaktorė BIRUTĖ TOLVAIŠIENĖ
Kompiuteriu maketavo ZITA PIKTURNIENĖ

SL 412. Užsakymas 2.154
Išleido leidykla „Alma littera", A. Juozapavičiaus g. 6/2, 2005 Vilnius
Puslapis internete: http://www.almali.lt
Spausdino AB spaustuvė „Spindulys", Gedimino g. 10, 3000 Kaunas
Puslapis internete: http://www.spindulys.lt

Džonas Irvingas gimė 1942 m. Ekseteryje, Niu Hampšyro valstijoje. Be ***Našlės vieneriems metams***, jis yra parašęs dar dešimt romanų. Labiausiai jį išgarsino ***Pasaulis pagal Garpą***, ***Niu Hampšyro viešbutis***, ***Sidro namų taisyklės***, ***Malda už Oveną Mynį*** ir ***Ketvirtoji ranka***. Džonas Irvingas vedęs, turi tris sūnus; jis gyvena Toronte ir Pietų Vermonte.

Našlė vieneriems metams – komiškų detalių kupina, bet kartu ir nerimą kelianti, labai jausminga, iš daugelio gijų supinta meilės istorija. Be to, šis tarpais erotiškas, nuostabus romanas yra ir pasakojimas apie laiko tėkmę bei amžiną sielvartą.

Pagrindinė romano herojė – rašytoja Ruta Koul, sudėtingo charakterio, dažnai pati sau prieštaraujanti, „sunkaus būdo moteris“. Įprastiniu požiūriu ji anaiptol nėra „miela“, tačiau tikrai nepamirštama. Pasakojimas apie Rutą yra trijų dalių; kiekvienoje iš jų dėmesys sutelkiamas į tam tikrą kritišką jos gyvenimo laikotarpį. Pirmiausia Rutą pamatome tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt aštuntųjų vasarą Long Ailande – jai tik ketveri.
Antrą kartą langas į Rutos pasaulį prasiveria tūkstantis devyni šimtai devyniasdešimtųjų rudenį. Dabar Ruta – netekėjusi moteris, kurios asmeninis gyvenimas toli gražu ne toks sėkmingas kaip rašytojos karjera. Bendraudama su vyrais, Ruta ne be reikalo bijo pasikliauti savo nuojauta.
Romano veiksmas baigiasi tūkstantis devyni šimtai devyniasdešimt penktųjų rudenį, kai Ruta Koul jau keturiasdešimt vienerių metų našlė ir motina. Netrukus ji pirmą kartą įsimyli…

Bestselerio
PASAULIS PAGAL GARPĄ
autoriaus naujausias romanas lietuvių kalba!

ISBN 9955-08-097-3

